BBF00091

ธรรมบทและอัมมปทัฏฐกถา

(บาลี-ไทย)

ภาค ๒

DHAMMAPADA and DHAMMAPADAṬṬHAKATHĀ

(PĀLI-THAI)

PART II

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

เป็นที่ระลึกในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

คุณกิ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธวนันท์

สร้างใต้คุณแม่ม่วย แซ่แต้ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น

ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ISBN 974-8288-76-5

ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา

(บาลี-ไทย)

ภาค ๒

DHAMMAPADA and DHAMMAPADAṬṬHAKATHĀ

(PĀLI-THAI)

PART II

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

เป็นที่ระลึกในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

คณิ่งกาญจน์ อารักษ์พงศ์นันท์
สร้างไว้คุณแม่ม่วย แซ่เต้ เพื่อกวายเป็นพุทธบูชา

โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น
ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ISBN 974-8288-76-5

พระบรมราโชวาท

"ฉันขออนุโมทนา ขอให้ทำต่อไปอย่าหยุดเสีย ฉันสนับสนุนงานนี้ร้อยเปอร์เซ็นต์เต็ม ให้ทำต่อไปเป็นการช่วยให้คนเข้าถึงธรรม

การแปลคำบาลีมาเป็นคำไทยนั้น ต้องระวังให้จงหนัก อย่าให้ขัดแย้งกันได้เป็นอันขาด เพราะถ้าขัดแย้งกันแล้ว จะทำให้เกิดความสับสนยากแก่นักศึกษาต่อไปภายหน้า ที่ใดสงสัยว่าจะแปลให้เข้าใจไม่ได้แจ่มแจ้ง ก็ควรมีคำอธิบายกำกับไว้ด้วย"

(พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน พระราชทานแด่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ และคณะกรรมการของสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ในโอกาสเข้าเฝ้าน้อมเกล้าฯ ถวายพระคัมภีร์แปลเป็นภาษาไทยฉบับแรก เมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๐๖)

คุณแม่ม่วย แซ่แต้

ที่ ๒/๒๕๒๗

เรื่อง การจัดทำพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาฉบับภูมิพโลภิกขุ

อาศัยพระบัญชา ที่ ๑/๒๕๒๗ เรื่องการตรวจชำระพระไตรปิฎก ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๗ เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก จะเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบนักษัตร ใน พ.ศ.๒๕๓๐ นั้น และโดยที่มูลนิธิภูมิพโลภิกขุเพื่อการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ได้จัดทำโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมและได้รับการอุดหนุน โดยงบประมาณแผ่นดินอยู่แล้ว

จึงให้มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ส่งเสริมงานการตรวจชำระพระไตรปิฎกโดยพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเอื้ออำนวยในการประสานประโยชน์ โดยจัดทำพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ชั้นอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา โยชนา ปกรณ์วิเสส สัททาวิเสส ฉบับภูมิพโลภิกขุ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นพระมหาธรรมราชาธิราช ให้เป็นที่ปรากฏตามโบราณราชประเพณีสืบไปชั่วกาลนาน.

สั่ง ณ วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๒๗

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

เฟชรรัตนราชสูตา

ประธานกรรมการมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕ นับเป็นอภิลักขิตสมัยมงคลวิเสสที่ล้นเกล้าล้นกระหม่อมทั้งสองพระองค์ ทรงมีพระราชกฤษดาภินิหารเป็นที่ปรากฏแก่สมณพราหมณาจารย์ทั้งปวงและพสกนิกรทวยราษฎร์ โดยที่พระองค์ได้ทรงทำนุบำรุงประเทศชาติ พระพุทธ-ศาสนา เป็นเหตุให้สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นหลักชัยของบ้านเมืองจนทุกวันนี้ ทั้งนี้สำเร็จด้วยพระบารมีธรรม พระคุณธรรมที่ทรงดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ จึงจัดสร้างพระคัมภีร์ทางพระพุทธ-ศาสนา อันเป็นผลงานของมูลนิธิฯ ตีพิมพ์ขึ้นถวาย ๖๑ พระคัมภีร์ เพื่อเป็นการสนองพระเดชพระคุณและเป็นอนุสรณียวัตถุธรรมบรรณาการ เนื่องในอภิลักขิตกาลพิเศษครั้งนี้

เพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ และคณะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสร้างพระคัมภีร์ เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จ-พระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการอำนวยการ

๑. จอมพลประภาส จารุเสถียร (ถึงแก่อนิจกรรม)

๒. ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร

๓. คุณหญิงจวบ จิรโรจน์

๔. ท่านผู้หญิงหม่อมราชวงศ์หญิงรสลิน คัคณางค์ (ถึงแก่อนิจกรรม)

๕. ท่านผู้หญิงอรุณ กิติยากร ณ อยุธยา

๖. ท่านผู้หญิงชนัตถ์ ปิยะอุย

๗. คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร

๘. คุณหญิงวัลลีย์ วีระปรีย

๙. คุณหญิงเฟื่อง ชลิตอาภรณ์ (ถึงแก่อนิจกรรม)

๑๐. คุณหญิงสมนึก เปรมวัฒนะ

๑๑. คุณหญิงสงวนศรี จันทรางศุ

๑๒. พลเอกประพัทธ์ กุวานนท์ (ถึงแก่อนิจกรรม)

๑๓. คุณหญิงสัตยวดี กุวานนท์ (ถึงแก่อนิจกรรม)

๑๔. คุณหญิงวรรณี วิทยะสิรินันท์

๑๕. คุณหญิงสุภัทรา ตันติพิพัฒน์พงศ์

๑๖. อธิบดีกรมการศาสนา

๑๗. อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์

๑๘. นางประภา จัยวัฒน์ (ถึงแก่กรรม)

๑๙. นางอวยพร ปัตตพงศ์ (ถึงแก่กรรม)

๒๐. นางอุษา จารุดุล

๒๑. นางยุพนา ธรรมโกวิท (ถึงแก่กรรม)

๒๒. นางประไพ อมาตยกุล (ถึงแก่กรรม)

๒๓. ศาสตราจารย์พิพัฒน์ สุจินดา

๒๔. ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุษยกุล

๒๕. รองศาสตราจารย์ศรีกาญจน์ สุจินดา

๒๖. นางเสริมศรี เอกชัย (ถึงแก่กรรม)

๒๗. นางสมจิตต์ สิทธิไชย

๒๘. นางลำยอง หะรินสุต

๒๙. นายชุมศักดิ์ เตชะเสน

๓๐. นางประณัฐ เตชะเสน

๓๑. นางประกอบเกียรติ ชาญเลขา (ถึงแก่กรรม)

๓๒. นางสุกัญญา ดุจศรีวัชร์

๓๓. นางพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

๓๔. คุณหญิงสุจิตรา (จิราธิวัฒน์) มงคลกิติ

๓๕. นางประสพศรี ประเสริฐสม

๓๖. นางสาววิไลลักษณ์ จารุดุล

๓๗. นายปราโมทย์ สัชฌุกร

๓๘. นายพุธตรี กุวานนท์

๓๙. นายระพินทร์ จารุดุล

๔๐. นางสาวบุญนาค ศศะภูริ

๔๑. นางสาวบุญรักษ์ นาครัตน์

๔๒. นายมณีพันธุ์ จารุดุล กรรมการและเลขานุการ

๔๓. นายสิริ เพ็ชรไชย กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะผู้อำนวยการจัดสร้างพระคัมภีร์ ฉบับภูมิพโลภิกขุ

๑. นายมณีพันธุ์ จารุดุล	ผู้อำนวยการ
๒. นางอุษา จารุดุล	รองผู้อำนวยการ
๓. นายสิริ เพ็ชรไชย	หัวหน้าฝ่ายวิชาการ

คณะนักวิชาการประจำ

๑. นายสิริ เพ็ชรไชย	ป.ธ.๙
๒. พระมหาเฉลียว เปสโร	ป.ธ.๙
๓. นายสุวรรณ์ จินต์ประชา	ป.ธ.๙
๔. นายสังคม ศรีราช	ป.ธ.๙
๕. นายทวี ศรีทองอินทร์	ป.ธ.๙
๖. พ.อ.คง แจ้งไพล	ป.ธ.๙
๗. อุบาสิกาสมศรี จารุเพ็ง	บ.ศ.๙
๘. นายบุญมา จิตจรัส	ป.ธ.๘, ปริญญาโท
๙. นายภิญโญ ล่องสกุล	ป.ธ.๘, ปริญญาโท
๑๐. นายทองดี พันโน	ป.ธ.๘
๑๑. นางศิริรัตน์ ด้วงสน	บ.ศ.๘
๑๒. พระมหาอภัย อุปปติสโส	ป.ธ.๗
๑๓. นายบรรจบ พุกพญา	ป.ธ.๗
๑๔. อุบาสิกาจรรยา บัวสุวรรณ	บ.ศ.๖
๑๕. นางสาวนันทนา เพ็ชรไทย	ศศ.บ.(โบราณคดี)

๑๖. อุบาสิกาพรทิพย์ ศูนย์จันทร์	นักปริวรรตอักษร
๑๗. อุบาสิกาพรม เกิดเกษม	นักปริวรรตอักษร
๑๘. อุบาสิกาบุญเกื้อ ไพโรจน์	นักปริวรรตอักษร

คณะนักวิชาการพิเศษ

๑. นายไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์	สถ.บ.(จุฬา)
๒. พลเรือตรี ดร.สุรจิต สงสกุล	ป.ธ.๘, Ph.D.
๓. น.อ.ทองย้อย แสงสินชัย ร.น.	ป.ธ.๙
๔. น.อ.วินัย ตะเภาพงษ์ ร.น.	ป.ธ.๙, Ph.D.
๕. น.อ.สารี อินสอน ร.น.	ป.ธ.๙
๖. นายพิสิฐ เจริญสุข	ป.ธ.๙, อ.ม.(จุฬา)

คณะเจ้าหน้าที่ธุรการ

๑. นางถาวร ศรีปราสาท

๒. นายพัฒน์ ประกอบบุญ

๓. ร.อ.เกษม กระจกทอง

๔. นางพิกุล บำรุงผล

๕. นางสาวพวงเงิน อุชชิน

๖. นางสุภา วรรณพงษ์

๗. นางจิตตรา อมะรักษ์

๘. นางทิพย์วดี ภู่ทอง

๙. นางปนัดดา เอี่ยมวุฒิ

๑๐. นายเฉลิมชัย ทองมี

๑๑. นางชนก อภัยเสวตร์

๑๒. นางรัตยา บัวยังตูม

๑๓. นายยรรยง แวงคำ

๑๔. นายทองสุข ทุมนาหาด

๑๕. นางสาวจิรัญญา เว้นบาป

๑๖. นางชลอ วรรณจันทร์

ขอจงถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ในธรรมของสมเด็จพระสัมมา-สัมพุทธเจ้าเป็นนิตย์ เทอญ.

หมายเหตุ : การแต่งตั้งกรรมการ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ ในพระบัญชานี้เป็นการแต่งตั้งโดยตำแหน่ง.

โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น
ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ด้วยความสนับสนุนของคณะกรรมการมหาเถรสมาคม

และ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ๒๕๕๑

Second published : 2008

ISBN 974-8288-76-5

สงวนลิขสิทธิ์

ในการคัดลอก แปล และดัดแปลง

ไม่ว่าบางส่วนหรือทั้งหมด

All rights reserved

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ในบริเวณวัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร

Printed in Thailand

At The Bhūmibalo Bhikkhu Foundation Press,

Wat Śrakesa, Bangkok.

นิทานกถา

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จอุบัติขึ้นในโลก ได้ทรงเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพานตลอด ๔๕ พระวัสสา คำสอนของพระองค์ที่ทรงแสดงแล้ว ทรงบัญญัติแล้ว เรียกว่า พระธรรมวินัย ทรงตั้งไว้เป็นศาสดาแทนพระองค์ เมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพาน จัดเป็นพระสัทธรรมอย่างหนึ่งเรียกว่า **พระปริยัติสัทธรรม** ในบรรดาพระสัทธรรมทั้งสาม พระปริยัติสัทธรรม มีความสำคัญมาก เมื่อพระปริยัติสัทธรรมยังดำรงอยู่ตราบใด **พระปฏิบัติสัทธรรม** และ **พระปฏิเวธสัทธรรม** ก็ยังคงดำรงอยู่ตราบนั้น เมื่อพระปริยัติสัทธรรมเสื่อมสูญแล้ว พระปฏิบัติสัทธรรมและพระปฏิเวธสัทธรรมก็ดำรงอยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้น พระปริยัติสัทธรรมจึงเป็นมูลรากของพระศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระอรหันตสาวกทั้งหลายมีพระมหากัสสปเถระ เป็นต้น ได้ยกเอาคำสั่งสอนอันเป็นพระพุทธวจนะขึ้นสู่การสังคายนาเป็นครั้งแรก ด้วยภาษาบาลี อันเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่ชาวโลก โดยจัดหมวดหมู่เรียกว่า **พระไตรปิฎก** ได้แก่ **พระวินัยปิฎก** **พระสุตตันตปิฎก** และ **พระอภิธรรมปิฎก** พระไตรปิฎกนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **ปาฬิ** หรือ **พระบาลี**

กุลบุตรผู้หวังความตั้งมั่นยั่งยืนแห่งพระสัทธรรม จำเป็นต้องศึกษาพระไตรปิฎกหรือพระบาลีนี้ให้รู้ซึ้ง ทั้งบทพยัญชนะและอรรถะ จึงจะปฏิบัติได้ถูกต้องตรงตามพระพุทธวจนะ ได้มีการศึกษาเล่าเรียนในด้านพระปริยัติสัทธรรมนี้สืบมาตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนมชีพอยู่ จัดเป็นธุระในพระศาสนาอย่างหนึ่งเรียกว่า คันถธุระ คู่กับ วิปัสสนาธุระ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติอันเป็นส่วนแห่งพระปฏิบัติสัทธรรม การศึกษานั้นย่อมมีครูบาอาจารย์สั่งสอน และบันทึกคำสอนตลอดทั้งมติวินิจฉัย โดยท่านผู้รู้พระพุทธาธิบายเรียกว่า พระอรรถกถาจารย์ ตามความหมายที่แท้จริงนั้น พระอรรถกถาจารย์ หมายถึง พระอรหันต์ผู้เป็นสังคีติกาจารย์ในครั้งแรก มีพระมหากัสสป พระอุบาลีและพระอานนท์ เป็นต้น เมื่อได้มีการสั่งสอนและการบันทึกคำสอนไว้ พระสงฆ์สาวกก็ได้ศึกษาเล่าเรียนต่อ ๆ กันมา คัมภีร์ดังกล่าวนั้นเรียกว่า อรรถกถา มีการบันทึกไว้ด้วยภาษาบาลี ภาษาเดียวกับที่ใช้

บันทึกพระไตรปิฎก เมื่อพระพุทธศาสนาได้เคลื่อนจากชมพูทวีปมาตั้งมั่นอยู่ในลังกาทวีปแล้ว ได้มีการสั่งสอนและบันทึกไว้ด้วยภาษาสิงหฬอันเป็นภาษาของชาวเกาะ สำนักที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับพระคัมภีร์อรรถกถาเหล่านี้ ได้แก่ สำนักมหาวิหาร ในลังกาทวีป การที่จะทำความเข้าใจเรื่องราวในอรรถกถา กุลบุตรจำต้องศึกษาภาษาสิงหฬก่อน ซึ่งเป็นการยากลำบากแก่กุลบุตรผู้ใคร่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง คำอรรถาธิบายพระพุทธวจนะจึงไม่แพร่หลายกว้างขวางเท่าที่ควร อาศัยเหตุนี้ เมื่อพุทธศักราชล่วงได้เก้าร้อยปีเศษ พระเถระทั้งหลาย มีพระพุทธโฆษะ พระพุทธทัตตะ และพระธัมมปาละ เป็นต้น จึงได้แปลอรรถกถาภาษาสิงหฬเป็นภาษาบาลี อันเป็นตันติภาษา จึงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเป็นประโยชน์เกื้อกูลไปทั่วโลก

ต่อมา ได้มีการแต่งอธิบายความในอรรถกถาเป็นคัมภีร์ เพื่อให้เข้าใจพระพุทธวจนะชัดเจนยิ่งขึ้น เรียกว่า **ฎีกา** มีทั้งคัมภีร์ฎีกาเดิมเรียกว่า **มูลฎีกา** และคำอธิบายฎีกาเดิมต่อมาอีกเรียกว่า **อนุฎีกา** แล้วยังมีคัมภีร์แก้ไขข้อความที่เป็นเงื่อนแง่ข้อขอดที่ชวนสงสัยให้หายสงสัยเรียกว่า **คัณฐิบท** อีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีคู่มือเป็นหนังสือประกอบในการแปลคัมภีร์ต่าง ๆ บอกสัมพันธ์ความ บอกความหมายของศัพท์ แสดงไวยากรณ์แยกแยะให้เข้าใจเชิงศัพท์อีกชั้นหนึ่งเรียกว่า **อัตถโยชนา** คัมภีร์เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์แก่กุลบุตรผู้ศึกษาพระคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง และทั้งเป็นคู่มือในการแปลให้ถูกต้องอีกด้วย คัมภีร์ดังกล่าวเหล่านี้แต่งรับกันเป็นสายตรงบ้าง เป็นปกรณ์พิเศษ แต่งเป็นเรื่องเฉพาะ เช่น พระคัมภีร์วิสุทธิมรรคหรืออภิธัมมัตถสังคหะ เป็นต้นบ้าง ซึ่งจัดอยู่ในชั้นอรรถกถา แล้วมีคัมภีร์แก้ต่อมาเรียกว่า ฎีกา เช่น มหาฎีกาชื่อปรมัตถมัญชุสา แก้พระคัมภีร์วิสุทธิมรรค และคัมภีร์ชื่ออภิธัมมัตถวิภาวินี แก้ปกรณ์อภิธัมมัตถสังคหะ เป็นต้น

ภาษาบาลี เป็นตันติภาษา คือ ภาษาที่มีแบบแผน เป็นมูลภาษา คือ ภาษาที่เป็นต้นเดิม เป็นภาษาที่รองรับพระพุทธวจนะซึ่งเรียกว่าพระบาลี และเป็นภาษาที่ใช้อธิบายพระพุทธวจนะอื่น ๆ อีกด้วย นักปราชญ์ได้แต่งไวยากรณ์ของภาษาบาลีไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้ศึกษารู้ความหมายของคำนั้น ๆ ได้ถูกต้องถ่องแท้ ถ้าขาดความเข้าใจหลักภาษาอันเป็นนิรุตติศาสตร์เสียแล้ว ย่อมจะเกิดความเข้าใจผิดลุ่มหลงในอักขระและบทต่าง ๆ ได้ ดังนั้น กุลบุตรผู้ใคร่ศึกษาจำต้องศึกษาให้รู้

ไวยากรณ์ของภาษาบาลีอย่างแจ้งชัด จึงจะเข้าใจพระพุทธวจนะได้ถูกต้อง คัมภีร์ไวยากรณ์เหล่านี้ เรียกว่า **สัททาวิเสส** บ้าง **สัททศาสตร์** บ้าง **นิรุตติศาสตร์** บ้าง

เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายมาสู่ประเทศไทย ก็ได้แพร่มาพร้อมกับคัมภีร์ต่าง ๆ มีพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์พิเศษ และสัททาวิเสสเหล่านี้เป็นต้น และได้จารไว้ด้วยอักษรขอมในใบลาน ผู้ศึกษาภาษาบาลีจึงต้องเรียนอักษรขอมก่อน แล้วจึงศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ทำความเข้าใจพระพุทธวจนะ ทรงจำไว้ และเทศนาสั่งสอนต่อ ๆ กันมา ทุกยุคทุกสมัยจนถึงยุครัตนโกสินทร์นี้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงมีพระราชปรารภอาราธนาพระสงฆ์เถรานุเถระ รับภารธุระปริวรรตอักษรขอมที่บันทึกพระไตรปิฎกภาษาบาลีออกเป็นอักษรไทยแล้วตีพิมพ์พระไตรปิฎกอักษรไทยนี้เผยแพร่ไปในวัดวาอารามต่าง ๆ ตลอดทั้งในและต่างประเทศ เป็นการเฉลิมพระเกียรติยศ พระราชกฤษฎาภินิหาร ที่ทรงเป็นธรรมิกราชาธิราชในโลก ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ก็ได้ทรงอุปถัมภ์สร้างคัมภีร์อรรถกถาจากอักษรขอมภาษาบาลีมาเป็นอักษรไทยภาษาบาลีนี บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ต่างทรงมีพระศรัทธาประสาทะ โดยเสด็จพระราชกุศล จัดพิมพ์สร้างไว้ในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่ปรากฏในโลก เป็นคุณูปการะแก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง กาลต่อมาการทำพระคัมภีร์อักษรขอมเป็นอักษรไทยได้หยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่งประมาณ ๕๐ ปีเศษ ทำให้คัมภีร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งมีอยู่ในอักษรขอมต้องชะงักงันไป ไม่แพร่หลายเท่าที่ควร

ด้วยเหตุนี้ **มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ** ซึ่งตั้งขึ้นตามพระราชฉายาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน โดยได้รับพระบรมราชานุญาตเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๕ จึงได้ทำโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทยเสนอคณะสงฆ์ผ่านกรมการศาสนา ได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม ตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๑/๒๕๑๖ และได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาล โดยให้เงินอุดหนุนเป็นรายปีผ่านกรมการศาสนาให้ดำเนินการตามโครงการนี้ เพื่อให้พระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาภาษาบาลีได้รับ

การชำระให้ถูกต้องเสียชั้นหนึ่งก่อน แล้วจึงแปลเป็นภาษาไทย ตามขั้นตอนแห่งการปฏิบัติงาน

การปริวรรตอักษรขอมเป็นอักษรไทยก็ดี การชำระพระคัมภีร์ภาษาบาลีให้ถกต้องก็ดี จำเป็นต้องสอบทานกับคัมภีร์อื่น และฉบับต่างประเทศเท่าที่จะหาได้ ต้องอาศัยผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในภาษาบาลีเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน และจำต้องฝึกฝนบัณฑิตให้สืบต่องาน เพื่อถ่ายทอดความรู้การทำงานให้ต่อเนื่องกันไปโดยไม่ขาดสาย งานพระคัมภีร์จึงจะสมบูรณ์และถูกต้อง เมื่อต้นฉบับภาษาบาลีถูกต้อง การแปลสู่ภาษาไทยก็ถูกต้อง

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ นอกจากได้รับความอุปถัมภ์จากรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการให้เงินงบประมาณแผ่นดินอุดหนุนโครงการแล้ว ยังได้รับปัจจัยบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาสร้างพระคัมภีร์เป็นพุทธบูชา และอุทิศให้แก่ปัจเจกบุคคลเป็นรายยก ดังได้ประกาศพระนามและนามในทุกหน้าพระคัมภีร์ เพื่อให้ท่านผู้พบเห็นได้อนุโมทนากุศลนั้น ๆ ด้วย

สำหรับ**พระคัมภีร์ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา บาลี-ไทย ภาค ๒ นี้ คุณกิ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, สร้างให้คุณแม่ม่วย แซ่แต้ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา** และเพื่อเป็นที่ระลึกในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๕

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ขออนุโมทนากุศลไว้ ณ ที่นี้ ขออำนาจแห่งมหากุศลอันบังเกิดจากการบริจาคทรัพย์สร้างพระคัมภีร์นี้ ได้โปรดบันดาลให้ **คุณกิ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์, สร้างให้คุณแม่ม่วย แซ่แต้** ประสพความสุข ความเจริญ มีความเกษมศานต์ยินดียิ่งในธรรมตลอดไปทุกเมื่อ เทอญ.

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ
เพื่อการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา

คำปฏิญญา

ในการจัดสร้างพระคัมภีร์ ตามโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย นั้น มูลนิธิภูมิพโลภิกขุได้มีจุดประสงค์ที่จะสร้างพระคัมภีร์พระพุทธศาสนา ภาษาบาลี คือ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัณฐี อัตถโยชนา ปกรณ์พิเศษ และสัททาวิเสส ที่ยังไม่เคยมีปรากฏในอักษรไทย ให้มีเป็นฉบับอักษรไทยขึ้น และชำระสอบทานพระคัมภีร์ภาษาบาลีที่มีในอักษรไทยแล้ว แต่ยังคลาดเคลื่อนให้ถูกต้องบริสุทธิ์ ทั้งนี้ เพื่อเผยแผ่คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้กว้างขวาง เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนในโลก ขั้นตอนในการทำงานนี้ เบื้องต้นต้องชำระอักขระและบทพยัญชนะในคัมภีร์นั้น ๆ ให้เป็นที่ถูกต้องตามพระคัมภีร์ดั้งเดิมก่อน แล้วจึงแปลสู่ภาษาไทย และภาษาอื่นในภายหลัง ในเบื้องต้นนี้ การตีพิมพ์พระคัมภีร์ต่าง ๆ มูลนิธิ ฯ จะจัดทำเป็นขั้นตอน ๔ ประการ คือ

๑. พิมพ์พระคัมภีร์ภาษาบาลีที่ได้ชำระถูกต้องแล้วเป็นอันดับแรก เพราะเป็นงานที่ทำสำเร็จก่อน และเพราะพระคัมภีร์ภาษาบาลีเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งต่างได้ถือเป็นตำราในการศึกษาและอ้างอิง การศึกษาภาษาบาลี พระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทถือเป็นหลักในการศึกษาพระศาสนา พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้แผ่ไปในส่วนต่าง ๆ ของโลก พร้อมกับพระคัมภีร์ภาษาบาลี ภาษาบาลีเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ครั้งพุทธกาลเป็นต้นมา

๒. พิมพ์พระคัมภีร์ภาษาบาลีตามต้นฉบับเดิม พร้อมด้วยคำแปลลงในหน้าเดียวกัน โดยแยกเป็นสองคอลัมน์ เป็นสองพากย์ซ้ายขวาเป็นสองภาษาบาลี-ไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ยิ่งแก่พระสงฆ์เมื่อนำไปแสดงพระธรรมเทศนา ที่จะอ้างอิงภาษาบาลีพร้อมกับคำแปล และจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านทั่วไป โดยเฉพาะในกรณีเมื่อไม่เข้าใจคำแปล ก็จะนำพากย์ภาษาบาลีไปสอบถามท่านผู้รู้ให้อธิบายได้ทันที

๓. พิมพ์พระคัมภีร์ฉบับแปลเป็นภาษาไทย

๔. พิมพ์พระคัมภีร์ที่ได้เรียบเรียงเป็นภาษาไทยอย่างง่าย สำหรับชาวบ้านทั่วไป เพื่อให้คนไทยได้เข้าใจพระธรรมถูกต้อง ทั้งนี้ เป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ที่จะให้คน "เข้าถึงธรรม"

มูลนิธิ ฯ จะทำคัมภีร์ใดในลักษณะใด ย่อมขึ้นอยู่กับกาลเทศะ และความเหมาะสมในการที่จะเผยแพร่พระคัมภีร์นั้น ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การพิมพ์ **พระคัมภีร์ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา บาลี-ไทย ภาค ๒** ครั้งนี้ เป็นการพิมพ์ฉบับชำระทั้งภาษาบาลี และคำแปลเป็นภาษาไทยลงคู่ในหน้าเดียวกัน ตามคำปฏิญญาข้อที่ ๒ ข้างต้น เพื่อเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ขออานิสงส์แห่งการสร้างพระคัมภีร์ที่ได้ตีพิมพ์ไปแล้วนี้ จงเป็นพลวปัจจัยให้สรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าได้พบเห็นแต่ความเจริญ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีทุกข์ เป็นสุข ได้ดื่มรสพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั่วกันเทอญ.

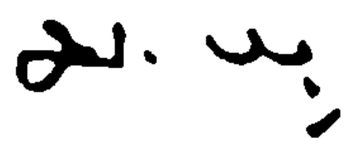

(นายมณีพันธุ์ จารุดุล)

ผู้อำนวยการโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่นฯ

แนะนำ
ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา

การแนะนำพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา เป็นเรื่องที่ผู้เรียนบาลีส่วนใหญ่ทราบกันดีอยู่แล้ว แต่ถึงอย่างนั้น ถ้าขาดการแนะนำพระคัมภีร์นี้ ก็จะเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย เพราะเหตุว่าพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถานี้ เป็นวรรณกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่พระโบราณาจารย์ได้จัดพระคัมภีร์นี้ไว้สอบความรู้พระ-ปริยัติธรรม ในภูมิเบื้องต้นของผู้ที่ศึกษาภาษาบาลี และผู้ที่เป็นพระภิกษุสามเณรสอบความรู้ธัมมปทัฏฐกถา จนได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการผู้ตรวจข้อสอบ ซึ่งมีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้จัดการสอบ เมื่อสอบได้ก็จะมีพระราชพิธียกย่องผู้ที่มีความรู้ในธัมมปทัฏฐกถานี้ให้มีสมณศักดิ์เป็นพระมหาขึ้น เพราะฉะนั้น จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากที่จะทำความเข้าใจในความหมายของคำ และความเข้าใจในความหมายของการศึกษาพระธรรมบทหรือธัมมปทัฏฐกถานี้

ความรู้เรื่องคำว่า "ธรรมบท"

ก่อนอื่นจะต้องทำความเข้าใจในความหมายของคำว่า "ธรรมบท" เสียก่อน ธรรมบทนี้เป็นคำที่มาจากพระบาลีว่า ธมฺมปท ซึ่งแปลทับศัพท์ว่า ธรรมบท โดยความหมาย หมายถึงชื่อพระพุทธวจนะ คือคำที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาไว้จัดเป็นหนึ่งใน ๙ แห่งนวังคสัตถุศาสน์ เรียกว่า คาถา คือเป็นคำร้อยกรองหรือที่เรียกว่า ฉันทลักษณ์ พระสังคีติกาจารย์รวบรวมไว้ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เล่มที่ ๒๕ จัดเป็นวรรค ๆ คือเป็นพวกที่อยู่ในคำสอนลักษณะเดียวกัน เรียกชื่อต่าง ๆ ว่า

๑. ยมกวรรค เป็นเรื่องพระธรรมคำสอนที่เป็นคู่กัน เช่นเรื่องดี เรื่องชั่ว

๒. อัปปมาทวรรค เป็นเรื่องความไม่ประมาท

๓. จิตตวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับจิต

๔. ปุปผวรรค เป็นเรื่องธรรมะอุปมาด้วยดอกไม้

๕. พาลวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับคนพาล

๖. ปัณฑิตวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับบัณฑิต

๗. อรหันตวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับพระอรหันต์

๘. สหัสสวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับจำนวน ๑,๐๐๐ หรือหนึ่งในร้อยในพัน

๙. ปาปวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับบาป คือหมายถึงคนกับความชั่ว

๑๐. ทัณฑวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชญา คือเป็นเรื่องของผลสะท้อนของการลงโทษ

๑๑. ชราวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความแก่ คือสิ่งที่คร่ำคร่าทรุดโทรม

๑๒. อัตตวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับตัวตนของเรา

๑๓. โลกวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับการปฏิบัติทางโลก

๑๔. พุทธวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าซึ่งหาได้ยาก

๑๕. สุขวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความสุข

๑๖. ปิยวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความโศกที่ไม่มีแก่ผู้หลุดพ้นแล้ว

๑๗. โกธวรรค เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความโกรธ ซึ่งทำความเสียหาย

๑๘. มลวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับมลทินทางใจ

๑๙. ธัมมัฏฐวรรค เป็นเรื่องของผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรมของนักปราชญ์

๒๐. มัคควรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับมรรคผลและทางเข้าสู่ความดี

๒๑. ปกิณณกวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับเบ็ดเตล็ด

๒๒. นิรยวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับนรกที่คนทำความชั่วไปเสวยในภูมินั้น

๒๓. นาควรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับช้าง

๒๔. ตัณหาวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับตัณหาและโทษแห่งตัณหา

๒๕. ภิกขุวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับทางดำเนินของภิกษุ

๒๖. พราหมณวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้มีคุณธรรมควรได้ชื่อว่าเป็นพราหมณ์

รวมได้ ๒๖ วรรค เป็นคาถาในวรรคต่าง ๆ ทั้งหมดได้ ๔๒๓ พระคาถา พระคาถาดังกล่าวนี้เป็นคำร้อยกรอง ซึ่งตั้งขึ้นเป็นเรื่องด้วยกัน ๓๐๒ เรื่อง มีเรื่องพระจักขุบาลเป็นต้น เรื่องเทวหิตพราหมณ์เป็นเรื่องสุดท้าย มีชื่อต่าง ๆ ตามวรรคนั้น ๆ เพื่อให้จำได้ง่าย เป็นพุทธภาษิต รวมเรียกว่า "พระธรรมบท"

แต่นักเรียนหรือคนส่วนมากไปเรียกธัมมปทัฏฐกถาว่าเป็นพระธรรมบทก็มี เช่น เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วก็ไปเรียนพระธรรมบท ซึ่งหมายถึง ธัมมปทัฏฐกถานั่นเอง เหมือนอย่างที่พูดว่า เรื่องชาดก ซึ่งไปตีความหมายเอาอรรถกถาชาดกโดยมากฉะนั้น

ความรู้เกี่ยวกับธัมมปทัฏฐกถา

ธัมมปทัฏฐกถานี้ ได้แก่อรรถกถาธรรมบท แยกเป็นคำได้สองคำ คือ ธัมมปท ที่แปลว่าพระธรรมบทนั่นเอง และคำว่าอรรถกถาอีกคำหนึ่ง ซึ่งหมายถึง

คำอธิบายพระธรรมบท ผู้ที่จะเข้าใจพระธรรมบทได้ดี จำเป็นต้องเรียนธัมมปทัฏฐกถา เพราะฉะนั้นในครั้งโบราณสมัยเรียนมูลกัจจายน์ เมื่อเรียนจบแล้วก็ขึ้นพระคัมภีร์คือเรียนธัมมปทัฏฐกถาต่อไป ในสมัยปัจจุบันเมื่อเรียนบาลีไวยากรณ์พร้อมทั้งอุภัย-พากย์ปริวรรต ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงรจนาไว้ จบแล้วก็ขึ้นเรียนพระคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาต่อไป ซึ่งเป็นคำอธิบายพระธรรมบทให้แจ่มแจ้ง ถ้าขาดการเรียนธัมมปทัฏฐกถาแล้วจะเข้าใจพระธรรมบทได้ยาก

ด้วยเหตุดังนี้ พระเถรานุเถระแต่โบราณจึงได้จัดธัมมปทัฏฐกถานี้ เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ศึกษากันต่อ ๆ มาเป็นแบบฉบับ

ประวัติความเป็นมาของธัมมปทัฏฐกถา

เดิมธัมมปทัฏฐกถานี้ได้เขียนจารึกไว้เป็นภาษาสิงหลในลังกาทวีป หรือที่เรียกว่า ตามพปัณณิทวีป แปลว่า เกาะของคนผู้มีฝ่ามือแดง ผู้ที่จะเข้าใจพระ-ธรรมบทได้ดี จำต้องไปเรียนภาษาสิงหลให้เข้าใจก่อน แล้วจึงเรียนธัมมปทัฏฐกถาให้เข้าใจได้ในภายหลัง ด้วยเหตุนี้เมื่อครั้งพระพุทธโฆสาจารย์ ชาวพุทธคยาในประเทศอินเดียตอนเหนือ ได้ไปศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาในลังกาทวีปที่สำนักมหาวิหาร เมื่อประมาณพุทธศักราช ๙๖๕ ปี ในรัชกาลของพระเจ้ามหานาม ผู้เป็นใหญ่ในลังกาทวีป ได้แปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษามคธหรือภาษาบาลีขึ้น ธัมมปทัฏฐกถานี้อยู่ในภาษาสิงหลเป็นภาษาของชาวเกาะซึ่งมีคนรู้น้อย ไม่สำเร็จประโยชน์ทั่วไป ดังนั้น พระเถระรูปหนึ่งชื่อว่า พระกุมารกัสสปะ ซึ่งเป็นชื่อเดียวกับพระอริยสาวกในครั้งพระพุทธเจ้ามีพระชนม์อยู่ ได้เห็นความสำคัญว่าคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาเป็นภาษาสิงหลไม่สำเร็จประโยชน์แก่คนทั่วไปจึงได้อาราธนาพระพุทธโฆสาจารย์ให้แปลธัมมปทัฏฐกถานี้เป็นภาษามคธ ซึ่งเรียกว่า ตันติภาษา แปลว่าภาษาที่มีแบบแผน มีไวยากรณ์ดี พระพุทธโฆสาจารย์จึงได้แปลธัมมปทัฏฐกถา

เป็นภาษามคธหรือภาษาบาลี ตัดเนื้อความที่เยิ่นเย้อออกไป รักษาเนื้อความที่กระทัดรัดไว้ มีคันถารัมภกถา คือคำเริ่มพระคัมภีร์ หรือเรียกว่า ปณามคาถา คือคำไหว้ครูไว้เป็นเบื้องต้น แล้วมีคำพรรณนาความ หรืออธิบายความตามวรรค คือหมายถึงว่า แต่ละเรื่องในวรรคนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสพระคาถาขึ้นเกี่ยวกับเรื่องใดที่เรียกว่า วัตถุนิทาน ได้ปรารภใครให้เป็นเหตุแล้ว ก็เล่าปรารภเหตุที่เกิดขึ้นไปตามลำดับเรื่อง จนกระทั่งสรุปความได้ว่า เมื่อได้สมเหตุสมผลแล้วจึงได้ตรัสพระ-คาถาดังกล่าวขึ้น เสร็จแล้วได้อธิบายความในพระคาถาให้เป็นที่เข้าใจ เรียกว่า แก้อรรถ คือขยายความพระคาถาให้พิสดารขึ้น ลงท้ายสรุปว่าเทศนาในครั้งนั้นมีผู้ได้รับประโยชน์ได้ตรัสรู้มรรคผลมีจำนวนมาก และมีนิคมนกถาคือคำลงท้ายเป็นที่สุด

เรื่องต่าง ๆ ที่นำมาเล่าในธัมมปทัฏฐกถานี้ ยกคำของพระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุบ้าง กับพระราชาบ้าง ยกเรื่องราวต่าง ๆ มาเป็นอุทาหรณ์เทียบเคียงเป็นเรื่องสนทนาระหว่างกันและกัน มีคำเปรียบเทียบ มีคำอุปมา มีคำที่มีโวหารลึกซึ้งเป็นนิทาน และบางเรื่องยังมีนิทานในอรรถกถาชาดกประกอบ เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจแตกฉาน ในธรรมะของพระพุทธเจ้าทั้งราชาศัพท์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เห็นว่าคำกล่าวนี้เป็นคำที่มีหลักฐาน อันมีมาแต่โบราณ ซึ่งท่านกล่าวไว้ว่า เดิมท่านพระมหินทเถระหัวหน้าพระธรรมทูต ได้นำมาเผยแผ่ให้พระเถระชาวสิงหลได้สืบต่อบันทึกไว้ พระพุทธโฆสาจารย์ได้แปลภาษาสิงหลเป็นภาษามคธอีกครั้งหนึ่ง จึงเป็นประโยชน์สืบมาจนทุกวันนี้

ส่วนประวัติท่านผู้แปลจากภาษาสิงหลมาเป็นภาษามคธ หรือเรียกว่าท่านผู้รจนา คือ ท่านพระพุทธโฆสาจารย์ ได้เขียนประวัติไว้แล้วในพระคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งผู้ประสงค์อาจจะค้นดูได้

ธัมมปทัฏฐกถาในประเทศไทย

เมื่อพระพุทธศาสนาแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งมั่น มีกุลบุตรเข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนา การบวชนั้นย่อมมีความหมายถึงการเล่าเรียนพระ-

พุทธศาสนาเป็นหลักด้วย การเล่าเรียนพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักนั้นมี ๒ ประเภท คือ เรียนลัด โดยที่ผู้เรียนมุ่งมั่นที่จะศึกษาให้เข้าใจการปฏิบัติธรรม ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก เพราะต้องเล่าเรียนในทางปฏิบัติคือทำวัตร สวดมนต์ และเรียนกรรมฐานคือสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเรียกว่าเป็นการเรียนทางปฏิบัติ รวมเรียกว่าวิปัสสนาธุระ แต่มีพระภิกษุสามเณรบางพวกต้องการจะศึกษาภาษาพระศาสนาที่ได้สั่งสอนกันมาก็เรียนภาษามคธ คือภาษาบาลีเป็นหลัก ซึ่งเรียกว่าคันถธุระ คือการเรียนพระคัมภีร์

การเรียนภาษาบาลีนั้น ในเบื้องต้นเรียนมูลกัจจายน์ คือหลักคำสอนที่เป็นไวยากรณ์ตามแบบโบราณ และใช้อักษรขอมในการเขียนและการอ่าน เมื่อเรียนมูลกัจจายน์จบแล้วจึงขึ้นพระคัมภีร์คือเรียนธัมมปทัฏฐกถาสืบต่อไป คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถานี้ได้จารึกเป็นอักษรขอมมีจำนวนหลายผูก จัดเป็นบั้นที่เรียกว่า ตอน คือบั้นต้นและบั้นปลาย เมื่อพระเจ้าแผ่นดินมีพระราชประสงค์จะทรงอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่รู้พระธรรมวินัยได้แตกฉาน เพื่อจะได้ยกย่องบูชาให้เป็นบุคคลที่น่านับถือในหมู่ชน จึงได้จัดให้มีการสอบพระปริยัติธรรม โดยการให้แปลธัมมปทัฏฐกถานี้เป็นภาษาไทย มีสมเด็จพระสังฆราชและพระเถรานุเถระผู้ใหญ่เป็นผู้รับสนองพระราชประสงค์ตามพระราชศรัทธา จัดให้มีการสอบขึ้นตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร พระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงสยาม ทรงมีพระราชศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เมื่อมีการรบทัพจับศึกก็เพื่อจะป้องกันภัยพิบัติอันเกิดจากอริราชศัตรูมาเบียดเบียนพระพุทธศาสนา สมณพราหมณาจารย์ และพสกนิกรที่อาศัยพระบรมโพธิสมภารเป็นหลัก เพราะฉะนั้นในยามสงบศึกเมื่อจะมีการบำรุงพระพุทธ-ศาสนาจึงจัดให้มีการสอบความรู้พระปริยัติธรรม คัดเลือกพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้พระปริยัติธรรมแปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ก็มีการตั้งการสอบขึ้นโดยมีกรรมการผู้ทำการสอบมีแม่กองผู้สอบพร้อมทั้งคณะจัดการสอบ ได้ยินว่าในสมัยกรุงรัตน-โกสินทร์ได้มีการสอบพระปริยัติธรรมที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามบ้าง ที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์บ้าง ที่วัดสุทัศนเทพวราราม้าง พระภิกษุสามเณรที่สอบท่ามกลางคณะสงฆ์ ซึ่งมีพระเถระผู้ใหญ่เป็นประธาน พระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปฟังการสอบโดยนักเรียนผู้สอบแปลด้วยปาก ต่อหน้าคณะกรรมการ การสอบนี้จึงเรียกว่า

การสอบบาลีสนามหลวง มีคณะกรรมการทักท้วง ต้องแก้ไขให้ถูกใจ ถูกมติของคณะกรรมการ เมื่อสอบผ่านไปได้ พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงยกย่องว่าเป็นบาเรียน ซึ่งในชั้นแรกแปลว่า ผู้สอบภาษาบาลีได้ พระที่เป็นพระบาเรียนนี้ มีสมณศักดิ์เป็นพระมหาได้รับพระราชทานพัดยศ พระบาเรียนในการสอบเบื้องต้น ประโยค ๑-๒ ใช้ธัมมปทัฏฐกถานี้เป็นหลักสูตร ต่อเมื่อสูงขึ้นไปถึงประโยค ๓ จึงจะเรียกว่าเป็นพระมหา นี้เป็นคติมาแต่โบราณ ซึ่งในครั้งนั้นไม่มีนักธรรม ผู้จะเรียนรู้ธรรมะจะต้องเรียนจากภาษาบาลีเท่านั้น จึงจะสามารถเข้าใจ ธรรมะในพระพุทธศาสนาได้

ต่อมาเมื่อมีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นอักษรไทยแล้ว ได้มีการพิมพ์อรรถกถาเป็นอักษรไทยขึ้นด้วย

และการตั้งเปรียญได้ถือเป็นราชประเพณีมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ กำหนดทรงตั้งในวันก่อนวันวิสาขบูชา ๑ วัน เมื่อได้รับการตั้งสมณศักดิ์แล้วจึงจะเรียกว่าเป็นพระมหาได้

วิธีเรียนธัมมปทัฏฐกถา

ในชั้นเดิมอาจารย์เป็นผู้บอก นักเรียนเป็นผู้แปลตามอาจารย์บอก ทรงจำไว้ตามแบบแผนของอาจารย์ ผู้สนใจการเรียนธัมมปทัฏฐกถาต้องไปหาอาจารย์ผู้ทรงความรู้จากวัดต่าง ๆ ในสมัยก่อนผู้ที่รู้ธัมมปทัฏฐกถา ลาสิกขาออกไป พระเจ้าแผ่นดินได้มีรับสั่งให้พวกมีความรู้เหล่านี้ไปเป็นอาจารย์สอนพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ชั้นมูลกัจจายน์ จนกระทั่งแปลธัมมปทัฏฐกถา และคัมภีร์สูง ๆ ขึ้นไป อาจารย์เหล่านั้นพระเจ้าแผ่นดินพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็นขุน หลวง พระ พระยา ตามสมควรแก่ฐานะสอนในพระราชวัง ต่อมาเจ้านายที่ทรงมีทรัพย์ทรงจ้างให้ไปสอนในตำหนักในวังของตนก็มี การทั้งนี้เป็นด้วยความปรารถนาที่จะบำรุง การศึกษาพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมทาง

คันถธุระ เมื่อมีการสอบพระปริยัติธรรม ในปีใดปีหนึ่งอาจารย์ผู้สอนส่งนักเรียนเข้าสอบถือกันว่าอาจารย์ผู้สอนนั้นเป็นเจ้าสำนักเรียน

เมื่อครั้งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นใหญ่ในคณะสงฆ์ ได้ทรงเปลี่ยนแปลงการศึกษาจากการแปลปาก เป็นการแปลเขียน โปรดให้เรียนบาลีไวยากรณ์ที่ทรงรจนาขึ้นใหม่แทนมูลกัจจายน์ และการสอบให้มีการเขียนข้อสอบตั้งกรรมการตรวจ ตั้งกองบาลีสนามหลวงขึ้น ผู้ที่จะสอบเปรียญนั้น เมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงรจนาหนังสือนวโกวาทและหนังสือพุทธประวัติ ทรงเห็นว่าการที่พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ต้องเรียนภาษาบาลีเป็นรากฐานก่อน จะเป็นการช้าเกินไป จึงให้เรียนธรรมะเป็นภาษาไทย และได้มีการสอบวัดความรู้ สามเณรผู้รู้ธรรมขึ้นเพื่อให้ได้รับการยกเว้นการเกณฑ์ทหารในครั้งรัชกาลที่ ๖ ต่อมาในสมัยของพระองค์ท่านได้มีการตั้งการศึกษานักธรรมขึ้น จึงได้ให้มีการสอบนักธรรมเป็นนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ไปแล้ว ได้ตั้งนักธรรมชั้นเอกขึ้น ทางคณะสงฆ์ได้กำหนดให้ผู้ที่จะมีความรู้เป็นมหานั้น จะต้องได้นักธรรมประกอบด้วย คือ ได้นักธรรมชั้นตรี จึงจะสอบประโยค ๓ ได้ ได้นักธรรมชั้นโทจึงจะสอบประโยค ๔-๖ ได้ ได้นักธรรมชั้นเอกจึงจะสอบประโยค ๗-๙ ได้ ถ้าสอบนักธรรมชั้นตรีไม่ได้สอบประโยค ๓ ได้ ปรับเป็นตก สอบนักธรรมชั้นโทไม่ได้สอบประโยค ๔ ได้ปรับเป็นตก สอบนักธรรมชั้นเอกไม่ได้สอบประโยค ๗ ได้ปรับเป็นตก เพราะฉะนั้นผู้ที่สอบพระปริยัติธรรมได้ จึงเรียกว่า เปรียญธรรม ซึ่งย่อเป็นคำว่า ป.ธ. คือเปรียญกับนักธรรมนั่นเอง ส่วนเปรียญรุ่นเก่า ๆ ที่ไม่ได้นักธรรมเพราะไม่มีการสอบในครั้งนั้น เรียกว่า ป.บ. เปรียญบาลี หรือ บ.บ. บาเรียนบาลีก็มี ในปัจจุบันนี้ทางคณะสงฆ์มหามกุฏราชวิทยาลัยได้ส่งเสริมให้อุบาสิกานุ่งขาวห่มขาวที่เรียกว่าบวชเป็นชีได้ศึกษานักธรรมและบาลี พวกแม่ชีเหล่านี้สอบเปรียญธรรมได้ก็ถือว่า เป็นผู้มีการศึกษาได้รับการยกย่องจากสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย เรียกว่า บ.ศ. ย่อมาจากคำว่าบาลีศึกษา มีตั้งแต่ชั้น บ.ศ. ๑-๒ (บาลีศึกษา ๑-๒) จนถึง บ.ศ.๙ (บาลีศึกษา ๙) ซึ่งทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรมกว้างขวางออกไป

การเรียนธัมมปทัฏฐกถา

ธัมมปทัฏฐกถานี้มีการเรียนการสอนที่เป็นแบบอย่างอันครูอาจารย์ได้นำสืบ ๆ กันมา เมื่อมีการพิมพ์ธัมมปทัฏฐกถาเป็นอักษรไทยภาษาบาลี ได้แบ่งเป็น ๘ ภาคด้วยกัน ภาค ๑-๔ จัดเป็นบั้นต้น ภาค ๕-๘ จัดเป็นบั้นปลาย

ในปัจจุบันนี้คณะสงฆ์ไทยเห็นความสำคัญของธัมมปทัฏฐกถานี้ จึงให้มีการเรียนการสอนและการสอบตั้งแต่ชั้นประโยค ๑-๒ ถึงชั้นประโยค ๖ และได้จัดหลักสูตรไว้ดังนี้

ประโยค ๑-๒ และเปรียญตรีปีที่ ๑-๒ หมวดบาลีศึกษาวิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๑-๔

ประโยค ป.ธ.๓ วิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๕-๘

วิชาสัมพันธ์ไทย หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๕-๘

ประโยค ป.ธ.๔ วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๑

ประโยค ป.ธ.๕ วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๒-๔

ประโยค ป.ธ.๖ วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๕-๘ แต่ในการสอบ กรรมการจะแปลประโยคเป็นความไทยโดยสันทัดหรือดัดแปลงสำนวน และท้องเรื่องหรือตัดตอนที่ต่าง ๆ มาเรียงติดต่อกัน เป็นประโยคสอบไล่ก็ได้

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ไทยเห็นความสำคัญของธัมมปทัฏฐกถานี้ จึงใช้เรียน ใช้สอน ใช้สอบ ผู้ที่ศึกษาภาษาบาลีตั้งแต่ชั้นต้นจนถึงชั้นประโยค ๖

ประโยคมีชื่อที่ใช้มาแต่โบราณ

สำหรับการศึกษาของนักเรียนและครูบาอาจารย์แต่เก่าก่อน ย่อมถือว่าธัมมปทัฏฐกถานี้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นพิเศษ มีเคล็ดลับที่จะต้องศึกษาได้ทำธงขึ้นและธงลงในประโยคที่จะเรียน แต่ในปัจจุบันนี้ยกเลิกธงนั้น ๆ เสียแล้ว และเรียกประโยคต่าง ๆ ที่น่าสนใจในธัมมปทัฏฐกถาทั้ง ๘ ภาคนั้น มีชื่อต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ถึง ๑๐๐ ประโยค ที่โบราณเรียกชื่อ ดังต่อไปนี้

ภาค ๑ มี ๑๕ ประโยค คือ

๑. ประโยคไหว้ครู
๒. ประโยคอิตถีสัทโท/หลงเสียงนาง
๓. ประโยคกงเกวียน - กำเกวียน
๔. ประโยคอิตินาคพาธ
๕. ประโยคกาโกโลกนัย - โลกมืด
๖. ประโยคยักขิณีส่งนำ
๗. ประโยคยกวัตร
๘. ประโยคช้างลงท่า
๙. ประโยคช้างร้องไห้
๑๐. ประโยคปูอาสนะ
๑๑. ประโยคเทวทัตต์เล็ก
๑๒. ประโยคพุทธดำเนิน
๑๓. ประโยคนันทะกระสัน
๑๔. ประโยคเทวทัตต์ตัดงา
๑๕. ประโยคไก่ปรบปีก - โคโป

ภาค ๒ มี ๑๑ ประโยค คือ

๑. ประโยคช้างออกศึก
๒. ประโยคเผาปราสาท
๓. ประโยคอัปปมาท

๔. ประโยคโจรขุดอุโมงค์
๕. ประโยคปัญญาปราสาท
๖. ประโยคม้าวิ่งเร็ว
๗. ประโยควัตตบท/วัตตบท ๗
๘. ประโยคกึกิณิ - กิงกิณิก
๙. ประโยคมังกรดั้นเมฆ
๑๐. ประโยคครอบจักรวาฬ
๑๑. ประโยคนครนอก - นครใน

ภาค ๓ มี ๑๓ ประโยค คือ
๑. ประโยคหิ่งห้อยชมสวน
๒. ประโยคมุนีเดินดง
๓. ประโยคจำปาทอง - ประทุมทอง
๔. ประโยคเศรษฐีสอนบุตร
๕. ประโยคกัลยาณธรรม
๖. ประโยคแก้วมงกุฎ
๗. ประโยคอัตตวินิบาต
๘. ประโยคประทุมทอง - ดอกประทุม
๙. ประโยคลิงพาล
๑๐. ประโยคอานันทเศรษฐี
๑๑. ประโยคสัชชุขีรัง
๑๒. ประโยคสัมภาระ
๑๓. ประโยคองค์คด

ภาค ๔ มี ๕ ประโยค คือ
๑. ประโยคลากินน้ำหาง
๒. ประโยคสันนิจจัย
๓. ประโยคเสาเขื่อน

๔. ประโยคป่าไม้สะแก - ป่าไม้ตะเคียน - ป่าไม้พยอม

๕. ประโยคเศรษฐีขายถ่าน

ภาค ๕ มี ๗ ประโยค คือ

๑. ประโยคผีเสื้อน้ำ - เทวธรรม

๒. ประโยคม้าหลบแส้

๓. ประโยคสนิมบาตร

๔. ประโยคไตรวัฏฏะ - ไตรวัตร

๕. ประโยคกายนคร

๖. ประโยคหักซี่โครง

๗. ประโยคเศรษฐีขายเรือน

ภาค ๖ มี ๖ ประโยค คือ

๑. ประโยคกุมภกรรณทดน้ำ

๒. ประโยคราชสีห์กระทืบถ้ำ

๓. ประโยคพุทธวิสัย/พระพุทธเจ้าเปิดโลก

๔. ประโยคโอวาทปาติโมกข์

๕. ประโยคสรณคมน์

๖. ประโยคอยู่ร่วม

ภาค ๗ มี ๒๘ ประโยค คือ

๑. ประโยคยถานที

๒. ประโยคกากสูร

๓. ประโยคพระครูแขวง

๔. ประโยควินิจฉัย

๕. ประโยคพรานตกเบ็ด

๖. ประโยคพระครูเมือง

๗.ประโยคอัฏฐังคิกมรรค

๘. ประโยคเสือซ่อนเล็บ
๙. ประโยคกาวิดน้ำ
๑๐. ประโยคปทุมทอง
๑๑. ประโยคสองนาง
๑๒. ประโยคห่าลงเมือง
๑๓. ประโยคบารมีสามสิบ
๑๔. ประโยคเสือเล็ก
๑๕. ประโยคเสือโคร่ง
๑๖. ประโยคป่าช้าเก้า
๑๗. ประโยคดาวคนอง
๑๘. ประโยคภูเขาหิมพานต์
๑๙. ประโยคโลหะปราสาท
๒๐. ประโยคหัวดื้อ
๒๑. ประโยคปัจจันตนคร - ประตูเมือง
๒๒. ประโยคสองลัทธิ
๒๓. ประโยคช้าง - ช้างออกศึก
๒๔. ประโยคพราหมณ์เฒ่า
๒๕. ประโยคผีสิง
๒๖. ประโยคช้างติดหล่ม
๒๗. ประโยคช้างเผือก
๒๘. ประโยคสุวรรณบรรพต - ภูเขาทอง

ภาค ๘ มี ๑๕ ประโยค คือ

๑. ประโยคตัณหานุสัยน้อย
๒. ประโยคตัณหานุสัยใหญ่
๓. ประโยคเรือนจำ
๔. ประโยคแมงมุมชักใย
๕. ประโยคจันทโครบ

๖. ประโยคอักขรสันนิบาต
๗. ประโยคโจปนกาย - ผีเสื้อน้ำ
๘. ประโยคกุรุธรรม
๙. ประโยคเต่าเหาะ
๑๐. ประโยคราหูอมจันทร์
๑๑. ประโยคเมตตาวิหารี
๑๒. ประโยคพราหมณ์ตีพราหมณ์
๑๓. ประโยคฤาษีกินเหี้ย
๑๔. ประโยคมารยาหญิง
๑๕. ประโยคพราหมณ์ดีดกระโหลก

ประโยคต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีเคล็ดลับที่จะต้องศึกษาเรียนรู้วิธีแปล เงื่อนไข กลเม็ด ต่าง ๆ ให้ดี ผู้เขียนได้นำมาจากรายชื่อที่พระครูวิจิตรการโกศล (พระมหาสงัด ญาณพโล ป.ธ.๖) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ฉบับพิมพ์ที่บริษัทสหธรรมิก ปี ๒๕๓๘ ซึ่งนายทศพร ศรีคำ กลมเกลียว ป.ธ.๙ ได้ส่งมาให้เพื่อให้การแนะนำสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

การแปลเป็นภาษาไทยฉบับภูมิพโลภิกขุ

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ เพื่อการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ได้เห็นความสำคัญของพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้พิมพ์หนังสือพระธรรมบท อัญเชิญมาจากพระบาลีพระไตรปิฎก เล่ม ๒๕ และธัมมปทัฏฐกถาทั้ง ๘ ภาค ได้ตั้งเป็นพระบาลีคอลัมน์หนึ่ง และคำแปลอีกคอลัมน์หนึ่งในหน้าเดียวกัน เพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยควบคู่กันไป ในเรื่องการทำเป็นสองคอลัมน์นี้ ผู้แนะนำใคร่จะทำความเข้าใจกับท่านผู้สงสัย หากจะมีต่อไปในภายหน้าว่า การตั้งเป็นสองคอลัมน์เป็นความดำริชั้นต้นของ นายมณีพันธุ์ จารุดุล ผู้อำนวยการโครงการ

ปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ฯ และมีกรรมการอื่นเห็นชอบร่วมด้ว
ซึ่งอาจจะมีทั้งข้อเสียและข้อดีตามที่จะคิด ข้อเสียนั้นอาจจะเห็นว่าเป็นการทำให้
เปลืองหน้ากระดาษที่ทำ และทำให้ราคาแพงขึ้นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งเป็นการ
ทำงานให้ยากกว่าปกติเป็น ๒-๓ เท่า ส่วนข้อดีนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการอนุรักษ์
พระบาลี ซึ่งเป็นภาษาเดิมและคำแปลให้ควบคู่กันไป ทำให้ผู้อ่านสามารถเทียบเคียง
ระหว่างภาษาทั้งสองเป็นการประกันความตกหล่นของการแปลได้ และถ้าแปลไม่
ถูกต้องก็มีพระบาลีเป็นหลักฐานไว้ อนึ่ง เป็นการอนุรักษ์พระคัมภีร์บาลีที่เป็นภาษา
เดิมไว้ ซึ่งได้ปรากฏมีพระคัมภีร์บางฉบับที่ภาษาบาลีเดิมได้หายไป หาไม่ได้เหลือแต่
คำแปล เช่นพระคัมภีร์วิมุติมรรค อันเป็นพระคัมภีร์ที่มีชื่อเสียง ซึ่งทางนักปราชญ์
ชาวจีนได้แปลเป็นภาษาจีนไว้ ต่อมาฝรั่งได้แปลเป็นภาษาอังกฤษ และเมื่อแปลเป็น
ภาษาอังกฤษขึ้น นักปราชญ์ชาวไทยซึ่งสำเร็จจากมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ได้
ร่วมกันแปลเป็นภาษาไทยขึ้น เป็นประโยชน์แก่ชาวไทยจนทุกวันนี้ นอกจากนี้
ทางคณะสงฆ์เขมรได้แปลพระไตรปิฎกภาษาบาลี พิมพ์ภาษาบาลีหน้าหนึ่ง คำแปล
เป็นภาษาเขมรอีกหน้าหนึ่ง เมื่อเกิดจลาจลวุ่นวายในประเทศเขมร หาต้นฉบับ
พระไตรปิฎกสองภาษานี้ไม่ได้ รัฐบาลไทยโดยกรมการศาสนาได้ขอให้มูลนิธิ-
ภูมิพโลภิกขุถ่ายสำเนาส่งไปให้เป็นธรรมบรรณาการที่ประเทศเขมร ซึ่งนับว่าเป็นการ
อนุรักษ์ทั้งภาษาบาลีและภาษาเขมร การทำความเข้าใจครั้งนี้หวังว่าจะเป็นประโยชน์
แก่ผู้ที่สงสัย และจะทำความเข้าใจไว้ ณ ที่นี้ แต่เพียงแห่งเดียว

มีรายชื่อนักวิชาการผู้แปลพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา ดังนี้

๑. พระมหาบุญพา จิตปุญฺโญ ป.ธ.๙, พ.ม.

๒. นายอรชุน ซาเส็น ป.ธ.๙, พธ.บ.

๓. นายผคุง แปงการิยา ป.ธ.๙, พธ.บ.

๔. นายภิญโญ ล่องสกุล ป.ธ.๘, พ.ม., พธ.บ. M.A.

ผู้ตรวจสำนวนแปล

๑. พระมหาเฉลียว เปสโร ป.ธ.๙

๒. นายอาทิตย์ เบิกบานดี ป.ธ.๙

๓. นายทศพร ศรีคำ กลมเกลียว ป.ธ.๙

ในการพิมพ์พระธัมมปทัฏฐกถานี้ ได้ยกพระบาลีพระธรรมบทไว้ข้างต้น และอรรถกถาอธิบายพระธรรมบทแต่ละเรื่องเพื่อให้นักศึกษาได้ทราบได้เห็นพร้อมกัน แต่ในการทำสารบาญเรื่องได้จัดเรียงไว้เฉพาะเรื่องในพระธัมมปทัฏฐกถาเท่านั้น

การแปลนี้ได้สำเร็จทั้ง๘ภาค จึงหวังใจว่าพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา ที่มูลนิธิภูมิพโลภิกขุได้อัญเชิญมาลงพิมพ์ทั้งพระบาลีและคำแปลนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาค้นคว้าตามสมควรต่อไป

สำหรับ **พระคัมภีร์ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา บาลี-ไทย ภาค ๒** นี้ **คุณกิ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์** ได้มีจิตศรัทธาสละทรัพย์สร้างให้ **คุณแม่ม่วย แซ่แต้** เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ขออานิสงส์แห่งพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และอาจารย์ผู้สืบต่อพระพุทธศาสนา ที่ได้มีความหวังดีสร้างสมบารมีมาให้เป็นปัจจัยได้มีการแปลการพิมพ์ครั้งนี้ จงสำเร็จเป็นหิตานุหิตประโยชน์ เกิดเป็นความสุข ความสำราญใจแก่สรรพสัตว์โดยทั่วไปทุกท่าน เทอญ.

(นายสิริ เพ็ชรไชย)
หัวหน้าฝ่ายวิชาการ

คณะผู้ดำเนินงานจัดสร้างพระคัมภีร์

ตามโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น

ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ของ มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

นายมณีพันธุ์ จารุดุล อุปนายกสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา, กรรมการผู้จัดการมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ และผู้อำนวยการโครงการปริวรรตอักษรขอม และอักษรโบราณท้องถิ่น ฯ

นางอุษา จารุดุล นายกสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา, ผู้บรรยายธรรมะของสมาคม ฯ กรรมการ ผู้ช่วยผู้จัดการมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ และรอง ผู้อำนวยการโครงการปริวรรตอักษรขอม ฯ

เป็นหัวหน้าคณะผู้ดำเนินงาน

นายสิริ เพ็ชรไชย กรรมการสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา, กรรมการมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ และหัวหน้าฝ่ายวิชาการโครงการปริวรรตอักษรขอม และอักษรโบราณท้องถิ่น ฯ

เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการ

คณะนักวิชาการผู้จัดทำ
พระคัมภีร์ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา
บาลี-ไทย
ภาค ๒
ฉบับภูมิพโลภิกขุ

๑. นายสิริ เพ็ชรไชย	ป.ธ.๙	ประธานกรรมการตรวจชำระ
๒. พระมหาบุญพา จิตปุญฺโญ	ป.ธ.๙	แปล
๓. พระมหาเฉลียว เปสโร	ป.ธ.๙	กรรมการตรวจชำระ
๔. นายอาทิตย์ เบิกบานดี	ป.ธ.๙	กรรมการตรวจชำระ
๕. นายบรรจบ พุกพญา	ป.ธ.๗	กรรมการตรวจชำระ
๖. นางสาวนันทนา เพ็ชรไทย	ศศ.บ.(โบราณคดี)	พิสูจน์อักษรต้นร่าง
๗. นายอุโพธิ์ รักธรรมจริง	ป.ธ.๗	พิสูจน์อักษรต้นร่าง
๘. นางสาวนันทนา เพ็ชรไทย	ศศ.บ.(โบราณคดี)	พิสูจน์อักษรต้นแบบ
๙. พระมหาอภัย อุปฺปติสฺโส	ป.ธ.๗	พิสูจน์อักษรต้นแบบ
๑๐. นายบรรจบ พุกพญา	ป.ธ.๗	ควบคุมการแก้ไขต้นแบบ
๑๑. นางชลอ วรรณจันทร์		ตรวจความเรียบร้อยของต้นแบบ และดำเนินการจัดพิมพ์
๑๒. นายเฉลิมชัย ทองมี		ผู้ช่วยผู้ดำเนินการจัดพิมพ์

พระคัมภีร์
ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา
บาลี - ไทย
ภาค ๒

DHAMMAPADA and DHAMMAPADAṬṬHAKATHA
Pāli - Thai
Part II

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

พุทธศักราช ๒๕๕๑

สารบาญ

พระคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา

บาลี-ไทย

ภาค ๒

เรื่อง — หน้า

๒. พรรณนาอัปปมาทวรรค

๑. เรื่องพระนางสามาวดี ๓
๒. เรื่องกุมภโฆสกเศรษฐี ๑๕๐
๓. เรื่องพระเถระชื่อว่าจูฬปันถก ๑๖๙
๔. เรื่องพาลนักษัตร ๒๐๒
๕. เรื่องพระมหากัสสปเถระ ๒๐๙
๖. เรื่องภิกษุ ๒ สหาย ๒๑๔
๗. เรื่องท้าวสักกะ ๒๒๑
๘. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ๒๕๗
๙. เรื่องพระนิคมวาสีติสสเถระ ๒๖๒

๓. พรรณนาจิตตวรรค

๑. เรื่องเมฆิยเถระ ๒๗๐
๒. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ๒๗๗
๓. เรื่องภิกษุผู้กระสัน ๒๙๖
๔. เรื่องพระสังฆรักขิต ๓๐๔
๕. เรื่องพระจิตตหัตถเถระ ๓๑๔
๖. เรื่องภิกษุผู้ปรารภวิปัสสนา ๓๓๐
๗. เรื่องพระปูติคัตตติสสเถระ ๓๔๒
๘. เรื่องนายนันทโคปาลกะ ๓๕๒
๙. เรื่องพระโสไรยเถระ ๓๕๘

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ

ที่ใช้อ้างอิงในพระคัมภีร์ฉบับมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

คำย่อ	คำเต็ม	
วิ. มหาวิภงฺค.	วินยปิฎก	มหาวิภงฺค
วิ. ภิกฺขุนี.	วินยปิฎก	ภิกฺขุนีวิภงฺค
วิ. มหา.	วินยปิฎก	มหาวคฺค
วิ. จุ.	วินยปิฎก	จุลฺลวคฺค
วิ. ป.	วินยปิฎก	ปริวาร
ที. สี.	ทีฆนิกาย	สีลกฺขนฺธวคฺค
ที. มหา.	ทีฆนิกาย	มหาวคฺค
ที. ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวคฺค
ม. มู.	มชฺฌิมนิกาย	มูลปณฺณาสก
ม. ม.	มชฺฌิมนิกาย	มชฺฌิมปณฺณาสก
ม. อุ.	มชฺฌิมนิกาย	อุปริปณฺณาสก
สํ. ส.	สํยุตฺตนิกาย	สคาถวคฺค
สํ. นิ.	สํยุตฺตนิกาย	นิทานวคฺค
สํ. ขนฺธ.	สํยุตฺตนิกาย	ขนฺธวารวคฺค
สํ. สฬา.	สํยุตฺตนิกาย	สฬายตนวคฺค
สํ. มหา.	สํยุตฺตนิกาย	มหาวารวคฺค
องฺ. เอกก.	องฺคุตฺตรนิกาย	เอกกนิปาต
องฺ. ทุก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ทุกนิปาต

คำย่อ	คำเต็ม	
องฺ. ติก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ติกนิปาต
องฺ. จตุกฺก.	องฺคุตฺตรนิกาย	จตุกฺกนิปาต
องฺ. ปญฺจก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ปญฺจกนิปาต
องฺ. ฉกฺก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ฉกฺกนิปาต
องฺ. สตฺตก.	องฺคุตฺตรนิกาย	สตฺตกนิปาต
องฺ. อฏฺฐก.	องฺคุตฺตรนิกาย	อฏฺฐกนิปาต
องฺ. นวก.	องฺคุตฺตรนิกาย	นวกนิปาต
องฺ. ทสก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ทสกนิปาต
องฺ. เอกาทสก.	องฺคุตฺตรนิกาย	เอกาทสกนิปาต
ขุ. ขุ.	ขุทฺทกนิกาย	ขุทฺทกปาฐ
ขุ. ธ.	ขุทฺทกนิกาย	ธมฺมปทคาถา
ขุ. อุ.	ขุทฺทกนิกาย	อุทาน
ขุ. อิติ.	ขุทฺทกนิกาย	อิติวุตฺตก
ขุ. สุ.	ขุทฺทกนิกาย	สุตฺตนิปาต
ขุ. วิ.	ขุทฺทกนิกาย	วิมานวตฺถุ
ขุ. เปต.	ขุทฺทกนิกาย	เปตวตฺถุ
ขุ. เถร.	ขุทฺทกนิกาย	เถรคาถา
ขุ. เถรี.	ขุทฺทกนิกาย	เถรีคาถา
ขุ. ชา.	ขุทฺทกนิกาย	ชาตก
ขุ. มหา.	ขุทฺทกนิกาย	มหานิทฺเทส
ขุ. จูฬ.	ขุทฺทกนิกาย	จูฬนิทฺเทส
ขุ. ป.	ขุทฺทกนิกาย	ปฏิสมฺภิทามคฺค
ขุ. อ.	ขุทฺทกนิกาย	อปทาน
ขุ. พุทฺธ.	ขุทฺทกนิกาย	พุทฺธวํส
ขุ. จริยา.	ขุทฺทกนิกาย	จริยาปิฎก

คำย่อ	คำเต็ม	
อภิ. สं.	อภิธมฺมปิฎก	ธมฺมสงฺคณี
อภิ. วิ.	อภิธมฺมปิฎก	วิภงฺค
อภิ. ธา.	อภิธมฺมปิฎก	ธาตุกถา
อภิ. ปุ.	อภิธมฺมปิฎก	ปุคฺคลปญฺญตฺติ
อภิ. ก.	อภิธมฺมปิฎก	กถาวตฺถุ
อภิ. ย.	อภิธมฺมปิฎก	ยมก
อภิ. ป.	อภิธมฺมปิฎก	ปฏฺฐาน

วิธีใช้ เช่น วิ. มหาวิภงฺค. ๑/๔๑๓. หมายถึง คัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑ หน้า ๔๑๓.

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับต่าง ๆ

คำย่อ	คำเต็ม	
สี.	สีหฬโปตฺถก	(ฉบับสิงหฬ)
ม.	มรมฺมโปตฺถก	(ฉบับพม่าเดิม)
ฉ.	ฉฏฺฐสงฺคีติโปตฺถก	(ฉบับสังคายนาครั้งที่ ๖)
รา.	รามญฺญโปตฺถก	(ฉบับมอญ)
โป.	โปราณโปตฺถก	(ฉบับใบลานเก่า)
อิ.	อิงฺคลิสโปตฺถก	(ฉบับอังกฤษ เดิมใช้ย่อว่า ยุ.)
ก.	กตฺถจิโปตฺถก	(คัมภีร์บางฉบับ)

TRANSLITERATION OF THE THAI ALPHABET
as used in this pāli text
of
THE BHŪMIBALO BHIKKHU FOUNDATION

VOWELS - 8

a า ā ิ i ี ī ุ u ู ū เ e โ o

CONSONANTS - 33

ก ka	ข kha	ค ga	ฆ gha	ง ṅa
จ ca	ฉ cha	ช ja	ฌ jha	ญ ña
ฏ ṭa	ฐ ṭha	ฑ ḍa	ฒ ḍha	ณ ṇa
ต ta	ถ tha	ท da	ธ dha	น na
ป pa	ผ pha	พ ba	ภ bha	ม ma
ย ya	ร ra	ล la	ว va	
ส sa	ห ha	ฬ ḷa	◌ं ṃ	

FIGURES

๑ 1 ๒ 2 ๓ 3 ๔ 4 ๕ 5 ๖ 6 ๗ 7 ๘ 8 ๙ 9 ๐ 0

COMBINATION

ก ka	กา kā	กิ ki	กี kī
กุ ku	กู kū	เก ke	โก ko

พระคัมภีร์
ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา
บาลี - ไทย
ภาค ๒

พระบาลีสุตตันตปิฎก
ขุททกนิกาย ธรรมบท

๒. อปฺปมาทวคฺค

๑. สามาวตีวตฺถุ

๒๑. อปฺปมาโท อมตำ ปทำ
ปมาโท มจฺจุโน ปทำ,
อปฺปมตฺตา น มียนฺติ
เย ปมตฺตา ยถา มตา,

๒๒. เอตำ วิเสสโต ญตฺวา
อปฺปมาทมฺหิ ปณฺฑิตา
อปฺปมาเท ปโมทนฺติ
อริยานำ โคจเร รตา

๒. อัปปมาทวรรค

๑. เรื่องพระนางสามาวดี

๒๑. ความไม่ประมาท เป็นเครื่องถึงพระนิพพานชื่อ อมตะ ความประมาทเป็นทางแห่งมัจจุ เหล่าสัตว์ผู้ไม่ประมาท ย่อมไม่ตาย เหล่าสัตว์ผู้ประมาท ก็เป็นเหมือนคนที่ตายแล้ว ฉะนั้น,

๒๒. บัณฑิตทั้งหลายรู้เหตุนั้น โดยความแปลกกันแล้ว ดำรงอยู่แล้วในความไม่ประมาท ย่อมบันเทิงในความไม่ประมาท ยินดีในธรรมเป็นที่เที่ยวไปแห่งญาณ ของพระอริยเจ้าทั้งหลาย.

๑-๒๑๘-๓๑๑-๑ ๓ ๒๕๕๑

คุณชลอ-คุณเยาวเรศ วงศ์วิเชียร สร้างถวายเป็นพุทธบูชา
และอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วทุกท่านและเจ้ากรรมนายเวร

๒๓. เต ฌายิโน สาตติกา
นิจฺจํ ทฬฺหปรกฺกมา
ผุสนฺติ ธีรา นิพฺพานํ
โยคกฺเขมมฺ อนุตฺตรํ.

๒๓. บัณฑิตเหล่านั้น ผู้มีปกติเพ่ง มีความเพียรอันเป็นไปติดต่อกัน มีความบากบั่นมั่นเป็นนิตย์ เป็นนักปราชญ์ ย่อมถูกต้องพระนิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม.

คุณชลอ-คุณเยาวเรศ วงศ์วิเชียร สร้างถวายเป็นพุทธบูชา
และอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วทุกท่านและเจ้ากรรมนายเวร

พระธัมมปทัฏฐกถา

---

๒. อปฺปมาทวคฺควณฺณนา

๑. สามาวตีวตฺถุ

อปฺปมาโท อมตํ ปทนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา โกสมฺพึ อุปนิสฺสาย โฆสิตาราเม วิหรนฺโต สามาวตีปมุขานํ ปญฺจนฺนํ อิตฺถีสตานํ มาคณฺฑิยปมุขานญฺจ ตสฺสา ปญฺจนฺนํ ญาติสตานํ มรณพฺยสนํ อารพฺภ กเถสิ.

ตตฺรายํ อนุปุพฺพีกถา

อตีเต “อลฺลกปฺปรฏฺเฐ อลฺลกปฺป-ราชา นาม เวฏฺฐทีปกรฏฺเฐ เวฏฺฐทีปกราชา นามา”ติ อิเม เทฺว ทหรกาลโต ปฏฺฐาย สหายกา หุตฺวา เอกาจริยกุเล สิปฺปํ อุคฺคณฺหิตฺวา

๒. พรรณนาอัปปมาทวรรค

๑. เรื่องพระนางสามาวดี

พระศาสดา เมื่อทรงเข้าไปอาศัยเมืองโกสัมพี ประทับอยู่ที่โฆสิตาราม ทรงปรารภถึงความวอดวาย คือความตายของหญิง ๕๐๐ คน มีพระนางสามาวดีเป็นประธาน และพระญาติ ๕๐๐ คนของพระนางมาคัณฑิยานั้น มีพระนางมาคัณฑิยาเป็นประธาน ตรัสพระธรรมเทศนากัณฑ์นี้ว่า **ความไม่ประมาทเป็นเครื่องถึงพระนิพพานชื่ออมตะ** ดังนี้เป็นต้น.

ในเรื่องพระนางสามาวดีนั้น มีอนุปุพพีกถา ดังต่อไปนี้

ในกาลล่วงมาแล้ว พระราชา ๒ พระองค์เหล่านี้คือ “พระราชาพระนามว่าอัลลกัปปะ ในแคว้นอัลลกัปปะ พระราชาพระนามว่าเวฏฐทีปกะ ในแคว้นเวฏฐทีปกะ” เป็นพระสหายกัน

คุณชลอ-คุณเยาวเรศ วงศ์วิเชียร สร้างถวายเป็นพุทธบูชา
และอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วทุกท่านและเจ้ากรรมนายเวร

อตฺตโน อตฺตโน ปิตูนํ อจฺจเยน ฉตฺตํ อุสฺสาเปตฺวา ทสทสโยชนิเก รฏฺเฐ ราชาโน อเหสุ.

ตั้งแต่เวลายังทรงพระเยาว์ ทรงศึกษาศิลปะในสำนักของอาจารย์เดียวกัน โดยกาลล่วงไปแห่งพระบิดาของตน ๆ ได้ให้ยกเศวตฉัตรขึ้นแล้ว ทรงเป็นพระราชาในแคว้นมีประมาณแคว้นละ ๑๐ โยชน์.

กาเลน กาลํ สมาคนฺตฺวา เอกโต ติฏฺฐนฺตา นิสีทนฺตา นิปชฺชนฺตา มหาชนํ ชายมานญฺจ ชิยฺยมานญฺจ มิยฺยมานญฺจ ทิสฺวา "ปรโลกํ คจฺฉนฺตํ มิตฺตา วา ญาตกา วา อนุคจฺฉนฺตา นาม นตฺถิ, อนฺตมโส อตฺตโน สรีรมฺปิ, สพฺพํ ปหาย คนฺตพฺพํ, กึ โน ฆราวาเสน, ปพฺพชิสฺสามา"ติ จินฺเตตฺวา รชฺชานิ ปุตฺตทารสฺส นิยฺยาเทตฺวา อิสิปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวนฺตปฺปเทเส วสนฺตา มนฺตยึสุ "มยํ รชฺชํ ปหาย ปพฺพชิตา น ชีวิตุ อสกฺโกนฺตา เต มยํ สเจ เอกฏฺฐาเน วสนฺตา อปพฺพชิตสทิสาเยว โหม, ตสฺมา เอกวาสํ น วสิสฺสาม, ตฺวํ เอตสฺมึ ปพฺพเต วส, อหํ อิมสฺมึ วสิสฺสามิ,

พระราชา ๒ พระองค์นั้น เสด็จมาประชุมกันตามกาลอันเหมาะสม ประทับ-ยืน ประทับนั่ง บรรทม ร่วมกัน ทอดพระเนตรเห็นมหาชน ผู้เกิด แก่ และตายอยู่ ทรงดำริว่า "มิตรทั้งหลายก็ดี ญาติทั้งหลายก็ดี ชื่อว่าไปตามบุคคลผู้ไปสู่โลกหน้า ย่อมไม่มี, โดยที่สุดแม้สรีระของตน(ก็ไม่ไปตาม), ต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป พวกเราจะอยู่ครองเรือนกันไปทำไม เราทั้งสองจักบวชกัน" ทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระโอรสและพระ-มเหสี ทรงผนวชเป็นพระฤาษี อยู่ในหิมวันตประเทศ ทรงปรึกษากันว่า "พวกเราสละราชสมบัติบวชแล้ว จะไม่อาจเป็นอยู่(ได้)ก็หามิได้ พวกเรานั้นถ้าอยู่ในที่เดียวกัน ก็จะเป็นเหมือนกับผู้ไม่ได้บวชนั่นเทียว, เพราะฉะนั้นพวกเราจักไม่อยู่รวมกัน, ท่านจงอยู่ที่

คุณชลอ-คุณเยาวเรศ วงศ์วิเชียร สร้างถวายเป็นพุทธบูชา
และอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วทุกท่านและเจ้ากรรมนายเวร

อนฺวฑฺฒมาสํ ปน อุโปสถทิวเส เอกโต ภวิสฺสามา"ติ.

ภูเขาลูกนั่น, เราจักอยู่ที่ภูเขาลูกนี้, แต่ว่า เราทั้ง ๒ จักร่วมกันในวันอุโบสถทุกกึ่งเดือน".

อถ เนสํ เอตทโหสิ "เอวัปิ โน คณสงฺคณิกา ว ภวิสฺสติ, ตฺวํ ตาว ปพฺพเต อคฺคึ ชาเลยฺยาสิ, อหํ มม ปพฺพเต อคฺคึ ชาเลสฺสามิ, อุโภ ตายสญฺญาย อตฺถิภาวํ ชานิสฺสามา"ติ. เต ตถา กรึสุ.

ครั้งนั้น พระดาบสทั้ง ๒ นั้น ได้มีความดำรินี้ว่า "แม้เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกเราจักมีการคลุกคลีกันด้วยหมู่คณะเทียว ท่านพึงจุดไฟให้ลุกโพลงขึ้นที่ภูเขาของท่าน, เราก็จักจุดไฟให้ลุกโพลง ขึ้นที่ภูเขาของเรา, เราทั้ง ๒ จักรู้ว่าเราทั้ง ๒ ยังมีชีวิตอยู่ ด้วยสัญญานั้น". ดาบสทั้ง ๒ นั้น ได้ทำอย่างนั้นแล้ว.

อปรภาเค เวฏฺฐจีปกตาปโส กาลํ กตฺวา มเหสกฺโข เทวราชา หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ในกาลอื่นอีก ดาบสชื่อเวฏฐจีปกะ ทำกาละ บังเกิดเป็นเทพเจ้าผู้มีศักดิ์มาก.

ตโต อฑฺฒมาเส สมฺปตฺเต, อคฺคึ อทิสฺวา ว อิตโร "สหายโก เม กาลกโต"ติ อญฺญาสิ. อิตโรปิ นิพฺพตฺตกฺขเณเยว อตฺตโน เทวสิรึ โอโลเกตฺวา กมฺมํ อุปธาเรนฺโต เนกฺขมนโต ปฏฺฐาย อตฺตโน กตกิริยं[๑] ทิสฺวา "อิทานาหํ คนฺตฺวา

แต่นั้น เมื่อถึงกึ่งเดือน ดาบสชื่ออัลลกัปปะ มองไม่เห็นไฟเลย ก็ทราบได้ว่า "สหายของเราทำกาละแล้ว". แม้ดาบสชื่อว่าเวฏฐทีปกะนอกนี้ ตรวจดูเทพสิริ (สิริสมบัติแห่งเทพ) ของตน ในขณะที่บังเกิดแล้วนั่นเทียว พิจารณาเห็นกิริยาที่ตนทำแล้ว ตั้งแต่ ถึงกรรม

---

[๑] ฉ. ศปจริยं.

พล.ต.ประสิทธิ์ ชื่นบุญ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มม สหายกำ ปสฺสิสฺสามี”ติ จินฺเตตฺวา อตฺตภาวำ วิชหิตฺวา มคฺคมูหฺปุริโส[๑] วิย ตสฺส สนฺติกำ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตำ อฏฺฐาสิ.

ออกบวช คิดว่า “บัดนี้เราจักไปเยี่ยมสหายของเรา” จึงละอัตภาพ ทำเป็นเหมือนบุรุษผู้หลงทาง ไปสู่สำนักของดาบสชื่ออัลลกัปปะนั้น ไหว้แล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควรแห่งหนึ่ง.

อถ นำ โส อาห “กุโต อาคโตสี”ติ. “มคฺคมูหฺปุริโส อหำ ภนฺเต ทูรโต อาคโตมฺหิ, กึ ปน ภนฺเต อยฺโย อิมสฺมึ ฐาเน เอกโก ว วสติ, อญฺโญปิ โกจิ อตฺถี”ติ. “อตฺถิ เม เอโก สหายโก”ติ. “กุหึ โส”ติ. “เอตสฺมึ ปพฺพเต วสติ, อุโปสถทิวเส ปน อคฺคึ น ชาเลสิ, นูน มโต ภวิสฺสตี”ติ.

ครั้งนั้น ดาบสชื่ออัลลกัปปะนั้น ถามบุรุษนั้นว่า “ท่านมาจากที่ไหน”. คนหลงทางตอบว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเป็นบุรุษหลงทางมาแต่ไกล, ท่านผู้เจริญ ก็พระคุณเจ้าอยู่ในที่นี้รูปเดียวเท่านั้นหรือ? มีใคร ๆ แม้อื่นอยู่ไหม?”. ดาบสชื่ออัลลกัปปะกล่าวว่า “เรามีสหายอยู่คนหนึ่ง”. บุรุษหลงทางถามว่า “สหายของท่านนั้น ไปไหนเสียเล่า?”. ดาบสชื่ออัลลกัปปะ กล่าวว่า “เขาอยู่บนภูเขาลูกนั่น, แต่ในวันอุโบสถ เขาไม่ได้จุดไฟให้ลุกโพลง, เขาคงจักตายเสียแล้วแน่นอน”.

“เอวำ ภนฺเต”ติ. “เอวมาวุโส”ติ. “อหำ โส ภนฺเต”ติ. “กุหึ นิพฺพตฺโตสี”ติ. “เทวโลเก มเหสกฺโข

บุรุษหลงทาง กล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ เป็นอย่างนั้นหรือ”. ดาบสอัลลกัปปะตอบว่า “เป็นอย่างนั้นผู้มีอาย”.

---

[๑] ฉ. มคฺคิกปุริโส.

เทวราชา หุตฺวา นิพฺพตฺโตสฺมิ บุรุษหลงทาง กล่าวว่า “ข้าพเจ้าคือ ภนฺเต, ‘อยฺยํ ปสฺสิสฺสามี’ติ ปุน ดาบสนั้น ท่านผู้เจริญ”. ดาบสอัลล-อาคโตมฺหิ, อปิ นุ โข อยฺยานํ กัปปะ จึงถามว่า “ท่านบังเกิดที่ไหน อิมสฺมึ ฐาเน วสนฺตานํ, โกจิ เล่า?”. บุรุษหลงทาง ตอบว่า อุปทฺทโว อตฺถี”ติ. “อาม อาวุโส “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าบังเกิดเป็นเทพเจ้า หตฺถี นิสฺสาย กิลมามี”ติ. “กึ ผู้มีศักดิ์มาก ในเทวโลก, ข้าพเจ้า โว ภนฺเต หตฺถี กโรนฺตี”ติ. กลับมาอีกด้วยความประสงค์ว่า ‘จัก “รตฺตึ สมฺมชฺชฏฺฐาเน ลณฺฑํ เยี่ยมพระผู้เป็นเจ้า’ เมื่อพระผู้เป็นเจ้า ปาเตนฺติ, ปาเทหิ ปหริตฺวา ปัสฺสุ อยู่ในที่นี้, มีอันตรายอะไรอยู่บ้างหรือ อุทฺธรนฺติ, สฺวาหํ ปาโต ลณฺฑํ หนอ”. ดาบสอัลลกัปปะ กล่าวว่า ฉฑฺเฑนฺโต ปัสฺสุ สมํ กโรนฺโต “ครับ ผู้มีอายุเราลำบากอยู่ เพราะ กิลมามี”ติ. “กึ ปน เตสํ อนาคมนํ อาศัยช้าง”. เทพเจ้า กล่าวว่า “ท่าน อิจฺฉถา”ติ. “อามาวุโส”ติ. “เตนหิ ผู้เจริญ ช้างทั้งหลายทำอะไรให้ท่าน เตสํ อนาคมนํ กิริสฺสามี”ติ เล่า?”. ดาบสอัลลกัปปะ กล่าวว่า ตาปสสฺส หตฺถิกนฺตวีณญฺเจว “ตอนกลางคืน โขลงช้างถ่ายคูถลงในที่ หตฺถิกนฺตมนฺตญฺจ อทาสิ. ททนฺโต กวาด, มันใช้เท้ากระทืบ คุ้ยฝุ่นขึ้น, จ ปน วีณาย ติสฺโส ตอนเช้า เรานั้นต้องขนคูถ (ช้าง) ทิ้ง ตนฺติโย ทสฺเสตฺวา ตโย มนฺเต เกลี่ยฝุ่นให้เรียบ จึงลำบาก”. เทพเจ้า อุคฺคณฺหาเปตฺวา “อิมํ ตนฺตึ ถามว่า “ก็ ท่านปรารถนาไม่ให้ช้าง ปหริตฺวา อิมสฺมึ มนฺเต วุตฺเต, เหล่านั้นกลับมาอีกหรือ?”. ดาบสอัลล-นิวตฺติตฺวา โอโลเกตฺวาปิ อสกฺโกนฺตา กัปปะ ตอบว่า “ถูกแล้ว ผู้มีอายุ”. หตฺถี ปลายนฺติ, อิมํ ตนฺตึ เทพเจ้า กล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น ข้าพเจ้า ปหริตฺวา อิมสฺมึ มนฺเต วุตฺเต, จักทำไม่ให้ช้างเหล่านั้นกลับมา” ดังนี้

พล.ต.ต.ประสิทธิ์ ชื่นบุญ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิวตฺเตตฺวา ปจฺฉโต โอโลเกนฺตา ปลายนฺติ, อิมํ ตนฺตึ ปหริตฺวา อิมสฺมึ มนฺเต วุตฺเต, หตฺถึ ปลายิตฺวา อุปนาเมนฺโต อาคจฺฉตี"ติ อาจิกฺขิตฺวา "ยํ โว รุจฺจติ, ตํ กเรยฺยาถา"ติ วตฺวา ตาปสํ วนฺทิตฺวา ปกฺกามิ. ตาปโส ปลายนมนฺตํ วตฺวา ปลายนตนฺตึ ปหริตฺวา หตฺถึ ปลาเปตฺวา วสิ.

แล้ว ได้ให้พิณสำหรับให้ช้างใคร่และมนต์สำหรับให้ช้างใคร่แก่ดาบส. ก็แล เมื่อให้ จึงชี้แจงสายพิณ ๓ สาย แล้วให้เรียนมนต์ ๓ บท แล้วบอกว่า "เมื่อท่านดีดสายพิณสายนี้ ร่ายมนต์นี้แล้ว, ช้างทั้งหลาย ไม่อาจแม้จะหันกลับมาดู ย่อมหนีไป, เมื่อท่านดีดสายพิณสายนี้ ร่ายมนต์นี้แล้ว, ช้างทั้งหลายจะหันกลับมาดูข้างหลัง หนีไปอยู่, เมื่อท่านดีดสายพิณสายนี้ ร่ายมนต์นี้แล้ว ช้างเจ้าโขลงจะน้อมหลังเข้ามา" ดังนี้แล้ว จึงกล่าวว่า "ท่านพึงทำสิ่งที่ท่านชอบใจ เถิด" ไหว้ดาบสแล้วก็ลาไป. ดาบสร่ายมนต์สำหรับให้ช้างหนีไป ดีดสายพิณสำหรับให้ช้างหนีไป ไล่ช้างให้หนีไป อยู่แล้ว.

ตสฺมึ สมเย โกสมฺพิยํ ปรนฺตโป[๑] นาม ราชา อโหสิ. โส เอกทิวสํ คพฺภินิยา เทวิยา สทฺธึ พาลสุริยาตปํ ตปฺปมาโน อพฺโภกาเส[๒] นิสีทิ. เทวี รญฺโญ

ในสมัยนั้น ในเมืองโกสัมพี ได้มีพระราชาพระนามว่าปรันตปะ. วันหนึ่ง พระเจ้าปรันตปะพระองค์นั้น ประทับนั่งผิงแสงแดดอ่อนอยู่ในที่แจ้งกับพระราชเทวีผู้ทรงครรภ์. พระเทวีประทับนั่ง

---

[๑] ฉ. ปูรนฺตปุโป.
[๒] ฉ. อพฺโภกาสตเล.

ปารุปนฺ สตสหสฺสคฺฆนิกำ รตฺตกมฺพลำ ปารุปิตฺวา นิสินฺนา รญฺญา สทฺธึ สมุลฺลปมานา รญฺโญ องฺคุลิโต สตสหสฺสคฺฆนิกำ ราชมฺทิกำ นีหริตฺวา อตฺตโน องฺคุลิยำ ปิลนฺธิ.

ห่มผ้ากัมพลแดง มีราคาแสนหนึ่ง อันเป็นพระภูษาทรงของพระราชา ทรงสนทนาอยู่กับพระราชา ทรงถอดพระธำมรงค์ อันมีราคาแสนหนึ่งออกจากพระองคุลีของพระราชา ประดับไว้ที่พระองคุลีของพระองค์.

ตสฺมึ สมเย หตฺถิลิงฺคสกุโณ อากาเสนาคจฺฉนฺโต ทูรโต รตฺตกมฺพลปารุปนำ เทวึ ทิสฺวา "มำสเปสี"ติ สญฺญาย ปกฺเข วิสฺสชฺเชตฺวา โอตริ. ราชา ตสฺส โอตรณสทฺเทน ภีโต อุฏฺฐาย อนฺโตนิเวสนำ ปาวิสิ. เทวีปิ ครุคพฺภตาย เจว ภีรุกชาติกตาย จ เวเคน คนฺตุ นาสกฺขิ. อถ นำ โส สกุโณ อชฺฌุปฺปตฺโต[๑] ตำ นขปญฺชเร นิสีทาเปตฺวา อากาสำ ปกฺขนฺทิ. เต กิร สกุณา ปญฺจนฺนำ หตฺถีนำ พลำ ธาเรนฺติ, ตสฺมา อากาเสน เนตฺวา

ในสมัยนั้น นกหัสดีลิงค์(นกมีเพศคล้ายช้าง)บินมา เห็นพระเทวีทรงห่มผ้ากัมพลแดง แต่ไกล จึงชะลอปีกแล้วโฉบลง ด้วยสำคัญว่า "เป็นชิ้นเนื้อ". พระราชาทรงตกพระทัย ด้วยเสียงโฉบลงของนกนั้น เสด็จลุกขึ้นเข้าไปภายในพระราชนิเวศน์. ฝ่ายพระเทวีไม่ทรงอาจจะเสด็จไปโดยเร็วได้ เพราะว่าทรงพระครรภ์แก่ และเพราะว่าเป็นผู้มีชาติคนขลาด. ครั้งนั้น นกนั้น โฉบลงตรงพระเทวีนั้น ให้พระนางประทับนั่งในกรงเล็บ แล้วบินไป. ได้ยินว่านกเหล่านั้น ย่อมทรงกำลังเท่าช้าง ๕ เชือก, เพราะฉะนั้น มันจึงนำ (เหยื่อ)

---

[๑] ฉ. อชฺฌปฺปตฺโต.

ธรรมปท.ป-ท.๒-๑

คุณเตือนใจ　ปานมงคล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยถารุจิตฏฺฐาเน นิสีทิตฺวา มํสํ ขาทนฺติ.

ไปทางอากาศ จับในที่ตามชอบใจ ย่อมกินเนื้อ.

สาปิ เตน นียมานา มรณภยภีตา จินฺเตสิ “สจาหํ วิรวิสฺสามิ, มนุสฺสสทฺโท นาม ติรจฺฉานคตานํ อุพฺเพคชนีโย, ตํ สุตฺวา มํ ฉฑฺเฑสฺสติ, เอวํ สนฺเต สห คพฺเภน ชีวิตกฺขยํ ปาปุณิสฺสามิ, ยสฺมึ ปน ฐาเน นิสีทิตฺวา มํ ขาทิตุํ อารภิสฺสติ, ตตฺร นํ สทฺทํ กตฺวา ปลาเปสฺสามี”ติ. สา อตฺตโน ปณฺฑิตตาย อธิวาเสสิ.

ฝ่ายพระเทวีนั้น ถูกนกนั้นนำไปอยู่ ทรงหวาดต่อภัยคือความตาย จึงทรงดำริว่า “ถ้าเราจักร้องไซร้, ธรรมดาเสียงมนุษย์ ย่อมเป็นที่หวาดเสียวของสัตว์ดิรัจฉานทั้งหลาย, มันฟังเสียงนั้นจักทิ้งเราเสีย, เมื่อเป็นเช่นนั้น เราจักถึงความสิ้นชีวิตไปพร้อมกับครรภ์, แต่มันจับในที่ใด เริ่มจะจิกกินเรา, เราจักร้องขึ้นในที่นั้นให้มันหนีไป”. พระนางทรงยับยั้งไว้ได้ เพราะพระองค์เป็นบัณฑิต.

ตทา จ หิมวนฺตปฺปเทเส โถกํ วฑฺฒิตฺวา มณฺฑปากาเรน ฐิโต เอโก มหานิโคฺรโธ โหติ. โส สกุโณ มิครูปาทีนิ ตตฺถ เนตฺวา ขาทติ, ตสฺมา ตมฺปิ ตตฺเถว เนตฺวา วิฏปนฺตเร ฐเปตฺวา อาคตมคฺคํ โอโลเกสิ. อาคตมคฺโค-โลกนํ กิร เตสํ ธมฺมตา. ตสฺมึ ขเณ เทวี “อิทานิ อิมํ ปลาเปตุํ วฏฺฏตี”ติ จินฺเตตฺวา อุโภ

ก็ในกาลนั้น ในแถบป่าหิมพานต์มีต้นไทรใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง ซึ่งเจริญขึ้นได้เล็กน้อย ตั้งอยู่โดยอาการดังมณฑป. นกนั้น นำเหยื่อมีเนื้อเป็นต้นไปแล้วย่อมจิกกินที่ต้นไทรใหญ่นั้น, เพราะฉะนั้น มันจึงนำ แม้พระเทวีนั้นไปในที่นั้นนั่นเทียว วางไว้ในระหว่างค่า-คบไม้ มองดูทางที่ตนบินมา. ได้ยินว่าการมองดูทางบินมา เป็นธรรมดาของนกเหล่านั้น. ในขณะนั้น พระเทวี

คุณเตือนใจ ปานมงคล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หตฺเถ อุกฺขิปิตฺวา ปาณิสทฺทญฺเจว มุขสทฺทญฺจ กตฺวา ตำ ปลาเปสิ. อถสฺสา สุริยฏฺฐงฺคมนกาเล คพฺเภ กมฺมชวาตา จลึสุ.

ดำริว่า "บัดนี้ สมควรที่เราจะไล่ให้นกนี้หนีไป" จึงยกมือทั้ง ๒ ขึ้น ทั้งปรบมือ ทั้งร้อง ไล่ให้นกนั้นหนีไปแล้ว. ลำดับนั้น ในเวลาที่พระอาทิตย์อัสดงคตลมกัมมชวาตในครรภ์ ของพระเทวีนั้นปั่นป่วนแล้ว.

สพฺพทิสาสุ คชฺชนฺโต มหาเมโฆ อุฏฺฐหิ. สุเข จิตาย ราชมเหสิยา "มา ภายิ อยฺเย"ติ วจนมตฺตำปิ อลภมานาย ทุกฺขปเรตาย สพฺพรตฺตึ นิทฺทา นาม นาโหสิ. วิภาตาย ปน รตฺติยา, วลาหกวิคโม จ อรุณุคฺคมนญฺจ ตสฺสา คพฺภวุฏฺฐานญฺจ เอกกฺขเณเยว อโหสิ. สา เมฆอุตุญฺจ รตฺติอุตุญฺจ อรุณอุตุญฺจ คเหตฺวา ชาตตฺตา ปุตฺตสฺส "อุเทโน[๑]"ติ นามมกาสิ.

เมฆก้อนใหญ่ ตั้งขึ้นคำรามร้องในทุกทิศ. ชื่อว่าความหลับ ไม่ได้มีแล้วตลอดคืนยังรุ่งแก่พระราชมเหสี ผู้ดำรงอยู่ในความสุข ไม่ได้อยู่แม้เพียง คำพูดว่า "อย่าทรงกลัวเลย พระแม่เจ้า" ดังนี้ ผู้อันความทุกข์ครอบงำแล้ว. แต่เมื่อราตรีสว่างแล้ว, ความปลอดโปร่งจากเมฆก็ดี อรุณขึ้นมาก็ดี การออกแห่งสัตว์ผู้อยู่ในครรภ์ของพระนางก็ดี ได้มีแล้ว ในขณะเดียวกันนั่นเทียว. พระนางจึงทรงขนานพระนามพระโอรสว่า "อุเทน" เพราะพระนางทรงถือเอาฤดูเมฆ, ฤดูราตรี และฤดูอรุณตั้งขึ้น จึงประสูติ.

อลฺลกปฺปตาปสสฺสปิ โข ตโต อวิทูเร วสนฺฏฺฐานำ โหติ. โส

ที่อยู่แม้ของดาบสชื่ออัลลกัปปะแลมีอยู่ในที่ไม่ไกลแต่ที่นั้น. ตามปกติเทียว

---

๑ ฉ. อุเตโน.

คุณนัดดา　ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปกติยา ว วสฺสทิวเส สีตภเยน ผลาผลตฺถาย วนํ น ปวิสติ, ตํ รุกฺขมูลํ คนฺตฺวา สกฺเณน ขาทิตมํสานํ อฏฺฐึ อาหริตฺวา โกฏฺเฏตฺวา รสํ ปจิตฺวา ปิวติ. ตสฺมา ตํทิวสํปิ "อฏฺฐึ อาหริสฺสามี"ติ ตตฺถ คนฺตฺวา รุกฺขมูเล อฏฺฐึ ปริเยสนฺโต อุปริ ทารกสทฺทํ สุตฺวา อุลฺโลเกนฺโต เทวึ ทิสฺวา "กาสิ ตฺวนฺ"ติ วตฺวา "มานุสิมฺหี"ติ วุตฺเต, "กถํ อาคตาสี"ติ "หตฺถิลิงฺคสกฺเณน อานีตมฺหี"ติ วุตฺเต, "โอตราหี"ติ อาห.

ในวันมีฝน ดาบสนั้น ไม่เข้าป่า เพื่อต้องการผลาผล (ผลเล็กผลใหญ่) เพราะกลัวความหนาว, ท่านไปสู่โคนต้นไม้นั้นแล้ว เก็บเอากระดูกเนื้อที่นกจิกกินแล้วมาทุบตำให้มีรสแล้ว ดื่มกิน. เพราะฉะนั้น แม้ในวันนั้น ดาบสคิดว่า "จักเก็บกระดูก" จึงไปที่ต้นไม้นั้น แสวงหากระดูกที่โคนต้นไม้อยู่ ได้ยินเสียงเด็กเบื้องบน จึงแหงนดู เห็นพระเทวี ถามว่า "เจ้าเป็นใคร ?", เมื่อพระเทวีตรัสตอบว่า "ข้าพเจ้าเป็นหญิงมนุษย์", จึงถามว่า "เจ้ามาได้อย่างไรกัน", เมื่อพระนางตรัสตอบว่า "ข้าพเจ้าถูกนกหัสดีลิงค์พามา" ดังนี้แล้ว กล่าวว่า "เจ้าจงลงมาเถิด".

"ชาติสมฺเภทโต ภายามิ อยฺยา"ติ. "กาสิ ตฺวนฺ"ติ. "ขตฺติยา"ติ. "อหัปิ ขตฺติโยมฺหี"ติ. "เตนหิ ขตฺติยมายฺ กเถหี"ติ. โส กเถสิ. "เตนหิ อารุยฺห ปุตฺตกํ เม โอตาเรหี"ติ. โส เอเกน ปสฺเสน อภิรุหนมคฺคํ กตฺวา อภิรุหิตฺวา ทารกํ คณฺหิตฺวา "มา มํ หตฺเถน ฉุปี"ติ วุตฺเต

พระนางตรัสว่า "พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้ากลัวแต่ความเจือกันด้วยชาติ". ดาบส ถามว่า "เจ้าเป็นใครละ ?". พระนางตรัสตอบว่า "ข้าพเจ้าเป็นกษัตริย์". ดาบสก็บอกว่า "แม้ข้าพเจ้าก็เป็นกษัตริย์". พระเทวีตรัสว่า "ถ้าเช่นนั้น ขอท่านจงบอกมายา ของกษัตริย์". ดาบสนั้น บอกแล้ว. พระนาง

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตำ อฉุปิตฺวา ว ทารกำ เทวีปิ โอตริ. โอตาเรสิ.

กล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น ท่านจงขึ้นมาอุ้มพระโอรสน้อยของข้าพเจ้าลงเถิด”. ดาบสนั้น ทำทางขึ้นไปโดยข้างหนึ่ง ขึ้นไปรับเด็ก เมื่อพระเทวี ตรัสว่า “ท่านอย่าเอามือถูกต้องข้าพเจ้า” ไม่ถูกต้องพระเทวีนั้นเลย อุ้มเด็กลงมาแล้ว. ฝ่ายพระเทวี เสด็จลงแล้ว.

อถ นำ อสฺสมปทำ เนตฺวา สีลเภทำ อกตฺวา ว อนุกมฺปาย ปฏิชคฺคิ. นิมฺมกฺขิกมธุ์ อาหริตฺวา สญฺชาตสาลึ อาหริตฺวา ยาคุ์ ปจิตฺวา อทาสิ. เอวำ ตสฺมึ ปฏิชคฺคนฺเต, สา อปรภาเค จินฺเตสิ “อหำ เนว อาคตมคฺคำ, น คตมคฺคญฺจ ชานามิ, อิมินาปิ เม สทฺธึ วิสฺสาสมตฺตมฺปิ นตฺถิ, สเจ ปนายำ อเมฺห ปหาย กตฺถจิ คมิสฺสติ, อุโภปิ อิเธว มรณำ ปาปุณิสฺสาม, ยำกิญฺจิ กตฺวา อิมสฺส สีลำ ภินฺทิตฺวา ยถา มำ น มุญฺจติ, ตถา ตำ กาตุ์ วฏฺฏตี”ติ. อถ นำ ทุนฺนิวตฺถทุปฺปารุตทสฺสเนน ปโลเภตฺวา

ทีนั้น ดาบสจึงนำพระนางไปสู่อาศรมบท ไม่ทำลายศีลเลย เลี้ยงดูด้วยความอนุเคราะห์, นำน้ำผึ้งที่ไม่มีตัวมา นำข้าวสาลีที่เกิดเองมา ได้ต้มข้าวต้มให้ (พระนาง). เมื่อดาบสนั้นเลี้ยงดูอยู่ด้วยวิธีอย่างนี้, ในกาลต่อมาอีก พระนางจึงดำริว่า “เรา ย่อมไม่รู้หนทางมา, และหนทางไปเลย, เราไม่มีแม้เพียงความคุ้นเคยกับดาบสแม้นี้, ก็ถ้าว่า ดาบสนี้ จักทอดทิ้งเราไปที่ไหนเสีย เราทั้ง ๒ (สองคนแม่ลูก) จักถึงความตายเสียในที่นี้นั่นเทียว, ควรที่เราจะทำอุบายอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ทำลายศีลของดาบสนี้แล้ว ทำดาบสนั้นโดยอาการที่จะไม่ทอดทิ้งเรา”. ทีนั้น พระนาง จึงประเล้าประโลมพระดาบสนั้น

คุณนัดดา　ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สีลวินาสํ ปาเปสิ. ตโต ปฏฺฐาย เทฺวปิ สมคฺคสำวาสำ วสึสุ.

ด้วยการแสดงผ้านุ่งผ้าห่มหลุดลุ่ยแล้วให้ถึงความพินาศแห่งศีลแล้ว. ตั้งแต่กาลนั้นมา คนทั้งสองก็อยู่ร่วมปรองดองกัน (สมัครสังวาส).

อเถกทิวสำ ตาปโส นกฺขตฺตโยคำ โอโลเกนฺโต ปรนฺตปสฺส นกฺขตฺต-ปีฬนำ[๑] ทิสฺวา "ภทฺเท โกสมฺพิยำ ปรนฺตปราชา มโต"ติ อาห. "กสฺมา อยฺย เอวำ วเทสิ, กินฺเต เตน สทฺธึ อาฆาโต อตฺถี"ติ. "นตฺถิ ภทฺเท, นกฺขตฺตปีฬนมสฺส ทิสฺวา เอวำ วทามี"ติ. สา ปโรทิ.

ต่อมาวันหนึ่ง ดาบสตรวจดูการประกอบแห่งดาวนักษัตร เห็นความหม่นหมองแห่งดาวนักษัตรของพระเจ้าปรันตปะ จึงกล่าวว่า "นางผู้เจริญ ในกรุงโกสัมพี พระราชาพระนามว่าปรันตปะ สวรรคตแล้ว". พระเทวี จึงกล่าวว่า "พระผู้เป็นเจ้า เพราะเหตุไรท่านจึงกล่าวอย่างนี้, ท่านมีความอาฆาตกับพระเจ้าปรันตปะอยู่หรือ?". ดาบสตอบว่า "ไม่มีหรอก นางผู้เจริญ เราเห็นความหม่นหมองแห่งดาวนักษัตรของพระเจ้าปรันตปะนั้น จึงกล่าวอย่างนี้". พระเทวีทรงกันแสงแล้ว.

อถ นำ "กสฺมา โรทสี"ติ ปุจฺฉิตฺวา ตาย ตสฺส อตฺตโน สามิกภาเว อกฺขาเต อาห "มา ภทฺเท ปโรทิ, ชาตสฺส นาม นิยโต

ทีนั้น พระดาบส จึงตรัสถามพระเทวีนั้นว่า "ทำไม เจ้าจึงร้องไห้เล่า?" เมื่อพระเทวีนั้น ตรัสบอกความที่พระเจ้าปรันตปะนั้นเป็นพระสวามี

---

[๑] ฉ. นกฺขตฺตปีลายนำ

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มจฺจู”ติ. “ชานามิ อยฺยา”ติ. “อถ กสฺมา ปโรทสี”ติ. “ปุตฺโต เม กุลสนฺตกสฺส รชฺชสฺส อนุจฺฉวิโก, สเจ ตตฺถ อภวิสฺส, เสตจฺฉตฺตํ อุสฺสาปยิสฺสติ, อิทานิ มหาชานิโก วต ชาโต’ติ โสเกน โรทามิ อยฺยา”ติ.

ของตน ตรัส(ปลอบ)ว่า “นางผู้เจริญ เธออย่าร้องไห้เลย, ธรรมดาสัตว์ผู้เกิดมาแล้ว ย่อมต้องตายเที่ยงแท้”. พระเทวีตรัสตอบว่า “หม่อมฉันทราบ พระผู้เป็นเจ้า”. พระดาบสตรัสถามว่า “เมื่อเป็นเช่นนั้น ทำไมเธอจึงร้องไห้เล่า ?”. พระเทวีตรัสบอกว่า “พระโอรสของหม่อมฉัน เป็นผู้สมควรแก่ราชสมบัติอันเป็นของตระกูล, ถ้าว่า เธอจักได้อยู่ในเมืองนั้น, เธอจักให้ยกเศวตฉัตรขึ้น, พระผู้เป็นเจ้า หม่อมฉันย่อมร้องไห้ด้วยความโศกว่า ‘บัดนี้ พระโอรสมีความเสื่อมใหญ่”.

“โหตุ ภทฺเท, มา จินฺตยิ, สจสฺส รชฺชํ ปตฺเถสิ, อหมสฺส รชฺชํ ลภนาการํ กริสฺสามี”ติ. “ยทิ เอวํ โหติ สาธุ อยฺยา”ติ. “อาม ภทฺเท”ติ.

พระดาบส ตรัสว่า “ช่างเถอะนางผู้เจริญ เธออย่าคิดไปเลย, ถ้าเธอปรารถนาให้บุตรได้ราชสมบัติ, เราจักทำอาการที่จะให้เขาได้ราชสมบัติ”. พระเทวีตรัสว่า “ถ้าทำได้ดังนั้น ก็ดีนักพระผู้เป็นเจ้า”. พระดาบสตรัสว่า “ได้นางผู้เจริญ”.

อถสฺส หตฺถิกนฺตวีณญฺเจว หตฺถิกนฺตมนฺเต จ อทาสิ. ตทา

ครั้งนั้น พระดาบส ได้ให้พิณและมนต์สำหรับทำให้ช้างใคร่ แก่พระโอรส

คุณนัดดา　ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อเนกานิ หตฺถิสตสหสฺสานิ อาคนฺตฺวา วฏฺฏรุกฺขมูเล[๑] นิสีทนฺติ. อถ นํ อาห "หตฺถีสุ อนาคเตสุเยว, รุกฺขํ อภิรุหิตฺวา เตสุ อาคเตสุ, อิมํ มนฺตํ วตฺวา อิมํ ตนฺตึ ปหร, สพฺเพ นิวตฺเตตฺวา โอโลเกตุมฺปิ อสกฺโกนฺตา ปลายิสฺสนฺติ, อโถตริตฺวา อาคจฺเฉยฺยาสี"ติ. โส ตถา กตฺวา อาคนฺตฺวา ตํ ปวตฺตึ อาโรเจสิ.

นั้น. ในคราวนั้น ช้างหลายแสนเชือกมาพักอยู่ที่โคนต้นไทร. ทีนั้น พระดาบสตรัสกับพระกุมารนั้นว่า "เมื่อช้างทั้งหลายยังไม่มานั่นเทียว เจ้าจงขึ้นต้นไม้ เมื่อช้างเหล่านั้นมา, ร่ายมนต์นี้แล้วจงดีดสายพิณนี้, ช้างทั้งหมด ไม่อาจแม้จะหันกลับมาแลดู จักหนีไป, ทีนั้นเจ้าพึงลงมา(จากต้นไม้)". พระกุมารนั้นทรงทำอย่างนั้นแล้ว ได้กลับมากราบทูลเรื่องราวนั้น.

อถ นํ ทุติยทิวเส อาห "อชฺช อิมํ มนฺตํ วตฺวา อิมํ ตนฺตึ ปหเรยฺยาสิ, หตฺถี นิวตฺเตตฺวา โอโลเกนฺตา ปลายิสฺสนฺตี"ติ. ตทาปิ ตถา กตฺวา อาคนฺตฺวา ตํ ปวตฺตึ อาโรเจสิ.

ครั้นในวันที่ ๒ พระดาบสตรัสบอกพระกุมารนั้นว่า "วันนี้ เจ้าพึงร่ายมนต์นี้แล้วจึงดีดสายพิณนี้, ช้างทั้งหลาย จักกลับมามองดูพลางหนีไป". แม้ในกาลนั้น พระกุมารก็ทำเช่นนั้นแล้ว กลับมากราบทูลเรื่องราวนั้น.

อถ นํ ตติยทิวเส อาห "อิมํ มนฺตํ วตฺวา อิมํ ตนฺตึ ปหเรยฺยาสิ, ยูถปติ ปิฏฺฐึ โอนาเมนฺโต

ครั้นในวันที่ ๓ พระดาบสตรัสกับพระกุมารนั้นว่า "เจ้าพึงร่ายมนต์บทนี้แล้ว พึงดีดสายพิณนี้, ช้างหัวหน้าโขลง

---

[๑] ฉ. วฏรุกฺขมูเล.

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาคมิสฺสตี”ติ. ตทาปิ ตถา กตฺวา อาคนฺตฺวา อาโรเจสิ.

จักน้อมหลังเข้ามา”. แม้ในกาลนั้น พระกุมาร ก็ทำเหมือนอย่างนั้น แล้วกลับมากราบทูล.

อถสฺส มาตรำ อามนฺเตตฺวา “ภทฺเท ปุตฺตสฺส เต สาสนำ เทหิ, เอโตว คนฺตฺวา ราชา ภวิสฺสตี”ติ อาห. สา ปุตฺตำ อามนฺเตตฺวา “ตาต ตฺวำ โกสมฺพิยำ ปรนฺตปรญฺโญ ปุตฺโต, มำ สคพฺภำ หตฺถิลิงฺคสกุโณ อาเนสี”ติ วตฺวา เสนาปติอาทีนำ นามานิ อาจิกฺขิตฺวา “อสทฺทหนฺตานำ อิมำ ปิตุ ปารุปน-กมฺพลญฺเจว ปิลนฺธนมุทฺทิกญฺจ ทสฺเสยฺยาสี”ติ วตฺวา อุยฺโยเชสิ.

ทีนั้น พระดาบส ตรัสเรียกพระมารดาของพระกุมารนั้นมา ตรัสว่า “นางผู้เจริญ เจ้าจงให้คำสั่งสอนแก่พระโอรสของเจ้าเถิด, พระโอรสนั้นไปจากที่นี้เทียว จักเป็นพระราชา”. พระนางตรัสเรียกพระโอรสมา ตรัสว่า “พ่อเอ๋ย เจ้าเป็นพระโอรสของพระเจ้าปรันตปะ ในเมืองโกสัมพี, นกหัสดีลิงค์นำแม่มาทั้งที่กำลังตั้งครรภ์” ดังนี้แล้ว จึงตรัสบอกชื่อของเสนาบดีเป็นต้น ตรัส(อีก)ว่า “เจ้า พึงแสดงผ้ากัมพลซึ่งเป็นพระภูษาห่มและพระธำมรงค์ อันเป็นเครื่องประดับของพระบิดานี้ แก่บุคคลทั้งหลาย ผู้ไม่เชื่ออยู่” แล้วส่งไป.

กุมาโร ตาปสำ “อิทานิ กึ กโรมี”ติ อาห. “รุกฺขสฺส เหฏฺ ิมสาขาย นิสีทิตฺวา อิมำ มนฺตำ วตฺวา อิมำ ตนฺตึ ปหร, เชฏฺ ฐกหตฺถึ เต ปิฏฺ ฐึ อุปนาเมตฺวา

พระกุมาร ตรัสกับพระดาบสว่า “บัดนี้ หม่อมฉัน จะทำอย่างไร ?”. พระดาบส ตรัสว่า “เจ้าจงนั่ง บนกิ่งข้างล่างของต้นไม้ แล้วร่ายมนต์นี้แล้ว จึงดีดสายพิณเส้นนี้เถิด, ช้างหัวหน้า

คุณนัดดา　ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปสงฺกมิสฺสติ, ตฺวํ ตสฺส ปิฏฺฐิยํ นิสินฺโนว คนฺตฺวา รชฺชํ คณฺหาหี"ติ. โส มาตาปิตโร วนฺทิตฺวา ตถา กตฺวา อาคตสฺส หตฺถิโน ปิฏฺฐิยํ นิสีทิตฺวา ตํ กณฺเณ มนฺตยิ "อหํ โกสมฺพิยํ ปรนฺตปรญฺโญ ปุตฺโต, เปตฺติกํ เม รชฺชํ คณฺหิตฺวา เทหิ สามี"ติ. โส ตํ สุตฺวา "อเนกานิ หตฺถิสหสฺสานิ สนฺนิปตนฺตู"ติ หตฺถิรวํ รวิ. อเนกานิ หตฺถิสหสฺสานิ สนฺนิปตึสุ. ปุน "ชิณฺณหตฺถี ปฏิกฺกมนฺตู"ติ รวํ รวิ. ชิณฺณหตฺถี ปฏิกฺกมึสุ. ปุน "อติตรุณา หตฺถี นิวตฺตนฺตู"ติ รวํ รวิ. เตปิ นิวตฺตึสุ.

โขลงจักน้อมหลังเข้ามาหาเจ้า, เจ้าจงนั่งบนหลังของช้างหัวหน้าโขลงนั้นเทียวไปยึดเอาราชสมบัติเถิด". พระกุมารถวายบังคมพระบิดาและพระมารดา ทรงทำแล้วโดยประการนั้น ทรงนั่งบนหลังช้างเชือกที่มาแล้ว ทรงกระซิบบอกช้างนั้นที่หูว่า "เราเป็นโอรสของพระเจ้าปรันตปะ ในกรุงโกสัมพี, ขอเจ้าจงยึดเอาราชสมบัติอันเป็นของพระบิดาให้แก่เราเถิด นาย". ช้างนั้น ได้ฟังคำนั้นจึงได้ร้องเป็นเสียงช้างว่า "ช้างหลายพันเชือก จงประชุมกันเถิด". ช้างหลายพันเชือก มาประชุมกันแล้ว. มันร้อง(ซ้ำ) อีกว่า "ช้างแก่เฒ่าแล้ว จงถอยไป". ช้างแก่เฒ่าทั้งหลายถอยไปแล้ว. มันยังร้องอีกว่า "พวกช้างเชือกยังเล็กนัก จงกลับเถิด". แม้ช้างเหล่านั้นก็พากันกลับแล้ว.

โส อเนเกหิ โยธหตฺถิสหสฺเสหว ปริวุโต ปจฺจนฺตคามํ ปตฺวา "อหํ รญฺโญ ปุตฺโต, สมฺปตฺตึ ปตฺถยมานา มยา สทฺธึ อาคจฺฉนฺตู"ติ ตโต ปฏฺฐาย มนุสฺสสงฺคหํ กโรนฺโต

พระกุมารนั้น อันช้างนักรบหลายพันเชือกนั่นเทียว แวดล้อม ถึงปัจจันตคาม ตรัสว่า "ข้าพเจ้า เป็นราชโอรส, ผู้ปรารถนาสมบัติจงมากับเรา" ดังนี้ตั้งแต่นั้นมา จึงทำการรวมคน ไปล้อม

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คนฺตฺวา นครํ ปริวาเรตฺวา "ยุทฺธํ วา เม เทนฺตุ รชฺชํ วา"ติ สาสนํ เปเสสิ. นาครา อาหํสุ "มยํ เทฺวปิ น ทสฺสาม, อมฺหากํ หิ เทวี ครุคพฺภา หตฺถิลิงฺคสกุเณน นีตา, ตสฺสา อตฺถิภาวํ วา นตฺถิภาวํ วา น ชานาม, ยาว ตสฺสา ปวตฺตึ น สุโณม, ตาว เนว ยุทฺธํ ทสฺสาม น รชฺชนฺ"ติ.

พระนครแล้ว ส่งสาสน์ไปว่า "ชาวเมืองทั้งหลาย จะให้การรบหรือราชสมบัติแก่เรา". ชาวเมืองทั้งหลาย ทูลตอบว่า "พวกข้าพระองค์ จักไม่ให้แม้ทั้ง ๒ อย่าง, จริงอยู่ พระเทวีของพวกข้าพระองค์ ทรงครรภ์แก่ ถูกนกหัสดีลิงค์นำไปแล้ว, พวกข้าพระองค์ย่อมไม่รู้ว่าพระเทวีพระองค์นั้นทรงมีพระชนม์อยู่หรือว่าไม่มีพระชนม์อยู่, พวกข้าพระองค์ยังไม่ได้ฟังความเป็นไปของพระเทวีนั้นตราบใด, ก็จักยังไม่ให้ทั้งการรบทั้งราชสมบัติ ตราบนั้น".

ตทา กิร ตํ ปเวณิรชฺชํ อโหสิ. ตโต กุมาโร "อหํ ตสฺสา ปุตฺโต"ติ วตฺวา เสนาปติอาทีนํ นามานิ กเถตฺวา ตถาปิ อสทฺทหนฺตานํ รตฺตกมฺพลญฺจ มุทฺทิกญฺจ ทสฺเสสิ. เต ตํ รตฺตกมฺพลญฺจ มุทฺทิกญฺจ สญฺชานิตฺวา นิกฺกงฺขา หุตฺวา ทฺวารํ วิวริตฺวา ตํ รชฺเช อภิสิญฺจึสุ.

ได้ยินว่า ในกาลนั้น การครองราชสมบัติตามเชื้อสายนั้น ได้มีแล้ว. ลำดับนั้น พระกุมารตรัสบอกว่า "ข้าพเจ้าเป็นโอรสของพระเทวีนั้น" ดังนี้ ตรัสบอกชื่อของคนต่าง ๆ มีเสนาบดีเป็นต้น เมื่อคนทั้งหลายไม่เชื่ออยู่แม้อย่างนั้น จึงแสดงผ้ากัมพลแดงและธำมรงค์. พวกชาวเมืองเหล่านั้น ต่างจำผ้ากัมพลแดงและพระธำมรงค์นั้นได้ หมดความเคลือบแคลง จึงเปิดประตู แล้วอภิเษกพระกุมารนั้นในราชสมบัติ.

ธรรมปท.ป-ท.๒-๒

คุณนัดดา　ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อยं ตาว อุเทนสฺส อุปฺปตฺติ. นี้เป็นเรื่องเกิดขึ้น แห่งพระเจ้าอุเทนก่อน.

ตทา อลฺลกปฺปรฏฺเ ปน ทุพฺภิกฺเข อุปฺปนฺเน ชีวิตุ อสกฺโกนฺโต เอโก โกตุหลิโก นาม มนุสฺโส [๑]กาฬี นาม ตรุณปุตฺตํ ภริยं[๑] อาทาย "โกสมฺพิยํ คนฺตฺวา ชีวิสฺสามา"ติ ปาเถยฺยํ คเหตฺวา นิกฺขมิ. "อหิวาตกโรเคน มหาชเน มรนฺเต, นิกฺขมี"ติปิ วทนฺติเยว. เต คจฺฉนฺตา ปาเถยฺเย ปริกฺขีเณ, ขุทฺทาภิภูตา ทารกํ วหิตุ นาสกฺขีสุ. อถ สามิโก ปชาปตึ อาห "ภทฺเท มยํ ชีวนฺตา ปุน ปุตฺตํ ลภิสฺสาม, ฉฑฺเฑตฺวา นํ คจฺฉามา"ติ. มาตุ หทยํ นาม มุทุกํ โหติ, ตสฺมา สา อาห "นาหํ ชีวนฺตเมว ปุตฺตํ ฉฑฺเฑตุ สกฺขิสฺสามี"ติ. "อถ กึ กโรมา"ติ. "วาเรน นํ วหามา"ติ.

ก็ในกาลนั้น เมื่อเกิดข้าวยากหมากแพงในแดวันอัลลกัปปะ มนุษย์คนหนึ่งชื่อว่า โกตุหลิก ไม่สามารถจะเป็นอยู่ได้ จึงพาเอาภรรยาผู้มีลูกยังเล็กชื่อว่า กาฬี กล่าวว่า "เราทั้ง ๒ จักไปเลี้ยงชีพในกรุงโกสัมพีกัน" ดังนี้ จึงถือเอาเสบียงออกไป. อาจารย์บางพวกกล่าวว่า "เมื่อมหาชนตายอยู่ด้วยอหิวาตกโรค(โรคอันเกิดแต่ลมมีพิษดังพิษงู) เขาออกไปแล้ว" ก็มีเหมือนกัน. สองสามีภรรยานั้นเดินอยู่ เมื่อเสบียงทางหมดแล้ว ถูกความหิวครอบงำแล้ว ไม่อาจจะนำเด็กไปได้. ทีนั้น สามีกล่าวกับนางปชาบดีว่า "นางผู้เจริญ เราทั้งหลาย มีชีวิตอยู่ก็จักได้บุตรอีก, ทิ้งเขาเสียไปกันเถอะ". ธรรมดาว่าดวงใจของมารดา เป็นธรรมชาติอ่อน-โยน, เพราะฉะนั้น นางจึงกล่าวว่า

๑-๑ ฉ. กาปึ นาม ตรุณปุตฺตญฺจ กาฬึ นาม ภริยญฺจ
อาทาย.

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มาตา อตฺตโน วาเร ปุปฺผทามํ วิย นํ อุกฺขิปิตฺวา อุเร นิปชฺชาเปตฺวา องฺเกน วหิตฺวา ปิตุ เทติ. ตสฺส ตํ คเหตฺวา จปิตจปิตฏฺฐาเน ฉาตกโตปิ พลวตรา เวทนา อุปฺปชฺชติ. โส ตํ ปุนปฺปุนํ อาห "ภทฺเท มยํ ชีวนฺตา ปุตฺตํ ลภิสฺสาม, ฉฑฺเฑม นนฺ"ติ. สาปิ ปุนปฺปุนํ ปฏิกฺขิปิตฺวา ปฏิวจนํ นาทาสิ. ทารโก วาเรน ปริวตฺติยมาโน กิลนฺโต ปิตุ หตฺเถ นิทฺทายิ. โส ตสฺส นิทฺทายนภาวํ ญตฺวา มาตรํ ปุรโต กตฺวา เอกสฺส คจฺฉสฺส เหฏฺฐา ปณฺณสนฺถเร ตํ นิปชฺชาเปตฺวา ปายาสิ. มาตา นิวตฺติตฺวา โอโลเกนฺตี ปุตฺตํ อทิสฺวา "สามิ กุหึ เม ปุตฺโต"ติ ปุจฺฉิ. "เอกสฺส เม คจฺฉสฺส เหฏฺฐา ปณฺณสนฺถเร ตุยฺหญฺเญว ปุตฺตโก นิปชฺชาปิโต"ติ อาห. "ภทฺเท ตยา ปุตฺตสฺส ปิตุ ทินฺนกาเล ปุตฺตสิเนหสฺส อุปฺปนฺนกาลโต ปฏฺฐาย ตุยฺหญฺเญว ปุตฺตโก, ตยา ทินฺนกาลโต ปฏฺฐาย มยฺหญฺเญว ปุตฺตโก, ตฺวญฺจ มยฺหญฺจ

นิปชฺชาปิโต”ติ. “สามิ มา มํ นาสยิ, ปุตฺตํ วินา ชีวิตุ น สกฺขิสฺสามิ, อาเนหิ เม ปุตฺตนฺ”ติ อุรํ ปหริตฺวา ปริเทวิ. อถ นํ นิวตฺติตฺวา อาเนสิ. ปุตฺโตปิ อนฺตรามคฺเค มโต. อิติ โส เอตฺตเก ฐาเน ปุตฺตํ ฉฑฺเฑตฺวา ตสฺส นิสฺสนฺเทน ภวนฺตเร สตฺต วาเร ฉฑฺฑิโต. ปาปกมฺมํ นาเมตํ “อปฺปกนฺ”ติ นาวมญฺญิตพฺพํ.

พี่อย่าให้ฉันฉิบหายเลย, ฉันขาดลูกเสีย ไม่อาจจะมีชีวิตอยู่ได้, พี่จงนำลูกมาให้ฉันเถิด” จึงตีอก ร้องคร่ำครวญ. ทีนั้น สามีกลับไป นำลูกนั้นมา. แม้ลูกได้ตาย ในระหว่างทาง. ด้วยประการดังกล่าวมานี้ นายโกตุหลิกนั้น ได้ทิ้งบุตรในฐานะมีประมาณเท่านี้ จึงถูกเขาทิ้งเสีย ๗ ครั้งในระหว่างภพ ด้วยผลแห่งกรรมนั้น. ขึ้นชื่อว่า บาปกรรมนี้ บุคคลไม่ควรดูหมิ่นว่า “น้อย”.

เต คจฺฉนฺตา เอกํ โคปาลกุลํ ปาปุณึสุ. ตทิวสญฺจ โคปาลกสฺส เธนุมงฺคลํ โหติ. โคปาลกสฺส เคเห นิพทฺธํ เอโก ปจฺเจกพุทฺโธ ภุญฺชติ. โส ตํ โภเชตฺวา มงฺคลมกาสิ. พหุ ปายาโส ปฏิยตฺโต โหติ. โคปาลโก เต อาคเต ทิสฺวา “กุโต อาคตตฺถา”ติ ปุจฺฉิตฺวา สพฺพํ ปวตฺตึ สุตฺวา มุทุชาติโก กุลปุตฺโต เตสุ อนุกมฺปํ กตฺวา พหุ เตสํ สปฺปินา ปายาสํ ทาเปสิ.

สองสามีภรรยานั้น เดินทางไปถึงตระกูลของคนเลี้ยงโค คนหนึ่ง. ก็ในวันนั้น มีการทำขวัญแม่โคนมของนายโคบาล. พระปัจเจกพุทธเจ้ารูปหนึ่ง ฉันอยู่เป็นประจำในเรือนของนายโคบาล. นายโคบาลนั้น นิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าให้ฉันเสร็จแล้ว จึงได้ทำมงคล. เขาได้จัดแจงข้าวปายาสไว้เป็นอันมาก. นายโคบาลเห็น ๒ สามีภรรยานั้นมา จึงถามว่า “พวกเจ้ามาแต่ที่ไหนกัน ?” ได้ฟังเรื่องราวทั้งหมดแล้ว เป็นกุลบุตรผู้มีใจอ่อนโยน จึงทำความสงเคราะห์ใน

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒ สามีภรรยานั้น สั่งให้ข้าวปายาสกับเนยใสมาก แก่คนทั้ง ๒ นั้น.

ภริยา “สามิ ตยิ ชีวนฺเต อหำ ชีวามิ นาม, ทีฆรตฺตำ โอโนทโรสิ, ยาวทตฺถำ ภุญฺชา”ติ สปฺปินา สทฺธึ ตทภิมุขญฺเญว กตฺวา อตฺตนา มนฺทสปฺปึ โถกเมว ภุญฺชิ. อิตโร พหุำ ภุญฺชิตฺวา สตฺตฏฺฐทิวเส ฉาตตาย อาหารตณฺหำ ฉินฺทิตุำ นาสกฺขิ. โคปาลโก เตสำ ปายาสำ ทาเปตฺวา สยำปิ ภุญฺชิตุำ อารภิ. โกตุหลิโก ตำ โอโลเกนฺโต นิสีทิตฺวา เหฏฺฐาปิเธ นิปนฺนาย สุนขิยา โคปาลเกน วฏฺเฏตฺวา ทียมานำ ปายาสปิณฺฑำ ทิสฺวา “ปุญฺญวตายำ สุนขี, นิพทฺธำ เอวรูปึ โภชนำ ลภตี”ติ จินฺเตสิ. โส รตฺติภาเค ตำ ปายาสำ ชีราเปตฺวา อสกฺโกนฺโต กาลำ กตฺวา ตสฺสา สุนขิยา กุจฺฉิสฺมึ นิพฺพตฺติ.

ภรรยากล่าวว่า “พี่ เมื่อพี่มีชีวิตอยู่ ดิฉันก็ชื่อว่ามีชีวิตอยู่, พี่มีท้องพร่องมานาน, พี่จงกิน(อาหาร)ตามความต้องการเถิด” ดังนี้แล้ว จึงวางข้าวปายาสนั้นไว้เบื้องหน้าเขาพร้อมกับเนยใสนั่นเทียว กินเนยใสเหลวหน่อยหนึ่งเท่านั้น ด้วยตนเอง. สามีกินเนยใสนั้นมากไป ไม่อาจเพื่อจะตัดความอยากในอาหารได้ เพราะความที่หิวมาตลอด ๗-๘ วัน. นายโคบาล ครั้นสั่งให้ข้าวปายาสแก่คนทั้ง ๒ นั้นแล้ว แม้ตนเองก็เริ่มบริโภค. นายโกตุหลิก นั่งแลดูนายโคบาลนั้น เห็นก้อนข้าวปายาสที่นายโคบาลปั้นให้แก่นางสุนัข ตัวนอนอยู่ใต้ตั่ง คิดว่า “นางสุนัขตัวนี้ มีบุญ, มันจึงได้โภชนะเห็นปานนี้เป็นประจำ”. ตอนกลางคืน นายโกตุหลิกนั้น ไม่สามารถจะยังข้าวปายาสนั้นให้ย่อยได้ จึงได้ทำกาละ บังเกิดในท้องของนางสุนัขตัวนั้น.

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถสฺส ภริยา สรีรกิจฺจํ กตฺวา ตสฺมิเยว เคเห ภตึ กตฺวา ตณฺฑุลนาฬึ ลภิตฺวา ปจิตฺวา ปจฺเจกพุทฺธสฺส ปตฺเต ปติฏฺฐาเปตฺวา "ภนฺเต ทาสสฺส โว ปาปุณาตู"ติ วตฺวา จินฺเตสิ "มยา อิเธว วสิตุํ วฏฺฏติ, นิพทฺธํ อยฺโย อิธาคจฺฉติ, เทยฺยธมฺโม โหตุ วา มา วา, เทวสิกํ วนฺทนฺตี เวยฺยาวจฺจํ กโรนฺตี จิตฺตํ ปสาเทนฺตี พหุํ ปุญฺญํ ปสวิสฺสามี"ติ. สา ตตฺเถว ภตึ กโรนฺตี วสิ. สาปิ โข สุนขี ฉฏฺเฐ วา สตฺตเม วา มาเส เอกเมว กุกฺกุรํ ชายิ. โคปาลโก ตสฺส เอกเธนุยา ขีรํ ทาเปสิ. โส น จิรสฺเสว วฑฺฒิ. อถสฺส ปจฺเจกพุทฺโธ ภุญฺชนฺโต นิพทฺธํ เอกํ ภตฺตปิณฺฑํ เทติ. โส ภตฺตปิณฺฑํ นิสฺสาย ปจฺเจกพุทฺเธ สิเนหมกาสิ. โคปาลโกปิ นิพทฺธํ เทฺว วาเร ปจฺเจกพุทฺธสฺส อุปฏฺฐานํ ยาติ. โส คจฺฉนฺโตปิ อนฺตรามคฺเค วาหมิคฏฺฐาเน ทณฺเฑน

ครั้งนั้น ภรรยาของเขาทำสรีรกิจ (เผาศพ)เสร็จแล้ว จึงทำการรับจ้างอยู่ในเรือนนั้นนั่นเอง ได้ข้าวสารทะนาน หนึ่ง หุงเสร็จแล้ว ใส่บาตรพระปัจเจก-พุทธเจ้ากล่าวว่า "ท่านเจ้าข้า ขอกุศลทานนี้ จงถึงแก่ทาสของท่านเถิด" ดังนี้แล้ว จึงคิดว่า "เราควรจะอยู่ในที่นี้แล, พระผู้เป็นเจ้า ย่อมมาในที่นี้เป็นประจำ ไทยธรรม จะมีหรือไม่ก็ช่างเถอะ, เราเมื่อไหว้อยู่ ทำความขวนขวายอยู่ ทำจิตให้เลื่อมใสอยู่ทุก ๆ วัน จักประสบบุญมาก". นางจึงทำการรับจ้างอยู่ในบ้านนั้นนั่นเทียว. แม้นางสุนัขแล ในเดือนที่ ๖ หรือที่ ๗ ก็ตกลูกตัวหนึ่ง. นายโคบาลจึงสั่งให้น้ำนมของแม่โคตัวหนึ่ง แก่ลูกสุนัขนั้น. ต่อมาไม่นานนัก ลูกสุนัขนั้นก็เติบใหญ่. ครั้งนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อฉันก็จะให้ก้อนข้าวก้อนหนึ่งเป็นประจำ แก่ลูกสุนัขนั้น. มันอาศัยก้อนข้าวจึงได้ความรัก ในพระปัจเจกพุทธเจ้า. แม้นายโคบาลไปสู่ที่บำรุง ของพระปัจเจก-พุทธเจ้า วันละ ๒ ครั้งเป็นประจำ.

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คจฺเฉ จ ภูมิญฺจ ปหริตฺวา "สูสู"ติ ติกฺขตฺตุ สทฺทำ กตฺวา วาลมิเค ปลาเปสิ. สุนโขปิ เตน สทฺธึ คจฺฉติ.

นายโคบาลนั้น แม้เมื่อไป ก็เอาไม้ตีพุ่มไม้และพื้นดิน ในที่มีเนื้อร้าย ในระหว่างทาง ส่งเสียงว่า "สุ สุ" ๓ ครั้ง ไล่พวกเนื้อร้ายให้หนีไป แม้สุนัขก็เดินไปกับนายโคบาลนั้น.

โส เอกทิวสำ ปจฺเจกพุทฺธำ อาห "ภนฺเต ยทา เม โอกาโส น ภวิสฺสติ, ตทา อิมำ สุนขำ เปเสสฺสามิ, อิมสฺส ปหิตสญฺญาเณน อาคจฺเฉยฺยาถา"ติ. ตโต ปฏฺฐาย อโนกาสทิวเส "คจฺฉ ตาต อยฺยำ อาเนหี"ติ สุนขำ เปเสสิ. โส เอกวจเนเนว ปกฺขนฺทิตฺวา สามิกสฺส คจฺฉภูมิโปถนฏฺฐาเน ติกฺขตฺตุ ภุสฺสิตฺวา เตน สทฺเทน วาลมิคานำ ปลาตภาวำ ญตฺวา ปาโตว สรีรปฺปฏิชคฺคนำ กตฺวา ปณฺณสาลำ ปวิสิตฺวา นิสินฺนสฺส ปจฺเจกพุทฺธสฺส วสนฏฺฐานำ คนฺตฺวา ปณฺณสาลาทฺวาเร ติกฺขตฺตุ ภุสฺสิตฺวา อตฺตโน อาคตภาวำ ชานาเปตฺวา เอกมนฺเต นิปชฺชติ. ปจฺเจกพุทฺเธ เวลำ สลฺลกฺเขตฺวา นิกฺขมนฺเต, โส ภุสฺสนฺโต ปุรโต

วันหนึ่ง เขากล่าวกับพระปัจเจก-พุทธเจ้าว่า "พระคุณเจ้าผู้เจริญ ในเวลาที่กระผมไม่ว่าง, กระผมจะส่งสุนัขตัวนี้ไป, พระคุณเจ้า พึงมาด้วยเครื่องหมายที่กระผมส่งสุนัขตัวนี้ไปแล้วเถิด". ตั้งแต่นั้นมาในวันที่เขาไม่ว่าง นายโคบาลจึงส่งสุนัขไป ด้วยสั่งว่า "พ่อจงไป จงนำพระผู้เป็นเจ้ามา". สุนัขนั้น ก็วิ่งไปโดยคำ ๆ เดียวเท่านั้น ในที่เจ้าของตีพุ่มไม้และพื้นดิน ก็เห่าขึ้น ๓ ครั้ง รู้ว่าเหล่าเนื้อร้ายหนีไป ด้วยเสียงนั้น ไปถึงที่อยู่ของพระปัจเจกพุทธ-เจ้า ผู้ทำการชำระร่างกายในเวลาเช้า แล้วจึงเข้าไปยังบรรณศาลา นั่งแล้วเห่าขึ้น ๓ ครั้ง ที่ประตูบรรณศาลา ให้รู้ว่าตนมาแล้ว นอนหมอบอยู่ ณ ที่ควรข้างหนึ่ง. เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้ากำหนดเวลาออกไป สุนัขนั้นก็เดินเห่า

คุณนัดดา　ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุรโตว คจฺฉติ. อนฺตรนฺตรา ปจฺเจกพุทฺโธ ตำ วีมำสนฺโต อญฺญำ มคฺคำ ปฏิปชฺชติ. อถสฺส ปุรโต ติริยำ ฐตฺวา ภุสฺสิตฺวา อิตรมคฺคเมว นำ อาโรเปสิ.

ไปข้างหน้าอยู่เทียว. พระปัจเจกพุทธเจ้าเมื่อจะทดลองมัน จึงเดินไปทางอื่นในระหว่าง ๆ. ทีนั้น สุนัขนั้น จึงยืนขวางเห่าข้างหน้าของพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น จูงท่านมายังทางนอกนี้นั่นเทียว.

อเถกทิวสำ อญฺญำ มคฺคำ ปฏิปชฺชิตฺวา เตน ปุรโต ติริยำ ฐตฺวา วาริยมาโนปิ อนิวตฺติตฺวา สุนขำ ปาเทน อปนุทิตฺวา ปายาสิ. สุนโข ตสฺส อนิวตฺตนภาวำ ญตฺวา นิวตฺติตฺวา นิวาสนกณฺเณ ฑำสิตฺวา อากฑฺฒนฺโต อิตรมคฺคเมว นำ อาโรเปสิ. เอวำ โส ตสฺมึ พลวสิเนหำ อุปฺปาเทสิ.

ภายหลังวันหนึ่ง พระปัจเจก-พุทธเจ้าเดินไปทางอื่น แม้สุนัขนั้นยืนขวางห้ามอยู่ข้างหน้า ก็ไม่ยอมกลับ เอาเท้ากระตุ้นสุนัข (เตะเท้ากันสุนัขให้หลีกไป) เดินไปแล้ว. สุนัขรู้ว่าพระ-ปัจเจกพุทธเจ้านั้น จะไม่กลับ จึงกลับมาคาบชายผ้านุ่งฉุดมา จูงท่านมายังทางนอกนี้ทีเดียว. ด้วยกิริยาดังกล่าวมานี้ สุนัขตัวนั้น ยังความรักมีกำลังให้เกิดขึ้น ในพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น.

ตโต อปรภาเค ปจฺเจกพุทฺธสฺส จีวรำ ชีริ. อถสฺส โคปาลโก จีวรวตฺถานิ อทาสิ. ตเมนำ ปจฺเจกพุทฺโธ อาห "อาวุโส จีวรนฺนาม เอกเกน ทุกฺกรำ, ผาสุกฏฺฐานำ คนฺตฺวา กาเรสฺสามี"ติ. "อิเธว ภนฺเต กโรถา"ติ.

ตั้งแต่นั้น ต่อมาอีก จีวรของพระปัจเจกพุทธเจ้าเก่าแล้ว. ครั้งนั้น นายโคบาล จึงได้ถวายผ้าเพื่อทำจีวร แก่พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น. พระปัจเจกพุทธ-เจ้า กล่าวกับนายโคบาลนั้นว่า "ผู้มีอายุ ธรรมดาผ้าจีวร บุคคลคนเดียวทำได้ยาก, อาตมา จักไปสู่ที่สำราญแล้วให้ทำ".

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"น สกฺกา อาวุโส"ติ. "เตนหิ ภนฺเต มา จิรํ พหิ วสิตฺถา"ติ.

นายโคบาลกล่าวตอบว่า "พระคุณเจ้าผู้เจริญ ขออาราธนาพระคุณเจ้าทำในที่นี้นั่นเทียว". พระปัจเจกพุทธเจ้ากล่าวว่า "ผู้มีอายุ อาตมาไม่อาจนะ". นายโคบาล กล่าวว่า "พระคุณเจ้าผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้น ขอพระคุณเจ้าอย่าอยู่ภายนอก นานนักเลย".

สุนโข เตสํ กถํ สุณนฺโตว อฏฺฐาสิ. ปจฺเจกพุทฺโธ "ติฏฺฐ อุปาสกา"ติ โคปาลกํ นิวตฺตาเปตฺวา เวหาสํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา คนฺธมาทนาภิมุโข ปกฺกามิ. สุนขสฺส ตํ อากาเสน คจฺฉนฺตํ ทิสฺวา ภุกฺกริตฺวา จิตสฺส, ตสฺมึ จกฺขุปถํ วิชหนฺเต, หทยํ ผลิตํ.

สุนัขยืนฟังถ้อยคำ ของคนทั้ง ๒ นั้นอยู่เทียว. พระปัจเจกพุทธเจ้ากล่าวว่า "หยุดเถิด อุบาสก" สั่งให้นายโคบาลกลับ เหาะขึ้นสู่อากาศมุ่งหน้ายังภูเขาคันธมาทน์ หลีกไปแล้ว. เมื่อสุนัขแลดูพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น ผู้เหาะไปทางอากาศ ได้ยืนเห่าอยู่แล้ว, เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น ลับคลองจักษุ (ลับตา) หัวใจ (ของสุนัข)ก็แตกแล้ว.

ติรจฺฉานา นาเมเต อุชุชาติกา โหนฺติ อกุฏิลา, มนุสฺสา ปน อญฺญํ หทเยน จินฺเตนฺติ, อญฺญํ มุเขน กเถนฺติ, เตเนวาห "คหนํ เหตํ ภนฺเต ยทิทํ มนุสฺสา อุตฺตานํ เหตํ ภนฺเต ยทิทํ ปสโว"ติ.

ธรรมดาว่า สัตว์ดิรัจฉาน เหล่านี้เป็นสัตว์มีชาติซื่อตรง ไม่คดโกง, ส่วนมนุษย์ทั้งหลายใจคิดอย่างหนึ่ง, ปากก็พูดอย่างหนึ่ง, เพราะเหตุนั้นแล นายเปสสะผู้เป็นบุตรนายควาญช้าง จึงกล่าวว่า "พระเจ้าข้า จริงอยู่ ขันธปัญจก

คุณนัดดา　ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คือเหล่ามนุษย์นี้ รกชัฏ พระเจ้าข้า จริงอยู่ ขันธปัญจกคือสัตว์เลี้ยงนี้ตื้น".

อิติ โส ตาย อุชุทิฏฐิตาย[๑] อกุฏิลตาย กาลं กตฺวา ตาวตึสภวเน นิพฺพตฺโต อจฺฉราสหสฺสปริวุโต มหาสมฺปตฺตึ อนุโภสิ. ตสฺส กสฺสจิ กณฺณมูเล มนฺตยนฺตสฺส สทฺโท โสฬสโยชนฏฺฐานं ผรติ, ปกติกถา-สทฺโท ปน สกลं ทสโยชนสหสฺสं เทวนครं ฉาเทติ. เตเนวสฺส "โฆสกเทวปุตฺโต"ติ นามं อโหสิ. "กสฺส ปเนส นิสฺสนฺโท"ติ. ปจฺเจกพุทฺธเ เปเมน ภุกฺกรณสฺส. โส ตตฺถ น จิรं ฐตฺวา จวิ. เทวโลกโต หิ เทวปุตฺตา "อายุกฺขเยน ปุญฺญกฺขเยน อาหารกฺ-ขเยน โถเปนา"ติ จตูหิ การเณหิ จวนฺติ.

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ สุนัขตัวนั้น ทำกาละไปบังเกิดในภพดาวดึงส์ มีนางฟ้าหนึ่งพันแวดล้อม ได้เสวยสมบัติ-มาก เพราะว่าเป็นสัตว์มีความเห็นตรง เพราะเป็นสัตว์ไม่คดโกงนั้น. เมื่อเทพบุตรนั้นกระซิบที่ใกล้หูของใคร ๆ เสียงย่อมกระจายไปได้ไกล ๑๖ โยชน์, ส่วนเสียงพูดตามปกติ ย่อมปกคลุมเทพนครทั้งสิ้นถึง ๑๐,๐๐๐ โยชน์. เพราะเหตุนั้นแล เทพบุตรนั้น จึงได้ชื่อว่า "โฆสกเทพบุตร". มีคำถามว่า "ก็เสียงนั้นเป็นผลของอะไร?". มีคำเฉลยว่า เป็นผลของการเห่าด้วยความรักในพระปัจเจกพุทธเจ้า. โฆสกเทพบุตรนั้น ดำรงอยู่ในนครนั้นไม่นาน ก็จุติแล้ว. จริงอยู่ เทพบุตรทั้งหลายย่อมจุติจาก เทวโลก เพราะเหตุ ๔ อย่างคือ "๑. เพราะสิ้นอายุ ๒. เพราะ

---

[๑] ม. ม. ๑๓/๔.

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สิ้นบุญ ๓. เพราะสิ้นอาหาร ๔. เพราะความโกรธ".

ตตฺถ เยน ปน พหุ ปุญฺญกมฺมํ กตํ โหติ, โส เทวโลเก อุปฺปชฺชิตฺวา ยาวตายุกํ ฐตฺวา อุปรุปริ นิพฺพตฺตติ. เอวํ อายุกฺขเยน จวติ นาม. เยน ปริตฺตํ ปุญฺญํ กตํ โหติ, ตสฺส ราชโกฏฺฐาคาเร ปกฺขิตฺตํ จตุปญฺจนาฬิมตฺตํ วิย ธญฺญํ อนฺตรา ว ตํ ปุญฺญํ ขียฺยติ, อนฺตรา ว กาลํ กโรติ. เอวํ ปุญฺญกฺขเยน จวติ นาม. อปโร กามคุเณ ปริภุญฺชมาโน สติสมฺโมเสน อาหารํ อปริภุญฺชิตฺวา กิลนฺตกาโย กาลํ กโรติ. เอวํ อาหารกฺขเยน จวติ นาม. อปโร ปรสฺส สมฺปตฺตึ อสหนฺโต กุชฺฌิตฺวา กาลํ กโรติ. เอวํ โกเปน จวติ นาม.

ก็ในเหตุ ๔ อย่างนั้น เทพบุตรผู้ได้ทำบุญกรรมไว้มาก บังเกิดในเทวโลก ดำรงอยู่จนตราบเท่าอายุแล้วย่อมบังเกิดใน(เทวโลก)ชั้นสูง ๆ ขึ้นไป. อย่างว่านี้ ชื่อว่า จุติเพราะสิ้นอายุ. บุญนั้นของเทพบุตรผู้ทำบุญไว้น้อย ย่อมสิ้นไปในระหว่างเทียว เปรียบเหมือนข้าวเปลือกที่บุคคลใส่ไว้ในฉางหลวงประมาณ ๔-๕ ทะนาน ฉะนั้น, เทพบุตรนั้น ย่อมทำกาละเสียในระหว่างเทียว. อย่างว่านี้ชื่อว่า จุติเพราะสิ้นบุญ. เทพบุตรองค์อื่นอีก บริโภคกามคุณอยู่ไม่บริโภคอาหาร ด้วยความหลงลืมสติ มีกายเหนื่อยอ่อน จึงทำกาละ. อย่างว่านี้ชื่อว่าย่อมจุติ เพราะสิ้นอาหาร. เทพบุตรบางองค์ ไม่อดทน สมบัติของคนอื่นโกรธแล้ว ย่อมทำกาละ. อย่างว่านี้ชื่อว่า ย่อมจุติ เพราะความโกรธ.

อยํ ปน กามคุเณ ปริภุญฺชนฺโต มุฏฺฐสฺสติ หุตฺวา อาหารกฺขเยน กามคุณอยู่ จึงหลงลืมสติ ย่อมจุติ

ก็โฆสกเทพบุตรนี้ มัวบริโภค

คุณนัดดา　ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จวติ. จวิตฺวา จ ปน โกสมฺพิยํ นครโสภินิยา กุจฺฉิสฺมึ ปฏิสนฺธึ คณฺหิ. สา วิชาตทิวเส "กึ เอตนฺ"ติ ทาสึ ปุจฺฉิตฺวา "ปุตฺโต อยฺเย"ติ วุตฺเต, "หนฺท เช อิมं ทารกํ กตฺตรสุปฺเป อาโรเปตฺวา สงฺการกูเฏ ฉฑฺเฑตี"ติ ฉฑฺฑาเปสิ. นครโสภินิโย หิ ธีตรํ ปฏิชคฺคนฺติ, น ปุตฺตํ. ธีตรา หิ ตาสํ ปเวณิ ฆฏิยติ. ทารกํ กากาปิ สุขนาปิ ปริวาเรตฺวา นิสีทึสุ. ปจฺเจกพุทฺเธ สิเนหปฺปภาวสฺส ภุกฺกรณสฺส นิสฺสนฺเทน เอโกปิ อุปคนฺตุ น วิสหิ. ตสฺมึ ขเณ เอโก มนุสฺโส พหิ นิกฺขมนฺโต ตํ กากสุนขสนฺนิปาตํ ทิสฺวา "กินฺนุ โข เอตนฺ"ติ ตตฺถ คนฺตฺวา ทารกํ ทิสฺวา ปุตฺตสิเนหํ ปฏิลภิตฺวา "ปุตฺโต เม ลทฺโธ"ติ เคหํ เนสิ. ตทา โกสมฺพิกเสฏฺฐี ราชกุลํ คจฺฉนฺโต ราชนิเวสนโต อาคจฺฉนฺตํ ปุโรหิตํ ทิสฺวา "กึ อาจริย อชฺช เต ติถิการเณ นกฺขตฺตโยโค โอโลกิโต"ติ ปุจฺฉิ.

จริง เพราะสิ้นอาหาร. ก็แล ครั้นจุติแล้ว ถือปฏิสนธิในท้องของหญิงงามเมืองในกรุงโกสัมพี. ในวันคลอด นางถามสาวใช้ว่า "นั่นอะไร?" เมื่อสาวใช้ตอบว่า "ลูกชาย เจ้าค่ะ" จึงสั่งให้สาวใช้เอาไปทิ้งด้วยคำว่า "เอาเถอะแม่เจ้าจงเอาทารกนี้ใส่ในกระด้งแล้ว เอาไปทิ้งที่กองหยากเยื่อ". เป็นความจริง พวกหญิงงามเมือง ย่อมเลี้ยงดูลูกสาว, ย่อมไม่เลี้ยงดูลูกชาย. เพราะว่า เชื้อสายของพวกเธอ ลูกหญิงย่อมสืบต่อ. กาทั้งหลายก็ดี สุนัขทั้งหลายก็ดี พากันจับกลุ่มแวดล้อมเด็กไว้. ด้วยผลแห่งการเห่า อันเกิดแต่ความรักในพระ-ปัจเจกพุทธเจ้า สัตว์ตัวหนึ่งไม่อาจจะเข้าไปใกล้ได้. ในขณะนั้นคนผู้หนึ่งออกไปนอกบ้าน เห็นการจับกลุ่มของกาและสุนัขนั้น คิดว่า "นั่น อะไรหนอแล" จึงไปในที่นั้น เห็นเด็กกลับได้ความรักเหมือนลูกนำไปสู่เรือนด้วยปลื้มใจว่า "เราได้ลูกชายแล้ว". ในกาลนั้น เศรษฐีชาวเมืองโกสัมพีกำลังเดินไปสู่ราชตระกูล เห็นปุโรหิต

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"อาม มหาเสฏฺฐิ อมฺหากำ กิมญฺญำ กิจฺจนฺ"ติ. "ชนปทสฺส กึ ภวิสฺสติ อาจริยา"ติ. "อญฺญำ นตฺถิ, อิมสฺมึ ปน นคเร อชฺช ชาตทารโก เชฏฺฐกเสฏฺฐี ภวิสฺสตี"ติ. ตทา เสฏฺฐิโน ภริยา ครุคพฺภา โหติ. ตสฺมา โส สีฆำ เคหำ เปเสสิ "คจฺฉ ภเณ ชานาหิ นำ 'วิชาตา วา โน วา"ติ. อนฺเตวาสิโก ตำ สุตฺวา เวเคน เคหำ คนฺตฺวา ปุจฺฉิ "เสฏฺฐิภริยา วิชาตา"ติ. "น วิชายตี"ติ. อาหำสุ. สุตฺวา ปุน นครำ คนฺตฺวา "น วิชาตา"ติ อาห. เสฏฺฐี "น วิชายตี"ติ สุตฺวา ราชานำ ทิสฺวา เวเคน เคหำ คนฺตฺวา กาฬี นาม ทาสี ปกฺโกสิตฺวา สหสฺสำ ทตฺวา "คจฺฉ, อิมสฺมึ นคเร อุปธาเรตฺวา สหสฺสำ ทตฺวา อชฺช ชาตทารกำ คณฺหิตฺวา เอหี"ติ. สา อุปธาเรนฺตี ตำ เคหำ คนฺตฺวา "อยำ ทารโก กทา ชาโต"ติ คหปตานึ ปุจฺฉิตฺวา "อิมำ ทารกำ อชฺช ชาโต"ติ วุตฺเต "อิมำ

กำลังเดินมาจากพระราชสำนัก จึงถามว่า "ท่านอาจารย์ วันนี้ ท่านได้ตรวจดูการประกอบดาวนักษัตร ในเพราะเหตุแห่งดิถีแล้วหรือ". ปุโรหิตตอบว่า "เออ ท่านมหาเศรษฐี เรามีกิจอื่นบางอย่างอยู่". เศรษฐี ถามว่า "อะไรจักมีแก่ชนบทหรือ ท่านอาจารย์". ปุโรหิตตอบว่า "กิจอื่น ไม่มี, แต่ว่าเด็ก ที่เกิดในวันนี้ จักเป็นเศรษฐีผู้เจริญที่สุด ในเมืองนี้". ในกาลนั้น ภรรยาของเศรษฐี มีครรภ์แก่. เพราะฉะนั้น เศรษฐีนั้น จึงส่งคนไปยังเรือนโดยพลันด้วยสั่งว่า "จงไป เถิดพนาย เจ้าจงรู้ภรรยาของเรานั้นว่า 'นางคลอดแล้วหรือยังไม่คลอด". อันเตวาสิกฟังคำนั้นแล้ว จึงรีบเดินไปสู่เรือน ถามว่า "ภรรยาของเศรษฐีคลอดแล้วหรือยัง ?". ชนทั้งหลายกล่าวว่า "ยังไม่คลอด". อันเตวาสิกฟังแล้ว จึงกลับไปสู่พระนครอีก บอกว่า "นางยังไม่คลอดเลย". เศรษฐีฟังว่า "นางยังไม่คลอด" ดังนี้เฝ้าพระราชาแล้ว จึงรีบไปสู่เรือนเรียกคนใช้ชื่อว่า กาฬี มา ให้ทรัพย์

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มยฺหํ เทหี”ติ เอกํ กหาปณํ อาทึ กตฺวา มูลํ วฑฺเฒนฺตี สหสฺสํ ทตฺวา ตํ อาเนตฺวา เสฏฺฐิโน ทสฺเสสิ. เสฏฺฐี “สเจ เม ธีตา ชายิสฺสติ, ตาย นํ สทฺธึ วาเสตฺวา เสฏฺฐิฏฺฐานสฺส สามิกํ กริสฺสามิ, สเจ เม ปุตฺโต ชายิสฺสติ, มาเรสฺสามิ นนฺ”ติ จินฺเตตฺวา นํ เคเห กาเรสิ.

๑ พัน สั่งว่า “จงไป, จงตรวจดูในเมืองนี้ ให้ทรัพย์ ๑ พัน แล้วพาเอาเด็กผู้เกิดแล้วในวันนี้มาเถิด”. นางกาฬีนั้น ตรวจดูอยู่ ไปสู่เรือนนั้นแล้ว จึงถามแม่บ้านว่า “เด็กคนนี้ เกิดเมื่อไร” เมื่อหญิงแม่บ้าน ตอบว่า “เกิดวันนี้” กล่าวว่า “เจ้าจงให้เด็กนี้แก่เราเถิด” ดังนี้แล้ว เพิ่มราคาตั้งแต่กหาปณะ ๑ เป็นต้น ให้ทรัพย์ ๑ พัน แล้วนำเด็กนั้นมาแสดงแก่เศรษฐี. เศรษฐีคิดว่า “ถ้าลูกสาวของเรา จักเกิด, เราจักให้มันอยู่ร่วมกับลูกสาวของเรานั้น แล้วทำให้มันเป็นเจ้าของตำแหน่งเศรษฐี, ถ้าลูกชายของเรา จักเกิด, เราก็จักฆ่ามันเสีย” ดังนี้ แล้วจึงให้รับเด็กนั้นไว้ในเรือน.

อถสฺส ภริยา กติปาหจฺจเยน ปุตฺตํ วิชายิ. เสฏฺฐี “อิมสฺมึ อสติ มม ปุตฺโต เสฏฺฐิฏฺฐานํ ลภิสฺสติ, อิทาเนว ตํ มาเรตุ วฏฺฏตี”ติ จินฺเตตฺวา กาฬึ อามนฺเตตฺวา “คจฺฉ เช, วชโต คุนฺนํ นิกฺขมนเวลาย วชทฺวารมชฺเฌ

ต่อมา ภรรยาของเศรษฐีนั้นคลอดบุตรชายโดยกาลล่วงไป ๒-๓ วัน. เศรษฐีคิดว่า “เมื่อไม่มีเด็กคนนี้ บุตรของเรา จักได้ตำแหน่งเศรษฐี, บัดนี้นั่นเทียว เราควรจักฆ่าเด็กนั้นเสีย” จึงเรียกนางกาฬีมา กล่าวว่า “จงไปเถิดแม่, เจ้าจงให้เด็กนี้นอนขวางที่กลาง

อิมํ ติริยํ นิปชฺชาเปหิ, คาวิโย นํ มทฺทิตฺวา มาเรสฺสนฺติ, มทฺทนามทฺทนภาวํ ปนสฺส ญตฺวา เอหี"ติ อาห. สา คนฺตฺวา โคปาลเกน วชทฺวาเร วิวฏมตฺเตเยว, ตํ ตถา นิปชฺชาเปสิ. โคคณเชฏฺฐโก อุสโภ อญฺญสฺมึ กาเล สพฺพปจฺฉา นิกฺขมนฺโตปิ ตํทิวสํ สพฺพปฐมํ นิกฺขมิตฺวา ทารกํ จตุนฺนํ ปาทานํ อนฺตเร กตฺวา อฏฺฐาสิ. อเนกสตา คาวิโย อุสภสฺส เทฺว ปสฺสานิ ฆฺสนฺติโย นิกฺขมึสุ. โคปาลโกปิ "อยํ อุสโภ ปุพฺเพ สพฺพปจฺฉา นิกฺขมติ, อชฺช ปน สพฺพปฐมํ นิกฺขมิตฺวา วชทฺวาเร นิจฺจโล ว ฐิโต, กินฺนุ โข เอตนฺ"ติ จินฺเตตฺวา คนฺตฺวา ตสฺส เหฏฺฐา นิปนฺนํ ทารกํ ทิสฺวา ปุตฺตสิเนหํ ปฏิลภิตฺวา "ปุตฺโต เม ลทฺโธ"ติ เคหํ เนสิ.

ประตูคอก ในเวลาที่ฝูงโคออกจากคอก, แม่โคทั้งหลายจักเหยียบมันให้ตาย, ก็เจ้าจงรู้ว่ามันถูกโคเหยียบ หรือไม่ถูกโคเหยียบแล้ว มาเถิด". นางกาฬีนั้นไปแล้ว พอเมื่อคนเลี้ยงโค เปิดประตูคอกเท่านั้น, ให้เด็กนั้นนอนตามสั่งนั้น. โคอุสภะซึ่งเป็นหัวหน้าฝูงโค แม้ออกไปภายหลังโคทั้งหมดในกาลอื่น ในวันนั้น(กลับ)ออกก่อนโคทุกตัว ได้ยืนคร่อมเด็กไว้ในระหว่างเท้าทั้ง ๔. แม่โคหลายร้อยตัวต่างพากันเบียดเสียดข้างทั้ง ๒ ของโคอุสภะออกไป. ฝ่ายคนเลี้ยงโค คิดว่า "โคอุสภะตัวนี้ เมื่อก่อนออกภายหลังโคทุกตัว, แต่วันนี้ มันออกมาก่อนโคทุกตัว ยืนนิ่งอยู่ที่ประตูคอก, นั่นมันอะไรกันหนอแล" จึงเดินไปเห็นเด็กนอนอยู่ใต้โคอุสภะนั้น กลับได้ความรักเหมือนบุตรชาย จึงนำไปสู่เรือนด้วยความปลื้มใจว่า "เรา ได้ลูกชายแล้ว".

กาฬี คนฺตฺวา เสฏฺฐินา ปุจฺฉิตา ตมตฺถํ อาโรเจตฺวา "คจฺฉ น ปุน อิมํ สหสฺสํ ทตฺวา

นางกาฬีไปแล้ว ถูกเศรษฐีถามจึงบอกความนั้น อันเศรษฐีกล่าวว่า "เจ้าจงไปเถิด, จงให้ทรัพย์ ๑ พัน นี้

ธรรมบท.ป-ท.๒-๓

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาเนหี"ติ วุตฺตา สหสฺสํ ตสฺส ทตฺวา ปุน อาเนตฺวา อทาสิ. อถ นํ อาห 'อมฺม กาฬิ อิมสฺมึ นคเร ปญฺจ สกฏสตานิ ปจฺจูสกาเล อุฏฺฐาย วณิชฺชาย คจฺฉนฺติ, ตฺวํ อิมํ เนตฺวา จกฺกมคฺเค นิปชฺชาเปหิ, โคณา วา นํ มทฺทิสฺสนฺติ, จกฺกานิ วา ฉินฺทิสฺสนฺติ, ปวตฺติญฺจสฺส ญตฺวาว อาคจฺเฉยฺยาสี"ติ. สา ตํ เนตฺวา จกฺกมคฺเค นิปชฺชาเปสิ. ตทา สกฏเชฏฺฐโก ปุรโต อโหสิ. อถสฺส โคณา ตํ ฐานํ ปตฺวา ธุรํ ฉฑฺเฑสุ, ปุนปฺปุนํ อาโรเปตฺวา ปาชิยมานาปิ ปุรโต น คจฺฉึสุ. เอวํ ตสฺส เตหิ สทฺธึ วายมนฺตสฺเสว อรุณํ อุฏฺฐหิ. โส "กินฺนาเมตํ โคณา กรึสู"ติ มคฺคํ โอโลเกนฺโต ทารกํ ทิสฺวา "ภาริยํ วต เม กมฺมนฺ"ติ จินฺเตตฺวา "ปุตฺโต เม ลทฺโธ"ติ ตุฏฺฐมานโส นํ เคหํ เนสิ.

แล้วนำเด็กนั้นมาอีก" ให้ทรัพย์ ๑ พัน แก่คนเลี้ยงโคนั้นแล้ว นำเด็กมาให้ (เศรษฐี) อีก. ทีนั้น เศรษฐีกล่าวกับนางกาฬีนั้นว่า "แม่กาฬี ในเมืองนี้มีพวกเกวียน ๕๐๐ เล่ม ลุกขึ้นในเวลาใกล้สว่าง ไปเพื่อค้าขาย, เจ้าจงนำเด็กนี้ไป ให้นอนในทางล้อ(เกวียน), โคทั้งหลาย จักเหยียบมันหรือล้อจักตัด (ตัวมัน) ก็เจ้ารู้เรื่องของเด็กนั้นแล้วเทียว พึงกลับมา". นางกาฬีนั้น นำเด็กนั้นไปแล้ว ให้นอนในทางล้อ. ในกาลนั้น หัวหน้าเกวียนได้ไปข้างหน้า. ครั้งนั้น พวกโคของเขา ถึงยังที่นั้นก็สลัดแอก, แม้จะถูกพวกหัวหน้าเกวียนยกขึ้นหลายครั้งขับไปอยู่ ก็ไม่ยอมเดินไปข้างหน้า. เมื่อหัวหน้านั้นพยายามอยู่กับโคทั้ง ๒ นั้นอย่างนี้เทียว อรุณขึ้นแล้ว. เขาคิดว่า "โคทั้ง ๒ พากันทำเหตุนั้นชื่ออะไรกัน?" จึงมองดูทาง เห็นเด็กแล้วคิดว่า "กรรมของเราหนักหนอ" ดังนี้แล้ว ดีใจว่า "เราได้ลูกชายแล้ว" นำเด็กนั้น ไปสู่เรือน.

คุณนัดดา ศรียาภัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กาฬี คนฺตฺวา เสฏฺฐินา ปุจฺฉิตา ตำ ปวตฺตึ อาจิกฺขิตฺวา "คจฺฉ นำ ปุน สหสฺสำ ทตฺวา อาเนหี"ติ วุตฺตา ตถา อกาสิ. อถ นำ อาห "อิทานิ นำ อามกสุสานำ เนตฺวา คจฺฉนฺตเร นิปชฺชาเปหิ, ตตฺถ สุนขาทีหิ วา ขาทิโต อมนุสฺเสน วา ปหโต มริสฺสติ, มตามตภาวญฺจสฺส ชานิตฺวา ว อาคจฺเฉยฺยาสี"ติ. สา ตำ เนตฺวา ตตฺถ นิปชฺชาเปตฺวา เอกมนฺเต อฏฺฐาสิ. ตำ สุนโข วา กาโก วา อมนุสฺโส วา อุปสงฺกมิตุำ นาสกฺขิ. "นนุ จสฺส เนว มาตา น ปิตา น ภาติกาทีสุ โกจิ รกฺขโก นาม อตฺถิ, โก นำ รกฺขตี"ติ. สุนขกาเล ปจฺเจกพุทฺเธ สิเนเหน ปวตฺติตำ ภุกฺกรณมตฺตเมว นำ รกฺขติ. อเถโก อชปาโล อเนกสหสฺสา อชา โคจรำ เนนฺโต สุสานปสฺเสน คจฺฉติ. เอกา อชา ปณฺณาทีนิ ขาทมานา คจฺฉนฺตรำ ปวิสิตฺวา

นางกาฬีไปแล้ว ถูกเศรษฐีถาม จึงบอกเรื่องราวนั้น อันเศรษฐีกล่าวว่า "เจ้าจงไป จงให้ทรัพย์ ๑ พัน แล้วนำเด็กนั้นกลับมาอีก" ได้ทำอย่างนั้นแล้ว. ทีนั้น เศรษฐีกล่าวกับนางกาฬีนั้นว่า "บัดนี้ เจ้าจงนำเด็กนั้นไปสู่ป่าช้าผีดิบให้นอนในระหว่างพุ่มไม้, มันจักถูกสัตว์มีสุนัขป่าเป็นต้นกัด หรือถูกอมนุษย์ทำร้าย ตายในที่นั้น, และเจ้าพึงรู้ว่ามันตาย หรือยังไม่ตายเทียว จึงกลับมา". นางกาฬีนั้นนำเด็กนั้นไป ให้นอนอยู่ที่ป่าช้าผีดิบนั้นได้ยืนอยู่ ที่ส่วนข้างหนึ่ง. สุนัขก็ดี กาก็ดี อมนุษย์ก็ดี ไม่อาจจะเข้าไปใกล้เด็กนั้นได้. มีคำถามว่า "ก็มารดาบิดาและบรรดาพี่น้องเป็นต้น ใคร ๆ ชื่อว่าผู้รักษาของเด็กนั้นไม่มีมิใช่หรือ?, ใครรักษาตัวเด็กนั้นไว้ ?". มีคำเฉลยว่า การทำเพียงการเห่าเท่านั้น อันเด็กให้เป็นไปด้วยความรักในพระปัจเจกพุทธเจ้า ในกาลเป็นสุนัข รักษาเด็กนั้นไว้. ครั้งนั้น คนเลี้ยงแพะคนหนึ่ง ต้อนแพะหลายพันตัวไปหากิน เดินไปข้างป่าช้า. แพะ

ธรรมปท.ป-ท.๒-๓

คุณสง่า เอี่ยมประภัสสร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทารกำ ทิสฺวา ชณฺณุเกหิ จตฺวา ทารกสฺส ถญฺญำ อทาสิ. อชปาลเกน "เห เห"ติ สทฺเท กเตปิ, น นิกฺขมิ. โส "ยฏฺฐิยา นำ ปหริตฺวา นีหริสฺสามี"ติ คจฺฉนฺตรำ ปวิฏฺโฐ อชี ชณฺณุเกหิ จตฺวา ทารกำ ปาเยนฺตี ทิสฺวา ทารเก ปุตฺตสิเนหำ ปฏิลภิตฺวา "ปุตฺโต เม ลทฺโธ"ติ อาทาย ปกฺกามิ.

ตัวหนึ่งกำลังเล็มใบไม้เป็นต้น เข้าไปสู่ระหว่างพุ่มไม้ เห็นเด็กแล้ว ได้คุกเข่าให้น้ำนมแก่ทารก. แม้เมื่อคนเลี้ยงแพะส่งเสียงว่า "เห เห" ก็ไม่ยอมออกไป. เขาคิดว่า "จักเอาไม้ตีมันไล่ออก" จึงเข้าไปสู่ระหว่างพุ่มไม้ เห็นแม่แพะคุกเข่าให้เด็กดื่มนมอยู่ กลับได้ความรักในทารกเหมือนลูกชาย คิดว่า "เราได้ลูกชายแล้ว" จึงอุ้ม(เด็ก)หลีกไป.

กาสี ตำ ทิสฺวา คนฺตฺวา เสฏฺฐินา ปุจฺฉิตา ตำ ปวตฺตึ อาจิกฺขิตฺวา "คจฺฉ นำ ปุน สหสฺสำ ทตฺวา อาเนหี"ติ วุตฺตา ตถา อกาสิ. อถ นำ อาห "อมฺม กาสิ อิมำ อาทาย โจรปปาตปพฺพตำ อภิรุหิตฺวา ปปาเต ขิป, ปพฺพตกุจฺฉิยำ ปฏิหญฺญมาโน ขณฺฑาขณฺฑิโก หุตฺวา ภูมิยำ ปติสฺสติ, มตามตภาวญฺจสฺส ญตฺวา ว อาคจฺเฉยฺยาสี"ติ. สา ตำ ตตฺถ เนตฺวา ปพฺพตมตฺถเก ฐตฺวา ขิปิ. ตำ โข ปน ปพฺพตกุจฺฉึ นิสฺสาย ปพฺพตานุสาเรเนว มหาเวฬุคุมฺโพ

นางกาสี เห็นเหตุนั้นแล้วไป ถูกเศรษฐีถาม จึงบอกเรื่องราวนั้น อันเศรษฐีกล่าวว่า "จงไปเถิด, เจ้าจงให้ทรัพย์ ๑ พัน แล้วนำเด็กนั้นกลับมาอีก" ได้ทำตามนั้นแล้ว. ทีนั้น เศรษฐีกล่าวกับนางกาสีนั้นว่า "แม่กาสี เจ้าจงพาเอาเด็กนี้ ขึ้นสู่ภูเขาทิ้งโจร แล้วโยน(มัน)ลงเหว, มันจักกระทบที่ท้องภูเขาเป็นท่อนเล็กท่อนน้อย ตกลงที่พื้นดิน, และเจ้าพึงรู้ว่ามันตายหรือยังไม่ตายเทียวพึงมา". นางกาสีนั้น นำเด็กนั้นไปในที่นั้น ยืนอยู่บนยอดเขา โยนไปแล้ว. ก็พุ่มไม้ไผ่ใหญ่ อาศัยท้องภูเขานั้นแล งอกงาม ตามแนวภูเขานั่นเทียว. พุ่ม

คุณสง่า เอี่ยมประภัสสร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วฑฺฒิ. ตสฺส มตฺถกํ ฆนชาโต กระพังโหมหนาทึบ คลุมยอดไผ่นั้นไว้. ชิญฺชุกคุมฺโพ อวตฺถริ. ทารโก เด็กเมื่อตก ก็ตกลงบนพุ่มกระพังโหมนั้น ปตนฺโต โกชเว วิย ตสฺมึ ปติ. เหมือนตกไปอยู่บนผ้าโกเชาว์ ฉะนั้น. ตํ ทิวสํ นฬการเชฏฺฐกสฺส เวฬุนา วันนั้น หัวหน้าช่างสานมีความต้องการ อตฺโถ โหติ. โส ปุตฺเตน สทฺธึ ไม้ไผ่. เขาเดินไปพร้อมกับบุตรชาย คนฺตฺวา ตํ เวฬุคุมฺพํ ฉินฺทิตุ เริ่มจะตัดพุ่มไผ่นั้น. เมื่อพุ่มไผ่นั้นไหวอยู่ อารภิ. ตสฺมึ เวฬุคุมฺเพ จลนฺเต เด็กได้ส่งเสียงร้องขึ้น. เขาคิดว่า "เหมือน ทารโก สทฺทมกาสิ. โส เสียงเด็ก" ขึ้นโดยข้าง ๆ หนึ่ง เห็นเด็ก "ทารกสทฺโท วิยา"ติ เอเกน ปสฺเสน นั้นแล้ว ดีใจว่า "เราได้ลูกชายแล้ว" อภิรุหิตฺวา ตํ ทิสฺวา "ปุตฺโต เม จึงอุ้มเด็กไปแล้ว. ลทฺโธ"ติ ตุฏฺฐจิตฺโต อาทาย คโต.

กาฬี เสฏฺฐิสฺส สนฺติกํ นางกาฬี ไปสู่สำนักเศรษฐี คนฺตฺวา เตน ปุจฺฉิตา ตมฺปวตฺตึ ถูกเศรษฐีถามจึงบอกเรื่องราวนั้น อัน อาจิกฺขิตฺวา "คจฺฉ, นํ ปุน สหสฺสํ เศรษฐีบอกว่า "เจ้าจงไป, จงให้ทรัพย์ ทตฺวา อาเนหี"ติ วุตฺตา ตถา ๑ พัน แล้วนำเด็กนั้นกลับมาอีก" ได้ อกาสิ. เสฏฺฐิโน อิทฺจิทฺจ ทำตามนั้นแล้ว. เมื่อเศรษฐีกระทำเหตุ กโรนฺตสฺเสว, ทารโก วฑฺฒิโต นี้ ๆ อยู่นั่นเทียว เด็กได้เติบโตแล้ว "โฆสโก" เตฺววสฺส นามํ อโหสิ, เขาได้มีชื่อว่า "โฆสกะ", นายโฆสกะนั้น โส เสฏฺฐิโน อกฺขิมฺหิ กณฺฏโก ปรากฏแก่เศรษฐี เหมือนหนามแทงตา วิย ขายิ, อุชุกํ ตํ โอโลเกตุมฺปิ ฉะนั้น, เศรษฐีไม่อาจแม้จะมองดูเขา น วิสหิ. อถสฺส มรณุปายํ ตรง ๆ ได้. ครั้งนั้น เขาคิดอุบายจะ จินฺเตนฺโต อตฺตโน สหายกกุมฺภการสฺส ฆ่านายโฆสกะนั้น จึงเดินไปยังสำนัก สนฺติกํ คนฺตฺวา "กทา อาวาปึ ของนายช่างหม้อ ผู้สหายของตน ถามว่า

ธรรมบท.ป-ท.๒-๓

คุณสง่า เอี่ยมประภัสสร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาลิมฺเปสฺสสี"ติ ปุจฺฉิตฺวา "เสฺว"ติ วุตฺเต, "เตนหิ อิทำ สหสฺสำ คเหตฺวา มเมกำ กมฺมำ กโรหี"ติ อาห. "กึ สามี"ติ. "เอโก เม อวชาตปุตฺโต อตฺถิ, ตำ ตว สนฺติกำ เปเสสฺสามิ, อถ นำ คเหตฺวา คพฺภำ ปเวเสตฺวา ติขิณาย วาสิยา ขณฺฑาขณฺฑิกำ ฉินฺทิตฺวา จาฏิยำ ปกฺขิปิตฺวา อาวาเป ปเจยฺยาสิ, อิทนฺเต สหสฺสำ ลญฺจการสทิสำ, อุตฺตรึ ปุน เต กตฺตพฺพยุตฺตกำ ปจฺฉา กริสฺสามี"ติ.

"เมื่อไร ท่านจักเผาเตา" เมื่อเขาตอบว่า "พรุ่งนี้" กล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้น เจ้า จงรับทรัพย์ ๑ พันนี้ แล้วทำการงาน ของฉันอย่างหนึ่ง". นายช่างหม้อสหาย กล่าวว่า "งานอะไรนาย". เศรษฐี กล่าวว่า "ฉันมีบุตรชาติชั่วอยู่คนหนึ่ง, ข้าพเจ้า จักส่งมันไปสู่สำนักของท่าน, เมื่อเป็นเช่นนี้ เจ้าพึงพาเอาเด็กนั้นแล้วให้มันเข้าไปสู่ห้องเอามีดคมกริบ ตัดให้เป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ ใส่เข้าในตุ่ม พึงเผาในเตาเถิด, ทรัพย์ ๑ พันนี้ เป็นเช่นรางวัลของท่าน, ภายหลัง เราจักทำสิ่งที่ควรทำแก่ท่านให้ยิ่งขึ้นอีก".

กุมฺภกาโร "สาธู"ติ สมฺปฏิจฺฉิ. เสฏฺฐี ปุนทิวเส โฆสกำ ปกฺโกสาเปตฺวา "ตาต หิยฺโย มยา กุมฺภกาโร เอกำ กมฺมำ อาณตฺโต, เอหิ, ตฺวำ ตสฺส สนฺติกำ คนฺตฺวา เอวำ วเทหิ 'หิยฺโย กิร เม ปิตรา อาณตฺตำ กมฺมำ นิฏฺฐาเปหี"ติ ปหิณิ. โส "สาธู"ติ อคมาสิ. ตำ ตวานุจฺฉวิกำ กตฺวา ตตฺถ คจฺฉนฺตำ อิตโร เสฏฺฐิโน ส่งไป. นายโฆสกะนั้น รับว่า "ครับ"

นายช่างหม้อ รับว่า "ดีละ". ในวันรุ่งขึ้น เศรษฐีให้คนเรียกนายโฆสกะมากล่าวว่า "พ่อ เมื่อวานนี้ พ่อได้สั่งนายช่างหม้อให้ทำการงานอย่างหนึ่งไว้, เจ้าจงมา จงไปยังสำนักของเขา แล้วพูดอย่างนี้ว่า 'ได้ยินว่า ท่านจงยังการงานที่คุณพ่อของผมสั่งไว้เมื่อวานนี้ ให้สำเร็จเถิด" ดังนี้แล้ว

คุณสง่า เอี่ยมประภัสสร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุตฺโต ทารเกหิ สทฺธึ คุฬึ ได้ไปแล้ว. ลูกชายของเศรษฐีนอกนี้
กีฬนฺโต ทิสฺวา ตำ ปกฺโกสิตฺวา กำลังเล่นคลีกับพวกเด็ก ๆ เห็นนาย
“กุหึ คจฺฉสิ ภาติกา”ติ ปุจฺฉิตฺวา โฆสกะนั้น กำลังเดินไปในที่นั้นจึงเรียก
“ปิตุ สาสนำ คเหตฺวา กุมฺภการสฺส เขาถามว่า “ไปไหน? พี่” เมื่อนาย
สนฺติกนฺ”ติ วุตฺเต, “อหำ ตตฺถ โฆสกะ ตอบว่า “เอาข่าวของคุณพ่อ
คมิสฺสามิ, อิเม ทารกา มำ พหุ ไปสำนักของนายช่างหม้อ” จึงบอกว่า
ลกฺขำ ชินึสุ, ตำ เม ปฏิชินิตฺวา “ฉันจักไปในที่นั้น พวกเด็ก ๆ เหล่านี้
เทหี”ติ อาห. “อหำ ปิตุ ภายามี”ติ. ได้ชนะฉันหลายคะแนนแล้ว, พี่จงชนะ
“มา ภายิ ภาติก, อหนฺตำ สาสนำ คะแนนคืนให้ฉัน”. นายโฆสกะ กล่าว
หริสฺสามิ พหูหิ ชิโต, ยาวาหำ ว่า “พี่กลัวคุณพ่อ”. ลูกชายเศรษฐี
อาคจฺฉามิ, ตาว เม ลกฺขำ กล่าวว่า “อย่ากลัวเลย พี่, ฉันจัก
ปฏิชินาหี”ติ. นำข่าวนั้นไปเอง พวกเด็กหลายคนชนะ
ฉัน, พี่จงชนะคะแนนคืนให้ฉัน จนกว่า
ฉันจะกลับมา”.

โฆสโก กิร คุฬกีฬาย นัยว่า นายโฆสกะ เป็นผู้ฉลาด
เฉโก, เตน ตำ เอวำ นิพฺพนฺธิ. ในการเล่นคลี เพราะเหตุนั้น ลูกชาย
โสปิ นำ “เตนหิ คนฺตฺวา ของเศรษฐี จึงหน่วงเหนี่ยวนายโฆสกะ
กุมฺภการำ วเทหิ ‘ปิตรา กิร เม นั้นอย่างนี้. แม้นายโฆสกะนั้น กล่าว
หิยฺโย เอกำ กมฺมำ อาณตฺตำ, กับลูกชายเศรษฐีว่า “ถ้าเช่นนั้น เจ้า
ตำ นิปฺผาเทหี”ติ วตฺวา อุยฺโยเชสิ. จงไปบอกกับนายช่างหม้อว่า ‘ได้ยินว่า
โส ตสฺส สนฺติกำ คนฺตฺวา ตถา เมื่อวานนี้ คุณพ่อของผมสั่งการงานไว้
อวจ. อถ นำ กุมฺภกาโร เสฏฺฐินา อย่างหนึ่ง, ท่านจงให้การงานนั้น
วุตฺตนิยาเมน มาเรตฺวา อาวาเป สำเร็จเถิด” ส่งไปแล้ว. ลูกชาย

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ขิปิ. โฆสโกปิ ทิวสภาคํ กีฬิตฺวา สายณฺหสมเย เคหํ คนฺตฺวา เสฏฺฐินา ทิสฺวา “กึ ตาต นคโตสี”ติ วุตฺโต อตฺตโน อคตการณญฺจ กนิฏฺฐสฺส คตการณญฺจ อาโรเจสิ. เสฏฺฐี ตํ สุตฺวา “มา อวธี”ติ มหาวิรวํ วิรวิตฺวา สกลสรีเร ปกุปฺปิตโลหิโต วิย หุตฺวา “อมฺโภ กุมฺภการ มา มํ นาสยิ, มา มํ นาสยี”ติ พาหา ปคฺคยฺห กนฺทนฺโต ตสฺส สนฺติกํ อคมาสิ. กุมฺภกาโร ตํ ตถา อาคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา “สามิ มา สทฺทํ กริ, กมฺมนฺเต นิปฺผนฺนนฺ”ติ อาห. โส ปพฺพเตน วิย มหนฺเตน โสเกน อวตฺถริโต หุตฺวา อนปฺปกํ โทมนสฺสํ ปฏิสํเวเทสิ ยถาตํ อปฺปทุฏฺฐสฺส ปทุฏฺฐมโน. เตนาห ภควา

เศรษฐีนั้น ไปยังสำนักของนายช่างหม้อ ได้กล่าวตามนั้นแล้ว. ครั้งนั้น นายช่างหม้อ ได้ฆ่าลูกชายเศรษฐีนั้น ตามทำนอง ที่เศรษฐีสั่งแล้ว โยนไปในเตา. ฝ่ายนายโฆสกะเล่นตลอดวัน ไปเรือนในตอนเย็น อันเศรษฐีเห็นกล่าวว่า “พ่อ เจ้าไม่ได้ไปหรือ?” บอกเหตุที่ตนไม่ไป และเหตุที่น้องชายไปแล้ว. เศรษฐี ได้ฟังคำนั้นร้องดังลั่นว่า “อย่าได้ฆ่าเลย” เป็นประดุจเลือดในร่างกายทั้งสิ้น เดือดพล่าน ฉะนั้น จึงประคองแขนคร่ำครวญว่า “ช่างหม้อผู้เจริญ ท่านอย่าให้เราฉิบหายเลย, อย่าให้เรา ฉิบหายเลย” ได้ไปสู่สำนักของนาย ช่างหม้อนั้นแล้ว. นายช่างหม้อเห็นเศรษฐีนั้นมาอยู่อย่างนั้น บอกว่า “นาย ท่านอย่าทำเสียงดังไปเลย, การงานของท่านสำเร็จแล้ว”. เศรษฐีนั้น ถูกความโศกใหญ่เปรียบดังภูเขาท่วมทับ ได้รับความเสียใจมีประมาณมิใช่น้อย ดุจบุคคลผู้มีใจคิดร้าย ต่อบุคคลผู้ไม่ประทุษร้าย ฉะนั้น. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"โย ทณฺเฑน อทณฺเฑสุ
อปฺปทุฏฺเฐสุ ทุสฺสติ,
ทสนฺนมญฺญตรํ ฐานำ
ขิปฺปเมว นิคจฺฉติ
เวทนำ ผรุสำ ชานึ
สรีรสฺส ว เภทนำ
ครุกำ วาปิ อาพาธำ
จิตฺตกฺเขปำ ว ปาปุเณ
ราชโต วา อุปสคฺคำ
อพฺภกฺขานำ ว ทารุณำ
ปริกฺขยำ ว ญาตีนำ
โภคานำ ว ปภงฺคุณำ
อถวสฺส อคารานิ
อคฺคิ ฑหติ ปาวโก
กายสฺส เภทา ทุปฺปญฺโญ
นิรยำ โส อุปปชฺชตี"ติ.

"บุคคลใด ประทุษร้ายในบุคคลทั้งหลาย ผู้ไม่ประทุษร้าย ผู้ไม่มีอาชญา ด้วยอาชญา บุคคลนั้นย่อมพลันถึงบรรดาฐานะ ๑๐ อย่าง-ใดอย่างหนึ่งนั่นเทียว คือ พึงถึงเวทนาอันแรงกล้าบ้าง ความเสื่อมทรัพย์บ้าง ความเสื่อมสลายแห่งสรีระบ้าง ความอาพาธอย่างหนักบ้าง ความฟุ้งซ่านแห่งจิตบ้าง เหตุเป็นเครื่องเข้าไปขัดข้องแต่พระ-ราชาบ้าง การกล่าวตู่อย่างทารุณบ้าง ความหมดสิ้นแห่งหมู่ญาติบ้าง ความย่อยยับแห่งโภคะบ้าง อีกอย่างหนึ่ง ไฟเครื่องเผาผลาญย่อมไหม้เรือนของผู้นั้น, เพราะกายแตก คนมีปัญญาทรามนั้นย่อมเข้าถึงนรก".

เอวำ สนฺเตปิ ปุน นำ เสฏฺฐี อุชุกำ โอโลเกตุำ น สกฺโกติ. "กินฺติ นำ มาเรยฺยนฺ"ติ จินฺเตนฺโต "มม คามสเต อายุตฺตกสฺส สนฺติกำ เปเสตฺวา มาราเปสฺสามี"ติ อุปายำ ทิสฺวา "อยำ เม

เมื่อเป็นเช่นนั้น เศรษฐีก็ไม่อาจจะแลดูนายโฆสกะนั้น ตรง ๆ ได้อีก. จึงครุ่นคิดอยู่ว่า "เราพึงฆ่ามันเสียอย่างไรดี" เห็นอุบายว่า "เราจักต้องส่งมันไปยังสำนักของนายเสมียน ในบ้าน ๑๐๐ ตำบลของเราแล้ว ให้เขา

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อวชาตปุตฺโต, อิมํ มาเรตฺวา วจฺจกูเป ขิปตุ, เอวํ กเต, อหํ มาตุลสฺส กตฺตพฺพยุตฺตกํ ปจฺฉา ชานิสฺสามี"ติ ตสฺส ปณฺณํ ลิขิตฺวา "ตาต โฆสก อมฺหากํ คามสเต อายุตฺตโก อตฺถิ อิมํ ปณฺณํ หริตฺวา ตสฺส เทหี"ติ วตฺวา ปณฺณํ ตสฺส ทสนฺเต พนฺธิ. โส ปน อกฺขรสมยํ น ชานาติ. ทหรกาลโต ปฏฺฐาย หิ นํ มาราเปนฺโตว เสฏฺฐี มาราเปตุ นาสกฺขิ กึ อกฺขรสมยํ สิกฺขาเปสฺสติ. อิติ โส อตฺตโน มาราปนปณฺณเมว ทสนฺเต พนฺธิตฺวา นิกฺขมนฺโต อาห "ปาเถยฺยํ เม ตาต นตฺถี"ติ. "ปาเถยฺเยน เต กิจฺจํ นตฺถิ, อนฺตรามคฺเค อสุกคาเม นาม มม สหายโก เสฏฺฐี อตฺถิ, ตสฺส ฆเร ปาตราสํ กตฺวา ปุรโต คจฺฉาหี"ติ.

ฆ่ามันเสีย" จึงเขียนหนังสือถึงนายเสมียนนั้นว่า "เจ้าลูกคนนี้ เป็นลูกชาติชั่วของเรา, ลุง(นายเสมียน)จงฆ่าเด็กนี้แล้ว โยนไปในหลุมคูถเถิด, เมื่อทำกิจอย่างนี้เสร็จแล้ว, ภายหลังเราจักรู้สิ่งที่ควรทำแก่ลุง" ดังนี้แล้ว กล่าวว่า "พ่อโฆสกะ นายเสมียนของเรา มีอยู่ในบ้าน ๑๐๐ ตำบล เจ้าจงนำหนังสือฉบับนี้ไปให้เขาที" ผูกหนังสือไว้ที่ชายพกของนายโฆสกะนั้น. ก็นายโฆสกะนั้นไม่รู้อักษรสมัย. เพราะตั้งแต่เวลาที่เขาเป็นเด็ก เศรษฐีมัวแต่จะฆ่าเขาอยู่เสมอไม่อาจจะฆ่าได้, จักให้เขาศึกษาอักษรสมัยได้อย่างไร ?. ด้วยประการดังนี้ เขาจึงผูกจดหมายสำหรับฆ่าตัวเองไว้ที่ชายผ้า เมื่อจะออกไปก็กล่าวว่า "คุณพ่อผมไม่มีเสบียงเดินทาง". เศรษฐีกล่าวว่า "ไม่มีกิจด้วยเสบียงเดินทางสำหรับเจ้า, ในหมู่บ้านชื่อโน้นในระหว่างทาง เศรษฐีผู้เป็นสหายของพ่อ มีอยู่, เจ้าจงไปกินอาหารเช้า ที่เรือนของเขาแล้ว เดินต่อไป".

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส "สาธู"ติ ปิตรำ วนฺทิตฺวา นิกฺขมนฺโต ตำ คามำ ปตฺวา เสฏฺฐิฆรำ ปุจฺฉิตฺวา คนฺตฺวา เสฏฺฐิชายำ ปสฺสิตฺวา "กุโต อาคโตสี"ติ วุตฺเต, "อนฺโตนครโต"ติ อาห. "กสฺส ปุตฺโตสี"ติ. "ตุมฺหากำ สหายกเสฏฺฐิโน อมฺมา"ติ. "ตฺวมสิ โฆสโก นามา"ติ. "อาม อมฺมา"ติ. ตสฺสา สห ทสฺสเนเนว ตสฺมึ ปุตฺตสิเนโห อุปฺปชฺชิ. เสฏฺฐิโน ปเนกา ธีตา อตฺถิ ปณฺฑรสโสฬส-วสฺสุทฺเทสิกา อภิรูปา ปาสาทิกา, ตำ รกฺขิตุำ เอกเมว เปสนการิกำ ทาสึ ทตฺวา สตฺตภูมิกสฺส ปาสาทสฺส อุปริตเล สิริคพฺเภ วสาเปสิ.[๑] เสฏฺฐิธีตา ตสฺมึ ขเณ ตำ ทาสึ อนฺตราปณำ เปเสสิ.

นายโฆสกะนั้น รับว่า "ครับ" ไหว้คุณพ่อแล้วจึงออกไป ถึงบ้านนั้น ถามถึงเรือนของเศรษฐี เดินไปพบภรรยาของเศรษฐี เมื่อนางกล่าวว่า "หนู มาจากไหน?" จึงตอบว่า "กระผมมาจากภายในพระนคร". ภรรยาเศรษฐีถามว่า "หนูเป็นลูกของใครกัน ?". นายโฆสกะ ตอบว่า "คุณแม่ กระผมเป็นลูกของเศรษฐีผู้สหายของคุณแม่". นางถามว่า "หนู ชื่อว่าโฆสกะหรือ ?". นายโฆสกะ ตอบว่า "ใช่ครับ คุณแม่". ความรักในนายโฆสกะนั้นเหมือนลูกชาย เกิดขึ้นแก่ภรรยาของเศรษฐีนั้นพลันทันที ที่ได้เห็นนั่นเอง. ก็เศรษฐี มีลูกสาวอยู่คนหนึ่ง มีอายุ ๑๕ หรือ ๑๖ ปี มีร่างสวย น่าเลื่อมใส, เศรษฐี ให้หญิงสาวรับใช้ไว้คนหนึ่งนั่นเทียว เพื่อรักษานาง ให้นางอยู่ ณ ห้องมีสิริบนพื้นชั้นบนปราสาทชั้นเจ็ด. ในขณะนั้น ลูกสาวของเศรษฐีได้ส่งหญิงรับใช้นั้น ไปสู่ระหว่างตลาด.

---

[๑] ฉ. วสาเปนฺติ.

ธรรมบท.ป-ท.๒-๓

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นं เสฏฺฐิชายา ทิสฺวา "กุหึ คจฺฉสี"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อยฺเย ธีตาย เปสเนนา"ติ วุตฺเต, "อิโต ตาว เอหิ, ติฏฺฐตุ เปสนं, ปุตฺตสฺส เม ปิฏกं อตฺถริตฺวา ปาเท โธวิตฺวา เตลं มกฺขิตฺวา สยนं อตฺถริตฺวา เทหิ, ปจฺฉา เปสนं กริสฺสสี"ติ อาห. สา ตถา อกาสิ.

ลำดับนั้น ภรรยาของเศรษฐีเห็นหญิงผู้รับใช้นั้นจึงถามว่า "เจ้าจะไปไหน ?" เมื่อนางตอบว่า "ข้าแต่แม่เจ้าดิฉันไปด้วยกิจรับใช้ลูกสาว(ของแม่เจ้า)" จึงกล่าวว่า "เจ้าจงมาทางนี้ก่อน, งดการรับใช้ไว้เถิด, เจ้าจงลาดตั่ง ล้างเท้า, ทาน้ำมัน ปูลาดที่นอนให้ลูกชายของเราเถิด, ต่อภายหลัง จึงค่อยทำการรับใช้". นางได้ทำตามสั่งแล้ว.

อถ นं จิเรนาคตं เสฏฺฐิธีตา สนฺตชฺเชสิ. อถ นं สา อาห "อยฺเย มา เม กุชฺฌิ, เสฏฺฐิปุตฺโต โฆสโก อาคโต, ตสฺส อิทญฺจิทญฺจ กตฺวา ตตฺถ คนฺตฺวา อาคตมฺหี"ติ. เสฏฺฐิธีตาย "เสฏฺฐิปุตฺโต โฆสโก"ติ นามं สุตฺวาว เปมं ฉวิอาทีนิ ฉินฺทิตฺวา อฏฺฐิมิญฺชं อาหจฺจ ฐิตं. โกตุหลิกกาลสฺมึ หิ สา ตสฺส ปชาปติ หุตฺวา นาฬิโกทนं ปจฺเจกพุทฺธสฺส อทาสิ, ตสฺสานุภาเวนา-คนฺตฺวา อิมสฺมึ เสฏฺฐิกุเล นิพฺพตฺตา. อิติ นं โส

ครั้งนั้น ลูกสาวเศรษฐี ตะคอกหญิงรับใช้นั้นผู้มาช้า. ทีนั้น หญิงรับใช้นั้น เรียนกับนางว่า "แม่เจ้า ขอคุณแม่อย่าโกรธดิฉันเลย, ลูกชายเศรษฐีชื่อว่าโฆสกะมาแล้ว, ดิฉันทำสิ่งนี้ ๆ แก่เขาแล้ว จึงไปที่ตลาดแล้ว จึงได้มา" เพราะได้ฟังชื่อว่า "ลูกชายเศรษฐีชื่อว่าโฆสกะ" เท่านั้น ความรักตัดอวัยวะมีผิวเป็นต้นจรดเยื่อในกระดูก ตั้งอยู่แก่ลูกสาวเศรษฐี. จริงอยู่ ในเวลาที่เขาเป็นนายโกตุหลิกะ ลูกสาวเศรษฐีนั้นเป็นภรรยาของนายโฆสกะนั้น ได้ถวายข้าวสุกทะนานหนึ่งแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า,

ปุพฺพสิเนโห อวตฺถริตฺวา เตนาห ภควา

ด้วยอานุภาพแห่งการถวายข้าวสุกทะนานหนึ่ง แก่พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น นางจึงมาบังเกิดในตระกูลของเศรษฐีนี้. ด้วยเหตุดังกล่าวแล้วนี้ ความรักในปางก่อนนั้น จึงท่วมทับ ยึดลูกสาวเศรษฐีนั้น. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาค จึงตรัสว่า

"ปุพฺเพว สนฺนิวาเสน
ปจฺจุปฺปนฺนหิเตน วา
เอวนฺตำ ชายเต เปมำ
อุปฺปลำ ว ยโถทเก"ติ.

"ความรักนั้น ย่อมเกิด ด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ ด้วยการอยู่ร่วมกันในปางก่อน ๑ ด้วยความเกื้อกูลกันในปัจจุบัน ๑ เหมือนดอกอุบล (อาศัยเหตุ ๒ อย่างคือ เปือกตม ๑ น้ำ ๑) เกิดในน้ำ ฉะนั้น".

อถ นำ ปุจฺฉิ "กุหึ โส อมฺมา"ติ. "สยเน นิปนฺโน นิทฺทายตี"ติ. "อตฺถิ ปนสฺส หตฺเถ กิญฺจี"ติ. "ทสนฺเต ปณฺณำ อตฺถี"ติ. สา "กึ ปณฺณำ นุ โข เอตนฺ"ติ ตสฺมึ นิทฺทายนฺเต, มาตาปิตูนำ อญฺญาวิหิตตาย อปสฺสนฺตานำ, โอตริตฺวา สนฺติกำ คนฺตฺวา ตำ ปณฺณำ โมเจตฺวา อาทาย อตฺตโน คพฺภำ

ทีนั้น ลูกสาวของเศรษฐี ถามหญิงสาวใช้นั้นว่า "เขาอยู่ที่ไหนล่ะ แม่". หญิงรับใช้ กล่าวว่า "เขานอนหลับอยู่บนที่นอน". ลูกสาวเศรษฐีถามว่า "ก็เขามีอะไรอยู่ในมือหรือ ?". หญิงรับใช้ตอบว่า "ที่ชายผ้ามีหนังสืออยู่ค่ะ". ลูกสาวเศรษฐีนั้น คิดว่า "นั่นเป็นหนังสืออะไรหนอแล" เมื่อนายโฆสกะนั้นกำลังหลับอยู่, เมื่อมารดาบิดามองไม่เห็น

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปวิสิตฺวา ทฺวารํ ปิธาย วาตปานํ วิวริตฺวา อกฺขรสมเย กุสลตาย ปณฺณํ วาเจตฺวา “อโห พาโล อตฺตโน มรณปณฺณํ ทสนฺเต พนฺธิตฺวา จรติ, สเจ มยา น ทิฏฺฐํ อสฺส, นตฺถิสฺส ชีวิตนฺ”ติ ตํ ปณฺณํ ผาเลตฺวา เสฏฺฐิสฺส วจเนน อปรํ ปณฺณํ ลิขิ “อยํ มม ปุตฺโต โฆสโก นาม, คามสตโต ปณฺณาการํ อาหราเปตฺวา อิมสฺส ชนปทเสฏฺฐิโน ธีตรา สทฺธึ มงฺคลํ กตฺวา อตฺตโน วสนคามสฺส มชฺเฌ ทฺวิภูมิกํ เคหํ การาเปตฺวา ปาการปริกฺเขเปน เจว ปุริสคุตฺติยา จ สุสංวิหิตารกฺขํ กโรตุ, มยฺหญฺจ ‘อิทญฺจิทญฺจ มยา กตนฺ’ติ สาสนํ เปเสตุ, เอวํ กเต, อหํ มาตุลสฺส กตฺตพฺพยุตฺตกํ ปจฺฉา ชานิสฺสามี”ติ ลิขิตฺวา จ ปน สหริตฺวา ทสนฺเตเยวสฺส พนฺธิ.

เพราะส่งใจไปในเรื่องอื่น จึงลงไปยังที่พัก แก้หนังสือนั้น ถือเข้าไปยังห้องของตน ปิดประตู เปิดหน้าต่าง อ่านจดหมาย เพราะนางฉลาดในอักษรสมัย คิดว่า “ตายจริง คนโง่ ผูกหนังสือฆ่าตัวเอง ที่ชายผ้า เที่ยวไป, ถ้าว่า เราไม่ได้เห็นหนังสือ, เขาก็ไม่มีชีวิตอยู่” ดังนี้ แล้ว ฉีกหนังสือฉบับนั้นเสีย แล้วจึงเขียนหนังสือขึ้นอีกฉบับหนึ่ง ตามคำของเศรษฐีว่า “ลูกชายของข้าพเจ้าคนนี้ ชื่อว่า โฆสกะ, ลุง(นายเสมียน)จงให้เขานำเอาสิ่งของกำนัล มาจากบ้าน ๑๐๐ ตำบล จัดงานมงคลกับลูกสาวเศรษฐีในชนบทนี้ ให้ปลูกเรือน ๒ ชั้นขึ้น ตรงกลางบ้านเป็นที่อยู่ของตน จงทำการรักษาอย่างแข็งแรง ด้วยเครื่องล้อมคือกำแพงและคุ้มครองคือบุรุษ, และจงส่งข่าวมา(ถึง) เราว่า ‘การงานนี้ ๆ ข้าพเจ้าทำเสร็จแล้ว’, เมื่อท่านได้ทำกรรมอย่างนี้แล้ว, เราจักรู้สิ่งที่เราควรทำแก่ลุง ภายหลัง” ก็แล ครั้นเขียนหนังสือเสร็จแล้วจึงพับ ผูกที่ชายผ้าของนายโฆสกะนั้นตามเดิม.

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส ทิวสภาคํ นิทฺทายิตฺวา อุฏฺฐาย ภุญฺชิตฺวา ปกฺกามิ. ปุนทิวเส ปาโตว ตํ คามํ คนฺตฺวา อายุตฺตกํ คามกิจฺจํ กโรนฺตเยว ปสฺสิ. โส ตํ ทิสฺวา "กึ ตาตา"ติ ปุจฺฉิ. โส "ปิตรา เม ตุมฺหากํ ปณฺณํ เปสิตนฺ"ติ อาห. "กิสฺส ปณฺณํ ตาต, อาหรา"ติ ปณฺณํ คเหตฺวา วาเจตฺวา ตุฏฺฐมานโส "ปสฺสถ โภ มม สามิโน มยิ สิเนหํ 'เชฏฺฐปุตฺตสฺส เม มงฺคลํ กโรตู'ติ มม สนฺติกํ ปหิณิ, สีฆํ ทารุอาทีนิ อาหรถา"ติ คหปติเก วตฺวา คามมชฺเฌ วุตฺตปฺปการํ เคหํ กาเรตฺวา คามสตโต ปณฺณาการํ อาหราเปตฺวา ชนปทเสฏฺฐิโน ธีตรํ อาเนตฺวา มงฺคลํ กตฺวา เสฏฺฐิสฺส สาสนํ ปหิณิ "อิทญฺจิทญฺจ มยา กตนฺ"ติ.

นายโฆสกะนั้น นอนหลับตลอดทั้งวัน ลุกขึ้นกินข้าวแล้วก็หลีกไป. วันรุ่งขึ้น เขาเดินไปยังบ้านนั้นแต่เช้า เห็นนายเสมียน กำลังทำหน้าที่อยู่ในบ้านนั่นเอง. นายเสมียนนั้น เห็นนายโฆสกะนั้น ร้องถามว่า "อะไร พ่อ". นายโฆสกะนั้น ตอบว่า "คุณพ่อของกระผมส่งจดหมายมาถึงท่าน". นายเสมียนถามว่า "จดหมายเพื่อสิ่งอะไร พ่อ, จงนำมาเถอะ" จึงรับจดหมายมาอ่านดีใจ กล่าวกับคหบดีทั้งหลายว่า "ผู้เจริญทั้งหลาย เชิญท่านทั้งหลายดูความรักในเราของนายของเรา ท่านเศรษฐีส่งบุตรชายมายังสำนักของเรา ด้วยสั่งว่า '(นายเสมียน) จงจัดงานมงคลแก่บุตรคนโตของเรา' พวกท่านจงนำสิ่งต่าง ๆ มีไม้เป็นต้นมาเร็วเถิด" ดังนี้แล้ว ให้ปลูกเรือนมีประการดังกล่าวแล้ว ที่กลางหมู่บ้านแล้ว จึงให้นำเครื่องบรรณาการมา แต่บ้าน ๑๐๐ ตำบล นำลูกสาวของเศรษฐีในชนบทมา จัดงานมงคลแล้ว ส่งข่าวไปแก่เศรษฐีว่า "การงานนี้ ๆ เราทำเสร็จแล้ว".

ธรรมปท.ป-ท.๒-๓

คุณอรุณ แก้วศิริพงษ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตำ สุตฺวา เสฏฺฐิโน "ยำ กาเรมิ, ตำ น โหติ, ยำ น กาเรมิ, ตเทว โหตี"ติ มหนฺตำ โทมนสฺสำ อุปฺปชฺชิ. ปุตฺตโสเกน สทฺธึ โส โสโก เอกโตว หุตฺวา กุจฺฉิฆาหำ อุปฺปาเทตฺวา อติสารำ ชเนสิ.

เพราะได้ฟังข่าวนั้น ความเสียใจอย่างใหญ่หลวงเกิดขึ้นแก่เศรษฐีว่า "เราให้ทำสิ่งใด, สิ่งนั้นย่อมไม่สำเร็จ, สิ่งใดที่มิให้ทำ, สิ่งนั้นนั่นเทียว ย่อมสำเร็จ". ความโศกนั้น พร้อมกับความโศกเพราะบุตร รวมกันเข้า ยังความเร่าร้อนในท้องให้เกิดขึ้น ให้โรคอติสาร (โรคลงแดง) เกิดขึ้นแล้ว.

เสฏฺฐิธีตาปิ "สเจ โกจิ เสฏฺฐิโน สนฺติกา อาคจฺฉติ, ตุเมฺห มม อกเถตฺวา เสฏฺฐิปุตฺตสฺส ปรมตรำ มา กถยิตฺถา"ติ ชเน อาณาเปสิ. เสฏฺฐีปิ โข "นทานิ ตำ ทุฏฺฐปุตฺตำ มม สาปเตยฺยสฺส สามิกำ กริสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา เอกำ อายุตฺตกำ อาห "มาตุล ปุตฺตำ เม ทฏฺฐุกาโมมฺหิ, เอกำ ปาทมูลิกำ เปเสตฺวา มม ปุตฺตำ ปกฺโกสาเปหี"ติ. โส "สาธู"ติ ปณฺณำ ทตฺวา เอกำ ปุริสำ เปเสสิ. เสฏฺฐิธีตาปิ ตสฺสาคนฺตฺวา ทฺวาเร จิตฺตภาวำ สุตฺวา ตำ ปกฺโกสาเปตฺวา "กึ ตาตา"ติ ปุจฺฉิ. "เสฏฺฐี คิลาโน, ตุเมฺห มม อกเถตฺวา ปรมตรำ มา กถยิตฺถา"ติ วุตฺตา"ติ.

ฝ่ายลูกสาวเศรษฐี บังคับคนทั้งหลายว่า "ถ้าว่า ใคร ๆ มาจากสำนักของเศรษฐี, พวกเจ้ายังไม่บอกแก่เราอย่าได้บอกแก่ลูกชายของเศรษฐีก่อนนะ". แม้เศรษฐีแล คิดว่า "บัดนี้ เราจักไม่ทำบุตรชั่วนั้นให้เป็นเจ้าของทรัพย์สมบัติของเรา" ดังนี้แล้ว กล่าวกับนายเสมียนคนหนึ่งว่า "ลุง ฉันต้องการจะพบบุตรของฉัน, เธอจงส่งคนรับใช้คนหนึ่งไปให้เรียกบุตรของฉันมา". คนรับใช้นั้น รับว่า "ได้ครับ" ให้จดหมายแล้ว จึงส่งบุรุษคนหนึ่งไป. ฝ่ายลูกสาวเศรษฐี ได้ฟังว่าคนรับใช้นั้นมายืนอยู่ที่ประตู จึง ให้คนเรียกเขามาถามว่า "อะไร พ่อ". คนรับใช้กล่าวว่า

คุณอรุณ แก้วศิริพงษ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุตฺตํ ปสฺสิตุ ปกฺโกสาเปติ อยฺเย"ติ. "ตาต เสฏฺฐี พลวา ทุพฺพโล"ติ. "พลวา ตาว อาหารํ ภุญฺชติเยว อยฺเย"ติ. สา เสฏฺฐิปุตฺตํ อชานาเปตฺวา ว ตสฺส นิวาสนญฺจ ปริพฺพยญฺจ ทาเปตฺวา "มยา เปสิตกาเล คมิสฺสสิ, อจฺฉ ตาวา"ติ อาห. มหาเสฏฺฐี ปุน อายุตฺตกํ อโวจ "กึ มาตุล น เต มม ปุตฺตสฺส สนฺติกํ ปหิตนฺ"ติ. "ปหิตํ สามิ คตปุริโส น ตาว เอตี"ติ. "เตนหิ ปุน อปรํ เปเสหี"ติ. โส เปเสสิ. เสฏฺฐิธีตา ตสฺมึปิ ตเถว ปฏิปชฺชิ. อถ เสฏฺฐิโน โรโค พลวา ชาโต, เอกํ ภาชนํ ปวิสติ, เอกํ นิกฺขมติ. ปุน เสฏฺฐี อายุตฺตกํ ปุจฺฉิ "กึ มาตุล น เต มม ปุตฺตสฺส สนฺติกํ ปหิตนฺ"ติ. "ปหิตํ สามิ คตปุริโส ปน น เอตี"ติ. "เตนหิ ปุน อปรํ เปเสหี"ติ. โส เปเสสิ. เสฏฺฐิธีตา ตติยวาเร อาคตํปิ ปวตฺตึ ปุจฺฉิ. โส

"เศรษฐีเป็นไข้, เพื่อจะพบลูกชาย จึงให้คนเรียกมา แม่เจ้า". ลูกสาว เศรษฐีถามว่า "พ่อ เศรษฐียังแข็งแรง ดีอยู่ หรือไม่ค่อยแข็งแรง". คนรับใช้ ตอบว่า "ยังแข็งแรง บริโภคอาหาร ได้อยู่ แม่เจ้า". ลูกสาวเศรษฐีนั้น ไม่ให้ลูกเศรษฐีทราบแล้วเทียว สั่งให้ ที่พักและเสบียงทางแก่เขา กล่าวว่า "ในเวลาที่ฉันส่งไป ท่านจึงจักไปได้, ท่านจงพักผ่อนเถิด". มหาเศรษฐีได้ กล่าวย้ำกับนายเสมียนว่า "ลุง ท่านยัง ไม่ได้ส่งจดหมายไปยังสำนักลูกชายของ เราหรือ ?". นายเสมียนกล่าวว่า "ได้ส่งไปแล้ว นาย(แต่)บุรุษที่ไปแล้วยัง ไม่กลับมาก่อน". เศรษฐีกล่าวว่า "ถ้ากระนั้น ท่านจงส่งคนอื่นไปอีกเถิด". นายเสมียนนั้นส่งไปแล้ว. ลูกสาวเศรษฐี ปฏิบัติแม้ในบุรุษนั้น เหมือนอย่างนั้น นั่นเทียว. ทีนั้น โรคของเศรษฐีหนักแล้ว, ภาชนะหนึ่งเข้าไป, ภาชนะหนึ่งไหลออก. เศรษฐีถามนายเสมียนอีกว่า "ลุง ท่าน ยังไม่ได้ส่งจดหมายไปสู่สำนักบุตรของเรา หรือ ?". นายเสมียนบอกว่า "ส่ง

คุณอรุณ แก้วศิริพงษ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"พาหุหิลาโน อยฺเย เสฏฺฐี อาหารํ ปจฺฉินฺทิตฺวา มจฺจุปรายโน ชาโต, เอกํ ภาชนํ นิกฺขมติ, เอกํ ปวิสตี"ติ อาห. เสฏฺฐิธีตา จินฺเตสิ "อิทานิ คนฺตุ กาโล"ติ. เสฏฺฐิปุตฺตสฺส "ปิตา กิร เต คิลาโน"ติ อาโรเจตฺวา "กึ วทสิ ภทฺเท"ติ วุตฺเต, "อผาสุกมสฺส สามี"ติ อาห. "อิทานิ กึ กาตพฺพนฺ"ติ. "สามิ คามสตโต อุฏฺฐานกํ ปณฺณาการํ อาทาย คนฺตฺวา ปสฺสิสฺสาม นนฺ"ติ อาห. โส "สาธู"ติ ปณฺณาการํ อาหราเปตฺวา สกเฏหิ อาทาย ปกฺกามิ.

ไปแล้ว นาย แต่คนที่ไปแล้วยังไม่กลับมาเลย". เศรษฐี กล่าวตอบว่า "ถ้าอย่างนั้น ท่านจงส่งคนอื่นไปอีก". นายเสมียนนั้น ส่งไปแล้ว. ลูกสาวเศรษฐีถามเหตุเป็นไป แม้กะคนผู้มาแล้วในวาระที่ ๓. คนผู้มาแล้วนั้น บอกว่า "ข้าแต่แม่เจ้า เศรษฐีป่วยหนัก ตัดอาหารแล้ว มีความตายไปเบื้องหน้า, ภาชนะหนึ่งไหลออก, ภาชนะหนึ่งเข้าไป". ลูกสาวเศรษฐี คิดว่า "บัดนี้เป็นเวลาที่ควรไปได้". นางจึงบอกแก่ลูกชายเศรษฐีว่า "ได้ยินว่า คุณพ่อของท่านป่วย" เมื่อเขากล่าวว่า "เธอพูดอะไร นางผู้เจริญ" จึงกล่าวว่า "คุณพ่อของท่านมีความไม่ผาสุก นาย". นายโฆสกะ ถามว่า "บัดนี้ เราควรทำอย่างไร ?". ลูกสาวเศรษฐีกล่าวว่า "นาย พวกเราจักถือเครื่องบรรณาการอันเกิดขึ้นจากบ้านส่วย ๑๐๐ ตำบลไปเยี่ยมพ่อ". นายโฆสกะตอบรับว่า "ดีจัะ" ดังนี้แล้ว ให้คนนำเครื่องบรรณาการมา เอาเกวียนบรรทุกหลีกไปแล้ว.

คุณอรุณ แก้วศิริพงษ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นำ สา "ปิตา เต ทุพฺพโล, เอตฺตกำ ปณฺณาการำ คเหตฺวา คจฺฉนฺตานำ ปปญฺโจ ภวิสฺสติ, เอตำ นิวตฺเตหี"ติ วตฺวา ตำ สพฺพำ อตฺตโน กุลเคหำ เปเสตฺวา ปุน อาหำ "สามิ ตฺวำ อตฺตโน ปิตุ ปาทปสฺเส ติฏฺเฐยฺยาสิ, อหำ อุสฺสีสกปสฺเส ฐสฺสามี"ติ. เคหำ ปวิสมานาเยว "เคหสฺส ปุรโต จ ปจฺฉโต จ อารกฺขำ คณฺหถา"ติ อตฺตโน ปุริเส อาณาเปสิ. ปวิฏฺฐกาเล ปน เสฏฺฐิปุตฺโต ปิตุ ปาทปสฺเส อฏฺฐาสิ, อิตรา อุสฺสีสกปสฺเส.

ครั้งนั้น ลูกสาวเศรษฐีนั้น กล่าวกับนายโฆสกะนั้นว่า "คุณพ่อของท่านถอยกำลัง, เมื่อเราทั้ง ๒ ถือเอาเครื่องบรรณาการมีประมาณเท่านี้ไป ก็จักเป็นการเนิ่นช้า, ท่านจงให้คนขนเครื่องบรรณาการนี้กลับเถิด" ส่งเครื่องบรรณาการทั้งหมดนั้นไปสู่เรือนสกุลของตน กล่าวอีกว่า "นาย ท่านพึงยืนอยู่ข้างเท้าของคุณพ่อของตน, (ส่วน)ฉันจักยืนที่ข้างเหนือศีรษะ". นาง เมื่อเข้าไปสู่เรือนนั่นเทียว ก็สั่งบังคับพวกบุรุษของตนว่า "พวกท่าน จงถือเอาการอารักขาข้างหน้าและข้างหลังเรือนเถิด". ก็ในเวลาที่เข้าไป ลูกชายเศรษฐีได้ยืนที่ข้างเท้าของบิดา, ส่วนภรรยาได้ยืนที่ข้างเหนือศีรษะ.

ตสฺมึ ขเณ เสฏฺฐี อุตฺตานโก นิปนฺโน โหติ. อายุตฺตโก ปนสฺส ปาเท ปริมชฺชนฺโต "ปุตฺโต เต สามิ อาคโต"ติ อาห. "กหำ โส"ติ. "เอส ปาทมูเล ฐิโต"ติ. อถ นำ ทิสฺวา อายุตฺตกำ ปกฺโกสาเปตฺวา "มม เคเห กิตฺตกำ

ในขณะนั้น เศรษฐีนอนหงายอยู่. ส่วนนายเสมียน นวดเท้าของท่านเศรษฐีนั้นอยู่ กล่าวว่า "นาย ลูกชายของท่านมาแล้ว". เศรษฐีถามว่า "เขาอยู่ที่ไหน ?". นายเสมียนตอบว่า "เขายืนอยู่ที่ปลายเท้า". ทีนั้น เศรษฐีเห็นลูกชายนั้นแล้ว จึงให้เรียกนายเสมียนมา

คุณอรุณ แก้วศิริพงษ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธนนฺ”ติ ปุจฺฉิตฺวา “สามิ ธนสฺเสว จตฺตาฬีส โกฏิโย, อุปโภค-ปริโภคภณฺฑานิ ปน คามกฺเขตฺต-ทฺวิปทจตุปฺปทยานวาหนานญฺจ อยญฺจ อยญฺจ ปริจฺเฉโท”ติ วุตฺเต, “อหํ เอตฺตกํ มม ปุตฺตสฺส โฆสกสฺส น เทมี”ติ วตฺตุกาโม “เทมี”ติ อาห. ตํ สุตฺวา เสฏฺฐิธีตา “อยํ ปุน กเถนฺโต อญฺญํ กิญฺจิ กเถยฺยา”ติ จินฺเตตฺวา โสกาตุรา วิย เกเส วิกิริตฺวา โรทมานา “กินฺนาเมตํ ตาต วเทถ; อิทฺปิ นาม โว วจนํ สุโณม, อลกฺขิกา วตมฺหา”ติ วตฺวา มตฺถเกน ตํ อุรมฺหิ ปหรนฺตี ปติตฺวา ยถา ปุน วตฺตุ น สกฺโกติ, ตถาสฺส อุรมฺหิ มตฺถเกน ฆฏเสนฺตี อาโรทนฺ ทสฺเสสิ. เสฏฺฐีปิ ตํขณญฺเญว กาลมกาสิ. “เสฏฺฐี มโต”ติ คนฺตฺวา อุเทนสฺส รญฺโญ อาโรจยึสุ. ราชา ตสฺส สรีรกิจฺจํ การาเปตฺวา “อตฺถิ ปนสฺส ปุตฺโต วา ธีตา วา”ติ ปุจฺฉิ. “อตฺถิ

ถามว่า “ในเรือนของฉันมีทรัพย์อยู่เท่าไร?” เมื่อนายเสมียนตอบว่า “นายทรัพย์มีอยู่ ๔๐ โกฏิเท่านั้น, ส่วนเครื่องอุปโภค บริโภคและบ้าน นา สัตว์ ๒ เท้า สัตว์ ๔ เท้า ยานพาหนะมีจำนวนเท่านี้ ๆ”, ปรารถนาจะพูดว่า “ฉันจะไม่ให้ทรัพย์ประมาณเท่านี้ แก่นายโฆสกะลูกชายของฉัน” (แต่กลับ) กล่าวว่า “ฉันให้”. ลูกสาวเศรษฐีฟังคำนั้น คิดว่า “เศรษฐีนี้ เมื่อพูดอีกพึงพูดคำอะไร ๆ อื่น” ทำเป็นเสมือนกระวนกระวายใจด้วยความโศก สยายผมร้องไห้ พลางกล่าวว่า “พ่อ คุณพ่อพูดอะไรนี่, พวกฉันฟังคำของท่านชื่อแม้นี้, พวกฉันไม่มีบุญหนอ” ดังนี้แล้ว ล้มลงเอาศีรษะฟาดท่านเศรษฐีนั้นที่กลางอก เอาศีรษะกลิ้งเกลือกอยู่ที่กลางอกเศรษฐีนั้น แสดงอาการคร่ำครวญ โดยประการที่เศรษฐีไม่อาจจะพูดอะไรได้อีก. แม้เศรษฐีก็ได้ทำกาละ ในขณะนั้นนั่นเอง. ชนทั้งหลาย ฟังว่า “เศรษฐีตายแล้ว” จึงไปกราบทูลแก่พระเจ้าอุเทน. พระราชา

คุณอรุณ แก้วศิริพงษ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทว โฆสโก นาม ตสฺส ปุตฺโต, สพฺพํ สาปเตยฺยํ ตสฺส นิยฺยาเทตฺวา ว มโต เทวา"ติ.

ทรงสั่งให้ทำฌาปนกิจ (เผา)สรีระของเศรษฐีนั้น ตรัสถามว่า "ก็บุตรหรือธิดาของเศรษฐีนั้น มีอยู่หรือ?". ประชาชนทูลตอบว่า "มีอยู่ พระเจ้าข้า บุตรของเศรษฐีนั้น ชื่อว่าโฆสกะ, เศรษฐีได้มอบทรัพย์สมบัติทั้งหมดให้แก่โฆสกะนั้นก่อน แล้วจึงตาย พระเจ้าข้า".

ราชา อปรภาเค เสฏฺฐิปุตฺตํ ปกฺโกสาเปสิ. ตสฺมิญฺจ ทิวเส เทโว วสฺสิ. ราชงฺคเณ ตตฺถ ตตฺถ อุทกํ สณฺฐาติ. เสฏฺฐิปุตฺโต "ราชานํ ปสฺสิสฺสามี"ติ ปายาสิ. ราชา วาตปานํ วิวริตฺวา ตํ อาคจฺฉนฺตํ โอโลเกนฺโต ราชงฺคเณ อุทกํ ลเฆตฺวา ลเฆตฺวา อาคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา อาคนฺตฺวา ตํ วนฺทิตฺวา ฐิตํ "ตฺวํ โฆสโก นาม ตาตา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อาม เทวา"ติ วุตฺเต "ปิตา เม มโต'ติ มา โสจิ, ตว เปตฺติกํ เสฏฺฐิฏฺฐานํ ตุยฺหเมว ทสฺสามี"ติ ตํ อสฺสาเสตฺวา "คจฺฉ ตาตา"ติ อุยฺโยเชสิ. ราชา คจฺฉนฺตญฺจ นํ โอโลเกนฺโตว

ในกาลต่อมา พระราชารับสั่งให้เรียกลูกชายเศรษฐีมา. ก็ในวันนั้นฝนตก. ที่พระลานหลวง น้ำขังอยู่ในที่นั้น ๆ. ลูกชายเศรษฐี เดินไปแล้วด้วยหวังว่า "จักเฝ้าพระราชา". พระราชา ทรงเปิดพระแกล ทอดพระเนตรดูนายโฆสกะนั้นเดินมาอยู่ ทรงเห็นเขาโดดน้ำที่พระลานหลวงเดินมาอยู่ ตรัสถามเขา ผู้มาถวายบังคมแล้วยืนอยู่ว่า "พ่อ เจ้าชื่อว่าโฆสกะหรือ?" เมื่อเขาทูลว่า "ถูกแล้ว พระเจ้าข้า" ทรงปลอบเขาให้เบาใจว่า "เจ้าอย่าเสียใจว่า 'บิดาของเราตายแล้ว', เราจักให้ตำแหน่งเศรษฐีอันเป็นของบิดาของเจ้าแก่เจ้านั่นเทียว" ดังนี้แล้ว ทรงส่งไปด้วยพระดำรัสว่า "จงไปเถิด พ่อ".

คุณอรุณ แก้วศิริพงษ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อฏฺฐาสิ. โส อาคมนกาเล ลฆิตํ อุทกฺ โอตริตฺวา คมนกาเล สณิกํ อคมาสิ.

ก็พระราชาได้ประทับยืนทอดพระเนตรดูเขา ผู้กำลังเดินไปเทียว. ในเวลาไป เขาได้ลงน้ำที่เขากระโดดเวลามาแล้ว ค่อย ๆ เดินไป.

อถ นํ ราชา ตโตว ปกฺโกสาเปตฺวา “กินฺนุ โข ตาต ตฺวํ มม สนฺติกํ อาคจฺฉนฺโต อุทกํ ลฆิตฺวา อาคโต, คจฺฉนฺโต จ อิทานิ โอตริตฺวา สณิกํ คจฺฉสี”ติ ปุจฺฉิ. “อาม เทว, อหํ ตสฺมึ ขเณ กุมารโก, กีฬนกาโล นาเมโส, อิทานิ ปน เม เทเวน ฐานนฺตรํ ปฏิสฺสุตํ ตสฺมา ยถาปุเร อจริตฺวา อิทานิ สนฺนิสินฺเนน หุตฺวา จริตุ วฏฺฏตี”ติ. ตํ สุตฺวา ราชา “ธิติมา อยํ ปุริโส, อิทาเนวสฺส ฐานนฺตรํ ทสฺสามี”ติ ปิตรา ภุตฺตํ โภคํ ทตฺวา สพฺพสเตน เสฏฺฐิฏฺฐานํ อทาสิ.

ครั้งนั้น พระราชา ตรัสสั่งให้เรียกนายโฆสกะนั้นมาจากที่นั้นเทียว ตรัสถามว่า “เพราะเหตุอะไรหนอ ? พ่อ เจ้าเมื่อมายังพระตำหนักของเรา โดดน้ำมาแล้ว, ก็เมื่อไป บัดนี้ ลงน้ำค่อย ๆ เดินไป”. นายโฆสกะทูลว่า “ถูกแล้ว พระเจ้าข้า, ในขณะนั้น ข้าพระองค์ยังเป็นเด็ก, นั่นชื่อว่าเป็นเวลาเล่น, แต่บัดนี้ ข้าพระองค์ได้รับตำแหน่งจากพระองค์แล้ว เพราะฉะนั้น การที่ข้าพระองค์ไม่เที่ยวไปเหมือนในกาลก่อน เที่ยวไปสงบเงียบ บัดนี้เหมาะสม”. พระราชา ทรงสดับคำนั้น ทรงดำริว่า “คนผู้นี้ มีปัญญา, เราจักให้ตำแหน่งเศรษฐีแก่เขา ในบัดนี้นั่นเทียว” ทรงประทานโภคทรัพย์ที่บิดาบริโภคแล้ว ได้ประทานตำแหน่งเศรษฐีพร้อมด้วยวัตถุทุกอย่าง ๑๐๐ ชนิด.

คุณอรุณ แก้วศิริพงษ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส รเถ ฐตฺวา นครํ ปทกฺขิณํ อกาสิ. โอโลกิโตโลกิตฏฺ-ฐานํ กมฺปติ. เสฏฺฐิธีตาปิ กาฬิทาสิยา สทฺธึ มนฺตยมานา นิสินฺนา "อมฺม กาฬิ ปุตฺตสฺส เต เอตฺตกา สมฺปตฺติ มํ นิสฺสาย นิปฺผนฺนา"ติ อาห. "กึการณา อมฺมา"ติ. "อยํ หิ อตฺตโน มรณปณฺณํ ทสนฺเต พนฺธิตฺวา อมฺหากํ ฆรํ อาคโต, อถสฺส มยา ตํ ปณฺณํ ผาเลตฺวา มยา สทฺธึ มงฺคลกรณตฺถาย อญฺญํ ปณฺณํ ลิขิตฺวา เอตฺตกํ กาลํ ตตฺถ อารกฺโข กโต"ติ. "อมฺม ตฺวํ เอตฺตกํ ปสฺสสิ, อิมํ ปน เสฏฺฐี ทหรกาลโต ปฏฺฐาย มาเรตุกาโม มาเรตุ นาสกฺขิ, เกวลํ อิมํ นิสฺสาย พหุธนํ ขียี"ติ. "อมฺม อติภาริยํ วต เสฏฺฐินา กตนฺ"ติ. สา นครํ ปทกฺขิณํ กตฺวา เคหํ ปวิสนฺตํ นํ ทิสฺวา "อยํ เอตฺตกา สมฺปตฺติ มํ นิสฺสาย นิปฺผนฺนา"ติ หสิตํ อกาสิ.

นายโฆสกะนั้น ยืนอยู่บนรถ ได้ทำประทักษิณพระนคร. สถานที่อันนายโฆสกะ แลดูแล้ว ๆ ย่อมหวั่นไหว. ฝ่ายลูกสาวเศรษฐี นั่งปรึกษาอยู่กับสาวใช้ชื่อว่า กาฬี กล่าวว่า "ดูก่อนแม่กาฬี สมบัติมีประมาณเท่านี้สำเร็จแล้วแก่บุตรของท่าน เพราะอาศัยเรา". นางกาฬี ถามว่า "เพราะเหตุไร? แม่". ลูกสาวเศรษฐีกล่าวว่า "เพราะว่านายโฆสกะนี้ ผูกจดหมาย ฆ่าตัวตายไว้ที่ชายผ้า มาสู่เรือนของพวกเรา เมื่อเป็นเช่นนั้น เราจึงฉีกจดหมายฉบับนั้นแล้วจึงเขียนจดหมายฉบับใหม่ เพื่อต้องการให้ทำมงคลกับเรา ทำอารักขาในนายโฆสกะนั้น ตลอดกาลประมาณเท่านี้". นางกาฬีกล่าวว่า "แม่ ท่านเห็นกรรมมีประมาณเท่านี้, แต่เศรษฐีต้องการจะฆ่าเขาตั้งแต่กาลที่เขาเป็นเด็กก็ไม่อาจจะฆ่าได้, ทรัพย์มากมายหมดสิ้นแล้ว เพราะอาศัยนายโฆสกะนี้ อย่างเดียว". ลูกสาวเศรษฐีกล่าวว่า "แม่เศรษฐีทำกรรมหนักยิ่งหนอ". นางเห็นนายโฆสกะนั้น ทำประทักษิณพระนคร

คุณพิชิต แก้วศิริพงษ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

แล้วเข้าไปสู่เรือน หัวเราะด้วยคิดว่า “สมบัติมีประมาณเท่านี้ สำเร็จแล้วเพราะอาศัยเรา”.

อถ นं เสฏฺฐิปุตฺโต ทิสฺวา “กีการณา หสี”ติ ปุจฺฉิ. “เอกं การณं นิสฺสายา”ติ. “กเถหิ นน”ติ. สา น กเถสิ. โส “สเจ น กเถสิ, ทุวิธา ตं ฉินฺทิสฺสามี”ติ อสึ นิกฺกฑฺฒิ. สา “อยं เอตฺตกา สมฺปตฺติ ตยา มं นิสฺสาย ลทฺธา’ติ จินฺเตตฺวา หสิน”ติ อาห. เสฏฺฐี “มม ปิตรา อตฺตโน สนฺตกं มยฺหं นิยฺยาทิตं, ตฺวं เอตฺถ กึ โหสี”ติ. โส กิร เอตฺตกं กาลं กิญฺจิ น ชานาติ, เตนสฺสา วจนं สทฺทหิ.

ทีนั้น ลูกชายเศรษฐี เห็นอาการนั้น ถามว่า “เพราะเหตุไร เธอจึงหัวเราะ”. ลูกสาวเศรษฐีตอบว่า “เพราะอาศัยเหตุอย่างหนึ่ง”. ลูกชายเศรษฐีกล่าวว่า “เธอจงบอกเหตุนั้น”. ลูกสาวเศรษฐีนั้นไม่กล่าวแล้ว. ลูกชายของเศรษฐีนั้น ชักดาบออก ด้วยขู่ว่า “ถ้าเธอไม่บอก, เราจักตัดเธอให้ขาด ๒ ท่อน”. ลูกสาวเศรษฐีนั้น กล่าวว่า “เราคิดว่า ‘สมบัติมีประมาณเท่านี้ ๆ ท่านได้แล้ว เพราะอาศัยเรา’ จึงได้หัวเราะ”. เศรษฐี กล่าวว่า “คุณพ่อของฉัน ได้มอบมรดกของตน แก่ฉัน, เธอจะได้เป็นอะไรในมรดกนี้”. ได้ยินว่า นายโฆสกะเศรษฐีใหม่นั้น ย่อมไม่รู้เรื่องราวอะไร ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้, เพราะเหตุนั้น เขาจึงไม่เชื่อคำของเธอ.

อถสฺส สา “ตุมฺหากं ปิตา มรณปณฺณํ ทตฺวา เปเสสิ, ตุเมฺห

ครั้งนั้น ลูกสาวเศรษฐีนั้น เล่าเรื่องทุกอย่าง (ให้) เศรษฐีนั้น(ฟัง) ว่า

มยา อิทญฺจิทญฺจ กตฺวา รกฺขิตา"ติ สพฺพํ กเถสิ. "อภูตํ กเถสี"ติ อสทฺทหนฺโต "มาตรํ กาฬี ปจฺฉิสสามี"ติ "เอวํ กิร อมฺมา"ติ. "อาม ตาต, ทหรกาลโต ปฏฺฐาย ตํ มาเรตุกาโม มาเรตุ นาสกฺขิ, ตํ นิสฺสาย พหุธนํ ขียิ, สตฺตสุ ฐาเนสุ มรณโต มุตฺโต อิทานิ โภคคามโต อาคมฺม สพฺพสเตน สทฺธึ เสฏฺฐิฏฺฐานํ ปตฺโตสี"ติ. โส สุตฺวา "ภาริยํ วต เม กมฺมํ, เอวรูปา โข ปน มรณา มุตฺตสฺส มม ปมาทชีวิตํ ชีวิตุ อยุตฺตํ, อปฺปมตฺโต ภวิสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา เทวสิกํ สหสฺสํ วิสฺสชฺเชตฺวา อทฺธิกกปณาทีนํ ทานํ ปฏฺฐเปสิ. มิตฺโต นามสฺส กุฏุมฺพิโก ทานพฺยาวโฏ อโหสิ.

"คุณพ่อของท่าน(ได้)ให้จดหมายสำหรับฆ่า(ตัว)แล้ว ส่งไปแล้ว ข้าพเจ้าทำสิ่งนี้ ๆ แล้ว รักษาท่านไว้ได้". ลูกชายเศรษฐีกล่าวว่า "เธอพูดเรื่องไม่จริง" จึงไม่เชื่อ คิดว่า "เราจักถามแม่กาฬี" ดังนี้แล้ว จึงกล่าวว่า "ได้ยินว่า เป็นอย่างนั้นหรือ? แม่". นางกาฬีกล่าวว่า "ถูกแล้วพ่อ, ตั้งแต่เวลาที่ท่านเป็นเด็ก เศรษฐีต้องการจะฆ่าท่าน (แต่)ไม่อาจจะฆ่าท่านได้, ทรัพย์มากมายหมดสิ้นไป เพราะอาศัยท่าน, ท่านพ้นแล้วจากความตายในที่ ๗ แห่ง บัดนี้มาจากบ้านส่วย ได้รับตำแหน่งเศรษฐีพร้อมด้วยสิ่งของทั้งปวง ๑๐๐ ชนิด". ลูกชายเศรษฐีนั้น ได้ฟังแล้ว คิดว่า "กรรมของเราหนักหนอ, ก็การที่เราพ้นแล้วจากความตาย เห็นปานนี้แลเป็นอยู่ด้วยความประมาท ไม่สมควร, เราจักไม่ประมาท" ทุก ๆ วัน สละทรัพย์ ๑,๐๐๐ เริ่มตั้งทานไว้ เพื่อคนเดินทางไกลและคนกำพร้าเป็นต้น. กุฏุมพี

นาวาเอกศรี-คุณเพลินจิตต์ บุญมีรอด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชื่อว่ามิตตะ ได้เป็นผู้ขวนขวายในทานของเศรษฐีนั้น.

อิทं โฆสกเสฏฺฐิโน วตฺถุ. จบเรื่องโฆสกเศรษฐีเท่านี้.

ตสฺมึ ปน กาเล ภทฺทวตีนคเร ภทฺทวติยเสฏฺฐี นาม โฆสกเสฏฺฐิโน อทิฏฺฐปุพฺพสหายโก อโหสิ. ภทฺทวตีนครโต หิ อาคตานं วาณิชานं สนฺติเก โฆสกเสฏฺฐี ภทฺทวติยเสฏฺฐิโน สมฺปตฺติญฺจ วยปฺปเทสญฺจ สุตฺวา เตน สทฺธึ สหายกภาวं อิจฺฉนฺโต ปณฺณาการं เปเสสิ. ภทฺทวติยเสฏฺฐีปิ โกสมฺพิโต อาคตานं มนุสฺสานं สนฺติเก โฆสกเสฏฺฐิโน สมฺปตฺติญฺจ วยปฺปเทสญฺจ สุตฺวา เตน สทฺธึ สหายกภาวं อิจฺฉนฺโต ปณฺณาการं เปเสสิ. เอวं เต อญฺญมญฺญं อทิฏฺฐสหายกา หุตฺวา วสึสุ.

ก็ในกาลนั้น ในเมืองภัททวดี ได้มีเศรษฐีชื่อว่าภัททวดีย์ เป็นเพื่อนผู้ไม่เคยเห็นกันของโฆสกเศรษฐี. ด้วยว่า โฆสกเศรษฐี ได้ฟังสมบัติ วัยและประเทศของภัททวดีย์เศรษฐี ในสำนักของพวกพ่อค้าซึ่งเดินทางมาจากภัททวดี-นคร ประสงค์จะเป็นเพื่อนกับเศรษฐีนั้น จึงส่งเครื่องบรรณาการไป. แม้เศรษฐีในเมืองภัททวดีย์ ได้ฟังสมบัติ วัยและประเทศของโฆสกเศรษฐี ในสำนักของประชาชนทั้งหลาย ผู้เดินทางมาจากเมืองโกสัมพี ประสงค์จะเป็นเพื่อนกับโฆสก-เศรษฐีนั้น จึงส่งเครื่องบรรณาการไป. เศรษฐีทั้ง ๒ นั้น ได้เป็นสหายผู้ไม่เคยเห็นกันและกันอยู่แล้ว ด้วยอาการอย่างนี้.

อปรภาเค ภทฺทวติยเสฏฺฐิโน เคเห อหิวาตกโรโค ปติโต. ตสฺมึ

ในกาลต่อมา อหิวาตกโรค(โรคเกิดแต่ลมพิษมีพิษเพียงดังพิษงู) ระบาดแล้ว

ปติเต, ปธมํ มกฺขิกา มรนฺติ, ตโต อนุกฺกเมเนว กีฏา มูสิกา กุกฺกุฏา สูกรา สุนขา[๑] มชฺชารา คาโว ทาสี ทาสา, สพฺพปจฺฉา ฆรมานุสกา มรนฺติ. เตสุ เย ภิตฺตึ ภินฺทิตฺวา ปลายนฺติ, เต ชีวิตํ ลภนฺติ, ตทาปิ เสฏฺฐี จ ภริยา จ ธีตา จ ตถา ปลายิตฺวา โฆสกเสฏฺฐึ ปสฺสิตุ ปตฺเถนฺตา โกสมฺพิมคฺคํ ปฏิปชฺชึสุ. เต อนฺตรามคฺเคเยว ขีณปาเถยฺยา วาตาตเปน เจว ขุปฺปิปาสาหิ จ กิลนฺตสรีรา กิจฺเฉน โกสมฺพึ ปตฺวา อุทกผาสุกฏฺฐาเน นฺหาตฺวา นครทฺวาเร เอกํ สาลํ ปวิสึสุ.

ในเรือนของภัททวดีย์เศรษฐี, เมื่อโรคนั้นระบาดแล้ว, แมลงวันย่อมตายก่อน, แต่นั้นตั๊กแตน หนู ไก่ สุกร สุนัข แมว ทาสี ทาสา, โดยลำดับกันนั่นเทียว, พวกมนุษย์เจ้าของเรือน ย่อมตายหลังเขาหมด. บรรดาคนเหล่านั้น พวกคนผู้ทำลายฝาเรือนแล้วหนีไป ย่อมได้ชีวิต. แม้ในกาลนั้น เศรษฐี ภรรยา และลูกสาวหนีไปแล้วเหมือนอย่างนั้น ปรารถนาจะเห็นโฆสกเศรษฐี จึงเดินทางไปเมืองโกสัมพี. คนทั้ง ๓ นั้น หมดเสบียงทางในระหว่างทางนั่นเทียว มีร่างกายอิดโรย เพราะลมและแดด และด้วยความหิวกระหาย ถึงเมืองโกสัมพีได้ด้วยความลำบาก อาบน้ำในที่อันสะดวกด้วยน้ำ เข้าไปสู่ศาลาหลังหนึ่ง ใกล้ประตูเมือง.

ตตฺร[๒] เสฏฺฐี ภริยํ อาห "ภทฺเท อิมินา นีหาเรน คจฺฉนฺตา วิชาตมาตุยาปิ อมนาปา โหนฺติ, สหาโย กิร เม อทฺธิกกปณาทีนํ

ในกาลนั้น เศรษฐีกล่าวกับภรรยาว่า "นางผู้เจริญ คนผู้ไปโดยทำนองนี้ ย่อมไม่เป็นที่พอใจ แม้ของมารดาผู้บังเกิดเกล้า, ได้ยินว่า เพื่อนของเรา

---

[๑] ฉ. สุนขา มชฺชาราติ นตฺถิ.
[๒] ฉ. ตโต.

นาวาเอกศรี-คุณเพลินจิตต์ บุญมีรอด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทวสิกํ สหสฺสํ วิสฺสชฺเชตฺวา ทานํ เทาเปสิ, ตตฺถ ธีตรํ เปเสตฺวา อาหารํ อาหราเปตฺวา เอกาหํ ทุวีหํ อิเธว สรีรํ สนฺตปฺเปตฺวา สหายกํ ปสฺสิสฺสามา"ติ. "สาธุ สามี"ติ. เต สาลายเมว วสึสุ. ปุนทิวเส กาเล อาโรจิเต, กปณทฺธิกาทีสุ อาหารตฺถาย คจฺฉนฺเตสุ, มาตาปิตโร "อมฺม คนฺตฺวา อมฺหากํ อาหารํ อาหรา"ติ ธีตรํ เปสยึสุ. มหาโภคกุลสฺส ธีตา วิปตฺติยา อจฺฉินนลชฺชตาย อลชฺชมานา ปาตึ คเหตฺวา กปณชเนหิ สทฺธึ อาหารตฺถาย คตา มิตฺตกุฏุมฺพิเกน "กติ ปฏิวีเส คณฺหิสฺสสิ อมฺมา"ติ ปุฏฺฐา "ตโย"ติ อาห. อถสฺสา ตโย ปฏิวีเส อทาสิ. ตาย ภตฺเต อาหเต, ตโยปิ เอกโต ภุญฺชิตุํ นิสีทึสุ.

เทวสิกะ พันหนึ่ง เสียสละทรัพย์ ๑,๐๐๐ ทุกวัน สั่งให้ทานแก่คนเดินทางไกลและคนกำพร้าเป็นต้น, เราทั้ง ๒ จักส่งลูกสาวไปในที่นั้น ให้นำอาหารมาบำรุงร่างกายในที่นี้นั่นเทียวสิ้น ๑-๒ วัน แล้วจักเยี่ยมเพื่อน". นางรับว่า "ดีละ นาย". สองสามีภรรยานั้น อยู่ที่ศาลานั่นเอง. ในวันรุ่งขึ้น เมื่อเขาบอกเวลาแล้ว, เมื่อคนเดินทางและคนกำพร้าเป็นต้นไปอยู่เพื่อต้องการอาหาร, มารดาบิดาส่งลูกสาวไปด้วยคำสั่งว่า "แม่ เจ้าจงไปนำอาหารมาเพื่อเราทั้ง ๒". ลูกสาวของตระกูลผู้มีโภคทรัพย์มาก ไม่ละอายอยู่ เพราะตนมีความละอายถูกความวิบัติตัดขาดแล้ว ถือถาดเดินไป เพื่อต้องการอาหารกับพวกคนกำพร้า อันมิตตกุฏุมพีถามว่า "เจ้าจักรับเอากี่ส่วนแม่" กล่าวว่า "จักรับ ๓ ส่วน". ทีนั้น มิตตกุฏุมพีได้ให้ (ภัตร) ๓ ส่วนแก่นาง. เมื่อนางนำภัตรมาแล้ว คนทั้ง ๓ ได้นั่งบริโภคร่วมกัน.

อถ มาตาธีตโร เสฏฺฐึ อาหํสุ "สามิ วิปตฺติ นาม มหากุลานมฺปิ

ครั้งนั้น มารดาและธิดา กล่าวกับเศรษฐีว่า "นาย ขึ้นชื่อว่า ความวิบัติ

นาวาเอกศรี-คุณเพลินจิตต์ บุญมีรอด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปฺปชฺชติ, อเมฺห อโนโลเกตฺวา ภุญฺช, มา จินฺตยี"ติ. อิติ นำ นานปฺปกาเรหิ ยาจิตฺวา โภเชสุ. โส ภุญฺชิตฺวา อาหารำ ชีราเปตุำ อสกฺโกนฺโต อรุเณ อุคฺคจฺฉนฺเต, กาลมกาสิ. มาตาธีตโร นานปฺปกาเรหิ ปริเทวิตฺวา โรทีสุ. กุมาริกา ปุนทิวเส โรทมานา อาหารตฺถาย คนฺตฺวา เตน ตำ ทิสฺวา "กติ ปฏิวีเส คณฺหิสฺสสิ อมฺมา"ติ วุตฺตา "เทฺว"ติ อาห. โส เทฺว ปฏิวีเส อทาสิ. สา อาหริตฺวา มาตรำ ยาจิตฺวา โภเชสิ. สา ตาย ยาจิยมานา ภุญฺชิตฺวา อาหารำ ชีราเปตุำ อสกฺโกนฺตี ตำทิวสำ กาลมกาสิ.

ย่อมเกิดขึ้น แม้แก่ตระกูลใหญ่ทั้งหลาย ท่านไม่คำนึงถึงฉันทั้ง ๒ จงบริโภค อย่าคิดไปเลย". สองแม่ลูกอ้อนวอน เศรษฐีนั้น โดยประการต่าง ๆ แล้ว ให้บริโภค. เศรษฐีนั้น บริโภคแล้ว ไม่สามารถเพื่อจะให้อาหารย่อยได้ เมื่ออรุณขึ้นแล้ว, จึงทำกาละ. มารดาและลูกสาว ร้องไห้ รำพัน โดยประการต่าง ๆ. ในวันรุ่งขึ้น เด็กสาวร้องไห้ไปเพื่อต้องการอาหาร อันมิตตกุฏุมพีนั้นเห็นเด็กสาวนั้นแล้ว กล่าวว่า "เจ้าจักรับเอากี่ส่วน แม่" กล่าวตอบว่า "๒ ส่วน". มิตตกุฏุมพีนั้น จึงได้ให้(ภัตร) ๒ ส่วน. นางนำมาอ้อนวอนมารดาให้บริโภคแล้ว. มารดานั้น อันลูกสาวนั้นอ้อนวอนอยู่จึงบริโภค ไม่สามารถจะยังอาหารให้ย่อยได้ ทำกาละในวันนั้น.

กุมาริกา เอกิกาว โรทิตฺวา ปริเทวิตฺวา ตาย ทุกฺขุปฺปตฺติยา อติวิย สญฺชาตจฺฉาตกทุกฺขา ปุนทิวเส ยาจเกหิ สทฺธึ โรทนฺตี อาหารตฺถาย คนฺตฺวา "กติ ปฏิวีเส คณฺหิสฺสสิ อมฺมา"ติ วุตฺเต "เอกนฺ"ติ

เด็กสาวเพียงผู้เดียวเทียว ร้องไห้คร่ำครวญ เป็นผู้มีความทุกข์เพราะความหิวอันเกิดขึ้นแล้วอย่างหนัก เพราะทุกข์เกิดขึ้นนั้น ในวันรุ่งขึ้น ร้องไห้เดินไปเพื่อต้องการอาหาร กับด้วยพวกยาจก เมื่อนายมิตตกุฏุมพีกล่าวว่า "เจ้า

คุณทองเล็ก แซ่โค้ง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาห. มิตฺตกุฏุมฺพิโก ตํ ตโย ทิวเส ภตฺตํ คณฺหนฺตี สญฺชานิตฺวา เตน นํ “อเปหิ, นสฺส วสลิ, อชฺช ตว กุจฺฉิปฺปมาณํ อญฺญาสี”ติ อาห. หิโรตฺตปฺปสมฺปนฺนา กุลธีตา ปจฺโจรสฺมึ สตฺติปฺปหารํ วิย วเณ ขารปริเสกํ วิย จ ปตฺวา “กึ สามี”ติ อาห. “ตยา ปุเร ตโย โกฏฺฐาสา คหิตา, หิยฺโย เทฺว, อชฺเชกํ คณฺหสิ, อชฺช เต อตฺตโน กุจฺฉิปฺปมาณํ ญาตนฺ”ติ อาห. “มา มํ สามิ ‘อตฺตโน ว อตฺถาย คณฺหิน’ติ มญฺญิตฺถา”ติ. “อถ กสฺมา ตโย คณฺหิ อมฺมา”ติ. “ปุเร ตโย ชนา อหุมฺหา สามิ, หิยฺโย เทฺว อชฺช เอกิกา ว ชาตมฺหี”ติ. โส “เกน การเณนา”ติ ปุจฺฉิตฺวา อาทิโต ปฏฺฐาย ตาย กถิตํ สพฺพมฺปวตฺตึ สุตฺวา อสฺสูนิ สนฺธาเรตุํ อสกฺโกนฺโต สญฺชาตพลวโทมนสฺโส หุตฺวา “อมฺม เอวํ สนฺเต, มา จินฺตยิ ตฺวํ ภทฺทวติยเสฏฺฐิโน ธีตา อชฺชกาลโต

จักรับเอากี่ส่วนเล่า แม่” จึงตอบว่า “ส่วนเดียว”. มิตตกุฏุมพีจำนางผู้รับภัตตาหารทั้ง ๓ วันได้ ด้วยเหตุนั้น จึงกล่าวกับนางว่า “จงถอยไป เจ้าคนถ่อยจงฉิบหายเถิด, วันนี้ เจ้าได้รู้จักประมาณท้องของเจ้าหรือ ?”. กุลธิดาผู้ถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตัปปะ ประหนึ่งถึงการประหารด้วยหอกที่กลางอก และประหนึ่ง (ถูก)รดด้วยน้ำด่างที่แผล กล่าวว่า “อะไร ? นาย”. มิตตกุฏุมพีกล่าวว่า “เมื่อก่อนเจ้ารับเอา ๓ ส่วน, วันวาน ๒ ส่วน, วันนี้ รับเอาส่วนเดียว เจ้ารู้จักประมาณท้องของตน ในวันนี้เองหรือ”. กุลธิดาตอบว่า “นาย ท่านอย่าเข้าใจดิฉันว่า ‘รับเอาไปเพื่อประโยชน์ตนผู้เดียว”. มิตตกุฏุมพีกล่าวว่า “เมื่อเป็นเช่นนี้ เหตุไร เจ้าจึงรับเอา ๓ ส่วนเล่า แม่”. กุลธิดาตอบว่า “เมื่อก่อนดิฉันมี ๓ คน นาย, วันวานมี ๒ คน วันนี้ มีคนเดียวเท่านั้น”. มิตตกุฏุมพีนั้น ถามว่า “เพราะเหตุไร” ได้ฟังเรื่องราวทั้งหมดที่นางเล่าตั้งแต่ต้น ไม่อาจจะกลั้นน้ำตาไว้ได้ เกิดความเสียใจ

คุณทองเล็ก แซ่โค้ง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏฺราย มม ธีตาเยว นามา”ติ วตฺวา สีเส จุมฺพิตฺวา ฆรํ เนตฺวา อตฺตโน เชฏฺฐธีตุฏฺฐาเน ฐเปสิ.

อย่างเหลือเกิน พลางกล่าวว่า “แม่เมื่อเป็นเช่นนี้, เจ้าอย่าคิดอะไรเลย เจ้าเป็นลูกสาวของภัททวดีย์เศรษฐี ก็ชื่อว่า เป็นลูกสาวของเรา ตั้งแต่กาลวันนี้ไปนั่นเทียว” แล้วจูบที่ศีรษะนำไปสู่เรือน ตั้งไว้ในตำแหน่งลูกสาวคนโตของตน.

สา ทานคฺเค อุจฺจาสทฺทํ มหาสทฺทํ สุตฺวา “ตาต กสฺมา เอตํ ชนํ นิสฺสทฺทํ กตฺวา ทานํ น เทถา”ติ อาห. “น สกฺกา กาตุ๋ อมฺมา”ติ. “สกฺกา ตาตา”ติ. “กถํ อมฺมา”ติ. “ตาต ทานคฺคํ ปริกฺขิปิตฺวา เอเกกสฺเสว ปเวสน-นิกฺขมนปฺปมาเณน เทฺว ทฺวารานิ โยเชตฺวา ‘เอเกน ทฺวาเรน ปวิสิตฺวา เอเกน นิกฺขมถา’ติ วเทถ, เอวํ นิสฺสทฺทา หุตฺวา ว คณฺหิสฺสนฺตี”ติ. โส ตํ สุตฺวา “ภทฺทโก ว อมฺม อุปาโย”ติ ตถา กาเรสิ. สาปิ ปุพฺเพ สามา นาม, วติยา ปน การิตตาย สามาวตี นาม ชาตา. ตโต ปฏฺราย ทานคฺเค โกลาหลํ ปจฺฉินฺนํ.

ลูกสาวเศรษฐีนั้น ฟังเสียงดังเอ็ด-อึงอึกทึกในโรงทาน ถามว่า “พ่อจำทำไม คุณพ่อจึงไม่ทำชนนั่นให้เงียบเสียงแล้วให้ทานเล่า”. มิตตกุฏุมพี ตอบว่า “พ่อไม่อาจจะทำได้ ลูกเอ๋ย”. ลูกสาวพูดว่า “ลูกอาจจ๊ะ พ่อ”. มิตตกุฏุมพีถามว่า “อาจ อย่างไรละลูก”. ลูกสาวบอกวิธีว่า “พ่อจ๊ะ คุณพ่อล้อมโรงทานติดประตู ๒ ประตู โดยขนาดคน ๆ เดียวเท่านั้นเข้าออกได้ แล้วบอกว่า ‘พวกเจ้าจงเข้าทางประตูหนึ่งแล้วจึงออกทางประตูหนึ่ง’ ด้วยวิธีการอย่างนี้ชนทั้งหลายก็จักเงียบเสียง รับทาน”. มิตตกุฏุมพีนั้น ได้ฟังคำนั้น จึงกล่าวว่า “ลูก อุบายดีแท้” ให้ทำวิธีนั้นแล้ว. แม้ลูกสาวเศรษฐีนั้น ในกาลก่อน ชื่อว่า สามา, แต่เพราะนางให้กระทำรั้ว นาง

คุณสุทธิพร　ฤทธิ์เหมาะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จึงได้ชื่อว่า สามาวดี. ตั้งแต่นั้นมา ในโรงทาน ความวุ่นวาย ก็ขาดหาย.

โฆสกเสฏฺฐี ปุพฺเพ ตำ สทฺทำ สุณนฺโต “มยฺหำ ทานคฺเค สทฺโท”ติ ตุสติ. ทุวีหำ ตีหำ ปน สทฺทำ อสุณนฺโต มิตฺตกุฏุมฺพิกำ อตฺตโน อุปฏฺฐานำ อาคตำ ปุจฺฉิ “ทียติ กปณทฺุธิกาทีนำ ทานนฺ”ติ. “อาม สามี”ติ. “อถ กึ ทุวีหำ ตีหำ สทฺโท น สุยฺยตี”ติ. “ยถา นิสฺสทฺทา หุตฺวา คณฺหนฺติ ตถา เม อุปาโย กโต”ติ.

โฆสกเศรษฐี ฟังเสียงนั้น ในกาลก่อน ย่อมยินดีว่า “เสียงในโรงทานของเรา”. แต่ เมื่อไม่ได้ฟังเสียง ๒-๓ วัน ได้ถามมิตตกุฏุมพี ผู้มาสู่ที่บำรุงของตนว่า “ท่านยังให้ทาน เพื่อคนกำพร้าและคนเดินทางไกล อยู่หรือ ?”. นายมิตตกุฏุมพี ตอบว่า “ยังให้อยู่ครับนาย”. โฆสกเศรษฐีกล่าวว่า “เมื่อเป็นเช่นนั้น ทำไม ? ฉันจึงไม่ได้ยินเสียง ๒-๓ วัน เล่า”. นายมิตตกุฏุมพีบอกว่า “กระผม ได้ทำอุบายโดยประการที่ พวกเขาไม่มีเสียงรับเอา ฉะนั้น”.

“อถ ปุพฺเพ ว กสฺมา นากาสี”ติ. “อชานนตาย สามี”ติ. “อิทานิ เต กถำ ญาโต”ติ. “ธีตรา เม อกฺขาโต สามี”ติ. “มยฺหำ อวิทิตา ตว ธีตา นาม อตฺถี”ติ. โส อหิวาตกโรคุปฺปตฺติโต ปฏฺฐาย สพฺพำ ภทฺทวติยเสฏฺฐิโน ปวตฺตึ อาจิกฺขิตฺวา ตสฺสา อตฺตโน เชฏฺฐธีตุฏฺฐาเน ฐปิตภาวำ อาโรเจสิ.

โฆสกเศรษฐี ถามว่า “เมื่อเป็นเช่นนั้น ทำไม เมื่อก่อนหน้านี้ เจ้าจึงไม่ทำเล่า”. นายมิตตกุฏุมพีกล่าวว่า “เพราะยังไม่รู้นาย”. โฆสกเศรษฐีกล่าวว่า “บัดนี้เจ้ารู้ได้อย่างไร ?”. นายมิตตกุฏุมพีตอบว่า “ลูกสาวของกระผมบอก นาย”. โฆสกเศรษฐีถามว่า “ลูกสาวของท่านที่เราไม่รู้จัก มีอยู่หรือ”. นายมิตตกุฏุมพีนั้น เล่าเรื่องราวทั้งหมดของเศรษฐีในนั้น

“ครอบครัวสมศรีรื่น”
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เมืองภัททวดีย์ จำเดิมแต่เกิดอหิวาตกโรค บอกความที่ตนตั้งลูกสาวของเศรษฐีนั้นไว้ในตำแหน่งลูกสาวคนโต.

อถ นं เสฏฺฐี "เอวं สนฺเต มม กสฺมา น กเถสิ, มม สหายกสฺส ธีตา มยฺหं ธีตา นามา"ติ ตं ปกฺโกสาเปตฺวา ปุจฺฉิ "อมฺม เสฏฺฐิโน ธีตาสี"ติ. "อาม ตาตา"ติ. "เตนหิ มา จินฺตยิ, ตฺวं มม ธีตาสี"ติ ตं สีเส จุมฺพิตฺวา ปริวารตฺถาย ตสฺสา ปญฺจ อิตฺถีสตานิ ทตฺวา ตं อตฺตโน เชฏฺฐธีตุฏฺฐาเน ฐเปสิ.

ทีนั้น เศรษฐี พูดกับเขาว่า "เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำไม ท่านจึงไม่บอกแก่ฉันเล่า ?, ลูกสาวแห่งสหายของฉันก็ชื่อว่าเป็นลูกสาวของฉัน" ดังนี้แล้ว ให้คนเรียกนางสามาวดีนั้นมา ถามว่า "เจ้าเป็นลูกสาวของเศรษฐีหรือ แม่ ?". นางสามาวดี กล่าวว่า "ใช่จ๊ะ คุณพ่อ". เศรษฐีพูดปลอบว่า "ถ้าอย่างนั้น เจ้าอย่าคิดเลย, เจ้าเป็นลูกสาวของฉันนะ" จูบศีรษะนางสามาวดีนั้นแล้ว มอบหญิง ๕๐๐ คนให้แก่นาง เพื่อประโยชน์เป็นคนรับใช้ ตั้งนางสามาวดีนั้น ไว้ในตำแหน่งลูกสาวคนโตของตน.

อเถกทิวสं ตสฺมึ นคเร นกฺขตฺตं สंฆุฏฺฐं โหติ. ตสฺมึ ปน นกฺขตฺเต พหิ อนิกฺขมนกา กุลธีตโรปิ อตฺตโน ปริวาเรน สทฺธึ ปทสา วนทึ คนตวา นหายนฺติ.

ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง ในเมืองนั้นเขาประกาศนักขัตฤกษ์. ก็ในงานนักขัตฤกษ์นั้น ถึงลูกสาวแห่งสกุลผู้ไม่ได้ออกไปภายนอก ก็พากันเดินไปสู่แม่น้ำอาบน้ำกับบริวารของตนเทียว.

ครอบครัวนายบุญมี　ฤทธิ์เหมาะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสฺมา ตทิวสํ สามาวตีปิ ปญฺจหิ อิตฺถีสเตหิ ปริวาริตา ราชงฺคเณเนว นฺหายิตุํ อคมาสิ. อุเทโน ราชาปิ สีหปญฺชเร ฐิโต ตํ ทิสฺวา “กสฺสิมา นาฏกิตฺถิโย”ติ ปุจฺฉิ. “น กสฺสจิ นาฏกิตฺถิโย เทวา”ติ. “อถ กสฺส ธีตโร”ติ. “โฆสกเสฏฺฐิโน ธีตา เทว, สามาวตี นาเมสา”ติ. โส ทิสฺวา ว อุปฺปนฺนสิเนโห เสฏฺฐิโน สาสนํ ปาเหสิ “ธีตรํ กิร เม เปเสตู”ติ. “น เปเสมิ เทวา”ติ. “มา กิร เอวํ กโรตุ เม เปเสตเววา”ติ. “มยํ คหปติกา นาม กุมาริกานํ โปเถตฺวา วิเหเฐตฺวา กฑฺฒนภเยน น เทม เทวา”ติ. ราชา กุชฺฌิตฺวา เคหํ ลญฺฉาเปตฺวา เสฏฺฐิญฺจ ภริยญฺจสฺส หตฺเถ คเหตฺวา พหิ การาเปสิ. สามาวตี นฺหาตฺวา อาคตา เคหํ ปวิสิตุํ โอกาสํ อลภนฺตี “กึ เอตํ ตาตา”ติ ปุจฺฉิ. “อมฺม ราชา ตว การณา ปหิณิ, อถ ‘มยํ น ทสฺสามา’ติ วุตฺเต, ฆรํ ลญฺฉาเปตฺวา เคหํ พหิ การาเปสี”ติ.

ตามนั้น วันนั้น แม้นางสามาวดี อันหญิง (รับใช้) ๕๐๐ คน แวดล้อมแล้ว ได้ไปเพื่อจะอาบน้ำทางพระลานหลวง นั่นเทียว. ฝ่ายพระเจ้าอุเทน ประทับยืน อยู่ที่สีหบัญชร ทอดพระเนตรเห็นนาง สามาวดีนั้น ตรัสถามว่า “หญิงเหล่านี้ เป็นหญิงนักฟ้อนของใคร ?”. ราชบุรุษ ทูลว่า “ไม่เป็นหญิงนักฟ้อนของใคร ๆ พระเจ้าข้า”. พระเจ้าอุเทนตรัสว่า “เมื่อเป็นเช่นนั้น เป็นลูกสาวของใครกัน”. ราชบุรุษทูลว่า “นางเป็นลูกสาวของโฆสกเศรษฐี พระเจ้าข้า, นางชื่อว่าสามาวดี”. พระเจ้าอเทนนั้น ทอดพระเนตรเห็น ก็เกิดพระสิเนหาขึ้น รับสั่งให้ส่งพระสาสน์ไปให้เศรษฐีว่า “นัยว่า ขอท่านเศรษฐี จงส่งลูกสาวมาเพื่อเรา”. เศรษฐี ทูลตอบว่า “ข้าพระพุทธเจ้า จะไม่ยอมส่งไปพระเจ้าข้า”. พระเจ้าอุเทนตรัสว่า “ขอท่านเศรษฐี จงอย่าทำอย่างนี้เลย ขอจงส่ง(ลูกสาว)มาให้เรา ให้ได้เถิด”. เศรษฐีกราบทูลว่า “พวกข้าพระพุทธเจ้าชื่อว่าเป็นคฤหบดี จะไม่ยอมถวายเพราะภัยคือการโบยตี แล้วคร่าพวก

ภาริยํ โว กมฺมํ กตํ, รญฺญา นางกุมาริกา(ออก) พระเจ้าข้า”. นาม ปหิเต ‘น เทมา’ติ พระราชากริ้ว รับสั่งให้ตีตราเรือน จับ อวตฺวา ‘สเจ เม ธีตรํ สปริวารํ เศรษฐีและภรรยาของเศรษฐีนั้นที่มือ คณฺหถ, เทมา’ติ วตฺตพฺพํ ภเวยฺย แล้วให้ทำไว้ในภายนอก. นางสามาวดี ตาตา”ติ. “สาธุ อมฺม ตว รุจิยา อาบน้ำเสร็จแล้วกลับมาแล้ว เมื่อไม่ได้ สติ เอวํ กริสฺสามี”ติ วตฺวา รญฺโญ โอกาสเพื่อเข้าไปสู่บ้านได้จึงถามว่า ตถา สาสนํ ปาเหสิ. ราชา “นี่มันเรื่องอะไรกัน ? คุณพ่อ”. บิดา “สาธู”ติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา ตํ ตอบว่า “ลูกเอ๋ย พระราชาทรงส่ง สปริวารํ อาเนตฺวา อภิสิญฺจิตฺวา พระสาสน์มาเพราะเหตุของเจ้า, เมื่อ อคฺคมเหสิฏฺฐาเน จเปสิ. เสสา เป็นเช่นนี้ เมื่อพ่อกราบทูลว่า ‘พวก ตสฺสาเยว ปริวาริตฺถิโย อเหสุ. ข้าพระพุทธเจ้า จะไม่ถวาย(ลูกสาว)’ ดังนี้แล้ว รับสั่งให้ตีตราเรือนแล้ว รับสั่งให้ทำพวกเราไว้ ณ ภายนอก”. นาง สามาวดีจึงพูดขึ้นว่า “คุณพ่อ ท่านทำกรรมหนักแล้ว, เมื่อพระราชาทรงส่งพระสาสน์มาแล้ว ไม่ควรกราบทูลว่า ‘ไม่ให้’ ควรทูลว่า ‘ถ้าว่า พระองค์จะทรงรับลูกสาวของข้าพระพุทธเจ้าพร้อมทั้งบริวาร, พวกข้าพระองค์ก็จะยอมถวาย’ ดังนี้ ชิคุณพ่อ”. เศรษฐีกล่าวว่า “ดีละลูก เมื่อลูกมีความพอใจพ่อก็จักทำตามอย่างนั้น” จึงให้ส่งสาสน์ไปถวายแด่พระเจ้าแผ่นดิน เหมือน

ธรรมปท.ป-ท.๒-๕

คุณสถาพร ศรีสวัสดิ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อย่างนั้น. พระเจ้าแผ่นดิน ทรงรับว่า "ดีแล้วละ" ทรงนำนางสามาวดีนั้นมา พร้อมทั้งบริวาร แล้วทรงอภิเษก ทรงตั้งไว้ในตำแหน่งพระอัครมเหสีแล้ว. พวกหญิงที่เหลือ ได้เป็นหญิงรับใช้ของนางนั่นเทียว.

อิทำ สามาวติยา วตฺถุ.

นี้ เป็นเรื่องพระนางสามาวดี.

อุเทนสฺส ปน อปราปิ วาสุลทตฺตา นาม เทวี อโหสิ จณฺฑปชฺโชตสฺส ธีตา. อุชฺเชนิยำ หิ จณฺฑปชฺโชโต นาม ราชา อโหสิ.

ก็พระเจ้าอุเทน ได้มีพระเทวีอีกพระองค์หนึ่ง พระนามว่า พระนางวาสุลทัตตา เป็นพระราชธิดาของพระเจ้าจัณฑปัชโชต. ความพิสดารว่า ในกรุงอุชเชนีมีพระราชา ทรงพระนามว่าจัณฑปัชโชต.

โส เอกทิวสำ อุยฺยานโต อาคจฺฉนฺโต อตฺตโน สมฺปตฺตึ โอโลเกตฺวา "อตฺถิ นุ โข อญฺญสฺสปิ กสฺสจิ เอวรูปา สมฺปตฺตี"ติ วตฺวา ตำ สุตฺวา มนุสฺเสหิ "กึ สมฺปตฺติ นาเมสา, โกสมฺพิยำ อุเทนสฺส รญฺโญ อติมหตี สมฺปตฺตี"ติ วุตฺเต, อาห "เตนหิ คณฺหิสฺสามิ นนฺ"ติ. "น สกฺกา โส คเหตุนฺ"ติ. ราชา "ยำ กิญฺจิ กตฺวา คณฺหิสฺสาเมวา"ติ.

วันหนึ่ง พระองค์เสด็จมาจากพระอุทยาน ทอดพระเนตรดูสมบัติของพระองค์ ตรัสว่า "สมบัติเห็นปานนี้ของใคร ๆ แม้อื่นมีอยู่ไหมหนอ?" ดังนี้แล้ว เมื่อพสกนิกรทั้งหลาย ได้ฟังพระดำรัสนั้นแล้ว จึงกราบทูลว่า "นั่นชื่อว่า สมบัติอะไร ? ในเมืองโกสัมพี พระเจ้าอุเทน มีสมบัติมากยิ่ง(กว่า)", ตรัสว่า "ถ้าเช่นนั้นเราจักจับพระเจ้าอุเทนนั้น". พสกนิกรกราบทูลว่า "พระองค์ไม่สามารถจับ

"น สกฺกา เทวา"ติ. "กึการณา"ติ. พระเจ้าอุเทนนั้นได้". พระราชาตรัสว่า "โส หตฺถิกนฺตํ นาม สิปฺปึ ชานาติ, มนฺตํ ปริวตฺเตตฺวา หตฺถิกนฺตวีณํ วาเทนฺโต นาเค ปลาเปติปิ คณฺหาติปิ สมฺปนฺโน เตน สทิโส นาม นตฺถี"ติ. "น สกฺกา มยา ตํ คเหตุนฺ"ติ. "สเจ เต เทว เอกนฺเตน อยํ นิจฺฉโย, เตนหิ ทารุหตฺถึ กาเรตฺวา ตสฺส วสนฏฺฐาเน เปเสหิ, โส หตฺถิวาหนํ วา อสฺสวาหนํ วา สุตฺวา ทูรมฺปิ คจฺฉติ, ตตฺถ นํ อาคตํ คเหตุ สกฺกา ภวิสฺสตี"ติ. "เราจักทำอุบายบางอย่าง จับให้ได้". พสกนิกรกราบทูลว่า "ไม่อาจดอกพระเจ้าข้า". พระราชาตรัสถามว่า "เพราะเหตุไรเล่า?". พสกนิกรกราบทูลว่า "พระเจ้าอุเทนนั้น ทรงรู้ศิลปะชื่อว่า หัสดีกันต์, พระองค์ทรงร่าย มนต์แล้ว ดีดพิณหัสดีกันต์อยู่ ย่อมยังช้างทั้งหลายให้หนีไปก็ได้ จับก็ได้ พระราชาผู้ทรงพรั่งพร้อมด้วยพาหนะคือช้าง ผู้ชื่อว่า เช่นกับพระองค์ ไม่มีเลย". พระราชาตรัสถามว่า "เรา ไม่อาจจะจับท้าวเธอได้เลยหรือ?". พสกนิกรกราบทูลว่า "สมมติเทพ ถ้าว่าพระองค์ทรงมีความจำนงพระทัยดังนี้ โดยส่วนเดียว, ถ้าเช่นนั้น พระองค์จงรับสั่งให้นายช่างทำช้างไม้ขึ้น แล้วส่งไปในที่ประทับของพระเจ้าอุเทนนั้นเถิด, พระเจ้าอุเทนนั้น ทรงสดับพาหนะคือช้างหรือพาหนะคือม้า ก็ตาม ก็จะเสด็จไปแม้สู่ที่ไกล, พระองค์ก็จักสามารถจับท้าวเธอ ผู้เสด็จมาในที่นั้นได้".

ธรรมปท.ป-ท.๒-๕

คุณปราณี ทัพนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา สุตฺวา "อตฺเถโส อุปาโย"ติ ทารุมยํ ยนฺตหตฺถึ กาเรตฺวา พหิ ปิโลติกาหิ เวเจตฺวา กตจิตฺตกมฺมํ กตฺวา ตสฺส วิชิเต อาสนฺนฏฺฐาเน เอกสฺมึ สรตีเร วิสฺสชฺชาเปสิ. หตฺถิโน อนฺโตกุจฺฉิยํ สฏฺฐี ปุริสา อปราปรํ จงฺกมนฺติ, หตฺถิเลณฑฺฐานํ อาหริตฺวา ตตฺถ ตตฺถ ฉฑฺเฑสุ. เอโก วนจรโก หตฺถึ ทิสฺวา "อมฺหากํ รญฺโญ อนุจฺฉวิโก"ติ จินฺเตตฺวา คนฺตฺวา อุเทนสฺส รญฺโญ อาโรเจสิ "เทว มยา สพฺพเสโต เกลาสกูฏปฏิภาโค ตุมฺหากญฺเญว อนุจฺฉวิโก วรวารโณ ทิฏฺโฐ"ติ. อุเทโน ตเมว มคฺคุทฺเทสกํ กตฺวา หตฺถึ อภิรุยฺห สปริวาโร นิกฺขมิ. ตสฺสาคมนํ ญตฺวา จรปุริสา คนฺตฺวา จณฺฑปชฺโชตสฺส อาโรเจสุ. โส อาคนฺตฺวา มชฺเฌ ตุจฺฉํ กตฺวา อุโภสุ ปสฺเสสุ พลกายํ ปโยเชสิ. อุเทโน ตสฺสาคมนํ อชานนฺโต หตฺถึ อนุพนฺธิ. อนฺโตจิตมนุสฺสา เวเคน ปลาเปสุ.

พระราชา ทรงสดับแล้ว ตรัสว่า "อุบายนี้ ใช้ได้" ให้นายช่างทำช้างยนต์สำเร็จด้วยไม้ ใช้ผ้าเก่าหุ้มข้างนอกแล้วทำลวดลาย ให้ปล่อยไว้ที่ริมสระแห่งหนึ่งในที่ใกล้แว่นแคว้น ของพระเจ้าอุเทนนั้น. บุรุษ ๖๐ คน เดินวนเวียนอยู่ภายในท้องช้าง, พวกเขาได้นำเอามูลช้างมาทิ้งไว้ในที่นั้น ๆ. นายพรานป่า คนหนึ่งเห็นช้างแล้วคิดว่า "ช้างนี้ สมควรแก่พระราชา ของเรา" ดังนี้แล้ว จึงไปกราบทูลแก่พระเจ้าอุเทนว่า "สมมุติเทพข้าพระพุทธเจ้า ได้พบช้างตัวประเสริฐเผือกล้วน เปรียบด้วยยอดภูเขาไกรลาสคู่ควรแก่พระองค์แท้ ๆ". พระเจ้าอุเทนให้นายพรานนั้นนั่นเทียว เป็นผู้นำทางเสด็จขึ้นสู่ช้าง แล้วเสด็จออกไป พร้อมบริวาร. พวกจารบุรุษ(คนสอดแนม, สายสืบ) รู้ว่าพระเจ้าอุเทนนั้นเสด็จมาไปกราบทูล พระเจ้าจัณฑปัชโชต. พระเจ้าจัณฑปัชโชตนั้น เสด็จมาแล้ว ทรงซุ่มหมู่พลไว้ที่ ๒ ฟากข้าง(ทาง) ทำให้ว่างไว้ตรงกลาง. พระเจ้าอุเทนไม่ทรงทราบถึงการเสด็จมาของท้าวเธอ จึง

คุณปราณี ทัพนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กฏฺฐหตฺถี รญฺโญ มนฺตำ ปริวตฺเตตฺวา อสฺสำ อารุยฺห อนุพนฺธิ. ตสฺมึ เวเคน อนุพนฺธนฺเต, พลกาโย โอหิยิ. ราชา เอกโกว อโหสิ. อถ นำ อุโภสุ ปสฺเสสุ ปยุตฺตา จณฺฑปชฺโชตสฺส ปุริสา คณฺหิตฺวา อตฺตโน รญฺโญ อทำสุ. อถสฺส พลกาโย อมิตฺตวสคตภาวำ ญตฺวา พหิ ขนฺธาวารำ นิเวเสตฺวา อจฺฉิ.

เสด็จติดตามช้างไป. พวกมนุษย์ที่ซ่อนอยู่ข้างใน(ท้องช้าง) รีบช่วยกันพาช้างหนีไปโดยเร็ว. ช้างไม้ เมื่อพระราชาทรงร่ายมนต์ดีดพิณอยู่ ทำเป็นเหมือนไม่ได้ยินเสียงสายพิณ หนีไปท่าเดียว. พระราชาไม่อาจจะเสด็จทันพญาช้าง จึงทรงม้าติดตามไป. เมื่อพระองค์ทรงติดตามไปโดยเร็ว, หมู่พลก็ล้าหลัง. พระราชาได้เป็นผู้(เสด็จไป)พระองค์เดียวเท่านั้น. ทีนั้น พวกบุรุษของพระเจ้าจัณฑปัชโชต ที่ซุ่มอยู่ที่ ๒ ฟากข้าง (ทาง) ช่วยกันจับท้าวเธอ ถวายแด่พระเจ้าแผ่นดินของตน. ทีนั้น หมู่พล (กองทหาร) ของท้าวเธอ รู้ว่าพระเจ้า-แผ่นดินของตน ตกอยู่ในอำนาจข้าศึก จึงตั้งค่ายพักอยู่ภายนอก.

จณฺฑปชฺโชโตปิ อุเทนำ ชีวคาหเมว คาหาเปตฺวา เอกสฺมึ โจรเคเห ปกฺขิปิตฺวา ทฺวารำ ปิทหาเปตฺวา ตโย ทิวเส ชยปานำ ปิวิ. อุเทโน ตติยทิวเส อารกฺขเก ปุจฺฉิ "กหำ โว ราชา ตาตา"ติ. "ปจฺจามิตฺโต เม คหิโต'ติ ชยปานำ ปิวตี"ติ.

ฝ่ายพระเจ้าจัณฑปัชโชต มีรับสั่งให้จับพระเจ้าอุเทน โดยจับเป็นนั่นเทียว ขังไว้ในเรือนขังโจรแห่งหนึ่งให้ปิดประตู ทรงดื่มน้ำชัยบาน(น้ำดื่มฉลองความชนะ) ตลอด ๓ วัน. ในวันที่ ๓ พระเจ้าอุเทน ตรัสถามพวกคนอารักขา(ผู้คุม)ว่า "พระเจ้าแผ่นดิน ของพวกท่านไปไหน

ธรรมทาน-ใช้ฟรี

คุณปราณี ทัพนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"กา นาเมสา, มาตุคามสฺส วิย ตุมฺหากำ รญฺโญ กิริยา, นนุ ปฏิราชานำ คเหตฺวา วิสฺสชฺเชตุ วา มาเรตุ วา วฏฺฏติ, อเมฺห ทุกฺขำ นิสีทาเปตฺวา ชยปานำ กิร ปิวตี"ติ. เต คนฺตฺวา ตมตฺถำ รญฺโญ กเถสุ. โส อาคนฺตฺวา "สจฺจำ กิร ตฺวำ เอวำ วเทสี"ติ ปุจฺฉิ. "อาม มหาราชา"ติ. "สาธุ ตำ วิสฺสชฺเชสฺสามิ, เอวรูโป กิร เต มนฺโต อตฺถิ, ตำ มยฺหำ ทสฺสสี"ติ. "สาธุ ทสฺสามิ, คหนสมเย มำ วนฺทิตฺวา ตำ คณฺหาหิ, กึ ปน ตฺวำ มำ วนฺทิสฺสสี"ติ. "กฺยาหำ ตำ วนฺทิสฺสามี"ติ. "กึ น วนฺทิสฺสสี"ติ. "น วนฺทิสฺสามี"ติ. "อหัปิ น ทสฺสามี"ติ. "เอวำ สนฺเต ราชาณำ เต กริสฺสามี"ติ. "กโรหิ สรีรสฺส เม อิสฺสโร น ปน จิตฺตสฺสา"ติ. ราชา ตสฺส สูรคชฺชิตำ สุตฺวา "กถนฺนุ โข อิมสฺส มนฺตำ คณฺหิสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา "อิมำ มนฺตำ อญฺญำ ชานาเปตุ น สกฺกา, ตสฺส ปิตรำ ปฏิจฺฉาเปตฺวา ตำ คณฺหิสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา "ตาต, ตุมฺหากำ ปิตา ตุมฺหากำ ปิตุ กิริยาย ปฏิจฺฉาเปตฺวา มนฺตำ คณฺหาตี"ติ ปุจฺฉิ. "อาม มหาราชา"ติ.

มม ธีตรำ เอตสฺส สนฺติเก อหำ ตสฺสา สนฺติเก คณฺหิสฺสามี”ติ จินฺเตสิ. อถ นำ อาห “อญฺญสฺส วนฺทิตฺวา ตำ ทสฺสสี”ติ. “อาม มหาราชา”ติ. “เตนหิ อมฺหากำ ฆเร เอกา ขุชฺชา อตฺถิ, ตสฺสา อนฺโตสาณิยำ จิโตว มนฺตำ วาเจหี”ติ. “สาธุ มหาราช ขุชฺชา วา โหตุ ปิฐสปฺปิ วา วนฺทนฺติยา ทสฺสามี”ติ.

พระเจ้าอุเทน ทูลถามว่า “พระองค์จักไม่ไหว้หรือ”. พระเจ้าจัณฑปัชโชตตรัสว่า “จักไม่ไหว้”. พระเจ้าอุเทนทูลว่า “แม้ข้าพเจ้า ก็จักไม่ให้”. พระเจ้าจัณฑปัชโชตตรัสว่า “เมื่อเป็นเช่นนั้น เราก็จักลงราชอาญาแก่ท่าน”. พระเจ้าอุเทน จึงทูลว่า “เชิญทำเถิด พระองค์ทรงเป็นใหญ่แห่งร่างกายของข้าพเจ้า แต่จักไม่เป็นใหญ่แห่งจิตได้”. พระราชา (จัณฑปัชโชต) ทรงสดับพระดำรัสอันองอาจ ของพระเจ้าอุเทนนั้น ทรงดำริว่า “เราจักเรียนมนต์ ของพระเจ้าอุเทนนี้ อย่างไรหนอ?” ได้ทรงดำริ (อีก)ว่า “เราไม่อาจจะให้คนอื่นรู้มนต์บทนี้ได้, เราจักให้ธิดาของเราเรียนเอา ในสำนักของพระเจ้าอุเทนนี้แล้วจึงจักเรียนเอาในสำนักของพระธิดานั้น”. ลำดับนั้น ท้าวเธอ ตรัสถามพระเจ้าอุเทนนั้นว่า “ท่านจักให้มนต์นั้นแก่คนอื่น ผู้ไหว้แล้วเรียนเอาหรือ?”. พระเจ้าอุเทนทูลตอบว่า “อย่างนั้นมหาราชเจ้า”. ท้าวเธอตรัสว่า “ถ้าเช่นนั้น ในวังของเรา มีหญิงค่อมอยู่

คุณศุภวรรณ เลี้ยงสุข
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คนหนึ่ง, ตัวท่านยืนอยู่ภายนอกม่านเทียว จงบอกมนต์แก่นาง ผู้นั่งไหว้อยู่ภายในม่านเถิด". พระเจ้าอุเทน ทูลว่า "ดีละ มหาราชเจ้า นางจะเป็นคนค่อมหรือคนง่อย ก็ตามเถิด ข้าพเจ้าจักให้แก่นางผู้ไหว้อยู่".

ตโต ราชา คนฺตฺวา ธีตรํ วาสุลทตฺตํ อาห "อมฺม เอโก สงฺฆกุฏฺฐิ ปุริโส อนคฺฆมนฺตํ ชานาติ, ตํ อญฺญํ ชานาเปตุ น สกฺกา, ตฺวํ อนฺโตสาณิยํ นิสีทิตฺวา ตํ วนฺทิตฺวา มนฺตํ อุคฺคณฺห, โส พหิสาณิยํ ฐตฺวา ตยฺหํ วาเจสฺสติ, ตว สนฺติกา อหํ คณฺหิสฺสามี"ติ.

แต่นั้น พระราชาเสด็จไป ตรัสกับพระธิดาพระนามว่า วาสุลทัตตาว่า "ลูกหญิง บุรุษโรคเรื้อนน้ำเต้าคนหนึ่ง รู้มนต์ อันหาค่ามิได้, พ่อไม่อาจจะให้คนอื่น รู้มนต์นั้นได้, ลูกจงนั่งภายในม่านแล้วไหว้บุรุษนั้น เรียนมนต์เถิด, บุรุษนั้น จักยืนอยู่ภายนอกม่าน บอกมนต์นั้นแก่ลูก, พ่อจักเรียนเอาจากสำนักของลูก".

เอวํ โส เนสํ อญฺญมญฺญํ สนฺถวกรณภเยน ธีตรํ ขุชฺชํ อิตรมฺปิ สงฺฆกุฏฺฐึ กตฺวา กเถสิ. โส ตสฺสา อนฺโตสาณิยํ วนฺทิตฺวา นิสินฺนาย พหิ ฐิโตว มนฺตํ วาเจสิ. อถ นํ เอกทิวสํ ปุนปฺปุนํ วุจฺจมานมฺปิ มนฺตปทํ วตฺตุ อสกฺโกนฺตี "อเร ขุชฺเช อติ-

พระเจ้าจัณฑปัชโชตนั้น ตรัสทำให้พระธิดาเป็นหญิงค่อม ฝ่ายพระเจ้าอุเทนเป็นคนโรคเรื้อนน้ำเต้า อย่างนี้ เพราะทรงกลัวคนทั้ง ๒ นั้น จะทำความเชยชิดกันและกัน. พระเจ้าอุเทนนั้น ประทับยืนอยู่ภายนอกเทียว ตรัสบอกมนต์แก่พระนางผู้ไหว้แล้วนั่งอยู่ภายในม่าน. อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าอุเทนตรัส

คุณศุภวรรณ เลี้ยงสุข
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พหโลฏฺฐกโปลำ เต มุขำ, โปถยิสฺสามิ เอวำ นาม วเทหี”ติ อาห. สา กุชฺฌิตฺวา “อเร ทุฏฺฐ สงฺขกุฏิ กี วเทสิ, มาทิสา ขุชฺชา นาม โหตี”ติ สาณิกณฺณำ อุกฺขิปิตฺวา “กาสิ ตฺวนฺ”ติ วุตฺเต, “รญฺโญ ธีตา วาสุลทตฺตา นามา”ติ อาห. “ปิตา เต ตำ มยฺหำ กเถนฺโต ‘ขุชฺชา’ติ กเถสี”ติ. “มยฺหำ กเถนฺโตปิ ตำ สงฺขกุฏึ กตฺวา กเถสี”ติ. เต อุโภปิ “เตน อมฺหากำ สนฺถวกรณภเยน กถิตำ ภวิสฺสตี”ติ อนฺโตสาณิยญฺเญว สนฺถวำ กรึสุ.

กับพระนาง ผู้แม้อันท้าวเธอตรัสซ้ำ ๆ อยู่ ก็ไม่อาจจะท่องบทแห่งมนต์ได้ ว่า “เหวย อีหญิงค่อม ปากของเจ้ามีริมขอบและกระพุ้งหนายิ่ง, เราจักโบย (เจ้า) เจ้าจงกล่าวมนต์ อย่างนี้ซิ”. พระนางกริ้วตรัสตอบว่า “เหวย อ้ายขี้เรื้อน ชั่วช้า เจ้าพูดมาได้อย่างไร, หญิงเช่นกับกูนะหรือ ชื่อว่าเป็นหญิงค่อม” ดังนี้แล้ว จึงยกมุมผ้าม่านขึ้น, เมื่อพระเจ้าอุเทน ตรัสถามว่า “หล่อนเป็นใครกัน?” ตรัสตอบว่า “เราเป็นราชธิดาชื่อว่า วาสุลทัตตา”. พระเจ้า-อุเทน ตรัสว่า “พระบิดาของเจ้าเมื่อตรัสถึงพระนางแก่เรา ตรัสว่า ‘เป็นหญิงค่อม”. พระราชธิดา ตรัสว่า “พระบิดา แม้ เมื่อตรัสแก่ข้าพเจ้า ก็ตรัสท่าน ทำให้เป็นคนโรคเรื้อนน้ำเต้า”. คนแม้ทั้ง ๒ นั้น คิดว่า “พระดำรัสนั้นท้าวเธอคงจักตรัส เพราะกลัวว่าเรา ๒ คน จะทำความเชยชิดกัน” ดังนี้แล้ว ได้ทำความเชยชิดกัน ภายในม่านนั่นเอง.

ตโต ปฏฺฐาย มนฺตคฺคหณำ วา สิปฺปคฺคหณำ วา นตฺถิ.

ตั้งแต่นั้นมา ก็ไม่มีการเรียนมนต์ หรือการเรียนศิลปะเลย. ฝ่ายพระราชา

คุณศุภวรรณ เลี้ยงสุข
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชาปิ ธีตรํ นิจฺจํ ปุจฺฉติ (จัณฑปัชโชต) ตรัสถามพระธิดาอยู่
"สิปฺปิ คณฺหสิ อมฺมา"ติ. "คณฺหามิ ประจำว่า "เจ้ายังเรียนศิลปะอยู่หรือ
ตาตา"ติ. อถ นํ เอกทิวสํ อุเทโน ลูก". พระธิดาทูลว่า "ยังเรียนอยู่
อาห "ภทฺเท สามิเกน กตฺตพฺพนามํ เสด็จพ่อ เพคะ". ครั้นต่อมาวันหนึ่ง
เนว มาตาปิตโร, น ภาติกภคินิโย พระเจ้าอุเทน ตรัสกับพระธิดาว่า
กาตุํ สกฺโกนฺติ, สเจ มยฺหํ "พระนางผู้เจริญ ชื่อว่าหน้าที่ ที่สามี
ชีวิตํ ทสฺสสิ, ปญฺจ อิตฺถีสตานิ พึงทำมารดาบิดา พี่น้องชาย และ
ปริวารานิ ทตฺวา อคฺคมเหสิฏฺฐานํ พี่น้องหญิง ก็ไม่สามารถจะทำให้ได้เลย,
ทสฺสามี"ติ. "สเจ โว เอตสฺมึ ถ้าเธอจักมอบชีวิตแก่เรา, เราจักให้หญิง
วจเน ปติฏฺฐาตุํ สกฺขิสฺสถ, ทสฺสามิ ๕๐๐ คน เป็นผู้รับใช้ แล้วมอบตำแหน่ง
โว ชีวิตทานนฺ"ติ. "สกฺขิสฺสามิ อัครมเหสี(แก่เธอ)". พระราชธิดาตรัสว่า
ภทฺเท"ติ. สา "สาธุ สามี"ติ "ถ้าพระองค์จักอาจ เพื่อตั้งอยู่ในพระ-
ปิตุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ดำรัสนี้ได้, หม่อมฉันก็จักถวายชีวิตแก่
เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. พระองค์". พระเจ้าอุเทนตรัสตอบว่า
"พระน้องหญิง เราจักอาจ". พระนาง
ทรงรับพระดำรัสว่า "ตกลง เพคะ"
จึงเสด็จไปสู่สำนักพระบิดา ถวายบังคม
แล้วประทับยืนอยู่ที่ควรข้างหนึ่ง.

อถ นํ โส ปุจฺฉิ "อมฺม ทีนั้น พระเจ้าจัณฑปัชโชตนั้น
เต นิฏฺฐิตํ สิปฺปนฺ"ติ. "น นิฏฺฐิตํ ตรัสถามพระธิดานั้นว่า "ลูกหญิง
ตาตา"ติ. อถ นํ "กึ อมฺมา"ติ ศิลปะของลูกสำเร็จหรือยัง". พระธิดา
ปุจฺฉิ. "อมฺหากํ เอกํ ทฺวารญฺจ กราบทูลว่า "ยังไม่สำเร็จเลยเสด็จพ่อ
วาหนญฺจ ลทฺธุํ วฏฺฏติ ตาตา"ติ. เพคะ". ทีนั้น พระเจ้าจัณฑปัชโชต ตรัส

"อิทำ กึ อมฺมา"ติ. "ตาต รตฺตึ กิร ตารกสญฺญาย อุปจารตฺถาย เอกำ โอสถำ คเหตพฺพำ อตฺถิ, ตสฺมา อมฺหากำ เวลาย วา อเวลาย วา นิกฺขมนกาเล เอวำ ทฺวารญฺจ วาหนญฺจ ลทฺธุ วฏฺฏตี"ติ. ราชา "สาธู"ติ สมฺปฏิจฺฉิ. เต อตฺตโน อภิรุจิตำ เอกำ ทฺวารำ หตฺถคตำ กรึสุ. รญฺโญ ปน ปญฺจ วาหนานิ อเหสุ ภทฺทวตี นาม กเรณุกา เอกทิวสำ ปญฺญาสโยชนานิ คจฺฉติ, กาโก นาม ทาโส สฏฺฐิโยชนานิ, "เปลกฏฺฐี จ มุญฺชเกสี จา"ติ เทฺว อสฺสา โยชนสตำ, นาฬาคิริ หตฺถี วีสติโยชนสตนฺติ.

ก็พระนางสามาวดีนั้นว่า "ทำไม ? ลูกหญิง". พระธิดากราบทูลว่า "หม่อมฉัน ๒ คน ควรได้ประตู ประตูหนึ่ง กับพาหนะตัวหนึ่ง เสด็จพ่อเพคะ". พระเจ้าจัณฑปัชโชต ตรัสถามว่า "นี่ มันเรื่องอะไรกันเล่า ลูกหญิง". พระธิดากราบทูลว่า "เสด็จพ่อเพคะ ได้ยินว่ามีโอสถขนานหนึ่ง ที่ต้องเก็บเอาในตอนกลางคืน ด้วยสัญญาแห่งดวงดาว เพื่อประโยชน์เป็นอุปการะแก่มนต์, เพราะฉะนั้น ในเวลาที่พวกหม่อมฉันออกไป ในเวลาหรือนอกเวลา จึงจะควรที่จะได้ประตู ประตูหนึ่ง กับพาหนะตัวหนึ่ง". พระราชา ตรัสตอบรับว่า "ได้ซิ". พระเจ้าอุเทนกับพระนางวาสุลทัตตานั้น ได้ยึดเอาประตูประตูหนึ่ง ที่ตนพอใจไว้ในเงื้อมมือแล้ว. ก็พระราชาได้มีพาหนะอยู่ ๕ คือ ช้างพังเชือกหนึ่ง ชื่อว่าภัททวดี วันหนึ่งไปได้ ๕๐ โยชน์, ทาสชื่อว่ากากะ ไปได้วันละ ๖๐ โยชน์, ม้า ๒ ตัว คือ ม้าเปลกัฏฐีตัวหนึ่ง มุญชเกสีตัวหนึ่ง ไปได้วันละ ๑๐๐ โยชน์ ช้างชื่อนาฬาคิรีไปได้วันละ ๑๒๐ โยชน์.

คุณสารรักษ์ประนาท-คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส กิร ราชา อนุปุปนฺเน พุทฺเธ, เอกสฺส อิสฺสรสฺส อุปฏฺฐาโก อโหสิ. อเถกทิวสํ ตสฺมึ อิสฺสเร พหินครํ คนฺตฺวา นฺหาตฺวา อาคจฺฉนฺเต, เอโก ปจฺเจกพุทฺโธ นครํ ปิณฺฑาย ปวิสิตฺวา สกลนครวาสีนํ มาเรน อาวฏฺฏิตตฺตา เอกภิกฺขมฺปิ อลภิตฺวา ยถาโธเตน ปตฺเตน นิกฺขมิ. อถ นํ นครทฺวารํ สมฺปตฺตกาเล มาโร อญฺญาตกเวเสน อุปสงฺกมิตฺวา "อปิ โว ภนฺเต กิญฺจิ ลทฺธนฺ"ติ ปุจฺฉิ. "กึ ปน เม ตฺวํ อลภนาการํ กรี"ติ. "เตนหิ นิวตฺติตฺวา ปุน ปวิสถ, อิทานิ น กริสฺสามี"ติ. "นาหํ ปุน นิวตฺติสฺสามี"ติ. สเจ หิ นิวตฺเตยฺย, ปุน โส สกลนครวาสีนํ สรีเร อธิมุจฺจิตฺวา ปาณึ ปหริตฺวา หสนเกฬึ กเรยฺย. ปจฺเจกพุทฺเธ อนิวตฺเต, มาโร ตตฺเถว อนฺตรธายิ.

ทราบว่า พระราชาพระองค์นั้น เมื่อพระพุทธเจ้า ยังไม่เสด็จอุบัติขึ้น ได้เป็นคนรับใช้ของอิสรชนคนหนึ่ง. ครั้น อยู่มาวันหนึ่ง เมื่ออิสรชนนั้นไปยัง ภายนอกพระนคร อาบน้ำเสร็จแล้ว กลับมา พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง เข้าไปสู่พระนครเพื่อบิณฑบาต ไม่ได้ แม้ภิกษาสักอย่างหนึ่ง เพราะว่าชาวเมือง ทั้งสิ้นถูกมารดลใจ มีบาตรตามที่ตนล้าง แล้ว(บาตรเปล่า)ออกไป. ทีนั้น ในเวลา ที่ท่านถึงประตูพระนครนั้น มารจึง ปลอมเพศ เข้าไปหาพระปัจเจกพุทธเจ้า นั้น ถามว่า "ท่านผู้เจริญ พระคุณเจ้า ได้อาหารวัตถุอะไร ๆ บ้างไหม". พระ-ปัจเจกพุทธเจ้า ตอบว่า "ท่านทำอาการ ไม่ได้แก่เราแล้ว มิใช่หรือ?". มารกล่าว ว่า "ถ้าเช่นนั้น ขอนิมนต์พระคุณเจ้า กลับเข้าไปใหม่เถิด, บัดนี้ ข้าพเจ้าจัก ไม่ทำอีก". พระปัจเจกพุทธเจ้า ตอบว่า "อาตมา จักไม่กลับอีก". ก็ถ้าว่า พระปัจเจกพุทธเจ้า พึงกลับไซร้, มารนั้น พึงเข้าสิงร่างของชาวเมืองทั้งสิ้นแล้ว ปรบมือทำการหัวเราะเยาะเย้ยอีก. เมื่อ

คุณสารรักษ์ประนาท-คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระปัจเจกพุทธเจ้า ไม่กลับ, มารก็หายไป ณ ที่นั้นนั่นเอง.

อถ โส อิสฺสโร ยถาโธเตน ปตฺเตนาคจฉนฺตํ ปจฺเจกพุทฺธํ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา "อปิ ภนฺเต กิญฺจิ ลทฺธนฺ"ติ ปุจฺฉิ. "จริตฺวา นิกฺขนฺตมฺหาวุโส"ติ. โส จินฺเตสิ "อยฺโย มยา ปุจฺฉิตํ อกเถตฺวา อญฺญํ วทติ, น กิญฺจิ ลทฺธํ ภวิสฺสตี"ติ. อถสฺส ปตฺตํ โอโลเกนฺโต ตุจฺฉํ ปตฺตํ ทิสฺวา เคเห ภตฺตสฺส นิฏฺฐิตานิฏฺฐิตภาวํ อชานนฺตาย อติสูโร หุตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา อวิสหนฺโต "ภนฺเต โถกํ อธิวาเสถา"ติ วตฺวา เวเคน ฆรํ คนฺตฺวา "อมฺหากํ ภตฺตํ นิฏฺฐิตนฺ"ติ ปุจฺฉิตฺวา "นิฏฺฐิตนฺ"ติ วุตฺเต, อุปฏฺฐากํ อาห "ตาต อญฺโญ ตยา สมฺปนฺนเวคตโร นาม นตฺถิ, สีเฆน ชเวน ตุมฺหากเมว ภทฺทนฺตํ ปตฺวา 'ปตฺตํ ภนฺเต เทถา'ติ วตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา เวเคน เอหี"ติ. โส เอกวจเนเนว ปกฺขนฺทิตฺวา

ครั้งนั้น อิสรชนนั้น เห็นพระ-ปัจเจกพุทธเจ้า ผ้มาอย่ด้วยทั้งบาตรตามที่ล้างแล้ว(มีบาตรเปล่า)ไหว้แล้ว ถามว่า "ท่านเจ้าข้า พระคุณเจ้า ได้อาหารวัตถุอะไรบ้างไหม". พระปัจเจกพุทธเจ้าตอบว่า "ผู้มีอายุ อาตมาได้เที่ยว(บิณฑบาต)ออกมาแล้ว". อิสรชนนั้นคิดว่า "พระผู้เป็นเจ้าไม่ตอบคำที่เราถาม(กลับ)ตอบคำอื่นเสีย, พระผู้เป็นเจ้าคงไม่ได้อาหารวัตถุอะไร ๆ". ทีนั้นเขาแลดูบาตรของพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น เห็นบาตรเปล่า เป็นผู้กล้าหาญ แต่ไม่อาจจะรับบาตรได้ เพราะยังไม่รู้ว่าภัตรในเรือนสำเร็จแล้ว หรือยังไม่สำเร็จ จึงกล่าวว่า "ท่านผู้เจริญ ขอพระคุณเจ้าโปรดหยุดรอหน่อยเถิด" ดังนี้แล้ว จึงรีบวิ่งไปเรือน ถามว่า "ภัตรสำหรับเราสำเร็จแล้ว หรือ ?" เมื่อคนรับใช้ ตอบว่า "สำเร็จแล้ว" จึงกล่าวกับคนรับใช้ว่า "พ่อเอ๋ย คนอื่นชื่อว่า จะมีความเร็วสมบูรณ์กว่าเจ้า ไม่มี, ด้วยฝีเท้าอันเร็ว

คุณสารรักษ์ประนาท-คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปตฺตํ คเหตฺวา อาหริ. อิสฺสโรปิ อตฺตโน โภชนสฺส ปตฺตํ ปูเรตฺวา "อิมํ สีฆํ คนฺตฺวา อยฺยสฺส เทมี"ติ อาห.

เจ้าจงไปถึงพระผู้เจริญนั้นแล้ว กล่าวว่า 'ท่านผู้เจริญ ขอพระผู้เป็นเจ้าโปรดให้บาตรเถิด' ดังนี้แล้ว รับบาตรมาโดยเร็ว". คนรับใช้นั้น วิ่งไปแล้วโดยคำเดียวนั่นเทียว รับบาตรนำมาแล้ว. ฝ่ายอิสรชน ก็บรรจุบาตรจนเต็มด้วยโภชนะของตน แล้วกล่าวว่า "เจ้าจงรีบไปถวายอาหารบิณฑบาตนี้ ให้ถึงพร้อมแก่พระผู้เป็นเจ้าเถิด, เราจะแบ่งส่วนบุญจากทานนี้ แก่เจ้า".

โส ตํ คเหตฺวา ชเวน คนฺตฺวา ปจฺเจกพุทฺธสฺส ปตฺตํ ทตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา "ภนฺเต เวลา อุปกฏฺฐา, อหํ อติสีเฆน ชเวน คโต จ อาคโต จ, เอตสฺส เม ชวสฺส ผเลน โยชนานํ ปณฺณาสสฏฺฐิสตวีสติสตคมน-สมตฺถานิ ปญฺจ วาหนานิ นิพฺพตฺตนฺตุ, อาคจฺฉนฺตสฺส จ เม คจฺฉนฺตสฺส จ สรีรํ สุริยเตเชน ตตฺตํ, ตสฺส ผเลน นิพฺพตฺตฏฺฐาเน อาณา สุริยเตชสทิสา โหตุ, อิมสฺมึ เม ปิณฺฑปาเต สามินา

คนรับใช้นั้น รับบาตรแล้ว ก็ไปโดยเร็ว ถวายบาตรแก่พระปัจเจก-พุทธเจ้า ไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ กล่าวว่า "ท่านผู้เจริญ เวลาจวนเข้ามาแล้ว(ใกล้จะหมดเวลาฉัน), ข้าพเจ้าไปและมาด้วยฝีเท้าอันเร็วยิ่ง, ด้วยผลแห่งฝีเท้าของข้าพเจ้านี้ ขอพาหนะ ๕ อย่าง ซึ่งสามารถไปได้ ๕๐ โยชน์ ๖๐ โยชน์ ๑๒๐ โยชน์ จงบังเกิด(แก่ข้าพเจ้า)เถิด, อนึ่ง ร่างกายของข้าพเจ้าผู้มาและไปอยู่ ถูกแสงพระอาทิตย์แผดเผาแล้ว, ด้วยผลแห่งความที่ร่างกายของข้าพเจ้าที่ถูกแสงพระอาทิตย์ แผดเผา

คุณสารรักษ์ประนาท-คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปตฺติ ทินฺนา, ตสฺสา นิสฺสนฺเทน นั้น ขออาชญาจงแผ่ไปเช่นกับแสงพระ-
ตุเมฺหหิ ทิฏฺฐธมฺมสฺส ภาคี โหมี"ติ อาทิตย์ ในที่ข้าพเจ้าเกิดแล้ว, ใน
อาห. ปจฺเจกพุทฺโธ "เอวํ โหตู"ติ เพราะบิณฑบาตนี้ นายได้ให้ส่วนบุญ
วตฺวา แก่ข้าพเจ้าแล้ว, ด้วยผลแห่งส่วนบุญนี้
ขอข้าพเจ้าจงเป็นผู้มีส่วนแห่งธรรมที่
พระผู้เป็นเจ้าเห็นแล้วเถิด". พระปัจเจก-
พุทธเจ้า กล่าวว่า "ขอความปรารถนา
ที่ท่านตั้งไว้ จงสำเร็จเถิด" ดังนี้แล้ว
ได้ทำอนุโมทนาว่า

"อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุยฺหํ ขิปฺปเมว[1] สมิชฺฌตุ
สพฺเพ ปเรนต สงกปปา จนฺโท ปณฺณรโส ยถา,
อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุยฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ,
สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา, มณิ โชติรโส ยถา"ติ
อนุโมทนํ อกาสิ.

"ผลที่ท่านต้องการแล้ว ปรารถนา
แล้ว จงพลันสำเร็จแก่ท่านนั่นเทียว
ขอความดำริทั้งปวง จงเต็ม เหมือน
พระจันทร์วันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ ฉะนั้น,
ผลที่ท่านต้องการแล้ว ปรารถนา
แล้ว จงพลันสำเร็จแก่ท่านนั่นเทียว
ขอความดำริทั้งปวง จงเต็มเหมือน
แก้วมณี ชื่อว่าโชติรส ฉะนั้น".

ปจฺเจกพุทฺธานํ กิร อิมา เทฺว คาถา อนุโมทนคาถา นาม โหนฺตีติ. ตตฺถ **โชติรโสติ**

ได้ยินว่า พระคาถา ๒ คาถานี้ ชื่อว่า เป็นพระคาถาสำหรับอนุโมทนา ของพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย ด้วย

---

[1] ฉ. สพฺพเมว.

คุณสารรักษ์ประนาท-คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สพฺพกามททำ มณิรตนำ วุจฺจติ. ประการฉะนี้. ในพระคาถานั้น ท่าน
อิทนฺตสฺส ปุพฺพจริยำ. โส เอตรหิ เรียกรัตนะ คือแก้วมณี ซึ่งให้สิ่งน่า-
จณฺฑปชฺโชโต อโหสิ. ตสฺส ตสฺส ปรารถนาทุกอย่างว่า “(มณี)**โชติรส**”
กมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน อิมานิ ปญฺจ ข้อนี้ เป็นความประพฤติในปางก่อนของ
วาหนานิ นิพฺพตฺตีสุ. คนรับใช้นั้น. เขาได้มาเป็นพระเจ้า
จัณฑปัชโชต ในบัดนี้. ก็ด้วยผลแห่ง
กรรมนั้น ๆ พาหนะ ๕ ประการนี้บังเกิด
แล้วแก่ท้าวเธอ.

อเถกทิวสำ ราชา อุยฺยานกีฬาย ครั้นต่อมา พระราชาเสด็จออก
นิกฺขมิ. อุเทโน “อชฺช ปลายิตพฺพนฺ”ติ เพื่อการกีฬา ในพระอุทยาน. พระเจ้า
มหนฺตมหนฺเต จมฺมปสิพฺพเก หิรญฺญ- อุเทน ทรงดำริว่า “เรา ควรหนีไป
สุวณฺเณหิ ปูเรตฺวา กเรณุกปิฏเฐ ในวันนี้” จึงบรรจุกระสอบหนังใบใหญ่ ๆ
ฐเปตฺวา วาสุลทตฺตำ อาทาย ปลายิ. ให้เต็มด้วยเงินและทองแล้ว วางไว้บนหลัง
อนฺเตปุรปาลกา ปลายนฺตำ ทิสฺวา ช้างพัง ทรงพาพระนางวาสุลทัตตา
คนฺตฺวา รญฺโญ อาโรเจสุำ. ราชา หนีไป. พวกทหารรักษาวัง เห็น
“สีฆำ คจฺฉถา”ติ พลำ ปหิณิ. พระเจ้าอุเทนกำลังหลบหนีจึงพากันไป
อุเทโน พลสฺส ปกฺขนฺตภาวำ กราบทูลแด่พระราชา. พระราชา มี
ญตฺวา กหาปณปสิพฺพกำ โมเจตฺวา รับสั่งว่า “พวกท่าน จงไปเร็ว” ดังนี้
ปาเตสิ. มนุสฺสา กหาปเณ ส่งพลไปแล้ว. พระเจ้าอุเทน ทรงทราบว่า
อุจฺจินิตฺวา ปุน ปกฺขนฺทึสุ. อิตโร พลไล่ตามมา ทรงแก้กระสอบกหาปณะ
สุวณฺณปสิพฺพกำ โมเจตฺวา ปาเตตฺวา ให้ตกลงแล้ว. พวกมนุษย์ จึงพากันเก็บ
เตสำ สุวณฺณโลเภน ปปญฺจนฺตานญฺเญว, กหาปณะแล้ว ก็ไล่ตามอีก. ฝ่าย
พหิ นิวิฏฺจำ อตฺตโน ขนฺธาวารำ พระเจ้าอุเทนก็แก้กระสอบทอง ให้ตกลง

ปาปุณิ. อถ นं อาคจฺฉนฺตं ทิสฺวาว อตฺตโน พลนิกาโย ปริวาเรตฺวา นครं ปเวเสสิ. โส คนฺตฺวาว วาสุลทตฺตं อภิสิญฺจิตฺวา อคฺคมเหสิฏฺฐาเน ฐเปสิ.

เมื่อพวกมนุษย์เหล่านั้นมัวชักช้าอยู่ เพราะความอยากได้ทองนั่นเอง, ก็เสด็จถึงค่ายพักของพระองค์ ซึ่งตั้งรออยู่นอกเมือง. ขณะนั้น กองทหารของพระองค์พอเห็นพระเจ้าอุเทนนั้น ผู้กำลังเสด็จมาอยู่ก็แวดล้อม เชิญเสด็จให้เข้าไปสู่พระนคร. ท้าวเธอ พอเสด็จถึงแล้ว ได้ทรงอภิเษกพระนางวาสุลทัตตา ทรงสถาปนาไว้ในตำแหน่ง พระอัครมเหสี.

อิทं วาสุลทตฺตาย วตฺถุ.

นี้ เป็นเรื่องของพระนางวาสุลทัตตา.

อปราปิ ปน มาคณฺฑิยา นาม รญฺโญ สนฺติกา อคฺคมเหสิฏฺฐานं ลภิ. สา กิร กุรุรฏฺเฐ มาคณฺฑิยพฺราหฺมณสฺส ธีตา.

ก็หญิงอื่นอีก ชื่อว่านางมาคัณฑิยา ได้รับตำแหน่งอัครมเหสี จากสำนักของพระราชา. ได้ทราบว่าพระนางเป็นลูกสาวของพราหมณ์ชื่อว่ามาคัณฑิยะ ในแคว้นกุรุ.

มาตุปิสฺสา “มาคณฺฑิยา” เตฺวว นามं. จูฬปิตาปิสฺสา มาคณฺฑิโยว. สา อภิรูปา อโหสิ เทวจฺฉรปฏิภาคา. ปิตา ปนสฺสา อนุจฺฉวิกं อลภนฺโต มหนฺเตหิ มหนฺเตหิ กุเลหิ ยาจิโตปิ “ตุเมฺห น มยฺหं

ถึงมารดาของนาง ก็มีชื่อว่า “มาคัณฑิยา” เหมือนกัน. ถึงอาของนาง ก็ชื่อว่า มาคัณฑิยะนั่นเอง. นางมาคัณฑิยานั้น มีรูปสวย เปรียบปานนางเทพอัปสร. ก็พ่อของนาง เมื่อไม่ได้บุรุษผู้เหมาะสมแก่นาง แม้ถูกตระกูลใหญ่ ๆ

คุณสารรักษ์ประนาท-คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธีตุ อนุจฺฉวิกา"ติ อุยฺโยเชสิ.

ตชฺเชตฺวา วิงวอน ก็กลับตะเพิดเอาว่า "พวกท่านไม่สมควร แก่ธิดาของเรา" ดังนี้ จึงส่งไปแล้ว.

อเถกทิวสํ สตฺถา ปจฺจูสสมเย โลกํ โวโลเกนฺโต มาคณฺฑิย-พฺราหฺมณสฺส สปชาปติกสฺส อนาคามิผลุปนิสยํ ทิสฺวา อตฺตโน ปตฺตจีวรมาทาย ตสฺส พหินิคเม อคฺคิปริจรณฏฺฐานํ อคมาสิ. โส ตถาคตสฺส รูปโสภคฺคปฺปตฺตํ อตฺตภาวํ โอโลเกตฺวา "อิมสฺมึ โลเก อิมินา ปุริเสน สทิโส อญฺโญ ปุริโส นาม นตฺถิ, อยํ มยฺหํ ธีตุ อนุจฺฉวิโก, อิมสฺส ปุริสสฺส โปสาวนตฺถาย มม ธีตรํ ทสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา "สมณ เอกา เม ธีตา อตฺถิ, อหํ เอตฺตกํ กาลํ ตสฺสา อนุจฺฉวิกํ ปุริสํ น ปสฺสามิ, ตุเมฺห ตสฺสา, สา จ ตุมฺหากญฺเญว อนุจฺฉวิกา; ตุมฺหากํ ปาทปริจาริกํ, ตสฺสา จ ภตฺตารํ ลทฺธุํ วฏฺฏติ, ตํ โว อหํ ทสฺสามิ, ยาว มมาคมนา อิเธว

ครั้นต่อมา พระศาสดาทรงตรวจดูสัตว์โลกในเวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตรเห็นอุปนิสัยพระอนาคามิผล ของพราหมณ์มาคัณฑิยะ พร้อมภรรยาแล้ว ทรงถือเอาบาตรและจีวรของพระองค์เสด็จไปยังที่บำเรอไฟ ภายนอกนิคม ของพราหมณ์นั้น. พราหมณ์นั้น มองดูอัตภาพของพระตถาคต อันถึงความงามแห่งรูปอันเลิศ คิดว่า "ชื่อว่าบุรุษคนอื่นผู้เช่นกับบุรุษนี้ ย่อมไม่มีในโลกนี้, บุรุษนี้ คู่ควรแก่ลูกสาวของเรา, เราจักยกลูกสาวของเราให้แก่บุรุษนี้ เพื่อประโยชน์แก่การเลี้ยงดูกัน" ดังนี้แล้ว จึงกล่าวว่า "ข้าแต่สมณะ ข้าพเจ้ามีลูกสาวอยู่คนหนึ่ง, ข้าพเจ้ายังไม่เห็นบุรุษผู้จะคู่ควรแก่นางตลอดกาลถึงเพียงนี้, ท่านเป็นผู้คู่ควรแก่นาง, และนางก็เป็นผู้คู่ควรแก่ ท่านนั่นเทียว, ท่านควรได้นางเป็นผู้รับใช้ใกล้ชิด, และนางก็ควรได้ท่านเป็นภัสดา(สามี), ข้าพเจ้าจัก

คุณสุชาติ สุวรรณชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ติฏฺฐถา"ติ อาห.

ยกนางให้ท่าน, ขอท่านจงยืนอยู่ในที่นี้นั่นแหละจนกว่าข้าพเจ้าจะกลับมา".

สตฺถา กิญฺจิ อวตฺวา ตุณฺหี อโหสิ. พฺราหฺมโณ เวเคน ฆรํ คนฺตฺวา "โภติ ธีตุ เม อนุจฺฉวิโก ทิฏฺโฐ, สีฆํ ตํ อลงฺกโรหี"ติ ตํ อลงฺการาเปตฺวา สทฺธึ พฺราหฺมณิยา อาทาย สตฺถุ สนฺติกํ ปายาสิ. สกลนครํ สงฺขุภิ "อยฺเ เอตฺตกํ กาลํ 'มยฺหํ ธีตุ อนุจฺฉวิโก นตฺถี'ติ กสฺสจิ อทตฺวา 'อชฺช เม ธีตุ อนุจฺฉวิโก ทิฏฺโ'ติ กิร วทติ, กีทิโส นุ โข ปุริโส, ปสฺสิสฺสาม นนฺ"ติ. มหาชโน เตเนว สทฺธึ นิกฺขมิ.

พระศาสดาไม่ตรัสคำอะไร ๆ ได้ทรงนิ่งเสีย. พราหมณ์รีบไปเรือน กล่าวว่า "นางผู้เจริญ ข้าพเจ้าได้พบบุรุษผู้คู่ควรแก่ลูกสาวของเราแล้ว, เธอจงแต่งตัวลูกสาวนั้นเร็วเถิด" ให้นางแต่งตัวแล้วพาไปกับนางพราหมณี ได้ไปสู่สำนักของพระศาสดา. ชาวพระนครทั้งสิ้น พากันแตกตื่นว่า "ได้ยินว่าพราหมณ์นี้ไม่ให้ลูกสาวแก่ใคร ๆ ตลอดกาลมีประมาณเท่านี้ ด้วยอ้างว่า 'ไม่มีชายผู้คู่ควรแก่ลูกสาวของเรา' ดังนี้ กล่าวว่า 'วันนี้ข้าพเจ้าได้พบบุรุษผู้คู่ควรแก่ลูกสาวของเราแล้ว', บุรุษ(ผู้นั้น)เป็นเช่นไรหนอแล, พวกเราจักดูบุรุษนั้นกัน". มหาชนจึงพากันออกไปพร้อมกับพราหมณ์นั้นนั่นเทียว.

ตสฺมึ ธีตรํ คเหตฺวา อาคจฺฉนฺเต, สตฺถา เตน วุตฺตฏฺฐาเน อรตฺวา ตตฺถ ปทเจติยํ ทสฺเสตฺวา คนฺตฺวา อญฺญสฺมึ ฐาเน อฏฺฐาสิ. พุทฺธานํ หิ ปทเจติยํ อธิฏฺหิตฺวา

เมื่อพราหมณ์นั้น พาลูกสาวมา, พระศาสดา ไม่ทรงประทับอยู่ในที่ที่พราหมณ์นั้นกล่าวแล้ว ทรงแสดงเจดีย์คือรอยพระบาท ในที่นั้นแล้ว เสด็จไปประทับยืนในที่อื่น. เป็นความจริง เจดีย์

พระภิกษุณรงค์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อกฺกนฺตฏฺฐาเนเยว ปญฺญายติ, น อญฺญตฺถ. เยสญฺจ อตฺถาย อธิฏฺฐิตํ โหติ, เต ว นํ ปสฺสนฺติ. เตสํ ปน อทสฺสนกรณตฺถํ หตฺถิอาทโย วา อกฺกมนฺตุ, มหาเมโฆ วา วสฺสตุ, เวรมฺภวาตา วา ปหรนฺตุ, น นํ โกจิ มกฺเขตุํ สกฺโกติ. อถ พฺราหฺมณี พฺราหฺมณํ อาห "กุหึ โส ปุริโส"ติ. "อิมสฺมึ ฐาเน ติฏฺฐาหี'ติ นํ อวจ, กุหึ นุ โข โส คโต"ติ โอโลเกนฺโต ปทเจติยํ ทิสฺวา "อยมสฺส ปทวลญฺโช"ติ อาห. พฺราหฺมณี สลกฺขณมนฺตานํ ติณฺณํ เวทานํ ปคุณตาย ลกฺขณมนฺเต ปริวตฺเตตฺวา ปทลกฺขณํ อุปธาเรตฺวา "นยิทํ พฺราหฺมณ ปญฺจกามคุณเสวิโน ปทนฺ"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

คือรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมปรากฏเฉพาะในสถานที่ที่ทรงอธิษฐานแล้วเหยียบไว้เท่านั้น, หาปรากฏในสถานที่อื่นไม่. อนึ่ง พระองค์ทรงอธิษฐานเจดีย์คือรอยพระบาทไว้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชนเหล่าใด ชนเหล่านั้นเท่านั้นจึงจะเห็นเจดีย์คือรอยพระบาทนั้นได้. ก็สัตว์ต่าง ๆ มีช้างเป็นต้น จงเหยียบก็ตาม, ห่าฝนใหญ่จงตกก็ตาม, ลมบ้าหมู จงพัดก็ตาม เพื่อจะทำให้คนเหล่านั้น มองไม่เห็น, ใคร ๆ ก็ไม่สามารถจะลบเจดีย์คือรอย-พระบาทนั้นได้. ทีนั้น นางพราหมณีพูดกับพราหมณ์ว่า "บุรุษนั้นอยู่ที่ไหน". พราหมณ์คิดว่า "เราได้กล่าวกับบุรุษนั้นว่า 'ขอท่านจงยืนอยู่ในที่นี้', บุรุษนั้นไปที่ไหนหนอแล" มองหาอยู่ จึงเห็นเจดีย์คือรอยพระบาท กล่าวว่า "นี้เป็นรอยเท้าของบุรุษนั้น". นางพราหมณีร่ายมนต์สำหรับทำนายลักษณะ เพราะตนคล่องแคล่วในเวท ๓ (ฤคเวท, ยชุรเวท, สามเวท) พร้อมทั้งลักษณะมนต์แล้ว ใคร่ครวญลักษณะรอยเท้ากล่าวว่า "พราหมณ์ รอยเท้านี้

พระภิกษุณรงค์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ไม่ใช่รอยเท้าของคนผู้เสพกามคุณ ๕”
ดังนี้แล้ว จึงกล่าวคาถานี้ ว่า

“รตฺตสฺส หิ อุกฺกุฏิกำ ปทำ ภเว
ทุฏฺฐสฺส โหติ สหสานุปีฬิตำ,
มุฬฺหสฺส โหติ อวกฑฺฒิตำ ปทำ,
วิวฏจฺฉทสฺส อิทมีทิสำ ปทนฺ”ติ.

“จริงอยู่ รอยเท้าของคนผู้กำหนัดแล้ว เป็นรอยเท้ากระโหย่ง รอย-เท้าของคนผู้ดุร้าย เป็นรอยเท้าอันส้นเท้าตามกดแล้วอย่างแรง (ลงส้นอย่างหนัก) รอยเท้าของคนผู้หลง มีปลายเท้าจิกลง(หนักปลาย) รอยเท้านี้เช่นนี้ เป็นรอยเท้าของคนผู้มีกิเลสเพียงดังเครื่องมุงอันเปิดแล้ว”.

อถ นำ พราหมโณ อาห “โภติ ตฺวำ อุทกจาฏิยำ กุมฺภิเล วิย เคหมชฺเฌ วสนโจเร วิย มนฺเต ปสฺสนสีลา, ตุณฺหี โหหี”ติ. “พฺราหฺมณ ยำ อิจฺฉสิ, ตำ วเทหิ, นยิทำ ปญฺจกามคุณเสวิโน ปทนฺ”ติ. อิโต จิโต จ โอโลเกนฺโต สตฺถารำ ทิสฺวา “อยำ โส ปุริโส”ติ วตฺวา พฺราหฺมโณ คนฺตฺวา “สมณ ธีตรำ เต โปสาวนตฺถาย ทมฺมี”ติ อาห. สตฺถา “ธีตรา เต มยฺหำ อตฺโถ อตฺถิ วา นตฺถิ

ลำดับนั้น พราหมณ์บอกนางพราหมณีนั้น ว่า “แม่นาง เจ้าเป็นผู้มีปกติเห็นมนต์ เหมือนจระเข้ในตุ่มน้ำ และเหมือนโจรอยู่ท่ามกลางเรือน, เจ้าจงนิ่งเสียเถอะ”. นางพราหมณี กล่าวว่า “ตาพราหมณ์ ท่านจงพูดคำที่ท่านปรารถนาเถิด, รอยเท้านี้ไม่ใช่รอยเท้าของคนผู้มักเสพกามคุณ ๕”. พราหมณ์จึงมองไปข้างโน้นข้างนี้ เห็นพระ-ศาสดาแล้ว พูดว่า “นี คือบุรุษ นั่น” ไปกล่าวว่า “ท่านสมณะ ข้าพเจ้าจะยกลูกสาวให้แก่ท่าน เพื่อประโยชน์แก่

คุณอาเจ็ก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วา"ติ อวตฺวา "พฺราหฺมณ เอกนฺเต การเลี้ยงดูกัน". พระศาสดาไม่ตรัสว่า การณํ กเถมี"ติ วตฺวา "กเถหิ "เรามีความต้องการลูกสาวของท่านหรือ สมณา"ติ วุตฺเต, มหาภินิกฺขมนโต ไม่มี" ตรัสว่า "พราหมณ์ เราจะบอก ปฏฺฐาย ยาว อชปาลนิโคฺรธมูลา เหตุอย่างหนึ่งแก่ท่าน" เมื่อพราหมณ์ มาเรน อนุพนฺธภาวํ อชปาล- กล่าวว่า "ท่านจงกล่าวเถิด สมณะ", นิโคฺรธมูเล จ ปน "อตีโตทานิ ตรัสบอกความที่พระองค์ถูกมารติดตาม เม เอส วิสยนฺ"ติ ตสฺส ตั้งแต่เสด็จออกเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่ (ออก โสกาตุรสฺส โสกํ วูปสมนตฺถํ ผนวช) จนถึงโคนต้นอชปาลนิโครธ(โคน อาคตาหิ มารธีตาหิ กุมาริกวณฺณาทิ- ต้นไทรที่พักของคนเลี้ยงแพะ) และ วเสน ปโยชิตปโลภนํ อาจิกฺขิตฺวา การประเล้าประโลมที่ธิดามารทั้งหลาย "ตทาปิ มยฺหํ ฉนฺโท น โหตี"ติ พากันมาเพื่อจะระงับความโศกของมาร วตฺวา นั้น ผู้โศกาดูรอยู่ว่า "บัดนี้ สมณะนี้ ล่วงพ้นวิสัย(อำนาจ) ของเราเสียแล้ว" ประกอบขึ้นด้วยอำนาจเพศนางกุมาริกา เป็นต้นที่โคนต้นอชปาลนิโครธ ตรัสว่า "แม้ในกาลนั้น เราก็ไม่มีความพอใจ เลย" ดังนี้แล้ว ตรัสพระคาถานี้ ว่า

"ทิสฺวาน ตณฺหํ อรติญฺจ ราคํ
นาโหสิ ฉนฺโท อปิ เมถุนสฺมึ,
กิเมวิทำ มุตฺตกรีสปุณฺณำ,
ปาทาปิมำ สมฺผุสิตุ ำ น อิจฺเฉ"ติ
อิมำ คาถมาห.

"เพราะเห็นนางตัณหา นางอรดี
นางราคา (เรา)ก็มิได้มีแม้ความ
พอใจในเมถุนเลย, เหตุไรเล่า ?
(เรา) จักมีความพอใจ เพราะเห็น
เรือนร่างธิดาของท่านนี้ อันเต็ม
ไปด้วยมูตร (ปัสสาวะ) และกรีส

คุณอาเจ็ก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

(อุจจาระ), เราไม่ปรารถนาแม้จะเอาเท้าถูกต้องธิดาของท่านนี้".

คาถาปริโยสาเน พฺราหฺมโณ จ พฺราหฺมณี จ อนาคามิผเล ปติฏฺฐหึสุ. มาคณฺฑิยาปิ โข ธีตา "สจสฺส สมณสฺส มยา อตฺโถ นตฺถิ, อนตฺถิกภาโว วตฺตพฺโพ, อยํ ปน มํ มุตฺตกรีสปุณฺณํ กโรติ, โหตุ, อตฺตโน ชาติกุลปฺปเทสโภคยสวยสมฺปตฺตึ อาคมฺม ตถารูปึ ภตฺตารํ ลภิตฺวา สมณสฺส โคตมสฺส กตฺตพฺพยุตฺตกํ ชานิสฺสามี"ติ สตฺถริ อาฆาตํ พนฺธิ.

ในเวลาจบคาถา พราหมณ์และพราหมณีได้ตั้งอยู่ในพระอนาคามิผล. ฝ่ายนางมาคัณฑิยาแล ผู้เป็นลูกสาว ผูกความอาฆาตในพระศาสดาว่า "ถ้าพระสมณะนั้น ไม่มีความต้องการเรา, ก็ควรกล่าวว่าตนไม่มีความต้องการ, แต่พระสมณะนี้ ทำเราให้เป็นผู้(มีร่างกาย)เต็มไปด้วยมูตรและกรีส, เอาเถอะ, เราอาศัยความถึงพร้อมด้วยชาติ สกุล ประเทศ โภคะ ยศและวัยของตน ได้ภัสดาเห็นปานนั้นแล้ว จักรู้สิ่งที่เราควรทำแก่พระสมณโคดม".

"กึ ปน สตฺถา ตสฺสา อตฺตนิ อาฆาตุปฺปตฺตึ ชานาติ น ชานาตี"ติ ? ชานาติเยว.

ถามว่า "ก็พระศาสดาทรงทราบ ความเกิดขึ้น แห่งความอาฆาต ในพระองค์ของนางหรือไม่ทรงทราบเล่า ?". ตอบว่าทรงทราบนั่นเทียว.

"ชานนฺโต กสฺมา คาถมาหา"ติ ? อิตเรสํ ทฺวินฺนํ วเสน. พุทฺธา นาม อาฆาตํ อคเณตฺวา มคฺคผลาธิคมนารหานํ วเสน ธมฺมํ เทเสนฺติเยว.

ถามว่า "เมื่อทรงทราบอยู่ ทำไมพระองค์จึงตรัสพระคาถาเล่า ?". ตอบว่าพระองค์ตรัสพระคาถา ด้วยสามารถแห่งพราหมณ์และพราหมณีทั้ง ๒ นอกนี้.

คุณสมัคร กลิ่นสังข์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มาตาปิตโร ตำ เนตฺวา จูฬมาคณฺฑิยำ กนิฏฺฐำ ปฏิจฺฉาเปตฺวา สตฺถุ สนฺติกำ คนฺตฺวา อุโภปิ ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตำ ปาปณึส.

ธรรมดา พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ไม่ทรงคำนึงถึงความอาฆาต ทรงแสดงธรรมด้วยสามารถแห่งบุคคลผู้ควรบรรลุมรรคและผลนั่นเทียว. มารดาและบิดา จึงพานางมาคัณฑิยานั้น ไปฝากจูฬมาคัณฑิยะ(อา) ผู้เป็นน้องชายแล้ว ไปสู่สำนักของพระศาสดาทั้ง ๒ คน บวชแล้ว บรรลุพระอรหัตผลแล้ว.

จูฬมาคณฺฑิโยปิ จินฺเตสิ "มม ธีตา โอมกสตฺตสฺส นานุจฺฉวิกา, เอกสฺส รญฺโญ ว อนุจฺฉวิกา"ติ. ตำ อาทาย โกสมฺพิยำ คนฺตฺวา สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกริตฺวา "อิมำ อิตฺถีรตนำ เทวสฺส อนุจฺฉวิกนฺ"ติ อุเทนสฺส รญฺโญ อทาสิ. โส ตำ ทิสฺวา ว อุปฺปนฺนพลวสิเนโห อภิเสกำ ทตฺวา ปญฺจสตมาตุคามมสฺสา ปริวารำ กตฺวา อคฺคมเหสิฏฺฐาเน ฐเปสิ.

ฝ่ายจูฬมาคัณฑิยะ คิดว่า "ธิดาของเรา ไม่คู่ควรแก่สัตว์ผู้ต่ำต้อย, คู่ควรแก่พระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวเท่านั้น". เขาจึงพาเอานางไปเมืองโกสัมพี ตบแต่งด้วยเครื่องประดับทั้งปวงแล้ว ได้ถวายแด่พระเจ้าอุเทน ด้วยกราบบังคมทูลว่า "รัตนคือหญิง(นางแก้ว)นี้ คู่ควรแด่สมมติเทพ". พระเจ้าอุเทนนั้น พอทอดพระเนตรเห็นนาง ทรงเกิดความสิเนหาอย่างแรงกล้า ได้ประทานการอภิเษก ทำมาตุคามประมาณ ๕๐๐ นางให้เป็นบริวารของนางแล้ว แต่งตั้งไว้ในตำแหน่งอัครมเหสี.

อิทำ มาคณฺฑิยาวตฺถุ. นี้ เป็นเรื่องนางมาคัณฑิยา.

คุณสมัคร กลิ่นสังข์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวมสฺส ทิยฑฺฒสหสฺสนาฏกิตฺถี-ปริวารา ติสฺโส อคฺคมเหสิโย อเหสุ.

พระเจ้าอุเทนนั้น ได้มีอัครมเหสี ๓ นาง ซึ่งมีหญิงนักฟ้อน ๑,๕๐๐ นาง เป็นบริวาร ด้วยประการดังนี้.

ตสฺมึ โข ปน สมเย “โฆสกเสฏฺฐี กุกฺกุฏเสฏฺฐี ปาวาริก-เสฏฺฐี”ติ โกสมฺพิยํ ตโย เสฏฺฐิโน โหนฺติ. เต อุปกฏฺฐาย วสฺสูปนายิกาย, ปญฺจสเต ตาปเส หิมวนฺตโต อาคนฺตฺวา นคเร ภิกฺขาย จรนฺเต ทิสฺวา ปสีทิตฺวา นิสีทาเปตฺวา โภเชตฺวา ปฏิญฺญํ คเหตฺวา เต จตฺตาโร มาเส อตฺตโน สนฺติเก วาสาเปตฺวา ปุน วสฺสารตฺเต อาคมนตฺถาย ปฏิชานาเปตฺวา อุยฺโยเชสุ.

ก็ในสมัยนั้น แล ในเมืองโกสัมพี มีเศรษฐี ๓ คน คือโฆสกเศรษฐี ๑, กุกกุฏเศรษฐี ๑ ปาวาริกเศรษฐี ๑. เมื่อวันเข้าพรรษาใกล้เข้ามาแล้ว เศรษฐีเหล่านั้น เห็นดาบสประมาณ ๕๐๐ มาจากป่าหิมพานต์แล้ว กำลังเที่ยวเพื่อภิกษาในพระนครจึงเลื่อมใส อาราธนาให้นั่ง นิมนต์ให้ฉันเสร็จแล้ว จึงรับปฏิญญา แล้วอาราธนาดาบสเหล่านั้นให้อยู่ในสำนักของตน ตลอด ๔ เดือน ให้รับปฏิญญา เพื่อต้องการกลับมาอีกในฤดูฝน ส่งกลับแล้ว.

ตาปสาปิ ตโต ปฏฺฐาย อฏฺฐ มาเส หิมวนฺเต วสิตฺวา จตฺตาโร มาเส เตสํ สนฺติเก วสนฺติ. เต อปรภาเค หิมวนฺตโต อาคจฺฉนฺตา อรญฺญายตเน เอกํ มหานิโคฺรธํ ทิสฺวา ตสฺส มูเล นิสีทึสุ. เตสุ เชฏฺฐกตาปโส จินฺเตสิ ‘อิมสฺมึ รุกฺเข อธิวตฺถา เทวตา น

จำเดิมแต่กาลนั้น แม้ดาบสทั้งหลาย ก็อยู่ในป่าหิมพานต์ ตลอด ๘ เดือน จึงอยู่ในสำนักของเศรษฐีเหล่านั้นตลอด ๔ เดือน. สมัยต่อมา ดาบสเหล่านั้น มาจากหิมพานต์ เห็นต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่ง ในแดนอรัญ(เขตป่า) นั่งลงที่โคนต้นไทรใหญ่นั้น. บรรดาดาบสเหล่านั้น ดาบสผู้เป็นหัวหน้าคิดว่า “เทวดา ผู้สิงอยู่ใน

ธรรมทาน-ท.๒-๕

โอรมติกา ภวิสฺสติ, มเหสกฺเขเนเวตฺถ ต้นไม้ใหญ่นี้ จักมิใช่เทวดาผู้ต่ำต้อย, เทวราเชน ภวิตพฺพํ สาธุ วตสฺส, จอมเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่นั่นเทียว พึงมีที่ สจายํ อสิคณสฺส ปานียํ ทเทยฺยา"ติ. ต้นไทรนี้, พึงเป็นการดีหนอ, ถ้า โส ปานียํ อทาสิ. ตาปโส จอมเทพนี้ พึงให้น้ำควรดื่ม แก่หมู่ฤาษี". นฺหาโนทกํ จินฺเตสิ. ตมฺปิ อทาสิ. จอมเทพนั้นได้ถวายน้ำที่ควรดื่มแล้ว. ตโต โภชนํ จินฺเตสิ. ตมฺปิ อทาสิ. ดาบสคิดถึงน้ำอาบ. จอมเทพได้ถวาย อถสฺส เอตทโหสิ "อยํ เทวราชา น้ำอาบ แม้นั้นแล้ว. ต่อนั้น ดาบสผู้เป็น อเมฺหหิ จินฺติตํ สพฺพํ เทติ, อโห หัวหน้า คิดถึงโภชนะ จอมเทพได้ถวาย วต นํ ปสฺเสยฺยามา"ติ. โส โภชนะแม้นั้น. ทีนั้น ดาบสนั้นได้มี รุกฺขกฺขนฺธํ ปทาเลตฺวา อตฺตานํ ความตรึกนี้ว่า "จอมเทพนี้ ย่อมถวาย ทสฺเสสิ. อถ นํ "เทวราช มหตี ทุกสิ่งที่เราคิดแล้ว, อย่างไรหนอ เรา เต สมฺปตฺติ, กินฺนุ โข เต พึงเห็นจอมเทพนั้น". จอมเทพนั้น จึง กตฺวา อยํ ลทฺธา"ติ ปุจฺฉิสุ. "มา ชำแรกต้นไม้ปรากฏตัว(แสดงตน). ปุจฺฉถ อยฺยา"ติ. "อาจิกฺข ลำดับนั้น ดาบสเหล่านั้น ถามจอมเทพ เทวราชา"ติ. โส อตฺตนา กตกมฺมสฺส นั้นว่า "ข้าแต่จอมเทพ ท่านมีสมบัติ ปริตฺตกตฺตา ลชฺชมาโน กเถตุํ น มาก, ท่านได้สมบัตินี้มา เพราะ วิสหติ. เตหิ ปุนปฺปุนํ นิปฺปีฬิยมาโน ทำบุญกรรมอะไรหนอแล ?". จอมเทพ ปน "เตนหิ สุณาถา"ติ วตฺวา กล่าวว่า "พระผู้เป็นเจ้า ขอพระคุณเจ้า กเถสิ. โปรดอย่าได้ถามเลย". เหล่าดาบสกล่าว ว่า "โปรดบอกเถิด ท่านจอมเทพ". จอมเทพนั้น ละอายอยู่ เพราะกรรมอัน ตนทำแล้วเล็กน้อย จึงไม่กล้าบอก. ก็จอมเทพ เมื่อถูกเหล่าดาบสนั้นพากัน เบียดเบียนหนักเข้า ๆ กล่าวว่า "ถ้าเช่น

คุณวิเสน-คุณสมฤดี คู่สุขธรรม
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นั้น ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายจงฟังเถิด” ดังนี้ จึงเล่าแล้ว.

โส กิร เอโก ทุคฺคตมนุสฺโส หุตฺวา ภตึ ปริเยสนฺโต อนาถปิณฺฑิกสฺส สนฺติเก ภติกมฺมं ลภิตฺวา ตํ นิสฺสาย ชีวิตํ กปฺเปสิ. อเถกสฺมึ อุโปสถทิวเส สมฺปตฺเต, อนาถปิณฺฑิโก วิหารโต อาคนฺตฺวา ปุจฺฉิ “ตสฺส ภติกสฺส อชฺช อุโปสถทิวสภาโว เกนจิ กถิโต”ติ. “น กถิโต สามี”ติ. “เตนหิสฺส สายมาสํ ปจถา”ติ. อถสฺส ปตฺโถทนํ ปจึสุ. โส ทิวสํ อรญฺเญ กมฺมं กตฺวา สายं อาคนฺตฺวา ภตฺเต วฑฺเฒตฺวา ทินฺเน, “ฉาโตสฺมี”ติ สหสา อภุญฺชิตฺวา ว “อญฺเญสุ ทิวเสสุ อิมสฺมึ เคเห ‘ภตฺตํ เทถ, สูปํ เทถ, พฺยญฺชนํ เทถา’ติ มหาโกลาหลํ โหติ, อชฺช สพฺเพ นิสฺสทฺทา นิปชฺชึสุ, มยฺหเมว เอกสฺสาหารํ วฑฺฒยึสุ, กินฺนุ โข เอตนฺ”ติ จินฺเตตฺวา ปุจฺฉิ “อวเสสา ภุญฺชึสู”ติ.

นั้น ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายจงฟังเถิด” ดังนี้ จึงเล่าแล้ว.

โส กิร เอโก ทุคฺคตมนุสฺโส ดังสดับมาว่า จอมเทพนั้นเป็น หุตฺวา ภตึ ปริเยสนฺโต คนเข็ญใจคนหนึ่ง เสาะแสวงหางานจ้าง อนาถปิณฺฑิกสฺส สนฺติเก ภติกมฺมं อยู่ ได้งานรับจ้าง ในสำนักของท่าน ลภิตฺวา ตํ นิสฺสาย ชีวิตํ อนาถปิณฑิกเศรษฐี อาศัยการงานนั้น กปฺเปสิ. อเถกสฺมึ อุโปสถทิวเส เลี้ยงชีวิต. ครั้งนั้น เมื่อถึงวันอุโบสถ สมฺปตฺเต, อนาถปิณฺฑิโก วิหารโต วันหนึ่ง ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี อาคนฺตฺวา ปุจฺฉิ “ตสฺส ภติกสฺส มาจากวิหาร ถามว่า “วันนี้ ใคร ๆ อชฺช อุโปสถทิวสภาโว เกนจิ ได้บอกแก่คนรับจ้าง คนนั้นหรือเปล่าว่า กถิโต”ติ. “น กถิโต สามี”ติ. เป็นวันอุโบสถ”. พวกคนในบ้านตอบว่า “เตนหิสฺส สายมาสํ ปจถา”ติ. “ยังไม่ได้บอก ครับนาย”. ท่านอนาถ- อถสฺส ปตฺโถทนํ ปจึสุ. โส ทิวสํ ปิณฑิกะ กล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น อรญฺเญ กมฺมं กตฺวา สายं พวกเจ้าจงหุงอาหารเย็นสำหรับเขาเถิด”. อาคนฺตฺวา ภตฺเต วฑฺเฒตฺวา ทินฺเน, ลำดับนั้น พวกคนในบ้านหุงข้าวสาร “ฉาโตสฺมี”ติ สหสา อภุญฺชิตฺวา ว ทะนานหนึ่งเพื่อเขา. เขาทำงานในป่า “อญฺเญสุ ทิวเสสุ อิมสฺมึ เคเห ทั้งวัน กลับมาตอนเย็น เมื่อเขาคดข้าว ‘ภตฺตํ เทถ, สูปํ เทถ, พฺยญฺชนํ ให้ คิดว่า “เราหิวแล้ว” จึงไม่รีบ เทถา’ติ มหาโกลาหลํ โหติ, บริโภคทันที คิดอีกว่า “ในวันอื่น ๆ อชฺช สพฺเพ นิสฺสทฺทา นิปชฺชึสุ, ที่เรือนนี้ มีความชุลมุนวุ่นวายว่า มยฺหเมว เอกสฺสาหารํ วฑฺฒยึสุ, ‘ขอท่านจงให้ข้าว, จงให้แกง, จงให้กับ’ กินฺนุ โข เอตนฺ”ติ จินฺเตตฺวา วันนี้ ทุกคนพากันนอนเงียบเสียง, ปุจฺฉิ “อวเสสา ภุญฺชึสู”ติ. พวกเขาคดอาหารไว้เพื่อเราคนเดียวเท่า-

คุณวิเสน-คุณสมฤดี คู่สุขธรรม
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"น ภุญฺชึสุ ตาตา"ติ. "กึการณา"ติ. นั้น, นี่มันเป็นอย่างไรกันหนอ", จึง
เต "อิมสฺมึ เคเห อุโปสถทิวเสสุ ถามว่า "พวกคนที่เหลือ บริโภคกันแล้ว
สายมาสํ น ปจนฺติ, สพฺเพ หรือ ?". พวกเขาตอบว่า "ยังไม่ได้
อุโปสถิกา ว โหนฺติ, อนฺตมโส บริโภคเลย พ่อ". คนรับจ้าง ถามว่า
ถญฺ[1]ปายิโนปิ ทารเก มุขํ "เพราะเหตุอะไร ?". พวกคนเหล่านั้น
วิกฺขาลาเปตฺวา จตุมธุรํ มุเข บอกว่า "ในเรือนนี้ คนทั้งหลาย
ปกฺขิปาเปตฺวา มหาเสฏฺ ีี อุโปสถิเก ย่อมไม่หุงอาหารเย็นในวันอุโบสถ,
กาเรสิ คนฺธเตลปฺปทีเป ชาลนฺเต ทุกคนพากันรักษาอุโบสถกัน, โดยที่สุด
ขุทฺทกมหลฺลกทารกา สยนคตา พวกเด็กๆ แม้ผู้ยังดื่มน้ำนม ท่านมหา-
ทฺวตฺตึสาการํ สชฺฌายนฺติ, ตุยฺหํ เศรษฐี ก็ให้บ้วนปากแล้ว ให้ใส่
ปน อุโปสถทิวสภาวํ กเถตุ สตี ของมีรสหวาน ๔ ชนิด เข้าไปใน
น กริมฺหา, ตสฺมา ตเวว ภตฺตํ ปากให้ทำให้เป็นผู้รักษาอุโบสถแล้ว เมื่อ
ปกฺกํ, ภุญฺชสฺสุ นนฺ"ติ. "สเจ ประทีปซึ่งระคนด้วยของหอมและน้ำมัน
อิทานิ อุโปสถิเกน ภวิตุ วฏฺฏติ, สว่างขึ้น พวกเด็กทั้งเล็กทั้งใหญ่ ก็พา
อหัปิ ภเวยฺยนฺ"ติ. "อิทำ เสฏฺ ีี กันไปสู่ที่นอน สาธยายอาการ ๓๒,
ชานาตี"ติ. "เตนหิ นำ ปุจฺฉถา"ติ. แต่ว่าพวกเรามิได้ทำสติ เพื่อจะบอก
เต คนฺตฺวา เสฏฺ ีี ปุจฺฉึสุ. แก่เจ้าว่า (วันนี้)เป็นวันอุโบสถ เพราะ
โส เอวมาห "อิทานิ อภุญฺชิตฺวา ฉะนั้น พวกเราจึงหุงข้าวเพื่อเจ้าคนเดียว,
มุขํ วิกฺขาเลตฺวา อุโปสถงฺคานิ เจ้าจงบริโภคข้าวนั้นเถิด". คนรับจ้าง
อธิฏฺ ฐหนฺโต อุปฑฺฒุโปสถกมฺมำ ถามว่า "ถ้าการที่ข้าพเจ้าเป็นผู้รักษา
ลภิสฺสตี"ติ. อิตโร ตำ สุตฺวา อุโบสถ ในบัดนี้ ย่อมควรไซร้,
ตถา อกาสิ. ข้าพเจ้าก็พึงเป็นผู้รักษาอุโบสถบ้าง".

---

[1] ม.. ถนปายิโนปิ.

คุณลิ้ม วงศ์สุนทร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คนทั้งหลาย กล่าวว่า “ท่านเศรษฐีย่อมรู้เรื่องนี้”. คนรับจ้าง กล่าวว่า “ถ้าอย่างนั้น พวกท่านจงถามท่านเศรษฐีนั้นเถิด”. คนทั้งหลายนั้น จึงพากันไปถามท่านเศรษฐี. เศรษฐีนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า “คนรับจ้างนั้น ไม่บริโภค(อาหาร)ในบัดนี้ บ้วนปากแล้ว อธิษฐานองค์-อุโบสถ ก็จักได้อุโบสถกรรมกึ่งหนึ่ง”. คนรับจ้างนอกนี้ ได้ฟังคำนั้น ก็ทำตามคำนั้นแล้ว.

ตสฺส สกลทิวสำ กมฺมำ กตฺวา ฉาตสฺส, สรีเร วาตา กุปฺปึสุ. โส โยตฺเตน อุทิรำ พนฺธิตฺวา โยตฺตโกฏิยำ คเหตฺวา ปริวฏฺฏติ. เสฏฺฐี ตำ ปวตฺตึ สุตฺวา อุกฺกาหิ ธาริยมานาหิ จตุมธุรำ คาหาเปตฺวา ตสฺส สนฺติกำ อาคนฺตฺวา “กึ ตาตา”ติ ปุจฺฉิ.

เมื่อคนรับจ้างนั้น หิวโหยแล้ว เพราะทำงานตลอดทั้งวัน, ลมหลายชนิดก็กำเริบขึ้นในร่างกาย. เขาจึงเอาเชือกรัดท้องแล้ว จับที่ปลายเชือกกลิ้งเกลือกอยู่. เศรษฐีฟังความเป็นไปนั้น มีคนถือคบเพลิง ให้คนถือเอาของมีรสหวาน ๔ ชนิด มาสู่สำนักของคนรับจ้างนั้น ถามว่า “เหตุอะไร ? พ่อ”.

“สามิ วาตา เม กุปฺปิตา”ติ. “เตนหิ อุฏฺฐาย อิทำ เภสชฺชำ ขาทาหี”ติ. “ตุเมฺหปิ ขาทิตฺถ

คนรับจ้างตอบว่า “นายครับ ลมหลาย-ชนิดกำเริบแก่เราแล้ว”. เศรษฐีพูดว่า “ถ้าเช่นนั้น เจ้าจงลุกขึ้นแล้ว รับ

---

[1] ฉ. อุรำ.

คุณศิริ วัฒนศัพท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สามี”ติ. “อมฺหากำ อผาสุกำ นตฺถิ, ประทานยานี้เถิด”. คนรับจ้างถามว่า ตฺวำ ขาทาหี”ติ. “สามิ อุโปสถกมฺมำ “นายครับ แม้พวกท่านรับประทานแล้ว กโรนฺโต สกลำ กาตุำ นาสกฺขี, หรือ ?”. เศรษฐีตอบว่า “ความไม่ อุปฺปฺฌุโปสถกมฺมำปิ เม วิกลำ มา สำราญของพวกเรา ไม่มี เจ้าจงรับ-อโหสี”ติ น ขาทิ. “มา เอวำ ประทานเถิด”. คนรับจ้างถามว่า “นาย กริ ตาตา”ติ วุจฺจมาโนปิ อนิจฺฉิตฺวา ขอรับ กระผมเมื่อรักษาอุโบสถกรรม อรุเณ อุฏฺฐหนฺเต, มิลาตมาลา ก็ไม่อาจเพื่อรักษาทั้งสิ้นได้, แม้อุโบสถ-วิย กาลำ กตฺวา ตสฺมึ นิโคฺรธรุกฺเข กรรมกึ่งหนึ่งของกระผม อย่าได้ เทวตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ. ตสฺมา บกพร่องเลย” ดังนี้ จึงไม่ยอมรับประทาน อิมมตฺถำ กเถตฺวา “โส เสฏฺฐีปิ (เคี้ยวกินอาหารเลย). แม้จะถูกเศรษฐี พุทฺธมามโก ธมฺมมามโก สงฺฆมามโก, พูดว่า “เจ้าอย่าได้ทำอย่างนั้นเลย พ่อ” ตำ นิสฺสาย กตสฺส อุปฺปฺฌุ-ก็ไม่ต้องการ(อาหาร)แล้ว เมื่อขณะ โปสถกมฺมสฺส นิสฺสนฺเทเนว สา อรุณขึ้นมา, ก็สิ้นลมหายใจราวกะดอกไม้ สมฺปตฺติ มยา ลทฺธา”ติ อาห. ที่เหี่ยวแห้งลง ฉะนั้น บังเกิดเป็นเทวดา ที่ต้นไทรนั้น. เพราะฉะนั้น เทวดานั้น ครั้นกล่าวเนื้อความนี้แล้ว จึงกล่าวว่า “แม้เศรษฐีนั้น ก็เป็นพุทธมามกะ(เป็นผู้นับถือพระพุทธเจ้า ว่าเป็นของเรา) เป็นธรรมามกะ (เป็นผู้นับถือพระธรรม ว่าเป็นของเรา) เป็นสังฆมามกะ (เป็นผู้นับถือพระสงฆ์ว่าเป็นของเรา) ข้าพเจ้าได้สมบัตินั้น ด้วยผลแห่งอุโบสถกรรมกึ่งหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าได้อาศัยเศรษฐีนั้นทำแล้วเท่านั้น”.

คุณศิริ วัฒนศัพท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"พุทฺโธติ วจนํ สุตฺวา ว ปญฺจสตา ตาปสา อุฏฺฐาย เทวตาย อญฺชลึ ปคฺคยฺห "พุทฺโธ'ติ วเทสี"ติ, "พุทฺโธ'ติ วทามี"ติ ติกฺขตฺตุ ปฏิชานาเปตฺวา "โฆสโปิ โข เอโส ทุลฺลโภ โลกสฺมินฺ"ติ อุทานํ อุทาเนตฺวา "เทวเต อเนเกสุ กปฺปสตสหสฺเสสุ อสฺสุตปุพฺพํ สทฺทํ ตยา สุณาปิตมฺหา"ติ อาหํสุ. อถ อนฺเตวาสิกา อาจริยํ เอตทโวจุ "เตนหิ สตฺถุ สนฺติกํ คจฺฉามา"ติ. "ตาตา ตโย เสฏฺฐิโน อมฺหากํ พหุปการา, เสฺว เตสํ นิเวสเน ภิกฺขํ คณฺหิตฺวา เตสมฺปิ อาจิกฺขิตฺวา คมิสฺสาม, อธิวาเสถ ตาตา"ติ. เต อธิวาสยึสุ. ปุนทิวเส เสฏฺฐิโน ยาคุภตฺตํ สมฺปาเทตฺวา อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา "อชฺช โน อยฺยานํ อาคมนทิวโส"ติ ญตฺวา ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา เต อาทาย นิเวสนํ คนฺตฺวา นิสีทาเปตฺวา ภิกฺขํ อทํสุ. เต กตภตฺตกิจฺจา มหาเสฏฺฐิโน "มยํ คมิสฺสามา"ติ วทึสุ. "นนุ ภนฺเต

ดาบสประมาณ ๕๐๐ พอได้ฟังคำว่า "พุทโธ" ก็ลุกขึ้น ประคองอัญชลีต่อเทวดา กล่าวว่า "ท่านพูดว่า 'พุทโธ" ดังนี้แล้ว ก็ให้เทวดารับปฏิญญา (ให้รับรู้) ๓ ครั้งว่า "ข้าพเจ้าพูดว่า 'พุทโธ" แล้วเปล่งอุทานว่า "ถึงเสียงกึกก้องนี้แล ก็หาได้ยากในโลก" จึงพากันกล่าวว่า "ท่านเทวดา พวกข้าพเจ้าเป็นผู้อันท่านให้ได้ฟังเสียง ที่ไม่เคยฟังมาแล้ว ในหลายแสนกัป". ลำดับนั้น พวกดาบสผู้เป็นอันเตวาสิก ได้บอกเรื่องนั้นกับอาจารย์ว่า "ถ้าเช่นนั้น พวกกระผม จะไปยังสำนักของพระศาสดา". อาจารย์กล่าวว่า "พ่อทั้งหลาย เศรษฐีทั้ง ๓ ท่าน มีอุปการะมากแก่พวกเรา, พรุ่งนี้ พวกเราจักรับภิกษา ในที่อยู่ของท่านเศรษฐีเหล่านั้น บอกแม้แก่เศรษฐีเหล่านั้น จึงค่อยไป, ขอพวกท่านจงยับยั้งอยู่เถิด พ่อทั้งหลาย". พวกดาบสเหล่านั้น ก็ยับยั้งอยู่แล้ว. ในวันรุ่งขึ้น เศรษฐีทั้งหลาย ให้ตระเตรียมข้าวยาคูและข้าวสวย ให้ปูอาสนะแล้ว รู้ว่า "วันนี้ เป็นวันที่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายของ

คุณศิริ วัฒนศัพท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตุเมฺหหิ จตฺตาโร วสฺสิเก มาเส อมฺหากํ คหิตาว ปฏิญฺญา, อิทานิ กุหึ คจฺฉถา”ติ.

พวกเราจะมา” จึงทำการต้อนรับพาพวกดาบสเหล่านั้นไปสู่ที่อยู่ เชิญให้นั่งแล้ว ได้ถวายภิกษา. ดาบสเหล่านั้นทำภัตกิจเสร็จแล้ว กล่าวกับมหาเศรษฐีทั้งหลายว่า “พวกอาตมา จักไปละ”. พวกเศรษฐี กล่าวว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พระคุณเจ้าทั้งหลายได้รับปฏิญญาของพวกข้าพเจ้าตลอด ๔ เดือน ฤดูฝนแล้ว มิใช่หรือ บัดนี้พวกพระคุณเจ้าจักไปที่ไหน ?”.

“โลเก กิร พุทฺโธ อุปฺปนฺโน, ธมฺโม อุปฺปนฺโน, สงฺโฆ อุปฺปนฺโน, ตสฺมา สตฺถุ สนฺติกํ คมิสฺสามา”ติ. “กึ ปน ตสฺส สตฺถุ สนฺติกํ ตุมฺหากญฺเญว คนฺตุ วฏฺฏตี”ติ. “อญฺเญสมฺปิ อวาริตํ อาวุโส”ติ. “เตนหิ ภนฺเต อาคเมถ มยมฺปิ ปริวจฺฉํ กตฺวา คจฺฉามา”ติ. “ตุเมฺหสุ ปริวจฺฉํ กโรนฺเตสุ, อมฺหากํ ปปญฺโจ โหติ, มยํ ปุรโต คจฺฉาม, ตุเมฺห ปจฺฉโต อาคจฺเฉยฺยาถา”ติ วตฺวา เต ปุเรตรํ คนฺตฺวา สมฺมาสมฺพุทฺธํ ทิสฺวา

ดาบสทั้งหลาย กล่าวว่า “ได้ทราบว่าพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นแล้ว ในโลก, พระธรรมอุบัติขึ้นแล้ว(ในโลก), พระสงฆ์อุบัติขึ้นแล้ว(ในโลก), เพราะฉะนั้นพวกอาตมา จักไปสู่สำนักของพระ-ศาสดา”. พวกเศรษฐีถามว่า “ก็พวกพระคุณเจ้าเท่านั้น จึงสมควรจะไปสู่สำนักของพระศาสดานั้นหรือ?”. ดาบสทั้งหลาย ตอบว่า “ถึงคนเหล่าอื่นพระองค์ก็มิได้ห้ามไว้ ผู้มีอายุ”. พวกเศรษฐีกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น ขอพวกพระคุณเจ้าโปรดจงรอก่อน แม้ข้าพเจ้าทั้งหลาย ทำการ

อภิตฺถวิตฺวา นิสีทึสุ.

วนฺทิตฺวา เอกมนฺตๆ

ตระเตรียมเสร็จแล้ว ก็จะไป". ดาบสทั้งหลาย กล่าวว่า "เมื่อท่านทั้งหลายพากันทำการตระเตรียมอยู่, ความเนิ่นช้าก็จะมีแก่พวกอาตมา, พวกอาตมาจะล่วงหน้าไปก่อน, พวกท่านพึงมาข้างหลัง" ดังนี้แล้ว ไปล่วงหน้าก่อนเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชมเชยแล้ว ถวายบังคม พากันนั่งลง ณ ส่วนข้างหนึ่ง.

อถ เนสํ สตฺถา อนุปุพฺพึกถึ กเถตฺวา ธมฺมึ เทเสสิ. เทสนาปริโยสาเน สพฺเพ สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตึ ปตฺวา ปพฺพชฺชึ ยาจิตฺวา "เอถ ภิกฺขโว"ติ วจนสมนนฺตรเมว อิทฺธิมยปตฺตจีวรธรา วสฺสสติกตฺเถรา วิย อเหสุ.

ลำดับนั้น พระศาสดา ตรัสอนุปุพพีกถาแสดงธรรมแก่ดาบสเหล่านั้น. ในเวลาจบพระเทศนาดาบสทั้งปวงบรรลุพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย ขอบรรพชา ได้เป็นผู้ทรงบาตรและจีวรอันสำเร็จด้วยฤทธิ์ เป็นเหมือนพระเถระมีพรรษาตั้ง ๑๐๐ ในลำดับพระดำรัสว่า "ท่านทั้งหลาย จงเป็นภิกษุมาเถิด" ดังนี้นั่นเทียว.

เตปิ โข ตโย เสฏฺฐิโน ปญฺจหิ ปญฺจหิ สกฏสเตหิ วตฺถจฺฉาทนสปฺปิมธุผาณิตาทีนิ[๑] ทานุ-

แม้เศรษฐีทั้ง ๓ เหล่านั้นแล เอาเกวียนคนละ ๕๐๐ เล่ม บรรทุกเครื่องอุปกรณ์แก่ทาน มีผ้าเครื่องนุ่งห่ม

---

[๑] ฉ. ภตฺตจฺฉาทนสปฺปิมธุผาณิตาทีนิ.

คุณมาลี นิ่มดี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปกรณานิ อาทาย สาวตฺถึ เนยใส น้ำผึ้ง และน้ำอ้อยเป็นต้น ไปถึง
ปตฺวา เชตวนํ ปวิสิตฺวา สตฺถารํ กรุงสาวัตถี เข้าไปยังพระเชตวัน ถวาย
วนฺทิตฺวา ธมฺมกถํ สุตฺวา บังคมพระศาสดา ฟังธรรมกถา ใน
กถาปริโยสาเน โสตาปตฺติผเล ที่สุดแห่งกถา ตั้งอยู่ในพระโสดาปัตติผล
ปติฏฺฐาย อฑฺฒมาสมตฺตํ ทานํ แล้ว ถวายทานอยู่ในสำนักพระศาสดา
ททมานา สตฺถุ สนฺติเก วสิตฺวา สักประมาณกึ่งเดือน จึงทูลเชิญพระ-
โกสมฺพิคมนตฺถาย สตฺถารํ ยาจิตฺวา ศาสดาเพื่อประโยชน์แก่การเสด็จไปยัง
สตฺถารา ปฏิญฺญํ ททนฺเตน เมืองโกสัมพี, เมื่อพระศาสดา จะทรง
“สุญฺญาคาเร โข คหปตโย ประทานปฏิญญา ตรัสว่า “คฤหบดี
ตถาคตา อภิรมนฺตี”ติ วุตฺเต, ทั้งหลาย พระตถาคตทั้งหลาย ย่อมทรง
“อญฺญาตํ ภนฺเต, อเมฺหหิ ยินดี ในเรือนว่างแล”, กราบทูลว่า
ปหิตสาสเนน อาคนฺตุ วฏฺฏตี”ติ “ข้อนั้น พวกข้าพระองค์ทราบแล้ว
วตฺวา โกสมฺพึ คนฺตฺวา “โฆสกเสฏฺฐึ พระเจ้าข้า, การที่พระองค์เสด็จมา
โฆสิตารามํ กุกฺกุฏเสฏฺฐึ กุกฺกุฏารามํ ตามสาสน์ที่พวกข้าพระองค์ส่งไปแล้ว
ปาวาริกเสฏฺฐึ ปาวาริการามนฺ”ติ ย่อมควร” ดังนี้ ไปสู่เมืองโกสัมพี
ตโย มหาวิหาเร กาเรตฺวา สตฺถุ ให้นายช่างสร้างมหาวิหาร ๓ หลัง
อาคมนตฺถาย สาสนํ ปหิณึสุ. คือ โฆสกเศรษฐี ให้สร้างโฆสิตาราม,
กุกกุฏเศรษฐีให้สร้างกุกกุฏาราม,
ปาวาริกเศรษฐีให้สร้างปาวาริการาม,
แล้วจึงส่งสาสน์ไป เพื่อประโยชน์แก่อัน
เสด็จมาของพระศาสดา.

สตฺถา เตสํ สาสนํ สุตฺวา พระศาสดา ทรงสดับสาสน์ของ
ตตฺถ อคมาสิ. เต ปจฺจุคฺคนฺตฺวา เศรษฐีเหล่านั้นแล้ว ก็ได้เสด็จไปในที่นั้น.

คุณมาลี นิ่มดี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถารํ วิหาเร ปเวเสตฺวา "อิมํ วิหารํ จาตุทฺทิสสฺส พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส เทมี"ติ, ติกฺขตฺตุ นิยฺยาเทตฺวา วาเรน วาเรน ตํ ปฏิชคฺคนฺติ.

เศรษฐีเหล่านั้นต้อนรับเสร็จแล้ว ทูลอาราธนาพระศาสดาให้เสด็จเข้าไปในวิหาร มอบถวาย ๓ ครั้งว่า "ข้าพระองค์ ขอถวายวิหารหลังนี้แด่พระภิกษุสงฆ์ผู้มาจากทิศทั้ง ๔ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน" จึงผลัดเปลี่ยนกันปฏิบัติพระพุทธองค์.

สตฺถา เทวสิกํ เอเกกสฺมึ วิหาเร วสติ, ยสฺส วิหาเร วุฏฺโ โหติ, ตสฺเสว ฆรทฺวาเร ปิณฺฑาย จรติ. เตสํ ปน ติณฺณํ เสฏฺฐีนํ อุปฏฺฐาโก สุมโน นาม มาลากาโร อโหสิ, โส เต เสฏฺฐิโน เอวมาห "อหํ ตุมฺหากํ ทีฆรตฺตํ อุปการโก, สตฺถารํ โภเชตุกาโมมฺหิ, มยฺหํ เอกทิวสํ สตฺถารํ เทถา"ติ. "เตนหิ ภเณ เสฺว โภเชหี"ติ. "สาธุ สามี"ติ โส สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา สกฺการํ ปฏิยาเทสิ.

พระศาสดา ประทับอยู่ในวิหารหลังละหนึ่งวัน, พระองค์ย่อมประทับอยู่ในวิหารของเศรษฐีคนใด, ย่อมเสด็จเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาต ที่ประตูเรือนของเศรษฐีคนนั้นนั่นเทียว. ก็เศรษฐีทั้ง ๓ คนนั้น ได้มีนายมาลาการ(ช่างจัดดอกไม้) ชื่อว่าสุมน เป็นคนรับใช้ นายสุมนมาลาการนั้น กล่าวกับเศรษฐีเหล่านั้นอย่างนี้ว่า "ข้าพเจ้า เป็นผู้มีอุปการะแก่พวกท่านสิ้นกาลนาน, ข้าพเจ้า เป็นผู้ต้องการจะทูลอาราธนาพระศาสดาให้เสวย, ขอท่านทั้งหลายจงให้พระศาสดาแก่ข้าพเจ้าสักวันหนึ่งเถิด". เศรษฐีเหล่านั้นกล่าวว่า "นาย ถ้าเช่นนั้น วันพรุ่งนี้ท่านจงอาราธนาพระศาสดาให้เสวยเถิด". เขารับคำว่า "ดีแท้ นายครับ"

คุณมาลี นิ่มดี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทูลนิมนต์พระศาสดาแล้ว จึงตระเตรียมเครื่องสักการะ.

ตทา ราชา สามาวติยา เทวสิกำ ปุปฺผมูเล อฏฺฐ กหาปเณ เทติ. ตสฺสา ขุชฺชุตฺตรา นาม ทาสี สุมนมาลาการสฺส สนฺติกำ คนฺตฺวา นิพทฺธำ ปุปฺผานิ คณฺหาติ. อถ นำ ตสฺมึ ทิวเส อาคตำ มาลากาโร อาห “มยา สตฺถา นิมนฺติโต, อชฺช อคฺคปุปฺเผหิ สตฺถารำ ปูเชสฺสามิ, ติฏฺฐ ตาว, ตฺวำ ปริเวสนาย สหายิกา หุตฺวา ธมฺมำ สุตฺวา อวเสสานิ ปุปฺผานิ คเหตฺวา คมิสฺสสี”ติ.

ในกาลนั้น พระราชา พระราชทานกหาปณะ ๘ กหาปณะ ให้เป็นค่าดอกไม้เพื่อพระนางสามาวดีทุก ๆ วัน. หญิงคนใช้ของพระนางสามาวดีนั้น ชื่อว่านางขุชชุตตรา ไปสู่สำนักของนายสุมนมาลาการ แล้วก็รับเอาดอกไม้เป็นประจำ. ครั้งนั้น นายมาลาการพูดกับนางขุชชุตตรานั้น ผู้มาในวันนั้นว่า “เราได้ทูลนิมนต์พระศาสดาไว้แล้ว, วันนี้เราจักบูชาพระศาสดา ด้วยดอกไม้อย่างเลิศ, เจ้าจงรอก่อน, จงเป็นผู้ช่วยเหลือในการเลี้ยงดู ฟังธรรมแล้วจักรับเอาดอกไม้ที่ยังเหลือไปเถิด”.

สา “สาธู”ติ อธิวาเสสิ. สุมโน พุทฺธปฺปมุขำ ภิกฺขุสงฺฆำ ปริวิสิตฺวา อนุโมทนกรณตฺถาย ปตฺตำ อคฺคเหสิ. สตฺถา อนุโมทนธมฺมเทสนำ อารภิ. ขุชฺชุตฺตราปิ สตฺถุ ธมฺมกถำ สุณนฺตีเยว โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สา อญฺเญสุ ทิวเสสุ จตฺตาโร

นางขุชชุตตรานั้น ยอมรับว่า “ได้จ้ะ”. นายสุมนะ เลี้ยงดูพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นประธานแล้ว ได้รับบาตรเพื่อประโยชน์แก่การทำอนุโมทนา. พระศาสดา ทรงเริ่มพระธรรมเทศนาเป็นเครื่องอนุโมทนา. ฝ่ายนางขุชชุตตรากำลังฟังธรรมกถาของพระศาสดานั่น-

คุณมาลี นิ่มดี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กหาปเณ อตฺตโน ภาเค คเหตฺวา จตูหิ ปุปฺผานิ คเหตฺวา คจฺฉติ, ตทิวสํ อฏฺฐหิปิ ปุปฺผานิ คเหตฺวา คตา.

เทียว ได้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล. ในวันอื่น ๆ นางรับเอากหาปณะ ๔ อันเป็นส่วนของตนแล้ว รับเอาดอกไม้ด้วยกหาปณะ ๔ แล้วจึงไป, ในวันนั้นนางรับเอาดอกไม้ แม้ด้วยกหาปณะ ๘ แล้วจึงได้ไป.

อถ นํ สามาวตี อาห “กินฺนุ โข อมฺม อชฺช อมฺหากํ รญฺญา ทฺวิคุณํ ปุปฺผมูลํ ทินฺนนฺ”ติ. “โน ทินฺนํ อยฺเย”ติ. “อถ กสฺมา พหูนิ ปุปฺผานี”ติ. “อญฺเญสุ ทิวเสสุ อหํ จตฺตาโร กหาปเณ อตฺตโน คเหตฺวา จตูหิ ปุปฺผานิ อาหรามี”ติ. “อชฺช กสฺมา น คณฺหสี”ติ. “สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ธมฺมกถํ สุตฺวา ธมฺมสฺส อธิคตตฺตา”ติ.

ครั้งนั้น นางสามาวดีกล่าวกับนางขุชชุตตรานั้นว่า “แม่ วันนี้พระราชาประทานค่าดอกไม้แก่พวกเราเพิ่มเป็น ๒ เท่า หรือหนอแล”. นางขุชชุตตรา ทูลตอบว่า “ไม่ได้ประทานดอกพระเจ้าแม่”. นางสามาวดี ถามว่า “เมื่อเป็นเช่นนั้น ทำไมดอกไม้จึงมากเล่า”. นางขุชชุตตราก็ล่าวว่า “ในวันอื่น ๆ หม่อมฉันรับเอากหาปณะ ๔ กหาปณะ สำหรับตนแล้ว จึงนำดอกไม้มาด้วยกหาปณะ ๔ กหาปณะ”. นางสามาวดีถามว่า “วันนี้ ทำไมเจ้าจึงไม่รับเอาเล่า ?”. นางขุชชุตตราทูลตอบว่า “(หม่อมฉันไม่รับเอา)เพราะว่าหม่อมฉันได้ฟังธรรมกถาของพระสัมมา-สัมพุทธเจ้าแล้วบรรลุธรรม”.

ธรรมทาน-ท.๒-๗

คุณกัลยา　อุ่ยละพันธุ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นं "อเร ทุฏฺฐทาสิ เอตฺตกं กาลं ตยา คหิตคหิตกหาปเณ เม เทหี"ติ อตฺเถตฺวา "อมฺม ตยา ปีตं อมตं อเมฺหปิ ปาเยหี"ติ วตฺวา "เตนหิ นฺหาเปหี"ติ วุตฺเต, โสพฺเสหิ คนฺโธทกมฺเฆหิ นฺหาเปตฺวา เทฺว มฏฺฐสาฏเก ทาเปสิ. สา เอกं นิวาเสตฺวา เอกं ปารุปิตฺวา อาสนं ปญฺญาเปตฺวา เอกं วีชนึ อาหราเปตฺวา อาสเน นิสีทิตฺวา วิจิตฺรวีชนึ อาทาย ปญฺจ มาตุคามสตานิ อามนฺเตตฺวา ตาสं สตฺถารา เทสิตนิยาเมเนว ธมฺมं เทเสสิ. ตสฺสา ธมฺมกถं สุตฺวา ตา สพฺพาปิ โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหึสุ.

ลำดับนั้น พระนางสามาวดีก็มิได้คุกคามนางขุชชุตตรานั้นว่า "เหวย แม่นางทาสีชาติชั่ว เจ้าจงให้กหาปณะที่เจ้าถือเอาแล้ว ๆ ตลอดกาลมีประมาณเท่านี้แก่เรา" กล่าวว่า "แม่เอ๋ย เจ้าจงให้เราทั้งหลายดื่มน้ำอมฤตรส(คืออมตธรรม)ที่เจ้าดื่มแล้วบ้างเถิด" เมื่อนางทูลตอบว่า "ถ้าเช่นนั้น ขอพระแม่เจ้า จงให้หม่อมฉันอาบน้ำเถิด" ดังนี้ จึงให้อาบน้ำด้วยหม้อน้ำหอม ๑๖ หม้อแล้วรับสั่งให้ประทานผ้าสาฎกเนื้อเกลี้ยง ๒ ผืน. นางขุชชุตตรานั้น นุ่งผ้าผืนหนึ่ง ห่มผ้าผืนหนึ่ง ให้ปูลาดอาสนะแล้ว ให้นำพัดวีชนีมาอันหนึ่ง นั่งลงบนอาสนะจับพัดอันวิจิตร เรียกหญิงมาตุคาม ๕๐๐ คนมาแล้ว จึงแสดงธรรมแก่หญิงเหล่านั้นตามแนวที่พระศาสดาทรงแสดงแล้วนั่นเทียว. หญิงแม้ทั้งหมดเหล่านั้น ฟังธรรมกถาของนางขุชชุตตรานั้นแล้ว ก็ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล.

ตา สพฺพาปิ ขุชฺชุตฺตรं วนฺทิตฺวา "อมฺม อชฺชโต ปฏฺฐาย ตุวํ กิลิฏฺฐกมฺมं มา กริ,

พวกหญิงแม้ทั้งหมดเหล่านั้น พากันไหว้นางขุชชุตตราแล้ว จึงกล่าวว่า "แม่ ตั้งแต่วันนี้ไป ท่านอย่าทำการงาน

คุณกัลยา อุ่ยละพันธุ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อมฺหากำ มาตุฏฺฐาเน จ อาจริยฏฺฐาเน จ ฐตฺวา สตฺถุ สนฺติกำ คนฺตฺวา สตฺถารา เทสิตำ ธมฺมำ สุณิตฺวา อมฺหากำ กเถหี"ติ วทีสุ. สา ตถา กโรนฺตี อปรภาเค ติปิฏกธรา ชาตา.

อันเศร้าหมองเลย, ท่านจงตั้งอยู่ในฐานะดังมารดา และฐานะดังอาจารย์ของพวกเรา ไปสู่สำนักพระศาสดา ฟังธรรมที่พระศาสดาทรงแสดงแล้ว บอกแก่พวกเราเถิด". นางขุชชุตตรานั้น ทำอยู่ตามนั้น ต่อมา ก็ได้เป็นผู้ทรงพระ-ไตรปิฎก.

อถ นำ สตฺถา "เอตทคฺคำ ภิกฺขเว มม สาวิกานำ อุปาสิกานำ ธมฺมกถิกานำ ยทิทำ ขุชฺชุตฺตรา"ติ[๑] เอตทคฺเค ฐเปสิ. ตาปิ โข ปญฺจสตา อิตฺถิโย ตำ เอวมาหำสุ "อมฺม สตฺถารำ ปสฺสิตุกามมฺหา, ตำ โน ทสฺเสหิ, คนฺธมาลาทีหิ นำ ปูเชสฺสามา"ติ. "อยฺเย ราชกุลำ นาม ภาริยำ, ตุเมฺห คเหตฺวา พหิ คนฺตุำ น สกฺกา"ติ. "อมฺม มา โน นาเสหิ, ทสฺเสเหว อมฺหากำ สตฺถารนฺ"ติ. "เตนหิ ตุมฺหากำ วสนคพฺภานำ ภิตฺตีสุ, ยตฺตเกน

ครั้งนั้น พระศาสดาตั้งนางขุชชุตตรานั้นไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะว่า "ภิกษุทั้งหลาย นางขุชชุตตรานี้นั้นเป็นผู้เลิศกว่าพวกอุบาสิกาสาวิกาของเรา ผู้กล่าวธรรม". หญิง ๕๐๐ แม้เหล่านั้นแล กล่าวกับนางขุชชุตตรานั้นอย่างนี้ว่า "แม่ พวกเราต้องการเพื่อจะเฝ้าพระ-ศาสดา, ขอท่าน จงแสดงพระศาสดาพระองค์นั้นแก่พวกเราเถิด, พวกเราจักบูชาพระองค์ด้วยเครื่องสักการะทั้ง-หลาย มีของหอมและดอกไม้เป็นต้น". นางขุชชุตตรากล่าวว่า "แม่เจ้าทั้งหลาย ธรรมดาว่าราชสกุล เป็นของหนัก, ข้าพเจ้าไม่อาจเพื่อจะพาท่านทั้งหลายไป

---

[๑] องฺ. เอกก. ๒๐/๓๘.

ธรรมบท.ป-ท.๒-๗

คุณกัลยา　อุ่ยละพันธุ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โอโลเกตุ สกฺกา โหติ ตตฺตกํ ฉิทฺทํ กตฺวา คนฺธมาลาทีนิ อาหราเปตฺวา สตฺถารํ ติณฺณํ เสฏฺฐีนํ ฆรทฺวารํ คจฺฉนฺตํ เตสุ เตสุ ฐาเนสุ ฐตฺวา โอโลเกถ เจฺว หตฺเถ ปสาเรตฺวา วนฺทถ เจว ปูเชถ จา"ติ. ตา ตถา กตฺวา สตฺถารํ คจฺฉนฺตญฺจ อาคจฺฉนฺตญฺจ โอโลเกตฺวา วนฺทึสุ เจว ปูเชสุญฺจ.

ภายนอกได้". พวกหญิง กล่าวว่า "แม่ท่านอย่าให้พวกเราฉิบหายเลย, ขอท่านจงแสดงพระศาสดาแก่พวกเราด้วยเถิด". นางขุชชุตตรากล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้นพวกเจ้าจงเจาะช่องให้มีขนาดพอที่พวกเจ้าอาจจะแลดูได้ ที่ฝาห้องเป็นที่อยู่ของพวกเจ้าแล้วให้นำเครื่องสักการะ มีของหอมและดอกไม้เป็นต้นมาแล้ว จงยืนแลดูอยู่ในที่นั้น ๆ และจงเหยียดมือทั้ง ๒ ออก ถวายบังคมและจงบูชาพระศาสดา ผู้เสด็จไปยังประตูเรือนของเศรษฐีทั้ง ๓ เถิด". พวกหญิงเหล่านั้นทำเหมือนอย่างนั้นแล้ว แลดูพระศาสดา ผู้กำลังเสด็จไปและเสด็จมาถวายบังคมและบูชา แล้ว.

ขุชฺชุตฺตรากณฺฑํ.

ขุชชุตตรากัณฑ์จบ.

อเถกทิวสํ มาคณฺฑิยา อตฺตโน ปาสาทตลโต นิกฺขมิตฺวา จงฺกมมานา ตาสํ วสนฏฺฐานํ คนฺตฺวา คพฺเภสุ ฉิทฺทํ ทิสฺวา "อิทํ กินฺ"ติ

ภายหลังวันหนึ่ง พระนางมาคัณฑิยา เสด็จออกเดินจากพื้นปราสาทของตน เสด็จไปสู่ที่อยู่ของหญิงเหล่านั้น ทรงเห็นช่องที่ห้องทั้งหลาย

คุณกัลยา อุ่ยละพันธุ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุจฺฉิตฺวา ตาหิ ตสฺสา สตฺถริ พนฺธามาตํ อชานนฺตีหิ "สตฺถา อิมํ นครํ อาคโต, มยํ เอตฺถ ฐตฺวา ตํ วนฺทาม เจว ปูเชม จา"ติ วุตฺเต, "อาคโต นาม อิมํ นครํ สมโณ โคตโม, อิทานิสฺส กตฺตพฺพํ ชานิสฺสามิ, อิมาปิ ตสฺส อุปฏฺฐายิกา, อิมาสํ กตฺตพฺพํ ชานิสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา คนฺตฺวา รญฺโญ อาโรเจสิ "มหาราช สามาวตีมิสฺสกานํ ปญฺจสตานํ อิตฺถีนํ พหิทฺธา ปตฺถนา อตฺถิ, กติปาเหเนว เต ชีวิตํ หริสฺสนฺตี"ติ. ราชา "น ตา เอวรูปึ กริสฺสนฺตี"ติ น สทฺทหติ, ปุน วุตฺเตปิ น สทฺทหติเยว.

จึงถามว่า "นี้ มันอะไรกัน" เมื่อหญิงเหล่านั้นไม่รู้ความเคืองแค้นที่พระนางผูกไว้ในพระศาสดา ทูลตอบว่า "พระศาสดาเสด็จมาสู่พระนครนี้, พวกหม่อมฉัน ยืนอยู่ในที่นี้แล้ว ย่อมถวายบังคมและบูชาพระศาสดานั้น", จึงคิดว่า "พระสมณโคดมเสด็จมาสู่พระนครนี้แล้ว, บัดนี้ เราจักรู้กรรมที่ควรทำแก่พระสมณโคดมนั้น, แม้พวกหญิงเหล่านี้ก็เป็นอุปัฏฐายิกาของพระสมณโคดมนั้น, เราจักรู้กรรมที่ควรทำแก่หญิงเหล่านี้" ดังนี้แล้ว จึงเสด็จไปกราบทูลแด่พระราชาว่า "ข้าแต่มหาราช หญิง ๕๐๐ รวมทั้งพระนางสามาวดี มีความปรารถนาภายนอก, พวกหญิงเหล่านั้นจักปลงพระชนม์ของพระองค์เสีย โดย ๒-๓ วันเท่านั้น". พระราชาไม่ทรงเชื่อด้วยพระดำริว่า "หญิงเหล่านั้น จักไม่ทำกรรมเห็นปานนี้", แม้เมื่อพระนางมาคัณฑิยากราบทูลอีก ก็ไม่ทรงเชื่ออยู่นั่นเอง.

ธรรมปท.ป-ท.๒-๗

พ.จ.อ.วีระชัย　ม่วงแพรศรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นं เอวं ติกฺขตฺตุं วุตฺเตปิ อสทฺทหนฺตี "สเจ เม น สทฺทหสิ, ตาสं วสนฏฺฐานं คนฺตฺวา อปฺปาเรหิ มหาราชา"ติ อาห. ตสฺมึ ปน

ในกาลนั้น พระนางมาคัณฑิยา กราบทูลพระราชานั้น ผู้แม้เมื่อตน กราบทูลถึง ๓ ครั้งอย่างนี้แล้ว ก็ไม่ทรงเชื่อ ว่า "ถ้าพระองค์ ไม่ทรงเชื่อต่อหม่อมฉัน, ข้าแต่มหาราช ขอพระองค์จงเสด็จไปยังที่อยู่ของพวกหญิงเหล่านั้น แล้วทรงใคร่ครวญดูเถิด".

ราชา ตं สุตฺวา คนฺตฺวา คพฺเภสุ ฉิทฺทं ทิสฺวา "อิทं กินฺ"ติ ปุจฺฉิตฺวา ตสฺมึ อตฺเถ อาโรจิเต, ตาสं อกุชฺฌิตฺวา กิญฺจิ อวตฺวา ว ฉิทฺทานิ ปิทหาเปตฺวา สพฺพคพฺเภสุ ขุทฺทจฺฉิทฺทกวาตปานานิ กาเรสิ. กิร ตสฺมึ กาเล ขุทฺทจฺฉิทฺทกวาตปานานิ อุปฺปนฺนานิ.

พระราชา ทรงสดับคำกราบทูลนั้นแล้ว ก็เสด็จไปทอดพระเนตรเห็นช่องในห้องทั้งหลาย ตรัสถามว่า "นี้ มันอะไรกัน ?", เมื่อหญิงเหล่านั้น กราบทูลเนื้อความนั้นแล้ว, ไม่กริ้วต่อหญิงเหล่านั้น มิได้ตรัสอะไร ๆ เลย มีรับสั่งให้ปิดช่องทั้งหลายแล้วให้ช่างทำหน้าต่างมีช่องเล็ก ๆ ไว้ในห้องทั้งหมด. ได้ยินว่า หน้าต่างมีช่องเล็ก ๆ เกิดขึ้นแล้วในกาลนั้น.

มาคณฺฑิยา ตาสं กิญฺจิ กาตุं อสกฺกุณิตฺวา "สมณสฺส โคตมสฺเสว กตฺตพฺพं กริสฺสามี"ติ นาครานं ลญฺจं ทตฺวา "สมณं โคตมं โคตมให้ได้" ดังนี้แล้ว จึงติดสินบน อนฺโตนครํ ปวิสิตฺวา จรนฺตं แก่ชาวเมืองแล้ว กล่าวว่า "พวกท่าน

พระนางมาคัณฑิยา ไม่อาจจะทำอะไร ๆ แก่หญิงเหล่านั้นได้ ดำริว่า "เราจักทำกรรมที่ควรทำแก่พระสมณ-

ทาสกมฺมกรโปริเสหิ สทฺธึ อกฺโกสิตฺวา ปริภาสิตฺวา ปลาเปถา”ติ. มิจฺฉาทิฏฺฐิกา ตีสุ รตเนสุ อปฺปสนฺนา อนฺโตนครํ ปวิฏฺฐํ สตฺถารํ อนุพนฺธิตฺวา “โจโรสิ, พาโลสิ, มุโฬฺหสิ, โอฏฺโฐสิ, โคโณสิ, คทฺรโภสิ, เนรยิโกสิ, ติรจฺฉานคโตสิ, นตฺถิ ตุยฺหํ สุคติ, ทุคฺคติเยว ตุยฺหํ ปาฏิกงฺขา”ติ ทสหิ อกฺโกสวตฺถูหิ อกฺโกสนฺติ ปริภาสนฺติ.

พร้อมพวกผู้ชายที่เป็นทาสและกรรมกร จงด่า บริภาษ พระสมณโคดมผู้เสด็จเข้าไปสู่ภายในพระนครแล้วเที่ยวไปอยู่ ให้หนีไปทีเถิด”. พวกคนมิจฉาทิฐิผู้ไม่เลื่อมใสในพระรัตนตรัย พากันติดตามพระศาสดาผู้เสด็จเข้าไปยังภายในพระนครแล้ว ด่าอยู่ บริภาษอยู่ ด้วยวัตถุสำหรับด่า ๑๐ อย่าง คือ “๑. เจ้าเป็นโจร, ๒. เจ้าเป็นคนโง่ ๓. เจ้าเป็นคนบ้า ๔. เจ้าเป็นอูฐ ๕. เจ้าเป็นโค ๖. เจ้าเป็นลา ๗. เจ้าเป็นสัตว์นรก ๘. เจ้าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ๙. สุคติสำหรับเจ้าไม่มี ๑๐. เจ้าหวังได้แต่ทุคติเท่านั้น”.

ตํ สุตฺวา อายสฺมา อานนฺโท สตฺถารํ เอตทโวจ “ภนฺเต อิเม นาครา อเมฺห อกฺโกสนฺติ ปริภาสนฺติ, อิโต อญฺญตฺถ คจฺฉามา”ติ. “กุหึ อานนฺทา”ติ. “อญฺญํ นครํ ภนฺเต”ติ. “ตตฺถ มนุสฺเสสุ อกฺโกสนฺเตสุ, ปุนกตฺถ คมิสฺสาม อานนฺทา”ติ. “ตโตปิ อญฺญํ นครํ ภนฺเต”ติ.

ท่านพระอานนท์ ได้ฟังคำด่านั้นแล้ว จึงกราบทูลคำนี้ กะพระศาสดาว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชาวพระนครเหล่านี้ พากันด่า บริภาษพวกเราอยู่ พวกเราจะไปในที่อื่นจากที่นี้”. พระศาสดา ตรัสถามว่า “พวกเราจะไปในที่ไหนอีกเล่า ?”. พระอานนท์ กราบทูลว่า “จะไปสู่เมืองอื่น พระเจ้าข้า”. พระ

ธรรมบท.ป-ท.๒-๗

จ.ส.อ.สุนีย์ พัวไพโรจน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"ตตฺถ มนุสฺเสสุ อกฺโกสนฺเตสุ กุหึ คมิสฺสามา"ติ. "ตโตปิ อญฺญํ นครํ ภนฺเต"ติ. "อานนฺท น เอวํ กาตุ วฏฺฏติ, ยตฺถ อธิกรณํ อุปฺปนฺนํ, ตตฺเถว ตสฺมึ วูปสนฺเต อญฺญตฺถ คนฺตุ วฏฺฏติ, เก ปน เต อานนฺท อกฺโกสนฺตี"ติ. "ภนฺเต ทาสกมฺมกเร อุปาทาย สพฺเพ อกฺโกสนฺตี"ติ. "อหํ อานนฺท สงฺคามํ โอติณฺณหตฺถิสทิโส, สงฺคามํ โอติณฺณหตฺถิโน หิ จตูหิ ทิสาหิ อาคเต สเร สหิตุ ภาโร ตเถว พหูหิ ทุสฺสีเลหิ กถิตกถานํ สหนํ นาม มยฺหํ ภาโร"ติ วตฺวา อตฺตานํ อารพฺภ ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา นาควคฺเค ติสฺโส คาถา อภาสิ

ศาสดาตรัสถามว่า "เมื่อมนุษย์ทั้งหลายในเมืองนั้น พากันด่าอยู่, พวกเราจักไปในที่ไหนอีกเล่า อานนท์". พระอานนท์ทูลตอบว่า "จะไปสู่เมืองอื่นจากเมืองแม้นั้น พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "'เมื่อมนุษย์ทั้งหลายในเมืองนั้นพากันด่าอยู่, พวกเราจักไปในที่ไหน". พระอานนท์ทูลตอบว่า จะไปสู่เมืองอื่นจากเมืองแม้นั้น พระเจ้าข้า'". พระศาสดาตรัสว่า "อานนท์ การทำอย่างนั้นไม่ควร, อธิกรณ์เกิดขึ้นแล้วในที่ใด, เมื่ออธิกรณ์นั้น สงบแล้วในที่นั้นนั่นเทียว จึงควรไปในที่อื่น, อานนท์ ก็คนเหล่านั้น พวกไหน ย่อมด่าเล่า?". พระอานนท์ทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนทั้งหมด กระทั่งพวกทาสและกรรมกรย่อมด่า". พระศาสดา ตรัสว่า "อานนท์ เราเป็นผู้เช่นกับช้างตัวก้าวลงสู่สงคราม, จริงอยู่ การอดทนลูกศรอัน(ยิง)มาจาก ๔ ทิศ เป็นหน้าที่ของช้างตัวก้าวลงสู่สงคราม ฉันใด, ชื่อว่า การอดกลั้นต่อถ้อยคำที่พวกบุคคลผู้ทุศีลเป็นอันมากกล่าวแล้วก็เป็นหน้าที่

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ของเรา ฉันนั้นเหมือนกัน” เมื่อทรงปรารภพระองค์แสดงธรรม ได้ตรัสพระคาถา ๓ คาถาเหล่านี้ ในนาควรรค ว่า

“อหำ นาโควสงฺคาเม
จาปาโต ปติตำ สรำ
อติวากฺยำ ติติกฺขิสฺสำ,
ทุสฺสีโล หิ พหุชฺชโน.
ทนฺตำ นยนฺติ สมิตึ,
ทนฺตำ ราชาภิรูหติ,
ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ
โยติวากฺยำ ติติกฺขติ.
วรมสฺสตรา ทนฺตา,
อาชานียา จ สินฺธวา
กุญฺชรา จ มหานาคา
อตฺตทนฺโต ตโต วรนฺ”ติ.

“เราจักอดกลั้น ถ้อยคำอันบุคคลกล่าวล่วงเกิน เปรียบดังช้างในสงครามตัวอดทน ลูกศรซึ่งตกมาจากแล่ง ฉะนั้น, เพราะว่า ชนเป็นอันมาก เป็นผู้ทุศีล. ชนทั้งหลาย ย่อมนำสัตว์พาหนะที่ฝึกแล้วไปสู่ที่ประชุม, พระราชาย่อมเสด็จขึ้นสู่สัตว์พาหนะ ที่ฝึกแล้ว, ผู้ใดย่อมอดกลั้นถ้อยคำ อันบุคคลกล่าวล่วงเกินได้ ผู้นั้นผู้ฝึกตนแล้วเป็นผู้ประเสริฐสุด ในมนุษย์ทั้งหลาย. ม้าอัสดร ม้าสินธพ ตัวอาชาไนย และช้างใหญ่ชนิดกุญชรที่ฝึกแล้ว จึงเป็นสัตว์ประเสริฐ บุคคลผู้ฝึกตนแล้ว เป็นผู้ประเสริฐกว่าสัตว์พาหนะ มีม้าอัสดร อันบุคคลฝึกแล้วเป็นต้นนั้น”.

ธมฺมกถา สมฺปตฺตมหาชนสฺส ธรรมกถา ได้สำเร็จประโยชน์แก่มหาชนผู้ถึงพร้อมแล้ว. พระศาสดา สาตฺถิกา อโหสิ. เอวำ ธมฺมำ

เทเสตฺวา "มา จินฺตยิ อานนฺท, เอเต สตฺตาหมตฺตเมว อกฺโกสิสฺสนฺติ, อฏฺฐเม ทิวเส ตุณฺหี ภวิสฺสนฺติ, พุทฺธานํ อุปฺปนฺนํ อธิกรณํ หิ สตฺตาหโต อุตฺตรึ น คจฺฉตี"ติ.

ครั้นทรงแสดงธรรมอย่างนี้แล้ว ตรัสว่า "อานนท์ เธออย่าคิดไปเลย, พวกคนเหล่านั้น จักด่าได้ก็เพียง ๗ วันเท่านั้น, ในวันที่ ๘ ก็จักเป็นผู้นิ่ง, เพราะว่าอธิกรณ์ซึ่งเกิดขึ้นแก่พระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมไม่เกิน กว่า ๗ วัน".

มาคณฺฑิยา สตฺถารํ อกฺโกสาเปตฺวา ปลาเปตุํ อสกฺโกนฺตี "กินฺนุ โข กริสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา "อิมา เอตสฺส อุปตฺถมฺภภูตา, เอตาสํ พฺยสนํ กริสฺสามี"ติ เอกทิวสํ รญฺโญ สุราปานฏฺฐาเน อุปฏฺฐานํ กโรนฺตี จูฬปิตุ สาสนํ ปหิณิ "อตฺโถ เม กิร กุกฺกุเฏหิ, อฏฺฐ มตกุกฺกุเฏ อฏฺฐ สชีวกุกฺกุเฏ คเหตฺวา อาคจฺฉตุ, อาคนฺตฺวา จ ปน โสปาณมตฺถเก ฐตฺวา อาคตภาวํ นิเวเทตฺวา 'ปวิสตู'ติ วุตฺเตปิ, อปวิสิตฺวา ปฐมํ อฏฺฐ สชีวกุกฺกุเฏ ปหิณตุ, ปจฺฉา อิตเร"ติ. จูฬุปฏฺฐากสฺส จ "มม วจนํ กเรยฺยาสี"ติ ลญฺจํ อทาสิ. มาคณฺฑิโย อาคนฺตฺวา รญฺโญ นิเวทาเปตฺวา

พระนางมาคัณฑิยา ให้คนด่าพระศาสดา ก็ไม่อาจจะให้ทรงหนีไปได้ คิดว่า "เราจักทำอย่างไรหนอแล" ดังนี้ แล้วก็คิดว่า "หญิงเหล่านี้ เป็นผู้อุปถัมภ์พระสมณโคดมนั่น, เราจักทำความฉิบหายให้แก่พวกหญิงเหล่านี้" ดังนี้ วันหนึ่ง เมื่อทำการรับใช้อยู่ในสถานที่เสวยน้ำจัณฑ์ของพระราชา จึงส่งข่าวไปแก่อาว่า "นัยว่า ข้าพเจ้ามีความต้องการไก่หลายตัว, ขออาจงจับไก่ตาย ๘ ตัว ไก่เป็น ๘ ตัว มาเถิด, ก็แลครั้นมาแล้ว จงยืนอยู่ที่สุดบันได (เชิงบันได) บอกความที่ตนมาแล้วให้ทราบแม้เมื่อมีรับสั่งว่า 'จงเข้ามาเถิด' ดังนี้อย่าเข้าไป จงส่งไก่เป็น ๘ ตัว มาก่อน, ภายหลังจึงส่งไก่ตาย นอกนี้ไป". ก็นางได้ให้ค่าจ้างแก่คนใช้ด้วยสั่งว่า "เจ้าพึง

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"ปวิสตู"ติ วุตฺเต, "รญฺโญ อาปานภูมึ น ปวิสิสฺสามี"ติ อาห. อิตรา จูฬุปฏฺฐากํ ปหิณิ "คจฺฉ ตาต มม จูฬปิตุ สนฺติกนฺ"ติ. โส คนฺตฺวา เตน ทินฺเน อฏฺฐ สชีวกุกฺกุเฏ อาเนตฺวา "เทว ปุโรหิเตน ปณฺณากาโร ปหิโต"ติ อาห.

ทำตามคำของเรา". นายมาคัณฑิยะมาแล้วให้ทูลแด่พระราชาให้ทรงทราบ เมื่อพระดำรัสว่า "จงเข้ามาเถิด" ก็กล่าวว่า "ข้าพเจ้า จักไม่เข้าไปสู่ที่เป็นที่เสวยน้ำจัณฑ์ ของพระราชา". พระนางมาคัณฑิยานอกนี้ จึงส่งคนใช้ไป ด้วยสั่งว่า "พ่อ เจ้าจงไปสู่สำนักอาของเรา". คนใช้นั้นจึงไปนำเอาไก่เป็น ๘ ตัว ที่นายมาคัณฑิยะนั้นให้มาแล้ว กราบทูลว่า "ข้าแต่สมมติเทพ ท่านปุโรหิตได้ส่งเครื่องบรรณาการมาแล้ว".

ราชา "ภทฺทโก วต โน อุตฺตริภงฺโค อุปฺปนฺโน, โก นุ โข ปเจยฺยา"ติ อาห. มาคณฺฑิยา "มหาราช สามาวตีปมุขา ปญฺจสตา อิตฺถิโย นิกฺกมฺมา[๑] วิจรนฺติ, ตาสํ เปเสหิ, ตา ปจิตฺวา อาหริสฺสนฺตี"ติ อาห. ราชา "คจฺฉ ตาสํ ทตฺวา, อญฺญสฺส กิร หตฺเถ อทตฺวา สยเมว มาเรตฺวา ปจนฺตู"ติ

พระราชาตรัสว่า "ดีแท้ แกงอ่อมเกิดขึ้นแก่พวกเราแล้ว, ใครหนอแล จะพึงแกง". พระนางมาคัณฑิยา กราบทูลว่า "ข้าแต่มหาราช หญิงจำนวน ๕๐๐ คน มีพระนางสามาวดีเป็นประธานเป็นผู้ว่างงาน เที่ยวเตร่อยู่, ขอพระองค์โปรดส่งไปให้หญิงพวกนั้นเถิด หญิงเหล่านั้นแกงเสร็จแล้ว จักนำมา". พระราชา ทรงส่งไปด้วยพระดำรัสว่า

---

[๑] ฉ. นิกฺกมฺมิกา.

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เปเสสิ. จูฬุปฏฺฐาโก "สาธุ เทวา"ติ คนฺตฺวา ตถา วตฺวา ตาหิ "มยํ ปาณาติปาตํ น กโรมา"ติ ปฏิกฺขิตฺโต อาคนฺตฺวา ตมตฺถํ รญฺโญ อาโรเจสิ. มาคณฺฑิยา "ทิฏฺฐนฺเต มหาราช อิทานิ ตาสํ ปาณาติปาตสฺส กรณํ วา อกรณํ วา ชานิสฺสสิ, 'สมณสฺส โคตมสฺส ปจิตฺวา เปเสนฺตู'ติ วเทหิ เทวา"ติ อาห. ราชา ตถา วตฺวา เปเสสิ. อิตโร คเหตฺวา คจฺฉนฺโต วิย หุตฺวา คนฺตฺวา เต กุกฺกุเฏ ปุโรหิตสฺส ทตฺวา มตกุกฺกุเฏ คเหตฺวา ตาสํ สนฺติกํ เนตฺวา "อิเม กิร กุกฺกุเฏ ปจิตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ ปหิณถา"ติ อาห.

"จงไป ให้แก่หญิงเหล่านั้น ได้ยินว่า หญิงเหล่านั้น จงอย่าให้ในมือของคนอื่นฆ่าแล้วแกงเองนั่นเทียว". คนใช้ รับพระดำรัสว่า "ดีละ สมมติเทพ" จึงไปกล่าวตามพระดำรัสนั้นแล้ว ถูกหญิงเหล่านั้นห้ามเสียว่า "พวกข้าพเจ้าจะไม่ทำปาณาติบาต" ดังนี้ จึงกลับมาทูลเนื้อความนั้นแด่พระราชา. พระนางมาคัณฑิยา กราบทูลว่า "ข้าแต่มหาราช พระองค์ทรงเห็นเหตุไหม? บัดนี้พระเจ้าพี่ (พระองค์)จักทรงทราบการทำหรือไม่ทำปาณาติบาตของพวกหญิงเหล่านั้น, ขอพระเจ้าพี่ จงตรัสว่า 'หญิงเหล่านั้น จงแกงแล้วส่งไปถวายแด่พระสมณโคดมเถิด' พระเจ้าข้า". พระราชา ตรัสเหมือนอย่างนั้นแล้ว จึงส่งไป. ฝ่ายคนใช้ก็ถือทำทีเป็นเดินไปอยู่ ไปแล้วให้ไก่เหล่านั้นแก่ปุโรหิต รับเอาไก่ที่ตายแล้ว นำไปสำนักของพวกหญิงเหล่านั้น กล่าวว่า "ได้ทราบว่าพวกเจ้าจงแกงไก่เหล่านี้แล้ว ส่งไปสำนักของพระศาสดา".

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตา "อาหร สามิ, อิทนฺนาม อมฺหากำ กิจฺจนฺ"ติ ปจฺจุคฺคนฺตฺวา คณฺหีสุ. โส รญฺโญ สนฺติกำ อาคนฺตฺวา "กึ ตาตา"ติ ปุฏฺโ "สมณสฺส โคตมสฺส ปจิตฺวา เปเสถา'ติ วุตฺตมตฺเตเยว, ปฏิมคฺคำ อาคนฺตฺวา คณฺหีสู"ติ อาจิกฺขิ. มาคณฺฑิยา "ปสฺสถ มหาราช น ตา ตุมฺหากิสานำ กโรนฺติ 'พหิทฺธา ปตฺถนา ตาสำ อตฺถี'ติ วุตฺเต, น สทฺทหสี"ติ อาห. ราชา ตำ สุตฺวาปิ อธิวาเสตฺวา ตุณฺหีเยว อโหสิ. มาคณฺฑิยา "กินฺนุ โข กริสฺสามี"ติ จินฺเตสิ.

หญิงเหล่านั้น ไปต้อนรับ ด้วยกล่าวว่า "จงนำมาเถิด นาย, ธรรมดาการแกงไก่ที่ตายแล้วนี้ เป็นกิจของพวกเรา" ดังนี้ จึงรับไว้. คนใช้นั้นมาสู่สำนักของพระราชา อันพระราชาตรัสถามว่า "เป็นอย่างไร พ่อ" จึงกราบทูลว่า "เมื่อข้าพระองค์เพียงกล่าวว่า 'พวกท่านจงแกงแล้วส่งไป ถวายแด่พระสมณโคดมเถิด' เท่านั้น, หญิงเหล่านั้น เดินสวนทางมารับเอาแล้ว". พระนางมาคัณฑิยา กราบทูลว่า "ข้าแต่มหาราช ขอพระเจ้าพี่ จงดูเถิด พวกหญิงเหล่านั้น ย่อมไม่ทำให้แก่บุคคลเช่นพระองค์, เมื่อหม่อมฉันทูลว่า 'หญิงเหล่านั้น มีความปรารถนาภายนอก', พระเจ้าพี่ ก็ไม่ทรงเชื่อ". พระราชาแม้สดับคำนั้นแล้ว ก็ทรงอดกลั้นนิ่งไว้เช่นเดิมได้. พระนางมาคัณฑิยา คิดว่า "เราจักทำอย่างไร หนอแล".

ตทา ปน ราชา "สามาวติยา จ วาสุลทตฺตาย จ มาคณฺฑิยาย จา"ติ ติสฺสนฺนำปิ เอตาสำ ปาสาทตเล วาเรน วาเรน สตฺตาหำ สตฺตาหำ

ก็ในครั้งนั้น พระราชา ทรงยับยั้งอยู่ครา่วละ ๗ วัน ที่พื้นปราสาทของหญิงทั้ง ๓ เหล่านี้ คือ "พระนางสามาวดี พระนางวาสุลทัตตา และ

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วีตินาเมติ. อถ "เสฺว วา ปรเสฺว วา สามาวติยา ปาสาทตลํ คมิสฺสตี"ติ ญตฺวา มาคณฺฑิยา จฬปิตุ สาสนํ ปหิณิ "อลกิ[1]เทน กิร เม อตฺโถ, ทาจา อุทฺธริตฺวา เอกํ สปฺปึ เปเสตู"ติ.

พระนางมาคัณฑิยา" โดยผลัดเปลี่ยน. ทีนั้น พระนางมาคัณฑิยา ทราบว่า "พรุ่งนี้ หรือมะรืนนี้ พระราชา จักเสด็จไปยังพื้นปราสาทของพระนางสามาวดี" จึงส่งข่าวไปแก่อาว่า "โปรดทราบว่า ข้าพเจ้า ต้องการงู, ขออา จงถอนเขี้ยวแล้วส่งงูตัวหนึ่งมา".

โส ตถา กตฺวา เปเสสิ. ราชา อตฺตโน คมนฏฺฐานํ หตฺถิกนฺตวีณํ อาทายเยว คจฺฉติ. ตสฺสา โปกฺขเร เอกํ ฉิทฺทํ อตฺถิ, มาคณฺฑิยา เตน ฉิทฺเทน สปฺปึ ปเวเสตฺวา ฉิทฺทํ มาลาคุเลน ถเกสิ. สปฺโป ทฺวีหตีหํ อนฺโตวีณายเมว อโหสิ. มาคณฺฑิยา รญฺโญ คมนทิวเส "อชฺช กตริสฺสา ปาสาทํ คมิสฺสสิ เทวา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "สามาวติยา"ติ วุตฺเต, "อชฺช มยา มหาราช อมนาโป สุปิโน ทิฏฺโฐ, น สกฺกา ตตฺถ คนฺตุ เทวา"ติ. ราชา "คจฺฉาเมวา"ติ. สา ยาวตติยํ

เขาทำอย่างนั้น ส่งไปแล้ว. พระราชา ทรงถือเอาพิณหัสดีกันต์เทียว เสด็จไปสู่ที่เป็นที่เสด็จไปของพระองค์. ในรางพิณนั้น มีช่องอยู่ช่องหนึ่ง พระนางมาคัณฑิยาให้งูเลื้อยเข้าไปทางช่องนั้นแล้ว เอากลุ่มดอกไม้อุดช่องเสีย. งูได้อยู่ในภายในพิณนั้นเทียว ๒-๓ วัน. ในวันที่พระราชาจะเสด็จไป พระนางมาคัณฑิยาทูลถามว่า "ข้าแต่สมมติเทพ วันนี้พระเจ้าพี่ จักเสด็จไปยังปราสาทของพระมเหสีองค์ไหน ?" เมื่อมีพระดำรัสว่า "ของพระนางสามาวดี", จึงกราบทูลว่า "ข้าแต่มหาราช วันนี้หม่อมฉันได้เห็นสุบิน(ความฝัน) ไม่เป็น

---

[1] ฉ. อคเทน.

คุณชเนศ เอกะหิตานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วาเรตฺวา "เอวํ สนฺเต อหมฺปิ ตุเมฺหหิ สทฺธึ คมิสฺสามี"ติ นิวตฺติยมานาปิ อนิวตฺติตฺวา "น ชานามิ, กึ ภวิสฺสติ เทวา"ติ รญฺญา สทฺธึเยว อคมาสิ.

ที่น่าพอใจเลย, พระเจ้าพี่ไม่อาจจะไปที่นั้นได้นะ พระเจ้าข้า". พระราชาตรัสตอบว่า "พี่จะต้องไปให้ได้". พระนางได้ห้ามไว้ถึง ๓ ครั้ง แล้วทูลว่า "เมื่อเป็นเช่นนั้น แม้หม่อมฉันก็จักต้องตามเสด็จไปกับพระองค์" แม้พระราชาให้กลับอยู่ ก็ไม่ยอมกลับ ทูลว่า "หม่อมฉัน ย่อมไม่ทราบ, เหตุการณ์อะไร จักมีพระเจ้าข้า" จึงได้ตามเสด็จไปกับพระราชานั่นเทียว.

ราชา สามาวตีมิสฺสกาหิ ทินฺนานิ วตฺถปุปฺผคนฺธาภรณานิ ธาเรตฺวา สุโภชนํ ภุญฺชิตฺวา วีณํ อุสฺสีสเก ฐเปตฺวา สยเน นิปชฺชิ.

พระราชา ทรงผ้าดอกไม้ของหอมและเครื่องอาภรณ์ที่พวกหญิงรวมกับพระนางสามาวดี ถวายแล้ว เสวยโภชนะอันดี ทรงวางพิณไว้บนพระเศียรแล้วบรรทมบนที่บรรทม.

มาคณฺฑิยา อปราปรํ วิจรนฺตี วิย หุตฺวา วีณาฉิทฺทโต ปุปฺผคุฬํ อปเนสิ. สปฺโป ทฺวีหตีหํ นิราหาโร เตน ฉิทฺเทน นิกฺขมิตฺวา อสฺสิ[๑]สนฺโต ผณํ กตฺวา สยนปิฏฺเฐ นิปชฺชิ. มาคณฺฑิยา ตํ ทิสฺวาปิ "เทว

พระนางมาคัณฑิยา ทำทีเป็นเดินไปมา จึงนำกลุ่มดอกไม้ออกจากช่องพิณ. งูอดอาหาร ๒-๓ วัน เลื้อยออกมาจากช่องพิณนั้น พ่น(พิษ)แผ่พังพานนอนอยู่บนหลังพระแท่นที่บรรทม. พระนางมาคัณฑิยา แม้เห็นงูนั้น จึง

---

๑ ฉ. ปสฺสสนฺโต.

สปฺโป"ติ มหาสทฺทำ กตฺวา ร้องกรี๊ดขึ้นว่า "งู พระเจ้าข้า"
ราชานญฺจ ตา จ อกฺโกสนฺตี เมื่อด่าพระราชา และหญิงเหล่านั้น ทูลว่า
"อยำ ทนฺธราชา อลกฺขิโก "พระเจ้าแผ่นดินเขลาพระองค์นี้ ไม่มี
มยฺหำ วจนำ น สุณาติ, อิมาปิ บุญ ย่อมไม่ฟังคำของเรา, แม้อีนาง
นิสฺสิริกา ทุพฺพินีตา กินฺนาม หญิงเหล่านี้ ก็ไม่มีสิริ หัวดื้อ,
รญฺโญ สนฺติกา น ลภนฺติ, กึ พวกมันจึงไม่ได้อะไรจากสำนักของพระ-
นุ ตุเมฺห อิมสฺมึ มเตเยว, สุขำ เจ้าแผ่นดิน, พวกเจ้าเมื่อพระเจ้าแผ่นดิน
ชีวิสฺสถ, ชีวนฺเต ทุกฺขำ ชีวถ, นี้สวรรคตแล้วนั่นเทียว, จักเป็นอยู่
'อชฺช มยา ปาปสุปิโน ทิฏฺโ, สบายหรือหนอ ? เมื่อพระเจ้าแผ่นดิน
สามาวติยา ปาสาทำ คนฺตุำ น ยังทรงพระชนม์อยู่ พวกเจ้าเป็นอยู่
วฏฺฏตี'ติ วิรวนฺติยาปิ เม ตยา ลำบากหรือ ? พระเจ้าข้า พระเจ้าพี่
สทฺโท น สุโต เทวา"ติ อาห. ไม่ทรง ฟังเสียงของหม่อมฉันแม้ผู้ร้องอยู่ว่า
ราชา สปฺปึ ทิสวา มรณภยตชฺชิโต 'วันนี้ หม่อมฉันฝันร้าย พระเจ้าพี่ไม่
"เอวรูปำปิ นาม อิมา กริสฺสนฺติ, อโห ควรเสด็จไปยังปราสาทของพระนางสา
ปาปาหำ อิมาสำ ปาปภาวำ มาวดี". พระราชาทอดพระเนตรเห็น
อาจิกฺขนฺติยาปิ อิมิสฺสา วจนำ น งูแล้ว ทรง สะดุ้งพระหฤทัย กลัวแต่ภัย
สทฺทหึ, ปรมำ อตฺตโน คพฺเภสุ คือมรณะ ได้เป็นประดุจลุกโพลงด้วย
ฉิทฺทานิ กตฺวา นิสินฺนา, ปุน ความพิโรธว่า "พวกหญิงเหล่านี้
มยา เปสิเต กุกฺกุเฏ ปฏิปหิณึสุ, จักทำกรรมแม้เห็นปานนี้, โอ เรา
อชฺช สยเน สปฺปำ วิสฺสชฺชยึสู"ติ ช่างชั่วจริง ไม่เชื่อคำของนางมาคัณฑิยา
โกเธน สมฺปชฺชลิโต วิย อโหสิ. นี้ แม้ผู้ทูลความที่หญิงเหล่านี้เป็นคน
ชั่วช้า, คราวแรกพวกมันพากันเจาะ
ช่องไว้ที่ห้องทั้งหลายของตน นั่งแล้ว,

คุณเพ็ญพิมล สิริสวย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เมื่อเราส่งไก่ไป　　ก็ส่งกลับคืนมาอีก,
วันนี้ ปล่อยงูไว้บนที่นอน".

สามาวตีปิ ปญฺจนฺนํ อิตฺถีสตานํ โอวาทํ อทาสิ "อมฺมา อมฺหากํ อญฺญํ ปฏิสรณํ นตฺถิ, นรินฺเท จ เทวิยา จ อตฺตนิ จ สมเมว เมตฺตจิตฺตํ ปวตฺเตถ, มา กสฺสจิ โกปํ กริตฺถา"ติ. ราชา สหสฺสถามํ สิงฺคธนุํ อาทาย ชิยํ โปเถตฺวา วิสปีตํ สรํ สนฺนยฺหิตฺวา สามาวตี ปุเร กตฺวา สพฺพา ตา ปฏิปาฏิยา จปาเปตฺวา สามาวติยา อุเร สรํ วิสฺสชฺเชสิ. โส ตสฺสา เมตฺตานุภาเวน ปฏินิวตฺติตฺวา อาคตมคฺคาภิมุโข ว หุตฺวา รญฺโญ หทยํ ปวิสนฺโต วิย อฏฺฐาสิ. ราชา จินฺเตสิ "มยา ขิตฺโต สโร สิลํปิ วินิวิชฺฌิตฺวา คจฺฉติ, อากาเส ปฏิหนนฏฺฐานมฺปิ นตฺถิ, อถ ปเนส นิวตฺติตฺวา มม หทยาภิมุโข ชาโต, อยํ หิ นิจฺจิตฺโต นิสฺสตฺโต นิชฺชีโว สโรปิ เอติสฺสา คุณํ ชานาติ, อหํ มนุสฺสภูโตปิ น ชานามี"ติ. โส

ฝ่ายพระนางสามาวดี ได้ให้โอวาทแก่หญิง ๕๐๐ นางว่า "แม่ทั้งหลาย พวกเราไม่มีที่พึ่งอื่น, พวกเจ้าจงยังเมตตาจิต ให้เป็นไปเสมอกัน ในพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นจอมแห่งนรชน ในพระเทวีและในตนเถิด, พวกเจ้าอย่าได้ทำความโกรธต่อใคร ๆ เลย". พระราชา ทรงถือสิงคธนู(ธนูมีรูปทรงคล้ายเขาสัตว์) มีความแข็งต้องใช้บุรุษมีกำลังพันคน (จึงจะโก่งยิงได้) ทรงขึ้นสายแล้วพาดลูกศรอาบยาพิษ ทำพระนางสามาวดีไว้ ณ เบื้องหน้า ให้หญิงเหล่านั้นทั้งหมดยืนตามลำดับกันแล้ว จึงยิงลูกศรไปที่พระอุระ(อก) ของพระนางสามาวดี. ลูกศรนั้น หวนกลับบ่ายหน้าตามทางที่ตนมาเทียว ประดุจเข้าไปสู่หทัยของพระราชา ได้หยุดอยู่ด้วยอานุภาพแห่งเมตตาของพระนางสามาวดีนั้น. พระราชาดำริว่า "ลูกศรที่เรายิงไปแล้ว ย่อมแทงทะลุแม้ศิลาไป, แม้ฐานะที่กระทบในอากาศ ก็ไม่มี, ก็

ธรรมบท.บ-ท.๒-๔

คุณเพ็ญพิมล สิริสวย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธนุ๎ ฉฑฺเฑตฺวา อญฺชลึ ปคฺคยฺห สามาวติยา ปาทมูเล อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อิมํ คาถมาห

เมื่อเป็นเช่นนั้น ลูกศรนี้หวนกลับมุ่งหน้าสู่หัวใจของเรา, จริงอยู่ แม้ลูกศรนี้ไม่มีจิต ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ของมีชีวิต ยังรู้คุณของพระนางสามาวดีนี้, เรา แม้เป็นมนุษย์ ไม่รู้จัก". พระองค์ทรงทิ้งธนู ทรงประคองพระกร นั่งกระโหย่ง ณ ใกล้พระบาทของพระนางสามาวดีแล้ว ตรัสคาถานี้ว่า

"สมฺมุยฺหามิ ปมุยฺหามิ,
สพฺพา มุยฺหนฺติ เม ทิสา,
สามาวติ มํ ตายสฺสุ
ตฺวญฺจ เม สรณํ ภวา"ติ.

"ตัวเราลุ่มหลง หลงงมงาย ทิศทั้งปวง ย่อมมืดมิดแก่เรา, แม่สามาวดีเอ๋ย เธอจงต้านทานเรา และเธอจงเป็นที่พึ่งของเรา".

สา ตสฺส วจนํ สุตฺวา "สาธุ เทว มํ สรณํ คจฺฉา"ติ อวตฺวา "ยมหํ มหาราช สรณํ คตา, ตเมว ตฺวมฺปิ คจฺฉาหี"ติ. อิทญฺจ วตฺวา สามาวตี สมฺมาสมฺพุทฺธสาวิกา

พระนางสามาวดีนั้น สดับพระราชดำรัสนั้นแล้ว มิได้กราบทูลว่า "ได้เพคะ สมมติเทพ ขอพระเจ้าพี่จงถึงหม่อมฉันว่าเป็นที่พึ่งเถิด" กราบทูลว่า "ข้าแต่มหาราช หม่อมฉันถึงผู้ใดว่าเป็นที่พึ่ง แม้พระเจ้าพี่ ก็จงถึงผู้นั้นนั่นเทียวว่าเป็นที่พึ่งเถิด". พระนางสามาวดี ผู้เป็นสาวิกาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ครั้นทูลดังนี้แล้ว ก็ทูลว่า

คุณเพ็ญพิมล สิริสวย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"มา มं ตฺวं สรณं คจฺฉ,
ยมหं สรณं คตา,
เอส พุทฺโธ มหาราช
เอส พุทฺโธ อนุตฺตโร,
สรณं คจฺฉ ตं พุทฺธं,
ตฺวญฺจ เม สรณं ภวา"ติ อาห.

"ขอพระเจ้าพี่ อย่าทรงถึงหม่อมฉัน เป็นที่พึ่งเลย, ข้าแต่มหาราช หม่อมฉัน ถึงผู้ใดว่าเป็นที่พึ่ง ผู้นั้น คือพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้านั้น เป็นผู้ยอดเยี่ยม, ขอพระเจ้าพี่ จงถึงพระพุทธเจ้านั้น เป็นที่พึ่งเถิด, และขอพระเจ้าพี่ จงเป็นที่พึ่งของหม่อมฉัน".

ราชา ตสฺสา วจนं สุตฺวา "อิทานาหं อติเรกตรं ภายามี"ติ วตฺวา อิมं คาถมาห

พระราชา ทรงสดับคำของพระนาง แล้ว ตรัสว่า "บัดนี้ เรายิ่งกลัวมากยิ่งขึ้น" ดังนี้แล้ว จึงตรัสคาถานี้ว่า

"เอส ภิยฺโย ปมุยฺหามิ,
สพฺพา มุยฺหนฺติ เม ทิสา,
สามาวติ มं ตายสฺสุ
ตฺวญฺจ เม สรณं ภวา"ติ.

"เรานี่ เลอะเลือนยิ่งขึ้น, ทิศทั้งปวง ย่อมมืดมิดแก่เรา, แม่สามาวดีเอ๋ย ขอเธอจงต้านทานเราด้วย, จงเป็นที่พึ่งของเราด้วยเถิด".

อถ นं สา ปุริมนเยเนว ปุน ปฏิกฺขิปิตฺวา "เตนหิ ตญฺจ สรณं คจฺฉามิ สตฺถารญฺจ วรญฺจ เต ทมฺมี"ติ วุตฺเต, "วโร คหิโต โหตุ มหาราชา"ติ อาห. โส สตฺถารं อุปสงฺกมิตฺวา สรณं

ลำดับนั้น พระนางสามาวดีนั้น ทูลห้ามท้าวเธออีก ตามนัยก่อนนั่นเทียว เมื่อท้าวเธอ ตรัสว่า "ถ้าเช่นนั้น เราขอถึงเธอและพระศาสดาว่าเป็นที่พึ่ง และเราจะประทานพรแก่เธอ" ดังนี้แล้ว กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า พรจงเป็น

คุณเจตสมบูรณ์-คุณบำรุง บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คนฺตฺวา นิมนฺเตตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส สตฺตาหํ ทานํ ทตฺวา สามาวตึ อามนฺเตตฺวา “อุฏฺเจหิ วรํ คณฺหาหี”ติ อาห. “มหาราช มยฺหํ หิรญฺญาทีหิ อตฺโถ นตฺถิ, อิทํ ปน เม วรํ เทหิ, ตถา กโรหิ, ยถา สตฺถา นิพทฺธํ ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ อิธาคจฺฉติ, ธมฺมํ สุณิสฺสามี”ติ.

อันหม่อมฉันได้รับเถิด”. ท้าวเธอเข้าไปเฝ้าพระศาสดาทรงถึง(พระองค์)เป็นที่พึ่งแล้ว จึงทูลนิมนต์ถวายทานแด่ภิกษุสงฆ์ตลอด ๗ วัน แล้วตรัสเรียกพระนางสามาวดี ตรัสว่า “เธอ จงลุกขึ้น, รับเอาพรเถิด”. พระนางสามาวดี ทูลว่า “ข้าแต่มหาราช หม่อมฉัน ไม่มีความต้องการด้วยสิ่งมีค่าต่าง ๆ มีเงินเป็นต้น, แต่ขอพระเจ้าพี่โปรดประทานพรนี้ให้แก่หม่อมฉัน, ขอพระเจ้าพี่ จงทำโดยประการที่พระศาสดาพร้อมทั้งภิกษุ ๕๐๐ รูป จะเสด็จมาในที่นี้เป็นนิตย์เถิด, หม่อมฉัน จักฟังธรรม”.

ราชา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ นิพทฺธํ อิธาคจฺฉถ, สามาวติมิสฺสกา ‘ธมฺมํ สุณิสฺสามา’ติ วทนฺตี”ติ อาห. “มหาราช พุทฺธานํ นาม เอกสฺมึ ฐาเน นิพทฺธํ คนฺตุ น วฏฺฏติ, มหาชโน ปจฺจาสีสตี”ติ. “เตนหิ ภนฺเต เอกํ ภิกฺขุ อาณาเปถา”ติ. สตฺถา อานนฺทตฺเถรํ อาณาเปสิ. โส ตโต ปฏฺฐาย ปญฺจภิกฺขุสตานิ

พระราชา ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว ตรัสว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขออาราธนาพระองค์พร้อมทั้งภิกษุ ๕๐๐ รูป จงเสด็จมา ณ เมืองนี้ เป็นประจำเถิด, หญิงทั้งหลายรวมทั้งพระนางสามาวดี กล่าวว่า ‘พวกหม่อมฉัน จักฟังธรรม”. พระศาสดา ตรัสว่า “มหาบพิตร ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้ง-หลาย ไม่ควร จะไปในที่แห่งเดียวเป็นประจำ, (เพราะ)มหาชนย่อมหวังเฉพาะ

คุณเจตสมบูรณ์-คุณบำรุง บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาทาย นิพทฺธํ ราชกุลํ คจฺฉติ. ตาปิ เทวิโย นิพทฺธํ เถรํ สปริวารํ โภเชนฺติ, ธมฺมํ สุณนฺติ. ตา เอกทิวสํ เถรสฺส ธมฺมกถํ สุตฺวา ปสีทิตฺวา ปญฺจหิ อุตฺตราสงฺคสเตหิ ธมฺมปูชํ อกํสุ. เอเกโก อุตฺตราสงฺโค ปญฺจสตานิ อคฺฆติ.

(พระพุทธเจ้า)". พระราชาตรัสว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้น ขอพระองค์โปรดสั่งภิกษุไว้รูปหนึ่งเถิด". พระศาสดา ตรัสสั่งพระอานนทเถระไว้. จำเดิมแต่นั้นมา พระอานนทเถระนั้น พาภิกษุ ๕๐๐ รูป ไปสู่ราชสกุลเป็นประจำ. พระเทวี แม้เหล่านั้น ก็ยังพระเถระพร้อมทั้งภิกษุบริวารให้ฉันอยู่, ย่อมฟังธรรม. ในวันหนึ่ง หญิงเหล่านั้นฟังธรรมกถาของพระเถระ เลื่อมใสแล้ว ได้ทำการบูชาธรรมด้วยผ้าอุตราสงค์(ผ้าจีวร) ๕๐๐ ผืน. ผ้าอุตราสงค์แต่ละผืนมีราคาถึง ๕๐๐.

ตาสํ เอกํ วตฺถํ อทิสฺวา ราชา ปุจฺฉิ "กุหึ โว อุตฺตราสงฺคา"ติ. "อยฺยสฺส โน ทินฺนา"ติ. "เตน สพฺเพ คหิตา"ติ. "อาม มหาราชา"ติ. ราชา เถรํ อุปสงฺกมิตฺวา ตาหิ อุตฺตราสงฺคานํ ทินฺนภาวํ ปุจฺฉิตฺวา ตาหิ ทินฺนภาวญฺจ เถเรน คหิตภาวญฺจ สุตฺวา "นนุ ภนฺเต อติพหูนิ วตฺถานิ, เอตฺตเกหิ กึ กริสฺสถา"ติ ปุจฺฉิ. "อมฺหากํ

พระราชา ไม่ทรงทอดพระเนตรเห็นผ้าผืนหนึ่ง ของหญิงเหล่านั้น ตรัสถามว่า "ผ้าอุตราสงค์ของพวกเธออยู่ที่ไหน ?". หญิงเหล่านั้นทูลว่า "พวกหม่อมฉันเอาถวายแด่พระผู้เป็นเจ้าแล้ว". พระราชาตรัสถามว่า "พระผู้เป็นเจ้านั้น ได้รับเอาผ้าไว้ทั้งหมดหรือ ?". พวกหญิงทูลว่า "ใช่แล้วเพคะ มหาราช". พระราชา เสด็จเข้าไปหาพระเถระแล้ว ตรัสถามความที่พวกหญิงเหล่านั้นได้ถวาย

ปโหนกานิ คณฺหิตฺวา เสสานิ ชิณฺณจีวรกานิ ทสฺสามิ มหาราชา”ติ. “เต อตฺตโน ปุราณจีวรานิ กึ กริสฺสนฺตี”ติ. “ชิณฺณตรจีวรานิ ทสฺสนฺตี”ติ. “เต อตฺตโน ชิณฺณตร-จีวรานิ กึ กริสฺสนฺตี”ติ. “ปจฺจตฺถรณานิ กริสฺสนฺตี”ติ. “ปุราณปจฺจตฺถรณานิ กึ กริสฺสนฺตี”ติ. “ภุมฺมตฺถรณานิ กริสฺสนฺตี”ติ. “ปุราณภุมฺมตฺถรณานิ กึ กริสฺสนฺตี”ติ. “ปาทปุญฺชนานิ กริสฺสนฺติ มหาราชา”ติ.

ผ้าอุตราสงค์แล้ว ทรงสดับว่า หญิงเหล่านั้นถวายผ้าและพระเถระรับผ้าไว้แล้ว ตรัสถามว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ผ้ามีมากมาย มิใช่หรือ ?, พระคุณเจ้าจักเอาผ้ามีประมาณเท่านี้ทำอะไร ?”. พระเถระ ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร อาตมา รับผ้าไว้เพียงพอแก่อาตมาแล้ว จักถวายผ้าที่เหลือให้แก่ภิกษุทั้งหลายผู้มีจีวรเก่า”. พระราชา ตรัสถามว่า “พวกภิกษุเหล่านั้น จักทำจีวรเก่าของตนให้เป็นอะไร ?”. พระเถระถวายพระพรว่า “ภิกษุทั้งหลาย จักถวายให้แก่พวกภิกษุผู้มีจีวรเก่ากว่า”. พระราชาตรัสถามว่า “ภิกษุเหล่านั้น จักทำจีวรเก่ากว่าของตนให้เป็นอะไร”. พระเถระถวายพระพรว่า “พวกเธอจักทำให้เป็นผ้าปูที่นอน”. พระราชาตรัสถามว่า “พวกเธอ จักทำผ้าปูที่นอนเก่าให้เป็นอะไร ?”. พระเถระ ถวายพระพรว่า “พวกเธอ จักทำให้เป็นผ้าปูพื้น”. พระราชา ตรัสถามว่า “พวกเธอจักทำผ้าปูพื้นเก่าให้เป็นอะไร ?”. พระเถระถวายพระพรว่า “พวกเธอ จักทำให้เป็นผ้าเช็ดเท้า มหาบพิตร”.

คุณเจตสมบูรณ์-คุณบำรุง บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"ปุราณปาทปุญฺชนานิ กึ กริสฺสนฺตี"ติ. "ขณฺฑาขณฺฑิกํ โกฏฺเฏตฺวา มตฺติกาย มทฺทิตฺวา ภิตฺตึ วิลิมฺปิสฺสนฺตี"ติ. "ภนฺเต เอตฺตกํ กตฺวาปิ อยฺยานํ ทินฺนานิ น นสฺสนฺตี"ติ. "อาม มหาราชา"ติ. ราชา ปสนฺโน อปรานิปิ ปญฺจ วตฺถสตานิ อาหราเปตฺวา เถรสฺส ปาทมูเล ฐปาเปสิ. เถโร กิร ปญฺจสตคฺฆนิกานิ วตฺถานิ ปญฺจสตภาเคน ปาทมูเล ฐเปตฺวา ทินฺนานิ ปญฺจสตกฺขตฺตุ ลภิ, สหสฺสคฺฆนิกานิ วตฺถานิ สหสฺสภาเคน ปาทมูเล ฐเปตฺวา ทินฺนานิ สหสฺสกฺขตฺตุ ลภิ, สตสหสฺสคฺฆนิกานิ วตฺถานิ สตสหสฺสภาเคน ปาทมูเล ฐเปตฺวา ทินฺนานิ สตสหสฺสกฺขตฺตุ ลภิ, "เอกํ เทฺว ตีณิ จตฺตาริ ปญฺจ ทสา"ติอาทินเยน ลทฺธานํ ปน คณนา นาม นตฺถิ. ตถาคเต กิร ปรินิพฺพุเต เถโร สกลชมฺพุทีปวิจริตฺวา สพฺพวิหาเรสุ ภิกฺขูนํ อตฺตโน สนฺตกาเนว ปตฺตจีวรานิ อทาสิ.

พระราชา ตรัสถามว่า "พวกเธอจักทำผ้าเช็ดเท้าเก่าให้เป็นอะไร ?". พระเถระถวายพระพรว่า "พวกเธอ จักโขลกให้ละเอียด เอาดินเหนียวขยำแล้วฉาบฝา". พระราชาตรัสถามว่า "พระคุณเจ้าผู้เจริญ ผ้าทั้งหลายที่ถวายแด่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย ย่อมไม่ฉิบหาย แม้เพราะทำกรรมมีประมาณเท่านี้หรือ ?". พระเถระ ถวายพระพรว่า "ถูกแล้วมหาบพิตร". พระราชา ทรงเลื่อมใส รับสั่งให้นำผ้า ๕๐๐ ผืน แม้อื่นอีกมาให้วางไว้แทบเท้าของพระเถระ. ได้ทราบว่า พระเถระได้ผ้าซึ่งมีราคาถึง ๕๐๐ ที่พระราชาทรงถวายวางไว้ ณ ที่แทบเท้า โดย ๕๐๐ ส่วน ถึง ๕๐๐ ครั้ง, ได้ผ้ามีราคาถึง ๑,๐๐๐ ที่พระราชาทรงถวายวาง ณ ที่แทบเท้า โดย ๑,๐๐๐ ส่วน ถึง ๑,๐๐๐ ครั้ง, ได้ผ้ามีราคาถึง ๑๐๐,๐๐๐ ที่พระราชาทรงถวายวางไว้ ณ ที่แทบเท้า โดย ๑๐๐,๐๐๐ ส่วน ถึง ๑๐๐,๐๐๐ ครั้ง, ก็ผ้าที่พระเถระได้แล้ว โดยนัยเป็นต้นว่า "๑-๒-๓-๔-๕-๑๐" นับไม่ได้. ได้ยินว่า เมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว พระ-

คุณเจตสมบูรณ์-คุณบำรุง บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เถระเที่ยวไปทั่วชมพูทวีป ได้ถวายบาตรและจีวรซึ่งเป็นของ ๆ ตนนั่นเทียว แก่พวกภิกษุในวิหารทั้งปวง.

มาคณฺฑิยาปิ "ยมหำ กโรมิ, ตำ ตถา อหุตฺวา อญฺญถา ว โหติ, อิหานิ กินฺนุ โข กริสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา "อตฺเถโส อุปาโย"ติ รญฺเญ อุยฺยานกีฬำ คจฺฉนฺเต, จูฬปิตุ สาสนำ ปหิณิ "สามาวติยา ปาสาทำ คนฺตฺวา ทุสฺสโกฏฺฐาคารเตลโกฏฺฐา-คารานิ วิวราเปตฺวา ทุสฺสานิ เตลจาฏิสุ เตเมตฺวา ถมฺเภ เวเฐตฺวา ตา สพฺพา เอกโต กตฺวา ทฺวารำ ปิทหิตฺวา พหิ ยนฺตกำ ทตฺวา ทณฺฑทีปกาหิ เคเห อคฺคี ททมาโน โอตริตฺวา คจฺฉตู"ติ.

ฝ่ายพระนางมาคัณฑิยา คิดว่า "เรา ทำสิ่งใด สิ่งนั้น ไม่ได้เป็นอย่างนั้นเลย กลับเป็นอย่างอื่นเสีย, บัดนี้เราจักทำอย่างไรหนอแล" คิดว่า "ยังมีอุบายนี้อยู่" เมื่อพระราชากำลังเสด็จไปทรงกีฬาในพระราชอุทยาน, ก็ส่งข่าวไปแก่อาว่า "ขออาจงไปสู่ปราสาทของนางสามาวดีแล้ว ให้เปิดเรือนคลังผ้าและเรือนคลังน้ำมัน แล้วชุบผ้าในตุ่มน้ำมันแล้วพันเสา ต้อนหญิงพวกนั้นทั้งหมดรวมกัน แล้วปิดประตูใส่ยนต์(กุญแจ)ภายนอก เอาคบเพลิงจุดพระตำหนักแล้วลงไปเสีย".

โส ขิปฺปำ ปาสาทำ อภิรุยฺห โกฏฺฐาคารานิ วิวราเปตฺวา วตฺถานิ เตลจาฏิสุ เตเมตฺวา ถมฺเภ เวเฐตุมารภิ. อถ นำ สามาวตีปมุขา อิตฺถิโย "กึ เอตำ จูฬปิตา"ติ วทนฺติโย อุปสงฺกมึสุ. "อมฺมา ราชา

นายมาคัณฑิยะนั้น ขึ้นไปสู่ปราสาทโดยเร็ว ให้เปิดเรือนคลังทั้ง-หลาย ชุบผ้าลงในตุ่มน้ำมันเริ่มเพื่อพันเสา. ลำดับนั้น พวกหญิง มีพระนางสามาวดีเป็นประธาน พูดกับนายมาคัณฑิยะนั้นว่า "อา กรรมนั่น อะไร ?" ดังนี้

ทหฺหีกมฺมตฺถาย อิเม ถมฺเภ เตลปิโลติกาหิ เวจาเปติ, ราชเคเห นาม สุยุตฺตทุยุตฺตํ ทุชฺชานนฺ, มา เม สนฺติเก โหถ อมฺมา"ติ เอวํ วตฺวา ตา อาคตา คพฺเภ ปเวเสตฺวา ทฺวารานิ ปิทหิตฺวา พหิ ยนฺตกมฺ ทตฺวา อาทิโต ปฏฺราย อคฺคึ ททนฺโต โอตริ.

เข้าไปหาแล้ว. นายมาคัณฑิยะ ตอบอย่างนี้ว่า "แม่ทั้งหลาย พระราชามีรับสั่งให้เอาผ้าเก่าชุบน้ำมันพันเสาเหล่านี้ เพื่อต้องการทำให้มั่นคง, ธรรมดาในพระราชวัง การงานที่ประกอบดีและชั่วรู้ได้ยาก, พวกเจ้าอย่าอยู่ในที่ใกล้เราเลย แม่ทั้งหลาย" ดังนี้แล้ว จึงต้อนหญิงเหล่านั้น ผู้มาแล้ว ให้เข้าไปในห้อง ปิดประตูลั่นยนต์ ภายนอก จุดไฟจำเดิมแต่ต้น (ตั้งแต่เรือนคลังหลังแรกจนหมดทุกหลัง) ลงแล้ว.

สามาวตี ตาสมฺ โอวาทมฺ อทาสิ "อมฺหากมฺ อนมตคฺเค สมฺสาเร วิจรนฺตีนมฺ เอวมฺ อคฺคินา ฌายมานานมฺ อตฺตภาวานมฺ พุทฺธญาเณนปิ ปริจฺเฉโท น สุกโร, อปฺปมตฺตา โหถา"ติ. ตา เคเห ฌายนฺเต, เวทนา-ปริคฺคหกมฺมฏฺฐานมฺ มนสิกโรนฺติโย กาจิ ทุติยผลมฺ กาจิ ตติยผลมฺ ปาปุณึสุ. เตน วุตฺตมฺ "อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู ปจฺฉาภตฺตมฺ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา, (สกทาคามิผล) เตนุปสงฺกมึสุ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตมฺ (อนาคามิผล).

พระนางสามาวดี ได้ให้โอวาทแก่หญิงเหล่านั้นว่า "การกำหนดอัตภาพ ซึ่งถูกไฟไหม้อย่างนี้ของพวกเรา ผู้ท่องเที่ยวอยู่ในสงสารอันมีเบื้องต้นอันใคร ๆ ไม่รู้แล้ว แม้อันพุทธญาณก็ทำการกำหนดไม่ได้โดยง่าย, พวกเจ้าจงเป็นผู้ไม่ประมาทเถิด". พวกหญิงเหล่านั้น เมื่อพระดำหนักไหม้อยู่ พากันมนสิการกัมมัฏฐานมีการกำหนดเวทนาเป็นอารมณ์ บางพวกบรรลุทุติยผล บางพวกก็บรรลุตติยผล เพราะเหตุนั้น พระ-

คุณเจตสมบูรณ์-คุณบำรุง บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุ “อิธ ภนฺเต รญฺโญ อุเทนสฺส อุยฺยานคตสฺส อนฺเตปุรํ ทฑฺฒํ ปญฺจ อิตฺถีสตานิ กาลกตานิ สามาวตีปมุขานิ, ตาสํ ภนฺเต อุปาสิกานํ กา คติ, โก อภิสมฺปราโย”ติ. “สนฺเตตฺถ ภิกฺขเว อุปาสิกาโย โสตาปนฺนา, สนฺติ สกทาคามินิโย, สนฺติ อนาคามินิโย, สพฺพา ตา ภิกฺขเว อุปาสิกาโย อนิปฺผลา กาลกตา”ติ.

อาจารย์ผู้สังคายนาพระธรรม กล่าวว่า “ครั้งนั้นแล ภิกษุเป็นอันมาก กลับจากบิณฑบาต ภายหลังภัตร(หลังฉันข้าวเช้า) พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคจนถึงที่ประทับ, ครันเข้าเฝ้าถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว พากันนั่งอยู่ ณ ที่ควรข้างหนึ่ง. ภิกษุเหล่านั้น ผู้นั่งลง ณ ที่ควรข้างหนึ่งแล้ว จึงกราบทูลเรื่องนั่นกะพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาสภายในพระตำหนักของพระเจ้าอุเทน ผู้เสด็จไปยังพระอุทยาน ถูกไฟไหม้แล้ว, หญิง ๕๐๐ คนมีพระนาง สามาวดีเป็นประธาน ได้ทำกาละแล้ว, ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสิกาเหล่านั้น มีคติเป็นอย่างไร? ภพหน้าเป็นอย่างไร ?”. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บรรดาอุบาสิกาเหล่านี้ พวกอุบาสิกาที่เป็นโสดาบันมีอยู่, ที่เป็นสกทาคามีมีอยู่, ที่เป็นอนาคามีก็มีอยู่, ภิกษุทั้งหลาย อุบาสิกาเหล่านั้นทั้งหมด เป็นผู้ไม่ไร้ผล ทำกาละดอก”.

คุณเจตสมบูรณ์-คุณบำรุง บุนนาค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค ทรงทราบเนื้อความนั่นแล้ว ทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้นว่า

"โมหสมฺพนฺธโน โลโก
ภพฺพรูโป ทิสฺสติ,
อุปธิพนฺธโน พาโล
ตมสา ปริวาริโต
สสฺสตี วิย ขายติ,
ปสฺสโต นตฺถิ กิญฺจนนฺ"ติ.

"โลก มีโมหะเป็นเครื่องผูกพัน ย่อมปรากฏ เป็นราวกะว่าภาวะอันควรมี, คนพาลมีกิเลสคือความเข้าไปยึดถือ เป็นเครื่องผูกไว้ ถูกความมืดหุ้มห่อแล้ว ปรากฏเป็นราวกะว่าเที่ยง กิเลสเป็นเครื่องกังวล ย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้เห็นอยู่".

เอวญฺจ ปน วตฺวา "ภิกฺขเว สตฺตา นาม สํสารวฏฺเฏ วิจรนฺตา นิจฺจกาลํ อปฺปมตฺตา หุตฺวา ปุญฺญกมฺมเมว กโรนฺติ, ปมาทิโน หุตฺวา ปาปกมฺมมฺปิ กโรนฺติ, ตสฺมา วฏฺเฏ วิจรนฺตา สุขมฺปิ ทุกฺขมฺปิ อนุภวนฺตี"ติ ธมฺมํ เทเสสิ.

ก็แล พระผู้มีพระภาค ครั้นตรัสแล้วอย่างนี้ ทรงแสดงธรรมว่า "ภิกษุทั้งหลาย ธรรมดาสัตว์ทั้งหลาย เที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ เป็นผู้ไม่ประมาทตลอดกาลเป็นนิตย์ ทำบุญกรรมนั่นเทียวก็มี, เป็นผู้มักประมาท ทำบาปกรรมก็มี, เพราะเหตุนั้น สัตว์ทั้งหลาย เมื่อเที่ยวไปในวัฏฏะ ย่อมเสวยสุขบ้าง ทุกข์บ้าง".

ราชา "สามาวติยา เคหํ กิร ฌายตี"ติ สุตฺวา เวเคนาคจฺฉนฺโตปิ อทฑฺฒเมว สมฺปาปุณิตุํ นาสกฺขิ.

พระราชาทรงสดับว่า "ได้ข่าวว่า พระตำหนักของพระนางสามาวดีถูกไฟไหม้" ถึงเสด็จมาโดยเร็ว ก็ไม่อาจจะทันที่พระตำหนักยังไม่ถูกไฟไหม้ได้.

เรือตรีจรูญ แก้วผลึก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาคนฺตฺวา จ ปน เคหํ นิพฺพาเปตฺวา อุปฺปนฺนพลวโทมนสฺโส อมจฺจคณปริวุโต นิสีทิตฺวา สามาวติยา คุเณ อนุสฺสรนฺโต “กสฺส นุ โข อิทํ กมฺมนฺ”ติ จินฺเตตฺวา “มาคณฺฑิยาย การิตํ กมฺมํ ภวิสฺสตี”ติ ญตฺวา “ตาเสตฺวา ปุจฺฉิยมานา น กเถสฺสติ, สณิกํ อุปาเยน ปุจฺฉิสฺสามี”ติ จินฺเตตฺวา อมจฺเจ อาห “อมฺโภ อหํ อิโต ปุพฺเพ อุฏฺฐาย สมุฏฺฐาย อาสงฺกิตปริสงฺกิโตว โหมิ, สามาวตี เม นิจฺจํ โอตารเมว คเวสติ, อิทานิ ปน เม จิตฺตํ นิพฺพุตํ ภวิสฺสติ, สุเขน วสิตุ ลภิสฺสามี”ติ. “เกน นุ โข เทว อิทํ กมฺมํ กตนฺ”ติ. “มยิ สิเนเหน เกนจิ กตํ ภวิสฺสตี”ติ. มาคณฺฑิยาปิ สมีเป ฐิตา ตํ สุตฺวา “อญฺโญ โกจิ กาตุํ น สกฺขิสฺสติ, มยา กตํ เทว, อหํ จูฬปิตรํ อาณาเปตฺวา กาเรสินฺ”ติ อาห.

ก็แล ครั้นเสด็จมาแล้ว ทรงยังพระ-ตำหนักให้ดับแล้ว ทรงเกิดความโทมนัส มีกำลัง มีหมู่อำมาตย์แวดล้อมแล้ว ประทับนั่ง หวนระลึกถึงความดีของพระนางสามาวดี ทรงดำริว่า “นี้ มันเป็นการทำของใครหนอแล ?” ดังนี้แล้ว ทรงทราบว่า “คงจักเป็นการทำที่นางมาคัณฑิยาให้ทำแล้ว” ทรงดำริว่า “พระนางมาคัณฑิยา อันเราทำให้หวาดกลัวแล้วถาม ก็จักไม่ยอมบอก, เราจักต้องใช้อุบายค่อย ๆ ถาม” ตรัสกับพวกอำมาตย์ว่า “ผู้เจริญทั้งหลาย เรา ในกาลก่อน แต่กาลนี้ไป ลุกขึ้นเสร็จสรรพ จะต้องคอยระแวงสงสัยอยู่รอบข้างนั่นเทียว, นางสามาวดีคอยแสวงหาแต่โทษเราเป็นนิตย์, แต่บัดนี้เราจักเย็นใจได้ละ? เราจักได้อยู่สบาย”. พวกอำมาตย์ทูลถามว่า “ข้าแต่สมมติเทพ กรรมนี้ ใครหนอแลทำแล้ว”. พระ-ราชาตรัสว่า “คงจักต้องเป็นกรรมอันใคร ๆ ทำแล้ว ด้วยความรักในเรา”. ฝ่ายพระนางมาคัณฑิยา ทรงยืนอยู่ในที่ใกล้ ได้สดับพระดำรัสนั้น กราบทูลว่า “ใคร ๆ อื่น จักไม่อาจทำ, หม่อมฉัน

เรือตรีจรูญ แก้วผลึก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทำพระเจ้าข้า, หม่อมฉันได้สั่งอาให้ทำแล้ว".

"ตำ ฯเปตฺวา อญฺโญ มยิ สิเนหสตฺโต นาม นตฺถิ, ปสนฺโนมสฺมิ, วรำ เต ทมฺมิ, ตฺวำ อตฺตโน ญาติคณำ ปกฺโกสาเปหี"ติ. สา ญาตกานำ สาสนำ ปหิณิ "ราชา มม ปสนฺโน วรำ เทติ, สีฆำ อาคจฺฉนฺตู"ติ. ราชา อาคตาคตานำ มหนฺตำ สกฺการำ กาเรสิ. ตำ ทิสฺวา ตสฺสา อญฺญาตกาปิ ลญฺจำ ทตฺวา "มยำ มาคณฺฑิยาย ญาตกา"ติ อาคจฺฉึสุ. ราชา เต สพฺเพ คาหาเปตฺวา ราชงฺคเณ นาภิปฺปมาเณ อาวาเฏ ขณาเปตฺวา เต ตตฺถ นิสีทาเปตฺวา ปฺสูหิ ปูเรตฺวา อุปริ ปลาลำ วิกีราเปตฺวา อคฺคึ ทาเปสิ. จมฺมสฺส ทฑฺฒกาเล ราชา อยนงฺคเลหิ กสาเปตฺวา ขณฺฑาขณฺฑำ หีราหีรำ กาเรสิ. มาคณฺฑิยาย สรีรโตปิ ติขิเณเนว สตฺเถน มฺสำ อุปฺปาเฏตฺวา เตเลน ปกฺกำ อุทฺธนำ อาโรเปตฺวา

พระราชา ตรัสว่า "เว้นเธอเสีย ชื่อว่าสัตว์ผู้มีความรักในเราอื่น ไม่มี, เราเลื่อมใส, เราจะให้พรแก่เธอ, เธอจงให้คนเรียกหมู่ญาติของตนมาเถิด". พระนางจึงส่งข่าวไปแก่หมู่ญาติว่า "พระราชาทรงเลื่อมใส จึงประทานพรแก่เรา, ขอหมู่ญาติจงมาเร็ว". พระราชาทรงมีรับสั่งให้ทำสักการะใหญ่แก่หมู่ญาติของพระนางมาคัณฑิยา ผู้มาแล้ว ๆ. แม้พวกคนผู้มิใช่ญาติของพระนาง เห็นสักการะนั้นแล้ว จึงให้ค่าจ้าง พากันมาด้วยอ้างว่า "พวกเราก็เป็นญาติของพระนางมาคัณฑิยา". พระราชามีรับสั่งให้จับคนทั้งหมดเหล่านั้นแล้ว รับสั่งให้ขุดหลุมแค่สะดือ ที่พระลานหลวง ให้คนเหล่านั้นนั่งในหลุมเหล่านั้น เอาดินร่วนกลบจนเต็ม ทรงให้เกลี่ยฟางไว้เบื้องบนแล้ว รับสั่งให้จุดไฟ. ในเวลาที่หนังถูกไฟไหม้แล้ว พระราชารับสั่งให้ไถด้วยไถเหล็กทั้งหลาย ให้ทำให้เป็นท่อนเล็กท่อนใหญ่ ชิ้นเล็ก

ปูเว วิย ปจาเปตฺวา ตเมว ขาทาเปสิ.

ชั้นใหญ่. รับสั่งให้เอามีดอันคมกริบนั่นเทียว เชือดเนื้อแม้จากสรีระของพระนางมาคัณฑิยา ตรงที่มีเนื้อล่ำ ๆ ให้ยกขึ้นสู่เตาไฟอันเดือดด้วยน้ำมัน ทรงให้ทอดเหมือนขนม ทรงให้เคี้ยวกินเนื้อคนนั่นเทียว.

อเถกทิวสํ ธมฺมสภายํ ภิกฺขู กถํ สมุฏฺฐาเปสุ "อนนุจฺฉวิกํ วต อาวุโส เอวรูปาย สทฺธาย ปสนฺนาย อุปาสิกาย เอวรูปึ มรณนฺ"ติ. สตฺถา อาคนฺตฺวา "กายนุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย นามา"ติ วุตฺเต, "ภิกฺขเว อิมสฺมึ อตฺตภาเว สามาวตีปมุขานํ อิตฺถีนเมตํ อยุตฺตํ, ปุพฺเพ กตกมฺมสฺสปน ยุตฺตเมว เอตาหิ ลทฺธนฺ"ติ วตฺวา "กึ ภนฺเต เอตาหิ ปุพฺเพ กตํ, อาจิกฺขถ โน"ติ เตหิ ยาจิโต อตีตํ อาหริ

ภายหลังวันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายพากันสนทนาในโรงแสดงธรรมว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย ความตายเห็นปานนี้ ไม่เหมาะสมแก่อุบาสิกาผู้มีศรัทธาเลื่อมใสเห็นปานนี้เลยหนอ". พระศาสดาเสด็จมาแล้ว ตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอนั่งสนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอแล ในบัดนี้" เมื่อพวกภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า "ด้วยเรื่องชื่อนี้" ดังนี้แล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ความตายนั่นไม่สมควรแล้ว แก่หญิงทั้งหลาย มีพระนางสามาวดีเป็นประธานในอัตภาพนี้, แต่ความตายนั่น อันหญิงเหล่านั้นได้แล้วสมควรแก่กรรมที่พวกเขาทำแล้วในกาลก่อนนั่นเทียว" ทรงถูกภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นทูลอ้อนวอนแล้วว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กรรมอะไร ? อันหญิง

เรือตรีจรูญ แก้วผลึก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เหล่านั้น ได้ทำไว้ในกาลก่อน, ขอพระองค์จงตรัสบอกแก่ข้าพระองค์ทั้งหลายเถิด" ทรงนำอดีตนิทานมาว่า

อตีเต พาราณสิยุ์ พฺรหฺมทตฺเต รชฺชๆ กาเรนฺเต ราชเคเห นิพทฺธๆ อฏฺจ ปจฺเจกพุทฺธา ภุญฺชนฺติ. ปญฺจสตา อิตฺถิโย เต อุปฏฺจหนฺติ. เตสุ สตฺต ปจฺเจกพุทฺธา หิมวนฺตๆ คจฺฉนฺติ,

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี พระปัจเจกพุทธเจ้า ๘ องค์ ฉันอยู่ในพระราชวังเป็นประจำ. หญิงประมาณ ๕๐๐ คน บำรุงพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นอยู่. บรรดาพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น พระปัจเจกพุทธเจ้า ๗ องค์ ไปสู่หิมวันตประเทศ,

เอโก นทีตีเร เอกๆ ติณคหนๆ อตฺถิ ตตฺถ ฌานๆ สมาปชฺชิตฺวา นิสีทิ. อเถกทิวสๆ ราชา ปจฺเจกพุทฺเธสุ คเตสุ, ตา อิตฺถิโย อาทาย นทิยๆ อุทกกีฬๆ กีฬิตุๆ คโต, ตตฺถ ตา อิตฺถิโย ทิวสภาคๆ อุทเก กีฬิตฺวา อุตฺตริตฺวา สีตปีฬิตาว อคฺคิๆ วิสิพฺเพตุกามา "อมฺหากๆ อคฺคิกรณฏฺฐานๆ โอโลเกยฺยาถา"ติ อปราปรๆ วิจรนฺติโย ตๆ ติณคหณๆ ทิสฺวา "ติณราสี"ติ สญฺญาย ปริวาเรตฺวา จิตา อคฺคิ อทาสุ,

พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง นั่งเข้าฌานอยู่ในพงหญ้าแห่งหนึ่งซึ่งมีอยู่ริมแม่น้ำ. ต่อมาวันหนึ่ง เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายไปแล้ว, พระราชาทรงพาพวกหญิงเหล่านั้น เสด็จไปเพื่อทรงเล่นกีฬาว่ายน้ำ ในแม่น้ำ, ณ ที่นั้น หญิงเหล่านั้นเล่นน้ำตลอดทั้งวันขึ้นแล้วถูกความหนาวเย็นบีบคั้นแล้วเทียวต้องการจะผิงไฟ กล่าวว่า "พวกเธอจงหาที่ก่อไฟของพวกเราเถอะ" พากันเที่ยวไป ๆ มา ๆ อยู่ เห็นพงหญ้านั้นแล้ว พากันยืนล้อมก่อไฟผิงด้วย

คุณรังสรรค์ หนาแน่น
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ติเณสุ ฌายิตฺวา ปตนฺเตสุ, ปจฺเจกพุทฺธํ ทิสฺวา "นฏฺฐมฺหา นฏฺฐมฺหา, รญฺโญ ปจฺเจกพุทฺโธ ฌายติ, ราชา ญตฺวา อเมฺห นาเสสฺสติ, 'สุทฑฺฒํ นํ กริสฺสามา"ติ สพฺพา อิโต จิโต จ ทารูนิ อาหริตฺวา ตสฺส อุปริ ราสึ กรึสุ. มหา ทารุราสิ อโหสิ. อถ นํ อาลิมฺเปตฺวา "อิทานิ ฌายิสฺสตี"ติ สญฺญาย ปกฺกมึสุ. ตา ปรมํ อสญฺเจตนิกา หุตฺวา อิทานิ กมฺมุนา พชฺฌิสฺสามาติ ปจฺเจกพุทฺธํ ปน อนฺโตสมาปตฺติยํ สกฏฺฐสหสฺสทารูนิ อาหริตฺวา อาลิมฺเปนฺตาปิ อุสุมฺ[1]าการมตฺตํ กาตุ น สกฺโกนฺติ.

สำคัญว่า "เป็นกองหญ้า", เมื่อหญ้าทั้งหลายไหม้แล้ว ยุบลง, หญิงเหล่านั้นแลเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้ว พูดกันว่า "พวกเรา ฉิบหายแล้ว พวกเราฉิบหายแล้ว, พระปัจเจกพุทธเจ้าของพระราชาถูกไฟไหม้อยู่, พระราชาทรงทราบแล้วจักยังพวกเราให้ฉิบหาย, พวกเราจักทำท่านให้ไฟไหม้หมด" ดังนี้แล้ว ทุกคนนำฟืนมาจากที่โน้นบ้างที่นี้บ้าง ทำให้เป็นกองในเบื้องบนของพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น. ฟืนเป็นกองใหญ่แล้ว. ทีนั้น หญิงเหล่านั้น จึงช่วยกันสุมฟืนนั้นแล้วพากันหลีกไปด้วยสำคัญว่า "บัดนี้พระปัจเจกพุทธเจ้า จักถูกไฟไหม้ละ". พวกหญิงเหล่านั้น ครั้งแรกไม่ได้มีเจตนาถูกกรรมติดตามแล้วในบัดนี้. ก็คนทั้งหลายถึงนำฟืนมา ๑,๐๐๐ เล่มเกวียนสุมอยู่ ไม่อาจจะทำพระปัจเจกพุทธเจ้าภายในสมาบัติให้มีอาการสักว่าไออุ่นได้.

ตสฺมา โส สตตเม ทิวเส อุฏฺฐาย ยถาสุขํ อคมาสิ. ตา ตสฺส กมฺมสฺส

เพราะฉะนั้น ในวันที่ ๗ พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น ลุกขึ้น ได้ไปตามความ

---

[1] ฉ. อุสุมาการมตฺตมฺปิ.

คุณรังสรรค์ หนาแน่น
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กตตฺตา พหูนิ วสฺสสตสหสฺสานิ นิรเย ปจิตฺวา ตสฺเสว กมฺมสฺส วิปากาวเสเสน อตฺตภาวสเต อิมินา นิยาเมน เคเห ฌายมาเน ฌายีสุ. อิทำ เอตาสำ ปุพฺพกมฺมนฺติ.

สบายแล้ว. เพราะความที่กรรมนั้น อันพวกเธอทำไว้แล้ว หญิงเหล่านั้น จึงไหม้ในนรกตลอดหลายแสนปี ถูกไฟไหม้แล้วในเรือนที่ถูกไฟไหม้อยู่ โดยทำนองนี้ ในร้อยอัตภาพ ด้วยวิบากอันเหลือลงแห่งกรรมนั้นนั่นเทียว. นี้เป็นบุพกรรมของหญิงเหล่านั้น ดังนี้แล.

เอวำ วุตฺเต ภิกฺขู สตฺถารำ ปุจฺฉิสุ "ขุชฺชุตฺตรา ปน ภนฺเต เกน กมฺเมน ขุชฺชา ชาตา, เกน มหาปญฺญา, เกน โสตาปตฺติผลำ อธิคตา, เกน ปเรสำ เปสนการิกา ชาตา"ติ. "ภิกฺขเว ตสฺเสว รญฺโญ พาราณสิยำ รชฺชำ กรณกาเล เสฺวว ปจฺเจกพุทฺโธ โถกำ ขุชฺชธาตุโก อโหสิ. อเถกา อุปฏฺฐายิกา อิตฺถี กมฺพลำ ปารุปิตฺวา สุวณฺณสรกำ คเหตฺวา "อมฺหากำ ปจฺเจกพุทฺโธ เอวญฺจ วิจรตี"ติ ขุชฺชา หุตฺวา ตสฺส วิจรณาการำ ทสฺเสสิ.

เมื่อพระศาสดา ตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุทั้งหลายทูลถามพระศาสดาว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็นางขุชชุตตรา เป็นหญิงค่อม เพราะกรรมอะไรเล่า, เป็นผู้มีปัญญามาก เพราะกรรมอะไรเล่า, เป็นผู้บรรลุโสดาปัตติผล เพราะกรรมอะไรเล่า ? เป็นคนรับใช้ของคนเหล่าอื่น เพราะกรรมอะไรเล่า ?". พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ในสมัยที่พระราชาพระองค์นั้นนั่นเทียว ครองราชสมบัติในกรุงพาราณสี พระ-ปัจเจกพุทธเจ้านั้นนั่นเทียว ได้เป็นผู้มีธาตุคนหลังค่อม หน่อยหนึ่ง. ทีนั้น หญิงรับใช้คนหนึ่ง ห่มผ้ากัมพล ถือขันทองคำ ทำเป็นคนค่อมแสดงอาการเที่ยวไปแห่งพระปัจเจกพุทธเจ้า ด้วยพูด

คุณประพิณ ภิรมย์โยธี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ว่า “พระปัจเจกพุทธเจ้าของพวกเรา ย่อมเที่ยวไปอย่างนี้และอย่างนี้”.

ตสฺส นิสฺสนฺเทน ขุชฺชา ชาตา. เต ปน ปจฺเจกพุทฺเธ ปฐมทิวเส ราชเคเห นิสีทาเปตฺวา ปตฺเต คาหาเปตฺวา ปายาสสฺส ปูเรตฺวา ทาเปสิ. อุณฺหปายาสสฺส ปูเร ปตฺเต ปจฺเจกพุทฺธา ปริวตฺเตตฺวา ปริวตฺเตตฺวา คณฺหนฺติ. สา อิตฺถี เต ตถา กโรนฺเต ทิสฺวา อตฺตโน สนฺตกานิ อฏฺฐ ทนฺตวลยานิ ทตฺวา “อิธ ฐเปตฺวา คณฺหถา”ติ อาห. เต ตถา กตฺวา ตำ โอโลเกสุ. สา เตสำ อธิปฺปายำ ญตฺวา “นตฺถิ ภนฺเต อมฺหากำ เอเตหิ อตฺโถ, ตุมฺหากญฺเญว ตานิ ปริจฺจตฺตานิ, คเหตฺวา คจฺฉถา”ติ อาห. เต คเหตฺวา นนฺทมูลกปพฺภารำ อคมำสุ. อชฺชาปิ ตานิ วลยานิ อโรคาเนว. สา ตสฺส กมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน อิทานิ ติปิฏกธรา มหาปญฺญา ชาตา. ปจฺเจกพุทฺธานำ กตอุปฏฺฐานนิสฺสนฺเทน โสตาปตฺติผลำ

ด้วยผลอันไหลออกแห่งกรรมนั้น นางจึงเกิดเป็นหญิงค่อม. อนึ่ง ในวันแรกพระราชาทรงอาราธนาพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นให้นั่งในพระราชมนเทียรแล้วตรัสสั่งให้ราชบุรุษรับบาตร บรรจุบาตรให้เต็มด้วยข้าวปายาส แล้วรับสั่งให้ถวาย. พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายถือบาตรที่เต็มด้วยข้าวปายาสอันร้อนต้องผลัดเปลี่ยนไปมา. หญิงนั้น เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นทำอยู่อย่างนั้นจึงถวายวลัยงา ๘ วลัย ซึ่งเป็นของส่วนตัว กล่าวว่า “ขอพระคุณเจ้าจงวางลงบนวลัยนี้แล้วถือเอาเถิด”. พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น ทำอย่างนั้นแล้วก็มองดูหญิงนั้น. นางรู้ความประสงค์พวกท่านแล้ว จึงกล่าวว่า “ข้าแต่ท่านเจ้าข้า พวกดิฉันไม่ต้องการด้วยวลัยเหล่านี้ พวกดิฉันบริจาควลัยเหล่านั้นแก่พวกพระคุณเจ้านั่นเทียว, ขอพวกพระคุณเจ้าจงรับเอาไปเถิด”. พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นรับเอา ได้ไป

คุณประพิณ ภิรมย์โยธี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปตฺตา.

สู่เงื้อมเขา ชื่อว่านันทมูลกะ. แม้ทุกวันนี้ วลัยเหล่านั้น ก็ยังดีอยู่นั่นเทียว. เพราะผล แห่งกรรมนั้น บัดนี้ นางจึงเป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก มีปัญญามาก. ด้วยผลแห่งการอุปัฏฐาก ที่นางทำแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย นางจึงบรรลุโสดาปัตติผล.

อิทมสฺสา พุทฺธนฺตเร ปุพฺพกมฺมํ.

นี้เป็นบุพกรรม ในพุทธันดรของนาง.

กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธสฺส กาเล ปน เอกา พาราณสีเสฏฺฐิโนธีตา วฑฺฒมานกจฺฉายาย อาทาสํ คเหตฺวา อตฺตานํ อลงฺกโรนฺตี นิสีทิ. อถสฺสา วิสฺสาสิกา เอกา ขีณาสวา ภิกฺขุนี ตํ ทฏฺฐุํ อคมาสิ. ภิกฺขุนิโย หิ ขีณาสวาปิ สายณฺหสมเย อุปฏฺฐากกุลานิ ทฏฺฐุกามา โหนฺติ. ตสฺมึ ปน ขเณ เสฏฺฐิธีตาย สนฺติเก กาจิ เปสนการิกา นตฺถิ, สา "วนฺทามิ อยฺเย, เอตํ ตาว "ฉันไหว้ เจ้าข้า, ขอท่านช่วยหยิบ

ก็ในกาลแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ ธิดาของเศรษฐีในเมืองพาราณสีคนหนึ่ง ถือเอาแว่น (กระจก) นั่งแต่งตัวอยู่ในเวลาบ่าย. ทีนั้น นางภิกษุณีผู้พระขีณาสพรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้คุ้นเคยของนาง ได้ไปเพื่อจะเยี่ยมนาง. จริงอยู่ ภิกษุณีทั้งหลาย แม้เป็นพระขีณาสพ ก็เป็นผู้ปรารถนาจะเห็นตระกูลอุปัฏฐาก ในเวลาเย็น. ก็ในขณะนั้น หญิงผู้รับใช้สักคนไม่มีในที่อยู่ของธิดาเศรษฐี, นางกล่าวว่า

คุณน้อม แซ่เตีย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เม ปสาธนเปฬกำ[๑] คเหตฺวา เทถา"ติ อาห. เถรี จินฺเตสิ "สจสฺสา อิมำ คณฺหิตฺวา น ทสฺสามิ, มยิ อาฆาตำ กตฺวา นิรเย นิพฺพตฺติสฺสติ, สเจ ปน ทสฺสามิ, ปรสฺส เปสนการิกา หุตฺวา นิพฺพตฺติสฺสติ, นิรยสนฺตาปโต โข ปน ปรสฺส เปสนการิกาภาโววเสยฺโย"ติ. สา อนุทยำ ปฏิจฺจ ตำ คเหตฺวา ตสฺสา อทาสิ. ตสฺส กมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน ปเรสำ เปสนการิกา ชาตาติ.

กระเช้าเครื่องประดับนั่นให้แก่ฉันก่อนเถิด". พระเถรี คิดว่า "ถ้าเราจักไม่หยิบกระเช้าเครื่องประดับนี้ให้แก่นาง, นางจักทำความอาฆาตในเราแล้วจักบังเกิดในนรก, แต่ถ้าเราจักให้, นางก็จักเกิดเป็นหญิงรับใช้ของคนอื่น, ก็ การเป็นหญิงรับใช้คนอื่นเทียว ยังประเสริฐกว่าความเร่าร้อนในนรกแล". พระเถรีนั้น อาศัยความเอ็นดู จึงหยิบกระเช้าเครื่องประดับนั้นให้แก่นาง. เพราะผลแห่งกรรมนั้น นางจึงเป็นหญิงรับใช้ของคนเหล่าอื่น.

ปุเนกทิวสำ ภิกฺขู ธมฺมสภายำ กถำ สมุฏฺฐาเปสุ "สามาวตีปมุขา ปญฺจสตา อิตฺถิโย เคเห อคฺคินา ฌายึสุ, มาคณฺฑิยาย ญาตกา อุปริปลาลคฺคึ ทตฺวา อยนงฺคเลหิ ภินฺนา, มาคณฺฑิยา ปกฺกุฏฺฐิตเตเลน ปกฺกา, เก นุ โข เอตฺถ ชีวนฺติ นาม, เก มตา นามา"ติ.

ในวันรุ่งขึ้น ภิกษุทั้งหลายสนทนากันในโรงแสดงธรรมว่า "หญิง ๕๐๐ คน มีพระนางสามาวดีเป็นประธาน ถูกไฟไหม้ในพระตำหนัก, พวกญาติของพระนางมาคัณฑิยา ถูกจุดไฟมีฟางเป็นเชื้อไว้เบื้องบน แล้วทำลายด้วยไถเหล็ก, พระนางมาคัณฑิยาถูกทอดด้วยน้ำมันที่เดือดพล่านแล้ว ในคนเหล่านั้น

---

[๑] ฉ. ปสาธนเปฬกำ.

คุณจงรักษ์ น้อมศรัณย์บุตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คนพวกไหนหนอแล ชื่อว่า ยังเป็นอยู่
คนพวกไหนหนอแล ชื่อว่า ตายแล้ว".

สตฺถา อาคนฺตฺวา "กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนนิสินนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย นามา"ติ วุตฺเต, "ภิกฺขเว เย เกจิ ปมตฺตา, เต วสฺสสตํ ชีวนฺตาปิ มตาเยว นาม, เย อปฺปมตฺตา, เต มตาปิ ชีวนฺติเยว, ตสฺมา มาคณฺฑิยา ชีวนฺตีปิ มตาปิ มตาเยว นาม, สามาวตีปมุขา ปญฺจสตา อิตฺถิโย มตาปิ ชีวนฺติเยว นาม, น หิ ภิกฺขเว อปฺปมตฺตา มรนฺติ นามา"ติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

พระศาสดาเสด็จมา ตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งประชุมกันด้วยเรื่องอะไรหนอแล" เมื่อภิกษุกราบทูลว่า "ด้วยเรื่องชื่อนี้" ดังนี้แล้ว จึงตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย คนเหล่าใดเหล่าหนึ่งประมาทแล้ว, คนเหล่านั้น ถึงเป็นอยู่ตลอด ๑๐๐ ปี ก็ชื่อว่าตายแล้วนั่นเทียว, (ส่วน) คนเหล่าใดไม่ประมาทแล้ว, คนเหล่านั้นแม้ตายแล้ว ก็ชื่อว่ายังเป็นอยู่นั่นเทียว, เพราะฉะนั้น พระนางมาคัณฑิยา เป็นอยู่ก็ตาม ตายแล้วก็ตาม ชื่อว่าตายแล้วนั่นเทียว, หญิง ๕๐๐ คน มีพระนางสามาวดีเป็นประธาน ถึงตายแล้วก็ชื่อว่ายังเป็นอยู่นั่นเทียว, ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าคนผู้ไม่ประมาทแล้ว ชื่อว่าย่อมไม่ตาย" ดังนี้แล้ว ได้ทรงภาษิตพระคาถาเหล่านี้ ว่า

๒๑. "อปฺปมาโท อมตํ ปทํ,
ปมาโท มจฺจุโน ปทํ,

๒๑. "ความไม่ประมาท เป็นเครื่องถึงพระนิพพานชื่ออมตะ ความ

คุณอิศริยา น้อมพรรโณภาส
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปฺปมตฺตา น มียนฺติ, ประมาทเป็นหนทางแห่งมัจจุ เหล่า-
เย ปมตฺตา ยถา มตา, สัตว์ผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมไม่ตาย
เหล่าสัตว์ผู้ประมาทแล้ว ย่อมเป็น
เหมือนคนที่ตายแล้ว ฉะนั้น,

๒๒. เอตํ วิเสสโต ญตฺวา ๒๒. บัณฑิตทั้งหลาย รู้เหตุนั้น โดย
อปฺปมาทมฺหิ ปณฺฑิตา ความแปลกกันแล้ว ดำรงอยู่แล้ว
อปฺปมาเท ปโมทนฺติ ในความไม่ประมาท ย่อมบันเทิง
อริยานํ โคจเร รตา ในความไม่ประมาท, ยินดีในธรรม
เป็นที่เที่ยวไป ของพระอริยเจ้า
ทั้งหลาย

๒๓. เต ฌายิโน สาตติกา ๒๓. บัณฑิตเหล่านั้น ผู้มีปกติเพ่ง มี
นิจฺจํ ทฬฺหปรกฺกมา ความเพียรอันเป็นไปติดต่อกัน มี
ผุสนฺติ ธีรา นิพฺพานํ ความบากบั่นมั่น เป็นนิตย์ เป็น
โยคกฺเขมํ อนุตฺตรนฺ”ติ. นักปราชญ์ ย่อมถูกต้องพระ-
นิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ
อันยอดเยี่ยม”.

ตตฺถ **อปฺปมาโทติ** ปทํ มหนฺตํ บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ความ**
อตฺถํ ทีเปติ, มหนฺตํ อตฺถํ **ไม่ประมาท** ย่อมแสดงเนื้อความมาก
คเหตฺวา ติฏฺฐติ. สกลมฺปิ หิ เตปิฏกํ คือถือเอาเนื้อความมากตั้งอยู่. จริงอยู่
พุทฺธวจนํ อาหริตฺวา กถิยมานํ พระพุทธพจน์ คือพระไตรปิฎกแม้ทั้งสิ้น
อปฺปมาทเมว โอตรติ. เตน วุตฺตํ ที่พระอาจารย์ทั้งหลายนำมากล่าวอยู่
ย่อมรวมลงสู่ความไม่ประมาททั้งนั้น.

คุณอรนุช คำกลัด สร้างถวายเป็นพุทธบูชา
อุทิศส่วนกุศลให้แก่ “คุณพระอภิรมย์สินารักษ์-คุณแม่พิมพ์ บุนนาค และพันโทพิม คำกลัด”

เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาค จึงตรัสว่า

"เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ ชงฺคลานำ ปาณานำ ปทชาตานิ, สพฺพานิ ตานิ หตฺถิปเท สโมธานำ คจฺฉนฺติ, หตฺถิปทำ เตสำ อคฺคมกฺขายติ ยทิทำ มหนฺตตฺเตน. เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ กุสลา ธมฺมา, สพฺเพเต อปฺปมาทมูลกา อปฺปมาท-สโมสรณา, อปฺปมาโท เตสำ ธมฺมานำ อคฺคมกฺขายตี"ติ.

"ภิกษุทั้งหลาย รอยเท้าของสัตว์ทั้งหลาย ผู้เที่ยวไปบนแผ่นดิน เหล่าใด-เหล่าหนึ่ง, รอยเท้าทั้งปวงนั้น ย่อมถึงความประชุมลงในรอยเท้าช้าง, รอยเท้าช้าง อันชาวโลกย่อมกล่าวว่า เป็นยอดแห่งรอยเท้าของสัตว์เหล่านั้น เพราะความที่รอยเท้าช้างนี้เป็นของใหญ่ แม้ฉันใด, ภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่ง, กุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมด มีความไม่ประมาทเป็นรากเหง้า รวมลงในความไม่ประมาท, ความไม่ประมาท ปราชญ์กล่าวว่า เป็นยอดแห่งธรรมเหล่านั้น ฉันนั้นเหมือนกันแล".

โส ปเนส อตฺถโต สติยา อวิปฺปวาโส นาม, นิจฺจำ อุปฏฺฐิตาย สติยา เจตำ นามำ. **อมตำ ปทนฺติ** อมตำ วุจฺจติ นิพฺพานำ ตญฺหิ อชาตตฺตา น ชียติ น มียติ, ตสฺมา "อมตนฺ"ติ วุจฺจติ. ปชฺชนฺติ อิมินาติ ปทำ, "อมตำ ปาปุณนฺตี"ติ

ก็ ความไม่ประมาทนี้นั้น โดยเนื้อความ ชื่อว่า ความไม่อยู่ปราศจากสติ, จริงอยู่ คำว่า ความไม่ประมาทนั่น เป็นชื่อของสติที่ตั้งมั่นเป็นนิตย์. พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า **เป็นเครื่องถึงพระนิพพานชื่ออมตะ** พระนิพพานพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า อมตะ,

คุณอรนุช คำกลัด สร้างถวายเป็นพุทธบูชา
อุทิศส่วนกุศลให้แก่ "คุณพระอภิรมย์สินารักษ์-คุณแม่พิมพ์ บุนนาค และพันโทพิม คำกลัด"

๕-๑๔-๒๐๑๗-๑๗.๒-๕

อตฺโถ. อมตสฺส ปทำ อมตำปทำ "อมตสฺส อธิคมุปาโย"ติ วุตฺตำ โหติ.

เพราะพระนิพพานนั้น ชื่อว่า ย่อมไม่แก่ ไม่ตาย เพราะความที่พระนิพพานเป็นธรรมชาติไม่เกิด, ฉะนั้น พระนิพพานพระองค์ตรัสเรียกว่า "อมตะ". สัตว์ทั้งหลายย่อมถึง อธิบายว่า "ย่อมบรรลุพระนิพพานชื่ออมตะ" ด้วยคุณชาตินี้เหตุนั้น คุณชาตินี้ จึงชื่อว่าเป็นเครื่องถึง. คุณชาติเป็นเครื่องถึงพระ-นิพพานชื่ออมตะ อันท่านกล่าวอธิบายไว้ว่า "เป็นอุบายเครื่องบรรลุอมตะ" จึงชื่อว่า อมตำปทำ.

ปมาโทติ ปมชฺชนภาโว, มุฏฺฐสจฺจสงฺขาตสฺส สติยา โวสฺสคฺคสฺเสตำ นามำ. **มจฺจุโนติ** มรณสฺส. **ปทนฺติ** อุปาโย มคฺโค. ปมตฺโต หิ ชาตึ นาติวตฺตติ, ชาโตปิ ชียติ เจว มียติ จาติ ปมาโท มจฺจุโน ปทนฺนาม โหติ มรณำ อุปเนติ.

ภาวะคือความมัวเมาชื่อว่า**ความประมาท,** คำว่า ความประมาทนั้นเป็นชื่อของการปล่อยสติ กล่าวคือความเผลอสติ. คำว่า **มัจจุ** คือความตาย. คำว่า **เป็นหนทาง** คือเป็นอุบาย ได้แก่เป็นหนทาง. เพราะชนผู้ประมาทแล้วย่อมไม่เป็นไปล่วงซึ่งชาติได้, ชนแม้เกิดแล้ว ย่อมแก่ด้วย ย่อมตายด้วย ฉะนั้นความประมาท ย่อมชื่อว่าเป็นหนทางแห่งมัจจุ คือย่อมนำเข้าไปสู่ความตาย.

คุณอรนุช คำกลัด
อุทิศส่วนกุศลให้แด่ "คุณมานิตย์ บุนนาค"

อปฺปมตฺตา น มียนฺตีติ สติยา สมนฺนาคตา หิ อปฺปมตฺตา สตฺตา “น มรนฺติ, อชรามรา โหนฺตี”ติ น สลฺลกฺเขตพฺพา น หิ โกจิ สตฺโต อชรามโร นาม อตฺถิ, ปมตฺตสฺส ปน วฏฺฏนฺนาม น ปริจฺฉินฺนํ อปฺปมตฺตสฺส ปริจฺฉินฺนํ. ตสฺมา ปมตฺตา ชาติอาทีหิ อปริมุตฺตตฺตา ชีวนฺตาปิ มตาเยว นาม. อปฺปมตฺตา ปน อปฺปมาท-ลกฺขณํ วฑฺเฒตฺวา ขิปฺปฺ มคฺคผลานิ สจฺฉิกตฺวา ทุติยตติยอตฺตภาเวสุ น นิพฺพตฺตนฺติ ตสฺมา เต ชีวนฺตาปิ มตาปิ น มียนฺติเยว นาม.

คำว่า **คนผู้ไม่ประมาทย่อมไม่ตาย** ความว่า จริงอยู่ สัตว์ทั้งหลายผู้ประกอบด้วยสติ ชื่อว่า ผู้ไม่ประมาท ใคร ๆ ไม่พึงกำหนดว่า “ผู้ไม่ประมาทแล้วย่อมไม่ตาย คือย่อม เป็นผู้ไม่แก่และไม่ตาย” ดังนี้, เพราะสัตว์ไร ๆ ชื่อว่าไม่แก่และไม่ตาย ย่อมไม่มี, แต่ชื่อว่าวัฏฏะของสัตว์ผู้ประมาทแล้ว อันพุทธญาณกำหนดไม่ได้ วัฏฏะของสัตว์ผู้ไม่ประมาทแล้ว กำหนดได้แล้ว. ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายผู้ประมาทแล้ว ถึงยังมีชีวิตอยู่ก็ชื่อว่าตายแล้วนั่นเทียว เพราะยังไม่พ้นไปจากทุกข์ มีชาติเป็นต้นได้, ส่วนสัตว์ทั้งหลายผู้ไม่ประมาทแล้ว เจริญธรรมอันบัณฑิตกำหนดด้วยความไม่ประมาท ทำให้แจ้งมรรคและผลพลัน ย่อมไม่บังเกิดในอัตภาพที่ ๒-๓ เพราะฉะนั้น สัตว์เหล่านั้น จะเป็นอยู่ก็ตาม ตายแล้วก็ตาม ชื่อว่าย่อมไม่ตายนั่นเทียว.

เย ปมตฺตา ยถา มตาติ เย ปน สตฺตา ปมตฺตา, เต ปมาทมรเณน มตตฺตา ยถา ชีวิตินฺทฺริยุปจฺเฉเทน มตา ทารุกฺ-

คำว่า **เหล่าสัตว์ผู้ประมาทแล้วย่อมเป็นเหมือนคนที่ตายแล้วฉะนั้น** ความว่า ก็สัตว์เหล่าใดประมาทแล้ว, สัตว์เหล่านั้น ย่อมเป็นเหมือนดังเหล่า-

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร

ขนฺธสทิสา อปคตวิญฺญาณา, ตเถว โหนฺติ. เตสมฺปิ หิ มตานํ วิย คหฏฺฐานํ ตาว "ทานํ ทสฺสาม, สีลํ รกฺขิสฺสาม, อุโปสถกมฺมํ กริสฺสามา"ติ เอกจิตฺตมฺปิ น อุปฺปชฺชติ, ปพฺพชิตานมฺปิ "อาจริยุปชฺฌายวตฺตาทีนิ ปูเรสฺสาม, ธุตงฺคานิ สมาทิยิสฺสาม, ภาวนํ วฑฺเฒสฺสามา"ติ เอกจิตฺตมฺปิ น อุปฺปชฺชติ มเตน เต กีนานากรณาว โหนฺติ. เตน วุตฺตํ "เย ปมตฺตา ยถา มตา"ติ.

สัตว์ผู้ตายแล้ว ด้วยการขาดชีวิตินทรีย์ มีวิญญาณไปปราศแล้ว เป็นเช่นกับท่อนฟืนนั่นเทียว เพราะความที่ตนตายแล้ว ด้วยความตายคือความประมาท. จริงอยู่ แม้จิตดวงหนึ่งว่า "เราจักถวายทาน, รักษาศีล จักรักษาอุโบสถกรรม" ย่อมไม่เกิดขึ้นแม้แก่สัตว์เหล่านั้น ผู้เป็นคฤหัสถ์ก่อน, จิตดวงหนึ่งว่า "เราจักบำเพ็ญวัตรทั้งหลาย มีอาจริยวัตรและอุปัชฌายวัตรเป็นต้น, เราจักสมาทานธุดงค์, เราจักเจริญภาวนา" ย่อมไม่เกิดขึ้น แม้แก่ผู้เป็นบรรพชิต เหมือนจิตดวงหนึ่งไม่เกิดขึ้นแก่สัตว์ที่ตายแล้ว ฉะนั้น สัตว์ผู้ประมาทแล้วเหล่านั้น จะเป็นผู้มีอะไรเป็นเครื่องทำให้ต่างจากสัตว์ผู้ตายแล้วเล่า. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "เหล่าสัตว์ผู้ประมาทแล้ว ย่อมเป็นเหมือนคนที่ตายแล้ว ฉะนั้น".

เอตํ วิเสสโต ญตฺวาติ "ปมตฺตสฺส วฏฺฏโต นิสฺสรณํ นตฺถิ, อปฺปมตฺตสฺส อตฺถี"ติ เอตํ วิเสสโต

คำว่า **รู้เหตุนั้นโดยแปลกกัน** ความว่า รู้เหตุนี้ โดยความแปลกกันว่า "สำหรับสัตว์ผู้ประมาทแล้ว ย่อมไม่มี

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร

ชานิตฺวา.

การแล่นออกจากวัฏฏะ, (แต่) สำหรับสัตว์ผู้ไม่ประมาทแล้ว มีอยู่".

"เก ปน เอตํ วิเสสํ ชานนฺตี"ติ ? **อปฺปมาทมฺหิ ปณฺฑิตาติ** เย ปณฺฑิตา เมธาวิโน สปฺปญฺญา อตฺตโน อปฺปมาเท ฐตฺวา อปฺปมาทํ วฑฺเฒนฺติ, เต เอตํ วิเสสการณํ ชานนฺติ.

ถามว่า "ก็คนเหล่าไหน ย่อมรู้ความแปลกกัน นั่น" ? ตอบว่า **บัณฑิตทั้งหลาย(ตั้งอยู่) ในความไม่ประมาท** ย่อมรู้. อธิบายว่า บัณฑิต คือปราชญ์ ได้แก่ผู้มีปัญญาเหล่าใด ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทของตน เจริญความไม่ประมาทอยู่ บัณฑิตเหล่านั้น ย่อมรู้เหตุที่แปลกกันนั่น.

อปฺปมาเท ปโมทนฺตีติ เต เอตํ ญตฺวา ตสฺมึ อตฺตโน อปฺปมาเท ปโมทนฺติ, ปหสิตมุขา ตุฏฺฐปหฏฺฐา โหนฺติ. **อริยานํ โคจเร รตาติ** เต เอวํ อปฺปมาเท ปโมทนฺตา ตํ อปฺปมาทํ วฑฺเฒตฺวา อริยานํ พุทฺธปจฺเจกพุทฺธสาวกานํ โคจรสงฺขาเต จตุสติปฏฺฐานาทิเภเท สตฺตตฺตึส โพธิปกฺขิยธมฺเม นววิเธ โลกุตฺตรธมฺเม จ รตา อภิรตา โหนฺตีติ อตฺโถ.

คำว่า **ย่อมบันเทิงในความไม่ประมาท** ความว่า บัณฑิตเหล่านั้นครั้นรู้เหตุนั่นแล้ว ย่อมบันเทิงคือเป็นผู้มีใบหน้ายิ้มแย้ม ได้แก่ ยินดี ร่าเริงในความไม่ประมาทของตนนั้น. คำว่า **ยินดีในธรรมเป็นที่เที่ยวไปของพระอริยเจ้าทั้งหลาย** ความว่า บัณฑิตเหล่านั้นเมื่อบันเทิงในความไม่ประมาทอย่างนี้ เจริญความไม่ประมาทนั้นแล้ว ย่อมเป็นผู้ยินดี คือยินดียิ่งในโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ แยกเป็นสติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น และในโลกุตรธรรม ๙ ประการ กล่าวคือ ธรรมเป็นเครื่องเที่ยวไปของ

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร

๑๐-๓๑-๒๕๖๑

พระอริยะทั้งหลาย คือพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระสาวกของพระพุทธเจ้า.

เต ฌายิโนติ เต อปฺปมตฺตา ปณฺฑิตา อฏฺฐสมาปตฺติสงฺขาเตน อารมฺมณูปนิชฺฌาเนน วิปสฺสนามคฺค-ผลสงฺขาเตน ลกฺขณูปนิชฺฌาเนน จาติ ทุพฺพิเธนปิ ฌาเนน ฌายิโน.

คำว่า **บัณฑิตเหล่านั้นผู้มีปกติเพ่ง** ความว่า บัณฑิตเหล่านั้น คือ ผู้ไม่ประมาทแล้ว เป็นผู้มีปกติเพ่งด้วยฌานทั้ง ๒ อย่างคือ ด้วยอารัมมณูป-นิชฌาน (เข้าไปเพ่งอารมณ์) กล่าว คือสมาบัติ ๘ และด้วยลักขณูปนิชฌาน กล่าวคือวิปัสสนามรรคและผล.

สาตติกาติ อภินิกฺขมนโต ปฏฺฐาย ยาว อรหตฺตปฺปตฺตา สตตํ ปวตฺตกายิกเจตสิกวีริยา.

คำว่า **ผู้มีความเพียรอันเป็นไปติดต่อกัน** คือ เป็นผู้มีความเพียรทั้งทางกายและทางจิตซึ่งเป็นไปแล้วติดต่อกัน จำเดิมแต่ออกบวช จนถึงบรรลุพระอรหัต.

นิจฺจํ ทฬฺหปรกฺกมาติ “ยนฺตํ ปุริสถาเมน ปุริสวีริเยน ปุริสปรกฺกเมน ปตฺตพฺพํ น ตํ อปาปุณิตฺวา วีริยสฺส สณฺฐานํ ภวิสฺสตี”ติ เอวรูเปน วีริเยน อนฺตรา อโนสกฺกิตฺวา นิจฺจํ ปวตฺติเตน ทเฬฺหน ปรกฺกเมน สมนฺนาคตา. **ผุสนฺตีติ** เอตฺถ เทฺว ผุสนา

คำว่า **ผู้มีความบากบั่นมั่นคงเป็นนิตย์** ความว่า (บัณฑิตทั้งหลาย) เป็นผู้ประกอบด้วยความเพียรเห็นปานนี้ว่า “ผลนั้นใด อันบุคคลพึงบรรลุได้ด้วยเรี่ยวแรงแห่งบุรุษ ด้วยความเพียรแห่งบรษ ด้วยความบากบั่นแห่งบรษ การที่ยังไม่บรรลุผลนั้นแล้วหยุดความเพียรเสีย จักไม่มี” ดังนี้ ด้วยความบากบั่นมั่นคง

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร

ญาณผุสนา วิปากผุสนา. ตตฺถ จตฺตาโร มคฺคา ญาณผุสนา นาม, จตฺตาริ ผลานิ วิปากผุสนา นาม. เตสุ อิธ วิปากผุสนา อธิปฺเปตา. อริยผเลน นิพฺพานํ สจฺฉิกโรนฺตา ธีรา ปณฺฑิตา ตาย วิปากผุสนาย นิพฺพานํ สจฺฉิกโรนฺติ.

เป็นไปแล้วเป็นนิตย์ เพราะไม่ท้อถอย ในระหว่าง. พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า **ย่อมถูกต้องนี้**ว่า ความถูกต้องมี ๒ อย่าง คือ ความถูกต้องด้วยญาณ ๑ ความถูกต้องด้วยวิบาก ๑. ในความถูกต้อง ๒ อย่างนั้น มรรค ๔ ชื่อว่า ญาณผุสนา (ความถูกต้องด้วยญาณ), ผล ๔ ชื่อว่า วิปากผุสนา (ความถูกต้องด้วยวิบาก). บรรดาความถูกต้อง ๒ อย่างนั้น พระผู้มีพระภาค ทรงประสงค์เอาความถูกต้องด้วยวิบาก ในคำว่า ผุสนฺติ นี้. เหล่าบัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์ เมื่อทำพระนิพพานให้แจ้งด้วยอริยผล ชื่อว่าย่อมทำพระนิพพานให้แจ้งด้วยวิปากผุสนานั้น.

โยคกฺเขมํ อนุตฺตรนฺติ เย จตฺตาโร โยคา มหาชนํ วฏฺเฏ โอสีทาเปนฺติ, เตหิ เขมํ นิพฺภยํ สพฺเพหิ โลกิยโลกุตฺตรธมฺเมหิ เสฏฺฐตฺตา อนุตฺตรนฺติ.

คำว่า **อันเป็นแดนเกษมจากโยคะ อันยอดเยี่ยม** ความว่า (ซึ่งพระนิพพาน) อันเป็นแดนเกษม คือไม่มีภัยจากโยคะ ๔ อันยังมหาชนให้จมลงในวัฏฏะ ชื่อว่ายอดเยี่ยม เพราะว่าเป็นสิ่งประเสริฐกว่าโลกิยธรรมและโลกุตรธรรมทั้งปวง.

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร

เทสนาปริโยสาเน พหู โสตาปนฺนาทโย อเหสุ. เทสนา มหาชนสฺส สาตฺถิกา ชาตาติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากได้เป็นพระอริยบุคคลมีพระโสดาบันเป็นต้น. เทศนาได้สำเร็จประโยชน์แก่มหาชน ดังนี้แล.

สามาวตีวตฺถุ ปฐมํ.

เรื่องพระนางสามาวดีที่ ๑ จบ.

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร

๒. กุมฺภโฆมสกเสฏฺฐีวตฺถุ

๒๔. อุฏฺฐานวโต สตีมโต
สุจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน
สญฺญตสฺส จ ธมฺมชีวิโน
อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวฑฺฒติ.

๒. เรื่องกุมภโฆมสกเศรษฐี

๒๔. ยศย่อมเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นแก่บุคคล
ผู้มีความขยัน มีสติ มีการงาน
ที่สะอาด มีปกติใคร่ครวญแล้ว
จึงทำ ผู้สำรวม มีความเป็นอยู่
โดยธรรมและไม่ประมาท.

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร

๒. กุมฺภโฆสกเสฏฺฐีวตฺถุ

อุฏฺฐานวโต สตีมโตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต กุมฺภโฆสกเสฏฺฐึ อารพฺภ กเถสิ.

ราชคหนครสฺมึ หิ ราชคหเสฏฺฐิโน เคเห อหิวาตกโรโค อุปฺปชฺชิ. ตสฺมึ อุปฺปนฺเน, มกฺขิกา อาทึ กตฺวา ยาว คาโว ปฐมํ ติรจฺฉานคตา มรนฺติ. ตโต ทาสกมฺมกรา, สพฺพปจฺฉา เคหสามิกา, ตสฺมา โส โรโค สพฺพปจฺฉา เสฏฺฐิญฺจ ภริยญฺจ คณฺหิ. เต โรคผุฏฺฐา ปุตฺตํ สนฺติเก ฐิตํ โอโลเกตฺวา อสฺสุปุณฺเณหิ เนตฺเตหิ อาหํสุ “ตาต อิมสฺมึ กิร โรเค อุปฺปนฺเน, ภิตฺตึ ภินฺทิตฺวา ปลาตา ชีวิตํ ลภนฺติ, ตฺวํ อเมฺห อโนโลเกตฺวา ยถา[๑] ตถา ปลายิตฺวา ชีวนฺโต ปนาคนฺตฺวา อมฺหากํ อสุกฏฺฐาเน นาม จตฺตาฬีสธนโกฏิโย

๒. เรื่องกุมภโฆสกเศรษฐี

อุฏฺฐานวโต สตีมโตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต กุมภโฆสก ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้มีความขยัน ผู้มีสติ** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า ในพระนครราชคฤห์ อหิวาตกโรค เกิดขึ้นแล้วในเรือนของเศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์ เมื่ออหิวาตกโรคนั้นเกิดขึ้นแล้ว, สัตว์ดิรัจฉานทั้งหลาย ตั้งต้นแต่แมลงวันจนถึงโคทั้งหลาย ย่อมตายก่อน. ต่อจากนั้นพวกทาสและกรรมกรจึงตาย, ภายหลังเขาหมด พวกเจ้าของเรือนจึงตาย, เพราะฉะนั้น โรคนั้นจึงติดท่านเศรษฐีและภรรยา ภายหลังเขาทั้งหมด. สองสามีภรรยานั้น โรคถูกต้องแล้ว ได้มองดูลูกชายผู้ยืนอยู่ในที่ใกล้ แล้วกล่าวด้วยทั้งนัยน์ตาทั้ง ๒ นองด้วยน้ำตาว่า “ลูกเอ๋ย ได้ยินว่า เมื่อโรคนี้เกิดขึ้นแล้ว, ชนทั้งหลายผู้พังฝาเรือนแล้วหนีไป ย่อมเจ้าไม่ต้องห่วงใยเราทั้ง ๒

---

[๑] ฉ. ยถา ตถาติ นตฺถิ.

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร

นิทหิตฺวา ฐปิตา, ตา อุทฺธริตฺวา ชีวิตํ กปฺเปยฺยาสี”ติ. โส เตสํ วจนํ สุตฺวา โรทมาโน มาตาปิตโร วนฺทิตฺวา มรณภยภีโต ภิตฺตึ ภินฺทิตฺวา ปลายิตฺวา ปพฺพตคหนํ คนฺตฺวา ทฺวาทส วสฺสานิ ตตฺถ วสิตฺวา มาตาปิตูวสนฏฺฐานํ ปจฺจาคจฺฉิ.

แล้ว หนีไปเสียเท่าที่จะเร็วได้ เมื่อมีชีวิตอยู่ พึงหวนกลับมาแล้วขุดเอาทรัพย์ประมาณ ๔๐ โกฏิ ที่เราทั้ง ๒ ฝังเก็บไว้ในที่ชื่อโน้นขึ้นมาเลี้ยงชีวิตเถิด”. นายกุมภโฆสกนั้นได้ฟังคำของมารดาบิดาทั้ง ๒ นั้นแล้วร้องไห้ ไหว้มารดาและบิดา กลัวต่อภัยคือความตาย จึงพังฝาเรือนหนีไปสู่ชัฏแห่งภูเขาแล้ว อยู่ในที่นั้นสิ้น ๑๒ ปีแล้ว ภายหลังจึงมายังที่อยู่ของมารดาและบิดา.

อถ นํ ทหรกาเล คนฺตฺวา ปรุฬฺหเกสมสฺสุกาเล อาคตตฺตา น โกจิ สญฺชานาติ. โส มาตาปิตูหิ ทินฺนสญฺญาวเสน ธนฏฺฐานํ คนฺตฺวา ธนสฺส อโรคภาวํ ญตฺวา จินฺเตสิ “มํ น โกจิ สญฺชานาติ, สจาหํ ธนํ อุทฺธริตฺวา วสฺสามิ, ‘เอเกน ทุคฺคเตน นิธิ อุทฺธริโต’ติ มํ คเหตฺวา วิเหเฐยฺยุ, ยนฺนูนาหํ ภตึ กตฺวา ชีเวยฺยนฺ”ติ.

ครั้งนั้น ใคร ๆ จำเขาไม่ได้ เพราะเขาไปในกาลที่ยังเป็นเด็ก แล้วกลับมาในกาลที่มีผมและหนวดขึ้นยาวรุงรัง. เขาไปสู่ที่ฝังทรัพย์ ด้วยอำนาจแห่งเครื่องหมายที่มารดาและบิดาให้ไว้ รู้ว่าทรัพย์ยังไม่เสียหาย คิดว่า “ใคร ๆ จำเราไม่ได้, ถ้าเราจักขุดทรัพย์ขึ้นมาใช้สอยไซร้, ชนทั้งหลายพึงคิดว่า ‘คนเข็ญใจคนหนึ่งขุดขุมทรัพย์ขึ้นแล้ว’ ก็จะจับเราแล้วเบียดเบียน, ถ้ากระไร เราพึงทำการรับจ้างเป็นอยู่”.

---

[๑] ฉ. ปจฺจาคญฺฉิ.

คุณบำรุง　บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา เพื่อให้เจ้ากรรมนายเวรอโหสิกรรมและเวรให้

อเถกำ ปิโลติกำ นิวาเสตฺวา "อตฺถิ โกจิ ภติเกน อตฺถิโก"ติ ปุจฺฉนฺโต ภตกวีถึ ปาปุณิ.

ลำดับนั้น นายกุมภโฆสก นุ่งผ้าเก่าผืนหนึ่ง ถามอยู่ว่า "ใคร ๆ มีความต้องการด้วยคนรับจ้างอยู่บ้างไหม ?" ถึงถนนของคนรับจ้าง.

อถ นำ ภตกา ทิสฺวา "สเจ อมฺหากำ เอกำ กมฺมำ กริสฺสสิ, ภตฺตเวตนำ ทสฺสามา"ติ อาหำสุ. "กึ กมฺมำ นามา"ติ. "ปโพธนโจทนกมฺมำ, สเจ อุสฺสหสิ, ปาโตว อุฏฺฐาย 'ตาตา อุฏฺฐหถ, สกฏานิ สนฺนยฺหถ, โคเณ โยเชถ, หตฺถิอสฺสาทีนำ ติณตฺถาย คมนเวลายำ อมฺมา ตุเมฺหปิ อุฏฺฐหถ, ยาคุำ ปจถ, ภตฺตำ ปจถา'ติ วิจริตฺวา อาโรเจหี"ติ. โส "สาธู"ติ สมฺปฏิจฺฉิ. อถสฺส สนฺติเก วสนตฺถาย เอกำ ฆรำ อทำสุ. โส เทวสิกำ ตำ กมฺมำ อกาสิ.

ทีนั้น พวกคนผู้จ้างเห็นเขาแล้วกล่าวว่า "ถ้าเจ้าจักทำการงานอย่างหนึ่งของข้าพเจ้าทั้งหลาย, พวกข้าพเจ้าจักให้ค่าจ้างเป็นค่าอาหาร". เขาถามว่า "ชื่อว่าการงานอะไร ?". พวกคนผู้จ้าง ตอบว่า "การงานคือการปลุกและการตักเตือน, ถ้าเจ้าจักอาจ, เจ้าจงลุกขึ้นแต่เช้ามืด เที่ยวบอกไปว่า 'พ่อทั้งหลาย พวกท่านจงลุกขึ้น, จงตระเตรียมเกวียนทั้งหลาย, จงเทียมโคทั้งหลาย, ในเวลาที่สัตว์พาหนะทั้งหลายมีช้างและม้าเป็นต้น ไปเพื่อต้องการกินหญ้า, แม่ทั้งหลาย แม้พวกท่านก็จงลุกขึ้น, จงตัมข้าวตัม, จงหุงข้าวสวยเถิด". เขารับว่า "ได้ครับ". ลำดับนั้น พวกคนผู้จ้างได้ให้เรือนหลังหนึ่งแก่เขาเพื่อต้องการแก่อันอยู่พักในที่ใกล้. เขาได้ทำการงานนั้นทุกวัน.

คุณบำรุง บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา เพื่อให้เจ้ากรรมนายเวรอโหสิกรรมและเวรให้

อถสฺส เอกทิวสํ ราชา พิมฺพิสาโร[๑] สทฺทมสฺโสสิ. โส ปน สพฺพรวญฺญู อโหสิ.

ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าแผ่นดินพระนามว่าพิมพิสาร ได้ทรงสดับเสียงของนายกุมภโฆสกนั้น. ก็ท้าวเธอได้ทรงทราบเสียงร้องของสัตว์ทุกชนิด.

ตสฺมา "มหาธนสฺส ปุริสสฺเสโส สทฺโท"ติ อาห. อถสฺส สนฺติเก จิตฺตา เอกา ปริจาริกา "ราชา ยํ วา ตํ วา น กเถสฺสติ, อิมํ มยา ญาตุํ วฏฺฏตี"ติ จินฺเตตฺวา "คจฺฉ ตาต, เอตํ ชานาหี"ติ เอกํ ปุริสํ ปหิณิ. โส เวเคน คนฺตฺวา ตํ ทิสฺวา อาคนฺตฺวา "เอโก ภตกานํ ภติการโก กปณมนุสฺโส เอโส"ติ อาโรเจสิ. ราชา ตสฺส วจนํ สุตฺวา ตุณฺหี หุตฺวา ทุติยทิวเสปิ ตติยทิวเสปิ ตํ ตสฺส สทฺทํ สุตฺวา ตเถวาห. สาปิ ปริจาริกา ตเถว จินฺเตตฺวา ปุนปฺปุนํ เปเสตฺวา "กปณมนุสฺโส"ติ วุตฺเต, จินฺเตสิ "ราชา 'กปณมนุสฺโส เอโส'ติ วจนํ สุตฺวาปิ น สทฺทหติ, เพราะฉะนั้น ท้าวเธอจึงตรัสว่า "นั่นเป็นเสียงคนผู้มีทรัพย์มาก". ในกาลนั้น นางสนมของท้าวเธอคนหนึ่ง ยืนเฝ้าอยู่ในที่ใกล้ คิดว่า "พระราชาจักไม่ตรัสพระดำรัสเหลวไหล, เราควรจะรู้บุรุษนี้" จึงส่งบุรุษคนหนึ่งไปด้วยคำว่า "จงไปเถิดพ่อ, เจ้าจงรู้บุรุษนั่นเถิด". เขาไปโดยเร็ว พบนายกุมภโฆสกนั้นแล้วมาบอกว่า "นั่นเป็นคนกำพร้าคนหนึ่งผู้ทำงานรับจ้างของคนผู้จ้างทั้งหลาย". พระราชา ทรงสดับคำของบุรุษนั้นทรงนิ่ง ถึงในวันที่ ๒ ถึงในวันที่ ๓ ทรงสดับเสียงของเขานั้น ก็ตรัสอย่างนั้นเหมือนกัน. ฝ่ายนางสนมนั้นคิดอย่างนั้นเหมือนกัน จึงส่งคนไปหลายครั้ง เมื่อเขากล่าวว่า "เป็นคนกำพร้า" คิดว่า "พระราชา แม้ทรงสดับคำว่า 'นั่นเป็น

---

[๑] ม. สพฺพรตญฺญู.

คุณจิตปราณี เจียมปรีชา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุนปฺปุนํ 'มหาธนสฺส ปุริสสฺเสโส สทฺโท'ติ วทติ, การเณน, วฏฏตี"ติ. สา ราชานํ อาห "เทว อหํ สหสฺสํ ลภมานา ธีตรํ อาทาย คนฺตฺวา เอตํ ธนํ ราชกุลํ ปเวเสสฺสามี"ติ. ราชา ตสฺสา สหสฺสํ ทาเปสิ.

คนกำพร้า' ยังไม่ทรงเชื่อ, ยังตรัสย้ำอยู่เสมอว่า 'นั่นเป็นเสียงของคนผู้มีทรัพย์มาก', ในพระดำรัสนี้ ต้องมีเหตุเราควรจะรู้จักบุรุษนั่นตามความจริง". นางสนมนั้น กราบทูลกับพระราชาว่า "ข้าแต่สมมติเทพ ข้าพระบาท เมื่อได้ทรัพย์พันหนึ่ง จักพาธิดาไปแล้วให้ทรัพย์นั้นเข้ามาสู่ราชสกุลให้จงได้". พระราชา มีรับสั่งให้พระราชทานทรัพย์พันหนึ่งแก่นางแล้ว.

สา ตํ คเหตฺวา ธีตรํ เอกํ มลีนธาตุกํ วตฺถํ นิวาเสตฺวา ตาย สทฺธึ ราชเคหโต นิกฺขมิตฺวา มคฺคปฏิปนฺนา วิย ภตกวีถึ คนฺตฺวา เอกํ ฆรํ ปวิสิตฺวา "อมฺม มยํ มคฺคปฏิปนฺนา เอกาหทฺวีหํ อิธ วิสฺสมิตฺวา คมิสฺสามา"ติ อาห. "อมฺม พหูนิ ฆรมานุสฺสกานิ, น สกฺกา อิธ วสิตุํ, เอตํ กุมฺภโฆสกสฺส เคหํ ตุจฺฉํ, ตตฺถ คจฺฉถา"ติ. สา ตตฺถ คนฺตฺวา "สามิ มยํ มคฺคิกา, เอกาหทฺวีหํ อิธ วสิสฺสามา"ติ วตฺวา เตน ปุนปฺปุนํ

นางสนมนั้นรับพระราชทานทรัพย์นั้นแล้ว ให้ธิดานุ่งผ้าสีหมอง ๆ ผืนหนึ่ง ออกไปจากพระราชมนเทียรพร้อมกับธิดานั้น ทำเป็นประดุจคนเดินทาง ไปสู่ถนนของคนผู้จ้าง เข้าไปสู่เรือนหลังหนึ่งแล้ว กล่าวว่า "แม่ ฉันทั้ง ๒ คน เป็นคนเดินทาง จักขอพักอยู่ในเรือนนี้สัก ๑-๒ วันแล้วก็จักไปกัน". หญิงเจ้าของเรือน พูดว่า "แม่ คนที่พักอยู่ในเรือนมีมาก, พวกท่านไม่อาจจะอยู่ในเรือนนี้ได้, เรือนของนายกุมภโฆสกนั่นซิ ว่าง, พวกท่านจงไปในเรือนนั้นเถิด". นางจึงไปที่เรือน ของนายกุมภโฆสกนั้น

คุณจิตปราณี เจียมปรีชา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิกฺขิตฺตาปิ “สามิ อชฺเชกทิวสมตฺตํ วสิตฺวา ปาโตว คมิสฺสามา”ติ นิกฺขมิตุ๋ น อิจฺฉิ. สา ตตฺเถว วสิตฺวา ปุนทิวเส ตสฺส อรญฺญคมนเวลาย “สามิ ตว นิวาปฺ ทตฺวา ยาหิ, อาหารๆ เต ปจิสฺสามี”ติ วตฺวา “อลๆ อหเมว ปจิตฺวา ภุญฺชิสฺสามี”ติ วุตฺเต, ปุนปฺปุนๆ นิพนฺธิตฺวา เตน ทินฺเน คหิตมตฺตเกเยว กตฺวา อนฺตราปณโต โภชนานิ เจว ปริสุทฺธตณฺฑุลาทีนิ จ อาหราเปตฺวา ราชกุเล ปจนนิยาเมน สุปริสุทฺธๆ โอทนๆ สาธุรสานิ จ เทฺว ตีณิ สูปพฺยญฺชนานิ ปจิตฺวา ตสฺส อรญฺญโต อาคตสฺส อทาสิ.

กล่าวว่า “นายจ๋ำ ฉันทั้ง ๒ เป็นคนเดินทาง จักขอพักอยู่ในเรือนนี้สัก ๑-๒ วันเถิด” แม้ถูกเขาห้ามแล้วหลายครั้งหลายหน ก็กล่าวอ้อนวอนว่า “นายจ๋ำ ฉันทั้ง ๒ คน จักขอพักอยู่ชั่ววันนี้วันเดียวแล้วจะไปแต่เช้าตรู่” ก็ไม่ปรารถนาจะออกไป. นางพักอยู่ในเรือนของนายกุมภโฆสกนั้นนั่นเทียว วันรุ่งขึ้น ในเวลาที่เขาจะไปป่า กล่าวว่า “นายจ๋ำ ขอนาย จงให้ค่าอาหารสำหรับนายไว้แล้ว ค่อยไปเถิด, ฉันจักหุงต้มอาหารเพื่อนาย” เมื่อเขากล่าวว่า “อย่าเลย ข้าพเจ้าจักหุงต้มกินเองนั่นเทียว”, จึงรบเร้าหลายครั้ง ทำทรัพย์ที่เขาให้ ให้เป็นมาตรว่าอันตนได้รับแล้วนั่นเทียว จึงให้นำโภชนะและสิ่งของต่าง ๆ มีข้าวสารที่บริสุทธิ์เป็นต้นมาจากร้านตลาดแล้วหุงข้าวสุกให้อ่อนนิ่มและปรุงแกงและกับ ๒-๓ อย่าง มีรสอร่อย โดยทำนองอย่างหุงต้มในราชสกุล ได้ให้แก่เขาผู้มาแล้วจากป่า.

อถ นๆ ภุญฺชิตฺวา มุทุจิตฺตตๆ อาปนฺนๆ ญตฺวา “สามิ กิลนฺตมฺหา, ครั้งนั้น นางสนมครั้นทราบเขาบริโภคแล้ว ถึงความเป็นผู้มีจิตเบิกบาน พูดว่า

เอกาหทฺวีหํ อิเธว โหมา"ติ อาห. โส "สาธู"ติ สมฺปฏิจฺฉิ.

"นายจำ ฉันทั้ง ๒ คน เหน็ดเหนื่อยแล้ว, จะขออยู่ในเรือนนี้นั่นเทียว สัก ๑-๒ วันเถอะ". เขารับปากว่า "ได้ครับ".

อถสฺส สายมฺปิ ปุนทิวเสปิ มธุรภตฺตํ ปจิตฺวา อทาสิ. มุทุจิตฺตตญฺจสฺส ญตฺวา "สามิ กติปาหํ อิเธว วสิสฺสามา"ติ ตตฺถ วสมานา ติขิเณน สตฺเถน ตสฺส มญฺจีฏฺฐานํ เหฏฺฐา อฏนิยํ ตหํ ตหํ ฉินฺทิ. มญฺโจ ตสฺมึ อาคนฺตฺวา นิสินฺนมตฺเตว เหฏฺฐา โอลมฺพิ. โส "กสฺมา อยํ มญฺโจ เอวํ ฉิชฺชิตฺวา คโต"ติ อาห. "สามิ ทหรทารเก นิวาเรตุ๋ น สกฺโกมิ, อาคนฺตฺวา อาคนฺตฺวา เอตฺเถว สนฺนิปตนฺตี"ติ. "อมฺม อิทํ เม ทุกฺขํ ตุเมฺห นิสฺสาย ชาตํ, อหมฺหิ ปุพฺเพ กตฺถจิ คจฺฉนฺโต ทฺวารํ ปิทหิตฺวา คจฺฉามี"ติ. "กึ กโรมิ ตาต, วาเรตุ๋ น สกฺโกมิ, อาคนฺตฺวา อาคนฺตฺวา เอตฺเถว สนฺนิปตนฺตี"ติ. "อมฺม อิทํ เม ทุกฺขํ ตุเมฺห นิสฺสาย ชาตํ, อหมฺหิ ปุพฺเพ กตฺถจิ คจฺฉนฺโต ทฺวารํ ปิทหิตฺวา คจฺฉามี"ติ. "กึ กโรมิ ตาต, วาเรตุ๋ น

ต่อมา นางได้หุงต้มภัตรอันอร่อย ทั้งเวลาเย็น ทั้งในวันรุ่งขึ้น ให้แก่นายกุมภโฆสกนั้น. ก็นาง ครั้นทราบว่าเขาเป็นผู้มีจิตเบิกบาน ก็อ้อนวอนว่า "นายจำ ฉันทั้ง ๒ คนขอพักอยู่ในเรือนนี้นั่นเทียว ๒-๓ วัน" ดังนี้แล้ว ก็อยู่ในเรือนนั้น จึงเอาศัสตราอันคมตัดฐานเตียงของเขา ภายใต้แม่แคร่ในที่นั้น ๆ. เมื่อนายกุมภโฆสกนั้น มาแล้ว พอนั่งลงเท่านั้น เตียงก็ยุบลงเบื้องล่าง. เขากล่าวว่า "ทำไม ? เตียงนี้ได้ขาดไปอย่างนี้เล่า ?". นางสนมตอบว่า "นายจำ ฉันไม่อาจจะห้าม พวกเด็กรุ่นหนุ่มได้, พวกมันพากันมาประชุมในที่นี้นั่นเทียว". เขากล่าวว่า "แม่เอ๋ย ความทุกข์นี้ เกิดแก่ข้าพเจ้า เพราะอาศัยพวกเธอทั้ง ๒ คน, เพราะเมื่อก่อน

---

๑ มญฺจวาฌ.

คุณจิตปราณี เจียมปรีชา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สกฺโกมี"ติ. สา อิมินา ว นิยาเมน เทฺว ตโย ทิวเส ฉินฺทิตฺวา เตน รชฺชุเก จเปตฺวา เสเส ฉินฺทิ.

ข้าพเจ้าจะไป ที่ไหน ๆ ปิดประตูแล้วก็ไป". นางสนม กล่าวว่า "ฉันจะทำอย่างไรได้ละ พ่อ ฉันไม่อาจจะห้ามได้". นางสนมนั้นก็ตัด (เท้าเตียง) โดยทำนองนี้แหละ สิ้น ๒-๓ วัน แม้ถูกเขาตำหนิติเตียนว่ากล่าวอยู่ ก็พูดอย่างนั้นนั่นเทียว จึงตัดเชือกที่ยังเหลือเว้นเชือกเส้นเล็ก ๆ ไว้ ๑ เส้น ๒ เส้น.

ตํ ทิวสํ ตสฺมึ นิสินฺนมตฺเตเยว สพฺพํ จานํ ภูมิยํ ปติ, สีสํ ชณฺณุเกหิ สทฺธึ เอกโตว อโหสิ. โส อุฏฺฐาย "กึ กโรมิ, อิทานิ กุหึ คมิสฺสามิ, นิปชฺชนมญฺจสฺสาปิ ตุเมฺหหิ อสามิโก กโตมฺหี"ติ อาห. "ตาต กึ กโรมิ, ปฏิวิสฺสกทารเก วาเรตุํ น สกฺโกมิ, โหตุ, มา จินฺตยิ, อิมาย เวลาย กุหึ คมิสฺสสี"ติ ธีตรํ อามนฺเตตฺวา "อมฺม ตว ภาติกสฺส นิปชฺชโนกาสํ กโรหี"ติ อาห. สา เอกปสฺเส สยิตฺวา "อิธาคจฺฉ สามี"ติ อาห. อิตราปิ นํ "คจฺฉ ตาต ภคินิยา

วันนั้น เมื่อเขาพอนั่งลงเท่านั้น ฐานทั้งหมดก็ตกลงไป(ติด)ที่พื้น, ศีรษะได้รวมเข้ากับเข่าทั้ง ๒ (ศีรษะโขกกับเข่า). เขาลุกขึ้น พลางกล่าวว่า "ข้าพเจ้าจะทำอย่างไร ? บัดนี้ จักไป ณ ที่ไหน ? ข้าพเจ้าเป็นผู้ถูกพวกเธอทั้ง ๒ ทำให้ไม่เป็นเจ้าของแม้เตียงเป็นที่นอนเสียแล้ว". นางสนมกล่าวตอบว่า "พ่อจำ ฉันจะทำอย่างไรได้เล่า ? ฉันไม่อาจจะห้ามพวกเด็กที่คุ้นเคยกันได้, ช่างมันเถอะนาย อย่าคิดไปเลย, ในเวลานี้ นายจักไป ณ ที่ไหน ?" ดังนี้แล้ว จึงเรียกธิดามาพูดว่า "ลูกเอ๋ย เจ้าจงทำโอกาสสำหรับเป็นที่นอนแห่งพี่ชายของ

คุณจิตติวรรณ ปานมงคล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สทฺธึ นิปชฺชา"ติ วเทติ. โส ตาย สทฺธึ เอกมญฺเจ นิปชฺชิตฺวา ตำทิวสญฺเญว สนฺถวมกาสิ. กุมาริกา ปโรทิ. อถ นำ มาตา ปุจฺฉิ "กึ อมฺม โรทสี"ติ. "อมฺม อิทนฺนาม ชาตนฺ"ติ. "โหตุ อมฺม, กึ สกฺกา กาตุ, ตยาปิ เอกำ ภตฺตารำ; อิมินาปิ เอกำ ปาทปริจาริกำ ลทฺธุ วฏฺฏตี"ติ ตำ ชามาตรำ อกาสิ. เต สมคฺคสำวาสำ วสึสุ.

เจ้าเถิด". ธิดานั้นนอนที่ข้างหนึ่ง พูดว่า "นายค่ะ นายจงมา(นอน) ณ ที่นี้เถิด". ฝ่ายนางสนมก็กล่าวกับนายกุมภโฆสก นั้นว่า "พ่อเอ๋ย เจ้าจงไปนอนกับน้องสาวเถิด". เขานอนบนเตียงเดียวกับธิดาของนางสนมนั้น ได้ทำความเชยชิดกัน ในวันนั้นนั่นเอง. นางกุมาริการ้องไห้แล้ว. ทีนั้น มารดาถามลูกว่า "เจ้า ร้องไห้ทำไม ? ลูก". ธิดาตอบว่า "กรรม ชื่อนี้เกิดแล้ว แม่จำ". มารดาพูดปลอบว่า "ช่างเถอะลูก แม่อาจจะทำอะไร, เจ้าได้สามีคนหนึ่งก็ดี นายกุมภโฆสกได้หญิงบำเรอเท้าคนหนึ่งก็ดี ย่อมควร" ได้ทำนายกุมภโฆสกนั้นให้เป็นบุตรเขย. คนทั้ง ๒ อยู่ร่วมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแล้ว.

สา กติปาหจฺจเยน รญฺโญ สาสนำ เปเสสิ "ภตกวีถิยำ ฉณำ กโรนฺตุ, ยสฺส ปน ฆเร ฉโณ น กรียติ ตสฺส เอตฺตโก นาม ทณฺโฑ'ติ โฆสนำ กาเรตุ เทวา"ติ. ราชา ตถา กาเรสิ.

โดยล่วงไป ๒-๓ วัน นางสนมนั้นก็ส่งข่าวไปแด่พระราชาว่า "ข้าแต่-สมมติเทพ ขอให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทโปรดรับสั่ง(ราชบุรุษ) ให้ทำการป่าว-ประกาศว่า 'ขอทวยราษฎร์ จงจัดมหรสพ ในถนนแห่งคนรับจ้างเถิด,

คุณจิตติวรรณ ปานมงคล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ก็คนใดไม่ยอมจัดมหรสพในเรือน สินไหม
ชื่อมีประมาณเท่านี้　ย่อมมีแก่คนนั้น".
พระราชา　รับสั่งให้ทำตามนั้นแล้ว.

อถ นं สสุสุ อาห "ตาต ภตกวีถิยं ราชาณาย ฉโณ กตฺตพฺโพ ชาโต, กึ กโรมา"ติ. "อมฺม อหं ภตึ กโรนฺโตปิ ชีวิตุं น สกฺโกมิ, กึ กริสฺสามี"ติ. "ตาต ฆราวาสं วสนฺตา นาม อิณมฺปิ คณฺหนฺติ, รญฺโญ อาณา อกาตุं น ลพฺภา, อิณโต นาม เยน เกนจิ อุปาเยน มุจฺจิตุं สกฺกา, คจฺฉ ตาต, กุโตจิ เอกं วา เทฺว วา กหาปเณ อาหรา"ติ. โส อุชฺฌายนฺโต ขียนฺโต คนฺตฺวา จตุตฺถาสีสโกฏิธนฏฺฐานโต เอกเมว กหาปณं อาหริ. สา ตं กหาปณं รญฺโญ เปเสตฺวา อตฺตโน กหาปเณน ฉณं กตฺวา ปุน กติปาหจฺจเยน ฯ ตเถว สาสนं ปหิณิ.

ลำดับนั้น แม่ยายพูดกับลูกเขย นั้นว่า "พ่อเอ๋ย พวกเราจะต้องจัดมหรสพในถนนของคนรับจ้าง ตามพระดำรัสบังคับของพระราชา, พวกเราจะทำอย่างไร?". นายกุมภโฆสกกล่าวว่า "คุณแม่ กระผมแม้ทำการรับจ้างอยู่ ก็ยังไม่อาจเพื่อจะเป็นอยู่ได้, จักจัดมหรสพอย่างไรได้เล่า ?". แม่ยายกล่าวว่า "พ่อเอ๋ย ธรรมดาบุคคลทั้งหลายผู้อยู่ครองเรือน ย่อมรับเอาแม้หนี้, พระราชาทรงบังคับ เราจะไม่ทำ ไม่ได้, เราอาจจะพ้นชื่อจากหนี้ได้ โดยอุบายอย่างใดอย่างหนึ่ง, เจ้าจงไปเถิดพ่อ, จงนำกหาปณะ ๑ หรือ ๒ กหาปณะมาจากที่ไหน ๆ ก็ได้". เขาก็ตำหนิ-ติเตียนพลางเดินไปนำเอากหาปณะมาเพียงกหาปณะ ๑ นั่นเทียว จากที่ฝังทรัพย์ ๔๐ โกฏิ. นางก็ส่งกหาปณะนั้นไปถวายแด่พระเจ้าแผ่นดินแล้ว จัดมหรสพ ด้วยกหาปณะของตน โดย

คุณจิตติวรรณ　ปานมงคล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ล่วงไป ๒-๓ วัน ส่งข่าวไปอย่างนั้นนั่นเทียวอีก.

ปุน ราชา “ฉณำ กโรนฺตุ, อกโรนฺตานำ เอตฺตโก ทณฺโฑ”ติ อาณาเปสิ. ปุนปิ โส ตาย ตเถว วตฺวา นิปฺปีฬิยมาโน คนฺตฺวา ตโย กหาปเณ อาหริ. สา เตปิ กหาปเณ รญฺโญ เปเสตฺวา ปุน กติปาหจฺจเยน สาสนำ ปหิณิ “อิทานิ ปุริเส เปเสตฺวา อิมำ ปกฺโกสาเปตู”ติ. ราชา ตถา ปุริเส เปเสสิ.

พระราชา ทรงสั่งบังคับอีกว่า “ขอทวยราษฎร์จงจัดมหรสพกัน, เมื่อใครไม่ทำ จะมีสินไหมประมาณเท่านี้”. นายกุมภโฆสกนั้น ก็ถูกแม่ยายกล่าวรบเร้าอยู่เหมือนครั้งก่อนนั่นแล ไปนำเอากหาปณะมา ๓ กหาปณะแม้อีก. นางสนมนั้น ส่งกหาปณะแม้เหล่านั้นไปถวายแด่พระราชา โดยกาลล่วงไป ๒-๓ วัน ส่งข่าวไปอีกว่า “บัดนี้ ขอใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทโปรดส่งพวกบุรุษแล้วรับสั่งให้เรียกกุมภโฆสกนี้มา”. พระราชา ทรงส่งพวกบุรุษไปตามนั้น.

ปุริสา ตตฺถ คนฺตฺวา “กุมฺภโฆสโก นาม กตโร”ติ ปุจฺฉิตฺวา ปริเยสนฺตา นำ ทิสฺวา “เอหิ อมฺโภ, ราชา ตำ ปกฺโกสตี”ติ อาหำสุ. โส ภีโต “น มำ ราชา ชานาตี”ติอาทีนิ วตฺวา คนฺตุำ น อิจฺฉิ. อถ นำ พลกฺกาเรน หตฺถาทีสุ คเหตฺวา อากฑฺฒีสุ. สา อิตฺถี เต ทิสฺวา “อเร ทุพฺพินีตา ตุเมฺห จะไป. ครั้งนั้น พวกทหารได้จับเขา

พวกบุรุษไปที่ถนนคนรับจ้างนั้นแล้ว ถามว่า “คนไหน ? ชื่อว่ากุมภโฆสก” เที่ยวตามหาพบเขาแล้ว บอกว่า “มาเถอะ พ่อมหาจำเริญ พระเจ้าแผ่นดินรับสั่งเรียกหาเจ้า”. นายกุมภโฆสกนั้นกลัว แล้วพูดปฏิเสธเป็นต้นว่า “พระเจ้าแผ่นดิน ไม่ทรงรู้จักข้าพเจ้านะ” ดังนี้แล้ว จึงไม่ปรารถนา

มม ชามาตรं หตฺถาทีสุ คเหตุं ที่อวัยวะมีมือเป็นต้น ฉุดคร่ามาด้วย อนนุจฺฉวิกา"ติ ตชฺเชตฺวา "เอหิ ตาต, มา ภายิ, ราชานं ทิสฺวา ตว หตฺถาทิคาหกานं หตฺเถเยว ฉินทาเปสสามี"ติ ธีตรं อาทาย ปุรโต คนฺตฺวา ราชเคหं ปตฺวา เวสं ปริวตฺเตตฺวา สพฺพาลงฺการ-ปฏิมณฺฑิตา เอกมนฺตं อฏฺฐาสิ. อิตรมฺปิ ปริกฑฺฒิตฺวา อานยึสุเยว.

พูดปลอบว่า "มาเถิด พ่อเอ๋ย, เจ้าอย่ากลัวไปเลย, แม่เฝ้าพระเจ้าแผ่นดินแล้ว จักทูลให้รับสั่งตัดมือของพวกที่จับอวัยวะมีมือเป็นต้นของเจ้านั่นเทียว" พาเอาธิดาไปล่วงหน้าก่อน ถึงพระราช-มนเทียรแล้ว เปลี่ยนเพศ แต่งเครื่องประดับพร้อมสรรพ ได้ยืนเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรข้างหนึ่ง. ฝ่ายนายกุมภโฆสกนอกนี้ พวกทหารฉุดคร่า นำมานั่นเทียว.

อถ นं วนฺทิตฺวา ราชา อาห "ตฺวं กุมฺภโฆสโก นามา"ติ. "อาม เทวา"ติ. "กึการณา มหาธนं วญฺเจตฺวา ภตึ กตฺวา ชีวามี"ติ. "มา เอวं กริ, กึ อเมฺห วญฺเจสี"ติ. "น วญฺเจมิ เทว, นตฺถิ เม ธนนฺ"ติ.

ลำดับนั้น พระราชาตรัสกับเขาผู้ถวายบังคมแล้วยืนเฝ้าอยู่ว่า "เจ้าหรือ ? ชื่อว่ากุมภโฆสก". นายกุมภโฆสกกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข้าแต่สมมติเทพ". พระราชาตรัสถามว่า "เพราะเหตุไร ? เจ้าจึงปกปิดทรัพย์เป็นอันมากไว้ใช้สอย". เขากราบทูลว่า "ข้าแต่สมมติเทพ ทรัพย์ของข้าพระองค์จักมีแต่ที่ไหน ? ข้าพระองค์ ต้องทำงาน

คุณปราณี ลี้ศิริเสริญ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

รับจ้างเลี้ยงชีวิต". พระราชาตรัสว่า "เจ้าอย่าทำอย่างนั้นเลย, เจ้าจะลวงข้าทำไมกัน ?". นายกุมภโฆสกกราบทูลว่า "ข้าพระองค์ไม่ได้ลวงนะ พระเจ้าข้า, ทรัพย์ของ ข้าพระองค์ไม่มี".

อถสฺส ราชา เต กหาปเณ ทสฺเสตฺวา "อิเม กหาปณา กสฺสา"ติ อาห. โส สญฺชานิตฺวา "อโห นฏฺโฐมฺหิ, กถํ นุ โข อิเม รญฺโญ หตฺถํ ปตฺตา"ติ อิโต จิโต จ โอโลเกนฺโต ตา เทฺวปิ มณฺฑิตปสาธิตา คพฺภทฺวารมูเล ฐิตา ทิสฺวา "ภาริยํ วติทํ กมฺมํ, อิมาหิ รญฺญา ปโยชิตาหิ ภวิตพฺพนฺ"ติ จินฺเตสิ. อถ นํ ราชา "วเทหิ โภ, กสฺมา เอวรูปํ กโรสี"ติ อาห. "นิสฺสโย เม นตฺถิ เทวา"ติ. "มาทิโส นิสฺสโย ภวิตุํ น วฏฺฏตี"ติ. "กลฺยาณํ เทว, สเจ เม เทโว นิสฺสโย โหตี"ติ. "โหมิ โภ, กิตฺตกํ เต ธนนฺ"ติ. "จตฺตาฬีส โกฏิโย เทวา"ติ. "กึ ลทฺธุํ วฏฺฏตี"ติ.

ลำดับนั้น พระราชาทรงแสดงกหาปณะเหล่านั้น แก่เขาแล้ว ตรัสว่า "กหาปณะเหล่านี้ เป็นของใครกัน ?". นายกุมภโฆสกนั้นจำได้แล้ว คิดว่า "ตายจริง เราฉิบหายแล้ว, กหาปณะเหล่านี้ ถึงพระหัตถ์ของพระเจ้าแผ่นดินได้อย่างไรเล่าหนอ ?" มองดูไปทางโน้นทางนี้ เห็นหญิงทั้ง ๒ คนนั้น ผู้แต่งตัวประดับประดายืนเฝ้าอยู่ ณ ที่ใกล้พระทวารท้องพระโรง คิดว่า "กรรมนี้หนักหนอ, หญิงเหล่านี้คงต้องถูกพระเจ้าแผ่นดินแต่งขึ้น". ลำดับนั้น พระราชาตรัสกับเขาว่า "เจ้าจงพูดไปเถิดพ่อมหาจำเริญ, ทำไมเจ้าจึงทำอย่างนี้". นายกุมภโฆสก กราบทูลว่า "ข้าแต่สมมติเทพ ที่พึ่งของข้าพระองค์ไม่มี". พระราชาตรัสว่า "คนผู้เช่นเรา ไม่ควรจะเป็นที่พึ่งหรือ ?". เขากราบทูลว่า

คุณปราณี ลี้ศิริเสริญ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"สกฏานิ เทวา"ติ.

"ข้าแต่สมมติเทพ เป็นการเหมาะดี, ถ้าสมมติเทพ จะทรงเป็นที่พึ่งของข้าพระองค์". พระราชาตรัสว่า "เป็นซิพ่อมหาจำเริญ, ทรัพย์ของเจ้ามีประมาณเท่าไร ?". เขากราบทูลว่า "มี ๔๐ โกฏิ พระเจ้าข้า". พระราชาตรัสถามว่า "เธอได้อะไร จึงจะควร". เขากราบทูลว่า "ได้เกวียนหลายเล่ม จึงจะควร พระเจ้าข้า".

ราชา อเนกสตานิ สกฏานิ โยชาเปตฺวา ปหิณิตฺวา ตำ ธนำ อาหราเปตฺวา ราชงฺคเณ ธนราสึ กาเรตฺวา ราชคหวาสิโน สนฺนิปาตาเปตฺวา "อตฺถิ กสฺสจิ อิมสฺมึ นคเร เอตฺตกำ ธนนฺ"ติ ปุจฺฉิตฺวา "นตฺถิ เทวา"ติ "กึ ปนสฺส กาตุำ วฏฺฏตี"ติ "สกฺการำ ตสฺส เทวา"ติ วุตฺเต, มหนฺเตน สกฺกาเรน ตำ เสฏฺฐิฏฺฐาเน ฐเปตฺวา ตสฺสา ธีตรำ ตสฺส ทตฺวา เตน สทฺธึ สตฺต สนฺติกำ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา "ภนฺเต ปสฺสถิมำ ปุริสำ, เอวรูโป ธีติมา นาม

พระราชา ตรัสสั่งให้จัดเกวียนหลายร้อยเล่มส่งไป ให้ขนทรัพย์นั้นมาให้ทำเป็นกองทรัพย์ไว้ที่พระลานหลวงแล้ว ตรัสสั่งให้ชนชาวเมืองราชคฤห์ประชุมกันแล้ว ตรัสถามว่า "ในเมืองนี้ ใครมีทรัพย์ประมาณเท่านี้ไหม ?" เมื่อทวยราษฎร์กราบทูลว่า "ไม่มี พระ-เจ้าข้า" ตรัสถามว่า "ก็เราสมควรจะทำอย่างไรแก่เขาล่ะ ?" เมื่อพวกเขากราบทูลว่า "พระองค์ควรทำสักการะแก่เขาเถอะ พระเจ้าข้า", จึงตั้งเขาไว้ในตำแหน่งเศรษฐี ด้วยสักการะมากมายแล้ว พระราชทานธิดาของนางสนมนั้นแก่เขา เสด็จไปสู่สำนัก

คุณปราณี ลี้ศิริเสริญ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นตฺถิ, จตฺตาฬีสโกฏิวิภโว โหนฺโตปิ อุปฺปิลาวิตาการํ วา อสฺมิมานมตฺตํ วา น กโรติ, กปโณ วิย ปิโลติกํ นิวาเสตฺวา ภตกวีถิยํ ภตึ กตฺวา ชีวนฺโต มยา อิมินา นาม อุปาเยน ฌาโต, ชานิตฺวา จ ปน ปกฺโกสาเปตฺวา สธนภาวํ สมฺปฏิจฺฉาเปตฺวา ตํ ธนํ อาหราเปตฺวา เสฏฺฐิฏฺฐาเน จปิโต, ธีตาปิสฺส มยา ทินฺนา, ภนฺเต มยา จ เอวรูโป ธิติมา น ทิฏฺฐปุพฺโพ"ติ อาห.

ของพระศาสดาพร้อมกับเขา ถวายบังคมแล้ว กราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์โปรด ทอดพระเนตรบุรุษนี้เถิด, ชื่อว่า คนผู้มีปัญญาเห็นปานนี้ ย่อมไม่มี เขา แม้มีสมบัติถึง ๔๐ โกฏิ ก็ไม่ทำอาการเย่อหยิ่งหรืออาการเพียงความถือตัว (ทำ) เป็นเหมือนคนกำพร้า นุ่งผ้าเก่า ทำการรับจ้างเลี้ยงชีวิตอยู่ในถนนเป็นที่อยู่ของคนรับจ้าง หม่อมฉันรู้ได้ด้วยอุบายชื่อนี้, ก็แล ครั้นรู้แล้ว จึงสั่งให้เรียกเขามา พูดไล่เลียงให้ยอมรับว่ามีทรัพย์แล้ว ให้เขาขนทรัพย์นั้นมาตั้งไว้ในตำแหน่งเศรษฐี, หม่อมฉันได้มอบแม้ธิดาแก่เขาแล้ว, ก็คนผู้มีปัญญาเห็นปานนี้ หม่อมฉันไม่เคยพบเห็นเลย พระเจ้าข้า".

ตํ สุตฺวา สตฺถา "เอวเมว ชีวนฺตสฺส ชีวิตํ ธมฺมิกชีวิตํ นาม, มหาราช โจริกาทิกมฺมํ ปน อิธโลเก เจว ปีเฬติ หึเสติ, ปรโลเก จ ตโตนิทานํ สุขํ

พระศาสดา ทรงสดับเรื่องนั้นแล้ว ตรัสว่า "ชีวิตของบุคคลผู้เลี้ยงชีพอยู่อย่างนั้น ชื่อว่าเป็นชีวิตที่ตั้งอยู่ในธรรม, มหาบพิตร ก็กรรม มีโจรกรรมเป็นต้น ย่อมบีบคั้นเบียดเบียน(แก่ผู้ทำ) ในโลกนี้

คุณปราณี ลี้ศิริเสริญ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาม นตฺถิ, ปุริสสฺส หิ ธนปาริชุญฺญกาเล ภตี วา กสี วา กตฺวา ชีวิตเมว ธมฺมิกชีวิตนฺนาม, เอวรูปสฺส หิ วีริยสมฺปนฺนสฺส สติสมฺปนฺนสฺส กายวาจาทีหิ ปริสุทฺธกมฺมสฺส ปญฺญาย นิสมฺมการิโน กายาทีหิ สญฺญตสฺส ธมฺมชีวิตํ ชีวนฺตสฺส สติอวิปฺปวาเส จิตสฺส อิสฺสริยํ วฑฺฒติเยวา"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

และชื่อว่าความสุข อันมีกรรมนั้นเป็นเหตุ ย่อมไม่มีในโลกหน้า, เพราะว่า การที่-บุรุษทำการรับจ้างก็ดี ทำนาก็ดี เลี้ยงชีพอยู่ ในกาลที่เสื่อมทรัพย์นั่นเทียว ชื่อว่า เป็นชีวิตที่ตั้งอยู่ในธรรม ด้วยว่า ความเป็นใหญ่ ย่อมเจริญนั่นเทียว แก่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยความเพียร ผู้สมบูรณ์ด้วยสติมีการงานบริสุทธิ์ทางทวารทั้งหลาย มีกายทวารและวจีทวารเป็นต้น มีปกติใคร่ครวญด้วยปัญญาแล้วจึงทำ ผู้สำรวมทางไตรทวาร มีกายทวารเป็นต้น เลี้ยงชีวิตอยู่โดยธรรม ตั้งอยู่ในอันไม่เหินห่างสติ เห็นปานนั้น" ดังนี้แล้ว ตรัสพระคาถา นี้ว่า

๒๔. "อุฏฺฐานวโต สตีมโต
สุจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน
สญฺญตสฺส จ ธมฺมชีวิโน
อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวฑฺฒตี"ติ.

๒๔. "ยศ ย่อมเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นแก่บุคคล ผู้มีความขยัน มีสติ มีการงานที่สะอาด มีปกติใคร่ครวญแล้วจึงทำ ผู้สำรวม มีความเป็นอยู่โดยธรรม และไม่ประมาท".

ตตฺถ **อุฏฺฐานวโตติ** อุฏฺฐานวีริยวนฺตสฺส. **สตีมโตติ** สติสมฺปนฺนสฺส. **สุจิกมฺมสฺสาติ** นิทฺโทเสหิ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้มีความขยัน** คือผู้มีความเพียรเป็นเหตุลุกขึ้น. คำว่า **ผู้มีสติ** คือ ผู้ถึงพร้อม

คุณปราณี ลี้ศิริเสริญ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิรปราเธหิ กายกมฺมาทีหิ ด้วยสติ. คำว่า **ผู้มีการงานสะอาด** สมนฺนาคตสฺส. **นิสมฺมการิโนติ** ได้แก่ ผู้ประกอบด้วยการงานทั้งหลาย "เอวญฺเจ ภวิสฺสติ, เอวํ กริสฺสามี"ติ มีการงานทางกายเป็นต้น อันไม่มีโทษ วา "อิมสฺมึ กมฺเม เอวํ กเต คือปราศจากความผิด. คำว่า **ผู้มีปกติ** อิทนฺนาม ภวิสฺสตี"ติ วา เอวํ **ใคร่ครวญแล้วจึงทำ** ความว่า ผู้ใคร่- นิทานํ สลฺลกฺเขตฺวา โรคติกิจฺฉนํ ครวญ คือไตร่ตรองอย่างนี้ว่า "ถ้าผล วิย สพฺพกมฺมานิ นิสาเมตฺวา อย่างนี้ จักมี, เราจักทำเหมือนอย่างนี้" อุปธาเรตฺวา กโรนฺตสฺส. **สญฺญตสฺสาติ** หรือว่า "เมื่อเราทำกรรมนี้ อย่างนี้ กายาทีหิ สญฺญตสฺส นิจฺฉิทฺทสฺส. ผลชื่อนี้ จักมี" ดังนี้แล้ว จึงทำกรรม **ธมฺมชีวิโนติ** อาคาริกสฺส ตุลากุฏาทีนิ ทุกอย่างเปรียบเหมือนแพทย์ตรวจดูต้นเหตุ วชฺเชตฺวา กสิโครกฺขาทีหิ อนา- (สมุฏฐานของโรค) แล้วจึงเยียวยาโรค คาริกสฺส เวชฺชกมฺมทูตกมฺมาทีนิ ฉะนั้น. คำว่า **ผู้สำรวมแล้ว** ได้แก่ วชฺเชตฺวา ธมฺเมน สเมน ผู้สำรวมแล้ว คือไม่มีช่องด้วยทวาร ภิกฺขาจริยาย ชีวิตํ กปฺเปนตสฺส. มีกายทวารเป็นต้น. คำว่า **ผู้เป็นอยู่** **อปฺปมตฺตสฺสาติ** อวิปฺปวุตฺถสติโน. **โดยธรรม** ความว่า ผู้เป็นคฤหัสถ์ **ยโสภิวฑฺฒตีติ** อิสฺสริยโภคสมฺมาน- เว้นการโกงวิธีต่าง ๆ มีโกงด้วยตาชั่ง สงฺขาโต เจว กิตฺติวณฺณภณนสงฺขาโต เป็นต้นเลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยการงานชอบธรรม จ ยโส วฑฺฒตีติ. ทั้งหลาย มีกสิกรรมและโครักขกรรม (การเลี้ยงโค) เป็นต้น, ผู้เป็นบรรพชิต เว้นการแสวงหาอันไม่เหมาะสมทั้งหลาย มีเวชกรรม(การงานของหมอ) และ ทูตกรรม(การงานของคนรับใช้)เป็นต้น เลี้ยงชีวิตอยู่ ด้วยการเที่ยวไปเพื่อภิกษา

คุณปราณี ลี้ศิริเสริญ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โดยธรรม คือ โดยชอบ. คำว่า **ผู้ไม่ประมาท** คือผู้ไม่อยู่ปราศจากสติ. คำว่า **ยศย่อมเจริญ** ความว่า ยศ กล่าวคือความเป็นใหญ่ ความมีโภคสมบัติและความนับถือ และกล่าวคือ การมีเกียรติและการกล่าวสรรเสริญ ย่อมเจริญ.

คาถาปริโยสาเน กุมฺภโฆสโก โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. อญฺเญปิ พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสุ. เอวํ มหาชนสฺส สาตฺถิกา เทสนา ชาตาติ.

ในที่สุดแห่งคาถา กุมภโฆสกตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล. ชนเป็นอันมากแม้อื่น ๆ บรรลุอริยผลทั้งหลาย มีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล้ว. เทศนา ได้สำเร็จประโยชน์แก่มหาชนแล้ว ด้วยประการดังนี้.

กุมฺภโฆสกเสฏฺฐิวตฺถุ ทุติยํ.

เรื่องกุมภโฆสกเศรษฐีที่ ๒ จบ.

คุณปราณี ลี้ศิริเสริญ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. จูฬปนฺถกตฺเถรวตฺถุ

๒๔. อุฏฺฐาเนนปฺปมาเทน
สญฺญเมน ทเมน จ
ทีปํ กยิราถ เมธาวี
ยํ โอโฆ นาภิกีรติ.

๓. เรื่องพระเถระชื่อว่าจูฬปันถก

๒๔. คนมีปัญญา พึงทำที่พึ่งเพียงดังเกาะ ที่กิเลสเพียงดังห้วงน้ำท่วมทับไม่ได้ ด้วยความขยัน ความไม่ประมาท ความสำรวมและความฝึก.

นางสารรักษ์ประนาท (จำเริญสุข บุนนาค)
อุทิศส่วนกุศลให้หลวงสารรักษ์ประนาทและเจ้ากรรมนายเวร

๓. จูฬปนฺถกตฺเถรวตฺถุ

อุฏฺฐาเนนปฺปมาเทนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา ราชคหํ นิสฺสาย ชีวกมฺพวเน วิหรนฺโต จูฬปนฺถกตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

ราชคเห กิร ธนเสฏฺฐิกุลสฺส ธีตา วยปฺปตฺตกาเล มาตาปิตูหิ สตฺตภูมิกสฺส ปาสาทสฺส อุปริตเล อติวิย รกฺขิยมานา โยพฺพนมทมตฺตตาย ปุริสโลพฺหา หุตฺวา อตฺตโน ทาเสเนว สทฺธึ สนฺถวํ กตฺวา "อญฺเญปิ อิทํ กมฺมํ ชาเนยฺยุนฺ"ติ ภีตา เอวมาห "อเมฺหหิ อิมสฺมึ ฐาเน น สกฺกา วสิตุํ, สเจ มม มาตาปิตโรปิ อิมํ โทสํ ชานิสฺสนฺติ, ขณฺฑาขณฺฑิกํ มํ กริสฺสนฺติ, วิเทสํ คนฺตฺวา วสิสฺสามา"ติ. เต เทฺว เคเห หตฺถสารํ คเหตฺวา อุตฺตรทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา "ยตฺถ วา ตตฺถ วา อญฺเญหิ อชานนฏฺฐานํ

๓. เรื่องพระเถระชื่อว่าจูฬปันถก

พระศาสดา ทรงอาศัยกรุงราชคฤห์ ประทับอยู่ในชีวกัมพวัน ทรงปรารภ พระเถระชื่อว่าจูฬปันถก ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ด้วยความขยันด้วยความไม่ประมาท** เป็นต้น.

เล่ากันมาว่า ลูกสาวแห่งตระกูลเศรษฐีผู้มีทรัพย์ ในกรุงราชคฤห์ ในกาลที่นางเจริญวัยถูกมารดาบิดารักษาอย่างแข็งขัน อยู่ชั้นบนปราสาท ๗ ชั้น เป็นหญิงฝักใฝ่ในบุรุษ เพราะนางเมาด้วยความเมาในความเป็นสาว ได้ทำความเชยชิดกับคนใช้ของตนนั่นเทียว กลัวว่า "แม้คนอื่น ๆ พึงรู้กรรมนี้ (ของเรา)" จึงกล่าวอย่างนี้ว่า "เรา ๒ คน ไม่อาจจะอยู่ในที่นี้ได้, ถ้ามารดาบิดาของฉัน จักรู้โทษนี้เข้า, ก็จักสับเราให้เป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่, เราจักไปสู่ที่ต่างถิ่นแล้วอยู่กันเถอะ". คนทั้ง ๒ นั้น ถือเอาสิ่งของในเรือนที่เป็นสาระเท่าที่จะถือไปได้ด้วยมือ ออกไปทาง

คนฺตฺวา วสิสฺสามา"ติ อุโภปิ อคมํสุ.

ประตูทิศเหนือ กล่าวชวนกันว่า "เราทั้ง ๒ คน จักไปอยู่ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งที่คนเหล่าอื่นไม่รู้จักกันเถอะ" ดังนี้แล้ว ได้พากันไปทั้ง ๒ คน.

เตสํ เอกสฺมึ ฐาเน วสนฺตานํ สำวาสมนฺวาย ตสฺสา กุจฺฉิสฺมึ คพฺโภ ปติฏฺฐาสิ.

เมื่อคนทั้ง ๒ นั้นอยู่ในที่แห่งเดียวกัน นางก็ตั้งครรภ์ เพราะอาศัยการอยู่ร่วมกัน.

สา คพฺภปริปากมาคมฺม เตน สทฺธึ มนฺเตสิ "คพฺโภ เม ปริปากํ คโต, ญาติพนฺธุวิรหิเต ฐาเน คพฺภวุฏฺฐานํ นาม อุภินฺนมฺปิ อมฺหากํ ทุกฺขาวหํ, กุลเคหเมว คจฺฉามา"ติ. โส "สจาหํ ตตฺถ คมิสฺสามิ, ชีวิตํ เม นตฺถี"ติ ภเยน "อชฺช คจฺฉาม, เสฺว คจฺฉามา"ติ ทิวเส อติกฺกาเมสิ. สา จินฺเตสิ "อยํ พาโล อตฺตโน โทสมหนฺตตาย คนฺตุํ น อุสฺสหติ, มาตาปิตโร นาม เอกนฺตหิตกามา, อยํ คจฺฉตุ วา มา วา, อหํ คมิสฺสามี"ติ. สา ตสฺมึ เคหา มากฺ, นิกฺขนฺเต, เคหปริกฺขารํ ปฏิสาเมตฺวา

นางอาศัยความที่ครรภ์แก่เต็มที่ จึงปรึกษากับสามีนั้นว่า "ครรภ์ของฉันถึงความแก่เต็มที่แล้ว, ธรรมดาการคลอดลูกในที่ปราศจากญาติพวกพ้องย่อมเป็นสาเหตุนำความลำบากมาให้แก่พวกเราทั้ง ๒, เราทั้ง ๒ จะไปสู่เรือนแห่งตระกูลนั่นเทียว". สามีนั้นพูดอ้างว่า "วันนี้ เราทั้ง ๒ จะไปกัน, พรุ่งนี้ เราทั้ง ๒ จะไปกัน" ดังนี้ให้วันทั้งหลายล่วงเลยไปแล้ว เพราะกลัวว่า "ถ้าเราจักไปในที่นั้น ชีวิตของเราก็จะไม่มี". นางคิดว่า "เจ้าคนเขลานี้ไม่อาจเพื่อจะไป เพราะความที่ตนมีโทษ ธรรมดามารดาบิดามีความประสงค์เกื้อกูล โดยส่วนเดียว, เจ้านี่

นางสารรักษ์ประนาท (จำเริญสุข บุนนาค)
อุทิศส่วนกุศลให้หลวงสารรักษ์ประนาทและเจ้ากรรมนายเวร

อตฺตโน กุลฆรคมนภาวํ อนนฺตรเคหวาสีนํ อาโรเจตฺวา มคฺคํ ปฏิปชฺชิ.

จะไปหรือจะไม่ไปก็ตามเถิด, เราจักไปละ". เมื่อสามีนั้นออกจากเรือนแล้ว นางจึงเก็บเครื่องใช้ในเรือนแล้ว บอกความที่ตนไปสู่เรือนแห่งตระกูล แก่ชาวบ้านที่อยู่บ้านถัดไป แล้วจึงเดินทางไป.

โสปิ ฆรํ อาคนฺตฺวา ตํ อทิสฺวา ปฏิวิสฺสเก ปุจฺฉิตฺวา "กุลฆรํ คตา"ติ สุตฺวา เวเคน อนุพนฺธิตฺวา อนฺตรามคฺเค สมฺปาปุณิ. ตสฺสาปิ ตตฺเถว คพฺภวุฏฺฐานํ อโหสิ. โส "กึ อิทํ ภทฺเท"ติ ปุจฺฉิ. "สามิ เอโก ปุตฺโต เม ชาโต"ติ. "อิทานิ กึ กริสฺสามา"ติ. "ยสฺสตฺถาย มยํ กุลฆรํ คจฺเฉยฺยาม, ตํ กมฺมํ อนฺตรามคฺเคว นิปฺผนฺนํ, ตตฺถ คนฺตฺวา กึ กริสฺสาม, นิวตฺตามา"ติ เทฺวปิ เอกจิตฺตา หุตฺวา นิวตฺตึสุ. ตสฺเสว ทารกสฺส ปนฺเถ ชาตตฺตา "ปนฺถโก"ติ นามํ กรึสุ. ตสฺสา น จิรสฺเสว อปโรปิ คพฺโภ ปติฏฺฐหิ. สพฺพํ ปุริมนเยเนว วิตฺถาเรตพฺพํ. ตสฺสาปิ ทารกสฺส

ฝ่ายสามีนั้น กลับมายังเรือนแล้วไม่เห็นภรรยานั้น จึงถามพวกคนคุ้นเคยกัน ฟังว่า "ไปเรือนแห่งตระกูล" จึงรีบติดตาม ทันในระหว่างทาง. แม้ภรรยาของเขานั้น ก็ได้คลอดบุตรในระหว่างทางนั่นเอง. เขาถามว่า "นี่มันอะไรกันเล่า น้อง". ภรรยาตอบว่า "พี่ น้องคลอดลูกชายคนหนึ่งแล้ว". สามีถามว่า "บัดนี้ เราจักทำอย่างไร". คนทั้ง ๒ มีความคิดอย่างเดียวกันว่า "เราพึงไปสู่เรือนแห่งตระกูล เพื่อประโยชน์แก่กรรมใด, กรรมนั้นสำเร็จเสียแล้วในระหว่างทางเทียว, เรา ๒ คนจักไปในเรือนแห่งตระกูลนั้นทำอะไร พวกเราจะกลับ" จึงพากันกลับ. คน ทั้ง ๒ ได้ตั้งชื่อเด็กนั้นแล้วว่า "ปันถก" เพราะว่าเขาเกิดในหนทาง. ต่อกาล

นางสารรักษ์ประนาท (จำเริญสุข บุนนาค)
อุทิศส่วนกุศลให้หลวงสารรักษ์ประนาทและเจ้ากรรมนายเวร

ปนฺเถ ชาตตฺตา ปรมํ ชาตสฺส ไม่นานนัก นางก็ตั้งครรภ์แม้อีก. “มหาปนฺถโก”ติ นามํ กตฺวา เรื่องราวทั้งหมด พึงให้พิสดารตามนัย อิตรสฺส “จูฬปนฺถโก”ติ นามํ กรึสุ. อันมีในก่อนนั่นเทียว. เพราะเด็กแม้นั้น เต เทฺวปิ ทารเก คเหตฺวา เกิดในระหว่างทาง มารดาบิดาจึงตั้งชื่อ อตฺตโน วสนฏฺฐานเมว คตา. บุตรผู้เกิดคนแรกว่า “มหาปันถก” แล้ว ตั้งชื่อบุตรผู้เกิดภายหลังว่า “จูฬปันถก”. สองสามีภรรยานั้น ก็พาเอาเด็ก ทั้ง ๒ คน ไปยังที่อยู่ของตนตามเดิม.

เตสํ ตตฺถ วสนฺตานํ มหาปนฺถก- เมื่อ ๒ สามีภรรยานั้น พักอยู่ในที่นั้น ทารโก อญฺเญ ทารเก “จูฬปิตา เด็กชายมหาปันถก ได้ยินพวกเด็ก มหาปิตา”ติ “อยฺยโก อยฺยิกา”ติ จ เหล่าอื่นเรียก (คนโน้น คนนี้)ว่า “อา วทนฺเต สุตฺวา มาตรํ ปุจฺฉิ ลุง ” และว่า “ตา (ปู่) ยาย (ย่า)” “อมฺม อญฺเญ ทารกา ‘จูฬปิตา จึงถาม มารดาว่า “แม่จ๋า เด็กคนอื่น ๆ มหาปิตา’ติ ‘อยฺยโก อยฺยิกา’ติ จ ย่อมเรียก (คนนี้) ว่า ‘อา ลุง’ และเรียก วทนฺติ, อมฺหากํ ปน ญาตกา (คนนี้) ว่า ‘ตา ยาย’, ก็พวกญาติ นตฺถี”ติ. “อาม ตาต, อมฺหากํ ของเราทั้งหลาย ไม่มีบ้างหรือ ?”. เอตฺถ ญาตกา นตฺถิ, ราชคหนครเร มารดาตอบว่า “เออ มีอยู่นะพ่อ, ปน โว ธนเสฏฺฐี นาม อยฺยโก, พวกญาติของเราทั้งหลาย ไม่มีอยู่ในที่นี้, ตตฺถ อมฺหากํ พหู ญาตกา”ติ. แต่ในเมืองราชคฤห์ ลูกทั้ง ๒ คน มี “กสฺมา ตตฺถ น คจฺฉาม ตาชื่อว่าธนเศรษฐี, ในเมืองราชคฤห์ อมฺมา”ติ. นั้น พวกญาติของพวกเรามีมาก”. เด็กชายมหาปันถกถามว่า “ทำไม พวกเราจึงไม่ไปในที่นั้นกันเล่า แม่จ๋า”.

นางสารรักษ์ประนาท (จำเริญสุข บุนนาค)
อุทิศส่วนกุศลให้หลวงสารรักษ์ประนาทและเจ้ากรรมนายเวร

สา อตฺตโน อาคมนการณํ ปุตฺตสฺส อกเถตฺวา ปุตฺเตสุ ปุนปฺปุนํ กเถนฺเตสุ, สามิกํ อาห "อิเม มํ ทารกา อติวิย กิลเมนฺติ, กึ โน มาตาปิตโร ทิสฺวา มํสขาทิสฺสนฺติ, เอหิ ทารกานํ อยฺยกกุลํ ทสฺเสสฺสามา"ติ. "อหํ สมฺมุขา ภวิตุํ น สกฺขิสฺสามิ, เต ปน นยิสฺสามี"ติ. "สาธุ, เยน เกนจิ อุปาเยน ทารกานํ อยฺยกกุลเมว ทฏฺฐุํ วฏฺฏตี"ติ.

นางไม่ยอมบอกเหตุที่ตนมา แก่ลูกชาย เมื่อลูกชายทั้ง ๒ พูดรบเร้าอยู่บ่อย ๆ จึงพูดกับสามีว่า "เด็ก ๆ เหล่านี้ ย่อมรบกวนฉันเหลือเกิน, มารดาบิดาเห็นพวกเราแล้วจักกินเนื้อหรือ? พี่ ไปเถิด, เราทั้ง ๒ จักแสดงตระกูลแห่งตา-ยาย แก่พวกเด็ก ๆ". สามีพูดอ้างว่า "พี่ไม่อาจเข้าหน้า(พ่อตา-แม่ยาย)ได้, แต่พี่จักพาพวกเด็ก ๆ นั้นไป". ภรรยาพูดว่า "ดีจ๊ะ, สมควรที่พวกเด็ก ๆ จักได้เห็นตระกูลของตาด้วยอุบาย อย่างใดอย่างหนึ่งแท้".

เทฺวปิ ชนา ทารเก อาทาย อนุปุพฺเพน ราชคหํ ปตฺวา นครทฺวาเร เอกิสฺสา สาลาย วสึสุ. ทารกมาตา เทฺว ทารเก คเหตฺวา อาคตภาวํ มาตาปิตูนํ อาโรจาเปสิ. เต ตํ สาสนํ สุตฺวา "สาธารณวิจรนฺตานํ น ปุตฺโต น ธีตา ภูตปุพฺพา นาม นตฺถิ, เต อมฺหากํ มหาปราธิกา, น สกฺกา เตหิ อมฺหากํ จกฺขุปเถ ฐาตุํ เอตฺตกนฺนาม ธนํ คเหตฺวา เทฺวปิ ชนทั้ง ๒ พาพวกเด็ก ๆ ไปถึงเมืองราชคฤห์โดยลำดับ แล้วพักอยู่ในศาลาหลังหนึ่ง ใกล้ประตูเมือง. มารดาของเด็กให้คน(ไป)บอกแก่มารดาบิดาว่าตนได้พาเอาเด็ก ๒ คนมาแล้ว. มารดาบิดาทั้ง ๒ นั้น ได้ฟังข่าวนั้นแล้วกล่าวว่า "บรรดาชนทั้งหลาย ผู้เที่ยวไปในสงสาร ธรรมดาว่าคนผู้ไม่เคยเป็นบุตร ไม่เคยเป็นธิดากัน ย่อมไม่มี, คนเหล่านั้นมีความผิดใหญ่หลวงต่อพวกเรา, พวกเขาไม่อาจจะตั้งอยู่ในคลองจักษุของพวก

นางสารรักษ์ประนาท (จำเริญสุข บุนนาค)
อุทิศส่วนกุศลให้หลวงสารรักษ์ประนาทและเจ้ากรรมนายเวร

ชนา ผาสุกฏฺฐานํ คนฺตฺวา ชีวนฺตุ, ทารเก ปน อิธ เปเสนฺตู"ติ ธนํ ทตฺวา ทูเต ปาเหสุ.

เราได้ ชนทั้ง ๒ จงถือเอาทรัพย์ประมาณเท่านี้ ไปสู่ที่อันสำราญ เป็นอยู่เถิด, แต่จงส่งพวกเด็ก ๒ คนมาในที่นี้" ดังนี้แล้ว จึงให้ทรัพย์ ส่งคนรับใช้ไปแล้ว.

เต เตหิ เปสิตํ ธนํ คเหตฺวา ทารเก อาคตทูตานญฺเญว หตฺเถ ทตฺวา ปหิณึสุ. ทารกา อยฺยกกุเล วฑฺฒนฺติ. เตสุ จูฬปนฺถโก อติทหโร, มหาปนฺถโก ปน อยฺยเกน สทฺธึ ทสพลสฺส ธมฺมกถํ โสตุํ คจฺฉติ. ตสฺส นิจฺจํ สตฺถุ สนฺติกํ คจฺฉนฺตสฺส, ปพฺพชฺชาย จิตฺตํ นมิ. โส อยฺยกํ อาห "สเจ มํ อนุชาเนยฺยาถ, อหํ ปพฺพเชยฺยนฺ"ติ.

สองสามีภรรยานั้น รับทรัพย์ที่ท่านทั้ง ๒ ส่งมาแล้ว มอบเด็ก ๒ คนในมือของพวกคนใช้ที่มานั่นเทียว แล้วส่งไป. เด็ก ๒ คน เติบโตอยู่ในตระกูลของตา. บรรดาเด็ก ๒ คนนั้น จูฬปันถกยังเล็กนัก, ส่วนมหาปันถก ไปฟังธรรม-กถาของพระทศพลกับตา. เมื่อเขาไปยังสำนักพระศาสดาเป็นประจำ จิตก็น้อมไปในบรรพชา. เขาพูดกับตาว่า "ถ้าคุณตา พึงอนุญาตให้กระผม, กระผมพึงบวช".

"กึ วเทสิ ตาต, สกลโลกสฺสาปิ เม ปพฺพชิตโต ตว ปพฺพชฺชา ภทฺทิกา สเจ สกฺโกสิ, ปพฺพชาหี"ติ ตํ สตฺถุ สนฺติกํ เนตฺวา "กึ คหปติ ทารโก เต ลทฺโธ"ติ วุตฺเต, "อาม ภนฺเต, อยํ เม ศาสดา เมื่อพระองค์ตรัสว่า "คฤหบดี

ท่านเศรษฐีผู้เป็นตากล่าวว่า "เจ้าพูดอะไร? หลานตา, การบรรพชาของเจ้าเป็นความดีแก่ตา กว่าคนหมดทั้งโลกบวช ถ้าเจ้าจะอาจ(บวช)ก็จงบวชเถิด" ดังนี้แล้ว จึงพาหลานนั้นไปส่สำนักของพระ-

นางสารรักษ์ประนาท (จำเริญสุข บุนนาค)
อุทิศส่วนกุศลให้หลวงสารรักษ์ประนาทและเจ้ากรรมนายเวร

นตฺตา ตุมฺหากํ สนฺติเก ปพฺพชิตุกาโม"ติ อาห. สตฺถา อญฺญตรํ ปิณฺฑปาติกํ ภิกฺขุ "อิมํ ทารกํ ปพฺพาเชหี"ติ อาณาเปสิ. เถโร ตสฺส ตจปญฺจกกมฺมฏฺฐานํ อาจิกฺขิตฺวา ปพฺพาเชสิ. โส พหุํ พุทฺธวจนํ อุคฺคณฺหิตฺวา ปริปุณฺณวสฺโส อุปสมฺปทํ ลภิตฺวา โยนิโสมนสิกาเรน กมฺมฏฺฐานํ กโรนฺโต อรหตฺตํ ปาปุณิ. โส ฌานสุเขน จ ผลสุเขน จ วีตินาเมนฺโต จินฺเตสิ "สกฺกา นุ โข อิมํ สุขํ จูฬปนฺถกสฺส ทาตุนฺ"ติ. ตโต อยฺยกเสฏฺฐิสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา เอวมาห "มหาเสฏฺฐิ สเจ อนุชาเนยฺยาถ, อหํ จูฬปนฺถกํ ปพฺพาเชยฺยนฺ"ติ. "ปพฺพาเชถ นํ ภนฺเต"ติ.

ท่านได้เด็กแล้วหรือ ?", กราบทูลว่า "ถูกแล้ว พระเจ้าข้า เด็กคนนี้เป็นหลานของข้าพระองค์ มีความประสงค์จะบวชในสำนักของพระองค์". พระศาสดารับสั่งภิกษุ ผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่งว่า "เธอจงให้เด็กนี้บวชเถิด". พระเถระบอกกัมมัฏฐานซึ่งกำหนดมีหนังเป็นที่ ๕ แก่เด็กนั้นแล้วให้บรรพชา. สามเณรมหาปันถกนั้น เรียนเอาพุทธพจน์เป็นอันมากแล้ว มีอายุครบได้อุปสมบทแล้วเจริญพระกัมมัฏฐานด้วยโยนิโสมนสิการ บรรลุพระอรหัตแล้ว. พระมหาปันถกนั้น ให้เวลาผ่านไปด้วยความสุขในฌานและความสุขในผลอยู่ คิดว่า "เราอาจจะให้ความสุขนี้แก่จูฬปันถกได้หรือ ?". ลำดับนั้น เธอจึงไปสู่สำนักของท่านเศรษฐีผู้เป็นตาแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า "คุณโยมมหาเศรษฐี ถ้าคุณโยมตา พึงอนุญาตไซร้, รูปพึงให้นายจูฬปันถกบวช". เศรษฐีกล่าวว่า "นิมนต์พระคุณเจ้าจงให้จูฬปันถกบวชเถิดเจ้าข้า".

นางสารรักษ์ประนาท (จำเริญสุข บุนนาค)
อุทิศส่วนกุศลให้หลวงสารรักษ์ประนาทและเจ้ากรรมนายเวร

เสฏฺฐี กิร สาสเน จ สุปฺปสนฺโน เขาว่ากันว่า ท่านเศรษฐีผู้เลื่อมใสดีแล้ว
"กตรธีตาย โว เอเต ปุตฺตา"ติ ในศาสนา และเมื่อถูกใคร ๆ ถามว่า
ปุจฺฉิยมาโน จ "ปลาตธีตายา"ติ "เด็ก ๆ เหล่านี้ เป็นบุตรของลูกสาว
วตฺตุ ลชฺชติ, ตสฺมา สุเขเนว คนไหนของท่าน" ละอายที่จะบอกว่า
เตสํ ปพฺพชฺชํ อนุชานาติ. เถโร "ของลูกสาวคนที่หนีไป", เพราะฉะนั้น
จูฬปนฺถกํ ปพฺพาเชตฺวา สีเลสุ ท่านเศรษฐีจึงอนุญาตการบวชแก่หลาน
ปติฏฺฐาเปสิ. โสปิ ปพฺพชิตฺวาว ทั้ง ๒ คนโดยง่ายดาย. พระเถระให้
ทนฺโธ อโหสิ. จูฬปันถกนั้นบวชแล้ว ให้ตั้งอยู่ในศีล
ทั้งหลาย. ฝ่ายจูฬปันถกนั้น พอบวช
แล้ว ได้กลายเป็นคนโง่เขลา. เธอไม่
อาจจะเรียนเอาคาถาหนึ่งนี้ว่า

"ปทุมํ ยถา โกกนุทํ สุคนฺธํ "ดอกบัวโกกนุท มีกลิ่นหอม บาน
ปาโต สิยา ผุลฺลมวีตคนฺธํ, แต่เช้า พึงมีกลิ่นไม่ไปปราศ
องฺคีรสํ ปสฺส วิโรจมานํ, ฉันใด, เธอจงเห็นพระอังคีรส ผู้
ตปนฺตมาทิจฺจมิวนฺตลิกฺเข"ติ รุ่งโรจน์อยู่ เปรียบเหมือนพระ-
อาทิตย์ส่องแสงในอากาศ ฉะนั้น"
ดังนี้

อิมํ เอกํ คาถํ จตูหิ มาเสหิ โดย ๔ เดือน. ได้ยินว่า เธอบวชแล้ว
อุคฺคณฺหิตุ นาสกฺขิ. โส กิร ในกาลแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนาม
กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล ปพฺพชิตฺวา ว่ากัสสปะ เป็นผู้มีปัญญา ได้ทำการ
ปญฺญวา หุตฺวา อญฺญตรสฺส หัวเราะเยาะเย้ย ในกาลที่พระภิกษุ-
ทนฺธภิกฺขุโน อุทฺเทสคฺคหณกาเล เขลารูปหนึ่งเรียนบาลี. ภิกษุนั้นละอาย

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
อุทิศส่วนกุศลให้หลวงสารรักษ์ประนาทและเจ้ากรรมนายเวร

ปริหาสเกฬี อกาสิ. โส ภิกฺขุ เตน ปริหาเสน ลชฺชิโต เนว อุทฺเทสํ คณฺหิ, น สชฺฌายมกาสิ. เตน กมฺเมน อยํ ปพฺพชิตฺวาว ทนฺโธ ชาโต, คหิตคหิตํ ปทํ อุปรุปริปทํ อุคฺคณฺหนฺตสฺส, นสฺสติ. ตสฺส อิมเมว คาถํ อุคฺคเหตุ วายมนฺตสฺส, จตฺตาโร มาสา อติกฺกนฺตา.

เพราะการหัวเราะเยาะนั้น จึงเลิกเรียนอุเทศ(บาลี), ไม่ทำการสาธยาย. เพราะกรรมนั้น จูฬปันถกนี้ พอบวชแล้วจึงกลายเป็นคนโง่เขลา, เมื่อเธอเรียนบทต่อ ๆ ไป บทที่เธอเรียนแล้ว ๆ ก็เลือนหายไป. เมื่อเธอพยายามเรียนคาถานี้นั่นเทียว ก็ล่วงไป ๔ เดือน.

อถ นํ มหาปนฺถโก "จูฬปนฺถก ตฺวํ อิมสฺมึ สาสเน อภพฺโพ, จตูหิ มาเสหิ เอกํ คาถมฺปิ คเหตุ น สกฺโกสิ, ปพฺพชิตกิจฺจํ ปน กถํ มตฺถกํ ปาเปสฺสสิ, นิกฺขม อิโต"ติ วิหารา นิกฺกฑฺฒิ.

ลำดับนั้น พระมหาปันถกกล่าวกับพระจูฬปันถกนั้นว่า "จูฬปันถกเอ๋ย ตัวเจ้าเป็นคนอาภัพ (ไม่ควรจะบรรลุ) ในศาสนานี้, เจ้าไม่อาจเพื่อจะเรียนเอาแม้คาถาหนึ่ง โดย ๔ เดือนได้, ก็เจ้าจักยังกิจแห่งบรรพชิต ให้ถึงที่สุดได้อย่างไร, เจ้าจงออกไปเสียจากที่นี้เถิด" ดังนี้แล้ว จึงฉุดคร่าออกจากวิหาร.

จูฬปนฺถโก พุทฺธสาสเน สิเนหนดิหิภาวํ น ปตฺเถติ. ตสฺมิญฺจ กาเล มหาปนฺถโก ภตฺตุทฺเทสโก โหติ. ชีวโก โกมารภจฺโจ พหุมาลาคนฺธวิเลปนํ อาทาย อมฺพวนํ คนฺตฺวา สตฺถารํ ปูเชตฺวา ธมฺมํ

พระจูฬปันถก ไม่ปรารถนาความเป็นคฤหัสถ์ ด้วยความเยื่อใยในพระพุทธศาสนา. ก็ในกาลนั้น พระมหาปันถกเป็นภัตตุทเทสก์(ผู้แจกภัตตาหาร). หมอชีวกโกมารภัจจ์ ถือเอาดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้มากมาย ไปสู่

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
อุทิศส่วนกุศลให้หลวงสารรักษ์ประนาทและเจ้ากรรมนายเวร

สุตฺวา อุฏฺฐายาสนา ทสพลํ วนฺทิตฺวา มหาปนฺถกํ อุปสงฺกมิตฺวา “กิตฺตกา ภนฺเต สตฺถุ สนฺติเก ภิกฺขู”ติ ปุจฺฉิ. “ปญฺจมตฺตานิ ภิกฺขุสตานี”ติ. พุทฺธปฺปมุขานิ อาทาย อมฺหากํ คณฺหถา”ติ. “เสฺว ภนฺเต ปญฺจภิกฺขุสตานิ นิเวสเน ภิกฺขํ

อัมพวัน บูชาพระศาสดา ฟังธรรมแล้ว ลุกจากอาสนะ ถวายบังคมพระทศพล แล้วจึงเข้าไปหามหาปันถก ถามว่า “ท่านเจ้าข้า ภิกษุในสำนักของพระศาสดามีจำนวนเท่าไร”. พระมหาปันถก กล่าวว่า “มีภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป”. หมอชีวกกล่าวนิมนต์ว่า “ท่านเจ้าข้า พรุ่งนี้ ขออาราธนาพระคุณเจ้าพาภิกษุ ๕๐๐ รูป มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานไปรับภิกษาในเรือนของกระผมเถิด”.

“อุปาสก จูฬปนฺถโก นาม ทนฺโธ ภิกฺขุ อวิรุฬฺหิธมฺโม, ตํ ฐเปตฺวา เสสานํ นิมนฺตนํ สมฺปฏิจฺฉามี”ติ เถโร อาห.

พระมหาปันถก กล่าวกับหมอชีวกนั้นว่า “โยมอุบาสก ภิกษุโง่เขลา ชื่อว่าจูฬปันถก ผู้มีธรรมไม่งอกงาม, อาตมาจะรับนิมนต์ สำหรับพวกภิกษุที่เหลือเว้นท่านจูฬปันถกนั้นเสีย”.

ตํ สุตฺวา จูฬปนฺถโก จินฺเตสิ “เถโร เอตฺตกานํ ภิกฺขูนํ นิมนฺตนํ สมฺปฏิจฺฉนฺโต มํ พาหิรํ กตฺวา สมฺปฏิจฺฉติ, นิสฺสํสยํ มยฺหํ ภาติกสฺส มยิ จิตฺตํ ภินฺนํ ภวิสฺสติ, กึ อิทานิ มยฺหํ อิมินา สาสเนน,

พระจูฬปันถก ได้ยินคำนั้น คิดว่า “พระเถระเมื่อรับนิมนต์เพื่อภิกษุทั้งหลายมีประมาณเท่านี้ ทำเราไว้ภายนอกแล้วจึงรับ, จิตของพี่ชายเราจักแตกแยกในเราแล้วอย่างไม่ต้องสงสัย, บัดนี้ เราจะต้องการอะไรด้วยศาสนานี้, เรา

คุณสุรีย์ มงคล และครอบครัว
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ดิหิ หุตฺวา ทานาทีนิ ปุญฺญานิ กโรนฺโต ชีวิสฺสามี"ติ. โส ปุนทิวเส ปาโต ว วิพฺภมิตุ ปายาสิ.

จักเป็นคฤหัสถ์ ทำบุญต่าง ๆ มีทานเป็นต้น เลี้ยงชีพ". ในวันรุ่งขึ้น เธอไปเพื่อจะสึกแต่เช้าเทียว.

สตฺถา ปจฺจูสกาเลเยว โลกํ โวโลเกนฺโต อิมํ การณํ ทิสฺวา ปรมตรํ คนฺตฺวา จูฬปนฺถกสฺส คมนมคฺเค ทฺวารโกฏฺฐเก จงฺกมนฺโต อฏฺฐาสิ. จูฬปนฺถโก คจฺฉนฺโต สตฺถารํ ทิสฺวา อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิ.

ในเวลาใกล้รุ่งนั่นเทียว พระศาสดา ทรงตรวจดูสัตวโลก เห็นเหตุนี้แล้ว จึงเสด็จไปล่วงหน้า ได้ทรงหยุดจงกรมอยู่ที่ซุ้มประตูใกล้ทางที่พระจูฬปันถกจะเดินไป. พระจูฬปันถกกำลังเดินไป พบพระศาสดา เข้าไปเฝ้าถวายบังคม.

อถ นํ สตฺถา "กหํ ปน ตฺวํ จูฬปนฺถก อิมาย เวลาย คจฺฉสี"ติ อาห. "ภาตา มํ ภนฺเต นิกฺกฑฺฒติ, เตนาหํ วิพฺภมิตุ คจฺฉามี"ติ.

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัส(ถาม)เธอว่า "จูฬปันถก ก็เธอจะไปที่ไหนในเวลานี้". พระจูฬปันถก กราบทูลว่า "พระพี่ชายขับไล่ข้าพระองค์ พระเจ้าข้า, เพราะเหตุนั้น ข้าพระองค์จะไปเพื่อสึก".

"จูฬปนฺถก ตว ปพฺพชฺชา นาม มม สนฺติเก, ภาตรา นิกฺกฑฺฒิโตปิ กสฺมา มม สนฺติกํ นาคจฺฉิ, เอหิ, กินฺเต คิหิภาเวน, มม สนฺติเก ภวิสฺสสี"ติ จกฺกวิจิตฺตกตฺเถน[๑] ปาณินา

พระศาสดาตรัสว่า "จูฬปันถก เธอชื่อว่าบวชในสำนักของเรา, เธอแม้ถูกพระพี่ชายขับไล่แล้ว ทำไมจึงไม่มาสู่สำนักของเราเล่า, จงมาเถิด, จะมีประโยชน์อะไรแก่เธอ ด้วยความเป็น

---

[๑] ฉ. จกฺกงฺกิตตเลน.

ธรรมปท.ป-ท.๒-๑๒

คุณสุรีย์ มงคล และครอบครัว
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตำ สิรสิ ปรามสิตฺวา ตำ อาทาย คจฺฉาหิ, เธอจงอยู่ในสำนักของเราเถอะ”
คนฺตฺวา คนฺธกุฏิปมุเข นิสีทาเปตฺวา ทรงเอาฝ่าพระหัตถ์ อันมีพื้นวิจิตรไป
“จูฬปนฺถก ปุรตฺถาภิมุโข หุตฺวา อิมำ ด้วยจักร ลูบที่ศีรษะเธอ ทรงพาเธอไป
ปิโลติกำ ‘รโชหรณำ รโชหรณนฺ’ติ ให้เธอนั่งอยู่หน้ามุขพระคันธกุฏี ประทาน
ปริมชฺชนฺโต อิเธว โหหี”ติ อิทฺธิยา ท่อนผ้าอันสะอาดที่ทรงแต่งขึ้นด้วยฤทธิ์
อภิสงฺขตำ ปริสุทฺธำ ปิโลติกำ ทตฺวา ด้วยพระดำรัสว่า “จูฬปันถก เธอจง
กาเล อาโรจิเต, ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต ผินหน้าไปทางทิศตะวันออก ลูบท่อนผ้า
ชีวกสฺส เคหำ คนฺตฺวา ปญฺญตฺตาสเน นี้ พร้อมบริกรรมว่า ‘รโชหรณำ
นิสีทิ. จูฬปนฺถโกปิ สุริยำ โอโลเกนฺโต รโชหรณำ’ อยู่ในที่นี้นั่นเทียว เมื่อเขา
ตำ ปิโลติกำ “รโชหรณำ รโชหรณนฺ”ติ กราบทูลเวลาแล้ว, ทรงมีภิกษุสงฆ์
ปริมชฺชนฺโต นิสีทิ. ตสฺส ตำ แวดล้อมเสด็จไปยังเรือนของหมอชีวก
ปิโลติกขณฺฑำ ปริมชฺชนฺตสฺส, กิลิฏฺฐำ ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดไว้แล้ว.
อโหสิ. ตโต จินฺเตสิ “อิทำ ฝ่ายจูฬปันถกนั่งมองดูพระอาทิตย์ พลาง
ปิโลติกขณฺฑำ อติวิย ปริสุทฺธำ, อิมำ ลูบท่อนผ้านั้นบริกรรมว่า “รโชหรณำ
ปน อตฺตภาวำ นิสฺสาย ปุริมปกติ รโชหรณำ”. เมื่อเธอลูบคลำท่อนผ้านั้น
ชหิตฺวา เอวำ กิลิฏฺฐำ ชาตำ, ไป ท่อนผ้าได้เป็นสีเศร้าหมองแล้ว. ทีนั้น
อนิจฺจา วต สงฺขารา”ติ ขยวยำ เธอคิดว่า “ท่อนผ้านี้ สะอาดเหลือเกิน,
ปฏฺฐเปนฺโต วิปสฺสนำ วฑฺเฒสิ. แต่มันอาศัยอัตภาพนี้ จึงละปกติเดิมเสีย
กลายเป็นของเศร้าหมองอย่างนี้, สังขาร
ทั้งหลาย ไม่เที่ยงหนอ” ดังนี้แล้ว ก็
เริ่มตั้งความสิ้นไปและความเสื่อมไป เจริญ
วิปัสสนา.

คุณสมัย วรรณสิทธิ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถา "จูฬปนฺถกสฺส จิตฺตํ วิปสฺสนํ อารุฬฺหนฺ"ติ ญตฺวา "จูฬปนฺถก ตฺวํ เอตํ ปิโลติกขณฺฑเมว 'สงฺกิลิฏฺฐํ รชรญฺชิตนฺ'ติ มา สญฺญํ กริ. อพฺภนฺตเร ปน เต ราครชาทโย อตฺถิ เต หราหี"ติ วตฺวา โอภาสํ วิสฺสชฺเชตฺวา ปุรโต นิสินฺโน วิย ปญฺญายมานรูโป หุตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

พระศาสดาทรงทราบว่า "จิตของจูฬปันถกขึ้นสู่วิปัสสนาแล้ว" ตรัสว่า "จูฬปันถก เธออย่าทำความสำคัญท่อนผ้านี้นั่นแหละว่า 'เป็นผ้าเศร้าหมองแล้ว ธุลี(ฝุ่นละออง)ติดแล้ว' ก็ธุลีทั้งหลายมีธุลีคือราคะเป็นต้น มีอยู่ภายในตัวเธอ, เธอจงนำ(กำจัด)มันไปเสีย" ทรงเปล่งพระรัศมีไป เป็นผู้มีพระรูปปรากฏประดุจประทับนั่งอยู่ตรงหน้า ได้ทรงภาษิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

"ราโค รโช น จ ปน เรณุ วุจฺจติ,
ราคสฺเสตํ อธิวจนํ 'รโช'ติ
เอตํ รชํ วิปฺปชหิตฺว ภิกฺขโว
วิหรนฺติ เต วิคตรชสฺส สาสเน.
โทโส รโช น จ ปน เรณุ วุจฺจติ,
โทสสฺเสตํ อธิวจนํ 'รโช'ติ,
เอตํ รชํ วิปฺปชหิตฺว ภิกฺขโว
วิหรนฺติ เต วิคตรชสฺส สาสเน.
โมโห รโช น จ ปน เรณุ วุจฺจติ
โมหสฺเสตํ อธิวจนํ 'รโช'ติ

"ธุลี เราเรียกว่าราคะ ก็แต่ว่าละออง เราหาเรียกว่าราคะไม่, คำว่า 'ธุลี' นั่น เป็นชื่อของราคะ, ภิกษุเหล่านั้นละราคะเพียงดังธุลีนั่นได้เด็ดขาดแล้ว ย่อมอยู่ในศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากราคะเพียงดังธุลี. ธุลีเราเรียกว่าโทสะก็แต่ว่า ละออง เราหาเรียกว่าโทสะไม่, คำว่า 'ธุลี' นั่น เป็นชื่อของโทสะ ภิกษุเหล่านั้น ละโทสะเพียงดังธุลีนั่นได้เด็ดขาดแล้ว ย่อมอยู่ในศาสนาของพระพุทธเจ้า ผู้ปราศจากโทสะเพียงดังธุลี. ธุลี

คุณสมัย วรรณสิทธิ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอตำ รชำ วิปฺปชหิตฺวา ภิกฺขโว วิหรนฺติ เต วิคตรชสฺส สาสเน"ติ.

เราเรียกว่า โมหะ ก็แต่ว่า ละออง เราหาเรียกว่าโมหะไม่, คำว่า 'ธุลี' นั่น เป็นชื่อของโมหะ ภิกษุเหล่านั้นละโมหะ เพียงดังธุลีนั่นได้เด็ดขาดแล้ว ย่อมอยู่ในศาสนาของพระพุทธเจ้า ผู้ปราศจากโมหะเพียงดังธุลี".

คาถาปริโยสาเน จูฬปนฺถโก สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตำ ปาปุณิ. สห ปฏิสมฺภิทาหิเยวสฺส ติปิฏกานิ อาคมึสุ.

ในที่สุดแห่งพระคาถา พระจูฬปันถก บรรลุพระอรหัต พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา. ปิฎก ๓ มาถึงแก่ท่านพร้อมด้วยปฏิสัมภิทานั่นเทียว.

โส กิร ปพเพ ราชา หุตฺวา นครปทกฺขิณำ กโรนฺโต นลาฏโต เสเท มุญฺจนฺเต, ปริสุทฺเธน สาฏเกน นลาฏนฺตำ ปุญฺฉิ. สาฏโก กิลิฏฺโฐ อโหสิ. โส "อิมำ สรีรำ นิสฺสาย เอวรูโป ปริสุทฺโธ สาฏโก ปกตึ ชหิตฺวา กิลิฏฺโฐ ชาโต, อนิจฺจา วต สงฺขารา"ติ อนิจฺจสญฺญำ ปฏิลภิ. เตน การเณนสฺส รโชหรณเมว

เล่ากันว่า ครั้งดึกดำบรรพ์ จูฬปันถกนั้น เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ทรงทำประทักษิณพระนคร เมื่อพระเสโทไหลออกจากพระนลาฏ(หน้าผาก), ทรงเอาผ้าสะอาดเช็ดที่สุดพระนลาฏ. ผ้าได้เป็นของเศร้าหมองแล้ว. พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้นกลับได้อนิจสัญญา (ความสำคัญว่าไม่เที่ยง) ว่า "ผ้าสะอาดเห็นปานนี้ อาศัยสรีระนี้ ก็ละปกติกลายเป็นผ้าเศร้าหมองได้, สังขาร

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปจฺจโย ชาโต.

ทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ". เพราะเหตุนั้น ผ้าเช็ดธุลีนั่นแหละเป็นปัจจัยของท่าน.

ชีวโกปิ โข โกมารภจฺโจ ทสพลสฺส ทกฺขิโณทกํ อุปนาเมสิ. สตฺถา "นนุ ชีวก วิหาเร ภิกฺขู อตฺถี"ติ หตฺเถน ปตฺตํ ปิทหิ. มหาปนฺถโก "นนุ ภนฺเต วิหาเร นตฺถิ ภิกฺขู"ติ อาห. สตฺถา "อตฺถิ ชีวกา"ติ อาห. ชีวโก "เตนหิ ภเณ คจฺฉ, วิหาเร ภิกฺขูนํ อตฺถิภาวํ วา นตฺถิภาวํ วา ชานาหี"ติ ปุริสํ เปเสสิ. ตสฺมึ ขเณ จูฬปนฺถโก "มยฺหํ ภาติโก 'วิหาเร ภิกฺขู นตฺถี'ติ ภณติ วิหาเร ภิกฺขูนํ อตฺถิภาวมสฺส ปกาเสสฺสามี"ติ สกลํ อมฺพวนํ ภิกฺขูนญฺเญว ปูเรสิ, เอกจฺเจ ภิกฺขู จีวรกมฺมํ กโรนฺติ, เอกจฺเจ รชนกมฺมํ, เอกจฺเจ สชฺฌายํ กโรนฺติ. เอวํ อญฺญมญฺญํ อสทิสํ ภิกฺขุสหสฺสํ มาเปสิ. โส ปุริโส วิหาเร พหู ภิกฺขู ทิสฺวา นิวตฺติตฺวา "อยฺย สกลอมฺพวนํ

ฝ่ายหมอชีวกโกมารภัจจ์แล น้อมน้ำทักขิโณทก แด่พระทศพล. พระศาสดาตรัสถามว่า "หมอชีวก ภิกษุในวิหารยังมีอยู่มิใช่หรือ?" ทรงปิดบาตรด้วยพระหัตถ์. พระมหาปันถกกราบทูลว่า "ในวิหาร ไม่มีภิกษุมิใช่หรือ พระเจ้าข้า". พระศาสดา ตรัสว่า "มีอยู่นะหมอชีวก". หมอชีวกส่งบุรุษไปด้วยสั่งว่า "แน่ะพนาย ถ้าเช่นนั้น เจ้าจงไป, จงรู้ว่าภิกษุทั้งหลายในวิหารมีอยู่ หรือว่าไม่มีอยู่". ในขณะนั้น จูฬปันถกคิดว่า "พี่ชายของเรา กล่าวว่า 'ภิกษุทั้งหลายในวิหารไม่มี' เราจักประกาศความที่ ภิกษุทั้งหลายในวิหารมีอยู่แก่พี่ชายนั้น" ดังนี้แล้ว จึงทำอัมพวันทั้งสิ้นให้เต็มด้วยภิกษุทั้งหลายนั่นเทียว ภิกษุบางพวก กำลังเย็บจีวร, บางพวกกำลังย้อมจีวร, บางพวก กำลังท่องบ่นอยู่. เธอได้เนรมิตภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป ซึ่งไม่เหมือนกันและกันอย่างนี้. บุรุษนั้น เห็นภิกษุในวิหารเป็นจำนวนมาก จึงกลับ

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภิกฺขูหิ ปริปุณฺณนฺ"ติ ชีวกสฺส มาบอกแก่หมอชีวกว่า "คุณหมอครับ
อาโรเจสิ. เถโรปิ โข ตตฺเถว อัมพวันทั้งสิ้นเต็มแน่นไปด้วยภิกษุทั้ง-
หลาย". (พระธรรมสังคาหกาจารย์
กล่าวว่า)

สหสฺสกฺขตฺตุ อตฺตานํ ฝ่ายพระเถระ ชื่อว่าจูฬปันถก
นิมฺมินิตฺวาน ปนฺถโก เนรมิตตนขึ้นพันครั้ง (เป็นภิกษุ
นิสีทิ อมฺพวเน รมฺเม ๑,๐๐๐รูป) ในอัมพวันนั้นนั่นแล
ยาว กาลปฺปเวทนาติ. นั่งอยู่ในอัมพวันอันน่ารื่นรมย์ จน-
กว่าเขาจะประกาศเวลา.

อถ สตฺถา ตํ ปุริสํ อาห ทีนั้น พระศาสดา ตรัสกับบุรุษนั้นว่า
"วิหารํ คนฺตฺวา 'สตฺถา จูฬปนฺถกํ "เธอจงไปสู่วิหารแล้วกล่าวว่า 'พระ-
นาม ปกฺโกสตี'ติ วเทหี"ติ. เตน ศาสดา รับสั่งหาพระจูฬปันถก' เมื่อ
คนฺตฺวา ตถา วุตฺเต, "อหํ บุรุษนั้นไปกล่าวตามรับสั่งนั้นแล้ว
จูฬปนฺถโก, อหํ จูฬปนฺถโก"ติ ปากพันปากก็ขานขึ้นว่า "อาตมาชื่อว่า
มุขสหสฺสํ อุฏฺฐหิ. โส ปุริโส จูฬปันถก, อาตมาชื่อว่าจูฬปันถก".
ปุน คนฺตฺวา "สพฺเพปิ กิร บุรุษนั้นไปทูลอีกว่า "ข้าแต่พระองค์
ภนฺเต จูฬปนฺถกาเยว นามา"ติ ผู้เจริญ ได้ยินว่า ภิกษุทั้งหมด ชื่อ
อาห. ภควา "เตนหิ คนฺตฺวา ว่าจูฬปันถกเหมือนกัน". พระผู้มีพระ-
โย ปฐมํ 'อหํ จูฬปนฺถโก'ติ ภาค ตรัสว่า "ถ้าเช่นนั้น เธอจงไป
วทติ, ตํ หตฺเถ คณฺห, อวเสสา จับที่มือ ภิกษุรูปที่พูดก่อนว่า 'อาตมา
อนฺตรธายิสฺสนฺตี"ติ. โส ตถา ชื่อจูฬปันถก' พวกภิกษุที่เหลือ ก็จัก
อกาสิ. ตาวเทว สหสฺสมตฺตา หายไป". บุรุษนั้น ได้ทำตามพระ

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภิกฺขู อนฺตราธายีสุ. เถโร ว เตน ปุริเสน สทฺธึ อคมาสิ. สตฺถา ภตฺตกิจฺจปริโยสาเน ชีวกํ อามนฺเตสิ "ชีวก จูฬปนฺถกสฺส ปตฺตํ คณฺห, อยนฺเต อนุโมทนํ กริสฺสตี"ติ. ชีวโก ตถา อกาสิ.

ดำรัสนั้นแล้ว. ภิกษุประมาณ ๑,๐๐๐ รูป ก็หายไปในขณะนั้นเทียว. พระเถระได้ไปกับบุรุษนั้น. ในเวลาเสร็จภัตกิจ พระศาสดาตรัสเรียกหมอชีวกว่า "หมอชีวก ท่านจงรับบาตรของพระจูฬปันถกเถิด, พระจูฬปันถกนี้ จักทำอนุโมทนา แก่ท่าน". หมอชีวกได้ทำตามรับสั่งแล้ว.

เถโร สีหนาทํ นทนฺโต ตรุณสีโห วิย ตีหิ ปิฏเกหิ สงฺโฆเภตฺวา อนุโมทนํ อกาสิ. สตฺถา อุฏฺฐายาสนา ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต วิหารํ คนฺตฺวา ภิกฺขูหิ วตฺเต ทสฺสิเต, อุฏฺฐายาสนา คนฺธกุฏิปมุเข ฐตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส สุคโตวาทํ ทตฺวา กมฺมฏฺฐานํ กเถตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ อุยฺโยเชตฺวา สุรภิคนฺธวาสิตํ คนฺธกุฏึ ปวิสิตฺวา ทกฺขิเณน ปสฺเสน สีหเสยฺยํ อุปคโต.

พระเถระบันลือสีหนาท เป็นดุจสีหะหนุ่มได้ทำอนุโมทนา ยังพระไตรปิฎกให้กระฉ่อนแล้ว. พระศาสดา เสด็จลุกขึ้นจากอาสนะ ทรงมีภิกษุสงฆ์แวดล้อมแล้วเสด็จไปสู่วิหาร เมื่อภิกษุทั้งหลายแสดงวัตรเสร็จแล้ว เสด็จลุกขึ้นจากอาสนะประทับยืนอยู่ที่หน้ามุขพระคันธกุฎี ประทานสุคโตวาทตรัสบอกพระกัมมัฏฐานแก่ภิกษุสงฆ์ ทรงส่งภิกษุสงฆ์แล้วเสด็จเข้าสู่พระคันธกุฎีที่อบด้วยกลิ่นหอมฟุ้ง บรรทมสีหไสยา โดยพระปรัศว์เบื้องขวา(นอนตะแคงข้างขวา).

อถ สายณฺหสมเย ภิกฺขู อิโต จิโต จ สโมสริตฺวา รตฺตกมฺพลสาณิยา ปริกฺขิปิตฺวา ปุปฺผาสนปูชาย ปูชาวิธานตฺถาย ธมฺมสภายเมว สนฺนิปติตฺวา

ครั้งนั้น ในเวลาเย็น ภิกษุทั้งหลาย นั่งประชุมกันข้างนี้และข้างโน้น

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปริกฺขิปนฺตา วิย นิสีทิตฺวา สตฺถุ คุณกถํ อารภึสุ “อาวุโส มหาปนฺถโก จูฬปนฺถกสฺส อชฺฌาสยํ อชานนฺโต จตูหิ มาเสหิ เอกํ คาถํ คณฺหาเปตุํ น สกฺโกติ, ‘ทนฺโธ อยนฺ’ติ ตํ วิหารา นิกฺกฑฺฒิ, สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปน อตฺตโน อนุตฺตรธมฺมราชตาย เอกสฺมิญฺเญวสฺส อนฺตราภตฺเต สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ อทาสิ, ตีณิ ปิฏกานิ สห ปฏิสมฺภิทาหิเยว อาคตานิ, อโห พุทฺธานํ พลนฺนาม มหนฺตนฺ”ติ.

ดุจแวดวงด้วยผ้าม่านกัมพลสีแดง ปรารภคุณกถา(เรื่องพระคุณ) ของพระศาสดาว่า “ท่านผู้มีอายุ พระมหาปันถกไม่รู้อัธยาศัยของพระจูฬปันถก จึงไม่อาจเพื่อจะให้เรียนเอาคาถาบทหนึ่ง โดย ๔ เดือน, ขับไล่พระจูฬปันถกนั้นออกจากวิหาร ด้วยกล่าวว่า ‘พระรูปนี้ โง่เขลา’ แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ประทานพระอรหัตพร้อมทั้งปฏิสัมภิทา ในระหว่างภัตรมื้อเดียวเท่านั้น แก่พระจูฬปันถกนั้น เพราะ พระองค์ทรงเป็นธรรมราชา ยอดเยี่ยม, พระไตรปิฎกมาแล้วพร้อมกับปฏิสัมภิทานั่นเทียว, น่าชื่นใจ ชื่อว่าพระกำลัง ของพระพุทธเจ้าทั้งหลายใหญ่หลวง”.

อถ ภควา ธมฺมสภายํ อิมํ กถาปวตฺตึ ญตฺวา “อชฺช มยา คนฺตุํ วฏฺฏตี”ติ พุทฺธเสยฺยาย วุฏฺฐาย สุรตฺตทุปฏฺฏํ นิวาเสตฺวา วิชฺชุลตํ วิย กายพนฺธนํ พนฺธิตฺวา รตฺตกมฺพลสทิสํ สุคตมหาปสุกูลจีวรํ[๑]

ทีนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเรื่องราวนี้ ในโรงธรรม ทรงดำริว่า “วันนี้ เราควรจะไป” เสด็จลุกขึ้นจากพุทธไสยา ทรงนุ่งผ้า ๒ ชั้น ที่ย้อมดีแล้ว ทรงคาดประคดเอวประดุจสายฟ้า ทรงครองผ้ามหาบังสุกุลของพระสุคต

---

[๑] ฉ. สุคตมหาจีวรํ.

ปารุปิตฺวา สุรภิคนฺธกุฏิโต นิกฺขมฺม มตฺตวรวารณสีหวิกนฺตวิลาเสน อนนฺตาย พุทฺธลีหาย ธมฺมสภํ คนฺตฺวา อลงฺกตมณฺฑลมาลมชฺเฌ สุปญฺญตฺตปวรพุทฺธาสนํ อารุยฺห ฉพฺพณฺณพุทฺธรํสิโย วิสฺสชฺเชนฺโต อณฺณวกุจฺฉิ สโมภยมาโน วิย ยุคนฺธรมตฺถเก พาลสุริโย วิย จ อาสนมชฺเฌ นิสีทิ.

อันเช่นกับผ้ากัมพลสีแดง เสด็จออกจากพระคันธกุฎีอันมีกลิ่นหอมตลบแล้ว จึงเสด็จไปสู่โรงธรรม ด้วยความงดงามแห่งพระอากัปกิริยาที่ทรงย่างไปแล้ว ประดุจพญาช้างตัวซับมันและประดุจสีหะ (และ) ด้วยการเยื้องกรายแห่งพุทธ อันไม่มีที่สุด เสด็จขึ้นสู่พุทธาสนะอันประเสริฐที่ได้บรรจงจัดไว้ ณ ท่ามกลาง แห่งโรงกลมที่ประดับแล้ว ประทับนั่ง ณ ท่ามกลางอาสนะ เปล่งพุทธรังสีมีพรรณหก(คือ สีเขียว ๑ สีเหลือง ๑ สีแดง ๑ สีขาว ๑ สีหงสบาท ๑ สีปภัสสร ได้แก่สีเลื่อมพรายเหมือนแก้วผลึก ๑) ประหนึ่งเทพผู้วิเศษบันดาลท้องมหาสมุทรให้กระเพื่อมอยู่ และประหนึ่งพระอาทิตย์ทอแสงอ่อน ๆ เหนือยอดเขายุคันธร.

สมฺมาสมฺพุทฺเธ ปน อาคตมตฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ กถํ ปจฺฉินฺทิตฺวา ตุณฺหี อโหสิ.

ก็เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พอเสด็จมาแล้ว ภิกษุสงฆ์ก็หยุดสนทนา นิ่งเงียบ.

---

[๑] ฉ. มตฺตวรวารณสีหวิชมฺภิตวิลาเสน.

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถา มุทุเกน เมตฺตจิตฺเตน ปริสํ โอโลเกตฺวา "อยํ ปริสา อติวิย โสภติ, เอกสฺสาปิ หตฺถกุกฺกุจฺจํ วา ปาทกุกฺกุจฺจํ วา อุกาสิตสทฺโท วา ขิปิตสทฺโท วา นตฺถิ สพฺเพปิเม พุทฺธคารเวน สคารวา พุทฺธเตเชน ตชฺชิตา, มยิ อายุกปฺปมฺปิ อกเถตฺวา นิสินฺเน เกจิ ปฐมํ กถํ สมุฏฺฐาเปตฺวา น กเถสฺสนฺติ, กถาสมุฏฺฐาปนวตฺตนฺนาม มยา ชานิตพฺพํ, อหเมว ปฐมํ กเถสฺสามี"ติ มธุเรน พฺรหฺมสเรน ภิกฺขู อามนฺเตตฺวา "กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา, กา ปน โว อนฺตรา กถา วิปฺปกตา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย นามา"ติ วุตฺเต; "น ภิกฺขเว จูฬปนฺถโก อิทาเนว ทนฺโธ, ปุพฺเพปิ ทนฺโธว น เกวลญฺจสฺสาหํ อิทาเนว อวสฺสโย ชาโต,

พระศาสดา ทรงตรวจดูบริษัท ด้วยพระฤทัยกอปรด้วยเมตตาอันอ่อนโยน ทรงดำริว่า "บริษัทนี้ ย่อมงามเหลือเกิน, แม้ภิกษุรูปหนึ่ง ก็ไม่มีการคะนองมือ หรือการคะนองเท้า เสียงไอหรือเสียงจาม ภิกษุเหล่านี้แม้ทั้งหมดมีความเคารพด้วยพุทธคารวะ(เคารพในพระพุทธเจ้า) ถูกเดชแห่งพระพุทธเจ้าดุกคามแล้ว, เมื่อเรานั่งไม่กล่าวแม้ตลอดชั่วอายุ ภิกษุรูปไหน ๆ จักไม่ยกเรื่องขึ้นกล่าวก่อน, ธรรมดาว่าธรรมเนียมของการยกเรื่องขึ้นกล่าว เราควรรู้, ตัวเราเองจำจักกล่าวขึ้นก่อน" ดังนี้แล้ว จึงตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายด้วยพระสุรเสียงอันไพเราะ ดุจเสียงพรหม ตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอนั่งประชุมกัน ด้วยเรื่องอะไรเล่าหนอ? ก็เรื่องราวอะไรที่พวกเธอหยุดค้างไว้ในระหว่างเล่า?" เมื่อพวกภิกษุเหล่านั้น กราบทูลว่า "ด้วยเรื่องราวชื่อนี้" ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พระจูฬปันถกเป็นคนโง่เขลา ในบัดนี้เท่านั้นหามิได้ ถึงในกาลก่อน เธอก็เป็นคนโง่เขลาเหมือนกัน

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนึ่ง เรามิใช่จะเป็นที่พึ่งของเธอเฉพาะในบัดนี้อย่างเดียวเท่านั้น,

ปุพฺเพปิ อวสฺสโย อโหสีเยว, ปุพฺเพ ปนาหํ อิมํ โลกิยกุฏุมฺพสฺส สามิกํ อกาสึ, อิทานิ โลกุตฺตร-กุฏุมฺพสฺสา"ติ วตฺวา ตมตฺถํ วิตฺถารโต โสตุกาเมหิ ภิกฺขูหิ ยาจิโต อตีตํ อาหริ

แม้ในกาลก่อน เราก็ได้เป็นที่พึ่งแล้วเหมือนกัน, อนึ่ง ในกาลก่อน เราก็ได้ทำจูฬปันถกนี้ให้เป็นเจ้าของโลกิย-ทรัพย์แล้ว, บัดนี้ได้ทำให้เป็นเจ้าของโลกุตรทรัพย์" อันภิกษุทั้งหลายผู้ใคร่จะฟังเนื้อความนั้นโดยกว้างขวางทูลอ้อนวอนแล้ว ทรงนำเรื่องอดีตนิทานมาว่า

อตีเต กิร พาราณสีนครวาสี เอโก มาณโว ตกฺกสิลํ คนฺตฺวา สิปฺปุคฺคหณตฺถาย ทิสาปาโมกฺขสฺสาจริยสฺส ธมฺมนฺเตวาสิโก หุตฺวา ปญฺจนฺนํ มาณวกสตานํ อนฺตเร อติวิย อาจริยสฺส อุปการโก อโหสิ, ปาทปริกมฺมาทีนิ สพฺพกิจฺจานิ กโรติ, ทนฺธตาย ปน กิญฺจิ อุคฺคณฺหิตุ น สกฺโกติ. อาจริโย "อยํ มม พหุปการา, สิกฺขาเปสฺสามิ นนฺ"ติ วายมนฺโตปิ กิญฺจิ สิกฺขาเปตุ น สกฺโกติ. โส จิรํ วสิตฺวา เอกํ คาถัมปิ อุคฺคณฺหิตุ อสกฺโกนฺโต

เล่ากันมาว่า ในครั้งดึกดำบรรพ์ มาณพชาวเมืองพาราณสีคนหนึ่ง ไปสู่กรุงตักสิลาเป็นธัมมันเตวาสิก (ศิษย์ผู้เรียนธรรม) ของอาจารย์ทิศาปาโมกข์ เพื่อต้องการจะเรียนศิลปะได้มีอุปการะแก่อาจารย์อย่างยิ่ง ภายในมาณพประมาณ ๕๐๐ คน, ทำกิจทุกอย่างมีการนวดเท้าเป็นต้น, แต่ก็ไม่สามารถจะเรียนศิลปะอะไรได้ เพราะเป็นคนโง่. อาจารย์ถึงพยายามอยู่ด้วยคิดว่า "ศิษย์คนนี้ เป็นผู้มีอุปการะมากแก่เรา, เราจักให้ศิษย์นั้นศึกษา" ดังนี้ ก็ไม่อาจให้เขาศึกษาศิลปะอะไรได้. มาณพนั้น

อุกฺกณฺฐิตฺวา "คมิสฺสามี"ติ อาจริยํ อาปุจฺฉิ. อาจริโย จินฺเตสิ "อยํ มยฺหํ อุปการโก, ปณฺฑิตภาวมสฺส ปจฺจาสีสามิ, น จ นํ กาตุ สกฺโกมิ, อวสฺสํ มยา อิมสฺส ปจฺจุปกาโร กาตพฺโพ, เอกมสฺส มนฺตํ พนฺธิตฺวา ทสฺสามี"ติ.

อยู่ช้านานแล้ว เมื่อไม่อาจจะเรียนแม้คาถาสักคาถาหนึ่งได้ เอือมระอาแล้ว จึงกล่าวลาอาจารย์ว่า "กระผมจักไปละ". อาจารย์คิดว่า "ศิษย์คนนี้เป็นคนมีอุปการะแก่เรา, เรามุ่งหวังจะให้เขาเป็นบัณฑิต แต่เราก็ไม่สามารถจะทำให้เขาบัณฑิตนั้นได้, เราจะต้องทำอุปการะตอบแก่ศิษย์นี้ให้ได้, เราจักผูกมนต์บทหนึ่งให้แก่เธอ".

โส ตํ อรญฺญํ เนตฺวา "ฆเฏสิ, ฆเฏสิ, กึการณา ฆเฏสิ, อหัปิ ตํ ชานามิ ชานามี"ติ อิมํ มนฺตํ พนฺธิตฺวา อุคฺคณฺหาเปนฺโต อเนกสตกฺขตฺตุ ปริวตฺตาเปตฺวา "ปญฺญายติ เต"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อาม ปญฺญายตี"ติ วุตฺเต, "ทนฺเธน นาม วายามํ กตฺวา ปคุณํ กตํ สิปฺปํ น ปลายตี"ติ อุปายํ อาจิกฺขิตฺวา มคฺคปริพฺพยํ ทตฺวา "คจฺฉ, อิมํ มนฺตํ นิสฺสาย ชีวิสฺสสิ, อปลายนตฺถาย ปนสฺส นิจฺจํ สชฺฌายํ กเรยฺยาสี"ติ วตฺวา ตํ อุยฺโยเชสิ. อถสฺส

อาจารย์นั้น นำเขาไปสู่ป่าแล้ว ผูกมนต์บทนี้ว่า "ฆเฏสิ, ฆเฏสิ, กึการณา ฆเฏสิ, อหัปิ ตํ ชานามิ ชานามิ (ท่านพยายามเข้าเถิด พยายามเข้าเถิด, เพราะเหตุไร? ท่านจึงพยายาม, ถึงเราก็รู้เหตุนั้นอยู่(รู้อยู่)" ดังนี้แล้ว ให้เขาเรียนคาถาทบทวนกลับไปกลับมาหลายร้อยครั้ง ถามว่า "เธอจำมนต์บทนี้ได้หรือ ?" เมื่อศิษย์ตอบว่า "ขอรับ (กระผม) จำได้", จึงพูดปลอบว่า "ศิลปะที่ ธรรมดาคนโง่ทำความพยายามทำให้คล่องแคล่วแล้ว ย่อมไม่เลือนหาย" ดังนี้แล้ว ก็บอกอุบาย ให้เสบียงเดินทาง กล่าวว่า "จงไปเถิด, เธอจักอาศัย

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

พาราณสึ สมฺปตฺตกาเล “ปุตฺโต เม สิปฺปํ สิกฺขิตฺวา อาคโต”ติ มาตา สกฺการสมฺมานมกาสิ.

มนต์บทนี้เลี้ยงชีพ, แต่เพื่อต้องการจะไม่ให้มนต์เลือนหายไป เธอพึงทำการสาธยายมนต์บทนี้ไว้เป็นประจำ” ดังนี้แล้วส่งศิษย์นั้นไป. ครั้งนั้น ในกาลที่มาณพนั้นมาถึงกรุงพาราณสี มารดาได้ทำสักการะและการยกย่อง ด้วยดีใจว่า “บุตรของเราศึกษาศิลปะจบกลับมาแล้ว”.

ตทา พาราณสีราชา “อตฺถิ นุ โข เม กายกมฺมาทีสุ โกจิ โทโส”ติ ปจฺจเวกฺขนฺโต อตฺตโน อนนุจฺฉวิกํ กิญฺจิ กมฺมํ อทิสฺวา “อตฺตโน วชฺชนฺนาม อตฺตโน น ปญฺญายติ, ปเรสํ ปญฺญายติ, นาครานํ ปริคฺคณฺหิสฺสามี”ติ จินฺเตตฺวา สายํ อญฺญาตกเวเสน นิกฺขมิตฺวา “สายมาสํ ภุญฺชิตฺวา นิสินฺนมนุสฺสานํ กถาสลฺลาโป นาม นานปฺปกาโร โหติ, สจาหํ อธมฺเมน รชฺชํ กาเรมิ, ‘ปาเปน อธมฺมิกรญฺญา ทณฺฑพลีอาณาทีหิ หตมฺหา’ติ วกฺขนฺติ, สเจ ธมฺเมน กาเรมิ ‘ทีฆายุโก ครองราชสมบัติ โดยไม่ชอบธรรม,

ในครั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินเมืองพาราณสี ทรงพิจารณาอยู่ว่า “โทษบางอย่างในกรรมทั้งหลาย มีกายกรรมเป็นต้นของเรามีอยู่หรือหนอ ?” ก็ไม่ทรงเห็นกรรมอะไร อันไม่เหมาะสมแก่พระองค์ ทรงดำริว่า “ธรรมดาว่าโทษของตน ย่อมไม่ปรากฏแก่ตน, ย่อมปรากฏแก่คนเหล่าอื่น, เราจักกำหนด(ความเป็นอยู่)ของชนชาวเมือง” ทรงปลอมเพศเสด็จออกไปในเวลาเย็น ทรงดำริว่า “ธรรมดาการสนทนาปราศรัยกันของพวกมนุษย์ผู้นั่งบริโภคอาหารเย็น มีประการต่าง ๆ กัน, ถ้าเราครองราชสมบัติ โดยไม่ชอบธรรม,

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โน โหตุ ราชา'ติ อาทีนิ วตฺวา มม คุณ กเถสฺสนฺตี"ติ เตสํ เคหานิ ภิตฺติอนุสาเรน วิจริ.

พสกนิกรจักพูดกันว่า 'พวกเรา ถูกพระเจ้าแผ่นดินผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ผู้ชั่วช้า เบียดเบียนด้วยกรรมต่าง ๆ มีปรับสินไหมเก็บภาษีและพระอำนาจเป็นต้น' ถ้าเราจักครองราชสมบัติโดยธรรม, พสกนิกรก็จักกล่าวสรรเสริญเป็นต้นว่า 'ขอให้พระเจ้าแผ่นดินของเราทั้งหลาย จงมีพระชนมายุยืนนานเถิด' กล่าวสรรเสริญคุณของเรา" ดังนี้แล้ว จึงเสด็จเที่ยวไปเลียบตามลำดับชายฝาเรือนเหล่านั้น ๆ.

ตสฺมึ ขเณ อุมฺมงฺคโจรา ทฺวินฺนํ เคหานํ อนฺตเร อุมฺมงฺคํ ภินฺทนฺติ เอกอุมฺมงฺเคเนว เทฺว เคหานิ ปวิสนตฺถาย. ราชา เต ทิสฺวา เคหจฺฉายาย อฏฺฐาสิ. เตสํ อุมฺมงฺคํ ภินฺทิตฺวา เคหํ ปวิสิตฺวา ภณฺฑกํ โอโลกนกาเล มาณโว ปพุชฺฌิตฺวา ตํ มนฺตํ สชฺฌายํ กโรนฺโต "ฆเฏสิ ฆเฏสิ กึการณา ฆเฏสิ, อหัปิ ตํ ชานามิ "ฆเฏสิ ฆเฏสิ, กึการณา ฆเฏสิ, อหัปิ ตำ ชานามิ ชานามิ".

ในขณะนั้น พวกโจรผู้หากินทางขุดอุโมงค์กำลังขุดอุโมงค์ระหว่างเรือน ๒ หลัง เพื่อต้องการจะเข้าไปสู่เรือน ๒ หลังทางอุโมงค์เดียวกันนั่นเทียว. พระราชาทอดพระเนตรเห็นโจรพวกนั้น ได้ประทับยืนซุ่มอยู่ในเงาเรือน. ในกาลที่พวกโจรนั้นขุดอุโมงค์ เข้าไปสู่เรือนแล้วมองหาสิ่งของอยู่ มาณพตื่นขึ้นแล้วเมื่อทำการท่องมนต์นั้น ก็กล่าวว่า

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต ตำ สุตฺวา "อิมินา กิรมฺหา ณาตา, อิทานิ โน นาเสสฺสตี"ติ นิวตฺถวตฺถานิปิ ฉฑฺเฑตฺวา ภีตา สมฺมุขสมฺมุขฏฺ-ฐาเนเนว ปลายึสุ. ราชา เต ปลายนฺเต ทิสฺวา อิตรสฺส จ มนฺตสชฺฌายนสทฺทำ สุตฺวา เคหำ วฑฺฒเปตฺวา นาครานำ ปริคณฺหิตฺวา นิเวสนำ ปาวิสิ. โส วิภาตาย รตฺติยา, ปาโตว เอกำ ปุริสำ ปกฺโกสิตฺวา อาห "คจฺฉ ภเณ, อสุกวีถิยำ อสุกสฺมึ[๑] นาม เคเห อุมฺมงฺโค ภินฺโน, ตตฺถ ตกฺกสิลโต สิปฺปำ อุคฺคณฺหิตฺวา อาคตมาณโว อตฺถิ, ตำ อาเนหี"ติ. โส คนฺตฺวา "ราชา ตำ ปกฺโกสตี"ติ วตฺวา มาณวำ อาเนสิ.

โจรเหล่านั้น ได้ฟังมนต์บทนั้นแล้ว ตกใจกลัว ทิ้งแม้ผ้าที่ตนนุ่งแล้วพากันหนีไป โดยที่ซึ่ง ๆ หน้านั่นเทียว ด้วยกล่าวว่า "นัยว่า เจ้าคนนี้รู้จักพวกเราแล้ว, บัดนี้ มันจักยังพวกเราให้ฉิบหาย". พระราชาทอดพระเนตรเห็นพวกโจรนั้นหนีไปอยู่ และฟังเสียงมาณพนอกนี้สาธยายมนต์ ทรงกำหนดเรือนได้แล้ว กำหนด(ความเป็นอยู่)ของชนชาวเมืองแล้ว เสด็จเข้าพระราชมนเทียร. เมื่อราตรีสว่างแล้ว พระองค์รับสั่งเรียกบุรุษ คนหนึ่งมาแต่เช้าเทียว ตรัสว่า "พนาย เจ้าจงไปเถิด, ที่เรือนหลังชื่อโน้น ถนนสายโน้น พวกโจรได้ขุดอุโมงค์, ที่เรือนหลังนั้น มีมาณพผู้เรียนศิลปะมาจากเมืองตักสิลา, เจ้าจงไปเชิญตัวเขามา". เขาไปบอกว่า "พระเจ้าแผ่นดิน รับสั่งหาท่าน" พามาณพมาแล้ว.

อถ นำ ราชา อาห "ตฺวำ ตาต ตกฺกสิลโต สิปฺปำ อุคฺคณฺหิตฺวา

ทีนั้น พระราชาตรัสกับมาณพนั้นว่า "พ่อ เจ้าเป็นมาณพผู้เรียนศิลปะมา

---

[๑] ฉ. ยสฺมึ.

อาคตมาณโว”ติ. “อาม เทวา”ติ. “อมฺหากำปิ ตำ สิปฺปำ เทหี”ติ. “สาธุ เทว, สมาสเน นิสีทิตฺวา คณฺหา”ติ. อถ ราชา ตถา กตฺวา ตำ มนฺตำ คเหตฺวา “อยนฺเต อาจริยภาโค”ติ สหสฺสำ อทาสิ.

จากเมืองตักสิลาหรือ?”. มาณพกราบทูลว่า “พระอาชญาไม่พ้นเกล้า ฯ พระเจ้าข้า”. พระราชาตรัสว่า “เจ้าจงให้ศิลปะนั้นแก่เราบ้างเถอะ”. มาณพกราบทูลว่า “ดีละ พระเจ้าข้า, ขอพระองค์จงประทับบนอาสนะที่เสมอกันแล้วเรียนเอาเถิด”. ลำดับนั้น พระราชาทรงทำตามคำกราบบังคมทูลนั้นแล้ว ทรงเรียนมนต์นั้น ได้พระราชทานทรัพย์ ๑,๐๐๐ (แก่เขา) ด้วยพระดำรัสว่า “นี้เป็นส่วนบูชาอาจารย์ของเจ้า”.

ตทา เสนาปติ รญฺโญ กปฺปกำ อาห “กทา รญฺโญ มสฺสุกมฺมำ กริสฺสสี”ติ. “เสฺว วา ปรเสฺว วา”ติ. โส ตสฺส สหสฺสำ ทตฺวา “กิจฺจำ โน อตฺถี”ติ วตฺวา “กึ สามี”ติ วุตฺเต, “รญฺโญ มสฺสุกมฺมำ กโรนฺโต วิย หุตฺวา ขุรำ อติวิย ฆำสิตฺวา คลนาฬึ ฉินฺท, ตฺวำ เสนาปติ ภวิสฺสสิ, อหำ ราชา”ติ. โส “สาธู”ติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา รญฺโญ มสฺสุกรณทิวเส คนฺโธทเกน มสฺสุำ เตเมตฺวา ขุรำ

ในกาลนั้น ท่านเสนาบดีกล่าวกับนายกัปปกะ(ช่างตัดผม)ของพระราชาว่า “เมื่อไร ? เจ้าจักแต่งพระมัสสุ(หนวด)ของพระราชาเล่า”. นายกัปปกะบอกว่า “พรุ่งนี้ หรือมะรืนนี้แหละ”. เสนาบดีนั้นจึงให้ทรัพย์ ๑,๐๐๐ แก่นายกัปปกะนั้นแล้วกล่าวว่า “ข้ามีกิจสำคัญอยู่” เมื่อเขาถามว่า “กิจอะไรกันนาย ? ”, จึงบอกว่า “เจ้าจงทำทีเป็นเหมือนแต่งพระมัสสุของพระราชา ลับมีดโกนให้คมกริบ ตัดก้านพระศอเสีย, ตัวเจ้าจักเป็นเสนาบดี, เราจักเป็นพระเจ้า-

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ฆสิตฺวา นลาฏนฺเต คเหตฺวา “ขุโร โถกํ กุฏฺฐธาโร, เอกปฺปหาเรเนว คลนาฬึ ฉินฺทิตุ วฏฺฏตี”ติ ปุน เอกมนฺตํ ฐตฺวา ขุรํ ฆสิ.

แผ่นดิน”. เขาจึงรับรองว่า “ได้ซิ” ในวันแต่งพระมัสสุของพระราชา เอาน้ำหอมสรงพระมัสสุให้เปียกแล้ว ลับมีดโกน จับที่ชายพระนลาฏ(หน้าผาก) คิดว่า “มีดโกนมีคมร่อยหน่อยหนึ่ง, เราควรจะตัดก้านพระศอโดยการตัดฉับเดียวนั่นเทียว” ยืนลับมีดโกนอีก ณ ที่ควรข้างหนึ่ง.

ตสฺมึ ขเณ ราชา อตฺตโน มนฺตํ สริตฺวา สชฺฌายํ กโรนฺโต “ฆเฏสิ, ฆเฏสิ, กีการณา ฆเฏสิ, อหัปิ ตํ ชานามิ, ชานามี”ติ อาห. ตํ สุตฺวา นฺหาปิตสฺส นลาฏโต เสทา มุจฺจึสุ. โส “ชานาติ มม ราชา การณนฺ”ติ ภีโต ขุรํ ภูมิยํ ขิปิตฺวา ปาทมูเล อุเรน นิปชฺชิ. ราชาโน นาม เฉกา โหนฺติ, เตน นํ เอวมาห “อเร ทุฏฺฐนฺหาปิต ‘น มํ ราชา ชานาตี’ติ สญฺญํ กโรสี”ติ. โส “อภยํ เม เทหิ เทวา”ติ. “โหตุ มา ภายิ, กเถหี”ติ. “เสนาปติ เม เทว

ในขณะนั้น พระราชาทรงระลึกถึงมนต์ของพระองค์ได้ เมื่อทรงทำการสาธยาย ก็ตรัสว่า “ฆเฏสิ, ฆเฏสิ, กีการณา ฆเฏสิ, อหัปิ ตำ ชานามิ, ชานามิ”. เหงื่อไหลโซมออกจากหน้าผากของนายช่างกัลบก เพราะได้ฟังพระดำรัสนั้น. เขานึกว่า “พระราชาทรงทราบแผนการของเรา” กลัวแล้วโยนมีดโกนลงที่พื้นดินแล้ว หมอบราบกราบลง ณ แทบพระบาท. ธรรมดาพระราชาทั้งหลาย ทรงเป็นผู้เฉียบแหลม, เพราะเหตุนั้น พระองค์ตรัสกับนายช่างกัลบกนั้นอย่างนี้ว่า “เหวย ไอ้กัลบก ชั่วช้า เจ้าย่อมทำความเข้าใจว่า ‘พระราชาย่อมรู้ไม่ทันเราหรือ”. นายช่าง

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สหสฺสํ ทตฺวา 'รญฺโญ มสฺสุ กลับกนั้น กราบทูลว่า "ขอใต้ฝ่าละออง-
กโรนฺโต วิย คลนาฬึ ฉินฺท, ธุลีพระบาท โปรดพระราชทานอภัยแก่
ตสฺมึ มเต, อหํ ราชา หุตฺวา ข้าพระองค์เถิด พระเจ้าข้า".
ตํ เสนาปตึ กริสฺสามี'ติ อาหา"ติ. พระราชาตรัสปลอบว่า "ช่างมันเถอะ,
เจ้าอย่ากลัวเลย, จงเล่าไปเถิด". นายช่าง
กลับกกราบทูลว่า "ข้าแต่สมมติเทพ
ท่านเสนาบดีได้ให้ทรัพย์ ๑,๐๐๐ แก่
ข้าพระองค์ กล่าวว่า 'เจ้าจงทำทีเป็น
เหมือนแต่งพระมัสสุของพระเจ้าแผ่นดิน
ตัดก้านพระศอ, เมื่อพระองค์สวรรคต
แล้ว, ตัวข้าจักเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
แต่งตั้งให้เจ้าเป็นเสนาบดี".

ราชา ตํ สุตฺวา "อาจริยํ เม พระราชา ทรงสดับคำกราบบังคมทูล
นิสฺสาย ชีวิตํ ลทฺธนฺ"ติ เสนาปตึ นั้นแล้ว ทรงดำริว่า "เราได้ชีวิตเพราะ
ปกฺโกสาเปตฺวา "อมฺโภ เสนาปติ อาศัยอาจารย์" ดังนี้แล้ว ตรัสสั่งให้
กึ นาม ตยา มม สนฺติกา เรียกเสนาบดีมา ตรัสซักถามว่า
น ลทฺธํ, อิทานิ ตํ ทฏฺฐุ น "เสนาบดีผู้เจริญ ชื่อว่าสิ่งของอะไร
สกฺโกมิ, มม รฏฺฐา นิกฺขมา"ติ เจ้าไม่ได้จากสำนักของเราหรือ? เดี๋ยวนี้
ตํ รฏฺฐา ปพฺพาเชตฺวา อาจริยํ เราไม่อาจจะเห็นหน้าเจ้าได้, จงออกไป
ปกฺโกสาเปตฺวา "อาจริย ตํ นิสฺสาย เสียจากแว่นแคว้นของเรา" จึงเนรเทศ
มยา ชีวิตํ ลทฺธนฺ"ติ วตฺวา เสนาบดีนั้นไปจากแว่นแคว้นแล้ว
มหนฺตํ สกฺการํ กริตฺวา ตสฺส ตรัสสั่งให้คนเชิญมาณพผู้อาจารย์มาเฝ้า
เสนาปติฏฺฐานํ อทาสิ. โส ตทา ตรัสว่า "ท่านอาจารย์ ข้าพเจ้าได้ชีวิต

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จูฬปนฺถโก อโหสิ, ทิสาปาโมกฺขาจริโยติ.

สตฺถา เพราะอาศัยท่าน" ได้จัดเครื่องสักการะใหญ่แล้ว ประทานตำแหน่งเสนาบดีแก่มาณพผู้อาจารย์นั้น. มาณพนั้นในกาลนั้น ได้เป็นพระจูฬปันถก, พระศาสดาได้เป็นอาจารย์ทิศาปาโมกข์.

สตฺถา อิมํ อตีตํ อาหริตฺวา "เอวํ ภิกฺขเว ปุพฺเพปิ จูฬปนฺถโก ทนฺโธว อโหสิ, ตทาปิสฺส อหํ อวสฺสโย หุตฺวา ตํ โลกิยกุฏุมฺเพ ปติฏฺฐาเปสินฺ"ติ วตฺวา ปุน เอกทิวสํ "อโห สตฺถา จูฬปนฺถกสฺส อวสฺสโย ชาโต"ติ กถาย สมุฏฺฐิตาย จูฬกเสฏฺฐิชาตเก อตีตวตฺถุ กเถตฺวา

พระศาสดา ครั้นทรงนำเรื่องอดีตนี้มาแล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย แม้ในกาลก่อน พระจูฬปันถก ก็เป็นคนโง่เขลาเช่นนี้เหมือนกัน, ถึงในครั้งนั้นเราก็ได้เป็นที่พึ่งอาศัยของเธอ ทำเธอให้ตั้งอยู่ในโลกิยทรัพย์แล้ว" ในวันรุ่งขึ้นเมื่อเกิดการสนทนาขึ้นว่า "น่าชื่นชมจริงพระศาสดาทรงเป็นที่พึ่งอาศัยของพระจูฬปันถก" ทรงเล่าเรื่องอดีตในจูฬก-เสฏฐิชาดก ตรัสพระคาถาว่า

"อปฺปเกนปิ เมธาวี
ปาภเตน วิจกฺขโณ
สมุฏฺฐาเปติ อตฺตานํ
อณุ์ อคฺคึว สนฺธมนฺ"ติ

"บุคคลมีปัญญาเฉลียวฉลาด ย่อมตั้งตัวได้ ด้วยต้นทุนแม้น้อย ประดุจบุคคล ก่อไฟกองน้อยให้เป็นไฟกองใหญ่ได้ ฉะนั้น"

คาถํ วตฺวา "น ภิกฺขเว อิทาเนวาหํ อิมสฺส อวสฺสโย ชาโต, ปุพฺเพปิ อวสฺสโย อโหสิเมว, ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เราไม่ได้เป็นที่พึ่งอาศัยของพระจูฬปันถกนี้ แต่ในบัดนี้เท่านั้น, แม้ในกาลก่อน เราก็ได้

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุพฺเพ ปนาหำ อิมำ โลกิยกุฏุมฺพสฺส สามิกำ อกาสึ, อิทานิ โลกุตฺตร-กุฏุมฺพสฺสา"ติ วตฺวา "ตทาปิ จูฬกนฺเตวาสิโก จูฬปนฺถโก อโหสิ, จูฬกเสฏฺฐี ปน ปณฺฑิโต พฺยตฺโต นกฺขตฺตโกวิโท อหเมวา"ติ ชาตกำ สโมธาเนสิ.

เป็นที่พึ่งแล้วเหมือนกัน, แต่ในกาลก่อน เราได้ทำพระจูฬปันถกนี้ให้เป็นเจ้าของโลกิยทรัพย์แล้ว, บัดนี้ เราได้ทำให้เธอเป็นเจ้าของโลกุตรทรัพย์" ทรงประมวลชาดกว่า "จูฬกันเตวาสิก แม้ในกาลนั้น ได้เป็นจูฬปันถก, ส่วนจูฬกเศรษฐี ผู้ฉลาดหลักแหลมเข้าใจพยากรณ์นักษัตร คือเรานั่นเทียว".

ปุเนกทิวสำ ธมฺมสภายำ ภิกฺขู กถำ สมุฏฺฐาเปสุ "อาวุโส จูฬปนฺถโก จตูหิ มาเสหิ จตุปฺปทคาถำ คเหตุำ อสกฺโกนฺโตปิ วีริยำ อโนสฺสชฺชิตฺวาว อรหตฺเต ปติฏฺฐิโต, อิทานิ โลกุตฺตรธมฺมกุฏุมฺพสฺส สามิโก ชาโต"ติ. สตฺถา อาคนฺตฺวา "กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย นามา"ติ วุตฺเต, "ภิกฺขเว มม สาสเน อารทฺธวีริโย ภิกฺขุ โลกุตฺตรธมฺมสฺส สามิโก โหติเยวา"ติ วตฺวา อิมำ คาถมาห

วันรุ่งขึ้น ภิกษุทั้งหลายสนทนากันในโรงฟังธรรมว่า "ท่านผู้มีอายุ พระจูฬปันถกแม้ไม่อาจจะเรียนเอาคาถาสัก ๔ บทได้ โดย ๔ เดือน ยังไม่เลิกละความเพียรเลย ได้ดำรงอยู่ในพระอรหัตแล้ว, บัดนี้เธอได้เป็นเจ้าของขุมทรัพย์คือโลกุตรธรรม". พระศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลายบัดนี้พวกเธอกำลังนั่งประชุมกันด้วยเรื่องอะไรหนอ ?" เมื่อพวกภิกษุกราบทูลว่า "ด้วยเรื่องชื่อนี้", ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ปรารภความเพียรในศาสนาของเรา ย่อมเป็นเจ้าของแห่งโลกุตรธรรมแท้เทียว" ตรัสพระคาถานี้ว่า

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๔. "อุฏฺฐาเนนปฺปมาเทน
สญฺญเมน ทเมน จ
ทีปึ กยิราถ เมธาวี
ยं โอโฆ นาภิกีรตี"ติ.

ตตฺถ **ทีปึ กยิราถาติ** วีริยสงฺขาเตน อุฏฺฐาเนน สติยา อวิปฺปวาสกรณีสงฺขาเตน อปฺปมาเทน จตุปาริสุทฺธิสีลสงฺขาเตน สญฺญเมน อินฺทฺริยทมเนน จาติ อิเมหิ การณภูเตหิ จตูหิ ธมฺเมหิ ธมฺโมชปญฺญาย สมนฺนาคโต เมธาวี อิมสฺมึ อติทุลฺลภปติฏฺฐตาย อติคมฺภีเร สํสารสาคเร อตฺตโน ปติฏฺฐานภูตํ อรหตฺตผลทีปึ กยิราถ กเรยฺย กาตุ สกฺกุเณยฺยาติ อตฺโถ.

๒๔. "คนมีปัญญา พึงทำที่พึ่งเพียงดังเกาะที่กิเลสเพียงดังห้วงน้ำ ท่วมทับไม่ได้ ด้วยความขยัน ความไม่ประมาท ความสำรวม และความฝึก".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **พึงทำที่พึ่งเพียงดังเกาะ** ความว่า คนมีปัญญาผู้ประกอบด้วยปัญญาอันรุ่งเรืองในธรรม พึงทำคือพึงกระทำ ได้แก่ พึงอาจเพื่อจะทำเกาะคืออรหัตผลอันเป็นที่พึ่งพำนักของตน ในสาครคือสงสารอันลึกยิ่ง เพราะความเป็นที่พึ่งอันหาได้ยากยิ่งนี้ ด้วยธรรม ๔ ประการอันเป็นเหตุเหล่านี้ คือ ด้วยความขยัน กล่าวคือ ความเพียร ๑ ด้วยความไม่ประมาท กล่าวคือการไม่อยู่ปราศจากสติ ๑ ด้วยความสำรวม กล่าวคือปาริสุทธิศีลสี่ ๑ ด้วยความฝึกอินทรีย์ ๑.

---

[๑] ฉ. อวิปฺปวาสการณสงฺขาเตน.

คุณปรีชา　สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กีทิสํ ? ยํ โอโฆ นาภิกีรตีติ ถามว่า พึงทำที่พึ่งเพียงดังเกาะเช่นไร ? ยํ จตุพฺพิโธปิ กิเลโสโฆ อภิกีริตุ ตอบว่า พึงทำที่พึ่งเพียงดังเกาะที่กิเลส วิทฺธเสตุ น สกฺโกติ. น หิ สกฺกา เพียงดังห้วงน้ำท่วมทับไม่ได้. อธิบายว่า อรหตฺตํ โอเฆน วิกีริตุนฺติ. พึงทำที่พึ่งเพียงดังเกาะ ที่ห้วงน้ำ คือ กิเลสทั้ง ๔ อย่าง ไม่อาจเพื่อท่วมทับได้ คือเพื่อกำจัด. เป็นความจริง พระอรหัต อันห้วงน้ำไม่อาจ จะท่วมทับได้.

คาถาวสาเน พหู โสตา- ในเวลาจบคาถา ชนเป็นอันมาก ปนฺนาทโย อเหสุ. เอวํ เทสนา ได้เป็นพระอริยบุคคลมีพระโสดาบันเป็น- สมฺปตฺตปริสาย สาตฺถิกา ชาตาติ. ต้น. เทศนา ได้สำเร็จประโยชน์ แก่บริษัทผู้ประชุมกันแล้ว ดังนี้แล.

จูฬปนฺถกตฺเถรวตฺถุ ตติยํ. เรื่องพระจูฬปันถกที่ ๓ จบ.

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. พาลนกฺขตฺตวตฺถุ

๒๖. ปมาทมนุยุญฺชนฺติ
พาลา ทุมฺเมธิโน ชนา
อปฺปมาทญฺจ เมธาวี
ธนํ เสฏฺฐมฺว รกฺขติ.

๒๗. ปมาทมนุยุญฺเชถ
มา กามรติสนฺถวํ
อปฺปมตฺโต หิ ฌายนฺโต
ปปฺโปติ วิปุลํ สุขํ.

๔. เรื่องพาลนักษัตร

๒๖. เหล่าชนผู้เขลา ผู้มีปัญญาทราม ย่อมขวนขวายเนือง ๆ ซึ่งความประมาท ส่วนเหล่าชนผู้มีปัญญา ย่อมรักษาความไม่ประมาท ไว้ได้เพียงดังบุคคล รักษาทรัพย์อันประเสริฐ.

๒๗. พวกเธอ จงอย่าขวนขวายเนือง ๆ ซึ่งความประมาทเลย อย่าตามขวนขวายความเชยชิด ด้วยความยินดีในกาม เพราะว่าบุคคลผู้ไม่ประมาท เพ่งพินิจอยู่ ย่อมบรรลุความสุขอันไพบูลย์.

๑๖-๒/๑๗-๒/๑๓๓

คุณปรีชา สุธรรมชัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. พาลนกฺขตฺตวตฺถุ

ปมาทมนุยุญฺชนฺตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต พาลนกฺขตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ สมเย สาวตฺถิยํ พาลนกฺขตฺตํ นาม สงฺฆุฏฺฐํ. ตสฺมึ นกฺขตฺเต พาลา ทุมฺเมธิโน ชนา ฉาริกาย เจว โคมเยน จ สรีรํ มกฺเขตฺวา สตฺตาหํ อสพฺภิวาจํ ภณนฺตา วิจรนฺติ. กญฺจิ ญาตึ วา สุหชฺชํ วา ปพฺพชิตํ วา ทิสฺวา ลชฺชนฺตา นาม นตฺถิ, ทฺวาเร ทฺวาเร ฐตฺวา อสพฺภานิ ภณนฺติ. มนุสฺสา เตสํ อสพฺภิวาจํ โสตุํ อสกฺโกนฺตา ยถาพลํ อฑฺฒํ วา ปาทํ วา กหาปณํ วา เปเสนฺติ. เตสํ เตสํ ฆรทฺวาเร ลทฺธํ ลทฺธํ คเหตฺวา ปกฺกมนฺติ.

๔. เรื่องพาลนักษัตร

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภนักขัตฤกษ์ของคนพาล ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ย่อมขวนขวายเนือง ๆ ซึ่งความประมาท** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า ในสมัยหนึ่ง ในเมืองสาวัตถี ประชาชนต่างป่าวประกาศชื่อพาลนักษัตรกัน. ในนักขัตฤกษ์นั้น พวกชนพาลผู้มีปัญญาทรามเอาขี้เถ้าและโคมัย(ขี้โค)ทาร่างกาย เที่ยวกล่าววาจาของอสัตบุรุษ ตลอด ๗ วัน. ชนทั้งหลายเห็นใคร ๆ ผู้เป็นญาติก็ดี เป็นเพื่อนก็ดี เป็นบรรพชิตก็ดี ชื่อว่าจะละอายอยู่ ไม่มี, คนทั้งหลายยืนกล่าวคำของอสัตบุรุษ อยู่ในทุก ๆ ประตู. มนุษย์ทั้งหลาย ไม่อาจจะฟังวาจาของอสัตบุรุษของพวกเขาได้ ส่งทรัพย์ไปให้กึ่งบาทบ้าง บาทหนึ่งบ้าง กหาปณะหนึ่งบ้าง ตามกำลัง. พวกเธอถือเอาทรัพย์ที่ตนได้แล้ว ๆ ที่ประตูเรือนของมนุษย์เหล่านั้น ๆ แล้ว ก็หลีกไป.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตทา ปน สาวตฺถิยํ ปญฺจ-โกฏิมตฺตา อริยสาวกา โหนฺติ. เต สตฺถุ สาสนํ เปสยึสุ "ภควา ภนฺเต สตฺตาหํ ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ นครํ อปวิสิตฺวา วิหาเรเยว โหตู"ติ. เต จ ปน สตฺตาหํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส วิหาเรเยว ยาคุภตฺตาทีนิ สมฺปาเทตฺวา หราเปสุ, สยัปิ เคหา น นิกฺขมึสุ. นกฺขตฺเต ปน ปริโยสิเต, อฏฺฐเม ทิวเส พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา นครํ ปเวเสตฺวา มหาทานํ ทตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺนา "ภนฺเต อติทุกฺเขน โน สตฺต ทิวสา อติกฺกนฺตา, พาลานํ อสพฺภานิ สุณนฺตานํ กณฺณา ภิชฺชนาการปฺปตฺตา วิย โหนฺติ, โกจิ กสฺสจิ น ลชฺชติ, เตน มยํ ตุมฺหากํ อนฺโตนครํ ปวิสิตุ น ทมฺหา, มยัปิ เคหโต น นิกฺขมิมฺหา"ติ อาหํสุ. สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา "พาลานํ ทุมฺเมธานํ กิริยา นาม เอวรูปา โหติ, เมธาวิโน ปน ธนสารํ วิย

ก็ในกาลนั้น ในเมืองสาวัตถี มีพระอริยสาวกอยู่ประมาณ ๕ โกฏิ. ท่านเหล่านั้น ส่งข่าวไปถวายแด่พระศาสดาว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมกับภิกษุสงฆ์ อย่าเสด็จเข้าไปสู่พระนคร จงประทับอยู่ในวิหารสิ้น ๗ วันก่อน". ก็แล ชนเหล่านั้น จัดแจงสิ่งของต่าง ๆ มีข้าวต้มและข้าวสวยเป็นต้นแล้ว ให้นำไปในวิหารนั่นเทียว เพื่อภิกษุสงฆ์ตลอด ๗ วัน, ถึงตัวเองก็ไม่ออกจากเรือน. ก็เมื่อนักขัตฤกษ์เสร็จสิ้นแล้ว, ในวันที่ ๘ เหล่าอริยสาวก ทูลอาราธนาภิกษุ สงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ให้เสด็จเข้าไปสู่พระนคร ถวายมหาทาน นั่ง ณ ที่ควรข้างหนึ่งกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ๗ วันของข้าพระองค์ผ่านพ้นไป โดยความลำบากยิ่ง, เมื่อพวกข้าพระองค์ได้ฟังวาจามิใช่ของสัตบุรุษของพวกคนพาล หูทั้ง ๒ ย่อมเป็นเหมือนดังว่าถึงอาการแตก, ใคร ๆ ย่อมไม่ละอายต่อใคร ๆ เลย, เพราะเหตุนั้น พวกข้าพระองค์ จึงไม่ให้

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปฺปมาทำ รกฺขิตฺวา นิพฺพานสมฺปตฺตึ ปาปุณนฺตี”ติ วตฺวา อิมา เทฺว คาถา อภาสิ

พระองค์เสด็จเข้าไปยังภายในพระนคร, แม้พวกข้าพระองค์ก็ไม่ได้ออกจากเรือน”. พระศาสดาทรงสดับคำกราบทูล ของพวกอริยสาวกเหล่านั้นแล้ว ตรัสว่า “ขึ้นชื่อว่า กิริยาของพวกคนพาล ผู้มีปัญญาทรามย่อมเป็นเช่นนี้, ส่วนคนผู้มีปัญญาทั้งหลาย รักษาความไม่ประมาทไว้เหมือนทรัพย์อันเป็นสาระ ย่อมถึงสมบัติคือพระนิพพาน” ได้ทรงภาษิต ๒ พระคาถาเหล่านี้ว่า

๒๖. “ปมาทมนุยุญฺชนฺติ
พาลา ทุมฺเมธิโน ชนา.
อปฺปมาทญฺจ เมธาวี
ธนำ เสฏฺฐำ ว รกฺขติ.

๒๖. “เหล่าชนผู้เขลา ผู้มีปัญญาทราม ย่อมขวนขวายเนือง ๆ ซึ่งความประมาท ส่วนเหล่าชนผู้มีปัญญา ย่อมรักษาความไม่ประมาท ไว้ได้เพียงดังบุคคล รักษาทรัพย์อันประเสริฐ.

๒๗. มา ปมาทมนุยุญฺเชถ
มา กามรติสนฺถวำ
อปฺปมตฺโต หิ ฌายนฺโต
ปปฺโปติ วิปุลำ สุขนฺ”ติ.

๒๗. พวกเธอ จงอย่าขวนขวายเนือง ๆ ซึ่งความประมาทเลย อย่าตามขวนขวายความเชยชิด ด้วยความยินดีในกาม เพราะว่าบุคคลผู้ไม่ประมาท เพ่งพินิจอยู่ ย่อมบรรลุความสุขอันไพบูลย์”.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺถ **พาลาติ** พาเลฺยน สมนฺนาคตา อิธโลกปรโลกตฺถํ อชานนฺตา. **ทุมฺเมธิโนติ** นิปฺปญฺญา. เต ปมาเท อาทีนวํ อปสฺสนฺตา ปมาทำ อนุยุญฺชนฺติ ปวตฺเตนฺติ ปมาเทน กาลำ วีตินาเมนฺติ. **เมธาวีติ** ธมฺโมชปญฺญาย สมนฺนาคโต ปน ปณฺฑิโต กุลวำสานุคตำ เสฏฺฐำ อุตฺตมำ สตฺตรตนธนำ วิย อปฺปมาทำ รกฺขติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้เขลา** คือ ผู้ประกอบด้วยความเป็นชนพาล ได้แก่ ผู้ไม่รู้จักประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกหน้า. คำว่า **ผู้มีปัญญาทราม** คือผู้ไร้ปัญญา. ชนพาลเหล่านั้น เมื่อไม่เห็นโทษในความประมาท ชื่อว่าย่อมตามขวนขวาย คือย่อมให้ความประมาทเป็นไป ได้แก่ ย่อมให้กาลล่วงไปด้วยความประมาท. คำว่า **ผู้มีปัญญา** คือส่วนบัณฑิตผู้ประกอบด้วยปัญญาอันรุ่งเรืองในธรรม ย่อมรักษาความไม่ประมาท เหมือนบุคคลรักษาทรัพย์ คือ รัตนะ ๗ ประการ อันประเสริฐ คือสูงสุด อันดำเนินตามวงศ์ตระกูล.

ยถา หิ "อุตฺตมำ ธนำ นิสฺสาย กามคุณสมฺปตฺตึ ปาปุณิสฺสาม, ปุตฺตทารมฺปิ โปเสสฺสาม, ปรโลกคมนมคฺคำ โสเธสฺสามา"ติ ธเน อานิสำสำ ปสฺสนฺตา ตำ รกฺขนฺติ, เอวำ ปณฺฑิโตปิ "อปฺปมตฺโต ปรมชฺฌานาทีนิ ปฏิลภติ, มคฺคผลาทีนิ ปาปุณาติ, ติสฺโส วิชฺชา จ

อธิบายว่า เหมือนอย่างว่า ชนทั้งหลาย เมื่อเห็นอานิสงส์ในทรัพย์ว่า "เราทั้งหลายอาศัยทรัพย์อันสูงสุด จักถึงสมบัติคือกามคุณบ้าง, จักเลี้ยงบุตรและภรรยาบ้าง, จักทำทางไปสู่ปรโลกให้หมดจดบ้าง" ชื่อว่า ย่อมรักษาทรัพย์นั้นไว้ได้ฉันใด, แม้บัณฑิตก็ฉันนั้น เมื่อพิจารณาเห็นอานิสงส์ในความไม่ประมาท

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ฉ อภิญฺญา จ สมฺปาเทตี"ติ ว่า "ชนผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมกลับได้
อปฺปมาเท อานิสํสํ สมฺปสฺสนฺโต ฌานทั้งหลาย มีปฐมฌานเป็นต้น, ย่อม
ธนํ เสฏฺฐํ วิย อปฺปมาทํ รกฺขตีติ บรรลุโลกุตรธรรม มีมรรคและผลเป็นต้น,
อตฺโถ. **มา ปมาทนฺติ** ตสฺมา ย่อมยังวิชชา ๓ และอภิญญา ๖ ให้
ตุเมฺห มา ปมาทมนุยุญฺเชถ มา ถึงพร้อม" ชื่อว่า ย่อมรักษาความ
ปมาเทน กาลํ วีตินามยิตฺถ. **มา** ไม่ประมาทไว้ เหมือนบุคคลรักษาทรัพย์
กามรติสนฺถวนฺติ วตฺถุกามกิเลสกาเมสุ อันประเสริฐ ฉะนั้น. คำว่า **อย่าตาม**
รติสงฺขาตํ ตณฺหาสนฺถวมฺปิ มา **ประกอบความประมาท** ความว่า
อนุยุญฺเชถ มา วินฺทถ มา ปฏิลภิตฺถ. เพราะฉะนั้น พวกเธอจงอย่าขวนขวาย
อปฺปมตฺโต หีติ อุปฏฺฐิตสติตาย เนือง ๆ ซึ่งความประมาท คืออย่าให้
หิ อปฺปมตฺโต ฌายนฺโต ปุคฺคโล วิปุลํ กาลล่วงไปด้วยความประมาท. คำว่า
โอหารํ นิพฺพานสุขํ ปาปุณาตีติ. **อย่าตามประกอบความเชยชิดด้วยความ**
ยินดีในกาม ความว่า อย่าตามขวน-
ขวาย คืออย่าประสบ ได้แก่ อย่าได้
แม้ความชื่นชมด้วยอำนาจแห่งตัณหา
กล่าวคือความยินดีในวัตถุกามและกิเลส-
กาม. คำว่า **เพราะว่าผู้ไม่ประมาท**
เป็นอาทิ ความว่า เพราะว่า บุคคล
ผู้ไม่ประมาทเพราะความเป็นผู้มีสติตั้งมั่น
เพ่งอยู่ ย่อมประสบความสุขเกิดแต่
นิพพานอันไพบูลย์ คือโอหาร.

คาถาปริโยสาเน พหู โสตา- ในที่สุดคาถา ชนเป็นอันมาก ได้-
ปนฺนาทโย อเหสุ. มหาชนสฺส เป็นพระอริยบุคคลมีพระโสดาบันเป็นต้น.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สาตฺถิกา　เทสนา　ชาตาติ.

เทศนาได้สำเร็จประโยชน์แก่มหาชน ดังนี้แล.

พาลนกฺขตฺตวตฺถุ　จตุตฺถํ.

เรื่องพาลนักษัตรที่ ๔ จบ.

ธรรมปท.ป-ท.๒-๑๓

ม.ร.ว.อุรวดี　มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. มหากสฺสปตฺเถรวตฺถุ

๒๘. ปมาทํ อปฺปมาเทน
ยทา นุทติ ปณฺฑิโต
ปญฺญาปาสาทมารุยฺห
อโสโก โสกินึ ปชํ
ปพฺพตฏฺโฐว ภุมฺมฏฺเฐ
ธีโร พาเล อเวกฺขติ.

๕. เรื่องพระมหากัสสปเถระ

๒๘. ในกาลใด บัณฑิตย่อมบรรเทาความประมาท ด้วยความไม่ประมาท ในกาลนั้น บัณฑิตนั้นขึ้นสู่ปัญญาเพียงดังปราสาท ไม่มีความเศร้าโศก ย่อมพิจารณาเห็นหมู่ชนผู้มีความโศก ปราชญ์ย่อมพิจารณาเห็นเหล่าคนพาลได้เหมือนคนผู้ยืนอยู่บนยอดเขา มองเห็นคนทั้งหลายผู้ดำรงอยู่บนพื้นดินได้ฉะนั้น.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. มหากสฺสปตฺเถรวตฺถุ

ปมาทนฺ อปฺปมาเทนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต มหากสฺสปตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

๕. เรื่องพระมหากัสสปเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับในพระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภพระมหากัสสปเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **บัณฑิตบรรเทาความประมาท ด้วยความไม่ประมาท** เป็นต้น.

เอกสฺมึ หิ ทิวเส เถโร ปิปฺผลิคุหายํ วิหรนฺโต ราชคเห ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต อาโลกํ วฑฺเฒตฺวา ปมตฺเต จ อปฺปมตฺเต จ อุทกปริยนฺเตสุ จ อุทกปริยนฺตวีปพฺภตาทีสุ จ อุปปชฺชนเก สตฺเต ทิพฺพเจกฺขุนา โอโลเกนฺโต นิสีทิ.

ความพิสดารว่า ในวันหนึ่ง พระเถระอยู่ในถ้ำปิปผลิ เที่ยวไปบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ กลับจากบิณฑบาตภายหลังภัตร นั่งเจริญอาโลกกสิณ ตรวจดูเหล่าสัตว์ผู้ประมาทแล้วและไม่ประมาทแล้ว ผู้จุติและอุบัติ ในสถานที่ทั้งหลาย มีน้ำ แผ่นดิน และภูเขาเป็นต้นอยู่ ด้วยทิพยจักษุ.

สตฺถา เชตวเน นิสินฺนโกว “เกน นุ โข วิหาเรน อชฺช มม ปุตฺโต กสฺสโป วิหรตี”ติ ทิพฺพเจกฺขุนา โลกํ โอโลเกนฺโต “สตฺตานํ จุตูปปาตํ โอโลเกนฺโต วิหรตี”ติ ญตฺวา “สตฺตานํ จุตูปปาโต นาม พุทฺธญาเณนาปิ อปริจฺฉินฺโน, มาตุกุจฺฉิยํ ปฏิสนฺธึ

พระศาสดา ประทับนั่งในพระเชตวันเทียว ตรวจดูด้วยทิพยจักษุว่า “วันนี้ กัสสปะผู้บุตรของเรา ย่อมอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไรหนอแล” ทรงทราบว่า “เธอตรวจดูการจุติและอุบัติของเหล่าสัตว์อยู่” ตรัสว่า “ชื่อว่าการจุติและการเกิดของสัตว์ทั้งหลาย แม้พระพุทธญาณก็กำหนดไม่ได้, อันใคร ๆ

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คเหตฺวา มาตาปิตโร อชานาเปตฺวา ว จวนกสตฺตานํ ปริจฺเฉทํ กาตุ๎ น สกฺกา, เต ชานิตุ๎ ตว อวิสโย กสฺสป อปฺปมตฺตโก ตว วิสโย, สพฺพโส ปน จวนฺเต จ อุปปชฺชนฺเต จ ชานิตุ๎ ปสฺสิตุ๎ พุทฺธานเมว วิสโย"ติ วตฺวา โอภาสํ ผริตฺวา สมฺมุเข นิสินฺโน วิย หุตฺวา อิมํ คาถมาห

ไม่อาจจะทำการกำหนดเหล่าสัตว์ผู้ถือปฏิสนธิในท้องมารดาแล้วไม่ให้มารดาและบิดารู้เลยก็จุติได้ การรู้สัตว์เหล่านั้นมิใช่วิสัยของเธอ กัสสปะ วิสัยของเธอมีประมาณน้อย, ก็ การรู้การเห็นเหล่าสัตว์ผู้จุติและผู้เกิดอยู่ โดยประการทั้งปวง เป็นวิสัยของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเท่านั้น" ทรงแผ่พระรัศมีไปเป็นประดุจว่าประทับนั่งอยู่ตรงหน้า ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๘. "ปมาทํ อปฺปมาเทน
ยทา นุทติ ปณฺฑิโต
ปญฺญาปาสาทมารุยฺห
อโสโก โสกินึ ปชํ
ปพฺพตฏฺโฐว ภุมฺมฏฺเฐ
ธีโร พาเล อเวกฺขตี"ติ.

๒๘. "ในกาลใด บัณฑิต ย่อมบรรเทา ความประมาท ด้วยความไม่ประมาท ในกาลนั้น บัณฑิตนั้น ขึ้นสู่ปัญญาเพียงดังปราสาท ไม่มีความเศร้าโศก ย่อมพิจารณาเห็นหมู่สัตว์ ผู้มีความโศก ปราชญ์ย่อมพิจารณา เห็นเหล่าคนพาลได้เหมือนคน ผู้ยืนอยู่บนยอดเขามองเห็นคนทั้งหลาย ผู้ดำรงอยู่บนพื้นดินได้ ฉะนั้น".

ตตฺถ **นุทตีติ** ยถา นาม โปกฺขรณึ ปวิสนฺตํ นโวทกํ บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ย่อม** **บรรเทา** ความว่า ในกาลใด บัณฑิต

ปุราโณทกำ สงฺโขเภตฺวา ตสฺโสกาสำ อทตฺวา ตำ อตฺตโน มคฺเคกมคฺเคเกน ปลายนฺตำ นุทติ นีหรติ, เอวเมว ปณฺฑิโต อปฺปมาทลกฺขณำ พฺรูหนฺโต ปมาทสฺโสกาสำ อทตฺวา ยทา อปฺปมาทเวเคน ตำ นุทติ นีหรติ, อถ โส ปนุนฺนปมาโท อจฺจุคฺคตตฺเถน ปริสุทฺธำ ทิพฺพจกฺขุ-สงฺขาตำ ปญฺญาปาสาทำ อารุยฺห ตสฺส อนุจฺฉวิกำ ปฏิปทำ ปูเรนฺโต ตาย ปฏิปทาย นิสฺเสณิยา ปาสาทำ วิย อารุยฺห ปหีนโสกสลฺลตาย อโสโก อปฺปหีนโสกสลฺลตาย โสกินึ ปชำ สตฺตนิกายำ จวมานญฺจ อุปปชฺชมานญฺจ ทิพฺพจกฺขุนา อเวกฺขติ ปสฺสติ.

เพิ่มพูนธรรมมีความไม่ประมาทเป็นลักษณะ ไม่ให้โอกาสแก่ความประมาท ชื่อว่าย่อมบรรเทา คือ ย่อมขับไล่ความประมาทนั้นเสีย ด้วยกำลังแห่งความไม่ประมาท เหมือนน้ำใหม่ไหลเข้าสู่สระโบกขรณี ยังน้ำเก่าให้ปั่นป่วน ไม่ให้โอกาสแก่น้ำเก่านั้น ย่อมดันคือย่อมระบายน้ำเก่านั้นให้ไหลไป โดยที่สุด ๆ ของตน ในกาลนั้น บัณฑิตนั้นผู้มีความประมาทอันบรรเทาได้แล้ว ขึ้นสู่ปัญญาเพียงดังปราสาท กล่าวคือทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ โดยอรรถว่าสูงยิ่ง บำเพ็ญปฏิปทาอันสมควรแก่ความไม่ประมาทนั้น ด้วยปฏิปทานั้น ดุจบุคคลขึ้นสู่ปราสาททางบันได ฉะนั้น ชื่อว่าผู้ไม่เศร้าโศก เพราะว่าเป็นผู้ละลูกศรคือความโศก ได้แล้ว ย่อมพิจารณา คือย่อมมองเห็นประชา คือหมู่สัตว์ ชื่อว่าผู้มีความเศร้าโศก เพราะว่าเป็นผู้ที่ยังละลูกศรคือความโศกไม่ได้ ซึ่งกำลังจุติและเกิด ด้วยทิพยจักษุ.

ยถา กึ ? **ปพฺพตฏฺโฐว** ถามว่า เหมือนอะไร ? ตอบว่า **ภุมฺมฏฺเฐ** ปพฺพตมุทฺธนิ ฐิโตปิ **เหมือนคนยืนอยู่บนยอดเขา มองเห็นคน**

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภูมิยं ฐิเต อุปริปาสาเท วา ฐิโต ปาสาทปริเวเณ ฐิเต อกิจฺเฉน อเวกฺขติ, ตถา โสปิ ธีโร ปณฺฑิโต มหาขีณาสโว อสมฺจฺฉินฺนวฏฺฏพีเช พาเล จวนฺเต จ อุปปชฺชนฺเต จ อกิจฺเฉน อเวกฺขตีติ.

ทั้งหลาย ผู้ดำรงอยู่บนพื้นดิน ฉะนั้น อธิบายว่า บุคคลผู้ยืนอยู่บนยอดเขา ย่อมมองเห็นเหล่าชนผู้ดำรงอยู่บนพื้นดิน ก็ดี คนผู้ยืนอยู่บนปราสาทชั้นบน ย่อมมองเห็นเหล่าชน ผู้ดำรงอยู่ในบริเวณปราสาท โดยไม่ยากก็ดี ฉันใด, ปราชญ์คือบัณฑิต ได้แก่พระมหาขีณาสพ แม้นั้น ก็ย่อมพิจารณาเห็นเหล่าคนพาล ผู้ยังถอนพืชคือวัฏฏะไม่ได้ ซึ่งกำลังจุติและอุบัติโดยไม่ยาก ฉันนั้น.

คาถาปริโยสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ สจฺฉิกรีสูติ.

ในที่สุดพระคาถา ชนเป็นอันมาก กระทำให้แจ้งอริยผลทั้งหลาย มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

มหากสฺสปตฺเถรวตฺถุ ปญฺจมं.

เรื่องพระมหากัสสปเถระที่ ๕ จบ.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. เทฺวสหายกภิกฺขุวตฺถุ

๒๙. อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสุ
สุตฺเตสุ พหุชาคโร
อพลสฺสำว สีฆสฺโส
หิตฺวา ยาติ สุเมธโส.

๖. เรื่องภิกษุ ๒ สหาย

๒๙. เมื่อชนทั้งหลายประมาทแล้ว ชนผู้มีปัญญาดี ก็ไม่ประมาท เมื่อชนทั้งหลายหลับแล้ว ก็ตื่นอยู่โดยมาก ย่อมละบุคคล ผู้มีปัญญาทรามไป ประดุจม้าตัวมีฝีเท้าเร็ว ละทิ้งม้าตัวไม่มีกำลังไป ฉะนั้น.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. เทฺวสหายกภิกฺขุวตฺถุ

อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสูติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต เทฺว สหายเก ภิกฺขู อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา อารญฺญิกวิหารํ ปวิสึสุ. เตสุ เอโก สกาลสฺเสว ทารูนิ อาหริตฺวา องฺคารกปลฺลํ สชฺเชตฺวา ทหรสามเณเรหิ สทฺธึ สลฺลปนฺโต ปฐมยามํ วิสิพฺพมาโนว นิสีทติ. เอโก อปฺปมตฺโต สมณธมฺมํ กโรนฺโต อิตรํ โอวทติ "อาวุโส มา เอวํ กริ, ปมตฺตสฺส หิ จตฺตาโร อปายา สกฺขรสทิสา, พุทฺธา จ นาม น สาเถยฺเยน อาราเธตุํ สกฺกา"ติ. โส ตสฺโสวาทํ น สุณาติ. อิตโร "นายํ วจนกฺขโม"ติ ตํ อวตฺวา อปฺปมตฺโตว สมณธมฺมํ อกาสิ.

๖. เรื่องภิกษุ ๒ สหาย

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุผู้เป็นเพื่อนกัน ๒ รูป ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **เมื่อชนทั้งหลายประมาท คนมีปัญญาดีไม่ประมาท** เป็นต้น.

เล่ากันว่า ภิกษุ ๒ รูปนั้น เรียนกัมมัฏฐาน ในสำนักของพระศาสดาแล้ว เข้าไปยังวิหารอันตั้งอยู่ในป่า. บรรดาภิกษุ ๒ รูปนั้น รูปหนึ่ง ขนฟืนมาต่อเวลายังวันนั่นเทียวแล้วจัดเตาไฟ นั่งผิงไฟสนทนาอยู่กับภิกษุหนุ่มและสามเณรตลอดปฐมยาม. ภิกษุรูปหนึ่งไม่ประมาททำสมณธรรมอยู่ ตักเตือนภิกษุรูปนอกนี้ว่า "ผู้มีอายุ ท่านอย่าได้ทำอย่างนี้เลย, เพราะว่าอบาย ๔ เป็นเช่นกับเรือนของตน ของคนผู้ประมาทแล้ว, จริงอยู่ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้งหลาย อันบุคคลผู้โอ้อวด ไม่อาจจะให้ทรงโปรดปรานได้". ภิกษุ ผู้ประมาทรูปนั้น ไม่ฟังคำตักเตือน ของภิกษุผู้ไม่ประมาทรูปนั้น. ภิกษุไม่ประมาทนอกนี้ คิดว่า "ภิกษุนี้

ไม่อดทนคำตักเตือน” ดังนี้ จึงไม่ตักเตือนเธอ ไม่ประมาทแล้วเทียว ได้บำเพ็ญสมณธรรม.

อลสตฺเถโรปิ ปฐมยาเม วิสิพฺเพตฺวา อิตรสฺส จงฺกมิตฺวา คพฺภํ ปวิฏฺฐกาเล ปวิสิตฺวา สยนตฺถาย พุทฺธานํ คเหตฺวา สมณธมฺมํ วตฺวา ปวิสิตฺวา ปฐมยาเม จงฺกมิตฺวา มชฺฌิมยาเม วิสฺสมิตฺวา ปจฺฉิมยาเม ปจฺจุฏฺฐาย สมณธมฺมํ กโรติ. โส เอวํ อปฺปมตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิ. อิตโร ปมาเทเนว วีตินาเมสิ. เต วุฏฺฐวสฺสา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. สตฺถา เตหิ สทฺธึ ปฏิสนฺถารํ

ฝ่ายพระเถระผู้เกียจคร้าน ผิงไฟในปฐมยาม ในกาลที่ภิกษุนอกนี้เดินจงกรมแล้ว เข้าไปสู่ห้อง จึงเข้าไปพูด (เตือน) ว่า “ท่านผู้เกียจคร้านมาก ท่านเข้ามาสู่ป่าเพื่อต้องการนอน อันบุคคลเรียนเอากัมมัฏฐาน ในสำนักของพระ-พุทธเจ้าทั้งหลายแล้ว ลุกขึ้นบำเพ็ญสมณธรรมตลอดทั้งคืนทั้งวัน ไม่ดีหรือ?” ดังนี้แล้ว จึงเข้าไปสู่ที่พักของตนแล้วก็จำวัดหลับ.

อิตโรปิ ปฐมยาเม จงฺกมิตฺวา มชฺฌิมยาเม วิสฺสมิตฺวา ปจฺฉิมยาเม ปจฺจุฏฺฐาย สมณธมฺมํ กโรติ. โส เอวํ อปฺปมตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิ. อิตโร ปมาเทเนว วีตินาเมสิ. เต วุฏฺฐวสฺสา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. สตฺถา เตหิ สทฺธึ ปฏิสนฺถารํ

แม้ภิกษุ(ผู้ไม่ประมาท)นอกนี้ เดินจงกรม ในปฐมยาม พักผ่อนในมัชฌิมยาม กลับลุกขึ้นในปัจฉิมยามบำเพ็ญสมณธรรมอยู่. เธอผู้ไม่ประมาทอยู่อย่างนี้ ต่อกาลไม่นานนัก ก็บรรลุพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย. ภิกษุผู้เกียจคร้านนอกนี้ ให้เวลาล่วงไปด้วยความประมาทนั่นเทียว. ภิกษุทั้ง ๒ รูปนั้น ออกพรรษาแล้วจึงพากันไปยัง

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กตฺวา "กจฺจิ ภิกฺขเว อปฺปมตฺตา สมณธมฺมํ กริตฺถ, กจฺจิ โว ปพฺพชิตกิจฺจํ มตฺถกํ ปตฺตนฺ"ติ ปุจฺฉิ. ปมตฺโต ภิกฺขุ อาห "กุโต ภนฺเต เอตสฺส อปฺปมาโท, คตกาลโต ปฏฺฐาย นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายนฺโต ว กาลํ วีตินาเมสี"ติ.

สำนักของพระศาสดา ถวายบังคมพระศาสดาแล้วพลางนั่งลง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง. พระศาสดา ทรงทำปฏิสันถารกับภิกษุทั้ง ๒ รูปนั้น ตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอทั้ง ๒ ไม่ประมาทบำเพ็ญสมณธรรมแลหรือ ? กิจบรรพชิตของพวกเธอ ถึงที่สุดแล้วหรือ ?". ภิกษุรูปประมาทแล้ว กราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความไม่ประมาทของภิกษุนั่น จักมีแต่ที่ไหน ตั้งแต่เวลาที่ไปแล้ว เธอก็มัวแต่จำวัดเท่านั้นให้เวลาล่วงเลยไปแล้ว".

"กึ ตฺวํ ปน ภิกฺขู"ติ. "อหํ ภนฺเต สกาลสฺเสว ทารูนิ อาหริตฺวา องฺคารกปลฺลํ สชฺเชตฺวา ปฐมยามํ วิสิพฺเพนฺโต นิสีทิตฺวา อนิทฺทายนฺโต ว กาลํ วีตินาเมสินฺ"ติ. อถ นํ สตฺถา "ตฺวํ ปมตฺโตว กาลํ วีตินาเมตฺวา 'อปฺปมตฺโตมฺหี'ติ วทสิ, อปฺปมตฺตํ ปน ปมตฺตํ กโรสิ, ตฺวํ มม ปุตฺตสฺส สนฺติเก ชาวจฺฉินฺโน ทุพฺพลสฺโส วิย, เอส ปน ตว สนฺติเก สีฆชาวสฺโส

พระศาสดา ตรัสถามว่า "ก็เธอเล่า ? ภิกษุ". ภิกษุรูปเกียจคร้านกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ ขนฟืนมาต่อเวลายังวันนั่นเทียวแล้ว จัดเตาไฟ นั่งผิงไฟอยู่ตลอดปฐมยาม ไม่จำวัดเลย ให้เวลาล่วงไปแล้ว". ลำดับนั้น พระศาสดา ตรัสกับภิกษุนั้นว่า "เธอเป็นผู้ประมาทแล้วแท้ ให้เวลาล่วงไป ยังพูดว่า 'เราไม่ประมาท' ก็เธอย่อมทำผู้ไม่ประมาทให้เป็นผู้ประมาท, เธอเป็นเสมือนม้า

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิยา"ติ　วตฺวา　อิมํ　คาถมาห

ตัวไม่แข็งแรง ตัวขาดฝีเท้าเร็ว ในสำนักแห่งบุตรของเรา, ส่วนบุตรของเรานี่เป็นเสมือนม้าตัวมีฝีเท้าเร็วในสำนักของท่าน" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๙. "อปฺปมตฺโต　ปมตฺเตสุ
　　สุตฺเตสุ　พหุชาคโร
อพลสฺสํ ว　สีฆสฺโส
　　หิตฺวา　ยาติ　สุเมธโส"ติ.

๒๙. "เมื่อชนทั้งหลายประมาทแล้ว ชนผู้มีปัญญาดี ก็ไม่ประมาท เมื่อชนทั้งหลายหลับแล้ว ก็ตื่นอยู่โดยมาก ย่อมละบุคคล ผู้มีปัญญาทรามไป ประดุจม้าตัวฝีเท้าเร็ว ละทิ้งม้าตัวไม่มีกำลังไป ฉะนั้น".

ตตฺถ **อปฺปมตฺโตติ** สติเวปุลฺลปตฺตตาย อปฺปมาทสมฺปนฺโน ขีณาสโว. **ปมตฺเตสูติ** สติโวสฺสคฺเคจิเตสุ สตฺเตสุ. **สุตฺเตสูติ** สติชาคริยาภาเวน สพฺพิริยาปเถสุ นิทฺทายนฺเตสุเยว. **พหุชาคโรติ** มหนฺเต สติเวปุลฺลชาคริเย ฐิโต. **อพลสฺสํวาติ** กุณฺฑปาทฉินฺนชวํ ทุพฺพลสฺสํ สีฆชโว สินฺธวาชานีโย วิย. **สุเมธโสติ** อุตฺตมปญฺโญ ตถารูปํ ปุคฺคลํ อาคเมนปิ อธิคเมนปิ หิตฺวา ยาติ. มนฺทปญฺญสฺมึ หิ เอกํ สุตฺตํ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้ไม่ประมาท** ความว่า ชื่อว่าผู้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท เพราะความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความไพบูลย์แห่งสติ ได้แก่ พระขีณาสพ. คำว่า **ประมาทแล้ว** คือเมื่อสัตว์ทั้งหลาย ดำรงอยู่ในการเผลอสติ. คำว่า **หลับแล้ว** คือมัวหลับใหลอยู่ในอิริยาบถทั้งปวง เพราะว่าไม่มีธรรมเครื่องตื่น คือสติ. คำว่า **ผู้ตื่นอยู่โดยมาก** คือผู้ดำรงอยู่ในธรรมเครื่องตื่นคือความไพบูลย์แห่งสติเป็นอันมาก. คำว่า **ม้าตัวไม่มีกำลัง** คือเสมือนม้า

ม.ร.ว.อุรวดี　มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คเหตุ วายมนฺเตเยว สุเมธโส เอกํ วคฺคํ คณฺหาติ, เอวํ ตาว อาคเมน หิตฺวา ยาติ มนฺทปญฺเญ ปน รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐานานิ กาตุ วายมนฺเตเยว กมฺมฏฺฐานํ อุคฺคเหตฺวา สชฺฌายนฺเตเยว จ สุเมธโส ปุพฺพภาเคปิ ปเรน กตํ รตฺติฏฺฐานํ วา ทิวาฏฺฐานํ วา ปวิสิตฺวา กมฺมฏฺฐานํ สมฺมสนฺโต สพฺพกิเลเส เขเปตฺวา นวโลกุตฺตรธมฺเม หตฺถคเต กโรติ, เอวํ อธิคเมน หิตฺวา ยาติ. วฏฺเฏ ปน ตํ มนฺทปญฺญํ หิตฺวา ฉฑฺเฑตฺวา วฏฺฏโต นิสฺสรนฺโต ยาติเยวาติ.

สินธพ(ชาติ)อาชาไนย ตัวมีฝีเท้าเร็ว ทิ้งม้าตัวมีกำลังทราม ตัวขาดฝีเท้าโดยความเป็นม้ามีเท้าด้วนไป ฉะนั้น. คำว่า **ผู้มีปัญญาดี** ความว่า บุคคลผู้มีปัญญายอดเยี่ยม ย่อมละบุคคลผู้เห็นปานนั้นไปด้วยนิกายเป็นที่มาบ้าง ด้วยมรรคผลเป็นที่บรรลุบ้าง. อธิบายว่า เมื่อบุคคลผู้มีปัญญาน้อย พยายามเพื่อจะเรียนเอาสูตรหนึ่งนั่นเทียว คนผู้มีปัญญาดีย่อมเรียนได้วรรคหนึ่ง, ย่อมละทิ้งไปด้วยนิกายเป็นที่มาอย่างนี้ก่อน, ก็เมื่อคนมีปัญญาน้อยกำลังขวนขวายเพื่อทำที่พักกลางคืนและที่พักกลางวันอยู่นั่นเทียว และมัวเรียนกัมมัฏฐาน สาธยายอยู่นั่นเอง แม้ในกาลส่วนเบื้องต้น คนผู้มีปัญญาดีก็เข้าไปสู่ที่พักกลางคืนหรือที่พักกลางวันที่คนอื่นสร้างไว้ แล้วพิจารณากัมมัฏฐานอยู่ ยังกิเลสทั้งปวงให้สิ้นไป ทำโลกุตรธรรม ๙ ประการ ให้อยู่ในเงื้อมมือ, คนผู้มีปัญญาดี ย่อมละไปด้วยมรรคผลเป็นที่บรรลุอย่างนี้. อนึ่ง คนผู้มีปัญญาดี ละคือทิ้งคนผู้มีปัญญาน้อยนั้นไว้ในวัฏฏะ สลัดออกจากวัฏฏะไปโดยแท้แล.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คาถาปริโยสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในที่สุดคาถา บรรลุอริยผลทั้งหลาย เป็นต้น ดังนี้แล.

ชนเป็นอันมาก มีโสดาปัตติผล

เทฺวสหายกภิกฺขุวตฺถุ ฉฏฺฐํ.

เรื่องภิกษุ ๒ สหายที่ ๖ จบ.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. สกฺกวตฺถุ

๓๐. อปฺปมาเทน มฆวา
เทวานํ เสฏฺฐตํ คโต
อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ
ปมาโท ครหิโต สทา.

๗. เรื่องท้าวสักกะ

๓๐. ท้าวมฆวะ ถึงความเป็นผู้ประเสริฐ
กว่าเทพยดาทั้งหลาย เพราะความ
ไม่ประมาท บัณฑิตทั้งหลาย
ย่อมสรรเสริญ ความไม่ประมาท
ความประมาท บัณฑิตติเตียนทุก-
เมื่อ.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. สกฺกวตฺถุ

อปฺปมาเทน มฆวาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวสาลิยํ นิสฺสาย เวสาลึ กูฏาคารสาลายํ วิหรนฺโต สกฺกํ เทวราชานํ อารพฺภ กเถสิ.

เวสาลิยญฺหิ มหาลิ นาม ลิจฺฉวี วสติ. โส ตถาคตสฺส สกฺกปญฺหสุตฺตนฺตเทสนํ สุตฺวา "สมฺมาสมฺพุทฺโธ สกฺกสฺส สมฺปตฺตึ มหตึ กตฺวา กเถสิ, ทิสฺวา นุ โข กเถสิ อุทาหุ อทิสฺวา, ชานาติ นุ โข สกฺกํ อุทาหุ โน, ปุจฺฉิสฺสามิ นนฺ"ติ จินฺเตสิ.

อถโข มหาลิ ลิจฺฉวี เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มหาลิ ลิจฺฉวี ภควนฺตํ เอตทโวจ "ทิฏฺโฐ นุ โข ภนฺเต ภควตา สกฺโก เทวานมินฺโท"ติ.

๗. เรื่องท้าวสักกะ

พระศาสดา เมื่อทรงอาศัยเมืองประทับอยู่ที่กูฏาคารศาลา ทรงปรารภท้าวสักกะจอมเทพ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ท้าวมฆวะ...เพราะความไม่ประมาท** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า เจ้าลิจฉวีนามว่ามหาลิอยู่ในเมืองเวสาลี. ท้าวเธอทรงสดับเทศนาในสักกปัญหสูตร ของพระตถาคตแล้ว ทรงดำริว่า "พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสทำสมบัติของท้าวสักกะให้มาก, พระองค์ทอดพระเนตรเห็นแล้วจึงตรัสหรือไม่ทอดพระเนตรเห็นแล้วตรัสหนอแล, พระองค์ทรงรู้จักท้าวสักกะหรือไม่ทรงรู้จักหนอแล? จำเราจักทูลถามพระองค์".

ทีนั้นแล เจ้าลิจฉวีนามว่ามหาลิเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง. เจ้าลิจฉวีพระนามว่ามหาลิ ได้ประทับนั่งแล้ว ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง กราบทูลคำนี้กับพระผู้มีพระภาคว่า "ข้าแต่พระองค์

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ผู้เจริญ ท้าวสักกะจอมเทพทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นแล้วหรือ ?”.

“ทิฏฺโฐ โข เม มหาลิ สกฺโก เทวานมินฺโท”ติ. “โส หิ นูน ภนฺเต สกฺโก สกฺกปฏิรูปโก ภวิสฺสติ ทุทฺทโส หิ ภนฺเต สกฺโก เทวานมินฺโท”ติ. “สกฺกญฺจาหํ มหาลิ ปชานามิ สกฺกกรเณ จ ธมฺเม เยสญฺจ ธมฺมานํ สมาทินฺนตฺตา สกฺโก สกฺกตฺตํ อชฺฌคา เต จ ปชานามิ, สกฺโก มหาลิ เทวานมินฺโท ปุพฺเพ มนุสฺสภูโต สมาโน มโฆ นาม มาณโว อโหสิ, ตสฺมา ‘มฆวา’ติ วุจฺจติ, สกฺโก มหาลิ เทวานมินฺโท ปุพฺเพ มนุสฺสภูโต สมาโน ปุเร ทานํ อทาสิ, ตสฺมา ‘ปุรินฺทโท’ติ วุจฺจติ, สกฺโก มหาลิ เทวานมินฺโท ปุพฺเพ มนุสฺสภูโต สมาโน สกฺกจฺจํ ทานํ อทาสิ, ตสฺมา ‘สกฺโก’ติ วุจฺจติ, สกฺโก มหาลิ เทวานมินฺโท ปุพฺเพ มนุสฺสภูโต สมาโน อาวสถํ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหาลิ ท้าวสักกะจอมเทพทั้งหลาย เราตถาคตได้เห็นแล้วแล”. เจ้ามหาลิกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ท้าวสักกะนั้นคงจักเป็นท้าวสักกะปลอม เป็นแน่ เพราะว่า ท้าวสักกะจอมเทพทั้งหลายบุคคลเห็นได้ยาก พระเจ้าข้า”. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหาลิ เรารู้จักทั้งตัวท้าวสักกะ ทั้งธรรมที่ทำให้เป็นท้าวสักกะและท้าวสักกะถึงความเป็นท้าวสักกะ เพราะพระองค์ได้สมาทานธรรมเหล่าใด เราย่อมรู้จักธรรมเหล่านั้นด้วย, มหาลิ ท้าวสักกะจอมเทพทั้งหลาย เมื่อก่อนเป็นมนุษย์ได้เป็นมาณพชื่อมฆะ เพราะฉะนั้น เขาจึงขนานนามว่า ‘ท้าวมฆวา’, มหาลิ ท้าวสักกะจอมเทพทั้งหลาย เมื่อก่อนเป็นมนุษย์ ได้ถวายทานก่อน เพราะฉะนั้น เขาจึงขนานนามว่า ‘ท้าวปุรินททะ’, มหาลิ ท้าวสักกะจอมเทพทั้งหลาย เมื่อก่อนเป็นมนุษย์

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อทาสิ, ตสฺมา 'วาสโว'ติ วุจฺจติ, สกฺโก มหาลิ เทวานมินฺโท สหสฺสมฺปิ อตฺถํ มุหุตฺเตน จินฺเตสิ, ตสฺมา 'สหสฺสกฺโข'ติ วุจฺจติ,

ได้ถวายทานโดยเคารพ เพราะฉะนั้น เขาจึงขนานนามว่า 'ท้าววาสวะ', มหาลิ ท้าวสักกะจอมเทพทั้งหลาย ทรงดำริเนื้อความตั้งพันโดยครู่เดียว เพราะฉะนั้น เขาจึงขนานนามว่า 'ท้าวสหัสสักขะ',

สกฺกสฺส มหาลิ เทวานมินฺทสฺส สุชาตา นาม อสุรกญฺญา ปชาปติ, ตสฺมา 'สุชมฺปตี'ติ วุจฺจติ, สกฺโก มหาลิ เทวานมินฺโท เทวานํ ตาวตีสานํ อิสฺสริยาธิปจฺจํ รชฺชํ กาเรติ, ตสฺมา 'เทวานมินฺโท'ติ วุจฺจติ, สกฺกสฺส มหาลิ เทวานมินฺทสฺส ปุพฺเพ มนุสฺสภูตสฺส สมานสฺส สตฺต วตฺตปทานิ สมตฺตานิ สมาทินฺนานิ อเหสุ เยสํ สมาทินฺนตฺตา สกฺโก สกฺกตฺตํ อชฺฌคา, กตมานิ สตฺต ยาวชีวํ มาตาเปติภโร อสฺสํ, ยาวชีวํ กุเล เชฏฺฐาปจายี อสฺสํ, ยาวชีวํ

มหาลิ นางอสุรกัญญา นามว่าสุชาดา เป็นปชาบดี ของท้าวสักกะจอมเทพทั้งหลาย, เพราะฉะนั้น เขาจึงขนานนามว่า 'ท้าวสุชัมบดี', มหาลิ ท้าวสักกะจอมเทพทั้งหลาย เสวยราชสมบัติอันเป็นอิสริยาธิปัตย์(เป็นอธิบดีโดยความเป็นใหญ่) แห่งเหล่าเทพชั้นดาวดึงส์, เพราะฉะนั้น เขาจึงขนานนามว่า 'ท้าวเทวานมินทะ', ดูก่อนมหาลิ ท้าวสักกะ(จอมเทพทั้งหลาย) ถึงความเป็นท้าวสักกะได้ เพราะท้าวเธอได้สมาทานวัตตบท ๗ เหล่าใด วัตตบท ๗ เหล่านั้น เป็นอันท้าวสักกะจอมเทพทั้งหลาย เมื่อก่อนเป็นมนุษย์ สมาทาน

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สณฺหวาโจ อสฺสํ ยาวชีวํ อปิสุณวาโจ อสฺสํ ยาวชีวํ วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวเสยฺยํ, มุตฺตจาโค ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทาน-สංวิภาครโต, ยาวชีวํ สจฺจวาโจ อสฺสํ, ยาวชีวํ อกฺโกธโน อสฺสํ, สเจปิ โกโธ อุปฺปชฺเชยฺย ขิปฺปเมว นํ ปฏิวิเนยฺยนฺ”ติ.

ครบถ้วนแล้ว, วัตตบท ๗ ประการ คืออะไรบ้าง ? คือ (๑) เราพึงเป็นผู้เลี้ยงดูมารดาบิดาตลอดชีวิต, (๒) พึงเป็นผู้ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลจนตลอดชีวิต, (๓) พึงเป็นผู้พูดจาอ่อน-หวานจนตลอดชีวิต, (๔) พึงเป็นผู้ไม่พูดส่อเสียด จนตลอดชีวิต, (๕) พึงมีจิตปราศจากมลทินคือความตระหนี่ มีอันสละได้เด็ดขาด มีฝ่ามืออันล้างแล้ว ยินดีในอันเสียสละ ผู้ควรแก่การขอ ยินดีในอันแบ่งปันทาน พึงอยู่ครองเรือนจนตลอดชีวิต, (๖) พึงเป็นผู้กล่าวคำสัตย์จนตลอดชีวิต, (๗) พึงเป็นผู้ไม่มักโกรธจนตลอดชีวิต, แม้ถ้าความโกรธพึงเกิดขึ้นไซร้, เราพึงกำจัดความโกรธนั้นได้พลันทีเดียว”.

สกฺกสฺส มหาลิ เทวานมินฺทสฺส ปุพฺเพ มนุสฺสภูตสฺส สมานสฺส อิมานิ สตฺต วตฺตปทานิ สมตฺตานิ สมาทินฺนานิ อเหสุ, เยสं สมาทินฺนตฺตา สกฺโก สกฺกตฺตं อชฺฌคาติ.

มหาลิ ท้าวสักกะได้ถึงความเป็นท้าว-สักกะ เพราะท้าวเธอได้สมาทานวัตตบท ๗ เหล่าใด วัตตบท ๗ เหล่านี้ เป็นอันท้าวสักกะจอมเทพทั้งหลาย เมื่อก่อนเป็นมนุษย์ ได้สมาทานให้บริบูรณ์แล้ว.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

(พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสคำไวยากรณ์นี้แล้ว พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสคำไวยากรณ์ไว้แล้ว, ได้ตรัสพระพุทธพจน์ภายหลังว่า)

“มาตาเปติภรำ ชนฺตุ
กุเล เชฏฺฐาปจายินำ
สณฺหำ สขิลสมฺภาสำ
เปสุเณยฺยปฺปหายินำ
มจฺเฉรวินเย ยุตฺตำ
สจฺจำ โกธาภิภุ นรำ
ตำ เว เทวา ตาวตีสา
อาหุ ‘สปฺปุริโส’ อิตี”ติ.[๑]

“เทพทั้งหลายชั้นดาวดึงส์ เรียกคนผู้เลี้ยงมารดาบิดา มีปกติประพฤติอ่อนน้อม ต่อผู้ใหญ่ในตระกูล พูดไพเราะอ่อนหวาน ละวาจาส่อเสียด ประกอบในธรรมอันกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์ข่มความโกรธได้ นั้นแลว่า ‘สัตบุรุษ”.

“อิทำ มหาลิ สกฺเกน มฆมาณวกาเล กตำ กมฺมนฺ”ติ วตฺวา ปุน เตน “กถำ ภนฺเต มฆมาณโว ปฏิปชฺชตี”ติ ตสฺส ปฏิปตฺตึ วิตฺถารโต โสตุกาเมน ปุฏฺโฐ “เตนหิ มหาลิ สุณาหี”ติ วตฺวา อตีตำ อาหริ

พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า “มหาลิ กรรมนี้ ท้าวสักกะบำเพ็ญไว้ในคราวเป็นมฆมาณพ” อันเจ้าลิจฉวีนามว่ามหาลินั้นผู้ใคร่จะสดับเรื่องราวของท้าวสักกะนั้นโดยพิสดาร จึงทูลถามอีกว่า “มฆมาณพย่อมปฏิบัติอย่างไร ? พระ-เจ้าข้า” ตรัสว่า “มหาลิ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟังเถิด” ทรงนำอดีตนิทานมา (ตรัสว่า)

---

[๑] สำ. ส. ๑๕/๓๓๗.

อตีเต มคธรฏฺเฐ มจลคาเม มโฆ นาม มาณโว คามกมฺม-กรณฏฺฐานํ คนฺตฺวา อตฺตโน จิตฺตฏฺฐาเน ปาทนฺเตน ปฐวึ วิยูหิตฺวา รมณียํ กตฺวา อฏฺฐาสิ. อปโรปิ ตํ พาหุนา ปหริตฺวา ตโต อปเนตฺวา สยํ ตตฺถ อฏฺฐาสิ. โส ตสฺส อกุชฺฌิตฺวา อญฺญํ ฐานํ รมณียํ กตฺวา อฏฺฐาสิ. ตโตปิ นํ อญฺโญ พาหุนา ปหริตฺวา อปเนตฺวา สยํ ตตฺถ อฏฺฐาสิ. โส ตสฺสปิ อกุชฺฌิตฺวา อญฺญํ ฐานํ รมณียํ กตฺวา ปุน จิโต. อิติ ตํ เตหโต นิกฺขนฺตา นิกฺขนฺตา ปุริสา พาหุนา ปหริตฺวา โสธิตโสธิตฏฺฐานโต อปเนสุ. โส “สพฺเพปิ เต สุขิตา ชาตา, อิมินา กมฺเมน มยฺหํ สุขทายเกน ปุญฺญกมฺเมน ภวิตพฺพนฺ”ติ จินฺเตตฺวา ปุนทิวเส กุทฺทาลมาทาย ขลมณฺฑล-มตฺตํ ฐานํ รมณียํ อกาสิ. สพฺเพ คนฺตฺวา ตตฺถ อฏฺฐังสุ. อถ เนสํ สีตสมเย อคฺคึ กตฺวา อทาสิ, ฤดูหนาว

ในครั้งดึกดำบรรพ์ มาณพชื่อว่า มโฆ ในมจลคาม ในแคว้นมคธ ไปสู่ที่ทำงานในหมู่บ้านแล้วใช้ปลายเท้าคุ้ยฝุ่นในที่ตนยืนแล้ว ได้ทำให้เป็นสถานที่รื่นรมย์พักอยู่แล้ว. ฝ่ายอีกคนหนึ่งเอาแขนผลักเขา นำออกจากที่นั้นแล้วตนเองก็พักอยู่ในที่นั้น. มฆมาณพนั้นไม่โกรธต่อเขาได้ทำสถานที่อื่นให้เป็นรมณียสถาน พักอยู่แล้ว. คนอื่นเอาแขนผลักเขา นำออกจากที่แม้นั้นตนเองก็พักอยู่ในที่นั้น. มฆมาณพนั้นไม่โกรธแม้ต่อคนนั้นได้ทำที่อื่นให้เป็นรมณียสถานแล้วพักอยู่อีก. บุรุษทั้งหลายที่ออกแล้ว ๆ จากเรือน เอาแขนผลักเขานำออกไปจากสถานที่เขาชำระแล้ว ๆ ด้วยประการฉะนี้. มฆมาณพนั้น คิดว่า “คนเหล่านั้นแม้ทั้งหมด เป็นผู้ได้รับความสุขแล้ว, อันกรรมนี้พึงเป็นบุญกรรมให้ความสุขแก่เรา” วันรุ่งขึ้น ถือจอบได้ทำที่ขนาดเท่ามณฑลแห่งลานให้เป็นรมณียสถานแล้ว. ชนทั้งหมดพากันไปพักอยู่ในที่นั้น. ครั้งนั้น ในคราวสีตสมเย

คิมฺหกาเล อุทกํ. ตโต "รมณียํ นามฺ สพฺเพสํ ปิยํ, กสฺสจิ นามฺ นตฺถิ, อิโต ปฏฺฐาย มยา มคฺคํ สมฺ กโรนฺเตน วิจริตุ วฏฺฏตี"ติ จินฺเตตฺวา ปาโตว นิกฺขมิตฺวา มคฺคํ สมฺ กโรนฺโต ฉินฺทิตฺวา หริตพฺพยุตฺตกา รุกฺขสาขา หรนฺโต วิจรติ.

เหล่านั้น ในฤดูร้อนได้ให้น้ำ(แก่คน เหล่านั้น). ครั้งต่อมา เขาคิดว่า "ชื่อรมณียสถานเป็นที่รักของคนทั้งปวง ชื่อว่าไม่เป็นที่รักของใครๆ ไม่มี, จำเดิมแต่นี้ไป เราควรเที่ยวทำหนทางให้สม่ำเสมอ" ดังนี้แล้ว จึงออกไปแต่เช้าตรู่ ปราบหนทางให้เรียบ เที่ยวรานกิ่งไม้ที่ควรตัดรานอยู่.

อถ นํ อปโร ทิสฺวา อาห "สมฺม กึ กโรสี"ติ. "มยฺหํ สคฺคคามินํ มคฺคํ กโรมิ สมฺมา"ติ. "เตนหิ อหมฺปิ เต สหาโย โหมี"ติ. "โหหิ สมฺม, สคฺโค นาม พหูนํ ปิโย มนาโป"ติ. ตโต ปฏฺฐาย เทฺว ชนา อเหสุ. เต ทิสฺวา ตเถว ปุจฺฉิตฺวา สุตฺวาว อปโรปิ เตสํ สหาโย ชาโต, เอวํ อปโรปิ อปโรปีติ สพฺเพปิ เตตฺตึส ชนา ชาตา. เต สพฺเพปิ กุทฺทาลาทิหตฺถา มคฺคํ สมฺ กโรนฺตา เอกโยชน-ทฺวิโยชนมตฺตํ มคฺคฏฺฐานํ คจฺฉนฺติ.

ลำดับนั้น บุรุษอีกคนหนึ่ง เห็นเขาแล้ว กล่าวว่า "เจ้าทำอะไรหรือเพื่อนรัก". มฆมาณพ บอกว่า "เรากำลังสร้างหนทางเป็นที่ไปสู่สวรรค์ของเรา นะซิเพื่อนรัก". บุรุษนั้น กล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น ถึงข้าพเจ้าก็จะเป็นเพื่อนของท่าน". มฆมาณพ ตอบรับว่า "ได้ซิ เพื่อนรัก, ธรรมดาสวรรค์ย่อมเป็นที่รักที่ชอบใจของชนเป็นอันมาก". จำเดิมแต่นั้นมา ก็ได้เป็น ๒ คนด้วยกัน. แม้บุรุษอื่นอีก เห็นเขาทั้ง ๒ คนแล้ว ก็ถามเหมือนอย่างนั้นนั่นเทียว พอได้ฟังแล้ว ก็เป็นเพื่อนของคนทั้ง ๒ นั้น ถึงชายคนอื่น ๆ อีก ก็ทำอย่างนั้น รวมกันทั้งหมด จึงเป็นคน ๓๓ คน

ด้วยประการฉะนี้. พวกเขาทั้งหมดถือเอาจอบเป็นต้น ช่วนกันปราบทางให้เรียบ ไปถึงที่หนทางประมาณ ๑ โยชน์ ๒ โยชน์.

เต ทิสฺวา คามโภชโก จินฺเตสิ "อิเม มนุสฺสา อโยเค ยุตฺตา, สเจปิ อิเม อรญฺญโต มจฺฉมำสาทีนิ วา อาหเรยฺยุ สุรำ วา กตฺวา ปิเวยฺยุ, อญฺญำ วา ตาทิสำ กมฺมำ กเรยฺยุ, อหำปิ กิญฺจิ ลเภยฺยนฺ"ติ. อถ เน ปกฺโกสาเปตฺวา ปุจฺฉิ "กึ กโรนฺตา วิจรถา"ติ.

นายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) เห็นชนเหล่านั้น คิดว่า "คนเหล่านี้ ประกอบในฐานะที่ไม่ควรประกอบ, แม้ถ้าชนเหล่านี้ พึงนำสิ่งต่าง ๆ มีปลาและเนื้อเป็นต้นมาจากป่าหรือพึงทำสุราดื่มกัน, หรือพึงทำการงานเช่นนั้นอย่างอื่น, แม้เราก็พึงได้สิ่งของไร ๆ ด้วย". ครั้งนั้น นายบ้านใช้ให้คนเรียกพวกเขามาหา ถามว่า "พวกเจ้าเที่ยวทำอะไรกันอยู่".

"สคฺคมคฺคำ สามี"ติ. "ฆราวาสำ วสนฺเตหิ นาม เอวำ กาตุำ น วฏฺฏติ, อรญฺญโต มจฺฉมำสาทีนิ วา อาหริตุำ สุรำ วา กตฺวา ปาตุำ นานปฺปการเก จ กมฺมนฺเต กาตุำ วฏฺฏตี"ติ. เต ตสฺส วจนำ ปฏิกฺขิปิสุ. เต เอวำ ปุนปฺปุนำ วุจฺจมานาปิ ปฏิกฺขิปิสุเยว. โส กุชฺฌิตฺวา "นาเสสฺสามิ เน"ติ รญฺโญ สนฺติกำ

ชนเหล่านั้น ตอบว่า "กำลังทำทางสวรรค์กัน ขอรับนาย". นายบ้านกล่าวว่า "ปกติเหล่าชนผู้อยู่ครองเรือนไม่ควรจะทำอย่างนี้, ควรนำวัตถุมีปลาและเนื้อเป็นต้นมาจากป่าหรือควรจะทำสุราดื่มกัน, และควรทำการงานมีประการต่าง ๆ". พวกเขาพากันคัดค้านคำของนายบ้านนั้นเสีย. พวกเขาแม้ถูกนายบ้านกล่าวอยู่อย่างนี้หลายครั้ง ก็

คนฺตฺวา "โจเร เทว วคฺคพนฺเธน วิจรนฺเต ปสฺสามี"ติ วตฺวา รญฺญา "คจฺฉ เต คเหตฺวา อาเนหี"ติ วุตฺโต ตถา กตฺวา รญฺโญ ทสฺเสสิ. ราชา อวีมสิตฺวาว "หตฺถินา มทฺทาเปถา"ติ อาณาเปสิ. มโฆ เสสานํ โอวาทํ อทาสิ "สมฺมา ฐเปตฺวา เมตฺตํ อญฺโญ อมฺหากํ อวสฺสโย นตฺถิ, ตุเมฺห กตฺถจิ โกปํ อกตฺวา รญฺเญ จ คามโภชเก จ มทฺทนหตฺถิมฺหิ จ อตฺตนิ จ เมตฺตจิตฺเตน สมจิตฺตาว โหถา"ติ. เต ตถา กรึสุ.

ชนเหล่านั้น ได้ทำอย่างนั้นแล้ว.

คัดค้านอยู่ร่ำไปนั่นเทียว. นายบ้านนั้น โกรธ แล้วคิดว่า "เราจักให้พวกมัน ฉิบหาย" ไปราชสำนักกราบบังคมทูลว่า "ข้าพระองค์เห็นพวกโจรกำลังเที่ยวไป โดยผูกกันเป็นพวก พระเจ้าข้า" อัน พระราชาตรัสว่า "เจ้าจงไป, จงจับ พวกมัน นำมาเถิด" ได้ทำตามพระดำรัส นั้น แสดงแด่พระราชา. พระราชา ยังไม่ทรงทันพิจารณาเลย รับสั่ง บังคับว่า "พวกเจ้าจงให้ช้างเหยียบ". มฆมาณพ ได้ให้โอวาทแก่พวกชนที่เหลือ ว่า "เพื่อนรัก ทั้งหลายเอ๋ย เว้นเมตตา เสีย คนอื่นจะเป็นที่พึ่งของพวกเรา ไม่มี, พวกท่าน ไม่ต้องทำความโกรธในใคร ๆ จงเป็นผู้ มีจิตเสมอกันเทียว ด้วยเมตตา-จิตในพระราชา ในนายบ้าน(ผู้ใหญ่บ้าน) ในช้างที่จะเหยียบและในตน".

อถ เนสํ เมตฺตานุภาเวน หตฺถี อุปสงฺกมิตุมฺปิ น วิสหติ. ราชา ตมตฺถํ สุตฺวา "พหู มนุสฺเส ทิสฺวา มทฺทิตุ น วิสหิสฺสติ, คจฺฉถ ตฺวํ ภนฺเต กิลญฺเชน ปฏิจฺฉาเทตฺวา มทฺทาเปถา"ติ

ครั้งนั้น ช้างย่อมไม่อาจแม้แต่จะเข้าไป ใกล้ด้วยอานุภาพแห่งเมตตา ของชน เหล่านั้นได้. พระราชาทรงสดับความนั้น แล้ว ตรัสว่า "ช้างมันเห็นคนเป็นอัน มาก จึงไม่อาจจะเหยียบ, พวกท่าน

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาห. เต กิลญฺเชน ปฏิจฺฉาเทตฺวา มทฺทิตุ เปสิยมาโนปิ หตฺถี ทูรโตว ปฏิกฺกมิ.

จงไปจงเอาเสื่อลำแพนคลุมแล้วให้ช้างเหยียบเถิด". ช้าง แม้เขาเอาเสื่อลำแพนคลุมชนเหล่านั้นแล้ว ไสเข้าไปเพื่อจะให้เหยียบ ก็ถอยกลับแต่ไกลเทียว.

ราชา ตำ ปวตฺตึ สุตฺวา "การเณเนตฺถ ภวิตพฺพนฺ"ติ เต ปกฺโกสาเปตฺวา ปุจฺฉิ "ตาตา มำ นิสฺสาย ตุเมฺห กึ น ลภถา"ติ. "กิเมตำ เทวา"ติ. "ตุเมฺห กิร วคฺคพนฺเธน โจรา หุตฺวา อรญฺเญ วิจรถา"ติ. "โก เอวมาห เทวา"ติ. "คามโภชโก ตาตา"ติ. "น มยำ เทว โจรา, มยำ ปน อตฺตโน สคฺคมคฺคำ โสเธนฺตา อิทญฺจิทญฺจ กโรม, คามโภชโก อเมฺห อกุสลกิริยาย นิโยเชตฺวา อตฺตโน วจนำ อกโรนฺเต นาเสตุกาโม หุตฺวา กุชฺฌิตฺวา เอวมาหา"ติ.

พระราชาทรงสดับเรื่องราวนั้นแล้ว ทรงดำริว่า "ในเรื่องนี้ต้องมีเหตุ" รับสั่งให้คนเรียกพวกชนเหล่านั้นมา ตรัสถามว่า "พ่อทั้งหลาย พวกเจ้าอาศัยเราแล้ว ย่อมไม่ได้อะไรหรือ ?". ชนเหล่านั้น ทูลถามว่า "พระดำรัสนี้หมายถึงอะไรกัน พระเจ้าข้า". พระราชาตรัสว่า "นัยว่า พวกเจ้าเป็นโจร เที่ยวไปในป่า โดยผูกกันเป็นพวกหรือ ?". ชนเหล่านั้น ทูลถามว่า "ใครเล่ากราบทูลอย่างนี้ พระเจ้าข้า". พระราชาตรัสว่า "นายบ้าน น่ะซิ พ่อทั้งหลาย". ชนเหล่านั้น พากันกราบทูลว่า "พวกข้าพระองค์ ไม่ใช่พวกโจร พระเจ้าข้า, แต่พวกข้าพระองค์ถางหนทางไปสวรรค์ของตน จึงทำกรรมนี้และกรรมนี้, นายบ้านชักชวนพวกข้าพระองค์ เพื่อทำอกุศล มีความประสงค์จะให้พวกข้า-

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระองค์ผู้ไม่ทำตามคำของตนฉิบหาย โกรธแล้วกราบบังคมทูลอย่างนี้".

อถ ราชา เตสํ กถํ สุตฺวา โสมนสฺสปฺปตฺโต หุตฺวา "ตาตา อยํ ติรจฺฉาโน ตุมฺหากํ คุเณ ชานาติ, อหํ มนุสฺสภูโต ชานิตุํ นาสกฺขึ, ขมถ เม"ติ. เอวญฺจ ปน วตฺวา สปุตฺตทารํ คามโภชกํ เตสํ ทาสํ กตฺวา ตํ หตฺถิปิ เตสํ ทตฺวา อาโรหนิยญฺจ ตญฺจ คามํ ยถาสุขํ ปริโภคํ กตฺวา อทาสิ. เต "อิเธว โน ปุญฺญสฺสานิสํโส ทิฏฺโ"ติ ภิยฺโยโส มตฺตาย ปสนฺนมานสา หุตฺวา ตํ หตฺถึ วาเรน วาเรน อภิรุยฺห คจฺฉนฺตา มนฺตยึสุ "อิทานิ อเมฺหหิ อติเรกตรํ ปุญฺญํ กาตพฺพนฺ"ติ. "กึ กโรมา"ติ. "จตุมหาปเถ ถาวรํ กตฺวา มหาชนสฺส วิสฺสมนสาลํ กริสฺสามา"ติ. เต "สาธู"ติ วตฺวา วฑฺฒกึ ปกฺโกสาเปตฺวา สาลํ ปฏฺฐเปสุ. มาตุคาเมสุ ปน วิคตฉนฺทตาย ตสฺสา สาลาย

พระราชาทรงสดับถ้อยคำของพวกชนเหล่านั้นแล้ว ทรงได้ความโสมนัสตรัสว่า "พ่อทั้งหลาย สัตว์ดิรัจฉานนี้ยังรู้จักคุณของพวกเจ้า, ตัวข้าเป็นถึงมนุษย์ ไม่อาจจะรู้จัก, พวกเจ้าจงอดโทษแก่เราเถิด". ก็แล ครั้นตรัสอย่างนี้แล้ว พระราชทานนายบ้าน พร้อมทั้งบุตรและภรรยา ให้เป็นคนรับใช้ของชนเหล่านั้นแล้ว พระราชทานแม้ช้างนั้น ให้เป็นพาหนะสำหรับขี่และพระราชทานหมู่บ้านนั้นให้เป็นเครื่องใช้สอยตามสบายแก่พวกเขา. พวกเขากล่าวกันว่า "พวกเราได้เห็นอานิสงส์แห่งบุญ ในปัจจุบันนี้ทีเดียว" มีใจเลื่อมใสมากขึ้นผลัดกันขึ้นช้างเชือกนั้นตามวาระ ๆ ไป ปรึกษากันว่า "บัดนี้พวกเราควรบำเพ็ญบุญให้เพิ่มยิ่งขึ้น". พวกเขาต่างถามกันว่า "พวกเราจะทำบุญอะไรกันดี". ตกลงกันว่า "จักสร้างศาลาเป็นที่พักสำหรับมหาชนให้ถาวรที่ทางใหญ่ ๔ แยก". พวกเขากล่าวว่า

มาตุคามานำ ปตฺตึ นาทำสุ. "ดีละ" สั่งให้หานายช่างไม้มาเริ่มสร้างศาลา. แต่เพราะว่าเป็นผู้ปราศจากความพอใจในมาตุคาม พวกเขาจึงไม่ได้ให้ส่วนบุญกุศลในศาลานั้น แก่พวกมาตุคาม.

มฆสฺส ปน เคเห สุนนฺทา สุจิตฺตา สุธมฺมา สุชาตาติ จตสฺโส อิตฺถิโย โหนฺติ. ก็ในเรือนของมฆมาณพ มีหญิง ๔ คน คือสุนันทา สุจิตรา สุธรรมา สุชาดา.

ตาสุ สุธมฺมา วฑฺฒกินา สทฺธึ เอกโต หุตฺวา "ภาติก อิมิสฺสา สาลายำ มำ เชฏฺ[1]ฐกำ กโรหี"ติ วตฺวา ลญฺจำ อทาสิ. โส "สาธู"ติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา ปฐมเมว กณฺณิกตฺถาย รุกฺขำ สุกฺขาเปตฺวา ตจฺเฉตฺวา วิชฺฌิตฺวา กณฺณิกำ นิฏฺฐาเปตฺวา "สุธมฺมา นาม อยำ สาลา"ติ อกฺขรานิ ฉินฺทิตฺวา วตฺเถน ปลิเวเจตฺวา ฐเปสิ. บรรดาหญิง ๔ คนนั้น นางสุธรรมาเข้าร่วมกันกับช่างไม้ กล่าวว่า "พี่ชาย ขอพี่ จงทำฉันให้เป็นใหญ่ในศาลานี้เถิด" ได้ให้ค่าจ้าง(แก่ช่างไม้). ช่างไม้นั้นก็ตกลงรับคำแล้วว่า "ดีละ" จึงตากไม้สำหรับทำช่อฟ้าให้แห้งก่อนนั่นเทียว ถากเสร็จแล้ว สลักทำไม้ช่อฟ้าให้สำเร็จแล้วก็แกะสลักตัวอักษรว่า "ศาลานี้ชื่อว่าสุธรรมา" ดังนี้แล้วก็เอาผ้าพันเก็บไว้แล้ว.

อถ เน วฑฺฒกี สาลำ นิฏฺฐาเปตฺวา กณฺณิกาโรปนทิวเส ลำดับนั้น นายช่างไม้สร้างศาลาให้สำเร็จแล้ว ในวันยกช่อฟ้า กล่าว

---

[1] ฉ. เชฏฺฐิกำ.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"อโห อยฺยา เอกํ กรณียํ น สริมฺหา"ติ อาห. "กึ นาม โภ"ติ. "กณฺณิกนฺ"ติ. "โหตุ ตํ อาหริสฺสามา"ติ. "อิทานิ ฉินฺน-รุกฺเขน กาตุ๋ น สกฺกา, ปุพฺเพเยว ฉินฺทิตฺวา ตจฺเฉตฺวา วิชฺฌิตฺวา จปิตกณฺณิกํ ลทฺธุ๋ วฏฺฏตี"ติ. "อิทานิ กึ กาตพฺพนฺ"ติ. "สเจ กสฺสจิ เคเห นิฏฺฐาเปตฺวา จปิตา มูเลน วิกฺกายิกกณฺณิกา อตฺถิ, สา ปริเยสิตพฺพา"ติ. เต ปริเยสนฺตา สุธมฺมาย เคเห ทิสฺวา สหสฺสํ ทตฺวา มูเลน น ลภึสุ.

กับชน ๓๓ คนนั้นว่า "นายครับ โอพวกกระผมนึกถึงสิ่งสำคัญที่ควรทำอย่างหนึ่งไม่ได้". พวกมฆะ ถามว่า "สิ่งสำคัญอะไรหรือ ? ท่านผู้เจริญ". นายช่างตอบว่า "ช่อฟ้า". พวกมฆะกล่าวว่า "ไม่เป็นไรหรอก, พวกเราจักนำช่อฟ้านั้นมาเอง". นายช่างไม้กล่าวว่า "กระผมไม่อาจจะทำด้วยไม้ที่ตัดแล้วเดี๋ยวนี้ได้, ต้องได้ไม้ช่อฟ้าที่เขาตัดถากสลักแล้วเก็บไว้ในกาลก่อนเท่านั้นจึงใช้การได้". พวกมฆะถามว่า "เดี๋ยวนี้พวกเราควรทำอย่างไรเล่า ?". นายช่างไม้กล่าวว่า "ถ้าในเรือนของใคร ๆ มีไม้ช่อฟ้าที่เขาทำไว้ขายด้วยราคาที่เขาทำเสร็จแล้วเก็บไว้, ควรแสวงหาไม้ช่อฟ้านั้น". พวกเขาแสวงหาอยู่ เห็น (ไม้ช่อฟ้า) ในเรือนของนางสุธรรมา จึงให้ทรัพย์พันหนึ่งไม่ได้ด้วยราคาทรัพย์.

"มูเลน เม อตฺโถ นตฺถิ, สเจ มํ สาลาย ปตฺติกํ กโรถ, ทสฺสามี"ติ วุตฺเต ปน เต "มยํ มาตุคามานํ ปตฺตึ น ทมฺหา"ติ อาหํสุ.

ก็เมื่อนางสุธรรมา กล่าวว่า "ฉันไม่มีความต้องการด้วยราคาทรัพย์, ถ้าพวกท่านทำฉันให้มีส่วนบุญกุศล ในศาลาฉันก็จักให้" พวกเขา กล่าวว่า "พวกเราไม่ให้ส่วนบุญกุศล แก่พวกมาตุคาม".

อถ เน วฑฺฒกี อาห “อยฺยา ตเมฺห กี กเถถ, ฐเปตฺวา พฺรหฺมโลกำ อญฺญำ มาตุคามรหิตฏฺ-ฐานนฺนาม นตฺถิ, คณฺหถ กณฺณิกำ, เอวำ สนฺเต อมฺหากำ กมฺมำ นิฏฺฐำ คมิสฺสตี”ติ. เต “สาธู”ติ กณฺณิกำ คเหตฺวา สาลำ นิฏฺฐาเปตฺวา ติธา วิภชฺชีสุ. เอกสฺมึ โกฏฺฐาเส อิสฺสรานำ วสนฏฺฐานำ กรีสุ, เอกสฺมึ ทุคฺคตานำ, เอกสฺมึ คิลานานำ.

ลำดับนั้น พวกนายช่างไม้ กล่าวกับชนเหล่านั้นว่า “นายขอรับ พวกนายพูดอะไร ? เว้นพรหมโลกเสีย สถานที่อื่นชื่อว่าเป็นสถานที่เว้นจากมาตุคาม ไม่มีหรอก, พวกนายจงรับเอาไม้ช่อฟ้าเถิด, เมื่อเป็นเช่นนี้ การงานของพวกเราก็จักถึงความสำเร็จ”. พวกมฆมาณพนั้นกล่าวว่า “ดีแล้ว” จึงรับไม้ช่อฟ้าให้ศาลาสำเร็จแล้วแบ่งเป็น ๓ ส่วน. ในส่วนหนึ่ง พวกเขาสร้างไว้เป็นที่สำหรับพักของเจ้าใหญ่นายโต, ในส่วนหนึ่งสร้างไว้สำหรับพวกคนเข็ญใจ, ในส่วนหนึ่งสร้างไว้สำหรับพวกคนป่วยไข้.

เอวำ เตตฺตึส ชนา เตตฺตึส ผลกานิ ปญฺญาเปตฺวา หตฺถิสฺส สญฺญำ อทำสุ “อาคนฺตุโก อาคนฺตฺวา ยสฺส อตฺถตผลเก นิสีทติ, ตำ คเหตฺวา ผลกสามิกสฺเสว เคเห ปติฏฺฐาเปหิ ตสฺส ปาทปริกมฺมำ ปิฏฺฐิปริกมฺมำ ขาทนียโภชนียสยนานิ สพฺพานิ ผลกสามิกสฺเสว ภาโร ภวิสฺสตี”ติ.

ด้วยการทำอย่างนี้ ชน ๓๓ คนปูแผ่นกระดาน ๓๓ แผ่นเสร็จแล้ว ได้ให้สัญญาแก่ช้างว่า “ผู้เป็นแขกมานั่งบนแผ่นกระดานที่คนใดปูไว้ เจ้าจงพาแขกคนนั้นไป ให้พักอยู่ในเรือนของคนนั้น ผู้เป็นเจ้าของแผ่นกระดานนั่นแหละการนวดเท้า การนวดหลัง ของควรเคี้ยว ควรบริโภคและที่นอนทุกอย่าง จักเป็นหน้าที่ของผู้นั้นซึ่งเป็นเจ้าของแผ่น-กระดานนั่นแหละ”.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หตฺถี อาคตาคตํ คเหตฺวา ผลกสามิกสฺเสว ฆรํ เนติ. โส ตสฺส ตํทิวสํ กตฺตพฺพกโรติ. มโฆ สาลาย อวิทูเร เอกโกวิหารรุกฺขํ โรเปตฺวา ตสฺส มูเล ปาสาณผลกํ อตฺถริ. สาลปวิฏฺฐปวิฏฺฐา ชนา กณฺณิกโอโลเกตฺวา อกฺขรานิ วาเจตฺวา “สุธมฺมา นาม สาลา”ติ วทนฺติ. เตตฺตึสชนานํ นามํ น ปญฺญายติ. สุนนฺทา จินฺเตสิ “อิเม สาลกโรนฺตา อเมฺห อปตฺติกา กรึสุ. สุธมฺมา ปน อตฺตโน ปุญฺญตายกณฺณิกํ กตฺวา ปตฺติกา ชาตา, มยาปิ กิญฺจิ กาตุํ วฏฺฏติ, กึ นุ โข กริสฺสามี”ติ. อถสฺสา เอตทโหสิ “สาลํ อาคตานํ ปานียญฺเจว นฺหาโนทกญฺจ ลทฺธุํ วฏฺฏติ, โปกฺขรณึ ขณาเปสฺสามี”ติ. สา โปกฺขรณึ กาเรสิ. สุจิตฺตา จินฺเตสิ “สุธมฺมาย กณฺณิกา ทินฺนา, สุนนฺทาย โปกฺขรณี การิตา มยาปิ กิญฺจิ กาตุ

ช้างรับคนผู้ที่มาแล้ว ๆ นำไปสู่เรือนของเจ้าของแผ่นกระดานนั่นเทียว. ในวันนั้น เจ้าของแผ่นกระดานนั้น ย่อมทำกิจที่ควรทำแก่คนที่ช้างนำมานั้น. นายมฆะ ปลูกต้นทองหลางต้นหนึ่ง ที่ใกล้ศาลาแล้วปูแผ่นศิลาไว้ที่โคนต้นทองหลางนั้น. ชนทั้งหลายผู้เข้าไปแล้ว ๆ สู่ศาลา มองดูช่อฟ้าแล้ว อ่านหนังสือต่างก็กล่าวกันว่า “ศาลาชื่อว่าสุธรรมา”. ชื่อของชน ๓๓ คน ย่อมไม่ปรากฏ. นางสุนันทาคิดว่า “ชนพวกนี้ เมื่อสร้างศาลา ก็ทำพวกเราไม่ให้เป็นผู้มีส่วนบุญ, แต่นางสุธรรมา ทำช่อฟ้าเข้าร่วมส่วนบุญจนได้ เพราะว่า ตนเป็นคนฉลาด ตัวเราก็ควรจะทำบุญอะไร ๆ บ้าง, เราจักทำอะไร หนอแล”. ทีนั้น นางสุนันทานั้น ได้มีความตรึกดังนี้ว่า “พวกคนที่มาสู่ศาลาแล้วสมควรจะได้น้ำดื่มและน้ำสำหรับอาบ, จำเราจักให้คนขุดสระโบกขรณี”. นางจึงให้คนขุดสระโบกขรณี. นางสุจิตราคิดว่า “นางสุธรรมาให้ไม้ช่อฟ้า, นางสุนันทาให้สร้าง(ขุด)สระโบกขรณี,

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วฏฺฏติ, กึ กริสฺสามี"ติ. อถสฺสา เราก็ควรจะทำบุญอะไร ๆ บ้าง, เรา
เอตทโหสิ "สาลำ อาคตาคเตหิ จักทำอะไรดีเล่า ?". ทีนั้น นางได้มี
ปานียำ ปิวิตฺวา นฺหาตฺวา คมนกาเล ความตรึกนี้ว่า "ในกาลที่ชนทั้งหลาย
มาลำ ปิลนฺธิตฺวา คนฺตุำ วฏฺฏติ, มาแล้ว ๆ สู่ศาลา ดื่มน้ำควรดื่ม
ปุปฺผารามำ กาเรสฺสามี"ติ. อาบเสร็จแล้วไป พวกเขาควรจะประดับ
ดอกไม้แล้วจึงไป, เราจักให้สร้าง
สวนดอกไม้".

สา รมณียำ ปุปฺผารามำ กาเรสิ. นางจึงให้สร้างสวนดอกไม้อันน่ารื่นรมย์.
"เยภุยฺเยน ตสฺมึ อาราเม อสุโก ไม่มีคำพูดที่กล่าวว่า "โดยมาก ในสวน
นาม ปุปฺผูปคผลูปครุกฺโข นาม นั้น ย่อมไม่มีต้นไม้ที่เผล็ดดอกออกผลเลย".
นตฺถี"ติ นาโหสิ.

สุชาตา ปน "อหำ มฆสฺส ฝ่ายนางสุชาดา คิดว่า "เราเป็นทั้ง
มาตุลธีตา เจว ปาทปริจาริกา ลูกสาวของลุงนายมฆะ ทั้งเป็นหญิง
จ, เอเตน กตำ กมฺมำ มยฺหเมว บำเรอเท้า(ภรรยา), กรรมที่นายมฆะ
มยา กตำ กมฺมำ เอตสฺเสวา"ติ นั่นทำแล้ว ก็เป็นของเราเหมือนกัน
จินฺเตตฺวา กิญฺจิ อกตฺวา อตฺตโน กรรมที่เราทำแล้วก็เป็นของนายมฆะนั่น
อตฺตภาวเมว มณฺฑิยมานา วีตินาเมสิ. เหมือนกัน" ดังนี้แล้ว จึงไม่ทำอะไร ๆ
มโฆปิ "มาตุปฏฺฐานำ ปิตุอุปฏฺฐานำ มัวแต่แต่งตัวของตนเท่านั้น ปล่อยเวลา
กุเล เชฏฺฐาปจายิกกมฺมำ สจฺจวาจำ ให้ล่วงเลยไป. ฝ่ายนายมฆะบำเพ็ญ
อผรุสวาจำ อปิสุณวาจำ มจฺเฉรวินยำ วัตตบท ๗ เหล่านี้คือ การบำรุงมารดา
อกโกธนน"ติ อิมานิ สตตวตฺตปทานิ ๑ การบำรุงบิดา ๑ การทำความ
ปูเรตฺวา ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล ๑

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

การกล่าวคำสัตย์ ๑ การไม่กล่าวคำหยาบ ๑ การไม่พูดส่อเสียด ๑ การกำจัดความตระหนี่ ๑ ความไม่โกรธ ๑ ถึงความเป็นผู้ควรสรรเสริญอย่างนี้ว่า

“มาตาเปติภรำ ชนฺตุ
กุเลเชฏฺฐาปจายินำ
สณฺหำ สขิลสมฺภาสำ
เปสุเณยฺยปฺปหายินำ
มจฺเฉรวินเย ยุตฺตำ
สจฺจำ โกธาภิภุ นรำ
ตำ เว เทวา ตาวตีสา
อาหุ ‘สปฺปุริโส’ อิตี”ติ

“เทพทั้งหลายชั้นดาวดึงส์ เรียกคนผู้เลี้ยงมารดาบิดา ผู้มีปกติประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล พูดคำไพเราะอ่อนหวาน ละวาจาส่อเสียด ประกอบในธรรม อันกำจัดความตระหนี่ มีคำสัตย์ ข่มความโกรธได้นั้นแลว่า ‘สัตบุรุษ”

เอวำ ปสำสิยภาวำ อาปชฺชิตฺวา ชีวิตปริโยสาเน ตาวตีสภวเน สกฺโก เทวราชา หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ในกาลสิ้นชีวิต บังเกิดเป็นท้าวสักกะจอมเทพ ในภพดาวดึงส์.

เตปิสฺส สหายกา ตตฺเถว นิพฺพตฺตึสุ. วฑฺฒกี วิสฺสุกมฺมเทวปุตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ. ตทา ตาวตีสภวเน อสุรา วสนฺติ, เต “อภินวา เทวปุตฺตา นิพฺพตฺตา”ติ ทิพฺพปานำ สชฺชยึสุ. สกฺโก อตฺตโน ปริสาย กสฺสจิ

พวกสหายของเขาแม้เหล่านั้น ก็บังเกิดในภพดาวดึงส์นั้นนั่นเทียว. นายช่างไม้บังเกิดเป็นวิศวกรรมเทพบุตร. ในกาลนั้น พวกอสูรอยู่ในภพดาวดึงส์, พวกอสูรเหล่านั้น คิดกันว่า “พวกเทพบุตรใหม่ ๆ บังเกิดแล้ว” ดังนี้ จึงตระเตรียมน้ำทิพย์.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปิวนตฺถาย สญฺญํ อทาสิ. เต อสุรา ทิพฺพปานํ ปิวิตฺวา ปมชฺชึสุ. สกฺโก "กึ เม อิเมหิ สาธารเณน รชฺเชนา"ติ อตฺตโน ปริสาย สญฺญํ ทตฺวา เต ปาเทสุ คาหาเปตฺวา มหาสมุทฺเท ขิปาเปสิ. เต อวีสิรา สมุทฺเท ปตึสุ. อถ เนสํ ปุญฺญานุภาเวน สิเนรุโน เหฏฺฐิมตเล อสุรวิมานนฺนาม นิพฺพตฺติ. จิตฺตปาตลินาม นิพฺพตฺติ.

ท้าวสักกะได้ให้สัญญาแก่บริษัทของตน เพื่อประสงค์มิให้ใคร ๆ ดื่ม. พวกอสูรเหล่านั้น พากันดื่มน้ำทิพย์ จึงเมาทั่วกันแล้ว. ท้าวสักกะ ทรงดำริว่า "จะมีประโยชน์อะไรแก่เราด้วยราชสมบัติอันทั่วไป ด้วยพวกอสูรเหล่านี้" ทรงให้สัญญาแก่บริษัทของพระองค์ รับสั่งให้ช่วยกันจับพวกอสูรเหล่านั้นที่เท้าทั้ง ๒ ให้เหวี่ยงไปในมหาสมุทร. พวกอสูรเหล่านั้น มีศีรษะปักดิ่งตกลงไปในสมุทร. ทีนั้น ชื่อวิมานแห่งอสูรบังเกิดที่พื้นภายใต้เขาสิเนรุ ด้วยอานุภาพแห่งบุญของพวกอสูรเหล่านั้น. ต้นไม้ชื่อว่าจิตตปาตลิ (ต้นแคฝอย) ก็บังเกิดแล้ว.

เทวาสุรสงฺคาเม ปน อสุเรสุ ปราชิเตสุ ทสโยชนสหสฺสํ ตาวตึสภวนํ เทวนครนาม นิพฺพตฺติ.

ก็ในการรบพุ่งกัน(สงคราม)ระหว่างเทวดาและอสูร ครั้นเมื่อพวกอสูรแพ้ ชื่อว่าเทพนครในชั้นดาวดึงส์มีประมาณหนึ่งหมื่นโยชน์ บังเกิดแล้ว.

ตสฺส ปน นครสฺส ปาจีนปจฺฉิมทฺวารานฺ อนฺตรา ทสโยชนสหสฺสํ โหติ; ตถา ทกฺขิณุตฺตรทฺวารานฺ. ตํ โข ปน นครํ ทฺวารสหสฺสยุตฺตํ

ก็ในระหว่างประตูด้านทิศปราจีน(ทิศตะวันออก) และทิศปัจฉิม(ทิศตะวันตก) แห่งพระนครนั้น มีพื้นที่ประมาณหนึ่งหมื่นโยชน์, ประตูด้านทิศทักษิณ (ทิศ

อโหสิ อารามโปกฺขรณิปฏิมณฺฑิตํ. ตสฺส มชฺเฌ สาลาย นิสฺสนฺเทน ติโยชนสตุพฺเพเธหิ ธเชหิ ปฏิมณฺฑิโต สตฺตรตนมโย สตฺตโยชนสตุพฺเพโธ เวชยนฺโต นาม ปาสาโท อุคฺคญฺฉิ. สุวณฺณยฏฺฐีสุ มณิธชา อเหสุ. มณิยฏฺฐีสุ สุวณฺณธชา อเหสุ. ปวาลยฏฺฐีสุ มุตฺตาธชา, มุตฺตายฏฺฐีสุ ปวาลธชา. สตฺตรตนยฏฺฐีสุ สตฺต-รตนธชา. มชฺเฌ ฐิโต ธโช ติโยชนสตุพฺเพโธ อโหสิ. อิติ สาลาย นิสฺสนฺเทน โยชนสหสฺสุพฺเพโธ ปาสาโท สตฺตรตนมโย หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ใต้)และทิศอุดร(ทิศเหนือ) ก็เหมือนกัน (คือมีพื้นที่ประมาณหนึ่งหมื่นโยชน์). อนึ่ง เมืองนั้นแล ประกอบด้วยประตูพันประตู ประดับด้วยสวนและสระโบกขรณี. ปราสาทนามว่าเวชยันต์ สูงได้ ๗๐๐ โยชน์ สำเร็จด้วยรัตนะ ๗ ประการ ประดับด้วยธงทั้งหลาย สูง ๓๐๐ โยชน์ ผุดขึ้นในท่ามกลางแห่งนครนั้นด้วยผลแห่งศาลา. ที่คันเป็นทองได้มีธงล้วนเป็นแก้วมณี. ที่คันเป็นแก้วมณี ได้มีธงล้วนเป็นทอง. ที่คันเป็นแก้วประพาฬได้มีธงล้วนเป็นแก้วมุกดา, ที่คันเป็นแก้วมุกดา ได้มีธงล้วนเป็นแก้วประพาฬ. ที่คันธงเป็นแก้ว ๗ ประการ ได้มีธงล้วนเป็นแก้ว ๗ ประการ. ธงที่ตั้งอยู่ตรงกลาง มีส่วนสูงได้ ๓๐๐ โยชน์. ปราสาทสูงหนึ่งพันโยชน์ ล้วนสำเร็จด้วยแก้ว ๗ ประการ ได้บังเกิดด้วยผลแห่งศาลา ด้วยประการฉะนี้.

โกวิฬารรุกฺขสฺส นิสฺสนฺเทน สมนฺตา ติโยชนสตปริมณฺฑโล ปาริจฺฉตฺตโก. นิพฺพตฺติ.

ต้นปาริฉัตรมีปริมณฑล(วงกลม) ๓๐๐ โยชน์ โดยรอบ บังเกิดด้วยผลแห่งต้นทองหลาง.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปาสาณผลกสฺส นิสฺสนฺเทน ปาริจฺฉตฺตกมูเล ทีฆโต สฏฺฐิโยชนา ปุถุลโต ปญฺญาสโยชนา พหลโต ปณฺณรสโยชนา ชยสุมนาลิตฺตก-[๑] ปาฏลิวณฺณา ปณฺฑุกมฺพลสิลา นิพฺพตฺติ ยตฺถ นิสินฺนกาเล อุปฑฺฒกาโย ปวิสติ อุฏฺฐิตกาเล อุนฺนเมติ ปริปูเรติ.

บัณฑุกัมพลศิลา (แผ่นหินดังผ้ากัมพลเหลือง)มีสีดังดอกชัยพฤกษ์(ดอกหงอนไก่) สีดอกมะลิ สีครั่งสดและสีดอกบัวโรย ว่าโดยส่วนยาว ๖๐ โยชน์ ว่าโดยส่วนกว้าง ๕๐ โยชน์ ว่าโดยส่วนหนา ๑๕ โยชน์ เป็นที่ซึ่งกึ่งพระวรกายยุบลงในเวลาประทับนั่ง ย่อมฟูขึ้นเต็มที่อีกในเวลาเสด็จลุกขึ้น บังเกิดขึ้นที่โคนแห่งต้นปาริฉัตร ด้วยผลแห่งแผ่นหิน.

หตฺถี ปน เอราวโณ นาม เทวปุตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ. เทวโลกสฺมิ หิ ติรจฺฉานคตา น โหนฺติ. ตสฺมา โส อุยฺยานกีฬาย นิกฺขมนกาเล อตฺตภาวํ วิชหิตฺวา ทิยฑฺฒโยชนสติโก เอราวโณ นาม หตฺถี โหติ. โส เตตฺตึส ชนานํ อตฺถาย เตตฺตึสกุมฺเภ มาเปสิ. อาวฏฺเฏน ติคาวุตปฺปมาโณ อายามโต อฑฺฒโยชนปฺปมาโณ, สพฺเพสํ มชฺเฌ สกฺกสฺส อตฺถาย สุทสฺสนนฺนาม ตึสโยชนิกํ กุมฺภํ มาเปสิ. ตสฺส

ส่วนช้าง บังเกิดเป็นเทพบุตรชื่อว่าเอราวัณ. จริงอยู่ สัตว์ดิรัจฉานทั้งหลายย่อมไม่มีในเทวโลก. เพราะฉะนั้นเทพบุตรนั้น ในคราวที่ท้าวสักกะเสด็จออก เพื่อเสด็จประพาสพระอุทยาน จึงแปลงตัวเป็นช้างชื่อว่า เอราวัณ สูง ๑๕๐ โยชน์. ช้างเทพบุตรนั้นได้เนรมิตกระพอง ๓๓ กระพอง เพื่อประโยชน์แก่ชน ๓๓ คน. บรรดากระพองเหล่านั้น กระพองแต่ละกระพอง ว่าโดยกลมมีประมาณ ๓ คาวุต ว่าโดยส่วนยาวมีประมาณกึ่งโยชน์, ช้างเทพบุตรนั้น

---

[๑] ฉ. ชยสุมนรตฺตกมฺพลวณฺณา.

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปริ ทฺวาทสโยชนิโก รตนมณฺฑโป โหติ. ตตฺถ อนฺตรนฺตรา สตฺต-รตนมยา โยชนุพฺเพธา ธชา อุฏฺฐหนฺติ.

เนรมิตกระพองชื่อสุทัศนะ มีประมาณ ๓๐ โยชน์ เพื่อประโยชน์แก่ท้าวสักกะ ณ ท่ามกลางแห่งกระพองทั้งหมด. เบื้องบนกระพองนั้น มีมณฑปล้วนเป็นแก้ว ประมาณ ๑๒ โยชน์. มีธงขลิบด้วยแก้ว ๗ ประการ สูงหนึ่งโยชน์ ตั้งขึ้นในระหว่าง ๆ ในมณฑปแก้วนั้น.

ปริยนฺเต กึกิณิกชาลํ โอลมฺพติ ยสฺส มนฺทวาเตริตสฺส ปญฺจงฺคิกตุริยสทฺท-สมฺมิสฺโส ทิพฺพคีตสทฺโท วิย สโร นิจฺฉรติ. มณฺฑปมชฺเฌ สกฺกสฺส โยชนิโก มณิปลฺลงฺโก สุปญฺญตฺโต โหติ. ตตฺถ สกฺโก นิสีทติ. เตตฺตึส เทวปุตฺตา อตฺตโน อตฺตโน กุมฺเภ รตนปลฺลงฺเก นิสีทึสุ. เตตฺตึสายกุมฺภานํ เอเกกสฺมึ ภุมฺเภ สตฺต สตฺต ทนฺเต มาเปสิ. เตสุ เอเกโก ปณฺณาสโยชนายาโม, เอเกกสฺมึ ทนฺเต สตฺต สตฺต โปกฺขรณิโย โหนฺติ, เอเกกาย โปกฺขรณิยา สตฺต สตฺต ปทุม-นิคฺฉนานิ โหนฺติ, เอเกกสฺมึ คจฺเฉ สตฺต สตฺต ปุปฺผานิ โหนฺติ, เอเกกสฺมึ สเร, ในสระโบกขรณีแต่ละสระ มี

ข่ายแห่งกระดิ่งที่ถูกลมอ่อน ๆ พัดแล้ว มีเสียงกังวาน ประดุจเสียงทิพยสังคีตอันประสานเสียงดนตรีกอปรด้วยองค์ ๕ ห้อยอยู่โดยที่สุดรอบ (ชายมณฑปแก้วนั้น). ในท่ามกลางมณฑป เขาได้จัดบังลังก์แก้วมณี มีประมาณโยชน์หนึ่งไว้เรียบร้อยแล้ว เพื่อท้าวสักกะ. ท้าวสักกะย่อมประทับนั่งเหนือบังลังก์แก้วมณีนั้น. เทพบุตร ๓๓ องค์ พากันนั่งบนบัลลังก์แก้ว ในกระพองของตน ๆ. บรรดากระพอง ๓๓ กระพอง กระพองแต่ละกระพองช้างเทพบุตรนั้น ได้เนรมิตกระพองละ ๗ งา. บรรดางาเหล่านั้น งาแต่ละงา ยาวประมาณ ๕๐ โยชน์ ในงาแต่ละงา มีสระโบกขรณีงาละ ๗ สระ, ในสระโบกขรณีแต่ละสระ มี

ม.ร.ว.อุรวดี มาณะวิท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุปฺเผ สตฺต สตฺต ปตฺตานิ โหนฺติ, เอเกกสฺมึ ปตฺเต สตฺต สตฺต เทวธีตโร นจฺจนฺติ. เอวํ สมนฺตา ปญฺญาสโยชนฏฺฐาเนสุ นจฺจสมชฺชา โหนฺติ. เอวํ มหนฺตํ ยสํ อนุภวนฺโต สกฺโก เทวราชา วิจรติ.

กอบัว สระละ ๗ กอ, ในกอบัว แต่ละกอมีดอกบัว ๗ ดอก, ในดอกบัว แต่ละดอก มีดอกละ ๗ กลีบ, ในกลีบแต่ละกลีบ มีนางเทพธิดาฟ้อนอยู่กลีบละ ๗ องค์. มหรสพการฟ้อน ย่อมมีบนงาช้างในที่ ๕๐ โยชน์ โดยรอบด้วยอาการอย่างนี้แล. ท้าวสักกเทวราชเสวยยศยิ่งใหญ่ เสด็จเที่ยวไปอยู่อย่างนี้.

สุธมฺมาปิ กาลํ กตฺวา คนฺตฺวา ตตฺเถว นิพฺพตฺติ.

ฝ่ายนางสุธรรมา ทำกาละไปบังเกิดในภพดาวดึงส์นั้นเหมือนกัน.

ตสฺสา สุธมฺมา นาม ปญฺจโยชนสติกา[๑] เทวสภา นิพฺพตฺติ, ตโต รมณียตรํ กิร อญฺญํ ฐานํ นาม นตฺถิ, มาสสฺส อฏฺฐ[๒]ทิวเส ธมฺมสฺสวนํ ตตฺเถว โหติ. ยาวชฺชตฺตนา อญฺญตรํ รมณียํ ฐานํ ทิสฺวา "สุธมฺมา เทวสภา วิยา"ติ วทนฺติ. สุนนฺทาปิ กาลํ กตฺวา คนฺตฺวา ตตฺเถว นิพฺพตฺติ, ตสฺสา ปญฺจโยชนสติกา นนฺทา นาม โปกฺขรณี นิพฺพตฺติ.

เทวสภา ชื่อว่าสุธรรมา มีประมาณ ๕๐๐ โยชน์ ได้บังเกิดแล้วแก่นาง. เล่ากันว่าชื่อว่าสถานที่อื่น อันน่าปลื้มใจยิ่งกว่าเทวสภานั้น ย่อมไม่มี, ในวันอัฏฐมี(วันพระ ๘ ค่ำ ทุกเดือน) แห่งเดือน มีการฟังธรรมในที่นั้นนั่นเอง. จนกระทั่งทุกวันนี้ ชนทั้งหลายเห็นสถานที่น่าปลื้มใจแห่งใดแห่งหนึ่งเข้า ก็ยังกล่าวว่า "เหมือนเทวสภาชื่อว่าสุธรรมา". แม้นางสุนันทา ทำกาละแล้ว ไปบังเกิด

---

[๑] ฉ. นวโยชนสติกา.
[๒] ขุ. ธ. ๒/๑๐๘.

คุณสุวรรณา ฟองสมุทร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุจิตฺตาปิ กาลํ กตฺวา คนฺตฺวา นิพฺพตฺติ. ตสฺสาปิ ปญฺจโยชนสติกํ จิตฺตลตาวนํ นาม นิพฺพตฺติ ยตฺถ อุปฺปนฺนปุพฺพนิมิตฺเต เทวปุตฺเต เนตฺวา โมหยมานา จรนฺติ.

ในภพดาวดึงส์นั้นเหมือนกัน, สระโบกขรณีชื่อนันทา มีประมาณ ๕๐๐ โยชน์ บังเกิดแล้วแก่นาง. ถึงนางสุจิตราทำกาละแล้วก็ไปบังเกิดในภพดาวดึงส์นั้นเหมือนกัน. สวนชื่อว่าจิตรลดา มีประมาณ ๕๐๐ โยชน์ เป็นที่ ๆ เทวดาทั้งหลาย พาเอาเหล่าเทพบุตรผู้มีบุพพนิมิตเกิดขึ้นแล้วให้หลงเที่ยวไปอยู่ ก็บังเกิดแล้วแม้แก่นาง.

สุชาตา ปน กาลํ กตฺวา เอกิสฺสา คิริกนฺทราย พกสกุณิกา หุตฺวา นิพฺพตฺติ. สกฺโก อตฺตโน ปริจาริกาโย โอโลเกนฺโต "สุธมฺมา อิเธว นิพฺพตฺตา, ตถา สุนนฺทา จ สุจิตฺตา จ, สุชาตา นุ โข กุหึ นิพฺพตฺตา"ติ จินฺเตนฺโต ตํ ตตฺถ นิพฺพตฺตํ ทิสฺวา "พาลา กิญฺจิ ปุญฺญํ อกตฺวา อิทานิ ติรจฺฉานโยนิยํ นิพฺพตฺตา, อิทานิปิ นํ ปุญฺญํ การาเปตฺวา อิธาเนตุ วฏฺฏตี"ติ อตฺตภาวํ วิชหิตฺวา อญฺญาตกเวเสน คนฺตฺวา "กึ กโรนฺตี อิธ

ส่วนนางสุชาดาทำกาละแล้ว ก็บังเกิดเป็นนกยางที่ซอกเขาแห่งหนึ่ง. ท้าวสักกะทรงตรวจดูเหล่าปริจาริกา(ภรรยา)ของพระองค์ ทรงดำริว่า "นางสุธรรมาบังเกิดแล้วในที่นี้เหมือนกัน, นางสุนันทาและนางสุจิตราก็อย่างนั้น, นางสุชาดาบังเกิดแล้วในที่ไหน ? หนอแล" ทอดพระเนตรเห็นนางสุชาดานั้น บังเกิดแล้วที่ซอกภูเขานั้น ทรงดำริว่า "นางสุชาดา(ช่าง)เขลา ไม่ได้ทำบุญอะไร ๆ บัดนี้ ได้บังเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน, ถึงบัดนี้ สมควรที่เราจะให้นางทำบุญแล้ว นำมาไว้ในที่นี้" ดังนี้แล้ว ทรงจำแลงอัตภาพ ปลอมพระองค์เสด็จไป

คุณสุวรรณา ฟองสมุทร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิจรสี”ติ ปุจฺฉิ. “โก ปน ตฺวำ สามี”ติ. “อหำ เต สามิโก มโฆ”ติ. “กุหึ นิพฺพตฺโตสิ สามี”ติ. “อหำ ตาวตึสเทวโลเก นิพฺพตฺโตมฺหิ, ตว สหายิกานำ ปน นิพฺพตฺตฏฺฐานำ กึ ชานาสี”ติ. “น ชานามิ สามี”ติ. “ตาปิ มเมว สนฺติเก นิพฺพตฺตา, ปสฺสิสฺสสิ เต สหายิกา”ติ. “กถาหำ ตตฺถ คมิสฺสามี”ติ. สกฺโก “อหำ ตำ ตตฺถ เนสฺสามี”ติ วตฺวา เทวโลกำ เนตฺวา นนฺทาย โปกฺขรณิยา ตีเร วิสฺสชฺเชตฺวา อิตราสำ ติสฺสนฺนำ อาโรเจสิ “ตุมฺหากำ สหายิกำ สุชาตำ ปสฺสิสฺสถา”ติ.

ยังสำนักของนางสุชาดานั้น ตรัสถามว่า “เธอเที่ยวทำอะไรอยู่ในที่นี้ ?”. นางนกยางถามว่า “นายจำ ก็ท่านคือใครกัน ?”. ท้าวสักกะ ตรัสว่า “เราคือมฆะ ผู้เป็นสามีของเธอ”. นางนกยาง ถามว่า “ท่านบังเกิดในที่ไหนเล่า ? นายจำ”. ท้าวสักกะตรัสบอกว่า “เราบังเกิดในเทวโลกชั้นดาวดึงส์, ก็เธอรู้สถานที่เกิด พวกหญิงสหายของเธอแล้วหรือ ?”. นางนกยางทูลว่า “ยังไม่รู้เลย นาย”. ท้าวสักกะตรัสว่า “แม้หญิงสหายเธอเหล่านั้น ก็(ไป)บังเกิดแล้วในสำนักของเราเหมือนกัน, เธอจักเยี่ยมหญิงสหายของเธอไหมเล่า ?”. นางนกยาง ทูลว่า “หม่อมฉัน จักไปในที่นั้นได้อย่างไรเล่า ?”. ท้าวสักกะตรัสว่า “เราจักนำเธอไปในที่นั้นเอง” ดังนี้แล้ว จึงพาไปยังเทวโลกแล้วปล่อยนางไว้ที่ริมแห่งสระโบกขรณีชื่อนันทา ตรัสบอกแก่พระมเหสีทั้ง ๓ นางนอกนี้ว่า “พวกเธอ จักดูนางสุชาดาสหายของ พวกเธอไหม ?”.

คุณสุพจน์ โอแสงธรรมนนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"กุหึ สา เทวา"ติ. "นนฺทาย โปกฺขรณิยา ตีเร ฐิตา"ติ อาห. ตา ติสฺโสปิ ตตฺถ คนฺตฺวา "อโห อยฺยาย รูปํ, อโห อตฺตภาวมณฺฑนสฺส ผลํ, อิทานิสฺสา ตุณฺหึ ปสฺสถ, ชงฺฆา ปสฺสถ ปาเท ปสฺสถ, โสภติ วตสฺสา อตฺตภาโว"ติ เกฬึ กตฺวา ปกฺกมึสุ.

พระมเหสีทั้ง ๓ ทูลถามว่า "น้องสุชาดานั้นอยู่ที่ไหนเล่า ? เพคะ". ท้าวสักกะตรัสว่า "นางอยู่ที่ริมฝั่งสระโบกขรณี จึงเสด็จไปในที่นั้น ต่างพากันเยาะเย้ยว่า "โธ่เอ๋ย รูปร่างของน้องเจ้า, โธ่เอ๋ย ผลของการแต่งตัว, บัดนี้ พวกเธอจงดูจะงอยปาก ดูแข้ง ดูเท้า ของน้องเจ้านั้นเถิด, อัตภาพของนางช่างงามแท้ ๆ" ดังนี้แล้ว ก็หลีกไป.

ปุน สกฺโก ตสฺสา สนฺติกํ คนฺตฺวา "ทิฏฺฐา เต สหายิกา"ติ วตฺวา "ทิฏฺฐา, มํ อุปฺผณฺเฑตฺวา คตา, ตตฺเถว มํ เนหี"ติ วุตฺเต, ตํ ตตฺเถว เนตฺวา อุทเก วิสฺสชฺเชตฺวา "ทิฏฺฐา เต ตาสํ สมฺปตฺตี"ติ ปุจฺฉิ. "ทิฏฺฐา เม เทวา"ติ. "ตยาปิ ตตฺถ นิพฺพตฺตนุปายํ กาตุํ วฏฺฏตี"ติ. "กึ กโรมิ เทวา"ติ. "มยา ทินฺนํ โอวาทํ รกฺขิสฺสสี"ติ. "รกฺขิสฺสามิ เทวา"ติ.

ท้าวสักกะ เสด็จไปยังสำนักของนางอีก ตรัสถามว่า "เธอได้เห็นพวกหญิงสหายแล้วหรือ ?" เมื่อนางนกยางทูลว่า "หม่อมฉันได้เห็นพวกพี่ ๆ ทั้ง ๓ แล้ว (เพคะ) พวกพี่ ๆ พากันเยาะเย้ยหม่อมฉันแล้วก็พากันไป, ขอพระองค์โปรดนำหม่อมฉันไปที่ซอกเขานั้นตามเดิมเถิด", ทรงนำนางนกยางนั้นไปที่ซอกเขานั้นตามเดิมแล้ว ทรงปล่อยไว้ในน้ำ ตรัสถามว่า "เธอได้เห็นสมบัติของพวกมเหสีทั้ง ๓ เหล่านั้นแล้ว ใช่ไหม ?". นางนกยางทูลตอบว่า "หม่อมฉันเห็นแล้วเพคะ". ท้าวสักกะตรัสว่า "เธอ

คุณสุพจน์ โอแสงธรรมนนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมควรจะทำอุบายที่เป็นเหตุบังเกิดในที่นั้นบ้าง". นางนกยางทูลว่า "หม่อมฉันจะต้องทำอะไรเล่า ? เพคะ". ท้าวสักกะตรัสถามว่า "เธอจักรักษาโอวาท ที่เราให้ไว้ได้ไหมเล่า ?". นางนกยางทูลตอบว่า "หม่อมฉัน จักรักษาได้เพคะ".

อถสฺสา ปญฺจสีลานิ ทตฺวา "อปฺปมตฺตา รกฺขาหี"ติ วตฺวา ปกฺกามิ. สา ตโต ปฏฺฐาย สยํ มตมจฺฉเกเยว ปริเยสิตฺวา ขาทติ. สกฺโก กติปาหจฺจเยน ตสฺสา วีมํสนตฺถาย คนฺตฺวา วาลุกาปิฏฺเฐ มตมจฺฉโก วิย หุตฺวา อุตฺตาโน นิปชฺชิ. สา ตํ ทิสฺวา "มตมจฺฉโก"ติ สญฺญาย อคฺคเหสิ. มจฺโฉ คิลนกาเล นงฺคุฏฺฐํ จาเลสิ. สา "ชีวมจฺฉโก"ติ อุทเก วิสฺสชฺเชสิ. โส โถกํ วีตินาเมตฺวา ปุน ตสฺสา ปุรโต อุตฺตาโน หุตฺวา นิปชฺชิ. ปุน สา "มตมจฺฉโก"ติ สญฺญาย คเหตฺวา คิลนกาเล นงฺคุฏฺฐํ จาเลนฺตํ ทิสฺวา

ลำดับนั้น ท้าวสักกะได้ประทานศีล ๕ แก่นางนกยางนั้น ตรัสว่า "เธอเป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว จงรักษา(ศีล)เถิด" เสด็จหลีกไปแล้ว. ตั้งแต่นั้นมา นางนกยางนั้น ก็เที่ยวหากินเฉพาะปลาที่ตายเองเท่านั้น. โดยเวลาล่วงไป ๒-๓ วัน ท้าวสักกะเพื่อประสงค์จะทดลองใจนาง จึงเสด็จไป ทรงปลอมเป็นเหมือนปลาตายนอนหงายอยู่บนหลังหาดทราย. นางเห็นปลาปลอมนั้น จึงได้คาบเอาด้วยเข้าใจว่า "ปลาตาย" ในเวลาจะกลืน ปลากระดิกหาง. นางรู้ว่า "ปลาเป็น" จึงปล่อยลงน้ำ. ท้าวสักกะปล่อยให้เวลาผ่านไปเล็กน้อยแล้ว ทรงทำทีเป็นปลา นอนหงายข้างหน้าของนางอีก. นางคาบเอาด้วยเข้าใจว่า

คุณสุพจน์ โอแสงธรรมนนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"ชีวมจฺโฉ"ติ วิสฺสชฺเชสิ. เอวํ ดิกฺขตฺตุํ วีมํสิตฺวา "สาธุกํ สีลํ รกฺขสี"ติ อตฺตานํ ชานาเปตฺวา "อหํ ตว วีมํสนตฺถาย อาคโต ตุวํ สาธุกํ สีลํ รกฺขาหิ, เอวํ สีลํ รกฺขมานา นจิรสฺเสว มม สนฺติเก นิพฺพตฺติสฺสสิ, อปฺปมตฺตา โหหี"ติ วตฺวา ปกฺกามิ.

"ปลาตาย" ในเวลาจะกลืน เห็นปลายังกระดิกปลายหางอยู่ รู้ว่า "ปลาเป็น" จึงปล่อยเสีย. ท้าวสักกะทรงทดลองอย่างนี้ ๓ ครั้งแล้ว ตรัสว่า "เธอรักษาศีลไว้ได้ดีนะ" ให้นางทราบพระองค์ แล้วก็ตรัสว่า "เรามาก็เพื่อจะทดลองใจเธอ, เธอ จงรักษาศีลไว้ให้ดี, เมื่อรักษาศีลได้อย่างนี้ไม่นานนัก ก็จักบังเกิดในสำนักของเรา, เธอจงเป็นผู้ไม่ประมาทเถิด" ดังนี้แล้วเสด็จหลีกไป.

สา ตโต ปฏฺฐาย สยํ มตมจฺฉํ ลภติ วา โน วา อลภมานา กติปาหจฺจเยเนว สุสฺสิตฺวา กาลํ กตฺวา ตสฺส สีลสฺส ผเลน พาราณสิยํ กุมฺภการสฺส ธีตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ. อถสฺสา ปณฺณรส-โสพฺภนฺตเร สกฺโก "กุหึ นุ โข สา นิพฺพตฺตา"ติ อาวชฺเชนฺโต ทิสฺวา "อิทานิ มยา ตตฺถ คนฺตุํ วฏฺฏตี"ติ เอหาลุกวณฺเณน ปญฺญายมาเนหิ สตฺตหิ รตเนหิ ยานกํ ปเรตวา ตํ ปาเชนฺโต พาราณสิยํ ปวิสิตฺวา "เอหาลุกานิ คณฺหถา"ติ อุคฺโฆเสนฺโต

จำเดิมแต่นั้นมา นางนกยางนั้นได้ ปลาที่ตายเองบ้าง ไม่ได้บ้าง เมื่อไม่ได้ โดยเวลาล่วงไป ๒-๓ วันเท่านั้น ก็ชูบผอม ทำกาละแล้วบังเกิดเป็นลูกสาวของนายช่างหม้อ ในเมืองพาราณสี ด้วยผลแห่งศีลนั้น. ครั้นต่อมาในกาลที่นางมีอายุ ๑๕-๑๖ ปี ท้าวสักกะทรงใคร่ครวญว่า "นางบังเกิดแล้วในที่ไหน หนอแล" ทอดพระเนตรเห็นแล้ว ทรงดำริว่า "บัดนี้ สมควรที่เราจะไปในที่นั้น" ดังนี้แล้ว จึงเอาแก้ว ๗ ประการที่ปรากฏ โดยสีคล้ายฟักเหลือง บรรทุกยานน้อยขับยานน้อยนั้นเข้าไปในเมือง

วีถึ ปฏิปชฺชิ. มุคฺคมาสาทีนิ คเหตฺวา อาคเต ปน “มูเลน น เทมี”ติ วตฺวา “กถํ เทสี”ติ วุตฺเต, “อหํ สีลรกฺขิกาย อิตฺถิยา ทมฺมี”ติ อาห. กีทิสํ, กึ นีลาทิวณฺณนฺ”ติ. ‘กีทิสนฺ’ติ น ญตฺวา รกฺขิสฺสถ, ทสฺสามี”ติ.

“สีลํ นาม สามิ กาโย, อุทาหุ “ตุเมฺห สีลํ ชานาถ; กิเมว สีลรกฺขิกาย ปน

พาราณสี เสด็จไปยังถนน ป่าวร้องว่า “เชิญท่านทั้งหลาย จงรับเอาฟักเหลืองกันเถิด”. แต่ท้าวเธอ ตรัสกับพวกคนผู้ถือเอาถั่วเขียวและถั่วราชมาสเป็นต้นมาแล้วว่า “ข้าพเจ้าจะไม่ให้ด้วยราคาทรัพย์” เมื่อเขาทูลถามว่า “ท่านจะให้อย่างไรเล่า?” ตรัสว่า “ข้าพเจ้าจะให้แก่หญิงผู้รักษาศีล”. พวกชนชาวเมืองพากันถามว่า “นาย ชื่อว่าศีล เป็นเช่นไรเล่า ?, (ศีลนั่น) สีดำหรือสีเขียวเป็นต้น”. ท้าวสักกะ ตรัสว่า “พวกเจ้าย่อมไม่รู้จักศีลว่า ‘เป็นเช่นไร’ จักรักษาศีลนั้นได้อย่างไรเล่า ? แต่เราจักให้แก่หญิงผู้รักษาศีล”.

“สามิ เอสา กุมฺภการสฺส ธีตา ‘สีลํ รกฺขามี’ติ วิจรติ, เอติสฺสา เทหี”ติ. สาปิ ตํ “เตนหิ มยฺหํ เทหิ สามี”ติ อาห. “กาสิ ตฺวนฺ”ติ. “อหํ อวิชหิตปญฺจสีลา”ติ อาห. “ตุยฺหเมว ตานิ มยา อานีตานี”ติ ญานกึ ปาเชนโต ตสฺสา ฆรํ คนฺตฺวา อญฺเญหิ อสหาริยํ กตฺวา เอสาลุกวณฺเณน เทวทตฺติยํ ธนํ

พวกชนชาวเมือง ทูลกันว่า “นาย ลูกสาวของนายช่างหม้อนั่น ย่อมเที่ยวพูดไปว่า ‘ฉันรักษาศีล’ ขอท่านจงให้แก่หญิงนั่นเถิด”. แม้ลูกสาวของนายช่างหม้อนั้น ก็ทูลกับท้าวสักกะนั้นว่า “ถ้าอย่างนั้น ขอท่าน จงให้แก่ดิฉันเถิดนาย”. ท้าวสักกะตรัสถามว่า “เธอคือใคร ?”. ลูกสาวช่างหม้อทูลว่า “ฉันคือสตรีผู้ไม่ละศีล ๕”. ท้าวสักกะ

คุณสุพจน์ โอแสงธรรมนนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทตฺวา อตฺตานํ ชานาเปตฺวา "อิทํ เต ชีวิตวุตฺติยา ธนํ, ปญฺจสีลานิ อขณฺฑานิ กตฺวา รกฺขาหี"ติ วตฺวา ปกฺกามิ.

ตรัสว่า "ฟักเหลืองเหล่านั้น เราได้นำมาเพื่อเจ้าคนเดียวเท่านั้น" ทรงขับยานน้อยไปสู่เรือนของนางแล้ว จึงประทานทรัพย์ที่เทวดาพึงให้ โดยสีคล้ายฟักเหลือง ทำให้เป็นของที่คนเหล่าอื่นลักไปไม่ได้ ให้รู้จักพระองค์แล้ว ตรัสว่า "นี้เป็นทรัพย์สำหรับเลี้ยงชีวิตของเจ้า, เจ้าจงรักษาศีล ๕ ไม่ให้ขาดเถิด" ดังนี้แล้วก็เสด็จหลีกไป.

สาปิ ตโต จวิตฺวา อสุรภวเน อสุรเชฏฺฐกสฺส ธีตา หุตฺวา สกฺกสฺส เวริมเร นิพฺพตฺติ. ทฺวีสุ ปน อตฺตภาเวสุ สีลสฺส สุรกฺขิตตฺตา อภิรูปา อโหสิ สุวณฺณวณฺณา อสาธารณาย รูปสิริยา สมนฺนาคตา.

แม้ลูกสาวของช่างหม้อนั้น จุติจากอัตภาพนั้นแล้ว บังเกิดในเรือนของคนผู้มีเวรต่อท้าวสักกะ เป็นลูกสาวของหัวหน้าอสูร ในภพอสูร. ก็เพราะความที่นางได้รักษาศีลดีแล้วใน ๒ อัตภาพ นางจึงได้เป็นผู้มีรูปสวย มีผิวพรรณดุจทองคำ ประกอบด้วยสิริแห่งรูปอันไม่ทั่วไป.

เวปจิตฺติ อสุรินฺโท อาคตาคตานํ อสุรานํ "ตุเมฺห มม ธีตุ อนุจฺฉวิกา น โหถา"ติ ตํ กสฺสจิ อทตฺวา "มม ธีตา อตฺตนา ว อตฺตโน อนุจฺฉวิกํ สามิกํ วาเรสฺสตี"ติ

จอมอสูรนามว่าเวปจิตติ กล่าวแก่พวกอสูรผู้มาแล้ว ๆ ว่า "พวกท่านเป็นผู้ไม่คู่ควรแก่ลูกสาวของเรา" จึงไม่ประทานลูกสาวนั้นแก่ใคร ๆ คิดว่า "ลูกสาวของเรา จักเลือกสามี ผู้คู่ควร

อสุรพลํ สนฺนิปาตาเปตฺวา "ตุยฺหํ อนุจฺฉวิกํ สามิกํ คณฺหาหี"ติ ตสฺสา หตฺเถ ปุปฺผทามํ อทาสิ. ตสฺมึ ขเณ สกฺโก ตสฺสา นิพฺพตฺตฏฺฐานํ โอโลเกนฺโต ตํ ปวตฺตึ ญตฺวา "อิทานิ มยา คนฺตฺวา ตํ อาเนตุํ วฏฺฏตี"ติ มหลฺลกอสุรวณฺณํ นิมฺมินิตฺวา คนฺตฺวา ปริสปริยนฺเต อฏฺฐาสิ. สาปิ อิโต จิโต จ โอโลเกนฺตี ตํ ทิฏฺฐมตฺตาว ปุพฺพสนฺนิวาสวเสน อุปฺปนฺเนน เปเมน มโหเฆเนว อชฺโฌตฺถตหทยา หุตฺวา "เอโส เม สามิโก"ติ ตสฺส อุปริ ปุปฺผทามํ ขิปิ. อสุรา "อมฺหากํ ราชา เอตฺตกํ กาลํ ธีตุ อนุจฺฉวิกํ อลภิตฺวา อิทานิ ลภิ, อยเมวสฺส ธีตุ ปิตามหโต มหลฺลโก อนุจฺฉวิโก"ติ ลชฺชมานา ปกฺกมึสุ. สกฺโกปิ ตํ หตฺเถ คเหตฺวา "สกฺโกหมสฺมี"ติ นทิตฺวา อากาเส ปกฺขนฺทิ.

แก่ตน ด้วยตนเอง" ดังนี้แล้ว จึงสั่งให้พลเมืองเหล่าอสูรประชุมกัน ได้ประทานพวงดอกไม้ในมือของลูกสาวนั้น ด้วยสั่งว่า "เจ้าจงเลือกคนผู้เหมาะสมแก่เจ้าเป็นสามีเถิด". ในขณะนั้น ท้าวสักกะ ทรงตรวจดูสถานที่นางบังเกิด ทรงทราบความเป็นไปนั้นแล้ว ทรงดำริว่า "บัดนี้ สมควรที่เราจะไปนำเอานางมา" ดังนี้แล้ว ทรงเนรมิตเพศเป็นอสูรแก่ เสด็จไปยืนอยู่ที่ท้ายสุดบริษัท. แม้นางอสุรกัญญานั้นมองดูข้างโน้นข้างนี้ พอมาตรว่าพบท้าวสักกะนั้นแล้วเท่านั้น เป็นผู้มีหทัยอันความรักซึ่งเกิดขึ้นแล้วด้วยอำนาจบุพเพสันนิวาส ท่วมทับแล้วดุจห้วงน้ำใหญ่ ตกลงใจว่า "ผู้นั่นเป็นสามีของเรา" จึงโยนพวงดอกไม้ไปเบื้องบนของท้าวสักกะนั้น. เหล่าอสูรพากันละอายว่า "พระเจ้าเหนือหัวของพวกเรา ไม่ได้ผู้สมควรแก่ลูกสาวตลอดกาลประมาณเท่านี้ บัดนี้ได้แล้ว, ผู้ที่แก่กว่าปู่นี้นั่นเทียว เป็นผู้สมควรแก่ลูกสาวของท้าวเธอ" ดังนี้แล้ว จึงหลีกไป. ฝ่ายท้าวสักกะ ทรงจับ

คุณสุพจน์ โอแสงธรรมนนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นางอสุรกัญญานั้นที่มือ แล้วทรงประกาศว่า “ตัวเราคือท้าวสักกะ” ทรงเหาะไปในอากาศ.

อสุรา “วญฺจิตมฺหา ชรสกฺเกนา”ติ ตำ อนุพนฺธึสุ. มาตลิ สงฺคาหโก เวชยนฺตรถำ อาหริตฺวา อนฺตรามคฺเค จเปสิ. สกฺโก ตำ ตตฺถ อาโรเปตฺวา เทวนคราภิมุโข ปายาสิ. อถสฺส สิมฺิพลิวนำ[1] สมฺปตฺตกาเล รถสทฺทำ สุตฺวา ภีตา ครุฬโปตกา วิรวึสุ. เตสำ สทฺทำ สุตฺวา สกฺโก มาตลึ ปุจฺฉิ “เก เอเต วิรวนฺตี”ติ. “ครุฬโปตกา เทวา”ติ. “กึการณา”ติ. “รถสทฺทำ สุตฺวา มรณภเยนา”ติ. “มำ เอกำ นิสฺสาย เอตฺตโก ทิโช รถเวเคน วิจุณฺณิโต, มา นสฺสิ, นิวตฺเตหิ รถนฺ”ติ. โส สินฺธวสหสฺสสฺส ทณฺฑเกน สญฺญำ ทตฺวา นิวตฺเตสิ. ตำ ทิสฺวา อสุรา “ชรสกฺโก อสุรปุรโต ปฏฺฐาย ปลายนฺโต อิทานิ รถำ นิวตฺเตสิ, ครุฬโปตกา เทวา”ติ. “กึการณา”ติ. “รถสทฺทำ สุตฺวา มรณภเยนา”ติ. “มำ เอกำ นิสฺสาย เอตฺตโก ทิโช รถเวเคน วิจุณฺณิโต, มา นสฺสิ, นิวตฺเตหิ รถนฺ”ติ. โส สินฺธวสหสฺสสฺส ทณฺฑเกน สญฺญำ ทตฺวา นิวตฺเตสิ. ตำ ทิสฺวา อสุรา “ชรสกฺโก อสุรปุรโต ปฏฺฐาย ปลายนฺโต อิทานิ รถำ นิวตฺเตสิ,

พวกอสูรรู้ว่า “พวกเราถูกท้าวสักกะแก่ลวงแล้ว” จึงพากันติดตามท้าวสักกะนั้นไป. เทพบุตรผู้เป็นสารถีนามว่ามาตลี นำเวชยันตรถมา หยุดอยู่ในระหว่างทาง. ท้าวสักกะทรงอุ้มนางขึ้นใส่รถนั้นแล้ว ได้ทรงขับบ่ายพระพักตร์ไปสู่เทพนคร. ครั้งนั้น ในกาลที่ท้าวสักกะนั้นเสด็จถึงสิมพลิวัน ลูกนกครุฑทั้งหลาย ได้ยินเสียงรถ ก็กลัวจึงพากันร้อง. ท้าวสักกะได้ทรงสดับเสียงลูกนกครุฑแล้วจึงตรัสถามมาตลีเทพบุตรว่า “เหล่านั่นนกอะไรร้อง”. มาตลีเทพบุตรทูลว่า “ลูกนกครุฑพระเจ้าข้า”. ท้าวสักกะ ตรัสถามว่า “เพราะเหตุไรเล่า มันจึงร้อง”. มาตลีเทพบุตรทูลว่า “เพราะ(มัน)ได้ยินเสียงรถแล้วกลัวตาย”. ท้าวสักกะตรัสว่า “เพราะอาศัยเราผู้เดียวนกมี

---

[1] ฉ. สิปฺปลิวนำ.

คุณสุพจน์ โอแสงธรรมนนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อทฺธาเนน อุปตฺถมฺโภ ลทฺโธ ภวิสฺสตี”ติ นิวตฺติตฺวา อาคตมคฺเคเนว อสุรปุรํ ปวิสิตฺวา ปุน สีสํ น อุกฺขิปีสุ.

ประมาณเท่านี้ ถูกความเร็วของรถให้แหลกละเอียดแล้ว, มันอย่าฉิบหายเลย, เจ้าจงกลับรถเสียเถิด”. มาตลีเทพบุตรนั้น ให้สัญญาแก่ม้าสินธพหนึ่งพันตัวด้วยแส้ กลับรถแล้ว. เหล่าอสูรเห็นเหตุนั้นแล้ว คิดกันว่า “ท้าวสักกะแก่หนีไปจำเดิมแต่อสุรบุรี บัดนี้ กลับรถแล้ว, ท้าวสักกะนี้ คงจักได้ผู้สนับสนุนเป็นแน่” จึงกลับเข้าไปสู่อสุรบุรี ตามทางที่มาแล้วนั่นเทียว ไม่ยกศีรษะขึ้นอีก.

สกฺโกปิ สุชํ อสุรกญฺญํ เทวนครํ เนตฺวา อฑฺฒเตยฺยานํ อจฺฉราโกฏีนํ เชฏฺฐกิฏฺฐาเน ฐเปสิ. สา สกฺกํ วรํ ยาจิ “มหาราช มม อิมสฺมึ เทวโลเก มาตาปิตโร วา ภาติกภคินิโย วา นตฺถิ, ยตฺถ ยตฺถ คจฺฉสิ, ตตฺถ ตตฺถ มํ คเหตฺวาว คจฺเฉยฺยาสี”ติ. โส “สาธู”ติ ตสฺสา ปฏิญฺญํ อทาสิ. ตโต ปฏฺฐาย จ จิตฺตปาตลิยา ปุปฺผิตาย อสุรา “อมฺหากํ

ฝ่ายท้าวสักกะ ทรงนำนางอสุรกัญญาชื่อสุชาดา ไปสู่เทพนครแล้ว ทรงสถาปนาไว้ในตำแหน่งหัวหน้านางเทพอัปสร ๒ โกฏิครึ่ง. นางทูลขอพรกะท้าวสักกะว่า “ขอเดชะพระมหาราชเจ้า มารดาบิดาก็ดี พี่ชายน้องหญิงก็ดี ของหม่อมฉันในเทวโลกนี้ ไม่มี, พระองค์พึงพาหม่อมฉันไปในที่ ๆ พระองค์เสด็จไปเถอะ”. ท้าวเธอได้ประทานปฏิญญาแก่นางว่า “ดีละ”. ก็จำเดิมแต่นั้นมา เมื่อดอกจิตตปาลิบานแล้ว พวกอสูร

---

๑ ฉ. เชฏฺฐิกฏฺฐาเน.

คุณอัญชัญ ทิมปาวัฒน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทิพฺพปาริจฺฉตฺตกสฺส ปุปฺผนกาโล”ติ สญฺญาย ยุทฺธตฺถาย สกฺกํ อภิยุชฺฌิตุกามา อภิรูหีสุ. สกฺโก เหฏฺฐาสมุทฺเท นาคานํ อารกฺขํ อทาสิ. ตโต สุปณฺณานํ ตโต กุมฺภณฺฑานํ, ตโต ยกฺขานํ ตโต จตุนฺนํ มหาราชานํ, สพฺพูปริ ปน เทวนครทฺวาเรสุ วชิรหตฺถา อินฺทปฏิมา ฐเปสิ. อสุรา นาคาทโย ชินิตฺวา อาคตาปิ อินฺทปฏิมา ทูรโต ทิสฺวา “สกฺโก นิกฺขนฺโต”ติ ปลายนฺติ.

มีความประสงค์จะรบกับท้าวสักกะพากันขึ้นมาเพื่อต้องการจะรบ ด้วยความสำคัญว่า “กาลนี้ เป็นกาลที่ดอกปาริ-ฉัตรไม้ทิพย์ของพวกเราบาน”. ท้าวสักกะได้ประทานอารักขาแก่พวกนาค ณ ภายใต้สมุทร. ต่อนั้น(ประทานอารักขา)แก่พวกครุฑ, ต่อนั้น(ประทานอารักขา)แก่พวกกุมภัณฑ์ ต่อนั้น(ประทานอารักขา)แก่พวกยักษ์, ต่อนั้น(ประทานอารักขา)แก่ท้าวจาตุมมหาราช, ส่วนชั้นบนกว่าทุกชั้น ทรงประดิษฐานรูปจำลองพระอินทร์ ผู้มีวชิราวุธอยู่ในพระหัตถ์ ที่พระทวารแห่งเทพนคร. พวกอสูรถึงชนะพวกนาคเป็นต้นมาแล้วเห็นรูปจำลองพระอินทร์แต่ไกล ย่อมหนีไป ด้วยเข้าใจว่า “ท้าวสักกะเสด็จออกมาแล้ว”.

“เอวํ มหาลิ มโฆ มาณโว อปฺปมาทปฏิปทำ ปฏิปชฺชิ, เอวํ อปฺปมตฺโต จ ปเนส เอวรูปึ อิสฺสริยํ ปตฺวา ทฺวีสุ เทวโลเกสุ รชฺชํ กาเรสิ, อปฺปมาโท นาเมส ปณฺฑิตปุริสานํ ปสตฺโถ, อปฺปมาทำ หิ

พระศาสดา ตรัสว่า “มหาลิ มฆมาณพปฏิบัติอัปปมาทปฏิปทา(ข้อปฏิบัติในอัปปมาทธรรม) อย่างนี้, ก็แล มฆมาณพนั้น ผู้ไม่ประมาทแล้วอย่างนี้ ถึงความเป็นใหญ่เห็นปานนี้ ได้เสวย-ราชสมบัติในเทวโลกทั้ง ๒, ชื่อว่าความ

คุณอัญชัญ ทิมปาวัฒน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิสฺสาย สพฺเพสมฺปิ โลกิยโลกุตฺตรานํ ไม่ประมาทนั่น เหล่าบัณฑิตมีพระ-
วิเสสานํ อธิคโม โหตี”ติ วตฺวา พุทธเจ้าเป็นต้นสรรเสริญแล้ว, เพราะว่า
คาถมาห การบรรลุคุณวิเศษที่เป็นโลกิยะและ
โลกุตระทั้งหมด ย่อมมีได้เพราะอาศัย
ความไม่ประมาท” ดังนี้แล้ว ตรัสพระ-
คาถาว่า

๓๐.“อปฺปมาเทน มฆวา ๓๐.“ท้าวมฆวะ ถึงความเป็นผู้ประเสริฐ
เทวานํ เสฏฺฐตํ คโต, กว่าเทพยดาทั้งหลาย เพราะ
อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ ความไม่ประมาท, บัณฑิต
ปมาโท ครหิโต สทา”ติ. ทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญความไม่
ประมาท ความประมาท บัณฑิต
ติเตียน ทุกเมื่อ”.

ตตฺถ **อปฺปมาเทนาติ** มจลคาเม บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เพราะ**
ภูมิปฺปเทเส โสธนํ อาทึ กตฺวา **ความไม่ประมาท** ความว่า เพราะ
กเตน อปฺปมาเทน. **มฆวาติ** อิทานิ ความไม่ประมาทที่ได้ทำไว้ตั้งแต่แผ้วถาง
“มฆวา”ติ ปญฺญาโต มฆมาณโว ภูมิประเทศ ในมจลคาม. คำว่า
ทฺวินฺนํ เทวโลกานํ ราชภาเวน **ท้าวมฆวะ**เป็นต้น ความว่า มฆมาณพ
เทวานํ เสฏฺฐตํ คโต. ปรากฏว่า “มฆวะ” ในบัดนี้ ชื่อว่า
ถึงความเป็นผู้ประเสริฐกว่าเทพยดาทั้ง-
หลาย เพราะความเป็นราชาแห่ง
เทวโลกทั้ง ๒.

คุณวงวาด สัตย์เจริญ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปสํสนฺตีติ พุทฺธาทโย ปณฺฑิตา อปฺปมาทเมว โถเมนฺติ วณฺณยนฺติ. ก็การณา ? สพฺเพสํ โลกิยโลกุตฺตรานํ วิเสสานํ ปฏิลาภการณตฺตา. **ปมาโท ครหิโต สทา**ติ ปมาโท ปน เตหิ อริเยหิ นิจฺจํ ครหิโต นินฺทิโต. ก็การณา ? สพฺพวิปตฺตีนํ มูลภาวโต. มนุสฺสโทภคฺยํ วา หิ อปายุปปตฺติ วา สพฺพา ปมาท-มูลิกาเยวาติ.

คำว่า **ย่อมสรรเสริญ** คือบัณฑิตทั้ง-หลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ย่อมชมเชย คือย่อมสรรเสริญความไม่ประมาทอย่าง-เดียว. ถามว่า เพราะเหตุไร ?. แก้ว่า เพราะความไม่ประมาทเป็นเหตุให้ได้คุณวิเศษอันเป็นโลกิยะและโลกุตระทั้ง-หมด. คำว่า **ความประมาทอันบัณฑิตติเตียนทุกเมื่อ** ความว่า ส่วนความประมาทอันพระอริยะเหล่านั้นตำหนิแล้วคือ ติเตียนแล้วเป็นนิตย์. ถามว่า เพราะเหตุไร ?. ตอบว่า เพราะ ความประมาทเป็นรากเหง้าของความวิบัติทุกอย่าง. จริงอยู่ ความเป็นผู้มีส่วนแห่งความชั่วในมนุษย์ก็ดี การเข้าถึงอบายก็ดี ล้วนมีความประมาทเป็นรากเหง้าทั้งนั้น.

คาถาปริโยสาเน มหาลิ ลิจฺฉวี โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตปริสาปิ พหู โสตาปนฺนาทโย ชาตาติ.

ในกาลที่สุดแห่งคาถา พระเจ้า-ลิจฉวีนามว่ามหาลิ ทรงดำรงอยู่ในพระโสดาปัตติผล. แม้บริษัทผู้ประชุมกันแล้ว เป็นอันมาก ก็ได้เป็นพระอริย-บุคคลทั้งหลายมีโสดาบันเป็นต้น ดังนี้แล.

สกฺกวตฺถุ สตฺตมํ.　　เรื่องท้าวสักกะที่ ๗ จบ.

ธรรมบท.ป-ท.๒-๑๖

คุณสมพงษ์ จอกชาวใต้
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. อญฺญตรภิกฺขุวตฺถุ

๓๑. อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ
ปมาเท ภยทสฺสิ วา
สญฺโญชนํ อณุ๋ถูลํ
ฑหํ อคฺคีว คจฺฉติ.

๘. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

๓๑. ภิกษุยินดีในความไม่ประมาท หรือ
มีปกติเห็นภัย ในความประมาท
ย่อมเผาสังโยชน์ละเอียด และหยาบ
ไป เหมือนไฟไหม้เชื้อมากและ
น้อยไป ฉะนั้น.

คุณกนกวรรณ เธียรอุกฤษฎ์ และครอบครัว
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. อญฺญตรภิกฺขุวตฺถุ

อปฺปมาทรโต ภิกฺขูติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ ภิกฺขุ์ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร สตฺถุ สนฺติเก ยาว อรหตฺตา กมฺมฏฺฐานํ กถาเปตฺวา อรญฺญํ ปวิสิตฺวา ฆเฏนฺโต วายมนฺโต อรหตฺตํ ปตฺตุ์ นาสกฺขิ. โส "วิเสเสตฺวา กมฺมฏฺฐานํ กถาเปสฺสามี"ติ ตโต นิกฺขมิตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ อาคจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค มหนฺตํ ทาวคฺคึ อุฏฺฐิตํ ทิสฺวา เวเคน เอกํ มุณฺฑปพฺพตมตฺถกํ อภิรุยฺห นิสินฺโน อรญฺญํ ฌายฺหมานํ อคฺคึ ทิสฺวา ทาวคฺคึ อารมฺมณํ คณฺหิ "ยถา อยํ อคฺคิ มหนฺตานิ จ ขุทฺทกานิ จ อุปาทานานิ ฌาเปนฺโตว คจฺฉติ, เอวํ อริยมคฺคญาณคฺคินาปิ มหนฺตานิ จ ขุทฺทกานิ จ สญฺโญชนานิ ฌาเปนฺเตน คนฺตพฺพํ ภวิสฺสตี"ติ. สตฺถา คนฺธกุฏิยํ

๘. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภถึงภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ภิกษุยินดีในความไม่ประมาท** เป็นต้น.

ว่ากันว่า ภิกษุนั้น ให้พระศาสดาตรัสบอก พระกัมมัฏฐาน จนถึงพระอรหัต ในสำนักของพระศาสดาแล้วเข้าไปสู่ป่า พากเพียรพยายามไม่อาจจะบรรลุพระอรหัตได้. เธอคิดว่า "เราจักทูลให้พระศาสดาตรัสบอกกัมมัฏฐานให้วิเศษ" ออกจากป่านั้น มายังสำนักของพระศาสดา ในระหว่างทางเห็นไฟป่าเกิดขึ้นมากมาย รีบขึ้นยอดภูเขาโล้นลูกหนึ่งนั่งดูไฟกำลังไหม้ป่ายึดเอาเป็นอารมณ์ว่า "ไฟนี้ ไหม้เชื้อทั้งหลายมากและน้อยไป ฉันใด, แม้ไฟคืออริยมรรคญาณจักพึงไหม้สังโยชน์ทั้งหลายมากและน้อยไป ฉันนั้น". พระศาสดาประทับนั่งในพระคันธกุฎีนั่นเทียว ทรงทราบวาระจิตของภิกษุนั้น ตรัสว่า "อย่างนั้นนั่นเทียว ภิกษุ สังโยชน์ทั้ง-

คุณกนกวรรณ เธียรอุกฤษฎ์ และครอบครัว
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิสินฺโนว ตสฺส จิตฺตวารํ ญตฺวา “เอวเมว ภิกฺขุ มหนฺตานิปิ ขุทฺทกานิปิ อุปาทานานิ สตฺตานํ อพฺภนฺตเร อุปฺปชฺชมานานิ อณุๆถูลานิ สญฺโญชนานิ, ตานิ ญาณคฺคินา ฌาเปตฺวา อภพฺพุปฺปตฺติกานิ กาตุํ วฏฺฏตี”ติ วตฺวา โอภาสํ วิสฺสชฺเชตฺวา ตสฺส ภิกฺขุโน อภิมุเข นิสินฺโน วิย ปญฺญายมาโน อิมํ คาถมาห

หลาย ละเอียดและหยาบ ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ในภายในของสัตว์เหล่านี้ เหมือนเชื้อมากบ้าง น้อยบ้าง สมควรที่พระโยคาวจรเผาสังโยชน์เหล่านั้นด้วยไฟ คือญาณแล้วทำให้เป็นของไม่ควรเกิดขึ้น” ทรงเปล่งพระรัศมี ปรากฏประดุจประทับนั่ง ณ ที่เฉพาะหน้าของภิกษุนั้น ตรัสพระคาถานี้ว่า

๓๑. “อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ
ปมาเท ภยทสฺสิ วา
สญฺโญชนํ อณุๆถูลํ
ฑหํ อคฺคีว คจฺฉตี”ติ.

๓๑. “ภิกษุ ยินดีในความไม่ประมาท หรือมีปกติเห็นภัยในความประมาท ย่อมเผาสังโยชน์ละเอียด และหยาบไป เหมือนไฟไหม้เชื้อมาก และน้อยไป ฉะนั้น”.

ตตฺถ **อปฺปมาทรโตติ** อปฺปมาทรโต อภิรโต, อปฺปมาเทน วีตินาเมนฺโตติ อตฺโถ. **ปมาเท ภยทสฺสิ วาติ** นิรยุปปตฺติอาทิกํ ปมาเท ภยํ ปสฺสนฺโต ตาสํ วา อุปปตฺตีนํ มูลตฺตา ปมาทํ ภยโต ปสฺสนฺโต. **สญฺโญชนนฺติ** วฏฺฏทุกฺเขน

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้ยินดีในความไม่ประมาท** ความว่า ยินดีแล้ว คือยินดียิ่งในความไม่ประมาท, อธิบายว่า ยังกาลให้ล่วงไปด้วยความไม่ประมาท. คำว่า **ผู้มีปกติเห็นภัยในความประมาท** คือผู้เห็นภัยในความประมาทมีการเข้าถึงนรกเป็นต้น หรือว่า

คุณจินดา ยิมเรวัต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สทฺธี โยชนํ พนฺธนํ วฏฺเฏ โอสีทาปนสมตฺถํ ทสวิธํ สญฺโญชนํ. **อณุ๎ฌนฺติ** มหนฺตญฺจ ขุทฺทกญฺจ. **ฑหํ อคฺคิว คจฺฉตีติ** ยถา อยํ อคฺคิ เอตํ มหนฺตญฺจ ขุทฺทกญฺจ อุปาทานํ ฑหนฺโตว คจฺฉติ, เอวเมว โส อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ อปฺปมาทาธิคเตน ญาณคฺคินา เอตํ สญฺโญชนํ ฑหนฺโต อภพฺพุปฺปตฺติกํ กโรนฺโต คจฺฉตีติ อตฺโถ.

ชื่อว่าผู้เห็นความประมาท โดยความเป็นภัย เพราะว่า ความประมาทนั้น เป็นรากเหง้าแห่งความอุบัติเหล่านั้น. คำว่า **สังโยชน์** ความว่า สังโยชน์ ๑๐ อย่าง เป็นเครื่องประกอบ เครื่องผูก (สัตว์) ไว้กับทุกข์ในวัฏฏะ ซึ่งสามารถจะยังสัตว์ให้จมลงในวัฏฏะได้. คำว่า **ละเอียดและหยาบ** ได้แก่ มากและน้อย. คำว่า **เหมือนไฟไหม้เชื้อมากและน้อยไปฉะนั้น** ความว่า ภิกษุนั้น ยินดีในความไม่ประมาท ย่อมเผาสังโยชน์นั้นด้วยไฟ คือ ญาณที่ตนได้บรรลุด้วยความไม่ประมาท คือ ทำให้เป็นของไม่ควรเกิดขึ้นไป เหมือนไฟนี้ไหม้เชื้อทั้งมากทั้งน้อยนั่นแลไป ฉะนั้น นั่นเทียว.

คาถาปริโยสาเน โส ภิกฺขุ ยถานิสินฺโนว สพฺพสญฺโญชนานิ ฌาเปตฺวา สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา อากาเสนาคนฺตฺวา

ในที่สุดคาถา ภิกษุนั้น นั่งอยู่ตามเดิมเทียวเผาสังโยชน์ทั้งปวง บรรลุพระ-อรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทามาทางอากาศ ชมเชยสรรเสริญพระสรีระมีวรรณดุจ

คุณจินดา ยิมเรวัต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตถาคตสฺส สุวณฺณวณฺณํ สรีรํ ทองคำของพระตถาคตแล้ว ถวายบังคม
โถเมตฺวา วณฺเณตฺวา วนฺทมาโน หลีกไป ดังนี้แล.
ปกฺกามีติ.

อญฺญตรภิกฺขุวตฺถุ อฏฺฐมํ. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่งที่ ๘ จบ.

คุณจินดา ยิมเรวัต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. นิคมวาสิติสฺสตฺเถรวตฺถุ

๓๒. อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ
ปมาเท ภยทสฺสิ วา
อภพฺโพ ปริหานาย
นิพฺพานสฺเสว สนฺติเก.

๙. เรื่องพระนิคมวาสีติสสเถระ

๓๒. ภิกษุยินดีในความไม่ประมาท ก็ดี ผู้มีปกติเห็นภัยในความประมาทก็ดี เป็นผู้ไม่ควรเพื่ออันเสื่อม (จากมรรคและผล)ตั้งอยู่แล้ว ในที่ใกล้แห่งพระนิพพานนั่นเทียว.

คุณจินดา ยิมเรวัต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. นิคมวาสิติสฺสตฺเถรวตฺถุ

อปฺปมาทรโตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต นิคม-ติสฺสตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ สาวตฺถิโต อวิทูเร นิคมคาเม ชาตสำวฑฺโฒ เอโก กุลปุตฺโต สตฺถุ สาสเน ปพฺพชิตฺวา ลทฺธูปสมฺปโท “นิคมติสฺสตฺเถโร นาม อปฺปิจฺโฉ สนฺตุฏฺโ ปวิวิตฺโต อารทฺธวีริโย”ติ ปญฺญายิ. โส นิพทฺธํ ญาติคาเมเยว ปิณฺฑาย จรติ. อนาถปิณฺฑิกาทีสุ มหาทานานิ กโรนฺเตสุปิ, ปเสนทิโกสเล อสทิส-ทานํ กโรนฺเตปิ สาวตฺถึ นาคจฺฉติ. ภิกฺขู “อยํ นิคมติสฺโส อุฏฺราย สมุฏฺราย ญาติสำสฏฺโ วิหรติ, อนาถปิณฺฑิกาทีสุ มหาทานานิ กโรนฺเตสุปิ ปเสนทิโกสเล อสทิสทานํ กโรนฺเตปิ เนว อาคจฺฉตี”ติ กถं สมุฏฺจาเปตฺวา สตฺถุ อาโรจยึสุ.

๙. เรื่องพระนิคมวาสีติสสเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภถึงพระติสสเถระผู้มีปกติอยู่ในนิคม ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ยินดีในความไม่ประมาท** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า กุลบุตรคนหนึ่งเกิดเติบโต ในหมู่บ้านตั้งอยู่ในนิคมแห่งหนึ่ง ซึ่งไม่ไกลจากเมืองสาวัตถี ได้บรรพชาอุปสมบทในศาสนาของพระศาสดา ปรากฏว่า “ชื่อว่าพระนิคมติสสเถระผู้มีความมักน้อย สันโดษ สงัด ปรารภความเพียร”. พระเถระนั้นเที่ยวบิณฑบาตเฉพาะในหมู่บ้านญาติเป็นประจำ. เมื่อชนทั้งหลายมีอนาถ-ปิณฑิกเศรษฐีเป็นต้น ทำมหาทานอยู่ก็ดี, เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงบำเพ็ญ อสทิสทานอยู่ก็ดี, พระเถระไม่มาสู่เมืองสาวัตถี. ภิกษุทั้งหลายสนทนากันว่า “พระนิคมติสสะนี้ หมั่นลุกนั่ง คลุกคลีหมู่ญาติอยู่, เมื่อชนทั้ง-หลายมีอนาถปิณฑิกเศรษฐีเป็นต้น ทำมหาทานก็ดี, เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศล

คุณจิราภา สังข์กังวาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทรงบำเพ็ญอสทิสทานอยู่ก็ดี, ก็ไม่มาเลย" ดังนี้แล้ว จึงกราบทูลแด่พระศาสดา.

สตฺถา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา "สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ เอวํ กโรสี"ติ ปุจฺฉิตฺวา "นตฺถิ ภนฺเต มยฺหํ ญาติสํสคฺโค อหํ เอเต มนุสฺเส นิสฺสาย อชฺโฌหรณียมตฺตํ ลภามิ, 'ลูเข วา ปณีเต วา ยาปนมตฺเต ลทฺเธ ปุน กึ อาหารปริเยสเนนา'ติ นาคจฺฉามิ, ญาตีหิ ปน เม สํสคฺโค นาม นตฺถิ ภนฺเต"ติ วุตฺเต ปกติยาปิ ตสฺส อชฺฌาสยํ ชานนฺโต "สาธุ สาธุ ภิกฺขู"ติ สาธุการํ ทตฺวา "อนจฺฉริยํ โข ปเนตํ ภิกฺขุ, ยํ ตฺวํ มาทิสํ อาจริยํ ลภิตฺวา อปฺปิจฺโฉ อโหสิ, อยญฺหิ อปฺปิจฺฉตา นาม มม ตนฺติ มม ปเวเณี"ติ วตฺวา ภิกฺขูหิ ยาจิโต อตีตํ อาหริ.

พระศาสดาตรัสสั่งให้เรียกพระเถระนั้นมาแล้ว ตรัสถามว่า "ภิกษุ ข่าวว่าเธอ ย่อมกระทำอย่างนี้ จริงหรือ ?" เมื่อเธอกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ ไม่มีความคลุกคลีด้วยหมู่ญาติ ข้าพระองค์ อาศัยมนุษย์เหล่านั้น ย่อมได้อาหารที่พอจะกลืนกินได้, ข้าพระองค์คิดว่า 'เมื่อเราได้อาหารที่เลวก็ตาม ที่ประณีตก็ตาม สักว่ายังอัตภาพให้เป็นไปได้ ประโยชน์อะไรด้วยการแสวงหาอาหารอีกเล่า ?' จึงไม่มา, ก็ชื่อว่า ความ คลุกคลีด้วยหมู่ญาติ ย่อมไม่มีแก่ข้าพระองค์พระเจ้าข้า" แม้ตามปกติทรงทราบอัธยาศัยของพระเถระนั้น ประทานสาธุการว่า "ดีละ ๆ ภิกษุ" ตรัสว่า "ภิกษุ ก็ข้อที่เธอได้อาจารย์ผู้เช่นเรา แล้ว ได้เป็นผู้มักน้อยนั่น ไม่น่าอัศจรรย์แล, เพราะว่า ชื่อว่าความเป็นผู้มักน้อยนี้เป็นแบบแผนประเพณี

คุณจิราภา สังข์กังวาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ของเรา" ดังนี้แล้ว อันภิกษุทั้งหลายทูลอาราธนาแล้ว ทรงนำอดีตนิทานมา (ตรัสว่า).

อตีเต หิมวนฺเต คงฺคาตีเร เอกสฺมึ อุทุมฺพรวเน อเนกสหสฺสา สุวกา วสึสุ. ตตฺถ เอโก สุวราชา อตฺตโน นิวาสนรุกฺขสฺส ผเลสุ ขีเณสุ, ยเทว อวสิฏฺฐํ โหติ องฺกุโร วา ปตฺตํ วา ตโจ วา, ตํ ขาทิตฺวา คงฺคายํ ปานียํ ปิวิตฺวา ปรมปฺปิจฺโฉ สนฺตุฏฺโฐ หุตฺวา อญฺญตฺถ น คจฺฉติ. ตสฺส อปฺปิจฺฉสนฺตุฏฺฐภาวคุเณน สกฺกสฺส ภวนํ กมฺปิ.

จำเนียรกาลนานมาแล้ว นกแขกเต้าหลายพันตัว อยู่ในป่าไม้มะเดื่อแห่งหนึ่ง ใกล้ฝั่งแม่น้ำคงคา ในป่าหิมพานต์. บรรดานกแขกเต้าเหล่านั้น พญานกแขกเต้าตัวหนึ่ง เมื่อผลของต้นไม้ที่ตนอาศัยอยู่หมดสิ้นแล้ว, ก็จิกกินหน่อ ใบหรือเปลือก ที่ยังเหลืออยู่เท่านั้น กินน้ำในแม่น้ำคงคา เป็นสัตว์มีความปรารถนาน้อยอย่างยิ่ง สันโดษจึงไม่ไปในที่อื่น. ภพของท้าวสักกะไหวแล้ว ด้วยความดี คือความปรารถนาน้อยและสันโดษของพญานกแขกเต้านั้น.

สกฺโก อาวชฺชมาโน ตํ ทิสฺวา ตสฺส วีมํสนตฺถํ อตฺตโน อานุภาเวน ตํ รุกฺขํ สุกฺขาเปสิ. รุกฺโข โอภคฺโค ขาณุกมตฺโตว ฉิทฺทาวฉิทฺโท หุตฺวา วาเต ปหรนฺเต, อาโกฏิโต วิย สทฺทํ นิจฺฉาเรนฺโต อฏฺฐาสิ. ตสฺส ฉิทฺเทหิ จุณฺณานิ

ท้าวสักกะทรงรำพึงอยู่ ทรงเล็งเห็นเหตุนั้นแล้ว ทรงให้ต้นไม้นั้นเหี่ยวแห้งด้วยอานุภาพของตนเพื่อจะทรงทดลองพญานกแขกเต้านั้น. ต้นไม้หักลงแล้วเหลืออยู่เพียงตอเท่านั้น เป็นช่องน้อยและช่องใหญ่ เมื่อลมพัดมาก็เปล่งเสียงเหมือนถูกคนเคาะ ตั้งอยู่แล้ว. ขุย

นิกฺขมนฺติ. สุวราชา ตานิ ขาทิตฺวา คงฺคายํ ปานียํ ปิวิตฺวา อญฺญตฺถ อคนฺตฺวา วาตาตปํ อคเณตฺวา อุทุมฺพรขาณุมตฺถเก นิสีทติ. สกฺโก ตสฺส ปรมปฺปิจฺฉภาวํ ญตฺวา "มิตฺตธมฺมคุณํ กถาเปตฺวา วรมสฺส ทตฺวา อุทุมฺพรํ อมตผลํ กริตฺวา อาคมิสฺสามี"ติ เอโก หํสราชา หุตฺวา สุขํ อสุรกญฺญํ ปุรโต กตฺวา ตํ อุทุมฺพรวนํ คนฺตฺวา อวิทูเร เอกสฺส สาขาย นิสีทิตฺวา เตน สทฺธึ กเถนฺโต อิมํ คาถมาห

ทั้งหลายปลิวออกจากช่องของต้นไม้นั้น. พญานกแขกเต้าจิกกินขุยเหล่านั้น กินน้ำในแม่น้ำคงคา ไม่ไปในที่อื่น ไม่คำนึงถึงลมและแดด จับอยู่ที่ปลายตอมะเดื่อ. ท้าวสักกะ ทรงทราบว่า พญานกแขกเต้านั้น มีความปรารถนาน้อยอย่างยิ่ง ทรง ดำริว่า "เราจักให้พญานกแขกเต้าบอกคุณ คือธรรมสำหรับมิตร แล้วให้พรแก่พญานกแขกเต้านั้น บันดาลต้นมะเดื่อให้มีผลไม่วายแล้ว กลับมา" ดังนี้แล้ว จำแลงเป็นพญาหงส์ตัวหนึ่ง ทำนางอสุรกัญญาชื่อว่าสชาดา ข้างหน้า เสด็จไปป่ามะเดื่อนั้น จับที่กิ่งแห่งต้นไม้ต้นหนึ่งในที่ใกล้ เมื่อจะตรัสสนทนากับพญานกแขกเต้านั้น ตรัสคาถานี้ว่า

"สนฺติ รุกฺขา หริตปตฺตา[๑]
ทุมาเนกผลา พหู
กสฺมา นุ สุกฺเข โกฬาเป

"ต้นไม้ทั้งหลายมีใบเขียว มีอยู่
หมู่ไม้ทั้งหลาย มีผลดาษดื่นมีอยู่
เป็นอันมาก เพราะเหตุไร ?

---

[๑] ฉ. หริปตฺตา.

คุณจิราภา สังข์กังวาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุวสฺส นิรโต มโน"ติ. พญานกแขกเต้า จึงมีใจยินดีในไม้แห้งที่ผุเล่า ".

สพฺพํ สุวชาตกํ นวกนิปาเต[๑] วิตฺถาเรตพฺพํ. อตฺถุปฺปตฺติเยว หิ ตตฺถ จ อิธ จ นานา. เสสํ ตาทิสเมว. สตฺถา อิมํ ธมฺมเทสนํ อาหริตฺวา "ตทา สกฺโก อานนฺโท อโหสิ, สุวราชา อหเมวา"ติ วตฺวา "เอวํ ภิกฺขเว อปฺปิจฺฉตา นาเมสา มม ตนฺติ, มม ปเวณิ, อนจฺฉริยา มม ปุตฺตสฺส นิคมวาสิติสฺสสฺส มาทิสํ อาจริยํ ลภิตฺวา อปฺปิจฺฉตา, ภิกฺขุนา นาม นิคมวาสิติสฺเสเนว อปฺปิจฺเฉน ภวิตพฺพํ, เอวรูโป หิ ภิกฺขุ อภพฺโพ มคฺคผเลหิ ปริหานาย, อญฺญทตฺถุ นิพฺพานสฺเสว สนฺติเก โหตี"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

สุวชาดกทั้งหมด ปราชญ์พึงให้พิสดารตามนัย ที่มาแล้วในนวกนิบาตนั่นเทียว. ส่วนความเกิดขึ้นแห่งเนื้อเรื่องเท่านั้น ในนวกนิบาตนั้น และในที่นี้(อัปปมาทวรรค)ต่างกัน. ที่เหลือเหมือนกันทั้งนั้น. พระศาสดา ครั้นทรงนำธรรม-เทศนานี้มาตรัสว่า "ท้าวสักกะในกาลนั้นได้เป็นพระอานนท์, พญานกแขกเต้าได้เป็นเรานั่นเอง" ตรัสว่า "อย่างนั้น ภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่าความเป็นผู้มีความปรารถนาน้อยนั่น เป็นแบบแผนเป็นประเพณีของเรา, ความที่พระติสสะผู้มีปกติอยู่ในนิคมผู้บุตรของเรา ได้อาจารย์ผู้เช่นกับเราแล้วเป็นผู้มีความปรารถนาน้อย ไม่น่าอัศจรรย์, ธรรมดาภิกษุ พึงเป็นผู้มีความปรารถนาน้อยเหมือนพระนิคมวาสีติสสะ, เพราะว่าภิกษุผู้เห็นปานนั้น เป็นผู้ไม่ควรเสื่อม

---

[๑] ขุ. ชา. ๒๗/๒๕๕.

คุณอุไร ชุติเนตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จากมรรคและผล, ย่อมอยู่ในที่ใกล้พระนิพพานโดยแท้นั่นเทียว” ดังนี้แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๓๒. “อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ
ปมาเท ภยทสฺสิ วา
อภพฺโพ ปริหานาย
นิพฺพานสฺเสว สนฺติเก”ติ.

๓๒. “ภิกษุ ยินดีในความไม่ประมาทก็ดี ผู้มีปกติเห็นภัยในความประมาทก็ดี เป็นผู้ไม่ควรเพื่ออันเสื่อม(จากมรรคและผล) ตั้งอยู่แล้วในที่ใกล้แห่งพระนิพพานนั่นเทียว”.

ตตฺถ **อภพฺโพ ปริหานายาติ** โส เอวรูโป ภิกฺขุ สมถวิปสฺสนาธมฺเมหิ วา มคฺคผเลหิ วา ปริหานาย อภพฺโพ นาปิ ปตฺเตหิ ปริหายติ, น อปฺปตฺตานิ น ปาปุณาติ. **นิพฺพานสฺเสว สนฺติเกติ** กิเลสปรินิพฺพานสฺสาปิ อนุปาทาปรินิพฺพานสฺสาปิ สนฺติเกเยวาติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้ไม่ควรเพื่ออันเสื่อม** ความว่า ภิกษุผู้เห็นปานนั้น เป็นผู้ไม่ควรเพื่ออันเสื่อมจากธรรมคือสมถะและวิปัสสนา หรือจากมรรคและผล คือย่อมไม่เสื่อมจากคุณวิเศษที่ตนได้บรรลุแล้วบ้าง (และ) จะไม่บรรลุคุณวิเศษที่ตนยังไม่ได้บรรลุก็หามิได้. คำว่า **ในที่ใกล้พระนิพพานนั่นเทียว** คือ ตั้งอยู่ในที่ใกล้แห่งกิเลสปรินิพพาน(กิเลสดับสนิท สังขารยังอยู่)บ้าง อนุปาทาปรินิพพาน (กิเลสดับสนิทสังขารก็ดับ) บ้าง นั่นเทียว.

คาถาปุริโยสาเน นิคมติสฺสตฺเถโร สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิ.

ในที่สุดแห่งคาถา พระนิคมติสสเถระ ได้บรรลุพระอรหัตพร้อมด้วย

ธรรมบท.ป-ท.๒-๑๗

คุณอุไร ชุติเนตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อญฺเญปิ พหู โสตาปนฺนาทโย อเหสุ, มหาชนสฺส มหปฺผลา เทสนา ชาตาติ.

ปฏิสัมภิทาทั้งหลาย. ชนแม้เหล่าอื่นเป็นอันมาก ได้เป็นพระอริยบุคคลมีพระโสดาบันเป็นต้น, เทศนาได้มีผลมากแก่มหาชนแล้ว ดังนี้แล.

นิคมวาสิตสฺสตฺเถรวตฺถุ นวมํ.

เรื่องพระนิคมวาสีติสสเถระที่ ๙ จบ.

อปฺปมาทวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนาในอัปปมาทวรรค จบ.

ทุติโย วคฺโค.

วรรคที่ ๒ จบ.

คุณบุญโฮม ชัยสิทธิ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. จิตฺตวคฺค

๑. เมฆิยตฺเถรวตฺถุ

๓๓. ผนฺทนํ จปลํ จิตฺตํ
ทุรกฺขํ ทุนฺนิวารยํ
อุชุ กโรติ เมธาวี
อุสุกาโรว เตชนํ

๓๔. วาริโชว ถเล ขิตฺโต
โอกโมกตอุพฺภโต
ปริผนฺทติทํ จิตฺตํ
มารเธยฺยํ ปหาตเว.

๓. จิตตวรรค

๑. เรื่องเมฆิยเถระ

๓๓. ชนผู้มีปัญญา ย่อมทำจิตที่ดิ้นรน กวัดแกว่ง รักษาได้ยาก ห้ามได้ยาก ให้ตรงเหมือนช่างศร ดัดลูกศรให้ตรง ฉะนั้น.

๓๔. จิตนี้ท่านผู้บำเพ็ญเพียรยกขึ้นแล้ว ซัดไปเพื่อจะละบ่วงมาร ย่อมดิ้นรน ประดุจปลาที่ชาวประมงยกขึ้นจากที่อยู่คือน้ำ โยนไปบนบก ดิ้นรนอยู่ ฉะนั้น.

คุณบุญโฮม ชัยสิทธิ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. จิตฺตวคฺควณฺณนา

๑. เมฆิยตฺเถรวตฺถุ

ผนฺทนํ จปลํ จิตฺตนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา จาลิกาย ปพฺพเต วิหรนฺโต อายสฺมนฺตํ เมฆิยตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

ตสฺส วตฺถุ วิภาวนตฺถํ สพฺพํ เมฆิยสุตฺตํ วิตฺถาเรตพฺพํ. สตฺถา ปน ตีหิ วิตกฺเกหิ อนฺวาสตฺตตาย ตสฺมึ อมฺพวเน ปธานมนยญฺชิตุํ อสกฺกณิตฺวา อาคตํ เมฆิยตฺเถรํ อามนฺเตตฺวา “อติภาริยํ เต เมฆิย กตํ ‘อาคเมหิ ตาว เมฆิย, เอกโกมฺหิ ยาว อญฺโญปิ โกจิ ภิกฺขุ ทิสฺสตี’ติ มํ ยาจนฺตํ เอกกํ ปหาย คจฺฉนฺเตน, ภิกฺขุนา นาม เอวํ จิตฺตวสิเกน ภวิตุํ น วฏฺฏติ จิตฺตํ นาเมตํ ลหุกํ ตํ อตฺตโน วเส วตฺเตตุํ วฏฺฏตี”ติ วตฺวา อิมา เทฺว คาถา อภาสิ

๓. พรรณนาจิตตวรรค

๑. เรื่องเมฆิยเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ที่ภูเขาชื่อจาลิกา ทรงปรารภท่านพระเมฆิยเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **จิตดิ้นรนกวัดแกว่ง** เป็นต้น.

เมฆิยสูตรทั้งหมด ท่านผู้รู้พึงให้พิสดาร เพื่อยังเรื่องเมฆิยสูตรนั้นให้แจ่มแจ้ง. ก็พระศาสดา ตรัสเรียกพระเมฆิยเถระ ผู้ไม่สามารถจะประกอบความเพียรในอัมพวันนั้นได้ เพราะความที่พระเถระนั้นถูกวิตก ๓ ครอบงำมาแล้ว ตรัสว่า “เมฆิยะ เธอผู้ละทิ้งเราตถาคตผู้ ๆ เดียว ผู้ขอร้องอยู่ว่า ‘เมฆิยะเอ๋ย เราเป็นผู้ ๆ เดียว เธอจงรอก่อน จนกว่าภิกษุแม้อื่นบางรูปจักปรากฏ’ ดังนี้ ไปอยู่ ได้ทำกรรมอันหนักยิ่ง ธรรมดาว่าภิกษุไม่ควรเป็นผู้เป็นไปในอำนาจแห่งจิต อย่างนี้เลย, ธรรมดาจิตนั่นเป็นธรรมชาติเร็ว ควรที่จะยังจิตนั้นให้เป็นไปในอำนาจของตน” ได้ทรงภาษิตพระคาถาทั้ง ๒ เหล่านี้ว่า

คุณบุญโฮม ชัยสิทธิ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓๓. “ผนฺทนํ จปลํ จิตฺตํ
ทุรกฺขํ ทุนฺนิวารยํ
อุชุ กโรติ เมธาวี,
อุสุกาโรว เตชนํ

๓๔. วาริโชว ถเล ขิตฺโต
โอกโมกตอุพฺภโต
ปริผนฺทติทํ จิตฺตํ
มารเธยฺยํ ปหาตเว”ติ.

๓๓. “ชนผู้มีปัญญา ย่อมทำจิตที่ดิ้นรน กวัดแกว่ง รักษาได้ยาก ห้ามได้ยาก ให้ตรง, เหมือนช่างศรดัดลูกศรให้ตรง ฉะนั้น.

๓๔. จิตนี้ ท่านผู้บำเพ็ญเพียร ยกขึ้นแล้วซัดไปเพื่อจะละบ่วงมาร ย่อมดิ้นรน ประดุจปลาที่ชาวประมงยกขึ้นจากที่อยู่ คือน้ำ โยนไปบนบกดิ้นรนอยู่ ฉะนั้น”.

ตตฺถ **ผนฺทนนฺติ** รูปาทีสุ อารมฺมเณสุ วิปฺผนฺทมานํ. **จปลนฺติ** เอกอิริยาปเถน อสณฺฐหนฺโต คามทารโก วิย เอกสฺมึ อารมฺมเณ อสณฺฐหนโต จปลํ. **จิตฺตนฺติ** วิญฺญาณํ. ภูมิวตฺถุอารมฺมณกิริยาทิวิจิตฺตตาย ปเนตํ “จิตฺตน”ติ วุตฺตํ. **ทุรกฺขนฺติ** กิฏฺฐสมฺพาเธ กิฏฺฐขาทกโคณํ วิย เอกสฺมึ สปฺปายารมฺมเณเยว ทุฏฺฐปนโต ทุรกฺขํ. **ทุนฺนิวารยนฺติ** วิสภาคารมฺมณํ คจฺฉนฺตํ ปฏิเสเธตุํ ทุรกฺขตฺตา ทุนฺนิวารยํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ดิ้นรน** ได้แก่ ดิ้นรนอยู่ในอารมณ์ทั้งหลายมีรูปเป็นต้น. คำว่า **กวัดแกว่ง** ความว่า ชื่อว่ากวัดแกว่ง เพราะตั้งอยู่ในอารมณ์เดียวไม่ได้ เหมือนเด็กในบ้านอยู่นิ่งด้วยอิริยาบถเดียวไม่ได้ ฉะนั้น. คำว่า **จิต** ได้แก่ วิญญาณ. ก็วิญญาณนั่นพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า “จิต” เพราะว่าเป็นธรรมชาติที่วิจิตร ด้วยภูมิวัตถุอารมณ์และวิถีจิต มีกิริยาจิตเป็นต้น. คำว่า **รักษาได้ยาก** ความว่า ชื่อว่ารักษาได้โดยยาก เพราะตั้งไว้ได้ยากในอารมณ์อันเป็นที่สบายอารมณ์หนึ่ง

คุณบุญโฮม ชัยสิทธิ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นั่นเทียว เหมือนโคที่เคี้ยวกินข้าวกล้าในนา อันคับคั่งด้วยข้าวกล้า ฉะนั้น.
คำว่า **ห้ามได้ยาก** ได้แก่ ชื่อว่าที่ห้ามได้ยาก เพราะว่าเป็นธรรมชาติที่รักษาได้ยาก เพื่อจะห้ามจิตซึ่งไปสู่วิสภาคารมณ์ (อารมณ์ที่เป็นข้าศึก).

อุสุกาโรว เตชนนฺติ ยถา นาม อุสุกาโร อรญฺญโต เอกำ ทณฺฑำ อาหริตฺวา นิตฺตจำ กตฺวา กญฺชิยเตเลน มกฺขิตฺวา องฺคารกปลฺเล ตาเปตฺวา รุกฺขาพฺภเก อุปฺปีเฬตฺวา นีวงฺกำ อุชุำ วาลวิชฺฌนโยคฺคำ กโรติ, กตฺวา จ ปน ราชราชมหามตฺตานำ สิปฺปำ ทสฺเสตฺวา มหนฺตำ สกฺการสมฺมานำ ลภติ, เอวเมว เมธาวี ปณฺฑิโต วิญฺญู ปุริโส ผนฺทนาทิสภาวเมตำ จิตฺตำ ธูตงฺคารญฺญวาสวเสน นิตฺตจำ อปคตโอฬาริกกิเลสำ กตฺวา สทฺธาสิเนเหน เตเมตฺวา กายิกเจตสิกวีริเยน ตาเปตฺวา สมถวิปสฺสนาพฺภเก อุปฺปีเฬตฺวา อุชุำ อกุฏิลำ นิพฺพิเสวนำ กโรติ, กตฺวา จ ปน สงฺขาเร

คำว่า **เหมือนนายช่างศรดัดลูกศรให้ตรง** ความว่า คนผู้มีปัญญา คือ บัณฑิต ได้แก่ผู้รู้แจ้ง ทำจิตนี้อันมีสภาพมีความกวัดแกว่งเป็นต้น ให้เป็นธรรมชาติหมดเปลือก คือให้ปราศจากกิเลสที่หยาบ ด้วยอำนาจแห่งธุดงค์และการอยู่ในป่าแล้วให้ชุ่มด้วยยางคือศรัทธา ลนให้ร้อนด้วยความเพียรที่เป็นไปทางกายและที่เป็นไปทางจิต ดัดที่ง่ามคือสมถะและวิปัสสนา ทำให้ตรงคือไม่ให้คด ได้แก่ ให้หมดพยศ, ก็แล ครั้นทำแล้วจึงพิจารณาสังขารธรรมทั้งหลาย ทำลายกองอวิชชาใหญ่ได้แล้ว ทำคุณวิเศษนี้ คือ วิชชา ๓ อภิญญา ๖ โลกุตรธรรม ๙ ให้อยู่ในเงื้อมมือนั่นเทียว ย่อมได้ความเป็นทักขิไณยบุคคลผู้เลิศ เหมือนนายช่างศร นำไม้ท่อนหนึ่งมาจากป่า

คุณพันธุ์ทิพย์ ชมะโชติ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมฺมสิตฺวา มหนฺตํ อวิชฺชากฺขนฺธํ อภิญฺญา วิเสสํ อคฺคทกฺขิเณยฺยภาวํ ลภติ. **วาริโชวาติ** มจฺโฉ วิย. **ถเล ขิตฺโตติ** หตฺเถน วา ปาเทน วา ชาลาทีนํ วา อญฺญตเรน ถเล ฉฑฺฑิโต.

ปอกเปลือกแล้ว เอาน้ำข้าวและน้ำมันทา แล้วลนให้ร้อนบนเตาถ่านเพลิง ดัดที่ง่ามไม้ทำให้หายคด คือให้ตรง ให้เป็นอาวุธควรเพื่อจะยิงเนื้อทรายได้, ก็แลครั้นทำแล้ว แสดงศิลปะแด่พระเจ้า-แผ่นดินและอำมาตย์ของพระเจ้าแผ่นดิน ก็ย่อมได้สักการะและความนับถือมากมาย. คำว่า **เพียงดังปลา** แปลว่า ดุจปลา. คำว่า **อันบุคคลซัดไปบนบก** ได้แก่ อันนายพรานเบ็ดซัดไปบนบกด้วยมือเท้าหรือด้วยบรรดาเครื่องดักมีข่ายเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง.

โอกโมกตอุพฺภโตติ "โอกปุณฺเณหิ จีวเรหี"ติ เอตฺถ อุทกํ โอกํ "โอกํ ปหาย อนิเกตสารี"ติ เอตฺถ อาลโย, อิธ อุภยมฺปิ ลพฺภติ. **โอกโมกโตติ** เอตฺถ โอกโมกโต อุทกสงฺขาตา อาลยาติ อยมตฺโถ. **อุพฺภโตติ** อุทฺธโต. **ปริผนฺทติทํ จิตฺตนฺติ** ยถา โส อุทกาลยโต อุพฺภโต ถเล ขิตฺโต มจฺโฉ อุทกํ อลภนฺโต ปริผนฺทติ เอวมิทํ ปญฺจกามคุณาลยาภิรตํ จิตฺตํ ตโต นีหริตฺวา

บัณฑิต พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า **ยกขึ้นจากอาลัยชื่อว่าโอกะ** ดังนี้ น้ำชื่อว่าโอกะ ในคำนี้ว่า "โอกปุณฺเณหิ จีวเรหิ (ภิกษุชาวเมืองปาฐามีจีวรอันชุ่มด้วยน้ำ...)", อาลัย ชื่อว่าโอกะ ในคำนี้ว่า "โอกํ ปหาย อนิเกตสารี (มุนีละอาลัยแล้ว ไม่ติดที่อยู่)", ถึงคำทั้ง ๒ ย่อมได้ในบาทพระคาถานี้. ในคำว่า **โอกโมกโต** นี้ มีเนื้อความดังนี้ว่า จากที่อยู่คือน้ำ คือจากอาลัย กล่าวคือ ปญจกามคุณ. คำว่า **อุพฺภโต** คือ อัน

อุทฺธริตฺวา มารเธยฺยสงฺขาตํ วฏฺฏ ฏฺฐ ปหาตุ วิปสฺสนากมฺมฏฺฐาเน ขิตฺตํ กายิกเจตสิกวีริเยน สนฺตาปิยมานํ ปริผนฺทติ, ตตฺถ สณฺฐาตุ น สกฺโกติ เอวํ สนฺเตปิ ธุรํ อนิกฺขิปิตฺวา เมธาวี ปุคฺคโล ตํ วุตฺตนเยเนว อุชุ กมฺมนิยํ กโรตีติ อตฺโถ.

พรานเบ็ดยกขึ้นแล้ว. คำว่า **จิตนี้ดิ้นรนอยู่** ความว่า จิตนี้คือที่ยินดีแล้วในอาลัยคือกามคุณ ๕ อันท่านผู้บำเพ็ญ-เพียรยกขึ้นแล้วจากอาลัยคือกามคุณ ๕ นั้น ซัดไป ในวิปัสสนากัมมัฏฐาน เผาด้วยความเพียรที่เป็นไปทางกายและเป็นไปทางจิต เพื่อละวัฏฏะ กล่าวคือ บ่วงมาร ย่อมดิ้นรน คือย่อมไม่อาจจะตั้งอยู่ในวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้นได้ เหมือนปลานั้นอันพรานเบ็ดยกขึ้นจากอาลัยคือน้ำแล้วโยนไปบนบก เมื่อไม่ได้น้ำ ก็ย่อมดิ้นรน แม้เมื่อเป็นเช่นนั้น บุคคลผู้มีปัญญา ไม่ทอดธุระ ย่อมทำจิตนั้นให้ตรง คือให้ควรแก่การงาน โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วนั่นเทียว.

อปโร นโย. อิทํ มารเธยฺยํ กิเลสวฏฺฏํ อวิชหิตฺวา จิรํ จิตฺตํ โส วาริโช วิย ปริผนฺทติ ตสฺมา มารเธยฺยํ ปหาตเว เยน กิเลสวฏฺฏสงฺขาเตน มารเธยฺเยเนตํ ปริผนฺทติ ตํ ปหาตพฺพนฺติ.

อีกนัยหนึ่ง. จิตนี้ คือที่ยังละบ่วงมารคือกิเลสวัฏไม่ได้ ตั้งอยู่ ย่อมดิ้นรนเหมือนปลานั้น ฉะนั้น เพราะ-ฉะนั้น อันท่านผู้บำเพ็ญเพียรควรละบ่วงมาร คือควรละบ่วงมารกล่าวคือกิเลสวัฏ อันเป็นเหตุดิ้นรนแห่งจิตดังนี้แล.

คุณเอมอร ปานบุญ และครอบครัว
ถวายแด่สมเด็จย่า และอุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดามารดาครูอาจารย์

คาถาปริโยสาเน เมฆิยตฺเถโร โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐิโต. อญฺเญปิ พหู โสตาปนฺนาทโย ชาตาติ.

ในเวลาจบคาถา พระเมฆิยเถระได้ตั้งอยู่ในพระโสดาปัตติผล. ชนแม้เหล่าอื่นเป็นอันมากได้เป็นพระอริยบุคคลทั้งหลาย มีพระโสดาบันเป็นต้น ดังนี้แล.

เมฆิยตฺเถรวตฺถุ ปฐมํ.

เรื่องเมฆิยเถระที่ ๑ จบ.

ธรรมปท.ป-ท.๒-๑๘

คุณเอมอร ปานบุญ และครอบครัว
ถวายแด่สมเด็จย่า และอุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดามารดาครูอาจารย์

๒. อญฺญตรภิกฺขุวตฺถุ

๓๔. ทุนฺนิคฺคหสฺส ลหุโน
ยตฺถ กามนิปาติโน
จิตฺตสฺส ทมโถ สาธุ
จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ.

๒. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

๓๔. การฝึกจิตอันเป็นธรรมชาติ ข่ม
ได้ยาก เกิดและดับเร็ว มีปกติ
ตกไปในอารมณ์ตามที่ใคร่อารมณ์-
ใดอารมณ์หนึ่ง เป็นความดี (เพราะ
ว่า) จิตที่ฝึกแล้วนำสุขมาให้.

คุณเอมอร ปานบุญ และครอบครัว
ถวายแด่สมเด็จย่า และอุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดามารดาครูอาจารย์

๒. อญฺญตรภิกฺขุวตฺถุ

ทุนฺนิคฺคหสฺส ลหุโนติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ ภิกฺขุ๎ อารพฺภ กเถสิ.

โกสลรญฺโญ กิร วิชิเต ปพฺพตปาเท มาติกคาโม นาเมโก ฆนวาโส คาโม อโหสิ. อเถกทิวสํ สฏฺฐิมตฺตา ภิกฺขู สตฺถุ สนฺติเก ยาว อรหตฺตา กมฺมฏฺฐานํ กถาเปตฺวา ตํ คามํ คนฺตฺวา ปิณฺฑาย ปวิสึสุ. อถ เนโย ตสฺส คามสฺส สามิโก มาติโก นาม ตสฺส มาตา ทิสฺวา เคเห นิสีทาเปตฺวา นานคฺครเสน ยาคุภตฺเตน ปริวิสิตฺวา “ภนฺเต กตฺถ คนฺตุกามตฺถา”ติ ปุจฺฉิ. “ยถา-ผาสุกฏฺฐานํ มหาอุปาสิเก”ติ. สา “วสฺสาวาสนฏฺฐานํ อยฺยา ปริเยสนฺติ มญฺเญ”ติ ญตฺวา ปาทมูเล นิปชฺชิตฺวา “สเจ อยฺยา อิมํ เตมาสํ อิธ วสิสฺสนฺติ, อหํ ตีณิ สรณานิ

๒. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ข่มได้ยาก เกิดและดับเร็ว** เป็นต้น.

ได้ยินว่า ได้มีหมู่บ้านตำบลหนึ่ง ชื่อมาติกคาม เป็นที่อยู่หนาแน่น ใกล้เชิงเขา ในแว่นแคว้นของพระเจ้าโกศล. ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง ภิกษุประมาณ ๖๐ รูป กราบทูลพระศาสดาให้ตรัสบอกพระกัมมัฏฐาน จนถึงพระอรหัต ในสำนักพระศาสดา แล้วไปสู่บ้านตำบลนั้น เข้าไปเพื่อบิณฑบาต. ทีนั้น มารดาของเจ้าของแห่งบ้านตำบลนั้น ผู้ชื่อมาติกะ เห็นภิกษุเหล่านั้นแล้ว นิมนต์ให้นั่งในเรือน อังคาสด้วยข้าวต้มและข้าวสวยอันมีรสเลิศต่าง ๆ ถามว่า “ท่านเจ้าข้า พวกพระคุณเจ้า ต้องการจะไป ณ ที่ไหนกัน”. พวกภิกษุเหล่านั้นบอกว่า “พวกอาตมา ต้องการจะไปสู่ที่ตามความสำราญ มหาอุบาสิกา”. นางทราบว่า “พวกพระคุณเจ้า คงจะ

ธรรมบท.ป-ท.๒-๑๔

คุณเอมอร ปานบุญ และครอบครัว
ถวายแด่สมเด็จย่า และอุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดามารดาครูอาจารย์

ปญฺจ สีลานิ คเหตฺวา อุโปสถกมฺมํ กริสฺสามี"ติ อาห.

แสวงหาสถานที่อยู่จำพรรษา" จึงหมอบลง ณ แทบเท้า กล่าวว่า "ถ้าพระ-คุณเจ้าทั้งหลาย จักอยู่ในที่นี้ ตลอดไตรมาสนี้ไซร้, โยมจักรับสรณะ ๓ ศีล ๕ แล้วทำ(รักษา) อุโบสถกรรม".

ภิกฺขู "มยํ อิมํ นิสฺสาย ภิกฺขาย อกิลนฺตา ภาวนิสฺสรณํ กาตุ สกฺขิสฺสามา"ติ อธิวาสยึสุ. สา เตสํ วสนฏฺฐานํ วิหารํ ปฏิชคฺคิตฺวา อทาสิ.

ภิกษุทั้งหลาย ปรึกษากันว่า "พวกเราอาศัยมหาอุบาสิกานี้ ไม่ลำบากด้วยภิกษา จักสามารถเพื่อทำการสลัดออกจากภพได้" ดังนี้ จึงรับคำนิมนต์. นางได้ทำความสะอาดวิหาร อันเป็นที่อยู่ถวายแด่ภิกษุเหล่านั้น.

เต ตตฺถ วสนฺตา เอกทิวสํ สนฺนิปติตฺวา อญฺญมญฺญํ โอวทึสุ "อาวุโส อเมฺหหิ ปมาทจารํ จริตุ น วฏฺฏติ, อมฺหากํ หิ สกเคหวิย อฏฺฐ มหานิรยา วิวฏทฺวาราเยว, ธรมานกพุทฺธสฺส โข ปน สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา มยํ อาคตา, พุทฺธา จ นาม ปทานุปทิกํ วิจรนฺเตนปิ สเจน อาราเธตุ น สกฺกา, กลฺยาณชฺฌาสเยเนว อาราเธตุ สกฺกา, อปฺปมตฺตา โหถ, ทฺวีหิ

พวกภิกษุเหล่านั้น จำพรรษาอยู่ในที่นั้น วันหนึ่ง ประชุมกัน ตักเตือนกันและกันว่า "ผู้มีอายุ พวกเราไม่ควรจะประพฤติประมาทเลย, เพราะว่ามหานรก ๘ ขุม มีประตูเปิดแล้วเพื่อพวกเรา ดุจเรือนของตน ฉะนั้นนั่น-เทียว, ก็แล พวกเราได้เรียนเอากัมมัฏฐาน ในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ยังทรงพระชนม์อยู่แล้ว จึงมากัน, ก็ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้งหลาย อันบุคคลผู้โอ้อวด แม้เที่ยวไปตามรอย-

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอกฏฺฐาเน น ฐาตพฺพํ น นิสีทิตพฺพํ, สายํ โข ปน เถรุปฏฺฐานกาเล ปาโตว ภิกฺขาจารกาเล เอกโต ภวิสฺสาม, เสสกาเล เทฺว เอกโต น ภวิสฺสาม, อปิจ โข ปน อผาสุเกน ภิกฺขุนา อาคนฺตฺวา วิหารมชฺเฌ คณฺฑิยา ปหตาย, คณฺฑิกสญฺญาย อาคนฺตฺวา ตสฺส เภสชฺชํ กริสฺสามา"ติ.

พระบาท ก็ไม่อาจจะให้ทรงโปรดปรานได้, บุคคลผู้มีอัธยาศัยงามเท่านั้น สามารถจะให้ทรงโปรดปรานได้, ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่ประมาทเถิด, พวกเราไม่ควรยืน ไม่ควรนั่งในสถานที่แห่งเดียวกัน ๒ รูป, แต่ว่า ในเวลาบำรุงพระเถระในตอนเย็นแล ในเวลาเที่ยวภิกษาในเวลาเช้าตรู่พวกเราจักรวมกัน, ในเวลาที่เหลือ พวกเราจักไม่อยู่รวมกัน ๒ รูป, ก็อีกอย่างหนึ่งแล เมื่อภิกษุผู้ไม่มีความผาสุก มาตีระฆังณ ท่ามกลางวิหารแล้ว, พวกเราจักมาตามสัญญาแห่งระฆังแล้ว ปรุงยาเพื่อภิกษุรูปนั้น".

เตสุ เอวํ กติกํ กตฺวา วิหรนฺเตสุ, เอกทิวสํ สา อุปาสิกา สปฺปิผาณิตาทีนิ คาหาเปตฺวา ทาสกมฺมกราทีหิ ปริวุตา สายณฺหสมเย ตํ วิหารํ คนฺตฺวา วิหารมชฺเฌ ภิกฺขู อทิสฺวา "กหํ นุ โข อยฺยา คตา"ติ ปุริเส ปุจฺฉิตฺวา "อตฺตโน อตฺตโน รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐาเนสุ นิสินฺนา ภวิสฺสนฺติ

เมื่อภิกษุเหล่านั้น ทำกติกากันอย่างนี้อยู่, วันหนึ่ง อุบาสิกานั้น ใช้ให้คนถือเภสัชทั้งหลายมีเนยใสและน้ำอ้อยเป็นต้น อันชนทั้งหลายมีทาสและกรรมกรเป็นต้นแวดล้อมแล้ว ไปสู่วิหารนั้น ในเวลาเย็น ไม่เห็นภิกษุทั้งหลาย ณ ท่ามกลางวิหาร จึงถามชนทั้งหลายว่า "พวกพระคุณเจ้าไปกันที่ไหนหนอแล" เมื่อชนทั้งหลาย

อยฺเย”ติ วุตฺเต “กึ นุ โข กตฺวา ทฏฺฐุ สกฺขิสฺสามี”ติ อาห.

ตอบว่า “แม่คุณ พระคุณเจ้าทั้งหลาย คงจักนั่งอยู่ในที่พักกลางคืนและที่พักกลางวันของตน ๆ” กล่าวว่า “ฉันทำอย่างไร หนอแล จึงจักสามารถพบ”.

อถ นำ ภิกฺขุสงฺฆสฺส กติกวตฺต-ชานนมนุสฺสา อาหำสุ “คณฺหิยา ปหตาย สนฺนิปติสฺสนฺติ อยฺเย”ติ. สา คณฺหึ ปหราเปสิ. ภิกฺขู คณฺหิสทฺทำ สุตฺวา “กสฺสจิ อผาสุกำ ภวิสฺสตี”ติ สกสกฏฺฐาเนหิ นิกฺขมิตฺวา วิหารมชฺเฌ สนฺนิปตึสุ. เทฺวปิ ชนา เอกมคฺเคนาคตา นาม นตฺถิ.

ลำดับนั้น พวกมนุษย์ผู้รู้ข้อกติกา-วัตรของภิกษุสงฆ์กล่าวกับอุบาสิกานั้นว่า “แม่คุณ เมื่อบุคคล ตีระฆังแล้ว พวกพระคุณเจ้า ก็จักมาประชุมกัน”. นางจึงให้คนตีระฆัง. ภิกษุทั้งหลายฟังเสียงระฆังแล้ว คิดว่า “ความไม่ผาสุกจักมีแก่ภิกษุบางรูป” ดังนี้แล้ว จึงออกจากที่อยู่ของตน ๆ ประชุมกัน ณ ท่ามกลางวิหาร. ภิกษุชื่อว่าเดินมาโดยทางเดียวกัน ๒ รูป ย่อมไม่มี.

อุปาสิกา เอเกกฏฺฐานโต เอกเมกเมว อาคจฺฉนฺตำ ทิสฺวา “มม ปุตฺเตหิ อญฺญมญฺญำ กลโห กโต ภวิสฺสตี”ติ จินฺเตตฺวา ภิกฺขุสงฺฆำ วนฺทิตฺวา ปุจฺฉิ “กลหำ นุ โข ภนฺเต กริตฺถา”ติ. “น กโรม มหา-อุปาสิเก”ติ. “สเจ โว ภนฺเต กลโห นตฺถิ, อถ กสฺมา ยถา อมฺหากำ นตฺถิ, อถ กสฺมา ยถา อมฺหากำ

อุบาสิกาเห็นภิกษุแต่ละรูปเท่านั้นเดินมาจากที่แต่ละแห่ง คิดว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย ผู้เป็นบุตรของเรา จักทำความทะเลาะกันและกัน” ไหว้ภิกษุสงฆ์เสร็จ ถามว่า “ท่านเจ้าข้า พวกพระคุณเจ้า ทำความทะเลาะกันหรือ” ภิกษุทั้งหลาย ตอบว่า “พวกอาตมา ไม่ได้ทำความทะเลาะกัน

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เคหํ อาคจฺฉนฺตา สพฺเพ เอกโต มหาอุบาสิกา". อุบาสิกาถามว่า อาคจฺฉถ, เอวํ อนาคนฺตฺวา "ท่านเจ้าข้า ถ้าพวกพระคุณเจ้าไม่มี เอเกกฏฺฐานโต เอเกกาว อาคตา"ติ. ความทะเลาะกันไซร้, เมื่อเป็นเช่นนั้น "มหาอุปาสิเก เอเกกสฺมึ ฐาเน เพราะเหตุไร ? พวกพระคุณเจ้า จึง นิสีทิตฺวา สมณธมฺมํ กริมฺหา"ติ. ไม่เดินมาเหมือนอย่างที่เดินมาสู่เรือนของ "โก เอส ตาตา สมณธมฺโม โยม ก็เดินมาโดยรวมกันทั้งหมด, แต่ละรูป นามา"ติ. "ทฺวตฺตึสาการา สชฺฌายํ กลับมาจากที่แต่ละแห่ง". พวกภิกษุ กโรม, อตฺตภาเว ขยวยํ ปฏฺฐเปม ตอบว่า "โยมมหาอุบาสิกา พวกอาตมา มหาอุปาสิเก"ติ. "กึ ปน ภนฺเต นั่งบำเพ็ญสมณธรรมในที่แต่ละแห่ง". ทฺวตฺตึสาการา สชฺฌายํ กาตุ อุบาสิกาถามว่า "พ่อคุณทั้งหลาย ชื่อ อตฺตภาเว จ ขยวยํ ปฏฺฐเปตุ ว่าสมณธรรมนั่น คืออะไร ?". ภิกษุ ตุมฺหากเมว วฏฺฏติ, อุทาหุ ทั้งหลายกล่าวว่า "พวกอาตมาทำการ อมฺหากมฺปี"ติ. "กสฺสจิ ภควตา สาธยายอาการ ๓๒ ประการ, เริ่มตั้ง อวาริโต เอส ธมฺโม มหาอุปาสิเก"ติ. ความสิ้นไปเสื่อมไปในอัตภาพอยู่ มหา-อุบาสิกา". อุบาสิกา กล่าวว่า "ท่าน-เจ้าข้า ก็การทำการสาธยายอาการ ๓๒ ก็ดี การเริ่มตั้งความสิ้นไปและเสื่อมไปใน อัตภาพก็ดี ย่อมควรแก่พวกพระคุณเจ้า เท่านั้น, หรือย่อมควรแม้แก่พวกโยม เล่า ?". พวกภิกษุกล่าวว่า "โยมมหา-อุบาสิกา ธรรมนี้ พระผู้มีพระภาค มิได้ทรงห้ามไว้แก่ใคร ๆ ".

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"เตนหิ มยฺหมฺปิ ทฺวตฺตึสาการํ เทถ, อตฺตภาเว จ ขยวยํ ปฏฺฐปนฺ อาจิกฺขถา"ติ. "เตนหิ อุคฺคณฺห มหาอุปาสิเก"ติ สพฺพํ อุคฺคณฺหาเปสุ.

อุบาสิกากล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้น ขอพระคุณเจ้าทั้งหลาย จงให้อาการ ๓๒, และจงบอกการเริ่มตั้งความสิ้นไปและความเสื่อมไป ในอัตภาพ แก่โยมบ้างเถิด". พวกภิกษุกล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น คุณโยม จงเรียนเอาเถิด มหาอุบาสิกา" ดังนี้แล้ว จึงให้เรียนเอาอาการ ๓๒ ทั้งหมด.

สา ตโต ปฏฺฐาย ทฺวตฺตึสาการเร สชฺฌายํ กตฺวา อตฺตนิ ขยวยํ ปฏฺฐเปตฺวา เตหิ ภิกฺขูหิ ปุเรตรเมว ตโย มคฺเค ตีณิ จ ผลานิ ปาปุณิ. มคฺเคเนว จสฺสา จตสฺโส ปฏิสมฺภิทา โลกิยอภิญฺญา จ อาคมึสุ. สา มคฺคผลสุขโต วุฏฺฐาย ทิพฺพจกฺขุนา โอโลเกตฺวา "กทา นุ โข มม ปุตฺเตหิ อยํ ธมฺโม อธิคโต"ติ อุปธาเรนฺตี "สพฺเพปิเม สราคา สโทสา สโมหา, ฌานวิปสฺสนามตฺตมฺปิ เตสํ นตฺถิ, กินฺนุโข มยฺหํ ปุตฺตกานํ อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสโย อตฺถิ นตฺถี"ติ อาวชฺเชตฺวา "อตฺถี"ติ ทิสฺวา "เสนาสนสปฺปายํ

จำเดิมแต่นั้น อุบาสิกานั้น ทำการสาธยายในอาการ ๓๒ เริ่มตั้งความสิ้นไปและความเสื่อมไปในตน บรรลุมรรค ๓ ผล ๓ ก่อนกว่าภิกษุเหล่านั้นทั้งหมด. ปฏิสัมภิทา ๔ และโลกิย-อภิญญา ได้มาถึงแล้ว แก่อุบาสิกานั้นโดยมรรคนั่นเทียว. นางออกจากสุขอันเกิดแต่มรรคและผลแล้ว ตรวจดูด้วยทิพยจักษุ ใคร่ครวญอยู่ว่า "ภิกษุทั้ง-หลาย ผู้เป็นบุตรของเรา(จัก)ได้บรรลุธรรมนี้ เมื่อไรหนอแล ?" รำพึงว่า "ภิกษุเหล่านี้แม้ทั้งหมด ยังมีราคะ โทสะ โมหะอยู่, ภิกษุเหล่านั้น ย่อมไม่มีคุณธรรมแม้สักว่าฌานและวิปัสสนา, อุปนิสัยแห่งพระอรหัตของภิกษุทั้งหลาย

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นุ โข อตฺถิ นตฺถี”ติ อาวชฺเชตฺวา เสนาสนสปฺปายปิ ทิสฺวา “ปุคฺคล-สปฺปายํ นุ โข น ลภนฺตี”ติ อาวชฺเชตฺวา ปุคฺคลสปฺปายปิ ทิสฺวา “อาหารสปฺปายํ นุ โข น ลภนฺตี”ติ อุปธาเรนฺตี “อาหารสปฺปายํ เนสํ นตฺถี”ติ ทิสฺวา ตโต ปฏฺ ธาย นานาวิธ ยาคุ อเนกปฺปการ ขชฺชกํ นานคฺครสญฺจ โภชนํ สมฺปาเทตฺวา เคเห ภิกฺขู นิสีทาเปตฺวา ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา “ภนฺเต ตุมฺหากํ ยํ ยํ รุจฺจติ, ตํ ตํ คเหตฺวา ปริภุญฺชถา”ติ นิยฺยาเทสิ. เต ยถารุจิยา ยาคุอาทีนิ คเหตฺวา ปริภุญฺชนฺติ. เตสํ สปฺปายาหาร ลภนฺตานํ จิตฺตํ เอกคฺคํ อโหสิ.

ผู้เป็นบุตรของเรา มีอยู่หรือไม่มีหนอ ?” เห็นว่า “มีอยู่” รำพึงว่า “เสนาสนะเป็นที่สบาย มีอยู่หรือไม่มีเล่าหนอ ?” เห็นแม้เสนาสนะเป็นที่สบายแล้ว รำพึงว่า “ภิกษุทั้งหลาย ย่อมไม่ได้บุคคลเป็นที่สบายหรือหนอ ?” เห็นแม้บุคคลเป็นที่สบาย ใคร่ครวญอยู่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ย่อมไม่ได้อาหารเป็นที่สบายหรือหนอ ?” ได้เห็นว่า “ภิกษุเหล่านั้นย่อมไม่มีอาหารเป็นที่สบาย” ดังนี้ ตั้งแต่นั้นมา จึงจัดแจง ข้าวยาคูมีอย่างต่าง ๆ ของขบเคี้ยวหลายชนิด และโภชนะมีรสเลิศต่าง ๆ แล้ว ได้นิมนต์ภิกษุทั้งหลายให้นั่งในเรือน ถวายน้ำทักษิณามอบถวายด้วยคำว่า “ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้าทั้งหลาย จงถือเอาสิ่งที่พวกพระคุณเจ้าชอบใจฉันเถิด”. ภิกษุเหล่านั้นรับเอาวัตถุทั้งหลายมียาคูเป็นต้นแล้วบริโภคตามชอบใจ. เมื่อภิกษุเหล่านั้นได้อาหารเป็นที่สบาย จิตก็ได้เป็นธรรมชาติ มีอารมณ์เป็นหนึ่ง (จิตเป็นสมาธิ):

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต เอกคฺเคน จิตฺเตน วิปสฺสนำ วฑฺเฒตฺวา นจิรสฺเสว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตำ ปตฺวา จินฺตยึสุ "อโห มหาอุปาสิกา อมฺหากำ ปติฏฺฐา ชาตา, สเจ มยำ สปฺปายาหารำ น ลภิมฺหา, น โน มคฺคผลปฏิเวโธ อภวิสฺส, อิทานิ วุฏฺฐวสฺสา ปวาเรตฺวา สตฺถุ สนฺติกำ คมิสฺสามา"ติ. เต "สตฺถารำ ทฏฺฐุกามมฺหา"ติ มหาอุปาสิกำ อาปุจฺฉึสุ.

ภิกษุเหล่านั้น มีจิตเป็นสมาธิเจริญวิปัสสนาไม่นานนัก ก็บรรลุพระอรหัตพร้อมกับปฏิสัมภิทาทั้งหลาย คิดกันว่า "ช่างดีจริง มหาอุบาสิกาได้เป็นที่พึ่งของพวกเรา, ถ้าพวกเราไม่ได้อาหารเป็นที่สบาย, การรู้แจ้งมรรคและผล ก็จักไม่ไม่มีแก่พวกเราเลย, บัดนี้ พวกเราอยู่จำพรรษาแล้ว ปวารณาเสร็จ จักไปยังสำนักของพระศาสดา". พวกเธออำลามหาอุบาสิกาว่า "พวกอาตมามีความประสงค์จะเฝ้าพระศาสดา".

มหาอุปาสิกา เตสำ สุตฺวา "สาธุ อยฺยา"ติ เต อนุคฺคณฺหนฺตฺวา "ปุนปิ ภนฺต อเมฺห โอโลเกยฺยาถา"ติ พหูนิ ปิยวจนานิ วตฺวา ปฏินิวตฺติ. เตปิ โข ภิกฺขู สาวตฺถึ คนฺตฺวา สตฺถารำ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตำ นิสินฺนา "กจฺจิ ภิกฺขเว ขมนียำ, กจฺจิ ยาปนียำ น จ ปิณฺฑเกน กิลมิตฺถา"ติ วุตฺตา "ขมนียำ ภนฺเต ยาปนียำ ภนฺเต, ปิณฺฑเกน ปน เนว กิลมิมฺหา, อมฺหากำ หิ

มหาอุบาสิกา ได้ฟังคำของพวกเธอแล้ว กล่าวว่า "ดีแล้วละ พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย" ตามไปส่งพวกภิกษุเหล่านั้น กล่าวคำเป็นที่รักเป็นอันมากว่า "ท่านเจ้าข้า ขอพวกพระคุณเจ้า จงมาโปรดโยมแม่อีก" ดังนี้แล้ว จึงกลับ. ฝ่ายภิกษุเหล่านั้นแล ไปเมืองสาวัตถี ถวายบังคมพระศาสดา นั่งลง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง อันพระศาสดาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพออดพอทนได้ดอกหรือ ?, พวก เธอพอยังอัตภาพให้

มาติกมาตา นาเมกา อุปาสิกา จิตฺตวารํ ญตฺวา 'อโห วต โน เอวรูปนฺนาม อาหารํ ปฏิยาเทยฺยา'ติ จินฺติเต ยถาจินฺติตํ อาหารํ ปฏิยาเทตฺวา อทาสี"ติ ตสฺสา คุณกถํ กถยึสุ.

เป็นไปได้ดอกหรือ ?, อนึ่งพวกเธอไม่ได้ลำบากด้วยบิณฑบาตหรือ ?" กราบทูลว่า "ยังพออดพอทนได้ พระเจ้าข้า, พอยังอัตภาพให้เป็นไปได้ พระเจ้าข้า, อนึ่ง พวกข้าพระองค์ก็มิได้ลำบากด้วยบิณฑบาตเลย, เพราะว่า อุบาสิกาคนหนึ่งชื่อมาติกมาตา ได้รู้วารจิตของพวกข้าพระองค์ เมื่อพวกข้าพระองค์คิดว่า 'ไฉนหนอ มหาอุบาสิกา พึงจัดแจงอาหารชื่อเห็นปานนี้ เพื่อพวกเรา' ก็จัดแจงอาหารถวาย ตามที่พวกข้าพระองค์คิดแล้ว" ดังนี้แล้ว ก็พากันกล่าวสรรเสริญคุณของมหาอุบาสิกานั้น.

อญฺญตโร ภิกฺขุ ตสฺสา คุณกถํ สุตฺวา ตตฺถ คนฺตุกาโม หุตฺวา สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา "ภนฺเต ตํ คามํ คมิสฺสามี"ติ สตฺถารํ อาปุจฺฉิตฺวา เชตวนา นิกฺขมิตฺวา อนุปุพฺเพน ตํ คามํ ปตฺวา วิหารํ ปวิฏฺฐทิวเส จินฺเตสิ "อยํ กิร อุปาสิกา จินฺติตจินฺติตํ ชานาติ, อหญฺจ มคฺเค กิลนฺโต วิหารํ สมฺมชฺชิตุํ น สกฺขิสฺสามิ, แล้ว ๆ, ก็เราเหน็ดเหนื่อยในหนทาง

ภิกษุรูปหนึ่ง ฟังการกล่าวสรรเสริญคุณของนางมีความประสงค์จะไปในที่นั้น เรียนกัมมัฏฐานในสำนักพระศาสดา กราบทูลลาพระศาสดาว่า "ข้าพระองค์จักไปสู่บ้านตำบลนั้น พระเจ้าข้า" ออกจากพระเชตวันถึงบ้านตำบลนั้นโดยลำดับ ในวันที่ตนเข้าไปสู่วิหารคิดว่า "เขาว่ากันว่าอุบาสิกาผู้นี้ ย่อมรู้เรื่องที่บุคคลคิด ๆ ก็เราเหน็ดเหนื่อยในหนทาง

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อโห วต เม วิหารํ ปฏิชคฺคิกํ มนุสฺสํ เปเสยฺยา”ติ. อุปาสิกา เคเห นิสินฺนาวฺ อาวชฺเชนฺตี ตมตฺถํ ญตฺวา “คจฺฉ วิหารํ ปฏิชคฺคิตฺวา เอหี”ติ มนุสฺสํ เปเสสิ. มนุสฺโส ตํ วิหารํ สมฺมชฺชิตฺวา คนฺตฺวา ตสฺส อทาสิ.

จักไม่สามารถ เพื่อจะปัดกวาดวิหารได้, ไฉนหนอ มหาอุบาสิกาพึงส่งคนผู้ชำระวิหารมาเพื่อเรา”. อุบาสิกานั่งอยู่ในเรือนเทียว รำพึงอยู่ ทราบความนั้นแล้วส่งคนไปด้วยคำว่า “เจ้าจงไป, ชำระวิหารแล้วกลับมาเถิด”. มนุษย์ไปปัดกวาดวิหารนั้นถวายแด่ภิกษุนั้นแล้ว.

อิตโรปิ ปานียํ ปิวิตุกาโม “อโห วต เม สกฺขรปานกํ กตฺวา เปเสยฺยา”ติ จินฺเตสิ. อุปาสิกา ตํ เปเสสิ. “ปุนทิวเส ปาโตว สินิทฺธยาคุ เม สอุตฺตริภงฺคํ เปเสตู”ติ จินฺเตสิ. อุปาสิกา ตถา อกาสิ. โส ยาคุ ปิวิตฺวา “อโห วต เม เอวรูปี ขชฺชกํ เปเสยฺยา”ติ จินฺเตสิ. อุปาสิกา ตัปิ เปเสสิ. โส จินฺเตสิ “อยํ อุปาสิกา มยา สพฺพํ จินฺติตจินฺติตํ เปเสสิ, อหํ เอตํ ทฏฺฐุกาโม อโห วต เม นานคฺครสโภชนํ คาหาเปตฺวา สยเมว อาคจฺเฉยฺยา”ติ.

แม้ภิกษุนอกนี้ มีความต้องการ จะดื่มน้ำ คิดว่า “ไฉนหนอ อุบาสิกาพึงทำน้ำดื่มผสมน้ำตาลกรวดส่งมาเพื่อเรา”. อุบาสิกาก็ส่งน้ำดื่มชนิดนั้นไป. ภิกษุนั้นคิดว่า “ขออุบาสิกา จงส่งข้าวยาคูมีรสสนิทพร้อมทั้งแกงอ่อมมาเพื่อเราในวันรุ่งขึ้น แต่เช้าตรู่”. อุบาสิกาได้ทำตามความคิด นั้นแล้ว. ภิกษุนั้น ดื่มข้าว-ยาคูแล้ว คิดว่า “ไฉนหนอ? อุบาสิกาพึงส่งของขบเคี้ยวเห็นปานนี้มาเพื่อเรา”. อุบาสิกา ก็ส่งแม้ของขบเคี้ยวนั้นไป. เธอคิดว่า “อุบาสิกานี้ ได้ส่งสิ่งที่เราคิดแล้ว ๆ ทุกอย่างมา, เราอยากจะเห็นอบาสิกานั่น ไฉนหนอ นางพึงให้คนใช้

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ถือโภชนะมีรสเลิศต่าง ๆ เพื่อเราแล้วมาด้วยตนเอง นั่นเทียว".

อุปาสิกา "มม ปุตฺโต มํ ทฏฺฐุกาโม อาคมนํ เม ปจฺจาสีสตี"ติ โภชนํ คาหาเปตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา ตสฺส อทาสิ. โส กตภตฺตกิจฺโจ "มาติกมาตา นาม ตฺวํ มหาอุปาสิเก"ติ ปุจฺฉิ. "อาม ตาตา"ติ. "อุปาสิเก ตฺวํ ปรจิตฺตํ ชานาสี"ติ. "กึ มํ ปุจฺฉสิ ตาตา"ติ "มยา จินฺติตจินฺติตํ สพฺพมกาสิ เตน ตํ ปุจฺฉามี"ติ. "ปรจิตฺตชานนภิกฺขู พหู ตาตา"ติ. "นาหํ อญฺเญ ปุจฺฉามิ ตุเมฺห ปุจฺฉามิ อุปาสิเก"ติ. เอวํ สนฺเตปิ, อุปาสิกา "ปรจิตฺตํ ชานามี"ติ อวตฺวา "ปรจิตฺตํ ชานนฺตา นาม เอวํ กโรนฺติ ปุตฺตา"ติ อาห. โส "ภาริยํ วติทํ กมฺมํ ปุถุชฺชนา นาม โสภณฺปิ อโสภณฺปิ จินฺเตนฺติ, สจาหํ อยุตฺตํ จินฺตยิสฺสามิ, สห ภณฺฑเกน โจรํ จูฬาย คณฺหนฺตี วิย มํ วิปฺปการํ ปาเปยฺย,

อุบาสิกาคิดว่า "ภิกษุผู้เป็นบุตรของเราอยากจะเห็นเรา ย่อมหวังการมาของเรา" ดังนี้แล้ว จึงให้คนถือโภชนะไปสู่วิหารแล้ว ได้ถวายแด่ภิกษุนั้น. ภิกษุนั้น ทำภัตกิจเสร็จแล้ว ถามว่า "มหาอุบาสิกา คุณโยมหรือ? ชื่อมาติกมาตา". อุบาสิกา ตอบว่า "ใช่จ๊ะ พ่อคุณ". ภิกษุนั้น ถามว่า "โยมอุบาสิกาโยมย่อมรู้จิตของคนอื่นหรือ?". อุบาสิกากล่าวว่า "พระคุณเจ้า ถามโยมทำไม? พ่อคุณ". ภิกษุกล่าวว่า "โยมได้ทำสิ่งที่อาตมาคิดแล้ว ๆ ทุกอย่าง เพราะฉะนั้น อาตมาจึงถาม คุณโยม". อุบาสิกากล่าวว่า "เหล่าภิกษุผู้รู้จิตของคนอื่นมีอยู่มากนะ พ่อคุณ". ภิกษุกล่าวว่า "อาตมา ไม่ได้ถามถึงคนเหล่าอื่น อาตมาถามตัวคุณโยมเอง อุบาสิกา". แม้เมื่อเป็นเช่นนั้น อุบาสิกาก็ไม่กล่าวว่า "โยมย่อมรู้จิตของคนอื่น" กล่าวว่า "ลูกเอ๋ย ธรรมดาบุคคลทั้งหลาย ผู้รู้จิตของคนอื่น ย่อมทำอย่างนี้ได้". ภิกษุ

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มยา ปน อิโต ปลายิตุ วฏฺฏตี"ติ จินฺเตตฺวา "อุปาสิเก อหํ คมิสฺสามี"ติ อาห.

นั้น คิดว่า "กรรมนี้หนักหนอ, ธรรมดาปุถุชนทั้งหลาย ย่อมคิดถึงสิ่งที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง, ถ้าเราจักคิดสิ่งที่ไม่สมควรไซร้, อุบาสิกานี้ พึงยังเราให้ถึงประการอันแปลก ประหนึ่งจับโจรที่มวยผมพร้อมทั้งของกลาง ฉะนั้น, ก็การที่เราจะหนีไปเสียจากที่นี้สมควร" ดังนี้ กล่าวว่า "โยมอุบาสิกา อาตมาจักไปละ".

"กหํ อยฺยา"ติ. "สตฺถุ สนฺติกํ อุปาสิเก"ติ. "วสถ ตาว ภนฺเต อิธา"ติ. "น วสิสฺสามิ อุปาสิเก, คมิสฺสาเมวา"ติ นิกฺขมิตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ อคมาสิ.

อุบาสิกา ถามว่า "จักไปที่ไหนเล่า ? พระผู้เป็นเจ้า". ภิกษุนั้นตอบว่า "อาตมา จักไปสู่สำนักของพระศาสดา อุบาสิกา". อุบาสิกาอาราธนาว่า "ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้าจงอยู่ในที่นี้ก่อนเถิด". ภิกษุ กล่าวตอบว่า "อาตมา จักไม่อยู่ละ อุบาสิกา, จักไปนั่นเทียว" ดังนี้ ออก(จากที่นั้น)แล้ว ได้ไปยังสำนักของพระศาสดา.

อถ นํ สตฺถา "กึ ภิกฺขุ น ตฺวํ ตตฺถ วสสี"ติ ปุจฺฉิ. "อาม ภนฺเต น สกฺกา ตตฺถ วสิตุนฺ"ติ. "กึการณา ภิกฺขู"ติ. "ภนฺเต สา อุปาสิกา

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสถามภิกษุนั้นว่า "ภิกษุ เธออยู่ในที่นั้นไม่ได้หรือ ?". ภิกษุนั้น กราบทูลว่า "ถูกแล้ว พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ไม่อาจอยู่ในที่นั้นได้". พระศาสดาตรัสถามว่า

จินฺติตจินฺติตํ สพฺพํ ชานาติ ‘ปุถุชฺชนา จ นาม โสภนมฺปิ อโสภนมฺปิ จินฺเตนฺติ, สจาหํ กิญฺจิ อยุตฺตํ จินฺเตสฺสามิ, สห ภณฺฑเกน โจรํ จูฬาย คณฺหนฺตี วิย มํ วิปฺปการํ ปาเปสฺสตี’ติ จินฺเตตฺวา อาคโตมฺหี”ติ. “ภิกฺขุ ตตฺเถว ตยา วสิตุํ วฏฺฏตี”ติ. “น สกฺโกมิ ภนฺเต, นาหํ ตตฺถ วสิสฺสามี”ติ.

“เพราะเหตุไรเล่า ? ภิกษุ”. ภิกษุนั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสิกานั้น ย่อมรู้สิ่งที่คนอื่นคิดแล้ว ๆ ทุกอย่าง, ข้าพระองค์คิดว่า ‘ก็ธรรมดาปุถุชนทั้งหลาย ย่อมคิดถึงสิ่งที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง, ถ้าเราจักคิดเรื่องอะไร ๆ ที่ไม่สมควรเข้า, อุบาสิกาจักยังเราให้ถึงประการอันแปลก ประดุจจับโจรที่มวยผมพร้อมทั้งของกลาง ฉะนั้น’ ดังนี้แล้วจึงมา”. พระศาสดาตรัสตอบว่า “ภิกษุ เธอควรจะอยู่ในที่นั้นนั่นเทียว”. ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ ไม่อาจพระเจ้าข้า, ข้าพระองค์จักอยู่ในที่นั้นไม่ได้”.

“เตนหิ ตฺวํ ภิกฺขุ เอกเมว รกฺขิตุํ สกฺขิสฺสสี”ติ. “กึ ภนฺเต”ติ. “ตว จิตฺตเมว รกฺข, จิตฺตํ นาเมตํ ทุรกฺขํ, ตฺวํ อตฺตโน จิตฺตเมว นิคฺคณฺห, มา อญฺญํ กิญฺจิ จินฺตยิ, จิตฺตํ นาเมตํ ทุนฺนิคฺคหนฺ”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุ ถ้าเช่นนั้น เธอจักอาจรักษา ธรรมชาติสิ่งหนึ่งเท่านั้นได้ไหม ?”. ภิกษุนั้น ทูลถามว่า “ธรรมชาติอะไร ? พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสว่า “เธอจงรักษาจิตของเธอเท่านั้น, ธรรมดาจิตนั่น บุคคลรักษาได้ยาก, เธอจงข่มจิตของตนนั่นเทียว, เธออย่าได้คิดถึงเรื่องอื่นอะไรเลย,

ธรรมดาจิตนั่น บุคคลข่มได้ยาก” ดังนี้แล้ว ตรัสพระคาถานี้ว่า

๓๕. “ทุนฺนิคฺคหสฺส ลหุโน
ยตฺถ กามนิปาติโน
จิตฺตสฺส ทมโถ สาธุ
จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหนฺ”ติ.

๓๕. “การฝึกจิต อันเป็นธรรมชาติข่มได้ยาก เกิดและดับเร็ว มีปกติตกไปในอารมณ์ตามที่ใคร่อารมณ์-ใดอารมณ์หนึ่ง เป็นความดี (เพราะว่า) จิตที่ฝึกแล้ว นำสุขมาให้”.

ตตฺถ จิตฺตํ นาเมตํ ทุกฺเขน นิคฺคยฺหตีติ ทุนฺนิคฺคหํ. ลหุ อุปฺปชฺชติ จ นิรุชฺฌติ จาติ ลหุ. ตสฺส ทุนฺนิคฺคหสฺส ลหุโน. **ยตฺถ กามนิปาติโนติ** ยตฺถ กตฺถจิเทว นิปาตนสีลสฺส. เอตํ หิ ลภิตพฺพฏ-ฐานํ วา อลภิตพฺพฏฺฐานํ วา ยุตฺตฏฺฐานํ วา อยุตฺตฏฺฐานํ วา น ชานาติ, เนว ชาตึ โอโลเกติ, น โคตฺตํ, น วยํ, ยตฺถ ยตฺเถว อิจฺฉติ, ตตฺถ ตตฺเถว นิปตตีติ “ยตฺถ กามนิปาตี”ติ วุจฺจติ. ตสฺส เอวรูปสฺส จิตฺตสฺส ทมโถ สาธุ จตูหิ อริยมคฺเคหิ ทนฺตภาโว ยถา

บัณฑิต พึงทราบวิเคราะห์ในพระคาถานั้น ธรรมดาจิตนั่น อันบุคคลข่มได้ยาก เพราะเหตุนั้น (จิตนั่น)ชื่อว่า ทุนฺนิคฺคหํ (อันบุคคลข่มได้โดยยาก). จิตนั่นย่อมเกิดขึ้นและดับเร็ว เพราะเหตุนั้น จิตนั่นชื่อว่าลหุ. ซึ่งจิตที่บุคคลข่มได้โดยยาก เกิดและดับเร็วนั้น. คำว่า **มีปกติตกไปในอารมณ์ตามที่ใคร่อารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง** ความว่า มีปกติตกไปในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งนั่นเทียว. จริงอยู่ จิตนี้ ย่อมไม่รู้ฐานะที่ตนควรได้หรือฐานะที่ตนไม่ควรได้, ฐานะที่สมควรหรือฐานะที่ไม่สมควร, ย่อมไม่พิจารณาดูชาติ โคตร, ไม่พิจารณาดูวัย, ย่อมตกไปในอารมณ์

นิพฺพิเสวนํ โหติ, ตถา กตภาโว สาธุ. กึการณาติ ? อิทำ หิ จิตฺตำ ทนฺตำ สุขาวหำ ทนฺตำ นิพฺพิเสวนำ กตำ มคฺคผลสุขำ ปรมตฺถนิพฺพานสุขญฺจ อาวหตีติ.

ที่ตนปรารถนานั่นเทียว เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาค จึงตรัสว่า "ยตฺถ กามนิปาติ (มีปกติตกไปในอารมณ์ที่ใคร่อารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง)". การฝึกจิตเห็นปานนี้นั้น เป็นความดี คือภาวะที่จิตอันบุคคลฝึกแล้วด้วยอริยมรรค ๔ ได้แก่ ภาวะที่จิตอันบุคคลทำ(อบรม)แล้วโดยประการที่จิตหมดพยศได้ เป็นความดี. ถามว่า เพราะเหตุไร ? ตอบว่า เพราะว่า จิตนี้ ที่บุคคลฝึกแล้ว ย่อมเป็นเหตุนำสุขมาให้ คือจิตที่บุคคลฝึกแล้ว ได้แก่ ทำให้หมดพยศแล้ว ย่อมนำมาซึ่งสุขอันเกิดแต่มรรคและผล และสุขอันเกิดแต่นิพพานอันเป็นปรมัตถ์.

เทสนาปริโยสาเน สมฺปตฺตปริสา พหู โสตาปนฺนาทโย อเหสุ. มหาชนสฺส สาตฺถิกา เทสนา ชาตาติ.

ในเวลาจบเทศนา บริษัทที่ประชุมกันแล้วเป็นอันมาก ได้เป็นพระอริยบุคคลมีพระโสดาบันเป็นต้น. พระเทศนาได้สำเร็จประโยชน์แก่มหาชน ดังนี้แล.

สตฺถา ตสฺส ภิกฺขุโน อิมำ โอวาทำ ทตฺวา "คจฺฉ ภิกฺขุ อญฺญำ กิญฺจิ อจินฺตยิตฺวา ตตฺเถว ภิกษุ วสาหี"ติ ปหิณิ. โส ภิกฺขุ สตฺถุ

พระศาสดา ครั้นประทานโอวาทนี้แก่ภิกษุนั้นแล้ว ตรัสว่า "เธอจงไปเถิด เธออย่าได้คิดถึงเรื่องอื่นอะไรเลย จงอยู่ในที่นั้นนั่นแหละ" ทรงส่งไปแล้ว.

สนฺติกา โอวาทำ ลภิตฺวา ตตฺถ ภิกษุนั้น ได้พระโอวาทจากสำนักพระ-
อคมาสิ. กิญฺจิ พหิทฺธา จินฺตนำ ศาสดา ได้ไปที่บ้านนั้น. เธอไม่ได้คิด
นาม น จินฺเตสิ. เรื่องอะไร ๆ อันชวนให้คิดภายนอกเลย.

มหาอุปาสิกาปิ ทิพฺเพน จกฺขุนา แม้มหาอุบาสิกา ตรวจดูด้วยทิพยจักษุ
โอโลเกนฺตี เถรำ ทิสฺวา "อิทานิ เห็นพระเถระกำหนดด้วยญาณของตนนั่น
โอวาททายกำ อาจริยำ ลภิตฺวา เทียวว่า "บัดนี้ ภิกษุผู้เป็นบุตร ของเรา
ปุนาคโต มม ปุตฺโต"ติ อตฺตโน ได้อาจารย์ผู้ให้โอวาทกลับมาอีก" จึง
ญาเณเนว ปริจฺฉินฺทิตฺวา ตสฺส จัดแจงอาหารอันเป็นที่สบาย ถวาย
สปฺปายาหารำ ปฏิยาเทตฺวา อทาสิ. แด่พระภิกษุนั้น. เธอได้โภชนะอัน เป็น
โส สปฺปายโภชนำ ลภิตฺวา ที่สบาย ต่อเวลา ๒-๓ วันเท่านั้น
กติปาเหเนว อรหตฺตำ ปตฺวา ก็ได้บรรลุอรหัต ยังกาลให้ล่วงไปด้วย
มคฺคผลสุเขน วีตินาเมนฺโต "อโห สุขอันเกิดแต่มรรคและผล คิดว่า "น่า
มหาอุปาสิกา มยฺหำ ปติฏฺฐา ชาตา, ชื่นใจจริง มหาอุบาสิกา ได้เป็นที่พึ่ง
อหำ อิมำ นิสฺสาย ภวนิสฺสรณำ ของเรา เราอาศัยมหาอุบาสิกานี้ ได้
ปตฺโตมฺหี"ติ จินฺเตตฺวา "อิมสฺมึ ตาว ถึงการสลัดออกไปจากภพ" ดังนี้แล้ว
เม อตฺตภาเว ปติฏฺฐา ชาตา, ก็ใคร่ครวญว่า "มหาอุบาสิกานี้ ได้เป็น
สำสาเร ปน เม สำสรนฺตสฺส, ที่พึ่งของเราในอัตภาพนี้ก่อน, ก็เมื่อเรา
อญฺเญสุปิ อตฺตภาเวสุ อยำ ท่องเที่ยวไปในสงสาร, มหาอุบาสิกานี้
ปติฏฺฐาภูตปุพฺพา, โน วา"ติ เคยเป็นที่พึ่งของเรา ในอัตภาพอื่น ๆ
อุปธาเรนฺโต เอกูนอตฺตภาวสตำ หรือไม่ ?" ตามระลึกไป ตลอด ๙๙
อนุสฺสริ. สาปิ เอกูนอตฺตภาวสเต อัตภาพ. แม้มหาอุบาสิกานั้น เป็นหญิง
ตสฺส ปาทปริจาริกา หุตฺวา บาทปริจาริกา(ภรรยา)ของพระภิกษุนั้น
อญฺเญสุ ปฏิพทฺธจิตฺตา หุตฺวา ตำ ใน ๙๙ อัตภาพ เป็นผู้มีจิตปฏิพัทธ์

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชีวิตา โวโรปาเปสิ. เถโร ตสฺสา เอตฺตกํ อคุณํ ทิสฺวา “อโห อยํ มหาอุปาสิกา ภาริยํ กมฺมํ อกาสี”ติ จินฺเตสิ.

(เกี่ยวเกาะ) ในบุรุษเหล่าอื่นให้ปลงภิกษุนั้นจากชีวิต. พระเถระเห็นโทษของมหาอุบาสิกานั้นเพียงเท่านี้ คิดว่า “น่าสลดใจ มหาอุบาสิกานี้ ได้ทำกรรมหนักไว้แล้ว”.

มหาอุปาสิกาปิ เถเร นิสินฺนาว “กินฺนุ โข มยฺหํ ปุตฺตสฺส ปพฺพชิตกิจฺจํ มตฺถกํ ปตฺตํ, โน”ติ อุปธารยมานา ตสฺส อรหตฺตปฺปตฺตึ ญตฺวา อุตฺตรึ อุปธารยมานา “มม ปุตฺโต อรหตฺตํ ปตฺวา ‘อโห วต เม อยํ อุปาสิกา มหตี ปติฏฺฐา ชาตา’ติ จินฺเตตฺวา ‘อตีเตปิ นุ โข อยํ ปติฏฺฐา ภูตปุพฺพา โน’ติ อุปธาเรนฺโต เอกูนอตฺตภาวสตํ อนุสฺสริ, อหัปิ โข ปน เอกูนอตฺตภาวสเต อญฺเญหิ สทฺธึ เอกโต หุตฺวา เอตํ ชีวิตา โวโรเปสึ, อยํ เม เอตฺตกํ อคุณํ ทิสฺวา ‘อโห ภาริยํ กมฺมํ กตํ อุปาสิกายา’ติ จินฺเตสี”ติ อญฺญาสิ. สาปิ อุตฺตรึ จินฺเตสิ “นตฺถิเอว นุ โข สํสาเร สํสรนฺติยา มยา

ฝ่ายมหาอุบาสิกา นั่งอยู่ในเรือนนั่นเทียว ใคร่ครวญอยู่ว่า “กิจบรรพชิตแห่งภิกษุผู้บุตรของเราถึงที่สุดแล้วหรือยังหนอ ?” ได้ทราบความบรรลุพระ-อรหัตของภิกษุนั้น ใคร่ครวญยิ่งขึ้นไปก็ทราบว่า “ภิกษุผู้บุตรของเรา บรรลุพระอรหัตแล้ว คิดว่า ‘น่าชื่นชมจริงอุบาสิกานี้ ได้เป็นที่พึ่งของเราอย่างมาก’ พลางใคร่ครวญว่า ‘แม้ในกาลที่ล่วงแล้วมา อุบาสิกานี้เคยเป็นที่พึ่ง(ของเรา)หรือเปล่าหนอ ?’ ตามระลึกไปตลอด ๙๙ อัตภาพ, ก็แม้เราแล ได้คบคิดกับบุรุษอื่น ๆ ปลงภิกษุนั่นเสียจากชีวิต ใน ๙๙ อัตภาพ, ภิกษุนี้เห็นโทษของเรามีเพียงเท่านี้ คิดว่า ‘น่าสลดใจ อุบาสิกาทำกรรมหนักแล้ว”. แม้นางก็คิดยิ่งขึ้นไปว่า “เราเมื่อท่องเที่ยวไปในสงสาร เคยได้ทำอุปการะแก่ภิกษุผู้บุตรของเรา ย่อม

มม ปุตฺตสฺส อุปกาโร กตปุพฺโพ”ติ. สา อุปธารยมานา ตโต อุตฺตรึ สติมํ อตฺตภาวํ อนุสฺสริตฺวา “สติเม อตฺตภาเว มยา เอตสฺส ปาทปริจาริกาย หุตฺวา เอกสฺมึ ชีวิตา โวโรปนฏฺฐาเน ชีวิตทานํ ทินฺนํ, อโห มยา มม ปุตฺตสฺส มหาอุปกาโร กโต”ติ ญตฺวา เคเห นิสินฺนาว “อุตฺตรึ วิเสเสตฺวา อุปธาเรถา”ติ อาห. โส ทิพฺพาย โสตธาตุยา สทฺทํ สุตฺวา วิเสเสตฺวา สติมํ อตฺตภาวํ อนุสฺสริตฺวา ตตถ ตาย อตตโน ชีวิตสส ทินฺนภาวํ ทิสฺวา “อโห มม อิมาย มหาอุปาสิกาย อุปกาโร กตปุพฺโพ”ติ จินฺเตตฺวา อตฺตมโน หุตฺวา ตสฺสา ตตฺเถว จตูสุ มคฺคผเลสุ ปญฺหํ กเถตฺวา อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายิ.

ไม่มีเลยหรือหนอ”. นางเมื่อใคร่ครวญได้ระลึกถึงอัตภาพที่ ๑๐๐ ให้ยิ่งขึ้นไปกว่า ๙๙ อัตภาพนั้นทราบว่า “ในอัตภาพที่ครบ ๑๐๐ เราได้เป็นบาทปริจาริกาของพระภิกษุนั่นให้ชีวิตทานในสถานที่ปลง(เขา)จากชีวิตแห่งหนึ่ง, น่าปลื้มใจ เราได้ทำอุปการะอย่างมากไว้แก่ภิกษุผู้บุตรของเรา” นั่งอยู่ในเรือนนั่นเทียว กล่าวว่า “ขอพระคุณเจ้าจงใคร่ครวญให้วิเศษยิ่งขึ้นเถิด”. ภิกษุนั้น ได้ฟังเสียงด้วยทิพยโสตธาตุแล้วได้ตามระลึกถึงอัตภาพที่ครบ ๑๐๐ ให้วิเศษ เห็นว่า อุบาสิกานั้นได้ให้ชีวิตแก่ตนในอัตภาพนั้น คิดว่า “น่าชื่นใจมหาอุบาสิกานี้ ได้เคยทำอุปการะแก่เรา” ดีใจ กล่าวปัญหาในมรรค ๔ ผล ๔ แก่มหาอุบาสิกานั้น ในที่นั่นนั่นเทียว ได้ปรินิพพานแล้วด้วยอนุปาทิเสสปรินิพพานธาตุ (กิเลสดับไปพร้อมอายุสังขาร).

อญฺญตรภิกฺขุวตฺถุ ทุติยํ.

เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่งที่ ๒ จบ.

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๓. อุกฺกณฺฐิตภิกฺขุวตฺถุ

๓๖. สุทฺทฺทสํ สุนิปุณํ
ยตฺถ กามนิปาตินํ
จิตฺตํ รกฺเขถ เมธาวี
จิตฺตํ คุตฺตํ สุขาวหํ.

๓. เรื่องภิกษุผู้กระสัน

๓๖. นักปราชญ์ พึงรักษาจิตที่บุคคลเห็นได้แสนยาก ละเอียดอ่อน มีปกติตกไปในอารมณ์ที่ใคร่ ชนิดใดชนิดหนึ่ง จิตที่ได้คุ้มครองแล้วนำสุขมาให้.

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. อุกฺกณฺฐิตภิกฺขุวตฺถุ

สุทุทฺทสนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา สาวตฺถิยํ วิหรนฺโต อญฺญตรํ อุกฺกณฺฐิตภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ.

สตฺถริ กิร สาวตฺถิยํ วิหรนฺเต, เอโก เสฏฺฐิปุตฺโต อตฺตโน กุลุปกเถรํ อุปสงฺกมิตฺวา "ภนฺเต อหํ ทุกฺขา มุจฺจิตุกาโม, เอกํ เม ทุกฺขโต มุจฺจนาการํ กเถถา"ติ อาห. "สาธาวุโส, สเจ ทุกฺขา มุจฺจิตุกาโม, สลากภตฺตํ เทหิ, ปกฺขิกภตฺตํ เทหิ, วสฺสาวาสิกํ เทหิ, จีวราทโย ปจฺจเย เทหิ, อตฺตโน สาปเตยฺยํ ตโย โกฏฺฐาเส กตฺวา เอเกน กมฺมนฺตํ ปโยเชหิ, เอเกน ปุตฺตทารํ ปาเลหิ, เอเกน พุทฺธสาสเน เทหี"ติ อาห. โส "สาธุ ภนฺเต"ติ วุตฺตปฏิปาฏิยา สพฺพํ กตฺวา ปุน เถรํ ปุจฺฉิ "อิโต อุตฺตรึ อญฺญํ กึ กโรมิ ภนฺเต"ติ. "อาวุโส ตีณิ สรณานิ พุทธศาสนาเถิด". บุตรเศรษฐีนั้น

๓. เรื่องภิกษุผู้กระสัน

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ทรงปรารภ ภิกษุผู้กระสันรูปใดรูปหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **เห็นได้แสนยาก** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา เมื่อพระศาสดาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี, บุตรเศรษฐีคนหนึ่ง เข้าไปหาพระเถระผู้เป็นที่นับถือแห่งตระกูลของตน กล่าวว่า "ท่านผู้เจริญ กระผมมีความต้องการจะพ้นจากทุกข์, ขอท่านโปรดบอกถึงอาการพ้นจากทุกข์อย่างหนึ่งแก่กระผมเถิด". พระเถระ กล่าวว่า "ดีละผู้มีอายุ, ถ้าเธอต้องการจะพ้นจากทุกข์ไซร้, จงถวายสลากภัตร, ปักขิกภัตร, วัสสาวาสิกภัตร, ปัจจัยทั้งหลายมีจีวรเป็นต้น, จงแบ่งทรัพย์สมบัติของตนให้เป็น ๓ ส่วน แล้วประกอบการงานด้วยทรัพย์สมบัติส่วน ๑, เลี้ยงดูบุตรและภรรยา ด้วยทรัพย์สมบัติส่วน ๑, ถวายทรัพย์สมบัติส่วน ๑ ไว้ในพระ-บุตรเศรษฐีนั้น

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอกฏฺฐาเน น ราตฺพฺพำ น นิสีทิตพฺพำ, สายำ โข ปน เถรุปฏฺฐานกาเล ปาโตว ภิกฺขาจารกาเล เอกโต ภวิสฺสาม, เสสกาเล เทฺว เอกโต น ภวิสฺสาม, อปิจ โข ปน อผาสุเกน ภิกฺขุนา อาคนฺตฺวา วิหารมชฺเฌ คณฺฑิยา ปหตาย, คณฺฑิกสญฺญาย อาคนฺตฺวา ตสฺส เภสชฺชำ กริสฺสามา"ติ.

พระบาท ก็ไม่อาจจะให้ทรงโปรดปรานได้, บุคคลผู้มีอัธยาศัยงามเท่านั้นสามารถจะให้ทรงโปรดปรานได้, ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่ประมาทเถิด, พวกเราไม่ควรยืน ไม่ควรนั่งในสถานที่แห่งเดียวกัน ๒ รูป, แต่ว่า ในเวลาบำรุงพระเถระในตอนเย็นแล ในเวลาเที่ยวภิกษาในเวลาเช้าตรู่พวกเราจักรวมกัน, ในเวลาที่เหลือ พวกเราจักไม่อยู่รวมกัน ๒ รูป, ก็อีกอย่างหนึ่งแล เมื่อภิกษุผู้ไม่มีความผาสุก มาตีระฆังณ ท่ามกลางวิหารแล้ว, พวกเราจักมาตามสัญญาแห่งระฆังแล้ว ปรุงยาเพื่อภิกษุรูปนั้น".

เตสุ เอวำ กติกำ กตฺวา วิหรนฺเตสุ, เอกทิวสำ สา อุปาสิกา สปฺปิผาณิตาทีนิ คาหาเปตฺวา ทาสกมฺมกราทีหิ ปริวุตา สายณฺหสมเย ตำ วิหารำ คนฺตฺวา วิหารมชฺเฌ ภิกฺขู อทิสฺวา "กหำ นุ โข อยฺยา คตา"ติ ปุริเส ปุจฺฉิตฺวา "อตฺตโน อตฺตโน รตฺติฏฺฐาน-ทิวาฏฺฐาเนสุ นิสินฺนา ภวิสฺสนฺติ ณ ที่ไหนหนอแล" เมื่อชนทั้งหลาย

เมื่อภิกษุเหล่านั้น ทำกติกากันอย่างนี้อยู่, วันหนึ่ง อุบาสิกานั้นใช้ให้คนถือเภสัชทั้งหลายมีเนยใสและน้ำอ้อยเป็นต้น อันชนทั้งหลายมีทาสและกรรมกรเป็นต้นแวดล้อมแล้ว ไปสู่วิหารนั้น ในเวลาเย็น ไม่เห็นภิกษุทั้งหลาย ณ ท่ามกลางวิหาร จึงถามชนทั้งหลายว่า "พวกพระคุณเจ้าไปกัน

อยฺเย”ติ วุตฺเต “กึ นุ โข กตฺวา ทฏฺฐุ สกฺขิสฺสามี”ติ อาห.

ตอบว่า “แม่คุณ พระคุณเจ้าทั้งหลาย คงจักนั่งอยู่ในที่พักกลางคืนและที่พักกลางวันของตน ๆ” กล่าวว่า “ฉันทำอย่างไร หนอแล จึงจักสามารถพบ”.

อถ นำ ภิกฺขุสงฺฆสฺส กติกวตฺต-ชานนมนุสฺสา อาหำสุ “คณฺหิยา ปหตาย สนฺนิปติสฺสนฺติ อยฺเย”ติ. สา คณฺหึ ปหราเปสิ. ภิกฺขู คณฺหิสทฺทำ สุตฺวา “กสฺสจิ อผาสุกำ ภวิสฺสตี”ติ สกสกฏฺฐาเนหิ นิกฺขมิตฺวา วิหารมชฺเฌ สนฺนิปตึสุ. เทฺวปิ ชนา เอกมคฺเคนาคตา นาม นตฺถิ. อุปาสิกา เอเกกฏฺฐานโต เอกเมกเมว อาคจฺฉนฺตำ ทิสฺวา “มม ปุตฺเตหิ อญฺญมญฺญำ กลโห กโต ภวิสฺสตี”ติ จินฺเตตฺวา ภิกฺขุสงฺฆำ วนฺทิตฺวา ปุจฺฉิ “กลหำ นุ โข ภนฺเต กริตฺถา”ติ. “น กโรม มหา-อุปาสิเก”ติ. “สเจ โว ภนฺเต กลโห นตฺถิ, อถ กสฺมา ยถา อมฺหากำ อมฺหากำ

ลำดับนั้น พวกมนุษย์ผู้รู้ข้อกติกา-วัตรของภิกษุสงฆ์กล่าวกับอุบาสิกานั้นว่า “แม่คุณ เมื่อบุคคล ตีระฆังแล้ว พวกพระคุณเจ้า ก็จักมาประชุมกัน”. นางจึงให้คนตีระฆัง. ภิกษุทั้งหลาย ฟังเสียงระฆังแล้ว คิดว่า “ความไม่ผาสุกจักมีแก่ภิกษุบางรูป” ดังนี้แล้ว จึงออกจากที่อยู่ของตน ๆ ประชุมกัน ณ ท่ามกลางวิหาร. ภิกษุชื่อว่าเดินมาโดยทางเดียวกัน ๒ รูป ย่อมไม่มี.

อุบาสิกาเห็นภิกษุแต่ละรูปเท่านั้นเดินมาจากที่แต่ละแห่ง คิดว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย ผู้เป็นบุตรของเรา จักทำความทะเลาะกันและกัน” ไหว้ภิกษุสงฆ์เสร็จ ถามว่า “ท่านเจ้าข้า พวกพระคุณเจ้า ทำความทะเลาะกันหรือ ภิกษุทั้งหลาย ตอบว่า “พวกอาตมา ไม่ได้ทำความทะเลาะกัน

คุณปิติพร นวมารค
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นं ทหรสามเณรา "อาวุโส กึ ตุวं จิตฺตฺจาเน จิโตว นิสินฺนฺฐาเน นิสินฺโนว อโหสิ, ปณฺฑุโรคาภิภูโต กิโส ลูโข ธมนิสนฺถตคตฺโต อาลสยาภิภูโต กจฺฉุปริกิณฺโณ กินฺเต กตนฺ"ติ ปุจฺฉึสุ. "อุกฺกณฺจิโตมฺหิ อาวุโส"ติ. "กึการณา"ติ. โส ตं ปวตฺตึ อาโรเจสิ. เต ตสฺส อาจริยุปชฺฌายานं อาจิกฺขึสุ. อาจริยุปชฺฌายา ตं อาทาย สตฺถุ สนฺติกं อาคมึสุ. สตฺถา "กึ ภิกฺขเว อาคตตฺถา"ติ อาห. "ภนฺเต อยं ภิกฺข ตมหากं สาสเน อุกฺกณฺจิโต"ติ. "เอวं กิร ภิกฺขู"ติ ภควา ปุจฺฉิ. "อาม ภนฺเต"ติ. "กึการณา"ติ.

ลำดับนั้น ภิกษุหนุ่มและสามเณร ถามเธอว่า "ผู้มีอายุ ทำไมเล่า ? ท่านจึงยืนเฉยในที่ยืน นั่งเฉยในที่นั่ง ถูกโรคผอมเหลืองครอบงำ ผ่ายผอม ซูบซีด มีตัวสะพรั่งด้วยเส้นเอ็น ถูกความเกียจคร้านครอบงำ (มีตัว)ดาษดื่นด้วยหิดเปื่อย ท่านได้ทำกรรมอะไรเล่า ?". ภิกษุนั้นตอบว่า "กระผม เป็นผู้กระสัน ผู้มีอายุ". พวกภิกษุหนุ่มและสามเณร ถามว่า "เพราะเหตุไรเล่า ?". เธอเล่าเรื่องเป็นไปนั้น. พวกภิกษุหนุ่มและสามเณรเหล่านั้น บอกแก่พระอาจารย์และพระอุปัชฌาย์ของเธอแล้ว. พระอาจารย์และพระอุปัชฌาย์ได้พาเธอมายังสำนักของพระศาสดา. พระศาสดาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพากันมาทำไมหรือ". พระอาจารย์และพระอุปัชฌาย์ กราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนี้ ระอาแล้ว ในพระศาสนาของพระองค์". พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า "ข่าวว่า อย่างนั้นหรือ ? ภิกษุ". ภิกษุผู้กระสันกราบทูลว่า "ถูกแล้วพระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "เพราะเหตุไรเล่า ?".

คุณทองห่อ จงวัฒนา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“อหำ ภนฺเต ทุกฺขา มุจฺจิตุกาโม ปพฺพชิโต, ตสฺส เม อาจริโย อภิธมฺมิกถำ กเถสิ, อุปชฺฌาโย วินยกถำ กเถสิ, สฺวาหำ ‘อิธ เม หตฺถปสารณฏฺฐานเมว นตฺถิ, ดิหินา หุตฺวา สกฺกา ทุกฺขา มุจฺจิตุ’, ดิหึ ภวิสฺสามี’ติ สนฺนิฏฺฐานมกาสึ ภนฺเต”ติ. “สเจ ตฺวำ ภิกฺขุ เอกเมว รกฺขิตุำ สกฺขิสฺสสิ, อวเสสานำ รกฺขนกิจฺจำ นตฺถี”ติ. “กึ ภนฺเต”ติ. “ตว จิตฺตเมว รกฺขิตุำ สกฺขิสฺสสี”ติ. “สกฺขิสฺสามิ ภนฺเต”ติ. “เตนหิ อตฺตโน จิตฺตเมว รกฺขาหิ, สกฺกา ทุกฺขา มุจฺจิตุนฺ”ติ อิมำ โอวาทำ ทตฺวา คาถมาห

เธอกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ต้องการจะพ้นจากทุกข์ จึงได้บวช, พระอาจารย์ของข้าพระองค์นั้นกล่าวอภิธรรมกถา, พระอุปัชฌาย์(ของข้าพระองค์) กล่าวพระวินัยกถา, ข้าพระองค์นั้น ได้ทำความตกลงว่า ‘ในพระพุทธศาสนานี้ฐานแห่งการเหยียดมือของเรา ย่อมไม่มีเลย, เราเป็นคฤหัสถ์ก็สามารถพ้นทุกข์ได้, เราจักเป็นคฤหัสถ์’ พระเจ้าข้า”. พระศาสดา ตรัสว่า “ภิกษุ ถ้าเธอจักสามารถรักษาธรรมชาติสักอย่างหนึ่งเท่านั้น, กิจ คือการรักษาสิ่งทั้งหลายที่เหลือ ย่อมไม่มี”. เธอทูลถามว่า “ธรรมชาติอะไรเล่า ? พระเจ้าข้า”. พระศาสดา ตรัสว่า “เธอจักอาจเพื่อรักษาจิตของเธอนั่นเทียวได้ไหม ?”. เธอทูลว่า “จักอาจ พระเจ้าข้า”. พระศาสดาทรงประทานโอวาทนี้ว่า “ถ้าเช่นนั้น เธอจงรักษาจิตของตนนั่นเทียว, เธอก็สามารถพ้นจากทุกข์ได้” ตรัสพระคาถานี้ว่า

๓๖. “สุทุทฺทสำ สุนิปุณำ ยตฺถ กามนิปาตินำ

๓๖. “นักปราชญ์ พึงรักษาจิตที่บุคคลเห็นได้แสนยาก ละเอียดอ่อน

คุณบำรุง บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร

จิตฺตํ รกฺเขถ เมธาวี
จิตฺตํ คุตฺตํ สุขาวหนฺ"ติ.

มีปกติตกไปในอารมณ์ที่ใคร่ชนิดใด ชนิดหนึ่ง จิตที่ได้คุ้มครองแล้ว นำสุขมาให้".

ตตฺถ **สุทุทฺทสนฺติ** สุฏฺฐุ ทุทฺทสํ. **สุนิปุณนฺติ** สุฏฺฐุ นิปุณํ ปรมสณฺหํ. **ยตฺถ กามนิปาตินนฺติ** ชาติอาทีนิ อโนโลเกตฺวา ลภิตพฺพาลภิตพฺพยุตฺตายุตฺตฏฺฐาเนสุ ยตฺถ กตฺถจิ นิปตนสีลํ. **จิตฺตํ รกฺเขถ เมธาวีติ** อนฺธพาโล ทุมฺเมโธ อตตฺโน จิตฺตํ รกฺขิตุํ สมตฺโถ นาม นตฺถิ, จิตฺตวสิโก หุตฺวา อนยพฺยสนํ ปาปุณาติ. เมธาวี ปน ปณฺฑิโตว จิตฺตํ รกฺขิตุํ สกฺโกติ, ตสฺมา ตฺวัมปิ จิตฺตเมว โคเปหิ, อิทํ หิ จิตฺตํ คุตฺตํ สุขาวหํ, มคฺคผลนิพฺพานสุขานิ อาวหตีติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เห็นได้แสนยาก** ได้แก่ ที่บุคคลเห็นได้โดยยาก ด้วยดี. คำว่า **ละเอียดอ่อน** ได้แก่ ที่ละเอียดที่สุด คือละเอียดอย่างยิ่ง. คำว่า **มีปกติตกไปในอารมณ์ที่ใคร่ชนิดใดชนิดหนึ่ง** ความว่า มีปกติไม่พิจารณาดูฐานะ มีชาติเป็นต้น ตกไปในอารมณ์ทั้งหลายอย่างใดอย่างหนึ่ง ในฐานะที่ควรได้หรือที่ไม่ควรได้ อันสมควรหรือไม่สมควร. คำว่า **นักปราชญ์พึงรักษาจิต** ความว่า คนอันธพาลมีปัญญาทราม ชื่อว่าสามารถจะรักษาจิตของตนได้ ย่อมไม่มี, เขาเป็นผู้ตกอยู่ในอำนาจจิต ย่อมประสบความพินาศวอดวาย. ส่วนคนมีปัญญา คือบัณฑิตเทียว ย่อมอาจจะรักษาจิตได้, เพราะฉะนั้น แม้เธอจงคุ้มครองจิตไว้นั่นเทียว, เพราะว่าจิตนี้ที่คุ้มครองได้แล้ว เป็นธรรมชาตินำความสุขมาให้,

คุณบำรุง บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร

คือย่อมนำสุขอันเกิดแต่มรรคผล และพระนิพพานมา.

เทสนาปริโยสาเน โส ภิกฺขุ โสตาปตฺติผลํ ปาปุณิ. อญฺเญปิ พหู โสตาปนฺนาทโย อเหสุ. เทสนา มหาชนสฺส สาตฺถิกา ชาตา อโหสีติ.

ในกาลจบเทศนา ภิกษุนั้น บรรลุโสดาปัตติผล. ชนแม้เหล่าอื่นเป็นอันมากก็ได้เป็นพระอริยบุคคลมีพระโสดาบันเป็นต้น. เทศนาได้สำเร็จประโยชน์แก่มหาชน ดังนี้แล.

อุกฺกณฺฐิตภิกฺขุวตฺถุ ตติยํ.

เรื่องภิกษุผู้กระสัน (อยากสึก)ที่ ๓ จบ.

นางสาวรักษ์ประนาท (จำเริญสุข บุนนาค)
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และดวงตาเห็นธรรม

๔. สัฆรกฺขิตวตฺถุ

๓๗. ทูรงฺคมํ เอกจรํ
อสรีรํ คูหาสยํ
เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ
โมกฺขนฺติ มารพนฺธนา.

๔. เรื่องพระสังฆรักขิต

๓๗. เหล่าชนผู้รู้จักสำรวมจิต อันไปรับ
อารมณ์ในที่ไกล เที่ยวไปดวงเดียว
ไม่มีรูปร่าง มีถ้ำเป็นที่อาศัย
ย่อมพ้นจากบ่วงมารได้.

นางสาวรักษ์ประนาท (จำเริญสุข บุนนาค)
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และดวงตาเห็นธรรม

๔. สัมรกฺขิตวตฺถุ

ทูรงฺคมํ เอกจรนฺติ อิมं ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต สัมรกฺขิตํ นาม ภิกฺขุ์ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิเรโก กุลปุตฺโต สตฺถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิโต ลทฺธูปสมฺปโท สัมรกฺขิตตฺเถโร นาม หุตฺวา กติปาเหเนว อรหตฺตํ ปาปุณิ. ตสฺส กนิฏฺโ[๑] ปุตฺตํ ลภิตฺวา เถรสฺส นามํ อกาสิ. โส ภาคิเนยฺยสัมรกฺขิโต นาม หุตฺวา วยปฺปตฺโต เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา ลทฺธูปสมฺปโท อญฺญตรสฺมึ คามการาเม วสฺสํ อุปคนฺตฺวา “เอกํ สตฺตหตฺถํ, เอกํ อฏฺฐหตฺถนฺ”ติ เทฺว วสฺสาวาสิกสาฏเก ลภิตฺวา “อฏฺฐหตฺถํ อุปชฺฌายสฺส เม ภวิสฺสตี”ติ สลฺลกฺเขตฺวา

๔. เรื่องพระสังฆรักขิต

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุชื่อพระสังฆรักขิต ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **อันไปรับเอาอารมณ์ในที่ไกล เที่ยวไปดวงเดียว** เป็นต้น.

เล่ากันว่า กุลบุตรคนหนึ่ง ในเมืองสาวัตถี ฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดา ออกบรรพชาได้อุปสมบทแล้ว มีชื่อว่าสังฆรักขิตเถระ โดยล่วงไป ๒-๓ วัน เท่านั้น ก็ได้บรรลุพระอรหัต. น้องชายของพระเถระนั้น ได้บุตรแล้ว ก็ตั้งชื่อ(เหมือน)พระเถระ. เขามีชื่อว่าภาคิไนยสังฆรักขิต เจริญวัยแล้วได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระเถระ เข้าจำพรรษาในอารามใกล้บ้านแห่งหนึ่ง ได้ผ้าวัสสาวาสิกสาฎก (ผ้าอาบน้ำฝน) ๒ ผืน คือ ผืนหนึ่ง ยาว ๗ ศอก ผืนหนึ่งยาว ๘ ศอก กำหนดว่า “ผ้าผืนยาว ๘ ศอก จักมีแก่พระอุปัชฌาย์ของเรา” คิดว่า “ผ้าผืนยาว ๗ ศอก

---

[๑] ฉ. กนิฏฺฐภคินี.

ภวิสฺสตี"ติ จินฺเตตฺวา วุฏฺฐวสฺโส จักมีแก่เรา" ออกพรรษาแล้วประสงค์
"อุปชฺฌายํ ปสฺสิสฺสามี"ติ อาคจฺฉนฺโต ว่า "เราจักเยี่ยมพระอุปัชฌาย์" เดิน
อนฺตรามคฺเค ปิณฺฑาย จรนฺโต มาพลางเที่ยวบิณฑบาต ในระหว่างทาง
อาคนฺตฺวา เถเร วิหารํ มาถึงแล้ว ครั้นเมื่อพระเถระยังไม่มาสู่
อนาคเตเอว วิหารํ ปวิสิตฺวา วิหารนั่นเทียว ก็เข้าไปสู่วิหาร ปัดกวาด
เถรสฺส ทิวาฏฺฐานํ สมฺมชฺชิตฺวา สถานที่พักกลางวันของพระเถระ เข้าไป
ปาโททกํ อุปฏฺฐเปตฺวา อาสนํ ตั้งน้ำล้างเท้า ปูลาดอาสนะแล้ว นั่ง
ปญฺญาเปตฺวา อาคมนมคฺคํ มองดูทางมา (ของพระเถระ). ต่อมา
โอโลเกนฺโต นิสีทิ. อถสฺส เธอทราบว่าพระเถระนั้นมา ทำการ
อาคมนภาวํ ญตฺวา ปจฺจุคฺคมนํ ต้อนรับ รับบาตรและจีวร อาราธนา
กตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหตฺวา ให้พระเถระนั้นนั่ง ด้วยคำว่า "ขอ
"นิสีทถ ภนฺเต"ติ เถรํ นิสีทาเปตฺวา นิมนต์นั่งเถิด ขอรับ" ถือพัดก้านตาล
ตาลวณฺฏํ อาทาย วีชิตฺวา พัดแล้ว ถวายน้ำดื่ม นำผ้าสาฏกนั้น
ปานียํ ทตฺวา ตํ สาฏกํ มาวางไว้ ณ ที่แทบเท้า แล้วเรียนว่า
อาเนตฺวา ปาทมูเล ฐเปตฺวา "ขอหลวงลุง จงใช้สอยผ้าสาฏกผืนนี้เถิด
"ภนฺเต อิมํ ปริภุญฺชถา"ติ วตฺวา ขอรับ" ดังนี้ ก็ได้ยืนพัดอยู่.
วีชยมาโน อฏฺฐาสิ.

อถ นํ เถโร อาห ทีนั้น พระเถระกล่าวกับพระภิกษุ
"สมฺมรกฺขิต มยฺหํ จีวรํ ปริปุณฺณํ หลานชายนั้นว่า "สังฆรักขิต จีวรของ
ตฺวเมว ปริภุญฺชา"ติ. "ภนฺเต มยา ลุงบริบูรณ์แล้ว เธอเองนั่นเทียว จง
ลทฺธกาลโต ปฏฺฐาย อยํ ตุมฺหากเมว ใช้สอยเถิด". พระสังฆรักขิตกล่าวว่า
สลฺลกฺขิโต, ปริโภคํ กโรถา"ติ. "หลวงลุง ขอรับ ผ้าสาฏกผืนนี้ กระผม
"โหตุ สมฺมรกฺขิต, ปริปุณฺณํ เม กำหนดไว้เพื่อหลวงลุงโดยเฉพาะ ตั้งแต่

จีวรํ ตฺวเมว ปริภุญฺชา"ติ. "ภนฺเต มา เอวํ กโรถ, ตุเมฺหหิ ปริภุตฺเต, มยฺหํ มหปฺผลํ ภวิสฺสตี"ติ. อถ นํ ตสฺส ปุนปฺปุนํ กเถนฺตสฺสาปิ เถโร น อิจฺฉิ.

กาลที่กระผมได้มา ขอหลวงลุงจงทำการใช้สอยเถิด". พระเถระกล่าวว่า "ข้อนั้น ยกไว้เถอะ สังฆรักขิต, จีวรของลุงบริบูรณ์แล้ว เธอจงใช้สอยเอง เถอะ". พระสังฆรักขิต กล่าวอ้อนวอนว่า "หลวงลุงขอรับ ขอท่านจงอย่าทำอย่างนี้เลย, เมื่อท่านใช้สอยผ้าสาฎกผืนนี้, ผลมากจักมีแก่กระผม". ทีนั้น เมื่อพระสังฆรักขิตนั้น แม้กล่าวอยู่เสมอ ๆ พระเถระก็ไม่ปรารถนาผ้าสาฎกผืนนั้น.

เอวํ โส วีชยมาโน จิโตว จินฺเตสิ "อหํ เถรสฺส คิหิกาเล ภาคิเนยฺโย, ปพฺพชิตกาเล สทฺธิวิหาริโก, เอวมฺปิ มยา สทฺธึ อุปชฺฌาโย ปริโภคํ น กาตุกาโม, อิมสฺมึ มยา สทฺธึ ปริโภคํ อกโรนฺเต, กึ เม สมณภาเวน คิหี ภวิสฺสามี"ติ. อถสฺส เอตทโหสิ "ทุสฺสณฺจาปิโต มยา สฺมราวาโส, กินน โข กตวา คิหิภโต ชีวิสฺสามี"ติ. ตโต จินฺเตสิ "อฏฺฐ-หตฺถสาฎกํ วิกฺกีณิตฺวา เอกํ เอฬกํ คณฺหิสฺสามิ, เอฬกา นาม ขิปฺปํ

เธอยืนพัดอยู่เทียว พลางคิดอย่างนี้ว่า "ในกาลที่ (เรา)เป็นคฤหัสถ์ เราเป็นหลานของพระเถระ, ในกาลที่ (เรา)บวชแล้ว เราก็ยังเป็นสัทธิวิหาริก, แม้เมื่อเป็นเช่นนี้ พระอุปัชฌาย์ไม่ต้องการจะทำการใช้สอยร่วมกับเรา, เมื่อพระอุปัชฌาย์นี้ ไม่ทำการใช้สอยร่วมกับเรา, จะมีประโยชน์อะไรด้วยความเป็นสมณะแก่เรา เราจักเป็นคฤหัสถ์". ทีนั้น เธอได้มีความคิดขึ้นดังนี้ว่า "การอยู่ครองเรือน ตั้งตัวได้ยาก, เราเป็นคฤหัสถ์จักทำอะไรหนอแล เลี้ยงชีพ". ลำดับนั้น เธอคิดว่า "เราจักขายผ้า

วิชายนฺติ, สฺวาหำ วิชาตวิชาตำ วิกฺกีณิตฺวา มูลำ กริสฺสามิ, มูเล พหู กตฺวา เอกำ ปชาปตึ อาเนสฺสามิ, สา เอกำ ปุตฺตำ วิชายิสฺสติ, อถสฺส มม มาตุลสฺส นามำ กตฺวา จูฬยานเก นิสีทาเปตฺวา มม ปุตฺตญฺจ ภริยญฺจ อาทาย มาตุลำ วนฺทิตุำ อาคมิสฺสามิ, อาคจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค มม ภริยำ วกฺขามิ 'อาเนหิ ตาว เม ปุตฺตำ, วหิสฺสามิ นนฺ'ติ, สา 'กินฺเต ปุตฺเตน, เอหิ, อิมำ ยานกำ ปาเชหี'ติ วตฺวา ปุตฺตำ คเหตฺวา 'อหำ เนสฺสามิ นนฺ'ติ สนฺธาเรตุำ อสกฺโกนฺตี จกฺกปาเท ฉฑฺเฑสฺสติ, อถสฺส สรีรำ อารุหิตฺวา จกฺกำ คมิสฺสติ, อถ นำ 'ตฺวำ มม ปุตฺตำ เนว มยฺหำ อทาสิ, นำ สนฺธาเรตุำ นาสกฺขิ, นาสิโตสฺมิ ตยา'ติ วตฺวา ปโตทยฏฺฐิยา ปิฏฺฐึ ปหริสฺสามี"ติ.

สาฎกผืนยาว ๘ ศอกแล้ว ซื้อแม่แพะตัวหนึ่ง, ธรรมดาแม่แพะย่อมตกลูกเร็ว, เรานั้นจักขายลูกแพะ ที่ตก (คลอด)แล้ว ๆ ทำให้เป็นต้นทุน, ครั้นรวมต้นทุนไว้ได้มากแล้ว จักนำหญิงคนหนึ่งมาเป็นภรรยา, นางจักคลอดบุตรคนหนึ่ง, เมื่อเป็นเช่นนั้น เราจักตั้งชื่อหลวงลุงของเราแก่บุตรนั้น ให้นั่งบนยานน้อย พาเอาบุตรและภรรยาของเรามาไหว้หลวงลุง, เมื่อเดินมา จักกล่าวกับภรรยาของเราในระหว่างทางว่า 'น้องจงนำบุตร (ให้) แก่เราก่อน, เราจักนำเขาไป' นางจักกล่าวว่า 'พี่จะต้องการอะไร ด้วยบุตรเล่า? พี่จงมาเถิด, จงขับยานนี้ไปเถิด' ดังนี้แล้ว รับเอาบุตรไป ตั้งใจว่า 'เราจักนำเขาไป' เมื่อไม่อาจจะอุ้มไปได้ จักทิ้งไว้ในทางรอยล้อ, เมื่อเป็นเช่นนั้นล้อจักทับร่างของเด็กนั้นไป, ทีนั้น เราจักกล่าวกับนางว่า 'น้องไม่ได้ให้บุตรของพี่แก่พี่นั่นเทียว, น้องไม่อาจจะอุ้มบุตรนั้นไปได้, เราเป็นผู้อันน้องให้ฉิบหายแล้ว' ก็จักเอาด้ามปฏักตีหลัง".

นางสารรักษ์ประนาท (จำเริญสุข บุนนาค)
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และดวงตาเห็นธรรม

ฉบับมูลนิธิฯ ๒๕๕๐

โส เอวํ จินฺเตนฺโต ฐตฺวา วีชยมาโนว เถรสฺส สีสํ ตาลวณฺเฏน ปหริ. เถโร "กินฺนุ โข อหํ สมฺมรกฺขิเตน สีเส ปหโต"ติ อุปธาเรนฺโต เตน จินฺติตจินฺติตํ สพฺพํ ญตฺวา "สมฺมรกฺขิต มาตุคามสฺส ปหารํ ทาตุ นาสกฺขิ, เอตฺถ เม มหลฺลกตฺเถรสฺส โก โทโส"ติ อาห. โส "อโห นฏฺโฐมฺหิ, ญาตํ กิร เม อุปชฺฌาเยน จินฺติตจินฺติตํ, กึ เม สมณภาเวนา"ติ ตาลวณฺฏํ ฉฑฺเฑตวา ปลายิตุ อารทฺโธ.

พระหลานชายนั้น เมื่อคิดอย่างนี้ กำลังยืนพัดอยู่นั่นเทียว จึงเอาพัดก้านตาลตีศีรษะของพระเถระ. พระเถระใคร่ครวญอยู่ว่า "ทำไม ? เล่าหนอพระสังฆรักขิต จึงได้ตีเราที่ศีรษะ" รู้ทุกเรื่อง ที่หลานชายนั้นคิดแล้ว ๆ จึงกล่าวว่า "สังฆรักขิตเอ๋ย เธอไม่อาจจะให้การประหารแก่มาตุคามได้, ในข้อนี้ เราพระเถระแก่ มีโทษอะไรเล่า ?". เธอคิดว่า "ตายจริง เราฉิบหายแล้ว, นัยว่า พระอุปัชฌาย์ของเราได้รู้เรื่องที่เราคิดแล้ว ๆ, เราจะต้องการอะไรด้วยความเป็นสมณะเล่า" จึงทิ้งพัดก้านตาลเริ่มเพื่อจะหนีไป.

อถ นํ ทหรสามเณรา อนุพนฺธิตฺวา อาทาย สตฺถุ สนฺติกํ อาคมึสุ. สตฺถา เต ภิกฺขู ทิสฺวา "กึ ภิกฺขเว อาคตตฺถ, เอโก โว ภิกฺขุ ลทฺโธ"ติ ปุจฺฉิ.

ครั้งนั้น พวกภิกษุหนุ่มและสามเณร ติดตามจับภิกษุนั้น พามายังสำนักของพระศาสดา. พระศาสดาทอดพระเนตรเห็นภิกษุเหล่านั้น ตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพากันมาทำไมเล่า ?, พวกเธอได้ภิกษุรูปหนึ่งแล้วหรือ ?".

"อาม ภนฺเต, อิมํ ทหรํ อุกฺกณฺฐิตฺวา ปลายนฺตํ คเหตฺวา

พวกภิกษุ กราบทูลว่า "อย่างนั้น พระเจ้าข้า, พวกข้าพระองค์ จับภิกษุ

ตุมฺหากำ สนฺติกำ อาคตมฺหา"ติ. "เอวำ กิร ภิกฺขู"ติ. "อาม ภนฺเต"ติ. "กิมตฺถำ เต ภิกฺขุ เอวำ ภาริยำ กมฺมำ กตำ, นนุ ตฺวำ อารทฺธวีริยสฺส เอกสฺส พุทฺธสฺส ปุตฺโต, มาทิสสฺส นาม พุทฺธสฺส สาสเน ปพฺพชิตฺวา อตฺตานำ 'โสตาปนฺโน'ติ วา 'สกทาคามี'ติ วา 'อนาคามี'ติ วา 'อรหา'ติ วา วทาเปตุำ นาสกฺขิ, กิมตฺถำ เอวำ ภาริยำ กมฺมมกาสี"ติ. "อุกฺกณฺฐิโตสฺมิ ภนฺเต"ติ. "กีการณา อุกฺกณฺฐิโตสี"ติ. โส วสฺสาวาสิก-สาฏกานำ ลทฺธทิวสโต ปฏฺฐาย ยาว เถรสฺส ตาลวณฺเฏน ปหำรา สพฺพำ ตำ ปวตฺตึ สตฺถุ อาโรเจตฺวา "อิมินา การเณน ปลายิโตสฺมิ ภนฺเต"ติ อาห.

หนุ่มรูปนี้ผู้ระอาแล้วหลบหนี มายังสำนักของพระองค์". พระศาสดาตรัสถามว่า "ข่าวว่า อย่างนั้นหรือภิกษุ". พระสังฆรักขิต กราบทูลว่า "อย่างนั้น พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "ภิกษุ เธอได้ทำกรรมหนักอย่างนี้เพื่ออะไร ? เธอเป็นบุตรของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ผู้ปรารภความเพียร มิใช่หรือ ? เธอบวชในพระศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้เช่นเรา ไม่ได้อาจจะให้เขาเรียกตนว่า 'พระ-โสดาบัน' หรือ 'พระสกทาคามี' 'พระอนาคามี' หรือ 'พระอรหันต์' เธอได้ทำกรรมหนักอย่างนี้ เพื่ออะไร". พระสังฆรักขิต ทูลว่า "ข้าพระองค์เป็นผู้ระอาแล้ว พระเจ้าข้า". พระ-ศาสดาตรัสถามว่า "เพราะเหตุไร เธอจึงได้ระอาแล้วเล่า ?". เธอได้กราบทูลเรื่องราวนั้นทั้งหมด แด่พระศาสดาตั้งต้นแต่วันที่ตนได้ผ้าวัสสาวาสิกสาฏกมา จนถึงเอาพัดก้านตาลตีพระเถระ กราบทูลว่า "เพราะเหตุนี้ ข้าพระองค์จึงได้หลบหนี พระเจ้าข้า".

อถ นं สตฺถา “เอหิ ภิกฺขุ มา จินฺตยิ, จิตฺตं นาเมตं ทูเร โหนฺตัปิ อารมฺมณं สมฺปฏิจฺฉนกชาติกं, ราคโทสโมหพนฺธนา มุจฺจนตฺถาย วายมิตุं วฏฺฏตี”ติ วตฺวา อิมं คาถมาห

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับภิกษุนั้นว่า “มาเถิดภิกษุ เธออย่าคิดอะไรเลย, ธรรมดาจิตนี้มีหน้าที่รับเอาอารมณ์แม้มีอยู่ในที่ไกลได้, ภิกษุควรพยายามเพื่อประโยชน์แก่ความหลุดพ้นจากเครื่องผูกคือราคะโทสะและโมหะ” ตรัสพระคาถานี้ว่า

๓๗. “ทูรงฺคมं เอกจรं
อสรีรं คูหาสยं,
เย จิตฺตं สญฺญเมสฺสนฺติ,
โมกฺขนฺติ มารพนฺธนา”ติ.

๓๗. “เหล่าชนผู้รู้จักสำรวมจิต อันไปรับเอาอารมณ์ในที่ไกล เที่ยวไปดวงเดียว ไม่มีรูปร่าง มีถ้ำเป็นที่อาศัย ย่อมพ้นจากบ่วงมารได้”.

ตตฺถ **ทูรงฺคมนฺติ** จิตฺตสฺส หิ มกฺกฏสุตฺตมตฺตกัปิ ปุรตฺถิมาทิทิสาภาเคน คมนาคมนं นาม นตฺถิ, ทูเร สนฺตัปิ อารมฺมณं สมฺปฏิจฺฉตีติ ทูรงฺคมं นาม ชาตं. สตฺตฏฺฐจิตฺตานิ ปน เอกโต กณฺณิกพทฺธานิ เอกกฺขเณ อุปฺปชฺชิตุं สมตฺถานิ นาม นตฺถิ, อุปฺปตฺติกาเล เอเกกเมว จิตฺตं อุปฺปชฺชติ, ตสฺมึ นิรุทฺเธ, ปุน เอเกกเมว อุปฺปชฺชตีติ เอกจรं นาม ชาตं. จิตฺตสฺส สรีรสณฺฐานं วา

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **อันไปรับเอาอารมณ์ในที่ไกล** เป็นต้น ความว่า จริงอยู่ ชื่อว่า การไปและการมาของจิตโดยส่วนแห่งทิศ มีทิศบูรพาเป็นต้น แม้สักว่าเท่าใยแมงมุม ก็ไม่มี, จิตนั้นย่อมรับเอาอารมณ์ได้ แม้มีอยู่ในที่ไกล เพราะเหตุนั้น จิตนั้น จึงชื่อว่า ทูรงฺคมं. อนึ่ง จิต ๗-๘ ดวง ชื่อว่า สามารถเกิดขึ้นติดกันเป็นช่อ โดยรวมเป็นดวงเดียว ในขณะเดียวกัน ย่อมไม่มี, ในเวลาที่เกิดขึ้น จิตย่อมเกิดขึ้นทีละดวง

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และดวงตาเห็นธรรม

นีลาทิปกาโร วณฺณเภโท วา นตฺถีติ อสรีรํ นาม ชาตํ.

เท่านั้น, เมื่อจิตดวงนั้นดับลง, จิตดวงใหม่ ก็เกิดขึ้นทีละดวงอีก เพราะเหตุนั้น จิตนั้นจึงชื่อว่า เอกจรํ. ทรวดทรงแห่งเรือนร่างก็ดี ประเภทแห่งสีมีสีเขียวเป็นต้น เป็นประการก็ดี ของจิตย่อมไม่มี เพราะเหตุนั้น จิตนั้นจึงชื่อว่า อสรีรํ.

คุหา นาม จตุมหาภูตคุหา, อิทญฺจ หทยรูปํ นิสฺสาย ปวตฺตตีติ คุหาสยนฺนาม ชาตํ. **เย จิตฺตนฺติ** เย เกจิ ปุริสา วา อิตฺถิโย วา คหฏฺฐา วา ปพฺพชิตา วา อนุปฺปชฺชนกกิเลสสฺส อุปฺปชฺชิตุ อเทนฺตา สติสมฺโมเสน อุปฺปนฺนกิเลสํ ปชหนฺตา จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ สญฺญตํ อวิกฺขิตฺตํ กริสฺสนฺติ. **โมกฺขนฺติ มารพนฺธนาติ** สพฺเพเต กิเลสพนฺธนาภาเวน มารพนฺธนสงฺขาตา เตภูมิกวฏฺฏา มุจฺจิสฺสนฺตีติ.

ถ้ำ คือมหาภูต ๔ (คือ ดิน, น้ำ, ไฟ, ลม) ชื่อว่าคูหา, ก็จิตนี้อาศัยหทัยรูป จึงเป็นไปอยู่ เพราะเหตุนั้น จิตนั้น จึงชื่อว่า คุหาสยํ. คำว่า **เหล่าชนผู้รู้จักสำรวมจิต** ความว่า ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่ง คือเป็นบุรุษก็ตาม เป็นสตรีก็ตาม เป็นคฤหัสถ์ก็ตาม เป็นบรรพชิตก็ตาม เมื่อกิเลสที่ยังไม่เกิดก็ไม่ให้เกิดขึ้น ละกิเลสที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะความฟั้นเฟือนแห่งสติ ชื่อว่าจักสำรวมจิต คือจักทำจิตให้สงบ ได้แก่ไม่ให้ฟุ้งซ่าน. คำว่า **ย่อมพ้นจากบ่วงมาร** ความว่า ชนเหล่านั้นทั้งหมด ชื่อว่า จักพ้นจากวัฏฏะอันเป็นไปในภูมิ ๓ กล่าวคือ เครื่องผูกแห่งมาร เพราะความไม่มีเครื่องผูกคือกิเลส.

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และดวงตาเห็นธรรม

๓๓-๓๑๑-๑๓๑๓

เทสนาปริโยสาเน ภาคิเนยฺย-สงฺฆรกฺขิตตฺเถโร โสตาปตฺติผลํ ปาปุณิ, อญฺเญปิ พหู โสตาปนฺนาทโย ชาตา, มหาชนสฺส สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา พระภาคิไนย-สังฆรักขิตเถระได้บรรลุโสดาปัตติผล, แม้ชนเหล่าอื่นเป็นอันมาก ได้เป็นพระอริย-บุคคลมีพระโสดาบันเป็นต้น, เทศนาได้สำเร็จประโยชน์แก่มหาชน ดังนี้แล.

สงฺฆรกฺขิตวตฺถุ จตุตฺถํ.

เรื่องพระสังฆรักขิตที่ ๔ จบ.

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และดวงตาเห็นธรรม

๕. จิตฺตหตฺถตฺเถรวตฺถุ

๓๘. อนวฏฺฐิตจิตฺตสฺส
สทฺธมฺมมฺ อวิชานโต
ปริปฺลวปฺปสาทสฺส
ปญฺญา น ปริปูรติ

๓๙. อนวสฺสุตจิตฺตสฺส
อนนฺวาหตเจตโส
ปุญฺญปาปปหีนสฺส
นตฺถิ ชาครโต ภยํ.

๕. เรื่องพระจิตตหัตถเถระ

๓๘. สำหรับบุคคลผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น ไม่รู้แจ้งพระสัทธรรม มีความเลื่อมใสเหลาะแหละ ปัญญาย่อมไม่บริบูรณ์

๓๙. สำหรับพระขีณาสพผู้มีจิตอันราคะไม่รั่วรด มีใจอันโทสะตามกระทบไม่ได้ ละบุญและบาปได้ ตื่นอยู่ย่อมไม่มีภัย.

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และดวงตาเห็นธรรม

๕. จิตฺตหตฺถตฺเถรวตฺถุ

อนวฏฺฐิตจิตฺตสฺสาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต จิตฺตหตฺถตฺเถรํ นาม อารพฺภ กเถสิ.

เอโก กิร สาวตฺถิวาสี กุลปุตฺโต นฏฺฐโคณํ ปริเยสนฺโต อรญฺญํ ปวิสิตฺวา มชฺฌนฺติกกาเล โคณํ ทิสฺวา โคยูเถ วิสฺสชฺเชตฺวา "อวสฺสํ อยฺยานํ สนฺติเก อาหารมตฺตํ ลภิสฺสามี"ติ ขุปฺปิปาสาปีฬิโต วิหารํ ปวิสิตฺวา ภิกฺขูนํ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺ[1]ฐาสิ.

ตสฺมึ โข ปน สมเย ภิกฺขูนํ อวกฺกาปาติยํ ภุตฺตาวเสสกํ ภตฺตํ โหติ. เต ตํ ฉาตกปีฬิตํ ทิสฺวา "อิงฺฆ[2] ภตฺตํ คเหตฺวา ภุญฺชา"ติ วทึสุ. พุทฺธกาเล จ นาม อเนกสูปพฺยญฺชนํ อุปฺปชฺชติ.

๕. เรื่องพระจิตตหัตถเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระเถระชื่อจิตตหัตถ์ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น** เป็นต้น.

เล่ากันว่า กุลบุตรชาวเมืองสาวัตถีคนหนึ่ง เที่ยวแสวงหาโคที่หายไปอยู่ เดินเข้าป่า ได้พบโคในเวลาเที่ยง ปล่อยเข้าไปสู่ฝูงโค คิดว่า "เรา คงจักได้วัตถุสักว่าอาหาร ในสำนักของพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย เป็นแน่" ถูกความหิวกระหายบีบคั้น เข้าไปสู่วิหาร ถึงสำนักของภิกษุทั้งหลาย ไหว้แล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรข้างหนึ่ง.

ก็ในสมัยนั้นแล ภัตรอันเหลือจากที่ภิกษุทั้งหลายฉันแล้ว ยังมีอยู่ ในถาดสำหรับใส่ของเป็นเดน. ภิกษุเหล่านั้นเห็นเขาถูกความหิวบีบคั้นหนัก กล่าวว่า "เชิญท่านรับเอาภัตรกินเถิด". ก็ชื่อว่าในสมัยพุทธกาล แกงและกับมากมาย

---

[1] ฉ. นิสีทิ.
[2] ฉ. อิโต.

โส ตโต ยาปนมตฺตํ คเหตฺวา ภุญฺชิตฺวา ปานียํ ปิวิตฺวา หตฺเถ โธวิตฺวา ภิกฺขู วนฺทิตฺวา "กึ ภนฺเต อชฺช อยฺยา นิมนฺตนฏฺฐานํ อคมํสู"ติ.

ย่อมเกิดขึ้น. เขาได้รับเอาภัตรแต่พอยังอัตภาพให้เป็นไปได้จากถาดนั้น บริโภคเสร็จ ดื่มน้ำ ล้างมือ ไหว้ภิกษุทั้งหลาย ถามว่า "ข้าแต่ท่านผู้เจริญ วันนี้พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย ได้ไปยังที่นิมนต์แล้วหรือ ?".

"นตฺถิ อุปาสก, ภิกฺขู อิมินาว นีหาเรน นิพทฺธํ ลภนฺตี"ติ. โส "มยํ อุฏฺฐาย สมุฏฺฐาย รตฺตินฺทิวํ นิพทฺธํ กมฺมํ กโรนฺตาปิ เอวํ มธุรพฺยญฺชนภตฺตํ น ลภาม, อิเม กิร นิพทฺธํ ภุญฺชนฺติ, กึ เม ฆรวาเสน, ภิกฺขุ ภวิสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. อถ นํ ภิกฺขู "สาธุ อุปาสกา"ติ ปพฺพาเชสุ.

ภิกษุทั้งหลาย กล่าวว่า "ไม่มีอุบาสก ภิกษุทั้งหลาย ย่อมได้(ภัตร)เป็นประจำ โดยทำนองนี้เทียว". เขาคิดว่า "พวกเรา ลุกขึ้นพร้อมสรรพ แม้ทำงานเป็นประจำ ตลอดคืนและวัน ก็ยังไม่ได้ภัตรมีกับอันอร่อย อย่างนี้เลย, นัยว่า ภิกษุเหล่านี้ ย่อมฉัน(ภัตตาหารรสอร่อย)เป็นประจำ, เราจะต้องการอะไรด้วยความเป็นคฤหัสถ์, เราจักเป็นภิกษุ" ดังนี้แล้ว จึงเข้าไปหาภิกษุทั้งหลาย ขอบวชแล้ว. ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลาย กล่าวกับเขาว่า "ดีละ อุบาสก" ให้เขาได้บวชแล้ว.

โส ลทฺธูปสมฺปโท สพฺพุปการํ วตฺตปฏิวตฺตํ อกาสิ. โส พุทฺธานํ อุปฺปนฺเนน ลาภสกฺกาเรน กติปาหจฺจเยน ถูลสรีโร อโหสิ, ตโต

เขาได้อุปสมบทแล้ว ได้ทำวัตรปฏิบัติอันเป็นอุปการะแก่ภิกษุทั้งปวง เธอได้มีร่างกายอ้วนพีโดยล่วงไป ๒-๓ วัน เพราะลาภสักการะที่เกิดขึ้นแด่พระพุทธ-

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และดวงตาเห็นธรรม

จินฺเตสิ "กึ เม ภิกฺขาย จริตฺวา ชีวิเตน, คหึ ภวิสฺสามี"ติ. โส วิพฺภมิตฺวา เคหํ ปาวิสิ, ตสฺส เคเห กมฺมํ กโรนฺตสฺส กติปาเหเนว สรีรํ มิลายิ, ตโต "กึ เม อิมินา ทุกฺเขน, สมโณ ภวิสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา ปุน ปพฺพชิ. โส กติปาหํ วีตินาเมตฺวา ปุน อุกฺกณฺฐิตฺวา วิพฺภมิ. ปพฺพชิตกาเล ปน ภิกฺขูนํ อุปการโก อโหสิ.

เจ้าทั้งหลาย, ต่อแต่นั้น เธอคิดว่า "จะมีประโยชน์อะไรแก่เรา ด้วยการเที่ยวเพื่อภิกษาเลี้ยงชีพ, เราจักเป็นคฤหัสถ์". เธอสึกแล้ว เข้าไปสู่เรือน, เมื่อเธอทำการงานอยู่ในเรือน โดย ๒-๓ วัน ร่างกายก็ซูบผอม แต่นั้น เธอคิดว่า "จะมีประโยชน์อะไรแก่เรา ด้วยทุกข์นี้, เราจักเป็นสมณะ" ดังนี้ แล้วก็บวชอีก. เธอให้เวลาผ่านพ้นไปได้ไม่กี่วันก็ระอาสึกอีก. ก็ในกาลที่เธอบวช เธอได้มีอุปการะแก่ภิกษุทั้งหลาย.

โส ปุนปิ กติปาเหเนว อุกฺกณฺฐิตฺวา "กึ เม คหิภาเวน ปพฺพชิสฺสามี"ติ คนฺตฺวา ภิกฺขู วนฺทิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. อถ นํ ภิกฺขู อุปการวเสน ปุน ปพฺพาชยึสุ. เอวํ โส ฉกฺขตฺตุํ ปพฺพชิตฺวา อุปฺปพฺพชิโต. ตสฺส ภิกฺขู "เอส จิตฺตวสิโก หุตฺวา วิจรตี"ติ "จิตฺตหตฺถเตโร"ติ นามํ กรึสุ.

โดยผ่านไป ๒-๓ วันเท่านั้น เธอก็ระอาแม้อีก คิดว่า "จะมีประโยชน์อะไรแก่เรา ด้วยความเป็นคฤหัสถ์, เราจักบวช" จึงไปไหว้ภิกษุทั้งหลาย ขอบวชแล้ว. ทีนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงให้เธอบวชอีกด้วยอำนาจอุปการะ. เธอบวชแล้วก็สึกอยู่อย่างนั้นถึง ๖ ครั้ง. ภิกษุทั้งหลาย คิดว่า "ภิกษุนี้ ประพฤติตกอยู่ในอำนาจของจิต" ได้ตั้งชื่อของเธอว่า "จิตตหัตถเถระ".

ตสฺเสวํ อปราปรํ วิจรนฺตสฺเสว ภริยา คพฺภินี อโหสิ. โส

เมื่อนายจิตตหัตถ์นั้น เที่ยวกลับไปกลับมาอยู่อย่างนี้นั้นเทียว ภรรยา

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และด้วงตาเห็นธรรม

สตฺตเม วาเร อรญฺญโต กสิภณฺฑำ ภณฺฑกำ คเหตฺวา รเปตฺวา "อตฺตโน คณฺหิสฺสามี"ติ ขเณ ตสฺส ภริยา นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายติ. ตสฺสา นิวตฺถสาฏโก อปคโต, มุขโต ลาลา ปคฺฆรติ, นาสา ฆุรุฆุรายติ[๑], มุขำ วิวฏำ, ทนฺตำ ฆำสติ. สา ตสฺส อุทฺธุมาตกสรีรำ วิย อุปฏฺฐาสิ. โส "อนิจฺจำ ทุกฺขำ อิทำ, อหำ เอตฺตกำ กาลำ ปพฺพชิตฺวา อิมำ นิสฺสาย ภิกฺขุภาเว สณฺฐาตุำ นาสกฺขินฺ"ติ กาสาวโกฏิยำ คเหตฺวา อุทเร พนฺธนฺโตว เคหา นิกฺขมิ.

ได้ตั้งครรภ์. ในวาระที่ ๗ เขาแบกเครื่องไถนามาจากป่า ไปเรือน วางเครื่องใช้แล้ว เข้าไปสู่ห้อง ด้วยตั้งใจว่า "เราจักหยิบเอาผ้ากาสาวะของตน". ในขณะนั้น ภรรยาของเขากำลังนอนหลับ. ผ้าสาฎกที่นางนุ่งหลุดออก, น้ำลายไหลออกจากปาก, จมูกก็กรนดังครืด ๆ, ปากอ้า, กัดฟัน. นางปรากฏแก่เขาเป็นเหมือนร่างกายที่พองขึ้น ฉะนั้น. เขาคิดว่า "สรีระนี้ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์, เราบวชตลอดกาลมีประมาณเพียงนี้ อาศัยสรีระนี้ จึงไม่อาจเพื่อจะดำรงอยู่ในความเป็นภิกษุได้" ดังนี้แล้ว จึงหยิบที่สุดผ้ากาสาวะพันท้อง พลางเดินออกจากเรือน.

อถสฺส อนนฺตรเคเห ฐิตา สสฺสุ ตำ ตถา คจฺฉมานำ ทิสฺวา "อยำ ปฏิกฺกมนฺโต[๒], อิทาเนว อรญฺญโต อาคจฺฉนฺโตว กาสาวำ อุทเร พนฺธิตฺวา นิกฺขนฺโต

ลำดับนั้น แม่ยายของเขาซึ่งยืนที่เรือนติดต่อกัน เห็นเขากำลังเดินไปอย่างนั้น คิดว่า "เจ้านี่กลับไปอีกแล้ว, เพิ่งมาจากป่าเดี๋ยวนี้เอง พันผ้ากาสาวะที่ท้อง ออกเดินมุ่งหน้าไปยังวิหาร,

---

[๑] ฉ. มุรมุรายติ.
[๒] ฉ. ปฏิอุกฺกณฺฐิโต.

คุณเจตสมบูรณ์ บุนนาค
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา และดวงตาเห็นธรรม

วิหาราภิมุโข คจฺฉติ, กินฺนุ โข"ติ เคหํ ปวิสิตฺวา นิทฺทายมานํ ธีตรํ ปสฺสิตฺวา "โส อิมํ ทิสฺวา วิปฺปฏิสารี หุตฺวา คโต"ติ ญตฺวา ธีตรํ ปหริตฺวา "อุฏฺเหิ กาฬกณฺณิ สามิโก เต ตํ นิทฺทายมานํ ทิสฺวา วิปฺปฏิสารี หุตฺวา คโต, นตฺถิ โส อิโต ปฏฺราย ตุยฺหนฺ"ติ อาห. "อเปหิ อเปหิ อมฺม, กุโต ตสฺส คมนํ, กติปาเหเนว ปุน อาคมิสฺสตี"ติ. โสปิ "อนิจฺจํ ทุกฺขนฺ"ติ วตฺวา คจฺฉนฺโต คจฺฉนโตว โสตาปตฺติผลํ ปาปุณิ. โส คนฺตฺวา ภิกฺขู วนฺทิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. "น สกฺขิสฺสาม มยํ ตํ ปพฺพาเชตุ, กุโต ตุยฺหํ สมณภาโว, สตฺถิกนิสาทนปาสาณสทิสํ[๑] ตว สีสนฺ"ติ. "ภนฺเต อิทานิ มํ อนุกมฺปาย เอกวารํ ปพฺพาเชถา"ติ. เต ตํ อุปการวเสน ปพฺพาชยึสุ. โส กติปาเหเนว สห ปฏิสมฺภิทาหิ

เกิดเหตุอะไรขึ้นเล่าหนอ ?" เข้าไปสู่เรือน เห็นลูกสาวกำลังหลับ ก็รู้ว่า "เขาเห็นกิริยานี้เข้าแล้ว จึงได้ความรำคาญไปแล้ว" จึงตีลูกสาว กล่าวว่า "นางตัว-กาลกรรณี เจ้าจงลุกขึ้น, ผัวของเจ้าเห็นเจ้ากำลังนอนหลับ มีความรำคาญไปแล้ว, ตั้งแต่นี้ต่อไปเจ้าไม่มีเขาละ". ลูกสาวตอบว่า "หลีกไปเถิด หลีกไปเถิดแม่, เขาจักไปไหน โดย ๒-๓ วันเท่านั้น เขาจักกลับมาอีก". ฝ่ายนายจิตตหัตถ์นั้นบ่นไปว่า "ไม่เที่ยง เป็นทุกข์" กำลังเดินไป ๆ ก็บรรลุโสดา-ปัตติผล. เขาไปไหว้ภิกษุทั้งหลายขอบวช. ภิกษุทั้งหลาย กล่าวว่า "พวกอาตมาจักไม่สามารถให้ท่านบวชได้, ความเป็นสมณะของท่านจักมีแต่ที่ไหน ? ศีรษะของท่านเป็นเช่นกับหินลับมีด". เขากล่าวว่า "พระคุณท่านขอรับ ขอพระคุณท่านทั้งหลาย โปรดให้กระผมบวชสักครั้งหนึ่งเพื่ออนุเคราะห์เถิด". ภิกษุเหล่านั้น ให้เธอบวชแล้วด้วยอำนาจ

---

[๑] ฉ. สตฺถกนิสาทปาสาณสทิสํ.

คุณวิชัย-คุณพยงศ์ ทรงเดารพ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรหตฺตํ ปาปุณิ.

แห่งอุปการะ. โดยล่วงไป ๒-๓ วัน เท่านั้น เขาก็บรรลุพระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย.

เตปิ ตํ อาหํสุ "อาวุโส จิตฺตหตฺถ ตว คมนสมยํ ตฺวเมว ชาเนยฺยาสิ, อิมสฺมึ เต วาเร จิรายิตนฺ"ติ. "ภนฺเต สํสคฺคสฺส อตฺถิภาวกาเล คตมฺห, โส โน สํสคฺโค ฉินฺโน, อิทานิ อคมนธมฺมา ชาตมฺหา"ติ. ภิกฺขู สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา "ภนฺเต อยํ ภิกฺขุ อเมฺหหิ เอวํ วุตฺโต เอวํ นาม กเถติ อญฺญํ พฺยากโรติ อภูตํ วทตี"ติ อาหํสุ. สตฺถา "อาม ภิกฺขเว มม ปุตฺโต อตฺตโน อนวฏฺฐิตจิตฺตกาเล สทฺธมฺมํ อชานนกาเล คมนาคมนํ อกาสิ, อิทานิสฺส ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ ปหีนนฺ"ติ วตฺวา อิมา เทฺว คาถา อภาสิ

แม้ภิกษุเหล่านั้น กล่าวกับเธอว่า "ท่านจิตตหัตถ์ ท่านควรรู้สมัยที่ท่านไปนั่นเทียว, ในคราวนี้ท่านจึงชักช้าเล่า". เธอกล่าวว่า "พระคุณท่าน ขอรับ กระผมไปแล้ว ในกาลที่ยังมีความเกี่ยวข้องอยู่, ความเกี่ยวข้องนั้น กระผมได้ตัดขาดแล้ว, บัดนี้ กระผมมีการไม่ไปเป็นธรรมดา". ภิกษุทั้งหลายพากันไปยังสำนักของพระศาสดา กราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนี้ อันพวกข้าพระองค์พูดอย่างนี้ กล่าวชื่ออย่างนี้ เธอย่อมพยากรณ์พระ-อรหัต ย่อมกล่าวคำไม่เป็นจริง". พระศาสดา ตรัสว่า "อย่างนั้น ภิกษุทั้งหลาย บุตรของเราได้ทำการไปและการมา ในเวลาที่ยังไม่รู้พระสัทธรรม ในกาลที่ตนมีจิตไม่มั่นคง, บัดนี้ เธอละบุญและบาปได้แล้ว" ได้ทรงภาษิต ๒ พระคาถาเหล่านี้ว่า

คุณวิชัย-คุณพยงศ์ ทรงเคารพ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓๘. "อนวฏฺฐิตจิตฺตสฺส
สทฺธมฺมํ อวิชานโต
ปริปฺลวปสาทสฺส
ปญฺญา น ปริปูรติ,

๓๙. อนวสฺสุตจิตฺตสฺส
อนนฺวาหตเจตโส
ปุญฺญปาปปหีนสฺส
นตฺถิ ชาครโต ภยนฺ"ติ.

๓๘. "สำหรับบุคคลผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น ไม่รู้แจ้งพระสัทธรรม มีความเลื่อมใสเหลาะแหละ ปัญญา ย่อมไม่บริบูรณ์,

๓๙. สำหรับพระขีณาสพผู้มีจิตอันราคะไม่รั่วรด มีใจอันโทสะตามกระทบไม่ได้ ละบุญและบาปได้ ตื่นอยู่ ย่อมไม่มีภัย".

ตตฺถ **อนวฏฺฐิตจิตฺตสฺสาติ** "จิตฺตํ นาเมตํ กสฺสจิ นิพทฺธํ วา ถาวรํ วา นตฺถิ, โย ปน ปุคฺคโล อสฺสปิฏฺเ[1] ฐปิตกุมฺภณฺฑํ วิย ถุสราสิมฺหิ โกฏิตขาณุโก วิย ขลฺลาตสีเส กทมฺพปุปฺผํ วิย กตฺถจิ น สณฺฐาติ, กทาจิ เสวโก โหติ กทาจิ อาชีวโก กทาจิ นิคณฺโฐ กทาจิ ตาปโส, เอวรูโป ปุคฺคโล อนวฏฺฐิตจิตฺโต นาม, ตสฺส อนวฏฺฐิตจิตฺตสฺส สตฺตตฺตึสโพธิปกฺขิย-ธมฺมเภทํ อิมํ สทฺธมฺมํ อชานนฺตสฺส

บรรดาคำเหล่านั้น ด้วยคำว่า **มีจิตไม่ตั้งมั่น** พระศาสดาทรงแสดงเนื้อความว่า "ชื่อว่าจิตนี้ของใคร ๆ แน่นอนหรือมั่นคง ย่อมไม่มี ก็บุคคลใดไม่ดำรงอยู่ในภาวะไหน ๆ เหมือนฟักเขียวที่เขาตั้งบนหลังม้า เหมือนหลักที่ปักไว้บนกองแกลบ เหมือนดอกกระทุ่มบนศีรษะล้าน ฉะนั้น, บางคราวเป็นเสวก (ข้าราชการในราชสำนัก)บางคราวเป็นอาชีวก บางคราว เป็นนิครนถ์ บางคราว เป็นดาบส, บุคคลผู้เห็นปานนี้ ชื่อว่ามีจิตไม่มั่นคง, ปัญญา

---

[1] ฉ. พุทฺธสาวโก.

คุณหนู สุวรรณปิณฑะ
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลให้พ่อลับ แม่กู้ เฉลิมรักษ์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

ปริตฺตสทฺธตาย วา อุลฺลวนสทฺธตาย วา ปริปฺลวปสาทสฺส กามาวจราปิ รูปาวจราทิเภทาปิ ปญฺญา น ปริปูรติ, กามาวจรายปิ อปริปูรยมานาย กุโตว รูปาวจารูปาวจรโลกุตฺตรปญฺญา ปริปูริสฺสตี"ติ ทีเปติ.

อันเป็นกามาพจรก็ดี อันต่างด้วยปัญญามีรูปาพจร เป็นต้นก็ดี ย่อมไม่บริบูรณ์แก่บุคคลนั้น ผู้มีจิตไม่มั่นคง ไม่รู้พระสัทธรรมนี้ อันต่างโดยโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ชื่อว่า ผู้มีความเลื่อมใสเหลาะแหละ เพราะความเป็นผู้มีศรัทธาน้อย หรือเพราะความเป็นผู้มีศรัทธาคลอนแคลน, แม้เมื่อปัญญาอันเป็นกามาพจรไม่บริบูรณ์, ปัญญาที่เป็นรูปาพจร อรูปาพจร และโลกุตระจักบริบูรณ์แต่ที่ไหน" ?.

อนวสฺสุตจิตฺตสฺสาติ ราเคน อตินฺตจิตฺตสฺส. **อนนุวาหตเจตโสติ** "อาหตจิตฺโต ขีลชาโต"ติ[๑] อาคตฏฺฐาเน โทเสน จิตฺตสฺส ปหตภาโว วุตฺโต, อิธ ปน "โทเสน อปฺปฏิหตจิตฺตสฺสา"ติ อตฺโถ.

คำว่า **ผู้มีจิตอันราคะไม่รั่วรด** คือผู้มีจิตอันราคะไม่ชุ่มแล้ว. ในคำว่า **ผู้มีใจอันโทสะไม่ตามกระทบ** พระผู้มีพระภาคตรัสความที่จิตถูกโทสะกระทบแล้ว ไว้ในอาคตสถานว่า "ผู้มีจิตถูกโทสะกระทบ เกิดเป็นดุจเสาเขื่อน", แต่ในคำว่า ผู้มีใจอันโทสะไม่ตามกระทบนี้ บัณฑิตพึงทราบเนื้อความว่า "ผู้มีจิตไม่ถูกโทสะกระทบแล้ว".

---

[๑] องฺ. ติ. ๓๕/๕๑๐, ม. มู. ๑๒/๒๐๖.

คุณหนู สุวรรณปิณฑะ
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลให้พ่อลับ แม่กู้ เฉลิมรักษ์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

ปุญฺญปาปปหีนสฺสาติ จตุตฺถมคฺเคน ปหีนปุญฺญสฺส เจว ปหีนปาปสฺส จ ขีณาสวสฺส. **นตฺถิ ชาครโต ภยนฺติ** ขีณาสวสฺส ชาครนฺตสฺเสว ภยาภาโว กถิโต วิย, โส ปน สทฺธาทีหิ ชาครธมฺเมหิ สมนฺนาคตตฺตา ชาคโร นาม, ตสฺมา ชาครนฺตสฺสาปิ อชาครนฺตสฺสาปิ กิเลสภยํ นตฺถิ กิเลสานํ อปจฺจาวตฺตนโต, น หิ ตํ กิเลสา อนุพนฺธนฺติ เตน เตน มคฺเคน ปหีนานํ ปุน อนุปคมนโต เตนาห "โสตาปตฺติมคฺเคน เย กิเลสา ปหีนา, เต กิเลเส น ปุเนติ น ปจฺจาคจฺฉติ, สกทาคามิอนาคามิ-อรหตฺตมคฺเคน เย กิเลสา ปหีนา, เต กิเลเส น ปุเนติ น ปจฺจาคจฺฉตี"ติ.

คำว่า **ผู้ละบุญและบาปได้** ได้แก่ พระขีณาสพผู้ละบุญและละบาปได้แล้ว ด้วยมรรคที่ ๔. คำว่า **ภัยย่อมไม่มีแก่คนผู้ตื่นอยู่** ความว่า ความไม่มีภัยราวกะพระผู้มีพระภาคตรัสไว้แก่พระ-ขีณาสพผู้ตื่นอยู่เท่านั้น, ก็พระขีณาสพนั้น ชื่อว่าผู้ตื่น เพราะว่า ท่านประกอบด้วยชาครธรรม (ธรรมเป็นเหตุตื่น) มีศรัทธาเป็นต้น, เพราะฉะนั้น ภัยคือกิเลส ย่อมไม่มีแก่พระขีณาสพผู้ตื่นอยู่ก็ดี หลับอยู่ก็ดี เพราะกิเลสทั้งหลายไม่หวนกลับมา, จริงอยู่ กิเลสทั้งหลาย ชื่อว่า ย่อมไม่ติดตามพระ-ขีณาสพนั้น เพราะกิเลสทั้งหลาย ที่ท่านละได้แล้วด้วยมรรคนั้น ๆ ไม่กลับคืนมาใหม่ เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า "กิเลสเหล่าใด อันพระอริย-บุคคลละได้แล้ว ด้วยโสดาปัตติมรรค พระขีณาสพ ย่อมไม่เข้าไปอีก คือ ย่อมไม่กลับไปหากิเลสเหล่านั้น, กิเลสเหล่าใด ท่านละได้แล้ว ด้วยสกทาคามิ-มรรค อนาคามิมรรค และ อรหัตมรรค ท่านย่อมไม่เข้าไปอีก คือ ย่อมไม่กลับไปหากิเลสเหล่านั้น".

คุณหนู สุวรรณปิณฑะ
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลให้พ่อลับ แม่กู้ เฉลิมรักษ์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

เทสนา มหาชนสฺส สาตฺถิกา เทศนาได้สำเร็จประโยชน์ มีผล
สผลา อโหสิ. แก่มหาชน.

อเถกทิวสํ ภิกฺขู กถํ สมุฏฺฐาเปสุ ครั้นต่อมาวันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลาย
“ภาริยา วติเม อาวุโส กิเลสา สนทนากันว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ขึ้น
นาม, เอวรูโป อรหตฺตุปนิสฺสย- ชื่อว่ากิเลสเหล่านี้หยาบหนอ, กุลบุตร
สมฺปนฺโน กุลปุตฺโต กิเลเสหิ ผู้สมบูรณ์ด้วยอุปนิสัยพระอรหัตเห็นปานนี้
อาลุลิโต[๑] สตฺต วาเร คิหี หุตฺวา ยังถูกกิเลสทั้งหลายทำให้มัวหมองแล้ว
สตฺต วาเร ปพฺพชิโต”ติ. สตฺถา เป็นคฤหัสถ์ ๗ ครั้ง บวชแล้ว ๗ ครั้ง”.
เตสํ กถาปวตฺตึ สุตฺวา ตำขณานุรูเปน พระศาสดา ทรงสดับเรื่องราวแห่งถ้อยคำ
คมเนน ธมฺมสภํ คนฺตฺวา พุทฺธาสเน ของภิกษุเหล่านั้น เสด็จไปสู่โรงธรรม
นิสินฺโน “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว โดยการเสด็จไปสมควรแก่ขณะนั้น
เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา”ติ ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ ตรัสถามว่า
ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งประชุม
“เอวเมว ภิกฺขเว กิเลสา นาม กัน ด้วยถ้อยคำอะไรหนอ ?” เมื่อ
ภาริยา, สเจ เอเต รูปิโน หุตฺวา ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า “ด้วยเรื่อง
กตฺถจิ ปกฺขิปิตุํ สกฺกา ภเวยฺยุ, ชื่อนี้” ตรัสว่า “อย่างนั้นนั่นแล ภิกษุ
จกฺกวาฬํ อติสมฺพาธํ, พฺรหฺมโลโก ทั้งหลาย ขึ้นชื่อว่ากิเลสทั้งหลาย
อตินีจโก, โอกาโส เนสํ น เป็นสภาพหยาบ ถ้ากิเลสเหล่านั้นเป็น
ภเวยฺย, มาทิสมฺปิ นาเมเต สภาพมีรูปร่าง อันใคร ๆ ก็พึงสามารถ
ปญฺญาสมฺปนฺนํ ปุริสาชาเนยฺยํ เก็บไว้ในที่ไหน ๆ ได้, จักรวาลแคบ
อาโลเลนฺติ, อวเสเสสุ กา กถา, เกินไป, พรหมโลกต่ำเกินไป, โอกาส

---

[๑] ฉ. อาโลฬิโต.

คุณหนู สุวรรณปิณฑะ
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลให้พ่อลับ แม่กู้ เฉลิมรักษ์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

อหญฺหิ อทฺฆนาหิมตฺตํ วรกโจรกํ กุณฺฑกกุทฺทาลญฺจ นิสฺสาย ฉ วาเร ปพฺพชิตฺวา อุปฺปพฺพชิตปุพฺโพ"ติ. "กทา ภนฺเต"ติ. "สุณิสฺสถ ภิกฺขเว"ติ.

ของกิเลสเหล่านั้น ไม่พึงมี, กิเลสเหล่านี้ ย่อมทำบุรุษอาชาไนย ผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา แม้เช่นกับด้วยเรา ให้มัวหมองได้ จะต้องกล่าวอะไรในเหล่าชนที่เหลือเล่า ? เพราะว่า เราก็เคยอาศัยข้าวฟ่างและลูกเดือย เพียงกึ่งทะนานหนึ่ง และจอบเหี้ยน บวชแล้วก็สึกถึง ๖ ครั้ง". ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "เมื่อไร พระเจ้าข้า". พระศาสดา ตรัสว่า "พวกเธอจักฟังหรือ ภิกษุทั้งหลาย".

"อาม ภนฺเต"ติ. "เตนหิ สุณาถา"ติ อตีตํ อาหริ.

ภิกษุทั้งหลายทูลว่า "จักฟัง พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ถ้าอย่างนั้น พวกเธอจงฟังเถิด" ทรงนำอดีตนิทานมาแล้ว.

อตีเต พาราณสิยํ พฺรหฺมทตฺเต รชฺชํ กาเรนฺเต กุทฺทาลปณฺฑิโต นาม พาหิรกปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา อฏฺฐ มาเส หิมวนฺเต วสิตฺวา วสฺสารตฺตสมเย จ ภูมิยา ตินฺตาย "เคเห เม อทฺฆนาหิมตฺโต วรกโจรโก จ กุณฺฑกกุทฺทาลโก จ

ครั้งดึกดำบรรพ์ เมื่อพระเจ้าพรหมทัตขึ้นครองราชย์ ในกรุงพาราณสี บุรุษผู้หนึ่งชื่อกุททาลบัณฑิต บวชเป็นนักบวชภายนอก (นอกศาสนา) อยู่ในหิมวันตประเทศ ตลอด ๘ เดือน เมื่อพื้นดินชุ่มชื่นในสมัยที่ฝนตกชุก คิดว่า "ในเรือนของเรา ยังมีข้าวฟ่างและ

คุณหนู สุวรรณปิณฑะ
สร้างฉวายเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลให้พ่อลับ แม่กู้ เฉลิมรักษ์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

อตฺถิ, วรกโจรกพีชํ มา นสฺสี"ติ อุปฺปพฺพชิตฺวา เอกฏฺฐานํ กุฏฺฐาเลน กสิตฺวา ตํ พีชํ วปิตฺวา วตึ กตฺวา ปกฺกกาเล อุทฺธริตฺวา นาฬิมตฺตํ พีชํ รเปตฺวา เสสขาทิ. โส "กึ เมทานิ เคเหน, ปุน อฏฺฐมาเส ปพฺพชิสฺสามี"ติ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิ. อิมินาว นีหาเรน นาฬิมตฺตํ วรกโจรกญฺจ กุณฺฑกกุฏฺฐาลญฺจ นิสฺสาย สตฺต วาเร คิหี หุตฺวา สตฺต วาเร ปพฺพชิตฺวา สตฺตเม ปน วาเร จินฺเตสิ "อหํ สตฺต วาเร อิมํ กุณฺฑกกุฏฺฐาลํ นิสฺสาย คิหี หุตฺวา ปพฺพชิโต, กตฺถจิเทว นํ ฉฑฺเฑสฺสามี"ติ.

ลูกเดือย ประมาณกึ่งทะนาน และจอบเหี้ยนอยู่, เมล็ดข้าวฟ่างและลูกเดือย อย่าเสียหายเลย" สึกแล้ว เอาจอบฟื้นที่แห่งหนึ่ง หว่านพืชนั้นแล้วล้อมรั้วในกาลที่เมล็ดพืชแก่ เกี่ยวเสร็จก็เก็บพืชไว้ประมาณทะนานหนึ่ง เคี้ยวกินพืชที่เหลือ. เขาคิดว่า "บัดนี้ จะมีประโยชน์อะไร ด้วยเรือนแก่เรา, เราจักบวชอีก ๘ เดือน" ออกบวชแล้ว. เขาอาศัยข้าวฟ่างและลูกเดือยสักว่าทะนานหนึ่งและจอบเหี้ยนเป็นคฤหัสถ์ ๗ ครั้ง บวช ๗ ครั้ง โดยทำนองนี้เทียว แต่ในวาระที่ ๗ คิดว่า "เราอาศัยจอบเหี้ยนเล่มนี้เป็นคฤหัสถ์แล้วก็บวช ถึง ๗ ครั้ง, เราจักทิ้งมันในที่ไหนได้เด็ดขาด".

โส คงฺคาตีรํ คนฺตฺวา "ปติตฏฺฐานํ ปสฺสนฺโต โอตริตฺวา คณฺเหยฺยํ, ยถาสฺส ปติตฏฺฐานํ น ปสฺสามิ, ตถา นํ ฉฑฺเฑสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา นาฬิมตฺตํ พีชํ ปิโลติกาย พนฺธิตฺวา ปิโลติกํ กุฏฺฐาลผเล พนฺธิตฺวา กุฏฺฐาลํ อคฺคทณฺฑเก คเหตฺวา

เขาจึงไปสู่ฝั่งแม่น้ำคงคา คิดว่า "เราเมื่อเห็นที่(เมล็ดพืช)ตก ก็พึงลงไปงมเอา, เราจักทิ้งมันโดยวิธี ที่เราจักมองไม่เห็นที่มันตก ฉะนั้น" จึงเอาผ้าเก่าห่อเมล็ดพืชมีประมาณทะนานหนึ่ง แล้วผูกผ้าเก่าไว้ที่แผ่นจอบ จับจอบที่ปลายด้าม ยืนอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำ หลับตาแกว่งเวียนเหนือ

คุณหนู สุวรรณปิณฑะ
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลให้พ่อลับ แม่กู้ เฉลิมรักษ์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

คงฺคาตีเร ฐิโต อกฺขีนิ นิมฺมิเลตฺวา ศีรษะ ๓ ครั้ง ขว้างไปในแม่น้ำคงคา
อุปริสีเส ติกฺขตฺตุ อาวชฺชิตฺวา หันกลับไปดู มองไม่เห็นที่เมล็ดพืชตก
คงฺคาย ขิปิตฺวา นิวตฺติตฺวา ได้เปล่งเสียงดัง ๓ ครั้งว่า "เราชนะ
โอโลเกนฺโต ปติตฏฺฐานํ อทิสฺวา แล้ว, เราชนะแล้ว".
"ชิตํ เม ชิตํ เม"ติ ติกฺขตฺตุ
สทฺทมกาสิ.

ตสฺมึ ขณ พาราณสี ราชา ในขณะนั้น พระเจ้าแผ่นดินกรุง-
ปจฺจนฺตํ วูปสเมตฺวา อาคนฺตฺวา พาราณสี ทรงปราบปัจจันตชนบท
นทีตีเร ขนฺธาวารํ นิวาเสตฺวา ให้ร่มเย็น เสด็จมา รับสั่งให้ตั้งค่ายพัก
นหานตฺถาย นทึ โอติณฺโณ ตํ ใกล้ฝั่งแม่น้ำ เสด็จลงสู่แม่น้ำ เพื่อ
สทฺทํ อสฺโสสิ. ราชูนญฺจ นาม ประสงค์จะสรงสนาน ได้ทรงสดับเสียง
"ชิตํ เม ชิตํ เม"ติ สทฺโท นั้น. ก็ธรรมดาเสียงว่า "เราชนะแล้ว,
อมนาโป โหติ. โส ตสฺส สนฺติกํ เราชนะแล้ว" ย่อมไม่เป็นเสียงที่พอ
คนฺตฺวา "อหํ อิทานิ อมิตฺตมทฺทนํ พระทัยของพระราชาทั้งหลาย. พระองค์
กตฺวา 'ชิตํ เม'ติ อาคโต, ตฺวํ เสด็จไปยังสำนักของกุททาลบัณฑิตนั้น
ปน 'ชิตํ เม ชิตํ เม'ติ วิรวสิ, ตรัสถามว่า "ตัวเราทำการย่ำยีข้าศึก
กึ นาเมตนฺ"ติ ปุจฺฉิ. มา เดี๋ยวนี้ ด้วยคิดว่า 'เรา ชนะแล้ว'
ส่วนเจ้าร้องว่า 'เราชนะแล้ว, เรา
ชนะแล้ว', นี่มันเหตุอะไรกัน ?".

กุทฺทาลปณฺฑิโต "ตฺวํ พาหิรเก กุททาลบัณฑิต จึงทูลว่า "พระองค์
โจเร ชินิ, ตยา ชิตํ ปุน ทรงชนะพวกโจรภายนอก, ความชนะ
อชิตเมว โหติ, มยา ปน ที่พระองค์ทรงชนะแล้ว ย่อมกลับเป็นไม่

คุณหนู สุวรรณปิณฑะ
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลให้พ่อลับ แม่กู้ เฉลิมรักษ์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

อชฺฌตฺติโก โลภโจโร ชิโต, โส ปุน มํ น ชินิสฺสติ, ตสฺเสว ชโย สาธู”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ชนะ(แพ้) อีกได้แท้, ส่วนข้าพระองค์ ชนะโจรคือความโลภอันมีภายในได้, โจร คือความโลภนั้น จักไม่กลับมาชนะข้าพระองค์อีก, ความชนะโจรคือความโลภนั้นนั่นเทียว เป็นความดี” กล่าวคาถานี้ว่า

“น ตํ ชิตํ สาธุ ชิตํ,
ยํ ชิตํ อวชียติ,
ตํ โข ชิตํ สาธุ ชิตํ,
ยํ ชิตํ นาวชียตี”ติ.[๑]

“ความชนะใด ยังกลับแพ้ได้ ความชนะนั้น เป็นความชนะไม่ดี ความชนะใดไม่กลับแพ้ ความชนะนั้นแล เป็นความชนะที่ดี”.

ตขณเยว คงฺคา โอโลเกนฺโต อาโปกสิณํ นิพฺพตฺเตตฺวา อธิคตวิเสโส อากาเส ปลฺลงฺเกน นิสีทิ. ราชา มหาปุริสสฺส ธมฺมกถํ สุตฺวา วนฺทิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา สทฺธึ พลกาเยน ปพฺพชิ. โยชนมตฺตา ปริสา อโหสิ. อปโรปิ สามนฺตราชา ตสฺส ปพฺพชิตภาวํ สุตฺวา “ตสฺส รชฺชํ คณฺหิสฺสามี”ติ อาคนฺตฺวา ตถา สมิทฺธํ นครํ สุญฺญํ ทิสฺวา

ในขณะนั้นนั่นแล เขามองดูแม่น้ำคงคาอยู่ยังอาโปกสิณให้บังเกิดบรรลุคุณวิเศษ นั่งโดยบังลังก์(ขัดสมาธิ)ในอากาศ. พระราชาทรงสดับธรรมกถาของพระมหาบุรุษ ทรงไหว้ ทรงขอผนวช ทรงผนวชพร้อมกับหมู่พล. ได้มีบริษัทประมาณหนึ่งโยชน์แล้ว. ฝ่ายพระราชาใกล้เคียงอื่น ๆ ทรงสดับว่าพระเจ้ากรุงพาราณสีนั้นทรงผนวชแล้ว จึงเสด็จมาด้วยพระประสงค์ว่า “เราจักเอาราชสมบัติ” ดังนี้ ครั้นมาแล้ว ทรงเห็นพระนครสมบูรณ์ดีอย่างนั้น ว่างเปล่า

[๑] ขุ. ชา. ๒๗/๒๙.

ธรรมปท.ป-ท.๒-๒๑

คุณหนู สุวรรณปิณฑะ
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลให้พ่อลับ แม่กู้ เฉลิมรักษ์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว

"เอวรูปึ นครึ ฉฑฺเฑตฺวา ปพฺพชนฺโต ราชา น โอรเก ฐาเน ปพฺพชิสฺสติ, มยาปิ ปพฺพชิตุ์ วฏฺฏตี"ติ จินฺเตตฺวา ตตฺถ คนฺตฺวา มหาปุริสํ อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา สปริโส ปพฺพชิ. เอเตเนว นีหาเรน สตฺต ราชาโน ปพฺพชีสุ. สตฺตโยชนิโก อสฺสโม อโหสิ. สตฺต ราชาโน โภเค ฉฑฺเฑตฺวา เอตฺตกํ ชนํ คเหตฺวา ปพฺพชีสุ. มหาปุริโส พฺรหฺมจริยวาสํ วสิตฺวา พฺรหฺมโลกูปโค อโหสิ.

ยึดเอาราชสมบัติของท้าวเธอเสีย" ทรงเห็นพระนครที่มั่งคั่งอย่างนั้นว่างเปล่า ทรงดำริว่า "พระราชา เมื่อทรงทิ้งพระนครเห็นปานนี้ผนวช จักไม่ผนวชในฐานะต่ำช้า, สมควรที่เราจะผนวชบ้าง" จึงเสด็จไปในที่นั้น เสด็จเข้าไปหามหาบุรุษ ทรงขอผนวช ทรงผนวชพร้อมกับบริษัท. พระราชา ๗ พระองค์ ทรงผนวชแล้วโดยทำนองนี้นั่นเทียว. อาศรมได้มีประมาณถึง ๗ โยชน์. พระราชา ๗ พระองค์ ทรงสละโภคสมบัติทั้งหลาย ทรงพาชนมีประมาณเท่านี้ผนวชแล้ว. มหาบุรุษอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ ได้เป็นผู้เข้าถึงพรหมโลก.

สตฺถา อิมํ ธมฺมเทสนํ อาหริตฺวา "อหํ ภิกฺขเว ตทา กุฑฺฑาลปณฺฑิโต อโหสึ กิเลสา นาเมเต เอวํ ภาริยา"ติ อาห.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระธรรมเทศนานี้มาแล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เราได้เป็นกุฑทาลบัณฑิตในกาลนั้น ขึ้นชื่อว่ากิเลสเหล่านี้เป็นสภาพหยาบนักอย่างนี้".

จิตฺตหตฺถเตรวตฺถุ ปญฺจมํ.

เรื่องพระจิตตหัตถเถระที่ ๕ จบ.

คุณธงชัย จุลินทร และมิตรกวีศรีสยาม
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา ถวายเป็นพระราชกุศลสมเด็จย่า

๖. อารทฺธวิปสฺสกภิกฺขุวตฺถุ

๔๐. กุมฺภูปมํ กายมิมํ วิทิตฺวา
นครูปมํ จิตฺตมิทํ ถเกตฺวา
โยเธถ มารํ ปญฺญาวุเธน
ชิตญฺจ รกฺเข อนิเวสโน สิยา.

๖. เรื่องภิกษุผู้ปรารภวิปัสสนา

๔๐. บัณฑิต ทราบร่างกายนี้ว่า
เปรียบเหมือนหม้อ ควรกั้นจิตนี้ไว้
ให้เป็นธรรมชาติ เปรียบเหมือน
พระนคร ใช้อาวุธคือปัญญารบมาร
ควรรักษาวิปัสสนาญาณที่ตนชนะ
แล้วไว้ และควรเป็นผู้ไม่ติดที่อยู่.

คุณธงชัย จุลินทร และมิตรกวีศรีสยาม
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา ถวายเป็นพระราชกุศลสมเด็จย่า

๖. อารทฺธวิปสฺสกภิกฺขุวตฺถุ

กุมฺภูปมนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา สาวตฺถิยํ วิหรนฺโต อารทฺธวิปสฺสเก ภิกฺขู อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิร ปญฺจสตา ภิกฺขู สตฺถุ สนฺติเก ยาว อรหตฺตา กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา "สมณธมฺมํ กริสฺสามา"ติ โยชนสตมคฺคํ คนฺตฺวา เอกํ มหาคามํ อคมํสุ. อถ เน มนุสฺสา ทิสฺวา ปญฺญตฺตาสเนสุ นิสีทาเปตฺวา ปณีเตหิ ยาคุอาทีหิ ปริวิสิตฺวา "กตฺถ ภนฺเต คจฺฉถา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "ยถาผาสุกฏฺฐานนฺ"ติ วุตฺเต "ภนฺเต อิมํ เตมาสํ อิเธว วสถ, มยัปิ ตุมฺหากํ สนฺติเก สรเณสุ ปติฏฺฐาย สีลานิ รกฺขิสฺสามา"ติ ยาจิตฺวา เตสํ อธิวาสนํ วิทิตฺวา "อวิทูเร ฐาเน มหนฺโตว วนสณฺโฑ อตฺถิ, เอตฺถ วสถ ภนฺเต"ติ วตฺวา อุยฺโยเชสุ.

๖. เรื่องภิกษุผู้ปรารภวิปัสสนา

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ทรงปรารภภิกษุทั้งหลายผู้ปรารภวิปัสสนา ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **เปรียบด้วยหม้อ** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา ภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป ในกรุงสาวัตถี เรียนพระกัมมัฏฐานจนถึงพระอรหัตในสำนักของพระศาสดา คิดว่า "พวกเราจักบำเพ็ญสมณธรรม" จึงไปสิ้นทางประมาณ ๑๐๐ โยชน์ ได้ไปถึงบ้านตำบลใหญ่แห่งหนึ่ง. ครั้งนั้น ประชาชนเห็นภิกษุเหล่านั้น นิมนต์ให้นั่งบนอาสนะที่จัดเตรียมไว้แล้ว อังคาสด้วยภัตรต่าง ๆ มียาคูเป็นต้น อันประณีต เรียนถามว่า "ท่านเจ้าข้า พวกพระ-คุณเจ้าจะไปที่ไหนกัน ?" เมื่อภิกษุเหล่านั้น กล่าวว่า "จักไปสู่ที่ตามความสำราญ" พากันอ้อนวอนว่า "ท่านเจ้าข้า ขอนิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลาย จงอยู่ในที่นี้นั่นเทียว ตลอดไตรมาสนี้เถิด, แม้พวกฉันก็จักตั้งอยู่ในสรณะ รักษาศีลในสำนักของพระคุณเจ้า" ทราบการรับนิมนต์ของภิกษุเหล่านั้นแล้ว เรียนว่า

คุณนิตยา บุญสมจิตร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"ในที่ไม่ไกล มีราวป่าใหญ่อยู่นั่นเทียว, ขอนิมนต์ พวกพระคุณเจ้า จงอยู่ในที่นี้เถิด เจ้าข้า" ดังนี้ จึงส่งไป.

เต ภิกฺขู ตํ วนสณฺฑํ ปวิสึสุ. ตสฺมึ วนสณฺเฑ อธิวตฺถา เทวตา "สีลวนฺโต อยฺยา อิมํ วนสณฺฑํ อนุปุพฺพตา, อยุตฺตํ โข ปน อมฺหากํ อยฺเยสุ อิธ วสนฺเตสุ, ปุตฺตภาติกํ[๑] คเหตฺวา รุกฺเข อภิรุยฺห วสิตุนฺ"ติ โอตริตฺวา ภูมิยํ นิสีทิตฺวา จินฺตยึสุ "อยฺยา อิมสฺมึ ฐาเน อชฺเชกรตฺตึ วสิตฺวา อทฺธา เสฺว คมิสฺสนฺตี"ติ. ภิกฺขูปิ ปุนทิวเส อนฺโตคาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา ปุนเทว วนสณฺฑํ อาคมึสุ. เทวตา "ภิกฺขุสงฺโฆ สฺวาตนาย เกนจิ นิมนฺติโต ภวิสฺสติ, ตสฺมา ปุนาคจฺฉติ, อชฺช คมนํ น ภวิสฺสติ, เสฺว คมิสฺสนฺติ มญฺเญ"ติ อิมินา อุปาเยน อฑฺฒมาสมตฺตํ ภูมิยเมว อจฉึสุ.

ภิกษุเหล่านั้น เข้าไปสู่ราวป่านั้นแล้ว. พวกเทวดาผู้สิงอยู่ในราวป่านั้น คิดกันว่า "พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย มีศีล มาถึงราวป่านี้ โดยลำดับ, ก็เมื่อพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย อยู่ในที่นี้, การที่พวกเราพาบุตรและภาดาขึ้นอยู่บนต้นไม้ ไม่สมควรแล" จึงลงนั่งที่พื้นดิน คิดกันว่า "พวกพระผู้เป็นเจ้า จักพักอยู่ในที่นี้ตลอดราตรีหนึ่งวันนี้แล้วจึงไปพรุ่งนี้เป็นแน่". ฝ่ายภิกษุทั้งหลาย ในวันรุ่งขึ้น เที่ยวไปบิณฑบาตในภายในหมู่บ้านแล้ว ก็กลับมาสู่ราวป่านั้นนั่นเทียวอีก. เทวดาทั้งหลาย คิดว่า "ใคร ๆ คงจักนิมนต์ภิกษุสงฆ์ไว้เพื่อฉันพรุ่งนี้เช้า, เพราะฉะนั้น จึงกลับมาอีก, วันนี้ คงจักไม่ไป, พรุ่งนี้ พวกพระผู้เป็นเจ้าเห็นจักไปแน่" โดยอุบายนี้ จึงพากันอยู่ที่พื้นดินนั่นเอง ประมาณครึ่งเดือน.

---

[๑] ฉ. ปุตฺตทาเร.

คุณนิตยา บุญสมจินต์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตโต จินฺตยึสุ “ภทนฺตา อิมํ เตมาสํ อิเธว มญฺเญ วสิสฺสนฺติ, อิเธว โข ปน วสนฺเตสุ, อมฺหากํ รุกฺเข อภิรุหิตฺวา นิสีทิตุมฺปิ อยุตฺตํ, เตมาสํ ปุตฺตภาติเก คเหตฺวา ภูมิยํ นิสีทนฏฺฐานานิปิ อมฺหากํ ทุกฺขานิ, กิญฺจิ กตฺวา อิเม ภิกฺขู ปลาเปตุํ วฏฺฏตี”ติ.

ต่อแต่นั้น พวกเทวดา คิดว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เห็นจักพักอยู่ในราวป่านี้นั่นเทียวตลอดไตรมาสนี้, ก็เมื่อพวกท่านพักอยู่ในที่นี้นั่นเทียวแล แม้การที่พวกเราจะขึ้นนั่งบนต้นไม้ ก็ไม่ควร, แม้สถานที่จะพาเอาบุตรและภาดานั่งลงที่พื้นดิน ตลอดไตรมาส เป็นความทุกข์ของพวกเรา, สมควรที่พวกเราจะทำเหตุอะไร ๆ แล้วให้ภิกษุเหล่านี้หนีไป”.

ตา เตสุ เตสุ รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐาเนสุ เจว จงฺกมนโกฏีสุ จ ฉินฺนสีสานิ กพนฺธานิ ทสฺเสตุํ อมนุสฺสสทฺทญฺจ สาเวตุํ อารภึสุ. ภิกฺขูนํ ขิปิตกาสาทโย โรคา ปวตฺตึสุ. เต อญฺญมญฺญํ “ตุยฺหํ อาวุโส กึ รุชฺชติ, ตุยฺหํ กึ รุชฺชตี”ติ ปุจฺฉิตฺวา “มยฺหํ ขิปิตโรโค, มยฺหํ กาโส”ติ วตฺวา “อาวุโส อหํ อชฺช จงฺกมนโกฏิยํ ฉินฺนสีสํ อทฺทสํ, อหํ รตฺติฏฺฐาเน กพนฺธํ อทฺทสํ, อหํ ทิวาฏฺฐาเน อมนุสฺสสทฺทํ อสฺโสสึ, ปริวชฺเชตพฺพยุตฺตกมิทํ ฐานํ, อมฺหากํ อมนุษย์ ในที่พักกลางวัน, สถานที่นี้

เทวดาเหล่านั้น เริ่มแสดงร่างผีหัวขาดและให้ได้ยินเสียงอมนุษย์ ในที่พักกลางคืนและที่พักกลางวัน และในที่สุดที่จงกรมนั้น ๆ. โรคทั้งหลายมีจามและไอเป็นต้น แพร่ไปทั่วแก่ภิกษุ. พวกเธอถามกันและกันว่า “ผู้มีอายุ โรคอะไรเสียดแทงท่าน ?, โรคอะไรเสียดแทงท่านหรือ ?” กล่าวว่า “โรคจามเสียดแทงผม, โรคไอเสียดแทงผม” กล่าวว่า “ผู้มีอายุ วันนี้กระผมได้เห็นร่างผีหัวขาดในที่สุดที่จงกรม, กระผมได้เห็นร่างผีในที่พักกลางคืน, กระผมได้ยินเสียงอมนุษย์ ในที่พักกลางวัน, สถานที่นี้

คุณภวรัตน์ ปัญจพรรค์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิธ อผาสุกำ โหติ, สตฺถุ สนฺติกำ คมิสฺสามา"ติ. เต นิกฺขมิตฺวา อนุปุพฺเพน สตฺถุ สนฺติกำ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตำ นิสีทึส.

เป็นที่ควรเว้น, ในที่นี้ พวกเราไม่มีความผาสุกเลย, พวกเราจักไปสู่สำนักของพระศาสดา". ภิกษุเหล่านั้นพากันออกไปสู่สำนักของพระศาสดา โดยลำดับแล้ว ถวายบังคม นั่ง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง.

อถ เน สตฺถา อาห "กึ ภิกฺขเว ตสฺมึ ฐาเน วสิตุำ น สกฺขิสฺสถา"ติ. "อาม ภนฺเต, อมฺหากำ ตสฺมึ ฐาเน วสนฺตานำ เอวรูปานิ เภรวารมฺมณานิ อุปฏฺฐหนฺติ, เตน เอวรูปำ อผาสุกำ โหติ, เตน มยำ 'วชฺเชตพฺพยุตฺตกมิทำ ฐานนฺ'ติ ตำ ฉฑฺเฑตฺวา ตุมฺหากำ สนฺติกำ อาคตา"ติ.

ลำดับนั้น พระศาสดา ตรัสกับพวกภิกษุเหล่านั้นว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจักไม่อาจเพื่อจะอยู่ในที่นั้นหรือ". ภิกษุเหล่านั้น กราบทูลว่า "อย่างนั้นพระเจ้าข้า, อารมณ์อันน่ากลัวเห็นปานนี้ย่อมปรากฏแก่พวกข้าพระองค์ผู้พำนักอยู่ในที่นั้น, เพราะเหตุนั้น จึงมีความไม่ผาสุกเห็นปานนี้, ด้วยเหตุนั้น พวกข้าพระองค์ คิดว่า 'สถานที่นี้ เป็นที่ควรเว้น' จึงทิ้งที่นั้นเสียพากันมาสู่สำนักของพระองค์".

"ภิกฺขเว ตตฺเถว ตุมฺหากำ คนฺตุำ วฏฺฏตี"ติ. "น สกฺกา ภนฺเต"ติ. "ภิกฺขเว ตุเมฺห อาวุธำ อคเหตฺวา คตา, อิทานิ อาวุธำ คเหตฺวา คจฺฉถา"ติ. "กตราวุธำ ภนฺเต"ติ.

พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย การที่พวกเธอไปพักในที่นั้นนั่นแหละย่อมควร". ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า "ไม่อาจ พระเจ้าข้า". พระศาสดา ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ได้

คุณภวรัตน์ ปัญจพรรค์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถา "อหํ โว อาวุธํ ทสฺสามิ, คเหตฺวา มยา ทินฺนาวุธํ คจฺฉถา"ติ วตฺวา

ถืออาวุธไป, บัดนี้ พวกเธอจงถือเอาอาวุธไปเถิด". ภิกษุทั้งหลาย ทูลถามว่า "ถือเอาอาวุธชนิดไหนไป พระเจ้าข้า". พระศาสดา ตรัสว่า "เราจักให้อาวุธแก่พวกเธอ, พวกเธอจงถือเอาอาวุธที่เราให้แล้วไปเถิด" ดังนี้แล้ว ตรัสเมตตสูตร ทั้งสิ้นว่า

"กรณียมตฺถกุสเลน
ยนฺตํ สนฺตํ ปทํ อภิสเมจฺจ,
สกฺโก อุชู จ สุหุชู จ
สุวโจ จสฺส มุทุ อนติมานี"ติ[๑]

"กุลบุตรผู้ฉลาดในประโยชน์ รู้บทอันสงบ พึงบำเพ็ญไตรสิกขา, กุลบุตรนั้น ควรเป็นผู้อาจหาญ ตรง ซื่อตรง ว่าง่าย อ่อนโยน และไม่เย่อหยิ่ง" ดังนี้เป็นต้น

สกลํ เมตฺตสุตฺตํ กเถตฺวา "ภิกฺขเว อิมํ ตุเมฺห พหิ วิหารสฺส วนสณฺฑโต ปฏฺฐาย สชฺฌายนฺตา อนฺโตวิหารํ ปวิเสยฺยาถา"ติ อุยฺโยเชสิ. เต สตฺถารํ วนฺทิตฺวา นิกฺขมิตฺวา อนุปุพฺเพน ตํ วนสณฺฑํ ปตฺวา พหิวิหาเร คณสชฺฌายํ สชฺฌายมานาว วนสณฺฑํ ปวิสึสุ.

ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงสาธยายเมตตสูตรนี้ จำเดิมแต่ราวป่าภายนอกวิหาร เข้าไปภายในวิหาร" ทรงส่งไปแล้ว. ภิกษุเหล่านั้น ถวายบังคมพระศาสดา พากันออกไป ถึงราวป่านั้น โดยลำดับ ก็พากันสวดสาธยายเป็นหมู่ในภายนอกวิหาร เข้าไปสู่ราวป่า.

---

[๑] ขุ. ขุ. ๒๕/๑๓.

คุณสุรพีร์ โหมานันท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สกลวนสณฺเฑ เทวตา เมตฺตจิตฺตํ ปฏิลภิตฺวา เตสํ ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา ปตฺตจีวรปฏิคฺคหณํ อาปุจฺฉิสุ, คตฺตสมฺ[๑]พาหนํ อาปุจฺฉิสุ, เตสํ ตตฺถ ตตฺถ อารกฺขํ สุสังวิหิตํ กรึสุ, จกฺก[๒]ถูปนํ วิย สนฺนิสินฺนา อเหสุ. กตฺถจิ อมนุสฺสสทฺโท นาม นาโหสิ. เตสํ ภิกฺขูนํ จิตฺตํ เอกคฺคํ โหติ. เต รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐาเนสุ นิสินฺนา วิปสฺสนาย จิตฺตํ โอตาเรตฺวา อตฺตนิ ขยวยํ ปฏฺฐเปตฺวา "อยํ อตฺตภาโว นาม ภิชฺชนตฺเถน อถาวรตฺเถน กุลาลภาชนสทิโส"ติ วิปสฺสนํ วฑฺฒยึสุ. สมฺมาสมฺพุทฺโธ คนฺธกุฏิยํ นิสินฺโนว เตสํ วิปสฺสนาย อารทฺธภาวํ ญตฺวา เต ภิกฺขู อามนฺเตตฺวา "เอวเมว ภิกฺขเว อยํ อตฺตภาโว นาม ภิชฺชนตฺเถน อถาวรตฺเถน กุลาลภาชนสทิโส เอวา"ติ วตฺวา

เทวดาทั้งหลายในราวป่าทั้งสิ้น กลับได้เมตตาจิต ทำการต้อนรับ ภิกษุเหล่านั้น ถามโดยเอื้อเฟื้อถึงการรับบาตรและจีวร, ถามโดยเอื้อเฟื้อถึงการนวดกาย, ทำการอารักขาอย่างเรียบร้อย ในที่นั้น ๆ แก่ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น, ได้เป็นผู้นั่งสงบเงียบ ดุจพนมจักร ฉะนั้น. ขึ้นชื่อว่าเสียงอมนุษย์ ไม่ได้มีแล้วในที่ไหน ๆ. จิตของภิกษุเหล่านั้น ก็มีอารมณ์เป็น-หนึ่ง. พวกเธอนั่งในที่พักกลางวันและที่พักกลางคืน ยังจิตให้หยั่งลงในวิปัสสนาแล้ว เริ่มตั้งความสิ้นไปและความเสื่อมไปในตน คิดว่า "ขึ้นชื่อว่าอัตภาพนี้ ย่อมเป็นเช่นกับภาชนะดินเพราะอรรถว่าต้องแตก ไม่มั่นคง" เจริญวิปัสสนา. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ในพระคันธกุฏีเทียว ทรงทราบว่า ภิกษุเหล่านั้นเจริญวิปัสสนา ตรัสเรียกภิกษุเหล่านั้น ตรัสว่า "อย่างนั้นนั่นแหละ ภิกษุทั้งหลาย

---

[๑] ฉ. หตฺถปาทสมฺพาหนํ.
[๒] ฉ. ปกฺกถูปนเตลํ.

ธรรมปท.ป-ท.๒-๒๑

คุณสุรพีร์ โหมานันท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โอภาสํ ผริตฺวา โยชนสเต ฐิโตปิ เตสํ อภิมุเข นิสินฺโน วิย ฉพฺพณฺณรสฺมิโย วิสฺสชฺเชตฺวา ทิสฺสมาเนน รูเปน อิมํ คาถมาห

ขึ้นชื่อว่า อัตภาพนี้ ย่อมเป็นเช่นกับภาชนะดิน โดยแท้ เพราะอรรถว่าต้องแตก ไม่มั่นคง” ดังนี้แล้ว ทรงฉายพระรัศมีไป แม้ประทับอยู่ในที่ ๑๐ โยชน์ เป็นเหมือนประทับนั่งอยู่ในที่เฉพาะหน้าของภิกษุเหล่านั้น ทรงเปล่งพระฉัพพรรณรังสี(สี ๖ สี)ไป มีรูปปรากฏอยู่ ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๐.“กุมฺภูปมํ กายมิมํ วิทิตฺวา
นครูปมํ จิตฺตมิทํ ถเกตฺวา[๑]
โยเธถ มารํ ปญฺญาวุเธน
ชิตญฺจ รกฺเข อนิเวสโน สิยา”ติ.

๔๐.“บัณฑิต ทราบร่างกายนี้เปรียบ-เหมือนหม้อ ควรกั้นจิตนี้ไว้ให้เป็นธรรมชาติ เปรียบเหมือนพระนคร ควรใช้อาวุธคือปัญญารบมาร ควรรักษาวิปัสสนาญาณที่ตนชนะแล้วไว้ และควรเป็นผู้ไม่ติดที่อยู่”.

ตตฺถ **กุมฺภูปมนฺติ** อพล-ทุพฺพลตฺเตน อนฺธนิยตาย ตาว-กาลิกตฺเตน อิมํ เกสาทิสมุหสงฺขาตํ กายํ กุมฺภูปมํ กุลาลภาชนสทิสํ วิทิตฺวา. **นครูปมํ จิตฺตมิทนฺติ** นครํ นาม พหิทฺธา ถิรํ โหติ คมฺภีรปริขํ ปาการ-

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เปรียบเหมือนหม้อ** ความว่า ทราบร่างกายนี้คือที่นับว่าประชุมอาการ ๓๒ มีผมเป็นต้น อันชื่อว่าเปรียบเหมือนหม้อ คือเช่นกับภาชนะดิน เพราะอรรถว่าไม่มีกำลังและทรามกำลัง เพราะอรรถว่าเป็นไปได้ชั่วกาล เหตุว่าเป็นกายไม่ยั่ง-

---

[๑] ฉ. ฉเปตฺวา.

ปริกฺขิตฺตํ ทฺวารฏฺฏาลกยุตฺตํ, อนฺโต สุวิภตฺตํ วีถิจตุกฺกสิงฺฆาฏกสมฺปนฺนํ อนฺตราปณํ, ตํ "วิลุมฺปิสฺสามา"ติ พหิทฺธา โจรา อาคนฺตฺวา ปวิสิตุ อสกฺโกนฺตา ปพฺพตํ อาสชฺช ปฏิหตา วิย คจฺฉนฺติ, เอวเมว ปณฺฑิโต กุลปุตฺโต อตฺตโน วิปสฺสนาจิตฺตํ ถิรํ นครสทิสํ กตฺวา ถเกตฺวา นคเร ฐิโต เอกโตธาราทินา นานปฺปกาเรน อาวุเธน โจรคณํ วิย วิปสฺสนา-มเยน จ อริยมคฺคมเยน จ ปญฺญาวุเธน ตตฺถมคฺควชฺฌ กิเลสํ ปฏิพาหนฺโต ตํ กิเลสมารํ โยเธถ ปหเรยฺยาติ อตฺโถ.

ยืน. คำว่า **กั้นจิตนี้ไว้ให้เป็นธรรมชาติเปรียบเหมือนพระนคร** เป็นต้น ความว่า ธรรมดาเมือง มีคูลึก มีกำแพงล้อมไว้รอบด้าน ประกอบด้วยประตูและป้อมย่อมชื่อว่ามั่นคงในภายนอก, ถึงพร้อมด้วยถนนและทาง ๔ แพร่ง มีร้านตลาดอยู่ในระหว่าง ย่อมชื่อว่าจัดแจงดีภายใน, พวกโจรภายนอกมาถึงเมืองนั้นแล้วด้วยตั้งใจว่า "พวกเราจักปล้น" ไม่สามารถจะเข้าไปได้ เป็นประหนึ่งว่ากระทบภูเขา กระท้อนกลับไป ฉันใด, กุลบุตรผู้ฉลาด ก็ฉันนั้นเหมือนกัน พึงกั้นวิปัสสนาจิต (วิปัสสนาญาณ) ของตน ทำให้มั่นคง คือให้เป็นเช่นกับเมืองแล้ว ห้ามกิเลสที่มรรคนั้น ๆ พึงฆ่าด้วยอาวุธคือปัญญาอันสำเร็จด้วยวิปัสสนาและอันสำเร็จด้วยอริยมรรค ชื่อว่าพึงรบ คือพึงประหารมารคือกิเลสนั้น เปรียบประดุจนักรบยืนอยู่ในเมือง รบหมู่โจรด้วยอาวุธชนิดต่าง ๆ มีอาวุธมีคมข้างเดียวเป็นต้น ฉะนั้น.

ชิตญฺจ รกฺเขติ ชิตํ อุปฺปาทิตํ ตรุณวิปสฺสนํ อาวาสสปฺปายอุตุสปฺปาย-

คำว่า **พึงรักษาวิปัสสนาญาณที่ตนชนะแล้ว** ความว่า เมื่อเสพคุ้น อาวาส

คุณณพิศร กฤตติกากุล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โภชนสปฺปายปุคฺคลสปฺปายธมฺมสฺสวน-
สปฺปายาทีนิ อาเสวนฺโต อนฺตรนฺตรา
สมาปตฺตึ สมาปชฺชิตฺวา ตโต
วุฏฺฐาย สุทฺธจิตฺเตน สงฺขาเร
สมฺมสนฺโต รกฺเขยฺย.

(ที่อยู่) ที่เหมาะสม ฤดูที่เหมาะสม
โภชนะที่เหมาะสม บุคคลที่เหมาะสม
และการฟังธรรมที่เหมาะสมเป็นต้น
เข้าสมาบัติในระหว่าง ๆ ออกจากสมาบัติ
นั้นแล้ว พิจารณาสังขารธรรมทั้งหลาย
ด้วยจิตหมดจด ชื่อว่า พึงรักษาวิปัสสนา
อ่อน ๆ ที่ตนได้ชนะแล้ว คือที่ให้เกิด
ขึ้นแล้ว.

อนิเวสโน สิยาติ อนาลโย ภเวยฺย.
“ยถา นาม โยโธ สงฺคามสีเส
พลโกฏฺฐกํ กตฺวา อมิตฺเตหิ สทฺธึ
ยุชฺฌนฺโต ฉาโต วา ปิปาสิโต
วา หุตฺวา สนฺนาเห สิถิเล,
อาวุเธ วา ปติเต, พลโกฏฺฐกํ
ปวิสิตฺวา วิสฺสมิตฺวา ภุญฺชิตฺวา
ปิวิตฺวา สนฺนยฺหิตฺวา อาวุธํ คเหตฺวา
ปุน นิกฺขมิตฺวา ยุชฺฌนฺโต ปรเสนํ
มทฺทติ อชิตํ ชินาติ ชิตํ รกฺขติ,
โส หิ สเจ พลโกฏฺฐเก เอวํ
วิสฺสมนฺโต ตํ อสฺสาเทนฺโต อจฺเฉยฺย,
รชฺชํ ปรหตฺถคตํ กเรยฺย, เอวเมว
ภิกฺขุ ปฏิลทฺธํ ตรุณวิปสฺสนํ
ปุนปฺปุนํ สมาปตฺตึ สมาปชฺชิตฺวา

คำว่า **ควรเป็นผู้ไม่ติดที่อยู่** คือ ควร
เป็นผู้ไม่มีอาลัย(ไม่ติดที่อยู่). อธิบายว่า
“นักรบทำซุ้มเป็นที่พักพล ในประเทศ
ใกล้ชิดสนามรบ รบอยู่กับพวกข้าศึก
เป็นผู้หิวหรือกระหายแล้ว เมื่อเกราะ
หย่อนหรืออาวุธตกลง จึงเข้าสู่ซุ้มเป็นที่
พักพล พักผ่อน กิน ดื่ม แล้วก็
ผูกสอด(เกราะ) จับอาวุธออกไปรบใหม่
ย่อมย่ำยีเสนาของฝ่ายข้าศึก ย่อมชนะ
ข้าศึกที่ยังไม่ได้ชนะ ย่อมรักษาชัยชนะ
ไว้ได้ ก็ถ้าว่านักรบนั้น มัวพักผ่อน
อยู่อย่างนั้น ในซุ้มเป็นที่พักพล ยินดี
ซุ้มเป็นที่พักพลนั้น พึงพักอยู่, พึงทำ
ราชสมบัติให้ตกอยู่ในเงื้อมมือของฝ่าย
ข้าศึก ฉันใด, ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน

คุณระบิน ธรรมมงคล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตโต วุฏฺฐาย สุทฺธจิตฺเตน สงฺขาเร สมฺมสนฺโต รกฺขิตุํ สกฺโกติ อุตฺตริมฺ[1]คคปฏิลาเภน กิเลสมารํ ชินาติ,

หมั่นเข้าสมาบัติ ออกจากสมาบัตินั้นแล้ว พิจารณาสังขารธรรมทั้งหลายด้วยจิตหมดจดอยู่ ย่อมสามารถจะรักษาวิปัสสนาอย่างอ่อน ๆ ที่ได้เฉพาะแล้วไว้ ย่อมชนะมารคือกิเลส ด้วยการได้อรหัตมรรค,

สเจ ปน โส สมาปตฺติเมว อสฺสาเทติ สุทฺธจิตฺเตน ปุนปฺปุนํ สงฺขาเร น สมฺมสติ, มคฺคผลปฏิเวธํ กาตุ๎ น สกฺโกติ, ตสฺมา รกฺขิตพฺพยุตฺตกํ รกฺขนฺโต อนิเวสโน สิยา สมาปตฺตึ นิเวสนํ กตฺวา ตตฺถ น นิเวเสยฺย อาลยํ น กเรยฺยา"ติ อตฺโถ. "ตุเมฺห เอวํ กโรถา"ติ เอวํ สตฺถา เตสํ ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสสิ.

ก็ถ้าว่า ภิกษุนั้น ย่อมพอใจเฉพาะสมาบัติอย่างเดียว ไม่หมั่นพิจารณาสังขารธรรมทั้งหลาย ด้วยจิตหมดจด, ย่อมไม่สามารถเพื่อจะทำความหยั่งรู้มรรคและผล, เพราะฉะนั้น ภิกษุเมื่อรักษาวิปัสสนาญาณอ่อน ๆ อันเหมาะแก่ธรรมที่ตนควรรักษา ควรเป็นผู้ไม่ติดที่อยู่ คือพึงทำสมาบัติให้เป็นที่พำนัก แล้วไม่ติดอยู่ ได้แก่ไม่ทำความเยื่อใยในสมาบัตินั้น". พระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นอย่างนี้ว่า "พวกเธอ จงทำอย่างนี้เถิด".

เทสนาวสาเน ปญฺจสตา ภิกฺขู นิสินฺนฏฺฐาเน นิสินฺนาว สห

ในเวลาจบเทศนา ภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป นั่งอยู่ในที่นั่งเดิมเทียว ก็บรรลุ

---

[1] ฉ. อุตฺตริมคฺคผลปฏิลาเภน.

คุณระบิน ธรรมมงคล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา พระอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย
ตถาคตสฺส สุวณฺณวณฺณํ สรีรํ ต่างพากันสรรเสริญชมเชย ถวายบังคม
วณฺเณนฺตา โถเมนฺตา วนฺทนฺตาว พระสรีระอันมีวรรณะดุจทองคำของ
อาคจฺฉีสูติ. พระตถาคตนั่นเทียว มาแล้ว ดังนี้แล.

อารทฺธวิปสฺสกภิกฺขุวตฺถุ ฉฏฺฐํ. เรื่องพระภิกษุผู้ปรารภวิปัสสนาที่ ๖

จบ.

คุณสุดา ประเสริฐสิทธิ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. ปูติคตฺตติสฺสตฺเถรวตฺถุ

๔๑. อจิรำ วตยำ กาโย
ปฐวี อธิเสสฺสติ
ฉฑฺโฒ อเปตวิญฺญาโณ
นิรตฺถำว กลิงฺครำ.

๗. เรื่องพระปูติคัตตติสสเถระ

๔๑. ร่างกายนี้ ไม่นานหนอ ก็จะไร้
วิญญาณ ถูกทอดทิ้ง จักนอนทับ
แผ่นดิน เหมือนท่อนไม้ที่ไม่มี
ประโยชน์ ฉะนั้น.

คุณสุดา ประเสริฐสิทธิ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. ปูติคตฺตติสฺสตฺเถรวตฺถุ

อจิรำ วตยำ กาโยติ อิมำ ธมฺมเทสนำ สตฺถา สาวตฺถิยำ วิหรนฺโต ปูติคตฺตติสฺสตฺเถรำ อารพฺภ กเถสิ.

เอโก กิร สาวตฺถิวาสี กุลปุตฺโต สตฺถุ สนฺติเก ธมฺมกถำ สุตฺวา สาสเน อุรำ ทตฺวา ปพฺพชิโต ลทฺธูปสมฺปโท ติสฺสตฺเถโร นาม อโหสิ. คจฺฉนฺเต คจฺฉนฺเต กาเล ตสฺส สรีเร โรโค อุทปาทิ. สาสปมตฺติโย ปีฬกา อุฏฺฐหึสุ. ตา อนุปุพฺเพน มุคฺคมตฺตา กาฬายมตฺตา โกลฏฺฐิมตฺตา อามลกมตฺตา เพลุวมตฺตา หุตฺวา ปภิชฺชึสุ. สกลสรีรำ ฉิทฺทาวฉิทฺทำ อโหสิ. ปูติคตฺตติสฺสตฺเถโรเตฺววสฺส นามำ อุทปาทิ. อถสฺส อปรภาเค อฏฺฐีนิ ภิชฺชึสุ. โส อปฺปฏิชคฺคิโย อโหสิ. นิวาสนปารุปนำ ปุพฺพโลหิตมกฺขิตำ ชาลปูวสทิสำ อโหสิ. สทฺธิวิหาริกาทโย ปฏิชคฺคิตุำ อสกฺโกนฺตา ฉฑฺฑยึสุ. โส

๗. เรื่องพระปูติคัตตติสสเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ทรงปรารภพระปูติคัตตติสสเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ร่างกายนี้ไม่นานหนอ** เป็นต้น.

เล่ากันว่า กุลบุตรชาวเมืองสาวัตถีคนหนึ่งได้ฟังธรรมกถา ในสำนักของพระศาสดา ถวายชีวิตในพระศาสนา ได้บรรพชาอุปสมบท มีชื่อว่าติสสเถระ. เมื่อกาลผ่านไป ๆ โรคเกิดขึ้นที่ร่างกายของท่าน. ต่อมทั้งหลาย มีขนาดเท่าเมล็ดผักกาดผุดขึ้น. ต่อมเหล่านั้น เพิ่มขนาดขึ้นโดยลำดับ คือ เท่าเมล็ดถั่วเขียว เท่าเมล็ดถั่วดำ เท่าเมล็ดกระเบา เท่าผลมะขามป้อม เท่าผลมะตูม แตกทั่วแล้ว. ทั่วร่างกายได้เป็นช่องน้อยและช่องใหญ่. ชื่อของท่านจึงปรากฏว่า “ปูติคัตต-ติสสเถระ”. ทีนั้นต่อมา กระดูกของท่านก็แตก. ท่านเป็นผู้ที่ใคร ๆ ปฏิบัติไม่ได้. ผ้านุ่งและผ้าห่ม เปื้อนหนองและเลือดได้เป็นเช่นกับขนมร่างแห. พวกภิกษุมีสัทธิวิหาริกเป็นต้น เมื่อไม่

คุณละออง-คุณนิตยา พีรานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนาโถ หุตฺวา นิปชฺชิ. อาจจะปฏิบัติได้ ก็ทอดทิ้ง. ท่านนอนหมดที่พึ่ง.

พุทฺธานญฺจ นาม เทฺว วาเร โลกโวโลกนํ อวิชหิตํ โหติ. จริงอยู่ ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมไม่ทรงละเลยการตรวจดูสัตวโลก ตลอด ๒ วาระ. ในเวลาใกล้รุ่ง ปจฺจูสกาเล โลกํ โอโลเกนฺตา จกฺกวาฬมุขวฏฺฏิโต ปฏฺฐาย คนฺธกุฏิอภิมุขํ ญาณํ กตฺวา โอโลเกนฺติ, สายํ โอโลเกนฺตา คนฺธกุฏิโต ปฏฺฐาย พาหิราภิมุขํ ญาณํ กตฺวา โอโลเกนฺติ. ตสฺมึ ปน สมเย ภควโต ญาณชาลสฺส อนฺโต ปูติคตฺตติสฺสตฺเถโร ปญฺญายิ. สตฺถา ติสฺสสฺส ภิกฺขุโน อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา "อยํ สทฺธิวิหาริกาทีหิ ฉฑฺฑิโต, อิทานิสฺส มํ ฐเปตฺวา อญฺญํ ปฏิสรณํ นตฺถี"ติ คนฺธกุฏิโต นิกฺขมิตฺวา วิหารจาริกํ จรมาโน วิย อคฺคิสาลํ คนฺตฺวา อุกฺขลึ โธวิตฺวา อุทกํ ทตฺวา อุทฺธนํ อาโรเปตฺวา อุทกสฺส ตตฺตภาวํ อาคมยมาโน อคฺคิสาลายเมว อฏฺฐาสิ, ตตฺตภาวํ ชานิตฺวา คนฺตฺวา เมื่อทรงตรวจดูสัตวโลก ทรงตรวจดูจำเดิมแต่ขอบปากจักรวาล แผ่พระญาณให้มุ่งตรงต่อพระคันธกุฎี, เมื่อทรงตรวจดูในเวลาเย็น ทรงตรวจดูจำเดิมแต่พระคันธกุฎี แผ่พระญาณให้มุ่งตรงต่อภายนอก. ก็ในสมัยนั้น พระปูติคัตติสสเถระ ปรากฏภายในข่ายคือพระญาณของพระผู้มีพระภาค. พระศาสดาทรงเห็นอุปนิสัยพระอรหัตของพระติสสภิกษุ ทรงดำริว่า "ติสสภิกษุนี้ อันพวกสัทธิวิหาริกเป็นต้น ทอดทิ้งแล้ว, บัดนี้เว้นเราเสีย เธอก็ไม่มีที่พึ่งอื่น" ดังนี้ จึงเสด็จออกจากพระคันธกุฎี เหมือนเสด็จเที่ยวจาริกไปในวิหาร เสด็จไปสู่โรงไฟทรงล้างหม้อ ใส่น้ำ ยกขึ้นตั้งบนเตา ทรงรอให้น้ำร้อน ได้ประทับยืนอยู่ในโรงไฟนั่นเอง, ทรงทราบว่า

คุณละออง-คุณนิตยา พีรานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ติสฺสภิกฺขุโน นิปนฺนมญฺจกโกฏิยํ คณฺหิ.

น้ำร้อนแล้ว เสด็จไปจับปลายเตียงที่พระติสสภิกษุนอน.

ตทา ภิกฺขู "อเปถ ภนฺเต, มยํ คณฺหิสฺสามา"ติ มญฺจกํ คเหตฺวา อคฺคิสาลํ อานยึสุ.

ในกาลนั้น ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์โปรดเสด็จหลีกไป, พวกข้าพระองค์จักยกเอง" ช่วยกันยกเตียงนำมาสู่โรงไฟ.

สตฺถา อมฺพณกํ อาหราเปตฺวา อุโณฺหทกํ อาสิญฺจิตฺวา เตหิ ภิกฺขูหิ ตสฺส ปารุปนํ คาหาเปตฺวา อุโณฺหทเกน มทฺทาเปตฺวา อาตเป[๑] วิสฺสชฺชาเปสิ. อถสฺส สนฺติเก ฐตฺวา ตํ สรีรํ อุโณฺหทเกน เตเมตฺวา ตสฺส สรีรํ มฺสิตฺวา นหาเปสิ. ตสฺส นหานปริโยสาเน ปารุปนํ สุกฺขิ. อถ นํ ตํ นิวาสาเปตฺวา นิวตฺถกาสาวํ อุทเกน มทฺทาเปตฺวา อาตเป วิสฺสชฺชาเปสิ. อถสฺส คตฺเต อุทเก ฉินฺนมตฺเต ตํ สุกขิ. โส เอกํ กาสาวํ นิวาเสตฺวา เอกํ ปารุปิตฺวา สลฺลหุกสรีโร เอกคฺคจิตฺโต หุตวา มญฺจเก นิปชฺชิ. สตฺถา

พระศาสดา รับสั่งให้นำรางมา ทรงเทน้ำร้อนแล้วรับสั่งให้ภิกษุเหล่านั้นให้จับเอา(เปลื้อง)ผ้าห่มของเธอ(ออก) ให้ขยี้ด้วยน้ำร้อนแล้วให้ผึ่งแดด. ครั้งนั้น พระศาสดา ประทับยืนอยู่ในที่ใกล้ของเธอ เอาน้ำอุ่นรดสรีระนั้นให้ชุ่มแล้ว ทรงถูสรีระของเธอ ให้เธอสรงน้ำแล้ว. ในเวลาที่เธอสรงน้ำเสร็จ ผ้าห่มแห้งแล้ว. ทีนั้น พระศาสดา ทรงช่วยให้เธอนุ่งผ้าห่มนั้น รับสั่งให้ขยี้ผ้ากาสาวะที่เธอนุ่งแล้วด้วยน้ำ ทรงให้ผึ่งแดด. ลำดับนั้น เมื่อน้ำที่ตัวของเธอพอแห้งขาด ผ้านุ่งนั้นแห้งแล้ว. พระติสสเถระนั้น นุ่งผ้ากาสาวะผืนหนึ่ง ห่มผ้ากาสาวะผืนหนึ่ง เป็นผู้มีสรีระเบา

---

[๑] ฉ. มนฺทาตเป.

คุณเบญจา สุวัตถี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสฺส อุสฺสีสเก ฐตฺวา "ภิกฺขุ มีจิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง นอนบนเตียง. อยํ ตว กาโย อเปตวิญฺญาโณ พระศาสดาประทับยืนอยู่เหนือศีรษะของ นิรุปกาโร หุตฺวา กลิงฺครํ วิย เธอ ตรัสว่า "ภิกษุ กายของเธอนี้ ปฐวิยํ สยิสฺสตี"ติ วตฺวา อิมํ ปราศจากวิญญาณ ไม่เป็นอุปการะ คาถมาห จักนอนบนแผ่นดิน เหมือนท่อนไม้ ฉะนั้น" ดังนี้แล้ว ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๑."อจิรํ วตยํ กาโย ปฐวึ อธิเสสฺสติ ฉุทฺโท อเปตวิญฺญาโณ นิรตฺถํว กลิงฺครนฺ"ติ.

๔๑."ร่างกายนี้ ไม่นานหนอ ก็จะไร้ วิญญาณ ถูกทอดทิ้ง จักนอนทับ แผ่นดิน เหมือนท่อนไม้ที่ไม่มี ประโยชน์ ฉะนั้น".

ตตฺถ **อจิรํ วตา**ติ ภิกฺขุ น จิรสฺเสวายํ กาโย ปฐวึ อธิเสสฺสติ อิมิสฺสา ปกติสยเนน สยิตาย ปฐวิยา อุปริ สยิสฺสติ. **ฉุทฺโท**ติ อปวิทฺโธ อปคตวิญฺญาณตาย ตุจฺโฉ หุตฺวา เสสฺสตีติ ทสฺเสติ. ยถากึ ? นิรตฺถํว กลิงฺครนฺติ. นิรุปการํ นิรตฺถกํ กฏฺฐขณฺฑํ วิย. ทพฺพสมฺภารตฺถิกา หิ มนุสฺสา อรญฺญํ ปวิสิตฺวา อุชุกํ อุชุกสณฺฐาเนน วงฺกํ วงฺกสณฺฐาเนน ฉินฺทิตฺวา ทพฺพสมฺภารํ คณฺหนฺติ, อวเสสํ ปน

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ไม่นานหนอ** เป็นต้น ความว่า ภิกษุต่อกาลไม่นานนักเลย ร่างกายนี้ จักนอนทับแผ่นดิน คือจักนอนเบื้องบนแห่งแผ่นดินที่สัตว์นอนแล้ว ด้วยการนอนปกตินี้. ด้วยคำว่า **ถูกทอดทิ้ง** พระศาสดาทรงแสดงว่า ร่างกายนี้จักเป็นของชื่อว่าเปล่า เพราะว่าเป็นร่างกายที่ไร้วิญญาณ ถูกทอดทิ้งแล้วนอน. ถามว่า เหมือนกับอะไร ? ตอบว่า เหมือนกับท่อนไม้ ที่ไม่มีประโยชน์ ฉะนั้น. อธิบายว่า เหมือน

คุณธารา กนกมณี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุสิรญฺจ ปูติกญฺจ อสารกญฺจ คณฺฑิกชาตญฺจ ฉินฺทิตฺวา ตตฺเถว ฉฑฺเฑนฺติ, อญฺเญ ทพฺพสมฺภารตฺถิกา อาคนฺตฺวา ตำ คเหตฺวา อากงฺขนฺตา นาม นตฺถิ, ตำ โอโลเกตฺวา อตฺตโน อุปการกเมว คณฺหนฺติ, อิตรำ ปรวีคตเมว โหติ, ตำ ปน เตน เตน อุปาเยน มญฺจปฏิปาทกำ วา ปาทกรลิกำ วา ผลกปีฐกำ วา กาตุำ สกฺกาปิ ภเวยฺย,

ท่อนไม้ที่ไม่มีอุปการะ ไม่มีประโยชน์ ฉะนั้น. จริงอยู่ คนทั้งหลาย ผู้มีความต้องการด้วยทัพสัมภาระเข้าไปสู่ป่า ตัดไม้ตรงโดยสัณฐานแห่งไม้ตรง(ตัด) ไม้คด โดยสัณฐานแห่งไม้คดแล้ว ถือเอาทัพสัมภาระ(ไม้ที่เกื้อกูลแก่เครื่องใช้ต่าง ๆ), แต่ตัดไม้ที่เป็นโพรง ไม้ผุ ไม้ไม่มีแก่น และไม้เป็นตะปุ่มตะป่ำที่เหลือแล้ว ทิ้งไว้ในป่านั้นนั่นเอง, คนเหล่าอื่นผู้ต้องการด้วยทัพสัมภาระมาแล้ว ชื่อว่า หวังถือเอา ไม้ที่เขาทิ้งไว้นั้นย่อมไม่มี, คนทั้งหลาย มองดูไม้นั้นแล้ว ย่อมถือเอาเฉพาะไม้ที่เป็นอุปการะแก่ตนเท่านั้น, ไม้นอกนี้ ก็เป็นไม้ถมแผ่นดินนั่นเอง, แต่กระนั้น ไม้นั้นก็พึงเป็นไม้แม้ที่ใคร ๆ อาจจะทำให้เป็นเชิงรองเตียงหรือเขียงเท้า หรือตั่งแผ่นกระดานได้ด้วยอุบายนั้น ๆ,

อิมสฺมึ ปน อตฺตภาเว ทฺวตฺตึสาย โกฏฺฐาเสสุ เอกโกฏฺฐาโสปิ มญฺจปฏิปาทกาทิวเสน วา อญฺเญน วา

ส่วนบรรดาส่วน ๓๒ ในอัตภาพนี้ แม้ส่วนหนึ่ง ชื่อว่า เข้าถึงความเป็นของที่จะพึงถือเอา ด้วยสามารถแก่

---

[๑] ฉ. คเหตาโร.

คุณมาลินี สุวรรณ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปการมุเขน คยฺหุปโค นาม นตฺถิ, เกวลํ นิรตฺถกฺวา กลิงฺครํ อยํ กาโย อปคตวิญฺญาโณ กติปาหสฺเสว ปฐวิยํ เสสฺสตีติ.

อุปกรณ์ มีเชิงรองเตียงเป็นต้น หรือโดยอุบายแก่อุปการะอย่างอื่น ย่อมไม่มี, ร่างกายนี้ ปราศจากวิญญาณ ต่อ ๒-๓ วันเท่านั้น ก็จักนอนเหนือแผ่นดินเท่านั้น เหมือนท่อนไม้ หาประโยชน์มิได้ ฉะนั้น ดังนี้แล.

เทสนาวสาเน ปูติคตฺตติสฺสตฺเถโร สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิ. อญฺเญปิ พหู โสตาปนฺนาทโย อเหสุ. เถโรปิ อรหตฺตํ ปตฺวา ปรินิพฺพายิ. สตฺถา ตสฺส สรีรกิจฺจํ การาเปตฺวา ธาตุโย คเหตฺวา เจติยํ การาเปสิ. ภิกฺขู สตฺถารํ ปุจฺฉิสุ "ภนฺเต ปูติคตฺตติสฺสตฺเถโร กุหึ นิพฺพตฺโต"ติ. "ปรินิพฺพุโต ภิกฺขเว"ติ. "ภนฺเต เอวรูปสฺส อรหตฺตุปนิสฺสย-สมฺปนฺนสฺส ภิกฺขุโน กีการณา คตฺตํ ปูติกํ ชาตํ, กีการณา อฏฺฐีนิ ภินฺนานิ, กิมสฺส การณํ อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสยภาวํ ปตฺตนฺ"ติ.

ในเวลาจบเทศนา พระปูติคัตต-ติสสเถระ บรรลุพระอรหัตพร้อมกับปฏิสัมภิทาทั้งหลาย. แม้ชนเหล่าอื่นเป็นอันมากได้เป็นพระอริยบุคคลมีพระ-โสดาบันเป็นต้น. ฝ่ายพระเถระได้บรรลุพระอรหัตแล้ว ก็ปรินิพพาน. พระศาสดา มีรับสั่งให้ทำสรีรกิจ(เผาศพ)ของท่าน ทรงเก็บพระธาตุแล้วโปรดให้สร้างเจดีย์ไว้. ภิกษุทั้งหลายทูลถามพระศาสดาว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระปูติคัตตติสสเถระ บังเกิดที่ไหน". พระศาสดาตรัสตอบว่า "เธอปรินิพพานแล้ว ภิกษุทั้งหลาย". ภิกษุทั้งหลายทูลถามว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะเหตุไร ? กายของภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัยแห่งพระอรหัตเห็นปานนี้ จึงเกิดเป็นกายเปื่อยเน่า, เพราะ

คุณยุพา เลิศวานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เหตุไร ? กระดูกทั้งหลาย จึงแตกแล้ว, ท่านมีอะไรเป็นเหตุถึงความเป็นอุปนิสัยแห่งพระอรหัตเล่า ?".

"ภิกฺขเว สพฺพเมตํ เอตสฺส อตฺตนา กตกมฺเมน นิพฺพตฺตนฺ"ติ. "กึ ปน เตน ภนฺเต กตนฺ"ติ. "เตนหิ ภิกฺขเว สุณาถา"ติ อตีตํ อาหริ

พระศาสดา ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ผลกรรมทั้งหมดนั่น บังเกิดแก่พระ-ติสสะนั่น เพราะกรรมที่ตนทำไว้". ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า "ก็กรรมอะไรที่ท่านทำไว้แล้วเล่า ? พระเจ้าข้า". พระศาสดา ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น พวกเธอจงฟังเถิด" ดังนี้แล้ว ทรงนำอดีตนิทานมา (ทรงเล่าว่า)

อยํ กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล สากุณิโก หุตฺวา พหู สกุเณ วธิตฺวา อิสฺสรชนํ อุปฏฺฐหิ, เตสํ ทินฺนาวเสเส วิกฺกีณาติ, "วิกฺกีณา[๑]-วเสสา มาเรตฺวา ฐปิตา ปูติกา ภวิสฺสนฺตี"ติ, ยถา อุปฺปติตุํ น สกฺโกนฺติ, ตถา เตสํ ชงฺฆฏฺฐีนิ จ ปกฺขฏฺฐีนิ จ ภินฺทิตฺวา ราสึ กตฺวา ฐเปสิ. เต ปุนทิวเส วิกฺกีณาติ, อติพหูนํ ลทฺธกาเล

ในกาลแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ พระติสสะนี้เป็นนายพรานนก ฆ่านกเป็นอันมาก เลี้ยงดูอิสรชน, ขายนกที่เหลือจากนกที่ให้แก่อิสรชนเหล่านั้นแล้ว คิดว่า "นกที่เหลือจากขาย ที่เราฆ่าเก็บไว้ จักเน่า", จึงหักกระดูกแข้ง และกระดูกปีกของนกเหล่านั้น โดยประการที่มันไม่อาจจะบินไปได้ เก็บรวมไว้เป็นกอง. วันรุ่งขึ้น เขาขายนกเหล่านั้น, ในกาล

---

[๑] ฉ. วิกฺกิตาวเสสา.

คุณเพ็ญรัตน์ วริรักษ์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตฺตโน อตฺถาย ปจาเปสิ. ตสฺส เอกทิวสํ รสโภชเน ปกฺเก, เอโก ขีณาสโว ปิณฺฑาย จรนฺโต ตสฺส เคหทฺวาเร อฏฺฐาสิ. โส เถรํ ทิสฺวา จิตฺตํ ปสาเทตฺวา "มยา พหู ปาณา มาริตา,[๑] อยฺโย จ เม เคหทฺวาเร ฐิโต อนฺโตเคเห จ รสโภชนํ สวิชฺชติ, ปิณฺฑปาตมสฺส ทสฺสามี"ติ ตสฺส ปตฺตํ อาทาย ปูเรตฺวา รสปิณฺฑปาตํ ทตฺวา เถรํ ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา "ภนฺเต ตุเมฺหหิ ทิฏฺฐธมฺมสฺส มตฺถกํ ปาปุเณยฺยนฺ"ติ อาห. เถโร "เอวํ โหตู"ติ อนุโมทนํ อกาสิ.

ประดิษฐ์ของตน. วันหนึ่งเมื่อโภชนะมีรสของเขาสุกแล้ว พระขีณาสพองค์หนึ่งเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาต ได้ยืนอยู่ที่ประตูเรือนของเขา. เขาเห็นพระเถระแล้ว ทำจิตให้เลื่อมใส คิดว่า "เราได้ฆ่าสัตว์มีชีวิตตายไปมาก อนึ่ง พระผู้เป็นเจ้ายืนอยู่ที่ประตูเรือนของเรา และโภชนะมีรสก็มีอยู่พร้อมภายในเรือน, เราจักถวายบิณฑบาตแด่พระผู้เป็นเจ้านั้น" ดังนี้แล้ว จึงรับบาตรของพระขีณาสพนั้น ใส่โภชนะมีรสจนเต็มบาตร ถวายบิณฑบาตมีรส ไหว้พระเถระด้วยเบญจางค-ประดิษฐ์ (ไหว้ครบองค์ ๕) กล่าวว่า "ท่านเจ้าข้า ขอข้าพเจ้าพึงบรรลุที่สุดแห่งธรรมที่ท่านเห็นแล้วเถิด". พระเถระได้ทำอนุโมทนาว่า "ขอจงสำเร็จอย่างนั้นเถิด".

ภิกฺขเว ตทา ติสฺสสฺส กตกมฺมวเสเนว เอตํ ติสฺสสฺส นิปฺผนฺนํ สกฺกตานุภาวนิสฺสนฺเทน อฏฺฐิเภทนิสฺสนฺเทน

ภิกษุทั้งหลาย ผลกรรมนั่น สำเร็จแล้วแก่พระติสสะ ด้วยอำนาจแห่งกรรมที่ติสสะทำแล้วในกาลนั้นนั่นเทียว กาย

---

[๑] ฉ. มาเรตฺวา ขาทิตา.

คุณละออ นิลมานัต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ติสฺสสฺส คตฺตํ ปูติกํ ชาตํ, อฏฺฐีนิ จ ภินฺนานิ, ขีณาสวสฺส รสปิณฺฑปาตทานนิสฺสนฺเทน อรหตฺตํ ปตฺโตติ.

ของพระติสสะ เกิดเน่าเปื่อย, และกระดูกทั้งหลายก็แตกแล้ว ด้วยผลแห่งการหักกระดูกนกทั้งหลาย, พระติสสะบรรลุพระอรหัต ด้วยผลแห่งการถวายบิณฑบาตมีรส แด่พระขีณาสพ ดังนี้แล.

ปูติคตฺตติสฺสตฺเถรวตฺถุ สตฺตมํ.

เรื่องพระปูติคัตตติสสเถระที่ ๗ จบ.

คุณหญิงจินตนา สุขมาก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. นนฺทโคปาลกวตฺถุ

๔๒. ทิโส ทิสำ ยนฺตำ กยิรา
เวรี วา ปน เวรินำ
มิจฺฉาปณิหิตำ จิตฺตำ
ปาปิโย นำ ตโต กเร.

๘. เรื่องนายนันทโคปาลกะ

๔๒. จิตที่บุคคลตั้งไว้ผิด พึงทำเจ้าของ
ให้เลวยิ่งกว่าความพินาศวอดวายที่
โจรเห็นโจร หรือคนมีเวรเห็นคน
มีเวร พึงทำแก่กัน.

คุณจรีย์ สวนกระต่าย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๘. นนฺทโคปาลกวตฺถุ

ทิโส ทิสนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา โกสลชนปเท วิหรนฺโต นนฺทโคปาลกํ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิร อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติโน นนฺโท นาม โคปาลโก โคยูถํ รกฺขติ อฑฺโฒ มหทฺธโน มหาโภโค. โส กิร ยถา เกณิโย ชฏิโล ปพฺพชิตเวเสน เอวํ โคปาลกตฺเตน [๑]ราชปีฬํ ปริหรนฺโต อตฺตโน กุฏุมฺพํ รกฺขติ. โส กาลานุกาลํ ปญฺจโครเส อาทาย อนาถปิณฺฑิกสฺส สนฺติกํ อาคนฺตฺวา สตฺถารํ ปสฺสติ ธมฺมํ สุณาติ อตฺตโน วสนฏฺฐานํ อาคมนตฺถาย สตฺถารํ ยาจติ. สตฺถา ตสฺส ญาณปริปากํ อาคมยมาโน อคนฺตฺวา ตสฺส ปริปกฺกภาวํ ญตฺวา เอกทิวสํ มหาภิกฺขุสงฺฆปริวุโต จาริกํ จรนฺโต

๘. เรื่องนายนันทโคปาลกะ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในโกศลชนบท ทรงปรารภถึงคนเลี้ยงโคชื่อว่านันทะ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **โจรเห็นโจร** เป็นต้น.

เล่ากันมาว่า ในกรุงสาวัตถี นายโคบาลชื่อนันทะ เป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีสมบัติมาก รักษาฝูงโคของอนาถบิณฑิกคฤหบดี. ได้ยินว่า เขาหลบเลี่ยงการเสียภาษีหลวงด้วยการเป็นคนเลี้ยงโค ย่อมรักษาทรัพย์ของตนไว้ เหมือนอย่างชฎิลชื่อเกณิยะหลบเลี่ยงภาษีหลวง ด้วยเพศแห่งบรรพชิต ฉะนั้น. เขาถือปัญจโครสตลอดกาลตามสมควรแก่กาลมาสู่สำนักของอนาถบิณฑิกเศรษฐี พบพระศาสดาฟังธรรม ทูลวิงวอนพระศาสดา เพื่อประโยชน์แก่การเสด็จมาสู่ที่อยู่ของตน. พระศาสดาทรงรอคอย ความแก่กล้าแห่งญาณของเธออยู่ ไม่เสด็จไป

---

[๑] ฉ. ราชพลึ.

มคฺคา โอกฺกมฺม ตสฺส วสนฏฺ-
ฐานาสนฺเน อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล
นิสีทิ. นนฺโท สตฺถุ สนฺติกํ
คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ปฏิสนฺถารํ กตฺวา
สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตาหํ
พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปณีตํ
ปญฺจโครสทานํ อทาสิ.

ทรงทราบว่าเธอมีญาณแก่กล้า วันหนึ่ง ทรงมีภิกษุสงฆ์มากแวดล้อม เสด็จจาริกไป ทรงแวะจากหนทาง ประทับนั่ง ณ ที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง ใกล้ที่อยู่ของนันทโคบาลนั้น. นายนันทะไปยังสำนักของพระศาสดา ถวายบังคม ทำปฏิสันถาร ทูลนิมนต์พระศาสดา ได้ถวายทานเนื่องในปัญจโครสอันประณีตแด่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน สิ้น ๗ วัน.

สตฺตเม ทิวเส สตฺถา อนุโมทนํ
กตฺวา ทานกถาทิเภทํ อนุปุพฺพีกถํ
กเถสิ. กถาปริโยสาเน นนฺทโคปาลโก
โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐาย สตฺถุ ปตฺตํ
คเหตฺวา สตฺถารํ อนุคจฺฉนฺโต
ทูรํ คนฺตฺวา "ติฏฺฐ อุปาสกา"ติ
นิวตฺติยมาโน วนฺทิตฺวา นิวตฺติ. อถ
นํ เอโก ลุทฺธโก[๑] วิชฺฌิตฺวา
มาเรสิ. ปจฺฉโต อาคจฺฉนฺตา ภิกฺขู
ทิสฺวา คนฺตฺวา สตฺถารํ อาหํสุ
"นนฺโท ภนฺเต โคปาลโก ตุมฺหากํ

ในวันที่ ๗ พระศาสดาทรงทำอนุโมทนา ตรัสอนุปุพพีกถา ต่างโดยทานกถาเป็นต้น. ในกาลจบกถา นายนันทโคบาลตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล รับบาตรของพระศาสดา ตามเสด็จพระศาสดาไปสู่ที่ไกล เมื่อพระศาสดาทรงมีรับสั่งให้กลับด้วยพระดำรัสว่า "จงหยุดเถิด อุบาสก" ถวายบังคมแล้ว ก็กลับ. ครั้งนั้น นายพรานคนหนึ่ง แทงเขาให้ตายแล้ว. พวกภิกษุมาข้างหลัง เห็นเข้า จึงไปกราบทูลพระศาสดาว่า "ข้าแต่พระองค์

---

[๑] ฉ. ลุทฺทโก.

คุณชอุ่ม ไกรจตุรัส
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิธาคตตฺตา มหาทานํ ทตฺวา อนุคนฺตฺวา นิวตฺตนฺโต มาริโต, สเจ ตุเมฺห นาคจฺฉิสฺสถ, นาสฺส มรณํ อภวิสฺสา"ติ.

ผู้เจริญ นายโคบาลชื่อนันทะ ถวายมหาทาน ตามส่งเสด็จ ขณะกำลังกลับถูกนายพรานฆ่าตายแล้ว เพราะเหตุที่พระองค์เสด็จมาในที่นี้, ถ้าพระองค์จักไม่เสด็จมา, ความตายก็คงจักไม่มีแก่เขา".

สตฺถา "ภิกฺขเว มยิ อาคเตปิ อนาคเตปิ ตสฺส จตสฺโส ทิสา จตสฺโส อนุทิสา คจฺฉนฺตสฺสาปิ มรณโต มุจฺจนุปาโย นาม นตฺถิ ยํ หิ เนว โจรา น เวริโน กโรนฺติ, ตำ อิเมสำ สตฺตานำ อนฺโต ปวตฺตำ[๑] มิจฺฉาปณิหิตำ จิตฺตเมว กโรตี"ติ วตฺวา อิมำ คาถมาห

พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรามาแล้วก็ดี ไม่มาก็ดี ชื่อว่าอุบายเป็นเครื่องพ้นจากความตาย ย่อมไม่มีแก่นายนันทะนั้น แม้ผู้ไปสู่ทิศใหญ่ ๔ ทิศน้อย(ทิศเฉียง) ๔ เพราะว่า จิตเท่านั้นที่สัตว์ตั้งไว้ผิด ซึ่งเป็นไปภายในสัตว์เหล่านี้ ย่อมทำความวอดวาย ที่พวกโจร (หรือ) พวกคนจองเวรกันทำให้ไม่ได้" ตรัสคาถานี้ว่า

๔๒."ทิโส ทิสำ ยนฺตำ กยิรา
เวรี วา ปน เวรินำ,
มิจฺฉาปณิหิตำ จิตฺตำ
ปาปิโย นำ ตโต กเร"ติ.

๔๒."จิตที่บุคคลตั้งไว้ผิด พึงทำเจ้าของให้เลว ยิ่งกว่าความพินาศวอดวาย ที่โจรเห็นโจร หรือคนมีเวรเห็นคนมีเวร พึงทำแก่กัน".

ตตฺถ **ทิโส** **ทิสนฺติ** โจโร โจรำ ทิสวาติ ปาฐเสโส. **ยนฺตำ** **ทิสำ** บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ทิโส** ได้แก่ โจรเห็นโจร. บัณฑิตพึง

---

[๑] ฉ. อนฺโตปฏิฺจำ.

คุณกังสดาล โชคธิติอำนวย
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้มีพระคุณและเจ้ากรรมนายเวร

กยิราติ ยนฺตำ ตสฺส อนยพฺยสนำ กเรยฺย. ทุติยปเทปิ เอเสว นโย. อิทำ วุตฺตำ โหติ "เอโก เอกสฺส มิตฺตทุพฺภิโจโร ปุตฺตทารเขตฺตวตฺถุโคมหิสาทีสุ อปรชฺฌนฺโต, ยสฺส อปรชฺฌติ, ตำปิ ตเถว อตฺตนิ อปรชฺฌนฺตำ โจรำ ทิสฺวา, เวรี วา ปน เกนจิเทว การเณน พนฺธเวรำ เวรึ ทิสฺวา อตฺตโน กกฺขฬตาย ทารุณตาย ยำ ตสฺส อนยพฺยสนำ กเรยฺย, ปุตฺตทารำ วา ตสฺส ปีเฬยฺย เขตฺตาทีนิ วา นาเสยฺย, ชีวิตา วา ปน นำ โวโรเปยฺย, ทสสุ อกุสลกมฺมปเถสุ มิจฺฉาจริตตฺตา มิจฺฉาปณิหิตำ จิตฺตำ ปาปิโย นำ ตโต กเร ตำ ปุริสำ ตโต การณโต ปาปตรำ กเรยฺย,

ใส่บาลีที่เหลือเข้ามาว่า ทิสฺวา (แปลว่าเห็น). คำว่า **พึงทำความวอดวายนั้นใด** ความว่า พึงทำความพินาศวอดวายนั้นใดแก่โจร หรือคนคู่เวรกันนั้น. ถึงในบทที่ ๒ ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. พระผู้มีพระภาค มีพระดำรัสตรัสอธิบายไว้ว่า "โจรผู้มักประทุษร้ายต่อมิตรคนหนึ่ง เมื่อผิดในสิ่งต่าง ๆ มีบุตร ภรรยา นาไร่โคและกระบือเป็นต้น ของโจรคนหนึ่ง เห็นโจรแม้ผู้ที่ตนผิดอยู่ผู้ผิดอยู่ในตนอย่างนั้นเหมือนกัน, ก็หรือว่า คนมีเวรเห็นคนผู้มีเวร ผู้ผูกเวรกันไว้ ด้วยเหตุบางอย่างนั่นเทียว พึงทำความพินาศวอดวายอันใด แก่โจรหรือแก่คนคู่เวรกันนั้น คือพึงเบียดเบียนบุตรและภรรยาของโจร หรือคนคู่เวรกันนั้น พึงทำสิ่งต่าง ๆ มีนาเป็นต้นให้เสียหาย, ก็หรือว่า พึงปลงโจร หรือคนคู่เวรกันนั้นเสียจากชีวิต เพราะความที่ตนเป็นคนโหดร้าย คือ เพราะว่าตนเป็นคนทารุณ, จิตที่ชื่อว่าตั้งไว้ผิด เพราะว่าเป็นจิตที่สัตว์ตั้งไว้ผิดในอกุศลกรรมบถ ๑๐ พึงทำเขาให้เลวทรามยิ่งกว่าความพินาศ

คุณกังสดาล โชคธิติอำนวย
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้มีพระคุณและเจ้ากรรมนายเวร

วอดวายนั้น คือพึงทำบุรุษนั้นให้ชั่วช้ากว่าเหตุนั้น,

วุตฺ๑ติปฺปกาโร หิ ทิโส วา เวรี วา ทิสสฺส วา เวริโน วา อิมสฺมึเยว อตฺตภาเว ทุกฺขํ วา อุปฺปาเทยฺย, ชีวิตกฺขยํ วา กเรยฺย, อิทำ ปน อกุสลกมฺมปเถสุ มิจฺฉาจริตำ จิตฺตำ ทิฏฺเฐปิ ธมฺเม อนยพฺยสนำ ปาเปติ, อตฺตภาวสหสฺเสสุปิ จตูสุ อปาเยสุ ขิปิตฺวา สีสำ อุกฺขิปิตุำ น เทตี"ติ.

จริงอยู่ โจรหรือคนมีเวร มีประการดังกล่าวแล้ว พึงก่อความทุกข์ให้เกิดขึ้นก็ดี พึงทำความสิ้นไปแห่งชีวิต ก็ดี แก่โจรหรือแก่คนคู่เวรกัน ในอัตภาพนี้เท่านั้น, แต่จิตนี้ที่บุคคลตั้งไว้ผิด ในอกุศลกรรมบถทั้งหลาย ย่อมยังบุคคลให้ถึงความพินาศวอดวายในปัจจุบันบ้าง ยังซัดไปในอบาย ๔ ย่อมไม่ให้ยกศีรษะขึ้นในพันอัตภาพบ้าง".

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปตฺตา, มหาชนสฺส สาตฺถิกา เทสนา ชาตา. อุปาสเกน ปน ภวนฺตเร กตำ กมฺมำ ภิกฺขูหิ น ปุจฺฉิตำ, ตสฺมา สตฺถารา น กถิตนฺติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากได้บรรลุอริยผลทั้งหลาย มีโสดาปัตติผลเป็นต้น, เทศนาได้สำเร็จประโยชน์แก่มหาชน. ส่วนกรรมที่อุบาสกได้ทำไว้ในระหว่างภพ พวกภิกษุไม่ทูลถาม, เพราะฉะนั้น พระศาสดา จึงไม่ตรัสไว้ดังนี้แล.

นนฺทโคปาลกวตฺถุ อฏฺฐมำ. เรื่องนันทโคปาลกะที่ ๘ จบ.

---

๑ ฉ. วุตฺตปฺปกาเรหิ.

คุณกังสดาล โชคธิติอำนวย
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้มีพระคุณและเจ้ากรรมนายเวร

๙. โสเรยฺยตฺเถรวตฺถุ

๔๓. น ตำ มาตา ปิตา กยิรา
อญฺเญ วาปิจ ญาตกา
สมฺมาปณิหิตำ จิตฺตำ
เสยฺโย นำ ตโต กเร.

๙. เรื่องพระโสไรยเถระ

๔๓. มารดาบิดา ก็หรือว่าญาติเหล่าอื่น ไม่พึงทำเหตุนั้นได้, (แต่)จิตที่บุคคลตั้งไว้ดีแล้ว พึงทำเจ้าของนั้นให้ประเสริฐกว่าเหตุนั้น.

คุณกังสดาล โชคธิติอำนวย
สร้างถวายเป็นพุทธบูชา เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้มีพระคุณและเจ้ากรรมนายเวร

๙. โสเรยฺยตฺเถรวตฺถุ

น ตำ มาตา ปิตา กยิราติ อิมำ ธมฺมเทสนำ สตฺถา โสเรยฺยนคเร สมุฏฺฐิตำ สาวตฺถิยำ นิฏฺฐาเปสิ.

สมฺมาสมฺพุทฺเธ สาวตฺถิยำ วิหรนฺเต, โสเรยฺยนคเร โสเรยฺยเสฏฺฐิปุตฺโต เอเกน สหายเกน สทฺธึ สุขยานเก นิสีทิตฺวา มหนฺเตน ปริวาเรน นฺหานตฺถาย นครา นิกฺขมิ. ตสฺมึ ขเณ มหากจฺจายนตฺเถโร โสเรยฺยนครำ ปิณฺฑาย ปวิสิตุกาโม พหินคเร สงฺฆาฏึ ปารุปติ. เถรสฺส จ สุวณฺณวณฺณำ สรีรำ. โสเรยฺยเสฏฺฐิปุตฺโต ตำ ทิสฺวา จินฺเตสิ “อโห วต อยำ เถโร มม ภริยา ภเวยฺย วา มม ภริยาย สรีรวณฺโณ เอตสฺส สรีรวณฺโณ วิย ภเวยฺยา”ติ. ตสฺส จินฺติตมตฺเตเยว ปุริสลิงฺคำ อนฺตรธายิ, อิตฺถีลิงฺคำ ปาตุรโหสิ. โส ลชฺชิโต ยานกา โอรุยฺห ปลายิ. ปริชโน

๙. เรื่องพระโสไรยเถระ

พระศาสดา ทรงยังพระธรรมเทศนานี้ว่า **มารดาบิดาไม่พึงทำเหตุนั้น** เป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นในโสไรยนคร ให้จบลงในเมืองสาวัตถี.

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี, บุตรของโสไรยเศรษฐีในโสไรยนครกับสหายคนหนึ่ง นั่งบนยานน้อยอย่างสบาย ออกจากเมือง เพื่อต้องการจะอาบน้ำ พร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก. ในขณะนั้น พระมหากัจจายนเถระ มีความประสงค์จะเข้าไปบิณฑบาตยังโสไรยนคร ห่มผ้าสังฆาฏิในภายนอกเมือง. ก็ร่างกายของพระเถระมีผิวพรรณดุจทองคำ. บุตรของโสไรยเศรษฐี เห็นพระเถระนั้นแล้ว คิดว่า “งามจริงหนอ พระเถระรูปนี้ พึงเป็นภรรยาของเรา หรือผิวพรรณแห่งร่างกายของภรรยาของเรา จะพึงเป็นเหมือนผิวพรรณแห่งร่างกายของพระเถระรูปนี้”. ในขณะนั้นสักว่าบุตรของโสไรยเศรษฐีนั้นคิดแล้วเท่านั้น เพศบุรุษก็หายไป, เพศสตรี

คุณสุขจิตต์ ทับขำ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นํ อชานนฺโต “กิเมตนฺ”ติ อาห. สาปิ ตกฺกสิลมคฺคํ ปฏิปชฺชิ. สหาโยปิสฺสา อิโต จิโต จ ธาวิตฺวาปิ นาทฺทส.

ได้ปรากฏ. เขาละอาย ลงจากยานน้อย หนีไป. ชนใกล้ชิดจำเขาไม่ได้กล่าวว่า “อะไรนั่น”. ฝ่ายนางก็เดินทางมุ่งหน้าไปยังเมืองตักสิลา. ฝ่ายสหายของนางแม้เที่ยวค้นหาไปข้างโน้นและข้างนี้ไม่ได้พบ.

สพฺเพปิ นฺหายิตฺวา เคหํ อคมํสุ “กุหึ เสฏฺฐิปุตฺโต”ติ วุตฺเต “นฺหาตฺวา อาคโต ภวิสฺสตี’ติ มญฺญิมฺหา”ติ วทึสุ. อถสฺส มาตาปิตโร ตตฺถ ตตฺถ ปริเยสิตฺวา ตํ ปุตฺตํ อปสฺสนฺตา โรทิตฺวา ปริเทวิตฺวา “เอโส นิสฺสํสยํ มโต ภวิสฺสตี”ติ มตกภตฺตํ อทํสุ. สาปิ เอกํ ตกฺกสิลคามึ สตฺถวาหํ ทิสฺวา ยานกํ ปจฺฉโต อนุพนฺธิ.

บริวารชนทั้งหมด อาบน้ำเสร็จแล้ว ได้พากันกลับไปสู่เรือน เมื่อชนในเรือนถามว่า “บุตรของเศรษฐีไปไหน ?” ก็ตอบว่า “พวกเราเข้าใจกันว่า ‘เขาอาบน้ำเสร็จแล้ว คงจักกลับมา”. ลำดับนั้น มารดาและบิดาของเขาค้นหาดูในที่ทุกหนทุกแห่ง ก็ไม่พบบุตรนั้น ร้องไห้คร่ำครวญ ได้ถวายภัตรเพื่อผู้ตายด้วยเข้าใจว่า “บุตรคนนี่ คงจักตายแล้วแน่นอน”. ฝ่ายนางพบหมู่กองเกวียนหมู่หนึ่ง เดินทางไปสู่เมืองตักสิลา จึงติดตามยานน้อยไปข้างหลัง.

อถ นํ มนุสฺสา ทิสฺวา “กึ อมฺหากํ ยานกสฺส ปจฺฉโต อาคจฺฉสิ มยํ ‘กสฺส เอสา ทาริกา’ติ น ชานามา”ติ วทึสุ. สาปิ

ครั้งนั้น มนุษย์ทั้งหลายเห็นนางเข้า กล่าวว่า “เธอเดินตามมาข้างหลังยานน้อยของพวกเราทำไม ? พวกเราย่อมไม่รู้ว่า ‘เธอเป็นลูกสาวของใครกัน”.

คุณสุขจิตต์ ทับขำ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๓-๑๑-๒๕๕๓

"ตุเมฺห อตฺตโน ยานกำ ปาเชถ, อหำ ปทสา คมิสฺสามี"ติ. คจฺฉนฺติยา ปาทำ ภิชฺชิ. องฺคุลิมุทฺทิกำ ทตฺวา เอกสฺมึ ยาเน โอกาสำ กาเรสิ. มนุสฺสา จินฺตยึสุ "ตกฺกสิลนคเร อมฺหากำ เสฏฺฐิปุตฺตสฺส ภริยา นตฺถิ, มยำ ตสฺส อาจิกฺขิสฺสาม, มหาปณฺณากาโร โน ภวิสฺสตี"ติ. เต เสฏฺฐิปุตฺตสฺส เคหำ คนฺตฺวา "เอกำปิ อเมฺหหิ ตุมฺหากำ อิตฺถีรตนำ อานีตนฺ"ติ.

ฝ่ายนาง ตอบว่า "พวกท่านจงขับยานน้อยของตนไปเถิด, ฉันจักเดินไป". เมื่อ นางเดินไป เท้าแตกแล้ว. นางจึง (ถอด) แหวนนิ้วมือให้แล้ว ให้ทำโอกาสในยานคันหนึ่ง. มนุษย์ทั้งหลาย คิดแล้วว่า "ในเมืองตักสิลา ภรรยาของบุตรเศรษฐีของพวกเรา ยังไม่มี, พวกเราจักบอกแก่เขา, เครื่องบรรณาการมากมาย จักมีแก่พวกเรา". มนุษย์เหล่านั้น พากันไปยังเรือนของบุตรเศรษฐี กล่าวว่า "พวกข้าพเจ้านำแก้วคือหญิง (นางแก้ว) แม้ดวงหนึ่งมาเพื่อท่านแล้ว".

โส สุตฺวา ตำ ปกฺโกสาเปตฺวา อตฺตโน รุจิยานุรูปำ อภิรูปำ ปาสาทิกำ ทิสฺวา อุปฺปนฺนสิเนโห ปณฺณาการำ ทตฺวา อตฺตโน เคเห อกาสิ. ปุริสา หิ อิตฺถิโย วา อิตฺถิโย วา ปุริสา อภูตปุพฺพา นาม นตฺถิ. ปุริสา หิ ปรสฺส ทาเรสุ อติจริตฺวา กาลำ กตฺวา พหูนิ วสฺสสตสหสฺสานิ นิรเย ปจิตฺวา มนุสฺสชาตึ อาคจฺฉนฺตา อตฺตภาวสเต

บุตรเศรษฐีนั้น ฟังแล้ว ให้คนเรียกนางมา เห็นนางถูกต้องตามความพอใจของตน มีรูปงามน่าพึงใจ มีความรักเกิดขึ้น มอบเครื่องบรรณาการแล้วได้ทำ(นางให้เป็นภรรยา)ไว้ในเรือนของตน. จริงอยู่ ผู้ชายชื่อว่าไม่เคยเป็นผู้หญิง หรือผู้หญิงชื่อว่าไม่เคยเป็นผู้ชาย ย่อมไม่มี. เพราะว่า พวกผู้ชายประพฤติล่วงในภรรยาทั้งหลายของคนอื่น ทำกาละแล้วไหม้ในนรกหลายแสนปี

อิตฺถีภาวํ อาปชฺชนฺติ. กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมถึงความเป็นหญิง สิ้น ๑๐๐ อัตภาพ.

อานนฺทตฺเถโรปิ กปฺปสตสหสฺส-ปูริตปารมี อริยสาวโก สตฺถาเร สาวก สตฺถรนฺโต เอกสฺมึ อตฺตภาเว กมฺมารกุเล นิพฺพตฺโต ปรทารกมฺมํ กตฺวา นิรเย ปจิตฺวา ปกฺกาวเสเสน จุทฺทสสุ อตฺตภาเวสุ ปุริสสฺส ปาทปริจาริกา อิตฺถี อโหสิ, โส สตฺตสุ อตฺตภาเวสุ วีชุทฺธรณํ ปาปุณาติ. อิตฺถิโยปิ ทานาทีนิ ปุญฺญานิ กตฺวา อิตฺถีภาเว ฉนฺทํ วิราเชตฺวา "อิทํ โน ปุญฺญํ ปุริสตฺตภาวํ ปฏิลาภาย สํวตฺตตู"ติ จิตฺตํ อธิฏฺฐหิตฺวา กาลํ กตฺวา ปุริสตฺตภาวํ ปฏิลภนฺติ. อถ ปติเทวตา หุตฺวา สามิเก สมฺมาปฏิปตฺติวเสนปิ ปุริสตฺตภาวํ ปฏิลภนฺเตว.

แม้พระอานนทเถระ ผู้เป็นอริย-สาวก ได้บำเพ็ญบารมีมาแสนกัป ท่องเที่ยวไปในสงสาร ในอัตภาพหนึ่ง ได้บังเกิดในตระกูลช่างทอง ทำปร-ทารกรรม(ล่วงเกินภรรยาของคนอื่น) ไหม้ในนรกแล้ว ได้กลับเป็นหญิงบำเรอเท้า(ภรรยา)ของผู้ชายใน ๑๔ อัตภาพ, เธอถึงการถอนพืช(เป็นหมัน) ใน ๗ อัตภาพ ด้วยผลกรรมที่ยังเหลืออยู่. แม้พวกผู้หญิงทำบุญมีทานเป็นต้น คลายความพอใจในความเป็นหญิงตั้งจิตว่า "ขอบุญของข้าพเจ้าทั้งหลายนี้ จงเป็นไปเพื่อการกลับได้อัตภาพผู้ชาย" ดังนี้ ตายแล้ว ย่อมกลับได้อัตภาพเป็นผู้ชาย. ทีนั้น พวกหญิงเป็นผู้มีผัวดังเทวดา ย่อมกลับได้อัตภาพเป็นผู้ชาย แม้ด้วยสามารถแห่งการปฏิบัติดีในสามี เช่นกัน.

อยํ ปน เสฏฺฐิปุตฺโต เถเร อโยนิโส จิตฺตํ อุปฺปาเทตฺวา อิมสฺมึเยว อตฺตภาเว อิตฺถีภาวํ

ส่วนบุตรเศรษฐีนี้ ให้จิต(อกุศลจิต) เกิดขึ้น โดยอุบายไม่แยบคายในพระเถระ จึงกลับได้ความเป็นหญิงในอัตภาพนี้นั่น-

คุณสมบุญ ทับขำ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิลภติ. ตกฺกสิลายํ เสฏฺฐิปุตฺเตน เทียว. ก็นางได้ตั้งท้อง เพราะอาศัย
สทฺธึ สำวาสมนฺวาย ปน ตสฺสา การอยู่ร่วมกันกับบุตรเศรษฐี ในเมือง
กุจฺฉิยํ คพฺโภ ปติฏฺฐาสิ. สา ตักสิลา. โดยล่วงไป ๑๐ เดือน
ทสมาสจฺจเยน ปุตฺตํ ลภติ, ตสฺส นางได้คลอดบุตร, ในกาลที่ลูกชายนั้น
ปทสา คมนกาเล อปรํ ปุตฺตํ เดินได้ นางก็ได้ลูกชายอีกคนหนึ่ง.
ปฏิลภิ. เอวมสฺสา กุจฺฉิยํ วุตฺถา ด้วยประการดังกล่าวฉะนี้ นางได้มีบุตร
เทฺว ปุตฺตา อเหสุ โสเรยฺยนคเร ๔ คน คือบุตรที่อยู่ในท้อง ๒ คน
ตำ ปฏิจฺจ นิพฺพตฺตา เทฺว ปุตฺตาติ บุตรผู้บังเกิดเพราะอาศัยเธอ (แต่ครั้ง
จตฺตาโร ปุตฺตา อเหสุ. เป็นผู้ชาย) ในโสไรยนคร ๒ คน.

ตสฺมึ กาเล โสเรยฺยนครโต ในกาลนั้น ลูกชายเศรษฐีผู้เป็น
โย ตสฺสา สหายโก เสฏฺฐิปุตฺโต เพื่อนของนาง จากโสไรยนคร ไปยัง
โส ปญฺจหิ สกฏสเตหิ ตกฺกสิลํ เมืองตักสิลา ด้วยเกวียน ๕๐๐ เล่ม
คนฺตฺวา สุขยานเก นิสินฺโน นครๆ นั่งบนยานน้อยอย่างสบาย เข้าไปสู่เมือง.
ปาวิสิ. อถ นำ สา อุปริปาสาเท ครั้งนั้น นางเปิดหน้าต่าง ณ ปราสาท
วาตปานำ วิวริตฺวา อนฺตรวีถึ ชั้นบน ยืนมองดูระหว่างถนนเห็น
โอโลกิยมานา จิตา ทิสฺวา ตำ เพื่อนนั้น จำเขาได้ ส่งสาวใช้ไปให้
สญฺชานิตฺวา ทาสึ เปเสตฺวา เรียกเพื่อนนั้นมาหาแล้ว เชิญให้นั่ง
ตำ ปกฺโกสาเปตฺวา มหาตเล บนพื้นมีค่ามาก ได้ทำสักการะและพิธี
นิสีทาเปตฺวา มหาสกฺการสมฺมานำ ต้อนรับ ใหญ่โต. ลำดับนั้น เพื่อนนั้น
อกาสิ. อถ นำ โส อาห กล่าวกับนางว่า “แม่นางเอ๋ย ในกาล
“ภทฺเท ตฺวำ อิโต ปุพฺเพ ก่อนหน้านี้ ฉันไม่เคยเห็นเธอเลย,
อเมฺหหิ น ทิฏฺฐปุพฺพา, อปิจ ก็อีกอย่างหนึ่ง เธอทำสักการะมากมาย
ปน โน มหนฺตำ สกฺการำ กโรสิ แก่ฉัน เธอรู้จักฉันหรือ ?”. นางกล่าวว่า

คุณสุพีร์ วรผลึก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชานาสิ ตฺวํ อเมฺห"ติ. "อาม ภทฺเท"ติ. สา มาตาปิตูนญฺจ ปุตฺตานญฺจ อโรคภาวํ ปุจฺฉิ. อิตโร "อาม ภทฺเท อโรคา"ติ วตฺวา "ชานาสิ เอเต"ติ อาห. "อาม สามิ ชานามิ, เตสํ เอโก ปุตฺโต อตฺถิ, โส กหํ สามี"ติ. "ภทฺเท เอตํ มา กเถสิ, มยํ เตน สทฺธึ เอกทิวสํ สุขยานเก นิสีทิตฺวา นฺหายิตุํ นครา นิกฺขมิตฺวา เนวสฺส คตึ ชานาม, อิโต จิโต จ ปริเยสิตฺวา ตํ อทิสฺวา มาตาปิตูนํ อาโรจยิมฺหา, เตปิสฺส โรทิตฺวา กนฺทิตฺวา เปตกิจฺจํ กรีสู"ติ. "อหเมว โส สามี"ติ. "อเปหิ ภทฺเท, กึ กเถสิ, มยฺหํ สหายโก เทวกุมาโร วิย โสภติ, เอโก ปุริโส"ติ. "โหตุ สามิ, อหํ โส"ติ. อถ นํ "อิทํ กึ นามา"ติ. "ตุมฺหากญฺเจว

ชานาสิ ตฺวัง อเมฺห"ติ. "อาม "ใช่แล้ว นาย เรารู้จัก, ท่านเป็น สามิ ชานามิ, นนุ ตุเมฺห ชาวโสไรยนคร มิใช่หรือ ?". โสเรยฺยนครวาสิโน"ติ. "อาม ภทฺเท"ติ. เพื่อนตอบรับว่า "ถูกแล้ว แม่นาง". สา มาตาปิตูนญฺจ ภริยาย จ นางถามถึงความสุขสบาย ของมารดา ปุตฺตานญฺจ อโรคภาวัง ปุจฺฉิ. และบิดา ภรรยาและบุตร ๒ คน. อิตโร "อาม ภทฺเท อโรคา"ติ เพื่อนตอบว่า "จ๊ะ แม่นาง ชนเหล่านั้น วตฺวา "ชานาสิ เอเต"ติ อาห. อยู่สุขสบายดี" กล่าวว่า "เธอ รู้ "อาม สามิ ชานามิ, เตสัง จักชนเหล่านั่นหรือ?". นางตอบรับว่า เอโก ปุตฺโต อตฺถิ, โส กหัง "ใช่แล้วนาย ฉันรู้จัก, ชนเหล่านั้น สามี"ติ. "ภทฺเท เอตัง มา กเถสิ, มีบุตรอยู่คนหนึ่ง, เขาไปที่ไหนเสียเล่า ? มยัง เตน สทฺธึ เอกทิวสัง นาย". เพื่อนชาวโสไรยนคร กล่าวว่า สุขยานเก นิสีทิตฺวา นฺหายิตุํ "แม่นาง เธออย่าพูดถึงเขาเลย, ฉันกับ นครา นิกฺขมิตฺวา เนวสฺส เขา วันหนึ่ง นั่งบนยานน้อยอย่างสำ คตึ ชานาม, อิโต จิโต ราญ ออกไปจากพระนคร เพื่ออาบน้ำ จ ปริเยสิตฺวา ตัง อทิสฺวา ไม่รู้เขาไปไหน, พวกเราเที่ยวค้นหา มาตาปิตูนัง อาโรจยิมฺหา, ข้างโน้นและข้างนี้ไม่พบเขา จึงกลับ เตปิสฺส โรทิตฺวา กนฺทิตฺวา มาบอกแก่มารดาและบิดา, แม้มารดา เปตกิจฺจัง กรีสู"ติ. และบิดาเหล่านั้นของเขา ก็ ร้องไห้ "อเปหิ ภทฺเท, กึ กเถสิ, ครำ่ครวญทำกิจที่เหมาะสมแก่ผู้ล่วงลับ มยฺหัง สหายโก เทวกุมาโร วิย ไปแล้ว". นางกล่าวว่า "ฉันเอง โสภติ, เอโก ปุริโส"ติ. "โหตุ คือเขาละ เพื่อน". เพื่อนกล่าวว่า สามิ, อหัง โส"ติ. อถ นัง "แม่นางจงหลีกไป, เธอพูดอะไรกัน, "อิทัง กึ นามา"ติ. "ตัมทิวสนฺเต เพื่อนของฉันงามเหมือนเทพกุมาร ฉะนั้น,

คุณสุพีร์ วรผลึก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อยฺโย มหากจฺจายนตฺเถโร ทิฏฺโ”ติ. “อาม ทิฏฺโ”ติ.

เขาเป็นบุรุษคนหนึ่ง”. นางกล่าวว่า “ช่างเถอะ นาย, ฉันคือเขาล่ะ”. ทีนั้น เพื่อนกล่าวกับนางว่า “นี้มันเรื่องอะไรกัน”. นางถามว่า “วันนั้น ท่านเห็นพระมหากัจจายนเถระผู้เป็นเจ้าไหม-เล่า?”. เพื่อนตอบว่า “ครับ ฉันเห็น”.

“อหํ ปน อยฺยํ มหากจฺจายนตฺเถรํ โอโลเกตฺวา ‘อโห วต อยํ เถโร มม ภริยา ภเวยฺย เอตฺสส วา สรีรวณฺโณ วิย มม ภริยาย สรีรวณฺโณ ภเวยฺยา’ติ จินฺเตสึ จินฺติตกฺขเณเยว เม ปุริสลิงฺคํ อนฺตรธายิ, อิตฺถีลิงฺคํ ปาตุภวติ อถาหํ ลชฺชมานา กสฺสจิ กิญฺจิ วตฺตุํ อสกฺกุณิตฺวา ตโต ปลายิตฺวา อิธาคตา สามี”ติ.

นางเล่าว่า “ก็ ฉันมองดูพระมหา-กัจจายนเถระผู้เป็นเจ้าแล้ว คิดว่า ‘งามจริงหนอ พระเถระรูปนี้ พึงเป็นภรรยาของเรา หรือผิวพรรณแห่งร่างกายแห่งภรรยาของเรา พึงเป็นเหมือนผิวพรรณแห่งร่างกายของพระเถระนี่’ ในขณะที่ฉันคิดนั่นเทียว เพศชายของฉัน ก็ได้หายไป, เพศหญิง ก็ปรากฏขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้น ฉันจึงละอาย ไม่อาจจะบอกอะไร ๆ แก่ใครได้ หลบหนีจากที่นั้น มา ณ ที่นี้ นาย”.

“อโห เต ภาริยํ กมฺมํ กตํ, กสฺมา มยฺหํ นาจิกฺขสิ, อปิจ ปน เถโร ขมาปิโต”ติ. “น ขมาปิโต สามิ, ชานาสิ ปน ตฺวํ ‘กหิ เถโร”ติ. “อิมํ นครํ หรือ?”. นางตอบว่า “ยังไม่ได้ให้

เพื่อนกล่าวว่า “ตายจริง เธอทำกรรมหนักแล้ว เพราะเหตุไร เธอจึงไม่บอกฉัน?, ก็อีกประการหนึ่ง เธอให้พระเถระอดโทษ(ขอขมา)แล้ว

อุปนิสฺสาย วิหรตี"ติ. "สเจ ปิณฺฑาย จรนฺโต อิธาคจฺเฉยฺย, อหํ มม อยฺยสฺส ภตฺตาหารํ ทเทยฺยํ สามี"ติ. "เตนหิ สีฆํ สกฺการํ กโรหิ, อมฺหากญฺจ อยฺยํ ขมาเปสฺสามา"ติ. โส เถรสฺส วสนฏฺฐานํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺโน "ภนฺเต เสฺว มยฺหํ ภิกฺขํ คณฺหถา"ติ อาห.

อดโทษเลย นาย, ก็ท่านรู้หรือว่า 'พระเถระอยู่ที่ไหน ?". เพื่อนกล่าวว่า "พระเถระอาศัยเมืองนี้อยู่". นางกล่าวว่า "ถ้าพระผู้เป็นเจ้าเที่ยวบิณฑบาตพึงกลับมาในที่นี้, ฉันควรถวายภัตตาหารแด่พระผู้เป็นเจ้าของฉันนะ นาย". เพื่อนกล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น เธอจงรีบทำสักการะเถิด, ฉันจักให้พระผู้เป็นเจ้าของเราอดโทษ(ยกโทษให้)". เขาไปยังที่อยู่ของพระเถระ ไหว้ นั่งลง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง เรียนว่า "ท่านเจ้าข้า ขอนิมนต์พระคุณเจ้า โปรดรับภิกษาของข้าพเจ้า วันพรุ่งนี้".

เถโร "นนุ ตฺวํ เสฏฺฐิปุตฺต อาคนฺตุโกสี"ติ. "ภนฺเต มา อมฺหากํ อาคนฺตุกภาวํ วเทถ, เสฺว เม ภิกฺขํ คณฺหถา"ติ. เถโร อธิวาเสสิ. เคเหปิ เถรสฺส มหาสกฺกาโร ปฏิยตฺโต. เถโร ปุนทิวเส เคหทฺวารํ อคมาสิ. อถ นํ นิสีทาเปตฺวา ปณีเตนาหาเรน ปริวิสิตฺวา เสฏฺฐิปุตฺโต ตํ อิตฺถึ คเหตฺวา เถรสฺส ปาทมูเล

พระเถระถามว่า "เศรษฐีบุตร ท่านเป็นแขก มิใช่หรือ ?". เศรษฐีบุตรกล่าวว่า "ท่านเจ้าข้า พระคุณท่านจงอย่ากล่าวว่าข้าพเจ้าเป็นเพียงแขกเลย, วันพรุ่งนี้ ขอนิมนต์พระคุณเจ้าโปรดรับภิกษาของข้าพเจ้าเถิด". พระเถระรับนิมนต์แล้ว. เขาจัดเตรียมสักการะมากมายไว้แม้ในเรือนเพื่อพระเถระ. ในวันรุ่งขึ้น พระเถระได้ไปสู่ประตูเรือน. ทีนั้น เศรษฐีบุตร นิมนต์ให้พระเถระนั้น

ธรรมบท.ป-ท.๒-๒๓

คุณสุพีร์ วรผลึก
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิปชฺชาเปตฺวา "ภนฺเต มยฺหํ สหายิกาย ขมถา"ติ อาห. "กิเมตนฺ"ติ. "อยํ ภนฺเต ปุพฺเพปิ มยฺหํ ปิยสหายโก หุตฺวา ตุเมฺห โอโลเกตฺวา เอวํ นาม จินฺเตสิ, อถสฺส ปุริสลิงฺคํ อนฺตรธายิ, อิตฺถีลิงฺคํ ปาตุภวติ, ขมถ ภนฺเต"ติ. "เตนหิ อุฏฺฐหถ, ขมามิ โว อหนฺ"ติ. เถเรน "ขมามี"ติ วุตฺตมตฺเต เอวํ อิตฺถีลิงฺคํ อนฺตรธายิ, ปุริสลิงฺคํ ปาตุภวติ.

นั่งแล้ว อังคาสด้วยอาหารอันประณีต พาเอาหญิงนั้นให้หมอบลงที่แทบเท้าของพระเถระ เรียนว่า "ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้า จงอดโทษ(ยกโทษ) แก่หญิงผู้เป็นเพื่อน ของข้าพเจ้าเถิด". พระเถระกล่าวว่า "นี่มันอะไรกันเล่า?". เศรษฐีบุตร เรียนว่า "ท่านเจ้าข้า แม้เมื่อก่อนหญิงคนนี้ เป็นเพื่อนที่รักของข้าพเจ้า มองดูพระคุณเจ้าแล้วคิดเรื่องเช่นนี้, เมื่อเป็นเช่นนั้น เพศชายของเขา ก็หายไป, เพศหญิง ก็ปรากฏขึ้นมา, ขอพระคุณเจ้าโปรดอดโทษเถิดเจ้าข้า". พระเถระกล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น เธอ จงลุกขึ้นเถิด, อาตมาอดโทษให้เธอ". พอพระเถระกล่าวว่า "อดโทษให้" เพศหญิงก็หายไป, เพศชาย ก็ปรากฏขึ้นมาด้วยประการดังนี้.

ปุริสลิงฺเค ปาตุภูตมตฺเตเยว ตกฺกสิลายํ เสฏฺฐิปุตฺโต อาห "สมฺม สหายก อิเม เทฺว ทารกา ตว กุจฺฉิยํ วุตฺถตฺตา มํ ปฏิจฺจ นิพฺพตฺตตฺตา อุภินฺนมฺปิ โน

เมื่อเพศชาย สักว่าปรากฏแล้วเท่านั้น เศรษฐีบุตร ในเมืองตักสิลา กล่าวว่า "เพื่อนรักเอ๋ย เด็กชาย ๒ คนนี้ เป็นลูกของเราทั้ง ๒ คนเทียว เพราะอยู่ในท้องของเธอ เพราะอาศัย

คุณจงรัก พุกกะณานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุตฺตา, เอวํ อิเธว วสิสฺสาม, เราเกิดมา, เมื่อเป็นเช่นนั้น เรา
มา อุกฺกณฺฐี"ติ. "สมฺม อหํ ทั้งสองจักอยู่ในเมืองนี้นั่นเทียว, เธอ
เอเกน อตฺตภาเวน 'ปจมฺ ปุริโส อย่าเบื่อหน่ายเลย". โสไรยเศรษฐีบุตร
หุตฺวา ปุน อิตฺถีภาวํ ปตฺวา กล่าวตอบว่า "สหายรัก ฉันเป็นผู้ถึง
ปุน ปุริโส ชาโต'ติ วิปฺปการํ ประการอันแปลก 'คือเดิมทีเป็นชาย
ปตฺโตมฺหิ ปจมฺ มํ ปฏิจฺจ เทฺว กลับเป็นผู้หญิง แล้วก็กลับมาเป็นผู้ชายอีก'
ปุตฺตา นิพฺพตฺตา อิทานิ เม โดยอัตภาพหนึ่ง ครั้งก่อน บุตร ๒ คน
กุจฺฉิโต เทฺว นิกฺขนฺตา 'สฺวาหํ อาศัยฉันบังเกิด บัดนี้ บุตร ๒ คน
เอเกน อตฺตภาเวน วิปฺปการํ คลอดจากท้องของฉัน เธออย่าทำ
ปตฺวา ปุน เคเห วสิสฺสามี'ติ ความเข้าใจว่า 'ฉันนั้นถึงประการอัน
สญฺญํ มา กริ, อหํ มม แปลก โดยอัตภาพหนึ่งแล้ว จักอยู่ใน
อยฺยสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามิ, เรือนอีก', ฉันจักบวช ในสำนัก
อิเม ทารกา ตว ภารา โหนฺตุ, ของพระผู้เป็นเจ้าของฉัน, เด็กเหล่านี้
อิเมสุ มา ปมชฺชี"ติ วตฺวา จงเป็นภาระของท่าน, ท่านอย่าประมาท
ปุตฺเต ปริจุมฺพิตฺวา เต ปิตุ ในเด็กเหล่านี้" จูบลูกแล้วมอบลูก ๒
นิยฺยาเทตฺวา นิกฺขมิตฺวา เถรสฺส คนนั้น แก่บิดาแล้วออกไป ขอบวช
สนฺติเก ปพฺพชฺชํ ยาจิ. เถโรปิ ในสำนักของพระเถระ. แม้พระเถระ
ตํ ปพฺพาเชตฺวา อุปสมฺปาเทตฺวา ให้เธอบรรพชาอุปสมบทแล้ว ได้พาเที่ยว
คณฺหิตฺวา จาริกญฺจรมาโน อนุกฺกเมน จาริกไปจนถึงกรุงสาวัตถี โดยลำดับ.
สาวตฺถึ อคมาสิ. ตสฺส ท่าน ได้ปรากฏนามว่า "โสไรยเถระ".
"โสเรยฺยตฺเถโร"ติ นามํ อโหสิ. ชาวชนบท รู้เรื่องราวนั้นแล้ว ก็พา
ชนปทวาสิโน ตํ ปวตฺตึ ญตฺวา กันแตกตื่นอลหม่าน พากันเข้าไปหา
สมฺปุภิตฺวา โกตุหลชาตา อุปสงฺกมิตฺวา เรียนถามท่านว่า "ข้าแต่ท่านผู้เจริญ

ธรรมบท ป.บ-ท.บ-๒๕

คุณสมพงษ์ จอกชาวใต้
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตำ ปุจฺฉิสุ "เอวำ กิร ภนฺเต อุปฺปนฺนนฺ"ติ. "อาม อาวุโส"ติ. "ภนฺเต เอวรูปีปิ การณำ นาม เต โหติ, ตุมฺหากำ กิร กุจฺฉิยำ เทฺว ปุตฺตา นิพฺพตฺตา, ตุเมฺห ปฏิจฺจ เทฺว ชาตา, เตสำ โว กตเรสุ พลวสิเนโห โหตี"ติ. "กุจฺฉิยำ วุตฺถเกสุ อาวุโส"ติ. อาคตาคตา นิพทฺธำ ตำ เถรำ ปุจฺฉนฺติ.

นัยว่า เรื่องอย่างนี้เกิดขึ้นแล้ว หรือ". พระโสไรยเถระ ตอบว่า "ใช่แล้วล่ะ โยม". ชาวชนบท ถามว่า "ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ชื่อว่าเหตุ แม้เห็นปานนี้ มีแก่พระคุณท่านหรือ, เขาเล่าว่า บุตร ๒ คน บังเกิดแล้วในท้องของพระคุณท่าน, บุตร ๒ คน อาศัยพระคุณท่านเกิด, บรรดาบุตร ๒ พวกนั้น พระคุณท่านมีความเยื่อใยมากในบุตรพวกไหน ?". พระโสไรยเถระตอบว่า "ในบุตรพวกที่อยู่ในท้อง โยม". ประชาชน ผู้มาแล้ว ๆ พากันถามพระเถระนั้นเป็นนิตย์.

เถโร "กุจฺฉิยำ วุตฺถเกสุ สิเนโห พลวา"ติ ปุนปฺปุนำ กเถนฺโต หรายมาโน เอโกว นิสีทติ, เอโกว ติฏฺฐติ, โส เอวำ เอกตฺตุปคโต อตฺตภาเว ขยวยำ ปฏฺฐเปตฺวา สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตำ ปาปุณิ. อถ นำ อาคจฺฉนฺตา ปุจฺฉนฺติ "ภนฺเต กิร เอวำ อโหสี"ติ. "อาม อาวุโส"ติ.

พระเถระกล่าวย้ำอยู่ว่า "มีความรักในบุตรพวกที่อยู่ในท้องมาก" เอือมระอา จึงนั่งเฉพาะคนเดียว, ยืนเฉพาะคนเดียว, ท่านเข้าถึงความเป็นผู้เดียวอย่างนี้ ก็เริ่มตั้งความสิ้นไปและความเสื่อมไปในอัตภาพ บรรลุพระอรหัตพร้อมกับปฏิสัมภิทาทั้งหลาย. ลำดับนั้น ประชาชนผู้มาถามท่านว่า "ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข่าวว่า ได้มีเหตุอย่างนี้หรือ". พระเถระตอบว่า "จริง

คุณจรัส เสือทอง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"กตเรสุ เตสุ สิเนโห เต โยม". ประชาชนถามว่า "ท่านมี
พลวา"ติ. "มยฺหํ กตฺถจิ สิเนโห ความรักในบุตรเหล่านั้นจำพวกไหน
นาม นตฺถี"ติ. ภิกฺขู "อยํ มาก". พระเถระตอบว่า "อาตมา
อภูตํ กเถสิ ปุริมทิวเสสุ 'กุจฺฉิยํ ไม่มีความรักในบุตรไหน ๆ เลย". ภิกษุ
วุตฺถปุตฺเตสุ สิเนโห พลวา'ติ ทั้งหลาย กราบทูลพระศาสดาว่า
วตฺวา อิทานิ 'มยฺหํ กตฺถจิ "พระภิกษุรูปนี้ พูดไม่จริง ในวันก่อน ๆ
สิเนโห นตฺถี'ติ วทติ, อญฺญํ พูดว่า 'มีความรักในพวกบุตรผู้ที่อยู่ใน
พฺยากาสิ ภนฺเต"ติ สตฺถารํ อาหํสุ. ท้องมาก' บัดนี้ กลับพูดว่า 'เรา
ไม่มีความรักในบุตรคนไหน ๆ', ได้
พยากรณ์พระอรหัตผล พระเจ้าข้า".

สตฺถา "น ภิกฺขเว มม พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย
ปุตฺโต อญฺญํ พฺยากโรติ, มม บุตรของเรา ย่อมไม่พยากรณ์พระ-
ปุตฺตสฺส สมฺมาปณิหิเตน จิตฺเตน อรหัตผล, จำเดิมแต่กาลที่บุตรของเรา
มคฺคทสฺสนํ ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย ได้เห็นมรรคทัสนะ(มรรคญาณ) ด้วย
น กตฺถจิ สิเนโห ชาโต, ยํ จิตที่ตั้งไว้ชอบ ก็ไม่เกิดความรักในบุตร
สมฺปตฺตี เนว มาตา น ปิตา คนไหน ๆ, จิตเท่านั้นที่เป็นไปในภายใน
กาตุํ สกฺโกติ, ตํ อิเมสํ ของสัตว์เหล่านี้ ย่อมให้สมบัติที่มารดา
สตฺตานํ อพฺภนฺตเร ปวตฺตํ บิดาก็ไม่อาจจะทำให้ได้" ดังนี้แล้ว
จิตฺตเมว เทตี"ติ วตฺวา อิมํ ตรัสพระคาถานี้ว่า
คาถมาห

๔๓."น ตํ มาตา ปิตา กยิรา, ๔๓."มารดาบิดา ก็หรือว่าญาติเหล่าอื่น
อญฺเญ วาปิจ ญาตกา, ไม่พึงทำเหตุนั้นได้, (แต่)จิตที่บุคคล

ธรรมปท.ป-ท.๒-๒๔

คุณจรัส เสือทอง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมฺมาปณิหิตํ จิตฺตํ เสยฺยโส นํ ตโต กเร"ติ.

ตตฺถ **น ตนฺติ** ตํ การณํ เนว มาตา กเรยฺย, น ปิตา น อญฺเญ ญาตกา. **สมฺมาปณิหิตนฺติ** ทสสุ กุสลกมฺมปเถสุ สมฺมาจรปิตํ. **เสยฺยโส นํ ตโต กเรติ** ตโต การณโต เสยฺยโส นํ วรตรํ อุตฺตริตรํ กเรยฺย กโรตีติ อตฺโถ. มาตาปิตโร หิ ปุตฺตานํ ธนํ ททมานา เอกสฺมึเยว อตฺตภาเว กมฺมํ อกตฺวา สุเขน ชีวิตปวตฺตนกํ ธนํ ทาตุํ สกฺโกนฺติ.

ตั้งไว้ดีแล้ว พึงทำเจ้าของนั้นให้ประเสริฐกว่าเหตุนั้น".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **น ตํ** ความว่า มารดาบิดา(และ) ญาติเหล่าอื่นก็พึงทำเหตุนั้นให้ไม่ได้. คำว่า **ตั้งไว้โดยชอบ** ได้แก่ (จิต)ที่ตั้งไว้ดีแล้วในกุศลกรรมบถ ๑๐. คำว่า **พึงทำเขาให้ประเสริฐกว่าเหตุนั้น** ความว่า พึงทำ คือย่อมทำเจ้าของ(จิต)นั้นให้ประเสริฐกว่า คือเลิศกว่า ได้แก่ยอดเยี่ยมกว่าเหตุนั้น. จริงอยู่ มารดาบิดา เมื่อให้ทรัพย์แก่บุตรทั้งหลาย ย่อมอาจเพื่อให้ทรัพย์ที่ไม่ต้องทำงานแล้วเลี้ยงชีพอยู่ได้ โดยสบาย ในอัตภาพเดียวเท่านั้น.

วิสาขาย มาตาปิตโรปิ มหทฺธนา มหาโภคา ตสฺสา เอกสฺมึเยว อตฺตภาเว สุเขน ชีวิตกปฺปนํ ธนํ อทํสุ. จตูสุ ทีเปสุ ปน จกฺกวตฺติสิรึ ทาตุํ สมตฺถา มาตาปิตโร นาม ปุตฺตานํ นตฺถิ ปเนว ทิพฺพสมฺปตฺตึ

ถึงมารดาบิดาของนางวิสาขา มีทรัพย์สมบัติมากมาย ก็ได้มอบทรัพย์สำหรับเลี้ยงชีพโดยสบาย แก่นางในอัตภาพเดียวเท่านั้น. ก็ธรรมดามารดาบิดาผู้จะสามารถให้สิริคือความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิในทวีปทั้ง ๔ ย่อมไม่มีแก่บุตรทั้งหลาย จะป่วยกล่าวไปไยถึง(จะ

คุณจรัส เสือทอง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วา ปรมชฺฌานาทิสมฺปตฺตี วา, ให้)ทิพยสมบัติ หรือสมบัติมีปฐมฌาน
โลกุตฺตรสมฺปตฺตี ทาตุ สมตฺถา เป็นต้นเล่า, มารดาบิดาผู้จะสามารถ
นตฺถิ. สมฺมาปณิหิตจิตฺตำ ปน ให้โลกุตรสมบัติ ย่อมไม่มี. ส่วนจิตที่
สพฺพเมตำ สมฺปตฺตี ทาตุ สกฺโกติ. ตั้งไว้ชอบแล้ว ย่อมอาจเพื่อจะให้สมบัติ
เตน วุตฺตำ "เสยฺยโส นำ ตโต นั่นทั้งหมดได้. เพราะเหตุนั้น พระผู้มี-
กเร"ติ. พระภาค ตรัสว่า "เสยฺยโส นำ ตโต
กเร".

เทสนาปริโยสาเน พหู ในกาลจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
โสตาปตฺติผลาทีนิ ปตฺตา. เทสนา บรรลุอริยผลทั้งหลาย มีพระโสดาปัตติผล
มหาชนสฺส สาตฺถิกา ชาตาติ. เป็นต้น. เทศนาได้สำเร็จประโยชน์
แก่มหาชน ดังนี้แล.

โสเรยฺยตฺเถรวตฺถุ นวมำ. เรื่องพระโสไรยเถระที่ ๙ จบ.

จิตฺตวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา. พรรณนาในจิตตวรรค จบ.

ตติโย วคฺโค. วรรคที่ ๓ จบแล้ว.

บรรมบท๔-ท.๒-๒

คุณจรัส เสือทอง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ใบแจ้ง

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ขอเรียนให้ทราบว่า

1. ท่านที่ได้รับพระคัมภีร์ ฉบับ “ภูมิพโลภิกขุ” แล้วปรากฏว่าพบข้อบกพร่องในเนื้อหาพระคัมภีร์ เป็นต้นว่า

- หน้าหนังสือขาดหายไป
- เลขหน้าหนังสือไม่เรียงตามลำดับ
- ข้อความพิมพ์เลอะเลือน อ่านไม่ชัด

ฯลฯ

โปรดส่งพระคัมภีร์คืนไปยัง มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

ในบริเวณวัดสระเกศฯ

ถนนจักรพรรดิพงษ์ กรุงเทพฯ ฯ 10100

โทร.0-2223-0316, 0-2221-8001

มูลนิธิ ฯ ยินดีส่งพระคัมภีร์เล่มใหม่ชดเชยให้ท่าน ทางไปรษณีย์ทันที และจะออกค่าใช้จ่ายในการส่งหนังสือคืนให้ท่านด้วย

2. ถ้าหากท่านพบคำผิด กรุณาแจ้งมาด้วย เพื่อแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

ด้วยความขอบพระคุณอย่างยิ่ง.

Bhumibalo Bhikkhu Foundation
Notice

1. In case of your "Bhumibalo Bhikkhu" CANON contains the following deficiencies :

   - Page(s) missing
   - Page number(s) not in order
   - Printing(s) unclear/unreadable

   Please return such defect CANON to

   Bhumibalo Bhikkhu Foundation
   Wat Srakesa Compound
   Chakrabardibong Road
   BANGKOK 10100
   Tel.0-2223-0316, 0-2221-8001

   The Foundation will immediately replace you with a new copy and will also refund you the return postage.

2. If you found any error(s) in your CANON copy, please let us know so that the correction(s) can be done accordingly.

Thank you very much for your kind cooperation.